

Universitätsbibliothek Potsdam

Inhouse-Digitalisierung

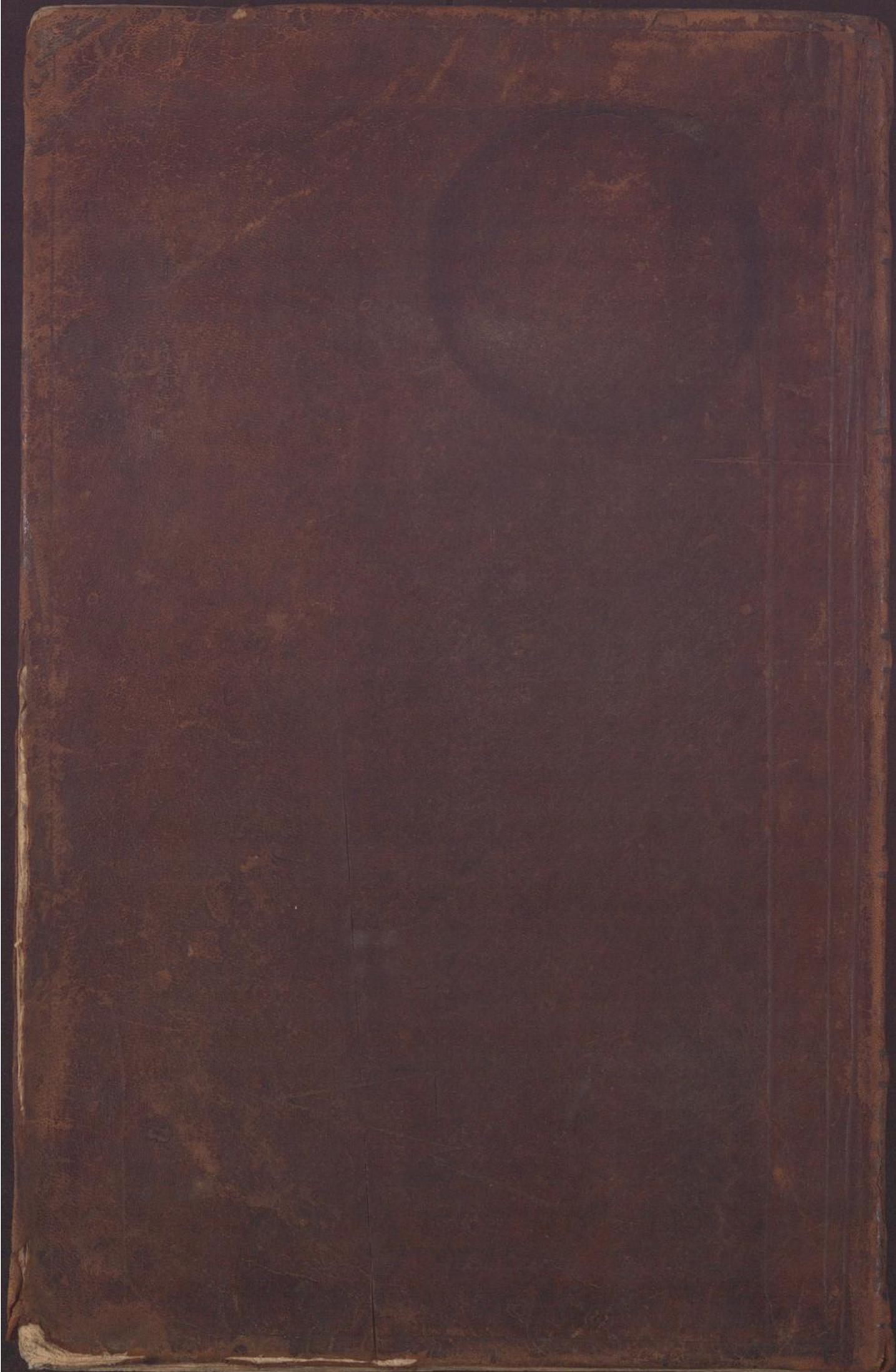
Sefer 'ets shatul

Albo, Yosef

יסוי, ובלא

Frankfurt de-Odr"a, 1788

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-89

142

Account. 142

EE/

בית הדין הגדול
בירושלים

Lphr. Veitel 27.2.62.

ספר
עין שתול

ראה זרה רבך חרש הוא אשר לא היה בימים הראשונים

והוא

ספר עקרים

שחבר החכם השלם איש האלהי מרנא ורכנא

יוסף ארכו זצ"ל

עם ביאור טוב ויפה אף נעים מספיק בלשון צה ורחב
חברו האלוף התורני מוהר"ר

גדליה בן הת"ר שלמה יצ"ו וקרא אותו בשם **שרשים**

ועוד הוסיף בו נוסף משלו - קצת
ענפים נושאים פרי טוב מיוסדים על אדני פז בדברים נכבדים ויקרים
במקרא קודש ובמדרשי חז"ל השייכים ומתגוללים לענייני הספר
וקרא אותו בשם

ענפים

גם הוסיף בו מראה מקום על הפסוקים והמדרשים הכאים כזה הספר
ובהיות שעתה נשלם כל חלקי האילן והם עקרים שרשים וענפים
ועלין שהן המראה המקומות על כן קרא הספר הזה בכלל בשם

עין שתול

על שם הכתוב והיה כעין שתול פלגי מים וגו'

נדפס פעם ראשון בויניציאה שנת שע"ה לפ"ק
ועתה נדפס שנית פה ק"ק

פראנקפורט דאדר"ה

בדפוס אלמנת האדון דאקטאר אונד פראעסער גרילא
חתת ממשלת ארמינו המלך האדיר והמיוחס וחסיד פרודיק ווילהעלם
השני יר"ה

במצות ובהוצאות כה"ר ר' צבי הירש בחמנות כ"ה מאיר בששו"י ז"ל
לפרט **וידעת היום עם לבבך כי יהוה הוא האלהים**

הסכמת

הרב המאור הגאון הגדול ומופת הדור אב"ד ורמ"ק פראג יע"א

הסכמת

הרב הגאון אב"ד ור"מ פה ק"ק פפרא יע"א

הספר העקרים גם ענינים כולו עמוד במקום טהרה ה"ה הגאון רבינו סוהר"א אלברג ז"ל ע"פ ע"ז שתול להנחין מהר"ר גדליה ז"ל ח"ו להתפאר כי חזונו חילת חיים ונדרם בוויניציה שצ"ח לחלק השמי וכעת אין בלתי אף ח"ו כעוד כו' וזכה ק"ק אחד חכמי קהלתנו ק"ק פ"פ ד"א יע"א החלוק התורני המופלא מה"ר צבי הורש קרו בהכונת כהר"ר באר"ז ז"ל והדפיסו שנית בדפוס יפא ואלה כאשר ענינו כל יראו וראו לכו"ל להחיות לו טובה כי טובה גדולה עשה עמנו ללמוד מתוך הספר היקר ה"ל וכבר זכר הרבים בספר עקידה אשר הדפיס זה ימים לא כבירים והנה רחמי ייבדו הסכמתו מהר"ר כהנאן מופת הדור כבוד מוה"ר יחזקאל לנדא חכ"ד ור"מ דק"ק פראג ומס' נאמר גזירת חיים על מחן משה עשרה זכה שלא יודעם קבלתו התורני המופלא ה"ל כן יקום וקיימה ולרא' באתי על החתום הי"ס י"ס כ"ג לחמש ומששון התקמ"ח כמו הנער יוסף חונה פה ק"ק פפרא יע"א

יען שהתורני כבוד שמו מוה"ר צבי הירש מופ"ד רא"ו זכה להכיר לכות הדפוס ספר עקרים עם עץ שהול כפי שדפוס בוויניציה שנת שצ"ח ומוק חזיק כל גאוני הדור הזה אשר הסכימו והרכבו לספר בשכח הפירוש ע"ז שתול ה"ל וכו' להדפיסו עתה שאינו כתיב כלל וכפרט כדור כוז' שנקרו נאשרי דתי התורה לייסוד חיווק והכני' עסקים להדפיסו ואשריון כחט' לים ואני להחיות כידו ולהתנדב לקנות הספר במחיר כסף מלא והכני גזור בגזירת התורה על כל המדפיסים חכמי עמינו שלא להדפיס מחדש הן ספר העקרים עם עץ שתול ה"ל והן ספר העקרים לכד משך חמשה עשר שנים עיוס שיבאר מוה"ר ר' זכ"ה הורש ה"ל הדפסתו והעובר על דבריו ליקו בארור משני גבול והמסייע לכד' חלוצית כד' מתקור הכרעות דברי חלוצי הי"ס י"ס ח"ה יתמון תק"מ"ה לפ"ק פראג הקטן יחזקאל סג"ל לנדא :

הקדמת המדפיס

אודה לאלהי חסדו שהעיר את רומי להדפיס ספרים ימים ממחברי קדושים וכותם יעמוד לזולתנו וכמעט אשר הכינתי את ידי לקרס ל המלאכה זו ועלי את הכרכה כי זה לא כבוד אשר עורני להוציא לאור מתחת מכסה הדפוס ספר העקרה אך לא הייתי נזהר במלאכתו לעשותו כרצונו - אכל הייתי שוקק על דלתותיו יוס יום להגיה אותן כינע רב - ועל פי גליון ספר העקרה שהיה גנוז בספרי הקצין כה"ר יוסף בן הכניד התורני כה"ר פייבל קרו מדרעון ששלחו אלי להעתיק ממנו על תכונה ישרה לזכות את הרבים - וגם עתה עורני להוציא להכיא על מוכח הדפוס טעם כבירים הוא ספר עקרים עם פירוש עץ שהול כפי שדפוס מולפנים בדפוס וויניציה - טבעו ידוע לרבים כי הוא עץ חיים אשר משהלכתו יחיה בנפשו - שרשיו שרשי חיים וענפיו ענפי סוהר - ואלה ענפיו על הראשונים ביתו שאת ויתר ענו ומקום הניח לי המדפיס הראשון להתגדר בו כי עשיתי קנינים ידועים כמו (א) (ב) (ג) וכו'ל בספר העקרים וכן כפירוש הראשונים ביתו שאת ויתר ענו ומקום הניח לי האלה לענין יקל להמעיין למנוח מחוקקו כמד שח"י וכליערד מתבטו בחיפוש אחר חיפוש - וגם עשיתי נקודות הסקיות ליתר רווח בין התאחרים כדי שלא יכבד על המעיין לסדר מה למעלה ומה למטה רק י"ה לפניו כשלקו ערוך - וגם במקום שקי"ר המורש כשרשים את כוונתו או שנקטעו מוננו חיון מלות הרמב"ם את הדברים ותקתיים על נכון כס"ד אך לא הוספתי עליו או גרעתי ממנו דבר כי הנני את דברי לכדנה כה"ה מיוחדת בחתם היוות למטה כגליון וחס שהוכרתי לפעמים להביאו בין השורות קדושות הסגרתו אותם כדור מוה"ר ר"מ זכ"ה בדעות שני חלוצי לכנה משני עבריהם כו" ( ) כדי שידע כל מעיין שחמני בער קטן הרולה בתקנות קטנים ממני יצאו הדברים חולם לגדולים ממני יהיו כפירורים מתחילת כטלי - וה' החלוצים יודע שלא היתה כוונתי כיהם שלא להוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידי - וכאשר הכתיב בדרך אחת מעודי כי ייבאלני עד זקנה וזכה - ויכני להדפיס אשר ספרים מפת מחברים קדושים ונדיקי עליין המוה"רים ונאחרים עינינו כשכילי תורתינו הנחמדה ולעשות חוקיות ומנותיו ומנותיו : ואת עתרת המדפיס

- א** ואלהי חסדו שהעיר את רומי להדפיס ספרים ימים ממחברי קדושים וכותם יעמוד לזולתנו וכמעט אשר הכינתי את ידי לקרס ל המלאכה זו ועלי את הכרכה כי זה לא כבוד אשר עורני להוציא לאור מתחת מכסה הדפוס ספר העקרה אך לא הייתי נזהר במלאכתו לעשותו כרצונו - אכל הייתי שוקק על דלתותיו יוס יום להגיה אותן כינע רב - ועל פי גליון ספר העקרה שהיה גנוז בספרי הקצין כה"ר יוסף בן הכניד התורני כה"ר פייבל קרו מדרעון ששלחו אלי להעתיק ממנו על תכונה ישרה לזכות את הרבים - וגם עתה עורני להוציא להכיא על מוכח הדפוס טעם כבירים הוא ספר עקרים עם פירוש עץ שהול כפי שדפוס מולפנים בדפוס וויניציה - טבעו ידוע לרבים כי הוא עץ חיים אשר משהלכתו יחיה בנפשו - שרשיו שרשי חיים וענפיו ענפי סוהר - ואלה ענפיו על הראשונים ביתו שאת ויתר ענו ומקום הניח לי המדפיס הראשון להתגדר בו כי עשיתי קנינים ידועים כמו (א) (ב) (ג) וכו'ל בספר העקרים וכן כפירוש הראשונים ביתו שאת ויתר ענו ומקום הניח לי האלה לענין יקל להמעיין למנוח מחוקקו כמד שח"י וכליערד מתבטו בחיפוש אחר חיפוש - וגם עשיתי נקודות הסקיות ליתר רווח בין התאחרים כדי שלא יכבד על המעיין לסדר מה למעלה ומה למטה רק י"ה לפניו כשלקו ערוך - וגם במקום שקי"ר המורש כשרשים את כוונתו או שנקטעו מוננו חיון מלות הרמב"ם את הדברים ותקתיים על נכון כס"ד אך לא הוספתי עליו או גרעתי ממנו דבר כי הנני את דברי לכדנה כה"ה מיוחדת בחתם היוות למטה כגליון וחס שהוכרתי לפעמים להביאו בין השורות קדושות הסגרתו אותם כדור מוה"ר ר"מ זכ"ה בדעות שני חלוצי לכנה משני עבריהם כו" ( ) כדי שידע כל מעיין שחמני בער קטן הרולה בתקנות קטנים ממני יצאו הדברים חולם לגדולים ממני יהיו כפירורים מתחילת כטלי - וה' החלוצים יודע שלא היתה כוונתי כיהם שלא להוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידי - וכאשר הכתיב בדרך אחת מעודי כי ייבאלני עד זקנה וזכה - ויכני להדפיס אשר ספרים מפת מחברים קדושים ונדיקי עליין המוה"רים ונאחרים עינינו כשכילי תורתינו הנחמדה ולעשות חוקיות ומנותיו ומנותיו : ואת עתרת המדפיס
- ב** ית משכן מלך עלי הבל הוריר בר"ק יזו שפעתו האיר ומלא פני הארץ דעה כפ"ם לים ינהרו רחף על אברי תבונה אסף דעה -הה' לחו יאמרו עלורגליו כ' עלות מגדלים רמים וקר סול לא מט רדתו
- ג** ש בונה בית יה' אר במחוגה י' עריך יקצע פאותיו גם כי יתעלה יש' כח אוכזו ומ' עשה פעל חכמתו יחד הנושא ונ' שוא יאופסו כי פיל רוח קומתו אולם ארמון זה כעין שתול על פלג נכו' נים עד פנותיו
- ד** לום אל עמו יד' בר כשור הא' חרון שם תקות אובר שם כונן צדקות כחיר'ה כל התנגד יד' עות נשגב מכל שם הראה דרך לש' בים שם תועלה תפ' לה קורא בקול שם צוח לו את ה' כר' כה' כי שקרו' גמול טוב א' העובר

מודעה

אף נ"ס שכבר יאל משפט אמת והוא בלחת המפורשות לכל יודעי דת ודין שכל מקום אשר המלא ימלא כספרינו הקדושים עם עב"ים או עובד חלוצים ונזי או ערל או כותי אין ככלל זה חזמות הללו שאיננו כהיום הזה דרים בתוכם כי תלוצ' לנו ליתן כס אום דומי וחדלה שיחייבים אנחנו לדרוש כטלומים - אכל הכונה טובת על האומות קדומים שגוי' בימים הראשונים כאשר כבר יס'ר כל זה הנסר הגדול ק"ק פ"פ ז"ל והבאים אחריו - עם כל זאת עשיו עלינו כמוכה הלודע המודעה זו בכל הספרים אשר יאל מתחת מכסה הדפוס - למען לא יתאמשאל לאלו ספר אשר לא ידעו ויהו להוזהרם אחר זהרה

הקדמת האלוף מוהרר נרדיה בן החיר שלמה נרדו להחבור שרדו שחבר עד העקרים שחבר הרי אל'בו ז'יהה :

אלהי אטין ועבדכו נטורא . בתחלה דע ואחר כך ועבדא כי מי שלא
ידע את אורו וחינו עכיר כו' אפי' שיהיה עבודתו אל'בו ישרה . וכן
וברורה . ערכה ושמורה . כן גם חני לקחתי את עצמי ללד אחר
להתבודד ולעין כדרכי הש' . ובעבודתי היקרה ובהיות שכבר ארז"ל
הכל לטעור מסייעין לזהקרה ה' לפני ספר אחד קדוש והוא ספר עקרים
שחבר אותו הרי' אל'בו ז'יהה ור'איתי שכל דבריו דברי אל'לים חיים
מיוחדים על אדני מן עול'ם למעלה לשכיל להאזן בענפי פרי קדש
פלולים ועושים רושים למטה בהדרת האדם כדרכי אמות הש'
ובעבודתו ועושים פרי למעלה להיות לודקקות בעליונים עד שיהיה לו
מהלכים בין העומדים האלה וכדי שיהיו ענייני הספר הזה נאשרים
בדרכי קרית ושלישי בתוכו עד שהיו כל ענייני הספר שגורים
בפי ומקודרים על לוח לבי באופן שמתמי קצת על עין העבודה
וההדרה האמתית בעבודת הש' . ומקום שהיו דבר קצת פתוחים
ותגומים הייתי מנלה מנפשו ומחאר סתומיו כפי קט שכלי וכפי אשר
הורוין מן השמים . ובעבור שכבר הזירו ח' ו' ואמרו כל האוכל דבר
אחד מתכנתו וכו' רשמתי הכל על הנליין מיוחד ושמתו אותו בתוך ג' ו'
ול'רתי בעבור שיהיה לי למשמרת ולזכרון על לוח לבי כחאור הכתוב
כתבם על לוח לבך . האמונה אחרי אשר ראיתי שהרבה בני אדם שהיו
בדב' ו' וערכי או פחות מערכי שהיו גם כן בודדים לעצמם בהשגת
דרכי עבודת הש' . על הדרך שזכרנו למעלה ובכן היו חפלים ופתאים
תמיד לעין וכספר העקרים כי הוא המורה והמדריך בדרך הישר בהכח
העקרים ובעבודת הש' . ויתר מהזולת כנזכר . והנה קצת מהם שהיו
עוקפים לקולי היו מוכינים קצת הענין יותר מוולתם בעבור כי בלתי
ל'ם כל עמלני לבי כפי אשר היו במושל ארזי וכפי אשר רשמתי כבר על
הנליין להיות לי לזכרון על לוח לבי והיו דברי ערכי' להם כאלו נתנו להם
מטיב עם היות שלא ערכו אלי מפני שלא הייתי מ' ג' שם סוד חידוש
גדול כל כך אפי' כן ערכה להם . וקצת מהם עיינו בהקשר מעצמם
וח' שנתכרו עם אחרים ומה שלא הבינו הניחו לוולתם . כן הניקתי
רוחי ודיעוין לבי העירו ורזוני ופתוני בעלית דבריים ואמרו ח' ו'
אתה בן אדם הלא ידעת אם לא שמעת ששם היות שהל'יות האנושי
הוא נתלה בעצם וראשונה על השכלת עצמו דרזני שהוא בעצת
ל'ך להשיג כל מה שהוא ל'ך לשלימותו הנל'ם ח' על פי בן מלך
החסד רזוני להשיג בהשגתו גם על האחרים כמו שיתבאר בדברי
המחבר לקחן בסתמ' שלישי . פרק ה' כפסוק אליהלל חסד וגו' כי יתי
ה' עושה חסד וגו' ע"ש . ולכן הוא מן הדברים והמיוחדים שנופיעות
הדרך אשר עלין . גם על הדרך שהם בערך או פחות מדרך
וע"כ וזות הדברים יהיה תמיד עמך וזכור' ועלה לירח נישוח לפני
ה' תמיד כל ימי חייך . להביא ח' הימים האלו אחריו . וזכות
יעמוד גם לנכון וכפי כ'ך עד עולם . ואם תחשוב הלא צריך אכזבי
לימים ובינת אדם ח' ו' וכלי מל'ת פחיתות וכיון אכזבי ואין לא שום פחית
ודמיון כלל אפי' לחד מעיראו שבתלמיד דמכריח רק בשתוף שם ל'ך
בין ח' בני דברי להשתעף בטלית שלימי עלי ולחיות דע' כחאור העניינים
בהתנויים והתנויים בתוך ג' ו' אורגות השפעה ה' ימים עזר חל'ה
וביחוד שחל'ה בהם עזר שיהיה מוכנה עתוק יומיו . ואם כן שיתך
אכנס לפני ולפנים . בלי טהרת רעיוני' והדברים שמוכנים ובלתי
מוכיינים . ח' לנשארתי עליונים . וכו' לתתונים ול'ן ח'ונים -
וביחוד כמורי האדם למסוכנה שבתוכי ולי' ויתנום מפני' וננינים
הלא תשיב אור'ך ששם היות שהל'ת בן הוא ש'ן אפי' אפי' דל'ך
בדברים האלו ולפרש אותם כפי המאורות הנזכרים אשר ש'ן
כראח אופייני ש'ד כיום וכלילה ואין ש'ך שום מי הלא הם יודעים כולה
וקטנם עטם מנתין . ע"ת הלא ידעת מקדם שלא היה כונןך ולא היה
בדעתך מ'זול' שיהיה בחבור הלו שום ל'ך להגדילי ש'ך רק שיהיה
קצת לתועלת ולתראה עינים ולאויות ח'ה הדרך ויטמן אור עבודת הש'
ואחיותו אשר ילכו בו אותה שם בני ג' ו' ויהיה החבור הלו כמו שער
לתמוך וצל כיוול' בהם ח'י נפתח ופתעורר אותך . ואפי' אפי' יהיה
בהם קצת מודברים שהיה מוכנה עתוק יומיו . אם יהיה כל מ'שך ב'ה
לשם שונים שכלך יפול בעליונים . וישך כנעם בא'ך עליונים . וכך
ובדריך יסמחו ורננו ויטונו ויעש'ו ובעליונים ענונים . ואם על ה'
תשים בטחונך הוא יולך מכל'גאות ובעליו מוחין . ויטוס לך ענך
ומתאחר כעול'ת תמימים . והנה על פי הדברים האלה נתקיימי
ונתעוררתי ונתחוקתי ונתאורתי בעש' שכלי הל'קט ביתר שאת ויתר
עז ולקחתי בידי את הדברים אשר רשמתי כבר על הנליין כמזכר וסדרתי
אותם על טוכנס כל ענין וענין על מקומו השיוחד לו איש על ג' ו'
שאות' . וברתי האוכל עתוק הפסולת ור'עתי והוספתי בהם ככל
מקום כפי הנדרך עד שכל הדברים האלו תכונם היו קיימים ומכל'ג
ומל'ה מנוסים ע"ש שבע נמות מווקקות שבעתים . וכדי שלא להעמיס
על העינין בו חלקתי החבור הלו על שני דרכים . האחד הוא
ביחוד דברי כוננת המחבר ולא ימלא בו שום דבר יותר כ' מה שהוא ל'ך
הכרחי לביאור דבריו . והב' הוא ש'ן בו נורך כללך להכנת העינין
רק שהוא כמו שער קצת לדברא ועל ידו יהיו דברי המחבר יותר
מבוררים ומתמימים ע"י ראיות הפסוקים ומדריש' ומאחר'ר' ל'שיתבאר
בזה החלק . ולפעמים ימלא ב'ה החלק דברים שם נגד דעת המחבר
והם ישוב על דברי הרמ"ם במקום שהשיב המקבר עליו ועל כיוול' בו .

- נרדו י'הוה ומהולל שמו :
- ד ובר משרים לעמו .
- ל הם הפנים לחמו .
- י תבדך וישתבח ויתפאר בעולמו :
- ה שוכב בשמו מרומן .
- ב מרומן שוכן ומשניה על עמא בנועמו .
- ג הן לחם עיון ותעצמו :
- ה הורן בשביליה ובמעלותיה :
- ח ונה בצליליה ובשלליה :
- ג וכן עז קצה נבוליה :
- ר וכב על עב קל בנתיבותיה :
- ר ויה ב'ה יבין שלמה בחכמתו :
- ב עזר אלהי השופע מאור תורתו .
- י דע ויכיר מציאת הש"י ואחרותו ויכולתו .
- ש ס המיוחד והנורא אשר השפיע ממציותו :
- ל וריאו החונים תחת כנפי שכינתו .
- מ מני שואפים להשיג רוממותו ומעלתו :
- ה שינוהו רוממותו ואין קץ לרוממותו .
- ג מצא לכל מצד פעולותיו ונסתר לכל מצד מרותו .
- ר אשית כל ראשית בלי ראשית המציא העליונים מאחדותו :
- ן השפיע עליהם אור השפע מעצמותו :

וכרא כל הנמלאים כששת ימי פעולתו . כדריאה ובעשייה וביצירה
המלא כל כרח חסור תעלומתו * והכל כסביל האדם ונותנו כחאמר
רו"ל כראשית כסביל ישראל שנקראו ראשית ברא חל'ה את השמים
ותת ארץ כחכמתו . ואין ח' לתבונתי . ותכלית האדם להכיר את
בוראו ולהיות זריק בעבודתו . ולהכיר מציאותו ואחרותו ויכולתו ונבונתו
שהוא יחיד ועומד בתכלית הפעולות ואין עוד זולתו . וכל הנמלאים
עליונים ותחתונים מושפעים מפעולתם כבנייתו . כן ח' לעבוד לשום
כמות מן הנמלאים ח' לחלוק להם כבוד כי אם בעבור שלימותו . ובעבור
זה השתחווה וישע למל'ה' השמות והטיל תהלתו . לפני ה' שיהיה
בערותו . כונת ש'ן בענותא של תורה פהלכתו . הנתנת להם
לשלימותו ותכליתו . כי ב' יר מי שחבר והיה העולם וכלתפאריתו .
וכי יכיר מעלת השפעה הטובה הנתנת כבנייתו . להיות זריק בעבודת
הש' ויראתו . אשר זה הוא תכלית האדם ושלימותו . ועל ידו הוא כל
אל דקקות הרותי כע' כל אשר חל'ה מ'גמתו . כמ"ש הכתוב מה ה' שאל
מענק כי אם ליראה וגו' וכתוב ואתם הדבקים
בה' אלהיכם חיים וגו' :

אמר גדליה בן הח'ר שלמה המוכנה ולמן כו' איש ליפסי' .
מיום עמדו על דעתי וקודם שפדתי בעיוני על כל מה
שאמרנו למעלה הייתי מתכוון על המעשה שששה חל'הים בעולם הזה
אשר נתן האדם על הדרך והוא לעמל וילד וכל ימיו מחלובים אחרתי
בלבי ויתרון להם בכל עמלנו שיעמול תחת השמש אשר ח'י רואה
כי להג הרבה ויעות בסר . ואשתומם על התראה הזאת כי לא ראיתי
שום יתרון בכל עמלו כי אם העמל שהוא עמל וטרי ולא זולת . והשאת
דחתיני להכח כיוול' בה עיתא שאספסוף ויכול להיות שכונה הכתוב כמה
שאמר כי מה היה לאלהם בכל עמלנו וברעיון לכו שהוא עמל תחת השמש .
גדלה הפרש שפלת שהוא כל לרמונו על היתרון הזה וכאלו אמר ש'ן ל'ן
שום יתרון כי אם העמל שהוא עושה וטורח ולא זולת כי הכל הולך לעומת
שכל ולכן כיהא הש' ח'ת הש' ו' נמלת שהוא כי לפי שדר הכתוב היה
לו לנקוד מלת שהוא כש' גול'ת ח'ת הש' ו' חל'ה כל לרמונו עמלת שהוא ח'ינו
דנוק ונקטן חל'מעלה רק הזאת לבלא היתרון כש' ח' ו' . והנה
אחר התראה הזאת ראיתי כענין שכלו והייתי מתכוון ש'ן טוב לאלהם
כע' ח' ח' לראח ח' ה' הגדול והנורא . ולעסוק בתורתו הקדושה
והטובה כדי שתמורר ושתוכן נשמותו הטובה . אל המקום אשר עמס
לוקחה כשעת היצירה . ולהוסיף קבלת ואחר מ'ך דבר הכל כשעת ח'ת
האלהים ירא . ע"ך שנתבאר בדברי המחבר לקטן כחאמר ג'
פ' הו' ע"ש ג' בענינים . והנה אחר הדברים האלה השכתי גם כן דברי
על פי הדרכים הנזכרים והשכתי רגלי אל עדות התורה . ולקיים מצות
ה' ברה : הנורא כל בחמירה : ובהיות שכבר אמר שלמה ה' הדע

הקדמה

ועוד ידוע על חדרש ח"י ז"ל שהם בתחלת הדעת קלת תמוה' מאד עד
אז נשאלו בתוהו לפי דעת הרמ"ם כגון בפרקי ר"א פ"ג טוים מהיכן
בדבריו וכו' ומדבר רב מלמד שהיה סדר זמנים קודם לכן וכו' וכל
שכתב הרמ"ם דברים ודומים עליהם כולם הם מתבארים ובה בדבריו כוונת
החלק כל שום נחמוס ומקוטק בעולם : ולפי שראינו שהרב העמק
הר"י אל"ט נחמחבר את ספרו נחמד ספר העקרים על שלשה דרכים והם
עקרים שרשים ועקרים וקרא את הספר בכללם עקרים לבד .
לכן ראיתי לקרות את כל חלקי תבוי הלו ע"ש הכ"ה חלקים האחרים של
כוונת המחבר והם שרשים ועקרים . וכדעית שכל הכופר בשורש הוא
כחלוטו כעקר עלונו שהורש שייך אליו ומסתעף ממנו כחשור
בדברי המחבר כחלקו ה"פ"ג והשאר פרקים הבאים הם חסין השורש
והעקר הם נקבעים עוררים על ענין אחד ומן שמות הנרדפים והמשמשים
הם . לכן קראתי את החלק הראשון מחברי הוא ביאור דברי המחבר
ג"כ כשם שרשים לפי שכוונתו שהעקר הוא אל להיות וולת השורש
והשורש וולת העקר כמו כן ח"א להבין דברי המחבר על חכוננו וולת זה
הביאור . ולפי שהנפשים שהנח המחבר לנודק חונות דת מותרת
הקדושים הם היות הם דברים וענינים גדולים עד שרוב גופי התורה
תלויים בהם . מ"ז חף הם יספר באחד מהן או ככולן לא בעבור זה
תפול התורה האלהים לא בכללה ולא בחלקיה ואפשר לה להיות אלהית
ולמה . לכן קראתי גם כן את החלק השני ומחבר שלי כשם
ענפים לפי שהחלק הזה הם היות שהם חתולל לבידוי הספר ומסתעף
ממנו ככל חקוק ומקום לפי ענה שהוא כנזכר . מ"ח בבואור
הבנת דברי המחבר חין בלודק גדול כל כן כי הוא אינו כ"א ענין היוצא
מכלל דברי המחבר . חמ"ט כוונת החלק ה"י שבעתי להרחיב בו
הדבור עד מאד וכו' חקבע אלהי כיד ה' טובה עלי כשמים טובים
ויקרים וענינים המשמשים אלהים ואדם בתורה נביאים וכתובים וכוונת
מדרשי ומחברי רבועינו ז"ל ככל מקום ומקום לפי כונת המחבר וכפי
אשר הורונו השמים . ובעבור שהיה בו חריכות מדברים הבה לא
רציתי לכלול ולעשה הענינים בתוך השרשים כדי שלא להעמיס על המעיין
בו ומלאי הם שום ככלו דברים נחמעיין כביאור הבנת דברי המחבר
ע"י . ולפי שנתחם סחורי הלו יהיה כשכלם כל נורת האילן כפי דעת
המחבר והם עקרים שרשים ועקרים לכן קראתי זה הספר בכלל רבועי
הפני' שהוא העקר ורשי' שהם השרשים והענפים את הכל בכלל קראתי כשם
עץ שחור' כי עתה הוא כשכל ושארם האילן על ענפיו מים בתקומו
המיוחד לו לפי טבעו ודי נרבו ועל כיוצא בזה אשר
המאמר והיה כפי שחול על פלגי מים אשר פרוי וכן בעתו וגו' .
וכדעית שחן הפירות יוכלו להתקיים ולהתבטל על האילן כפי נדיכס
ולת העלן חמנינים עליון וע"ד שאר' ול' אלמלא עליו לא חתקיייה

הקדמה שנייה

גד"ה בן הח"ר שנת"ה הזכור למעלה . כדעית בן כ"ו שנה עמדתי על כל הדברים הג"ל ושלמתי את נדרי כפי אשר נדרתי עם סחורי
הכל אשר הוא גדול הכחות ועצם החיות . אפס בחותן וכן לא יכלתי להפיק רצוני ולהוציא החבור הלו מן הכח אל הטבע במחלכת
הדפוס חפני שחייבי כי קר המלצה המהר"ע מ"ב סבות . ה"ה בעבור קרפ זקנות דערו עליו בחתו וכן מחקרי לדי חומים רדפני השינוי
עד קרומי עד אשר לא יוכלתי שאת אותם וכעצם שכלוני וכלכני כדודע לכני עירי ואכני מקומו . הכ"ה שלא היה ביכולתי להפריד כל כך על המדה
ולחלוף הולות על הדפוס כ"כ הרבה כי החבור היה גדול יותר ממחא ינירים שלימים וולת ספר העקרים בעצמו והיתה האולאה רבה עלי .
בכן הייתי מוכרח להשיג ידי למו פיו להגות מעלכתתי מחלכת הקדש וכן מה שאמר חרומם חן השמים . והנה יספתי בטל חומים מחלכתי ואת
עד ר"ח חזון ח"גו והכתיני אל ימין וזין עור ול שחאל וזין סומך ולא ידעתי חל מי חקדושים אפנה וחמרת כלבי מה יתרון בכל עמלי שחנותי
ותכלכתי בעצמי וחמתי טוב ללכת אחרי הקו"ו רים ולקנו"ר בחמרת"ם ולקנוט כשזמנים שושנת העמק"ים כי הרבה דברים כתבתי בענינים חף שלא
הורו ייכין לזום עור ביאור כונת המחבר הר"י אל"ט בו ז"ל רק כחתי וזתן חב שומתפ זלוחת . וכבר ח"י ולכל שחמקז ומרובע חמעיניו וכו'
והרוח חלה ונעקרתו וכו' . לכן ראיתי לקצר הענינים ולחייט אותם ולקחתי שם כל המאמרים והפסוקים שלא היו לנודק ענין כונת המחבר
והעמקתי אותם על גליון מיוחד להיות לנחמרת כי שחון לפי חמה . ועצם מן הפסוקים ומאמרים ומדריש"י ל שראיתי שיש בהם קלת חיה
ס"ד ונודק לדברי המחבר הכתי אותם על מקומוס המיוחד להם כדי שיהיה נורת האילן כשעונתפ כל בשלימותו ובוה כתקיים כ"ס ק"ח מאחר ה"ה
שוכרו וכל שחמשי מרובין מחמנתו למה הוא דומה לאילן פגנת"ו מעוסק"ו נשר"ו מ"ו ערובין ואטלוכל הרוחות שבעולם באות ונוטבות בו חן מוויין
חיוו מתקווה שחמרת והיה כע"ן שח"ל על מים ועל יופל ושלח שרש"ו ו"ו וה"על"י ה"ד ענין ו"ו . וככן חכה כחיל להתיבה . ואל מחלכת חלבים
לקרבה . ומצ"ד חני על שמים וזתן שחלכתה זת על כדה ואינה עריכה . רק כדה הפיק חון ואהת חכירי שהפירו כי על זה הטעם דעת הש"ס
רמכה . וחלתי חן טעם באהבה . לכן בחתי לטקס לכלל מעיין בזה הספר ויחאל בו חיה טעית ח"י שניאה שניאה עתחת ידי חלילה . שדייני
לכזות ולא לכך חובה . ויתקנו באהבה רבה . וככן וכלל חלל חקר ובה ודומים הלהט . ויתעדן חיוו השכינה עש פטר הנדוקים בעולם
הכה . כי כדברי העמק"ר חתתפק והלוחך עפר רבלי יאירם חלל חכה הנדוקים והתמימים לחווי עולם הנדוקים על חמור עבות אלהי רכה .
גד"ה בן הח"ר שנת"ה הזכור למעלה . שח"י אלמלא עליו לא חתקיייה

רמזי פרקי המאמר הראשון

פרק שלישי יבאר על מה זכירפול מלת עקר ומקור על ה"י עקרים
שכחתי הרמ"ם ז"ל חס המספר הוא בוא מדוקק
חס לזו ומקור ג"כ בעל עקרים אחרים שהוכחו לדת האלהית ויבאר
שח"י שום מוספר מהם מדוקק : (ובענינים שם יתבאר ישוע כטוב טעם
ודעת על כונת הרמ"ם ז"ל המספר ה"י עקרים שכתבתי :
פרק ד יבאר בו שהעקרים הכוללים לדת האלהית הם ג' שהם כמו
אבות והם מצילות הסם ותורה מן השמים ושכר ועונש ושחמרת
אלו שרשים אחרים ומסתעפים בהם ונתלים בהם ואמר כילכך היו
ברכות ר"ג' שהם מלכות ונבונות ושופרות כנגד ה"י עקרים הללו
ואמר

בחקירה בעקרי הדתות כמה הם . ויחלקאל ששה ועשרים
פרקים :
פרק א יודענו הקושי שיש בחקירה על העקרים לדתות ויאמר
ש"ס עקרים כוללים וחלקים לכל דת ודת . ויקשה על
הרמ"ם ז"ל שמה ביאת החשיט מעקרי תורת משה . וכן יקשה על
האומרים שחזו העולם עקר לתורת משה : (ובענינים שם יתבאר
שזכ"ט על קושיית המחבר) :
פרק שני יבאר בו מ"י חיה המחשיב דבר מן העקרים שיקרא כופר
ומ"י הוא המכתיש אותם ולא יקרא כופר :

רמזי פרקי המאמר הראשון

ואמר לכל העקרים שמה רמז"ס"ל מסתעפים מן הג' אחות הללו . פרק ה' יבאר בו הכרח מציאות דת טעמית לקיום המין האנושי ויבאר שיהי לבדו לא תספיק לקיום הקבוצ המדיני כוולת המלא דת אחת ויבאר הכרח מציאות האומה במדינה או המלך :

פרק ו' יבאר שהוא ראוי שתמצא תורה אלהית להישר האנשים אל מול ההצלחה האנושית :

פרק ז' יבאר שהדת חמה טעמית וצמחה נמוסית ומצחה אלהית ויתבאר כונת כל אחת מהן ותכליתה מהו וכמה תוכן כל אחת מהן מופלגת :

פרק ח' יבאר בראש הפרקים אשר בדת הנמוסית במה שתקצרטון האלהית ויבאר שנימוס קצתם בספק תורת י"י תמידה והפסוקים הבאים אחריו * (ובענינים שם יתבאר גם כן הכתוב שאמיר המלך לבחימתן הנן מת על האשה וגו' וכו' יתבאר ג' כי הכתוב לך ה' המעט וגו' . והכתוב ודרסת ומקרת ושאלת וגו' והכתוב מטפתי ה' אחת וגו' והכתוב היש כי יבא את אשת איש וגו') :

פרק ט' יבאר שהתחלות הדת הנמוסית בכללן הן הכחירה והתכלית ויבאר כמה נכחה הכחירה בתורת משה אשר שאינה התחלה חלשה כמה חולשתה :

פרק י' יבאר בו שהתחלות הדת האלהית בכללן הן ג' שכן מציאות השם ושכר ועונש ותורה וכן האמיס ולבו נמנו אלו יעקרים כוללים לדת האלהית ויבאר כי אלו הן ה' סמניו ר"ל במשנה פרק חלק :

פרק יא' יבאר כי תורת משה ראוי שתלקח רחייה על הדברים הכרחיים לתורה אלהית אשר שהכל מסיימיה בה שיהי אלהית וכי מסר רחיה שאלו ה' ה' הם התחלות הדת האלהית אשר שאונסו בה בתחילתה נפרטה בראשית במדרגת מה שיומנו בכל חמיה התחלותיה המחילתה ויבאר כי עקר התחלת התורה הוא מזה ספר תולדות אדם ויבאר זה הכתוב ויבאר פירוט נעשה אדם בלמנו :

פרק יב' יבאר שהטעם למה לא עו' הרמ"ס"ל ה' המעט והכלל העקרים עם היותו מחוץ שהוא דבר יעקרי בתורת משה כמו שכתב בפרק כ"ו מן החלק השני עמקד המורה :

פרק יג' יבאר שהין כל דת שנודה באלו השלשה עקרים שאמרו הוא אלהית על כל פנים חלף אם כן תורה גם כן בכל הששים המסתעפים מהם ואף אשר שהיה אלהית ויאמר שהכותב באחד מן כשרמים כאלו כופר בעקר :

פרק יד' יבאר שהין ראוי לקנות בעקרים ולא כשרמים אום מצויה מונות התורה ויבאר כי לזה לא נמנית הקבלה שורש אש"פ שהיא הכרחית לקיום הדת ויתן העשש למה נמנה האחדות שרש"ש ביותו מנוה פרטית ויבאר למה לא נחמנו כל העקרים בעשרת הדברות בפרושי ויאמר שהין דבור הכי יעקד כמו שכתב הרמ"ס"ל ז' חלף טעוה :

פרק ט"ו' יבאר שהרשמים הכתובים בכלל אחד מן השלשה עקרים ויבאר למה מנינו אותם כזה הדרך עקרים ושרמים הם הכחות ותולדות ולא נמנו כלל עקרים * (ובענינים שם יתבאר יט"ב טוב על ספק גדול שה' מן הראוי לספק בדברי הרמ"ס"ל וכן הוא עם על דבריה המצח) :

פרק יז' יבאר ביעין אחד הכרחית לדת האלהית ויבאר שהיא בראשית הממוסיות מי שהיה שאי אפשר שתגיע ידיעה לאדם כזו דבר שהיה נעלם ויפיש ספקו מי שהטוחות מחכה וברכת אלה חונן ואם אין דעת הין כינה וזה הפירוק הקדמה לכל אחריו : (ובענינים שם יתבאר הכח והחכמה מחין וטענה וגו' ובכתוב ויותר האדם מן וגו' והכתוב הולך בתום יין בשם וגו' ובכתוב לך בכון יקש דעת וכייתבאר ג' ככוונת ברכת אלה חונן כג' לשונות אלו דעה בינה והשכל :

פרק יז' יבאר הכרחיותה של התורה האלהית האחתית וכי המווייפת התחמדה באלהית ויבאר שהקבל שיש בין הנביא שאינו שליח ובין הנביא שהוא שליח לדת תורה עלי ידו ויבאר החיות שם עממים לכבוה ולשליחות השליח ויאמר שהמסתעפים בשמות וולת הנביאים כעממים :

פרק יט' יבאר כי נדר האמונה ויבאר בו הדברים שאפשר שתבא האמונה בהם וכאזן דבר תריה האמונה יותר חוקק :

פרק כ' יבאר למה לא נמנה התורה לאשרם אוליתקן אוליתקן ויבאר למה שאמרו רבותינו ז"ל בתוספת ג"ל לעת ד' לבא מביא הקב"ה ספר תורה ומצינה בתיקו ואמר כל מי שעסק בתורה ואל ויטול שכרו ויבאר למה לא יקבלו העב"ס"ם שכר על שמירת תורתם העוקבת כידם כמו שיקבלו ישראל שכר על קבלתם : (ובענינים שם יתבאר הכתוב טענה חמיה עם נחלה וגו') :

פרק כא' יבאר שהמקרה ויאמר שזה דבר אמת אותו הנוסיון :

פרק כב' יבאר הדבר האמונה בו מביא אל ההלכה ויאמר כי אין האמונה במצוות מביאה אל ההלכה ויאמר שהמצוות שתי מביאים ויבאר מהיכן יודע הדבר שהמול האמונה בו :

פרק כג' יבאר כי מלבד האמונה בתורה ובמצוות ובכל הנביאים שאלו בתורה בכלל צריך להאמין שמה אמונות מופלגות שם :

מטריות לקיום התורה ככל זמן ויאמר שהכותב באחת מהן יקרא ויין * (ובענינים שם יתבאר יט"ב על דברי המחבר כי לפס ריבטא נראה שדבריו סותרין את מה שכתב לעיל ב"כ"א) :

פרק כד' יתקור אם בעל הדת ממויב או ראשי לחקור על עקרי דתו ואמונותו והשרשים המסתעפים מהם או הוא עמויב לסקוד על קבלתו :

פרק כה' יתקור אם אפשר שתמצא תורה אלהית יותר מאחת כזמן אחד לאומיות מתחלפות או בחרוזות מתחלפות :

פרק כו' יזכר בו עמקד העקרים והשרשים העולים מחלל המחמר שם הכרחיים לדת האלהית כפי מה שצוייהו העיון התרני ולפי מה שתגזור תורת משה :

המאמר השני

בביאור העקר הראשון שהוא מציאות השם וחלק אל הערה ואחד ושלשים פרקים והוא הפרקון :

ההערה היא להעיר העיון על דרך הלמוד בספר הזה :

פרק א' יבאר בו שהמציאות הנאשר על השם ית' איננו נאשר עליו על הדרך שיאשר על וולתו מן המציאות ויאמר שהין מציאות השם יתברך מושג מנד מהיותו אלא מנד המציאות המופשטת ממונו ויבאר בו קצת ממונו ברכי נפשי את י"י :

פרק ב' יבאר בו שאי אפשר שיאשר על השם יתברך פועל על אדם שיאשר על אום פועל מן המושלים לא על המושל הטבעי ולא על הפועל הכחירי ויבאר גם כן שאי אפשר שאמר כותבאר שיהי פועל בלתי קדום כמו שחשבו רבים : (ובענינים שם יתבאר יט"ב על קושיית המחבר שהקשה על השם אומרים שהש"י פועל ברצון קדום וכפי הכרח שאלתר ר"ל תנאי התנה הקב"ה וכו' תורה גם כן עליו . ויתבאר גם כן הכתובים שששעיה סי' מ"ח הראשונים מזה הנדתי וגו' מדעתי וגו' ויתבאר בו גם כן ענין הידיעה הנאמרת חלף הש"י :

פרק ג' יבאר בו על איזה צד יאמר בשם ית' שהוא פועל ברצון ויאמר כי פסוק כ"ל מתשבתי מחשבות יכס וגו' כא ל' ה' ה' הפק הנכס על הרצון שהוא יותר גדול מהפק הנכס על הידיעה והכונה ואמר התארים ויאמר כי הרצון כוונת יחינו מחיים טעו כמו שתייבש כנו :

(ובענינים שם יתבאר פירוט דרצון הנאשר על הש"י בענין אחר מזה שפירשו המורה ויתבאר בו גם כן הכתובים ששישינו כי לא מחשבותי מחשבותיכס וגו' . ויתבאר בו גם כן ענין הידיעה הנאמרת אלף הש"י) :

פרק ד' יבאר בו כי ענה שנוכר בתורה מציאות הדברים מהאז אל הפועל בונוים מתלמים יש רחיה על מציאות פועל בכיוו ורצון ויבאר מופת עיוני לנאשר מציאות השם והשרשים המסתעפים ממנו מנד מה טעמי מן הדברים הממוסים : (ושם יבא עמקד ויבאר שיש על הקשיא הנופלת בזה המופת :

פרק ה' יבאר בו שהשני מופטים הראשונים שהיה הרמ"ס"ל בתחלת החלק השני עמקד המורה על מציאות השם אין אחד מהם מנה שאין לשום יעלו על הכבל דת ויאמר כי המופת השלישי שהיה הרב ז"ל הוא יותר אחתי מעל מה שהביא שם :

פרק ו' יבאר בו הדרך ההכח"ה הצוירת שראוי שיאמין כל פעל דת בעקר מציאות השם והשרשים המסתעפים ממנו ויבאר שה"י אין לו נדר רוס כד' טידע, שהותו ומציאותו על הדרך האמת : (ובענינים שם יתבאר יט"ב על פקושי הנופלת בדברי המחבר בזה הכ"י כי לפס ריבטא שדבריו ככלן הם סותרים את מה שכתב לקחון פ"י ופ"ג) :

פרק ז' יבאר כי הן השרשים המסתעפים מעקר מציאות השם ימננו כל התארים שאפשר שיוחסו לז"י או יס' לקוח ממנו ויתן הטעם למה שחמנו השרשים חרבעה ולחיות :

פרק ח' יתחיל לדבר בתארים כדו שיתבאר שורש האמונות ואמר כי התואר שימאר בו הדבר מנד פועלותיו לא יתייב רבוי החק פועל כללף אס פועל פועלות הפכויות הן שהיה הפועל בטענה או ברצון ויאמר כי הנפש אחת ותפעל פועלות מתחלפות ויאמר כי הש"י כבר יתואר בתארים שנדרים שלשה שאין אחד מהן מחייב רבוי בעצמותו :

פרק ט' יבאר הדר החמיש' סלוק התוארים מהשם ית' הן שהינ עממים הן שהינ מקריים . ויקשה עליו בעמקד יתחייב לו איזה תואר או תוארים כאחדות וולמו :

פרק י' יבאר על כמה פנים יאמר שם האחד ועל איזה צד יאמר כוונת' שהוא אחד ויבאר פסוק טענה ישראל יי' אלהינו :

פרק יא' יבאר איכות המלך הרביו מן האדם והשתבלות בנואלות מן הכסה הראשונה לפי דעת אש"ן סי' נ"א ורמז"ס"ל ז' ויבאר מה שא"ל אמרה שבת לפי הכ"ה רכונה של עולם לכל כת בני זמן ולי לא כתת כן זוג ושאמר ללשם יתברך כפי כנסת ישראל תהא בת זוגך ויבאר שמצות שבת היא אמת :

פרק יב' במציאת המלאכים ותלוק הדעות שיש במהותם ואך יבוא הרבנו יבס : (ובענינים שם יתבאר עמיה נדולה הטעם בדבריה המחבר כזה . וכייתבאר גם כן ענין ההשתלשלות מרבוי המלאכים לפי דעת התרני וזה הדרך מהרכיבי יראה אחיפול שם פסק ועי' זה יתבאר שיש על הפסק הנפול ג' מלאכים המשתלמים לאברהם ט"ה

רמזי פרקי המאמר השני

מרה ולט וכו' ויתבאר ג"כ מדרש רז"ל אין מלאך אחד עושה שתי שליחות ולא שני מלאכים שליחות אחת :

פרק יג ויבאר דרך המצא הרבוי מן האחד הפשוט לפי דעת אב"ן רש"י וקולומי הפילוסופי . ויקשה על דרך שזכר בפרק י"א ויבאר על זה פסוק שמע ישראל : (ובענינים שם יתבאר עוד מענין מות הרבוי היוצא מחזו יתברך לפי עיון הפילוסופי . ועיון גדול הנופל שם בשאלת הכותב בענין הידיעה הנאמרת חלל הש"י . ויתבאר בו הכתוב מפי עיון לא תלך הרעות והטוב) :

פרק יד יתחיל לדבר כשורש השני שהוא סלוק הנשמות . ויבאר על חיה ז' ויוחס לשם יתברך ההתפעלות הגשמיים כחרון והעצב והנקמה והכערה ולמה ניהם חליו הגוהו שהיא מדה ענוגה ויבאר למה קרא השם מלך הכבוד :

פרק יו ויבאר על חיה ז' דבר יוחס חליוני' הפסחה שאמר הכתוב ישמח י"י במעשיו ולמחר רז"ל שהשמה במעשיו ויבאר פסוק מה יק' מסדף אליהם ובקו ריוון מדתן כיתין ונחל עדיך תשקם : (ובענינים שם יתבאר הכתוב שאמר המסור אל תביאני רגל גאוה וגו' וכו' ויתבאר ג"כ הכתוב ודיק בלחוננו יחיה וגו' ולא כפי שביאר אותו המחבר שם) :

פרק יז ויבאר על כמה פנים יפול שם השקוק ועל חיה ז' דבר אשר עליו יתברך שהוא שוקק ויבאר שבת השקוק על כל דבר ויבאר למה חמרו הכמים שהשקוק טוב להם :

פרק יז ויבאר על חיה ז' דבר יאמר כשם חו בכבוד השם שהוא במקום אחר שאינו נשם ויקחור אם אפשר שיאמר כשם או כמה שאינו נשם שהוא כדל כמו ז' המעלה או המטה ח"פ שאינו במקום ויבאר גדר המקום לפי דעת ארסטוטל ויקשה עליו ויאמר שהמק' הוא הריק' או הכפוי הפך דעת ארסטוטל . ויתרן מה שהקשה ארסטוטל על זה :

פרק ח' יתחיל לדבר בשרש ג' והוא הש"י חיונו ופולת תחת הזמן . ויבאר על חיה ז' דבר יאמר בו שהוא קדמון ונתי . ויבאר שם במה' הנון דעת זולת דעת ארסטוטל והוא שהמק' הכללי משוער בתנוע' הגלגל הוא הנון ויבאר פסוק אני ראשון ואני אחרון : (ובענינים שם יתבאר מדרש רבה ונלמד שיהיה סדר ומנין קודם לכן . ומדר' פרקי ר"א שמים מאיזה מקום נבראו וכו' כדי להוציא ולבטל הדברים הודים שכתב הר"ם המורה על כ"ב מדרשים אלו שם פ"ב כ"ה ופ"ל לחלק כ' וכו' ויתבאר ג"כ מחמור רז"ל שיתחלף עין הוה עלמך וחד מריב . וכונת מחמור רז"ל לטעם שמות יצ"ל לזכר וגו' . ויתבאר בו ג"כ פ"ר ראשונה שכתובה בראשית ברא ע"ו והאריך ביה תהו וגו' ורמז אליהם וגומר וכונת התרגום ונתן וירושלמי כפי זה הכתוב . ויתבאר בו כונת הכתוב שאמר יום אחד הן לפי דעת המחבר הן לפי דעת רבינו בקי"ן לפי דוכותינו שכתבנו שם . ויתבאר בו כונת הכתוב ויסתיע ליתסר חתכם שבע על חטאתיכם וגו' וכונת הכתוב לא לתהו בראש לטעם יצרה והכתוב בלע המות לננו וגו') :

פרק י"ט ויבאר בו שכל תואר שתואר בו הש"י הוא קדמון ולחיו כחוויו וזהו יתברך חיונו ושתנה אחר שאינו נופל תחת הזמן ומכל מה שאלתו נשתנה . ויבאר פסוק בער הייתי גם וקנתי עם מה שארז'ל שחזרו שר העולם וכו' ויבאר טעם הכפל בפסוק חלני חלני י"א ואין קבלתו מושיע :

פרק י"ז ויבאר שתוף מלת כל להב"ר ספק למען אספרה כל תהלתך וגומר ויבאר פסוק וירא אליהם את כל אשר עשה ובה טוב מה' . ויבאר למה יתבאר שרש ג' והוא שהש"י מלאך מן האסורנות ויבאר בו שתי אפשרות מכללי' שהם ג"כ קצת תארים יסודיים ויבאר על חיה ז' דבר יוחס חליוני לפי דעת החכמים התוריים ויאמר כל התארים יוחסו חליו ויתברך על ז' השלמות שבהם כללך :

פרק כ"ג ויבאר בו שדעת הרמ"בס ז"ל שאין אפשר ליהם לש"ש שום תואר חלל שוללי' או חזק פעולותיו כמו רחום וחנן ונדיב ויבאר מי ראוי שיקרא נדיב ויבאר בקצת משה בהודיענו נא את דרכיך ולמה אסור ובהל גדול הגבור והנורא חי לאו אמרינו משה ואתו כנסת הגדולה ותקנינו . בתפלה : (ובענינים שם יתבאר הכתוב מי ימלא נבירות ה' וגו' אשרי אומרי חספס וגו' למי נבונות המחבר שם) :

פרק כ"ג ויבאר בו שיהא תארים המיוחסים לפי זה הדעת הם גנות בחקר יתברך חלל אם כן הן נגד פעולותיו ויבאר כי לפיכך ראוי שישבח הש"י משני דברים . שג"כ חיו תארים אלו . עצמו ואם חזק פעולותיו ויבאר שג"כ חיו השבם גרמון במחמור הרבוי כפי שית' ה' וכל קרובי' שם קצתו : (ובענינים שם יתבאר הכתוב וכל קרובי' את שם קדו קצת בענין אחר והוא גם לפי כונת המחבר שם . ויתבאר בו גם כן הכתוב לך ודומיה תכלה אליהם בציון וכן ישולם נדר לפי דעת המחבר שם) :

פרק כ"ד ויבאר שיש תארים שהענין נגלה בהם . שישם חליו ויתברך חזק פעולותיו ויש תארים שהענין נחופק בהם אם הם חזק עצמו או חזק פעולותיו ויבאר הדרך שיש בהם תארים כשהענין נחופק בהם ויבאר בכתב קצת תארים כחיו וחסד ורוכל ודומיהם :

פרק כ"ה ויבאר בו שיתחייב לשרש ג' שהוא היותו יתברך ממולק מן החסרונות שיחוללו בו שלמות כבעל ח' וכל תואר מהם כבעל ח' משני דברים . שישם חליו ויבאר שזה גרמון במחמור ה' (ובענינים שם יתבאר חסדו כי יתברך חזק פעולותיו ויש תארים שהענין נחופק בהם אם הם חזק עצמו או חזק פעולותיו ויבאר הדרך שיש בהם תארים כשהענין נחופק בהם ויבאר בכתב קצת תארים כחיו וחסד ורוכל ודומיהם :

פרק כ"ו ויבאר מלת כרוך ועל כמה פנים נאמר ואך תפול על הש"י ויבאר מחמור לדוד חי ומחמור חליו המלך והארכה שמך וגו' ואך תפול לכרך את השם לעולם ועד ויבאר זה על הדרך שזכר בפרק הקודם :

פרק כ"ז ויבאר שם אמת על חיה ז' דבר יאמר ועל מה יאמר שקר ועל מה יאמר כוזב ויבאר שאין בכל המלאכים מי יפול עליו שם האמת בלחוננו חלל הש"י ולזה אמרו רז"ל שמתו מלהק' כה אמת ולזה נקרא גם כן חיה אשר אליה :

פרק כ"ח ויבאר למה נקרא שם כן ד' אותיות שם המפורש ויאמר כי השמות יושאלו על המלאכים עליהם חף חלל לא ידמו מכל אופן ולזה יקרא הכתוב למנוח ה' נסי' וקרא ירושלים והמשוח בשם השם וכן המלאך וקראו בשם השם ואומר כי הנביא ידמה שהמלאך המדבר עמו הוא השם והמלאך גם כן ידבר בשם השם המזלמו ויתן טעם למה השתמה יושע למלאך והשתחווה ויאמר חלל השם המלאך . (ובענינים שם יתבאר ענין המוכרים בתפלותיהם שנות המלאכים . ויתבאר בו הכתוב הכה חרון הכרית אדון כל הדרך . ובכתוב קווי' ה' טובה' ולא פוקי' מכוונת המחבר כזה . וכו' ויתבאר היתר אחד על הספק הנופל בדברי המחבר שם . וגם יתבאר בו עיון גדול בדברי המחבר . וכו' ויתבאר ג"כ היתר על הספק הנופל ביהנות התפלה שאנו חתפלים אל המלאכים וזוהו זה המחבר שאין להם שום יבולת רק שכולם הם מושגים ומזכרים בפעולתם וכל מי שחתפל אליו הוא עובר על כל חיה ז' חלל השם חליו וגו' ולא כן חליו חנו רשאין להתפלל אליהם כמו הפסוק דמלאכי רחמים וכו' וכיוצא בו וע"ו יתבאר גם כן ביאור זה הפסוק . ויתבאר בו גם כן הכתוב ה' הוא חללים) :

פרק כ"ט ויבאר שתוף מלת אור ועל כמה פנים יאמר אור ולמה נקרא הש"י אור . ויבאר פסוק כנורא הקשת אשר יהיה בעין ב'ו' הגשם ויבאר למה ארו"ל המוטל בקשת עיניו כמות ויבאר שהשמים לא ישיגו מהדבר חלל המקרים : (ובענינים שם יתבאר כונת מדרש רבה בפסוק וירא אליהם את האור וגו' והוא בענין אחר שביארו המחבר שם :

פרק ל' ויבאר כי התחלפות מדרגות החכמים תהיה כפי התחלפות השבטות מתא"י השלמות אשר בו יתברך ויבאר כהן יהיה יתרון לקצת החכמים על קצתם לפי דעת הרמ"בס ז"ל והוא שכל השלימות נדרקות עליו וכל המצוינות כונות עליו ויתברך) :

פרק ל"א ויבאר כי מחק' חלקי המציאות קצתם בקצת יס' להביא ראיה על תחלפותן . סבה אחת קושרת כל המציאות והקשר הוא הוא המציאות המצויות . ויבאר שהמראה שאנו חליו בו כהן מוכרמו אל זה . ויבאר פ"ק קול דמעה דקדופי' מה שארז"ל מאי שחיל מית' אש מחללות :

המאמר השלישי

בביאור העקר השני שהוא תורה כון השמים ובו שלשים ושנים פרקים :

פרק א' ויבאר בו שהאדם שלם הבריאה יותר מכל כ"מ ויסתור דעת הקדמונים שזו חמורים האדם חסר היתרון הפעלמי :

פרק ב' ויבאר ח' יקנה האדם המדות מן הפעל ח' והוא מפלגו מהמדות ארץ : ויבאר שיש לאדם תכלית מיוחדת מין אלה ה"ח והוא השלימות האנושי ויבאר פסוק הראיני את מראך ופסוק ונתת האדם מן הכהנה ארץ ופסוק והבאתה מלך מן הארץ ויבאר שיש מניין ויתן טעם למה לא נאמר ביצירת האדם כי טוב ולא למינהו כמו שאמר ביצירת העבד יחיים : (ובענינים שם יתבאר היתר גדול על הספק הנופל שם בדברי המחבר וע"ו זה יתבאר שהאדם יוכל להשיג שלמות האמתית' החלק המעשי' לכד דיינו כביעשה המורה בפועל וכחונה לבנות דמיון הש"י אכן כשרוה להשיג ולבא אל המעלה היתר גדולה שבשלמות והוא השלמות הבאה ע"י השגת חלק המדעי ח' ח' ח' להשיג החלק המדעי על מכוני' ועשיו' תחלה ג"כ החלק המעשי' כי החלק המעשי' לא לכד שהוא מביא את האדם לשלימותו האמתית' חלל שהוא גם הכנה להשגת החלק המדעי וע"י חלק המדעי יבא אל המעלה היתר גדולה שבשלמות) :

פרק ג' ויבאר שהדעת הפילוסופית הוא שתכלית מין האדם הוא השגת המושכלות ויסתור דעתם . ויבאר שפי' דעתם אין שום אדם משיג התכלית האנושי ותהיה יצירת מין האדם לנטלה ויאמר שזה נרמז במחמור השמים מספרים כבוד חל' : (ובענינים שם יתבאר מחמור רז"ל מעשי ידיו מניד הרקיע מעשיהם של צדיקים וכו' ומאי יהיו מוטר') :

פרק ד' ויבאר שכל נמצא לפי מדרגתו יקל עליו להשיג שלמות היתרון לו כפי טבעו . ויבאר שאין שום שלמות נקבה שיהיה וושב' לשום נכרא חלל כמעשים ויחמי' שאין כל מעשה נקבה השלמות חלל המעשים הנעשים בהשגתו ויאמר כי האדם לרוחן מדרגתו שאמר בעלי הכפף המסכלת יטורך אל רכיו מעשים להשיג שלמותו :

פרק ה' יבא רחיה מן הגלגלים והמלאכים כי המעשים הנעשים ככונת עבודת השם כללד הם המקנים השלימות . ויאמר כי מה שאמר הפילוסופים ככונת תנועת הגלגלים הוא טעות ושגגון ויבאר רחיה מן הפסוקים שאין השלמות האנושי נקבה בהשגתו לכד חלל כמעשים הרגילים חלל הש"י והם הנעשים ככונה לעשות רצון השם שזה השלמות כולל כל מין האדם

האדם
יתחיל
דברו
כשעו
א
פרק
מכיוון
השמות
ופסוק
בדברי
פרק
לדעת
להגיד
האדם
מחמת
שידע
פרק
הכבוד
פרק
המען
פרק
באמת
פרק
כי יורה
בהפך
פרק
הרמז
לדיו
ויאמר
חלל
לומר
פרק
תכלית
מניין
שאר
פרק
האדם
כל יוש
יהיה
ואשון
למלך
עשרה
יהיה
(ועצב)
פרק

רמזי פרקי המאמר השלישי

ה

האדם או רובו יבאר פסוק אל'תהלה חכם במחנתו וגו' כי אם הזאת
 תהלה חכם הללו וגו' : (ובענינים שם יבאר כוננת הכתוב לשמוע בכל
 דברו לפי דעת הים מפי'סם שם וכו' יבאר ג' כ הכתוב סוף דבר הכל
 כשענו' וכו' יבאר ג' כ עיון גדול כדברי המחבר כביאור הכתוב
 אל'תהלה חכם וגו' כי לפי הגרסה שם דבריו סותרין אהדדי) :
 פרק ו' יבאר שאין כל הפעולות האנושיות מביאות אל התכלית
 האנושית ויזכור הקושי שיש בהכללת הפעולה המביאות מהכלתי
 מביאות אל התכלית האנושית ויבאר דרך ויעתם ויבאר טוב וכו' מן
 השמחה או העלבון הנקבה בפעולות ויבאר רחיה ופסוק תישרך רעתך
 ופסוק בדרך עדוותך שטר' וגו' : (ובענינים שם יבאר עיון גדול
 כדברי המחבר כי לפי הגרסה דבריו שם סותרין את ענה שכתב לקמן בס'
 ל' א מה המחבר בפ' ב' במאמר ד')

פרק ז' יזכור קצת ספקות שיש בדרך המסמן שאמרנו להגדיל המעשים
 בטובים - ויבאר שאין הידיעה החוקרית מספקת לזה וכ"ש
 לדעת הדברים הגדלים אל'הי' וע' כ' ה' וכן ההכרח שימנה לנוי אל'הי
 להגדילם : ויבאר שיש קצת פעולות הם רעות מזה השכל ורחוק שיגשגש
 האדם עליהם כוללת לנוי אל'הי וכעבור זה נכנס קין שלא שגה השם אל
 מחמתו וישגשג על קצת פעולות נותנות שלמות כגשג אל'הי אשכר
 שידוע כלם מזה השכל על השלמות אל'הי מזה שפי' אל'הי : (ובענינים
 שם יבארו תמימות גדולות הנפולות כדברי המחבר שם :

פרק ח' יבאר כי שאין הנבואה מזה הכח המדע' כגון שחשבו הפלוסופים
 הכל היא שפי' אל'הי שופע על הכח השכלי ויזכור בו גדר
 הנבואה ויבאר שדוגמת משה רבי' היתה למעלה ממדרגת כל הנביאים
 בהיותה בלתי אנושית ונבואתו וולתו היתה באמצעי :

פרק ט' יבאר למה רצו הנביאים את השם בתמונות מתמלפות עם
 היותו אחד ויחיד וכן לשלמות אל'הי מזה שפי' אל'הי : (ובענינים
 דברים מתמלפים על ענין אחד בעצמו :

פרק י' יבאר דרך הגעת הנבואה ויזכיר אל'הי השכל שלא על דרך
 הפילוסופים - ויבאר איך יזויר חלוק המדרגות בה פני
 התערב הכח המדעה עם הכח השכלי ויבאר ההכרח שבין נבואת משה
 לולאו וכן כפי משה לבני וולתו :

פרק יא' יבאר כי באמצעות האדם המוכן אל הנבואה תמול הנבואה
 על הכלתי ומוכח אל'הי כמו שגשגה ל'הי ל'הי : (בענינים שם יבאר
 באמצעות משה ואלוהים באמצעות אל'הי ויבאר למה נבואת הנבואה
 כשאל'הי יתבר מולות מן האנושות :

פרק יב' יבאר כי עקר טי'אל'הי הנבואה בעין האדם אינו להגדת
 בעצמות אל'הי כי לפי' הג' אל'הי אל'הי אל'הי האנושי ויבאר
 כי לזה נמנית הנבואה ארש שחשפת עין תורה מן השמים שהוא עיקר אל'הי
 בהקד' ויבאר למה נמנית האנושה ארש מסתפק מן השקר והעונש
 ולא בהקד' :

פרק יג' יתקורו ביהם אשכר לדת האלהית ששתנה ללומה אמת
 בעצמה כמנינים מתקיימים או יתקיימו לה שתייה נלמית :

פרק יד' יבאר שהדתות האלהיות נמנה לומרן משמנים מן ההתר' אל
 האלוהים וכן יבאר אל'הי הכתוב ויתן הטעם בה ויקשה על
 הרמז'ס'ו'ל' שגונה שלא שתנה התורה עקר ויבאר שאינו כן ויסתור
 ראויותיו בה ויפ'סם שה'ה' שחמרו ר'ו' ולא עלתה על לבי זה יאמך כן אחרים
 ויבאר שיש חס וכו' ראויות רמז'ס'ו'ל' כמו שכתב הוא חן משה רבי'ה
 אל'הי שלא נשנה התורה לאל'הי מוס'ף בה ולא נגרש מדעתנו ואלוהים כבר השער
 לומר ששתמנה על פי השם כפי היה שגורו פקמתו כמו שכתבתי מתחלה
 לכן ויזכר להשם :

פרק טו' יתן טעם למה יבאר הכתוב אשכר לאל'הים ויזכור ויבאר קצתו
 למשה - ויבאר מה חשק קין בהיותו מפרי האדמה ומנה לאם
 שלא שגה השם אל'הי ואל'הי מחמתו :

פרק יו' יבאר שחוק חלת עולם ויבאר שאין לשון עולם ולא לעולמים
 ולא שוקת עולם ולא עד עולם מורה אל'הי על וזון קצוב ובלתי
 תכלית ויזכור עולמות - ויבאר כי בבית שני בטלו מן החלשים
 מנינים ארש'י' שה'ה' מנה וממזות התורה לפי דעת הרמז'ס'ו'ל' לויסר'ה' מה
 שאר'ו'ל' מ'ס'ו'ל' שבלתי כגם היו עומדין - ויבאר שכתב סבדי'ני
 היום אינו כפי'ה' כדברי :

פרק יז' יבאר שלפי מדרגת הנבואה וישגותיה חזק האנושות הנשאל
 כדבריו ובהבנתם - ויבאר כי חל'ה' שיעיה בהתורה או ל' כי פומתי
 ויבאר מה שאר'ו'ל' מ'ס'ו'ל' משה הרב את ישיעיה ומירן דוינה וקטליה :

פרק יח' יבאר כי הסג'י' לנביא כנבואה משה'ה' אשכר שיתבעל על פי
 כביא' אחר כלל אל'הי ג' יגיע לו בניגמו ויהסס הפך הלאור
 הראשון וזהו הי' אשכר לשון כביא' לטבל דבר משרת הדבר'ו' לפי שמשמעות
 כל ישראל מפי השם כשומרי גדול - ויבאר שאין פ' מה שאר'ו'ל' ל'ה' כביא'ו'ל'
 יהיה לך מפי הנבואה שבענינים מפי גבורת הקושי' כמו שכתב הרמז'ס'ו'ל'
 ושאין דבור אכזי' ל'ה' מפי השם ויבאר מה שכתב הרמז'ס'ו'ל' אל'הי
 לטלף טעיות ע'ל' - ויבאר מבינה פנים היו עיון עובדי ע'ל' ויבאר שכל
 עשרת הדברות שמנה ישראל מפי השם - ויבאר ההכרח שיש בין אכזי' ולא
 יהיה לך וולתם - ויבאר כמה ראויו לשמוע אל'הי הכביא'ו'ל' מזה מזה התורה :
 (ובענינים שם יבאר על הקושי' שנקא' החסר על הרמז'ס'ו'ל' כביאור
 דבריו ר'ו'ל' הכתוב' לעיל) :

פרק יט' יבאר שאין מוס'ף אל'הי הממוקם בתורת אלהית לפי קבלתו רשאי
 לנוי הימנה אחר התבאר לו שהתחלתי אמתית כמו שביארנו

באשר ראשון - ויבאר דרך התאמתות שלמות השלמות ויבאר למע
 כושכוישראל אחר תורת משה עם היותה חולקת עם תורת בני נח שהיתה
 אלהית ויבאר שאין דרך לנוי מתורת משה ולא חמיון לשום דבר שחמיו
 שהיתה זמני' אפילו בשאר מזה וולת עשרת הדברות אל'הי אש' ותאמת
 שלמות השלמות כמו שכתבתי שלמות משה :

פרק כ' יבאר שתמי'ת משה נלמית לפי שאי' אשכר שיקום כביא'ו'ל' אחר כמשה
 ויבאר שאין ואל'הי קם נביא עוד בישראל כמשה מורה על זה בהכרח
 אבל המורה על זה הוא וזה שלאחר למע'ה' כמשה ונפלינו אל'הי ועקר ויקשה
 על הרמז'ס'ו'ל' שגשג שמנה כנבואת משה עקב חז'ר' לשפות עקר ג'כ' שלא
 תנוסח התורה : (ובענינים שם יבאר יסוד על התמיה שמתה החסר
 על הרמז'ס'ו'ל' בעבור שמנה שלא תנוסח התורה בין העקרים :

פרק כא' יבאר למה נקראת התורה עדות ויבאר שאל'הי לעשות פירושי'
 ולרות להתורה לטבל השפט ויבאר עלזה פסוק כרו'ו'ל' וידם
 שימות וגו' ופסוקים הבענים אל'הי :

פרק כב' יבאר שהתורה שהיא כדבריו היום לפי שאין הקבלה היא שנתנה
 למשה כפי'ו'ל' כפי' שום שינוי ולא נשתנית בימי גורא'ו'ל' ויבאר מה
 שאר'ו'ל' על קצת תיבות תיקון סופרים הוא זה :

פרק כג' יבאר ההכרח המכריח אל'הי המנא'תורה שבעל'ה' עם תורה
 שכתב ויבאר שאין להביא רחיה בשום דבר המסכמות ההיון
 אל'הי מהמסכמות המכריח' כי ההיון הרבה פעמי' מסכמי' על חלוק' אחת :
 פרק כד' יבאר שהתורה תקיף על ג' חלקים שם דברים חקים ומשפטיים
 בלתי ויבאר שאין להביא רחיה בשום דבר המסכמות ההיון
 להקף בהם - ויבאר קצת מוזמר הללויה כי טוב ומה'ה' אל'הינו וגו' :
 מני' דבריו ליעקב חקיו ומשפטי' לישראל לא אשה כן לכל גו' וגו' :

פרק כה' יזכור הקושי' שהקשו אחרים על תורת משה כשחמרו שהיא
 בלתי של' ויפ'סם עליו ויבאר שאל'הי שאל'הי בכל דבר מ'ר' כפי'ה'
 אש מזה החומר ואש מזה הפועל ומזה הכרי'ה' ומזה התכלית - ויבאר
 מה נרמזו בפסוק תורה'ת' תמימה - ויבאר שטע'ה' הדעתיק לאתרים
 תלת תמימה - ויבאר שם לטעם הקריבנות :

פרק כו' יבאר שבעשרת הדברות חקיים כפי' מנינים מן המלות אש
 מלות שבין אדם לחקום ואש מלות שבין אדם לחברו ויבאר
 היו כפי'ו'ל' נאומות - ויבאר למה היו הדברות אלו ולא וולתם ויבאר ענה שחמרו
 ר'ו'ל' וכו' ומהו כדבור אחד לחמרו : (ובענינים שם יבאר עיון גדול
 כדברי המחבר כי לפי הגרסה שדכ'יו' שם סותרין את ענה שכתב לעיל בפ'
 י' א מן אחר' - וכו' יבאר ג' כ קצת מזה ע'ל'ה' :

פרק כז' יבאר כי כל פשיית המלות תלוי בכוננת הלב ומוציא יתמי'ם שי'תנן
 המלות לא תעשה שלמות כגשג כפי'ו'ל' עשה ויבאר מה שפסוק
 אשרי תמימי' דרך האלוהים בתורת'ה' וגו' ח'ף לא פענו ע'ל'ה' ויבאר למה
 היו מלות עשה רמ'ה' ומלות לא תעשה שם'ו'ל' והל' בהקד' :

פרק כח' יבאר כי השלמות האנושי' שהיא נכלה בעצמות עשה ומלות לא
 תעשה וימנה בכל'ה' המשלש' חלקים שהתורה החלקת אליהם
 שם הדעות והמשפטים והחקים כפי'ו'ל' שהיה השלמות' כקב' כל חלק ויהס'
 וכפי' ענין ויבאר איך יקנה האדם השלמות' באמצעות המשפטים ויבאר
 שאין השלמות' באמצעות התורה נקנה בדעות כלבד ולא במשפטים כלבד
 ויבאר פסוקו'ל' כ' מזה וגו' :

פרק כט' יתקור חקירה גדולה הגורמת מזה היא אש התורה נותנת
 שלמות בכל'ה' ולא בחלקיה' או יספיק חלק מתקניה' להקנות
 השלמות ויבאר שאש'י' פעל אחד הגשג' ככוננת הלב לעבודת השם יספיק
 להקנות השלמות' לפי דעת ר'ו'ל' ויבאר מה הוא ארש' פרטי' לתורת
 משה - ויבאר שיש טעם למה יהיה הכלל יותר מושגח מפי'ה' ותפלתם
 יותר נשעית :

פרק ל' יבאר כי המדרגות הנקבות באמצעות התורה מתחלפות
 מפני'ם רבים ויפרש מה שאר'ו'ל' כל דוד והיעדוק על י"פ
 וכו' ובאמתקון והעמידוק על אחד וגו' ויפרש החלוק שבין פני' יעלה
 בה'ה' ובין ה' מייגור באהל'ו'ל' וגו' :

פרק לא' יבאר מנת העובד מיראה ויבאר שמנת היראה ח'ף על פי
 שהיא פרטית הנה היא כוללת כל מנות התורה ויפרש פסוק
 מה'ה' אל'היך שאל'ה' חמקן וגו' :

פרק לב' יבאר ענין ויראה מה היא ויבאר שהיראה על'ש' פנים אש
 מ'ר' דלת העל'ה' ואש מ'ר' העל'ה' דבר ורוממותו שפניהם
 הכריזים להשגת השלמות האנושי' :

פרק לד' יבאר כי האמתה'ה' הנותנת ג' מ'ר' ושלמות חל'עבודת השם
 ואל'עשיית המלות' ואל' כל דבר וית'ר' השקש שיקרה בעבודת
 השם בשמחה ויבירה כי היראה ח'ן יהיה שמת' (ובענינים שם יבאר
 הכתוב תחת אש'ר' לא עבדת א'ת'ה' שלהיך בטענה וזכור לל'ס' מרוב כל
 הפך כוננת המחבר - וכו' יבאר ג'ס'ן זה הכתוב לפי טענת המחבר :

פרק לז' יבאר כי היראה ח'ן אשכר שתייה השמחה עם היראה יחד
 בעבודת השם - ויפרש פסוק אש'תקשה'ה'ה' ככף וכמטעני'ם
 וגו' אש'תקין ויראה'ה' וגו' ופסוק דלת'ה' תוסף' ימים וגו' :

פרק לח' יבאר כי המדרגת העובד מאהבה היא למעלה מכל המדרגות
 ויבאר כי האהבה היא על ג' פנים אהבת הטוב והאהבת
 המועיל ואהבת הערב ויבאר גדר האהבה ויבאר שכל האהבות נמשכות
 ואל' אהבת הטוב ויבאר שהאהבת השם ראויה שתייה מכל הפנים
 ויבאר מה מ'ר' בהפרש' שמת' הראשונה ויבאר כי יי' האדם נחלקים
 לשלשה חלקים כפי' התחלק מ'י'י' האהבה וכפי' התחלק מ'י'י' אהבת הנפש
 ויבאר

רמזי פרקי המאמר השלישי

ויאמר כי אהבת השם ראוי שתהיה בחסדה ופדנות ובמעשה ויפרש פירש טעם :

פרק לו ויאמר כי אהבת השם לא יתעורר הנפש כשאר האהבות אלא יענגנה ויכח על זה פסוק מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים ויאמר האהבה נחלשה לדרך שידע ויבחין היעשה כשהוא נעשה ויבחר בו על זולתו ולא יחוש לטורח יגיע לו בו כי אין בלבו תכלית אחרת זולתי לעשות רצון האהוב בלבד ויאמר שכן היתה עבודת אבותינו בעליה נקרא אהבה :

פרק לז ויאמר כי אהבת השם היא אהבה המשתכרת אלהים ויאמר כי האהבה שלשה סוגים האהבה אשר מנד הנדמות והאהבה הטבעית והאהבה האמיתית ויאמר כי אהבת השם אהבת האדם היא המסוג השלישי כל מה המלך לעם והאלה לכן והוא לאהבה אהבת השם יתברך את ישראל היא אהבת החושק להשתוק שיאיה אהבה כגולית כלי טעם ועל כן קראה הכתוב חשק אחר חשק ה' כסס ויבחר כסס :

המאמר הרביעי

בביאור העקר השלישי שהוא הישבר והענוש ובו הקדמה ואחד והמשוים פרקים :

ההקדמה ויזכרה כי התורה והתכלית האנושי אף על פי שאינם מתחלפות לתת האלוהית במהותם אלהית ראוי לבאר עניינם קודם שנדבר בטורחם התורני . ויבאר בסדר שיכר הביאור עניניו והמאמר :

פרק ראשון יתחיל לדבר בדיעת השם ויבאר טעמו האפשר נמצא ויאמר חך אפשר שיסכימו יחד ידיעת ה' וטעם האפשר ויבאר דעת הגאון רב שני'ה' ודעת קצת האחרונים ויאמר שאין כל זה מופיק :

פרק ב יגיע הנפש להתיר הספק הקודם ויאמר כי החכמות חולקות בהנחותיהן והתחלפותיהן . ויאמר כי ראוי לעשות שורש מן החסד בכל דבר :

פרק ג ויאמר כי התורני יעשה שורש בכל דבר מן החסד אף על פי שלא ידע סבתו כגון טעמה בחכמת התנועה שורש מן התנועה היומית הנרחות לחסד אפי' שלא נדע סבתו ויבאר למה הסכל להשיג סבות הדברים ואפילו הדברים הטבעיים ויתיר הספק הקודם הנפול בדיעת השם על דרך הרמז'ס ז"ל :

פרק ד ויבאר כי היראה התעוררה ויבאר שיש בה שתי דעות ויאמר שאין אחד מהם נכון ויבאר דעת הגדול והוא דעת אחרת :

פרק ה יתחיל לדבר בכחירה ויבאר הפעולות האנושיות על כמה פנים אפשר שהיו כפי מה ששפטו החלוקה ויכריע שהם נכונות על שלשה פנים יש מקום על דרך ההפך רצה לומר כגורה ומיה על דרך הכחירה ומיה מעורבותן בהכללת הכחירה ויאמר שאין לקחת ראייה מן החלק אחד על כן ויאמר שדעת אבותינו שהכל כגורה ודעת אבותינו שכל בכחירה :

פרק ו ויבאר שהחירות וההשתדלות מושגים בכל הפעולות האנושיות ואפילו בדברים הבאים בגורם ויבאר פסוק יגיע כפיך כי תאכל :

פרק ז יתחיל לדבר בהשגחה ויאמר כי אבות היה מחייבים אותם בעבור היותו רוחא נדיק ורעלו רעו וטובלו . ויבאר שאין תלויות נדיק ורעלו רעו וטובלו שנות ויאמר כי חליוהו השם על אבות והוא הלא שפאר שימלא נדיק ורעלו רעו וטובלו לפי יוסף טעמיהם השם ונאחיו בזה כוה' אל השם יתברך :

פרק ח ויבאר שתי רחיות החורות על השגחה מן העניינים הכוללים האחד מהגלות היבשה והשני ממוציאות החסד על סדר נחיות ובתפלת הנדיקים : (ובעניינם שם יתבאר הכתוב ויעשו עלי אדם רב כענין אחר מה שביאר אותו המחבר והוא ג' כנכון לפי כוונתו) :

פרק ט ויזכר שלשה ראיות על השגחה מן העניינים החלקיים הנמצאים בענייני האנוש ומעשיהם האחד שמה שלא הגיע מתצבת הרשעים לפועל והשנית מן העונשים המוגעים מזה כנגד מה ובה' מן ההודעה המונעת לאדם החלום חיון לילה :

פרק י ויזכר שתי רחיות מורות על השגחה מזה הסכל וזה אם חנד המקבל ואם מזה הפועל ואשר מזה המקבל ויבאר אותה ממנומר ה' אלונינונו ומזה הפועל המעשה ויבאר אותה מדבריו אליהו :

פרק יא ויזכר שיש עניינים רבים לתחלפים מן ההשגחה בלשון האדם כמו שיש מיני רבים מתחלפים מן ההשגחה במיני העבלי מים :

פרק יב ויבאר דרך הסרת תלויות רשע וטובלו ויזכור ארבע סבות שפאר שגיגת מכל אחת מהן הטעם להשג :

פרק יג ויבאר דרך הסרת תלויות נדיק ורעלו ויזכור הסבות שפאר שגיגת מן נדיק מוולת שיהיה עלו בן חן הש' ויפרש ענין הסגיון ויסרוין על אהבה :

פרק יד ויבאר למה היו הנכחיים מתלוננים על שתי מדות הללו של נדיק ורעלו רעו וטובלו ויאמר שדעת אסף הוא הנכון בתר הספקות הללו ויפרש מעורר חך טוב לישראל :

פרק טו ויבאר מה היתה תלויות יראוהו ובחוקו אחר היותם יודעים התר אסף שהוא הנכון כגון שזכר בפרק שלפניה . ויזכור שהאדם מתפעל ותר מהגדלה מזה שהוא מתפעל מן הנשמה והראיה

מן חסדה רביונו עליו השלום :

פרק יו ויזכר בתפלה לפי שהאדם נצרך מן המצוה ויאמר כי המחמין בהשגחה ראוי לו שיחמין נסכן שאמר שגיגתו לאדם טובות והשם על נד החסד מזה התפלה הק' שהיה ראוי לו בלתי ראוי ויאמר כי כל הכחות העליונות זולת השם הם מונעות לא יגיע השם שום טעם אל אדם שהיה המקבל מוכן לכן ויבאר חך כנכנס טעות ע"א כלל האנוש מזה הזמן הירד מהלופים : (ובעניינם שם יתבאר הטעם למקרא הכתוב עבודת הפיגור ובחיימותם כענין אחר ממה שביאר המחבר והוא גס כן נכון לפי כוונתו) :

פרק יז ויבאר שאין שום נמצא בעולם שיוכל לעשות חסד מוולת השם ויזכר ארבע תנאים שצ"ך שיהיו בהשפיע החסד ויפרש פסוק ראועתה כי אני אני הוא וגו' . ויבאר אם התעוררת התפלה הוא מן הכח השכלי אורכה הדמיוני :

פרק יח ויזכר מה שביאר האנוש למקפק בתפלה . ויאמר כי איוב היה מקפק בה . ויאמר שהתפלה תתן הכנה אל האנוש לקבל הטוב . ומה היתה דעת אליהו :

פרק יט ויבאר ענין הסרכות שהנכחיים היו הנדיקים מביכים לאנוש חסד התפלה אובדת עתידות . ויאמר שסל לתת הכנה אל החקבל לקבל הטעם האלוי :

פרק כ ויבאר שהתפלה אפי' שהיא מצוה פשוטה הנה שכרה יותר גדול ממצוה אחרת ולזה נמצא אותה שתועיל לכל הדברים כמו שהי' אהא שתועיל לכל התלואים חף אף איהיו חלשים הפכים :

פרק כא ויזכר שכן יקרה כמה מקרים למה לא נתקבלה תפלת מזה על כניסתי לחרץ כמחשבוני בפרשת וחתמן ויפרש תפלת מזה באותה פרשה ויאמר כי לפי שהיה גור דגו שמתעב גור דין שיש ענוו שבענין זה היה כד חלול השם לכן לא נתקבלה תפלתו :

פרק כב ויזכר תשע משה בני מריבה מזה היה ויאמר שאין בדעת משה כמה שכתבו המפרשים כזה ויאמר כי בעבור שהיה בחטאו גד חלול השם לא נתן לחיילה :

פרק כג ויאמר כי התיבות מהם שזירועל טוב ומהם שזירועל רע ויבאר התיבות שראוי להתפלל בהן . ויבאר מה שאר"ל מקיים יש להקפ"ה שכונה שם ומשפטים שמו ויאמר כי התפלה נזכרה ג' דברים מתמרים ערבים וכוונת הלב וקול נמוך וכי בהנחה שלשתן אפשר שתקובל התפלה אלא אינו מחייב ויאמר כי יש נדיקים שהם יתברך יתן להם שאלתם כוולת תפלה ויש שזריכון תפלה ויש נדיקים שאינן זריכון שאלה : (ובעניינם שם יתבאר טעם אחר על דברי רז"ל ה"ל) :

פרק כד ויאמר שאינו מחייב שגיגת מכל פעולה שיפעל האדם התכלית החטוין בה . וכן התפלה חף חטעש כראוי אינו מחייב שתעשה ויבאר הסבות למה ויבאר כי חסדה התפלה היא שתהיה בעולות כוללות ולא בעולות מיוחדות :

פרק כה יתחיל לדבר בתשובה ויאמר כי התשובה אפי' שהיא מצוה פשוטה ממנות התורה הנה היא מצוה כוללת מצוות השבר המונע עליוה ולכן ויאמר כי ראוי לדבר בה אחר התפלה אחר שהיא חנוה כוללת . ויאמר שגיגין קבלת התשובה היא חסד אלוי ויאמר מה שאר"ל גדל בעל תשובה שזדויות נשמות לו כוכיות ויבאר ענין חזני חקשה חתלב פיעה וענין קשיות הלב שלאמר על סימון . ויבאר הכתוב שאמר חרפה משובתם וגו' . ויאמר כי החסד האלוי נצרך על החקבל כפי השאלה :

פרק כו ויבאר דרכי התשובה ויתן הטעם למה לא נתקבלה תשובת שאול על דבר עמלק שאמר חטאתי . ונתקבלה תפלת דוד על דבר בת שבע באחר חטאתי שאמר לזכרון ג' ה' ה' יבאר חטאתך וגו' . ויתן הטעם למה נכנס שאול בחסרת המלכות חסמו ולא נכנס כן דוד . ויבאר המדות הראויות להיות בחלק ויאמר שכלן היו כבוד ולא כשאלה :

פרק כז ויזכר שפק אחד על התשובה ויאמר שאין ראוי שתועיל כלל מזה הקטן ויעניק בהתר הספק הזה ויחלק בין הפעולות הנעשות באונס לנעשות ברצון . ויבאר מהו הקראת אונס ומהו הקראת רצון :

פרק כח ויבאר הכרח המצא התשובה להשגת השלמות האנושי ויבאר מה שאר"ל הרהורי עבירה קשין מעבירה ויבאר פסוק כי לא לעולם חרוב והפסוקים הנמשכים חליו על בעל תשובה :

פרק כט יתחיל לדבר בשבר ועונש שהוא העקר הבזר ויאמר כי בני אדם נחלקים בחמונת השבר והעונש לד' דעות כיון נוי שיכחיש השבר וכלכלו וישוין שיחמיקו גמתי כלכל וישמי שיחמיקו רוחני כלכל . ויש מי שיחמיקו גמתי ורוחני ויאמר מזה דעת התורה . ויאמר שחלקו חלו בדעות כיון אחר חילוק הדעות שיש בהיות הכנס ויבאר מה שאר"ל נוס לו לאדם שח נכרא ויתר ממה שנכרא וידבר בגלגול שחמרו חכמי הקבלה :

פרק ל ויאמר כי השבר הוא אחר החיות נחלקו בו חכמי ישראל לשתי דעות . הראשונה הוא דעת הרמב"ם ז"ל שמחמין שהשבר הוא אחר החיות כלו רוחני ולפני כלכל . ויבאר שדעת הזה הוא נכון ויבאר השכל ומסכים לדעת התורה . והשני הוא דעת הרמב"ם ז"ל וחכמי הקבלה שיחמיקו שהשבר הוא אחר החיות הוא לנף ולנפש ביחד ויבאר דרך הכנת ספרתם כמו שכתב הרמ"ם ז"ל ויאמר כי ויזכור ההרקות שכתמיבו לזה הדעת :

רמזי פרקי המאמר הרביעי

או מוכרח הפסוקים :

פרק מג' יאמר כי יש לדברים מציאות מתחלפות אם בידיעת השם ואם בשכל ואם בכח ואם בפעל ויאמר כי החושים אי אפשר להם לדעת הדברים על אמתתם לשיטת סבות והכחית תגיע לו הידיעה אמתית בלי ספק :

פרק מד' יאמר כי הקבלה הנמצאת בידינו היום מדברי הנביאים היא אמתית בלי ספק ואי אפשר שיהיה בה כזב בשום דבר ויאמר כי זאת אמת ברית אשר בוטחו וכן השם על הגאולה יפרש על זה פסוק ובה' ללפון גאולת וגו' ואי אפשר ברייתו וגו' :

פרק מה' יפרש ענין כריתת הכרית בין שני אנשים והוא ויאמר שהוא ענין קיום האהבה - ויפרש פסוק ואתה אהבנו כערכי וגו' אשר יתדו נמתק סוד וגו' - ויאמר כי הכרית שנתקת על המילה הוא להכליל מדינה של גיהנם :

פרק מו' ידבר בפתחון ויאמר כי עקר עבודת הוואתין הוא שיבטח בשם בכלעת בעת הירה והמזוקה ובעת ההקטן וההכטמה והוא עקר הכטחון ויפרש חמור אלהים באונו שמענו וגו' - וקצת חמור אליהו למה עובדתי :

פרק מז' יאמר כי התקוה והתחלת הוא דבר נמשך מהכטחון והכרית אל המאמץ - ויאמר כי התקוה היא על ג' פנים תקות החסד ותקית הכבוד ותקית ההכטמה ויאמר כי יותר משוכחת היא תקות ההכטמה שהיא תקות האמת ויפרש פסוק קויתי השם קויתו כפשי וגו' ונפשי לה' :

פרק מח' יאמר שהתקוה מנוכה כללית ומזנה פרטית חלקית והתקוה אפסר שגגיע ותשלם כשיכון המקבל עצמו אליה אבל הכללית לא יבטח עליה כל המוקלים וזהו לא תגיע הגאולה הכללית לפי שהיא תקות כל הכלל כראוי :

פרק מט' יקשה על התקוה והתחלת ויאמר שהם הפכים לטבע האדם כי יטרידו הכפש וישיבוה עמוה וסבלה - וישיב על זה ויאמר כי התקוה להשם היא יותר משוכחת מכל התחלות שאפשר שיאכזבו האדם ויאמר עלזה פסוק ואני תמיד איתלונן ופסוק לך דומיה תהלה וגו' ויאמר גם כן כי התקוה סבת התקוה ויבא עליו פסוק קוה אלה' ושמור דרכי וגו' :

פרק נ' יאמר כי אחר שביארנו שהיא תלויה עליה' בלתי קודמת לה סבת התרעומת הנמצא בכתובים על אחר הגלות ויאמר על כמה פנים הוא התרעומת - ויאמר חמור הנה כענין עבדים - וחמור חסד'ה' ועלם אהבה :

פרק נא' יבאר הטוב הנצור מהנושא שלל הנמצאות השפלות עומד' בשני תמיד - וכי הטובות השמיות משתנות תמיד מהפך אל הפך וזהו יבא תמיד השמחה אחר היגון והמנוחה אחר התנועה ויאמר שהיא דבר קיים אלא הדבר הקודם - ויאמר פסוק וירא ענווה כי טוב וגו' ופסוק ה' עז לעמו יתן ויפרש ענין השלום והנוי ויפרש ברכת כהנים וענין השלום הנכור בה כדושתיה חתמת הפחלת בטוב וכרעה ושלוש :

פרק לא' יבאר מה שהביא הרמ"ב ז"ל וסיעתו להאמין שהעולם הבא הוא אחר תחית המתים ולא קודם לכן - ויאמר שהיא דאיתם רחיה ויאמר כי לפון עולם הבא כולל שני מיני השכר אם הבא לאדם מיד אחר המות ואם הבא אחר תחית המתים ויבא דאיה לזה : פרק לב' יבאר שכל שני ההוה על האדם מן הדבר המורגל לו יצטרפו - ועל כן יצטרפו האדם כמות עם היות הנפש כעצמת לתענוג נפלא ומה הענין נמצא שהן הנדיקים יצטרפו כמות ויאמר לורך הנפש כמייס אל החושים והרגשות :

פרק לד' יבאר צורך השכר והעונש לכפש העולם הבא - ויאמר כי מה שארז"ל שה' ב"ה מביא את הנשמה וזוהר אותה בנוף ודן אותה בלמד ר"ל שיפול איתם במקום לא שיהיה אותה בנוף ויאמר שזה היה מקום הטובות לחומדים שהשכר לנוף ולנפש ביחד :

פרק לה' יבאר שיש חלוק מדרגות העולם הבא לכל העונש לנדיקים כפי חלוק עונות שבידם ולרשעים כפי רוב עונות שבידם כל אחד ואחד וירמוז למוד המלבט שזכרו חכמי הקבלה :

פרק לו' יזכור חמנות תחית המתים ויאמר חלוק הדעות שיש בהאמתות וכן יבאר אם תהיה התחיה כוללת או חלקית : פרק לז' יאמר אם השכר והעונש על החטות והעבירות ראוי שיהיה זמני או כלתי לפי שורת הדין - ויאמר שיש חלוק בין השכר והעונש כי העונש לפי שורת הדין ראוי שיהיה כלי' אבל השכר לפי שורת הדין ראוי שיהיה זמני ואולם יבא לנתי על דבר החסד ויאמר שזה גרמו לאכזרה אביו כשאמר לו אבני מן לך וגו' :

פרק לז' יבאר דאיה שהעונש ראוי שיהיה לכלי לפי שורת הדין ומה שאמר למשה פן אכלך בדרך ומהו שמתאם משה רבינו ע"ה מתרעם על המדה הזאת כמומר תפלה למשה ויפרש כל המזמור ומזמור יושב בסתר עליון על זה הדרך :

פרק לח' יקשה על מה שאמרנו שהעונש ראוי להיות נלתי שאם כן איך אדם שזכה לעולם הבא ולשכר הרותי אשר אין לדיק בארץ שלא ימטא ויפרש פסוק אמת דבר אלהים ומו אל כבוד ויפרש ברכי נפש : פרק לט' יזכור הקושי הקדומה שהל עקשים לזה לא נזכרו בתורת משה היעודים הרמזיים ויזכור קצת התארים שנאמרו בה ויאמר שהיא כל מה שאמר בה עשיתי :

פרק מ' יזכור המקומות שזכרו בתורה היעודים הנשמיים ויאמר שכולם כוללים לאותה הכלל ואולם היעודים הנשמיים שיש לכל אחד ואחד לא נזכרו בתורה אלא ברמז ויבא מקומות שזכרו בתורה וכנביאים וככתובים :

פרק מא' יזכור דרך עינוי יכריח ממנו השאר' הנשמי וכללות התורה ויאמר כי ממה שזכר בתורה עונש נפש החוטאת יתבאר שיש שכלל נפשי הנדיק ויאמר שהענין למה לא הרחיבה התורה לכארה - ויאמר כי אחר שהענין העיון שהתורה תועיל לנפש ולכטל הדברים הטבעיים כל שכן שתועיל לתת העונשים והנפלים שהם דבר נמשך ומתחייב למנות התורה :

פרק מב' יאמר כי האמונה כביאת המשית מחייבת לכל עומדן בתורת משה - ויאמר אם האמונה כביאת המשית היא על פי הקבלה

השמטות

אלו הן השמטות שגשכטו בשרשים ובענפים וכתבם המחבר על קונטרס מיוחד לזה

במאמר ראשון בפרק שלישי דף ד' ע"ב בענפים בשורה א' אחר שמחר נלמד להרום התורה לריך להיות עוד וענין לקמן בקאמר ג' פ' כ' בענפים תמצא שם עוד טעם אחר על הרמזים שהזכרתי למנות שלא תזכר התורה ולא תשתנה : שם פרק שש דף י"ו ע"ב בשרשים שורה ט' ו' לתועלתו כולל וגו' נאמר שם

הירה	כעין שתול	על פלגי מים	ספר	הר"ר יוסף	אלבן	ידוע
מורה	בעקרי	הורת משה	דרך	אמת לכל	יחד תקוע	
אמנם	טמוני חור	כל שרשיו	הוי	וכל אחד	שואל מדוע	
כל בר	וכל ענף	בזמורותיו	נעלם	לרבים בו	כי לא פרוע	
עד כי	חכם לב	מפז' לין בא	אלוף	גדל"ה הוא	וכבו שמוע	
גלה	בחכמתו	הוד שר' שים	הניף	ענ' פים לו	אין בם גרוע	
פירש	לשונותיו	מלה מלה	אין בו	דבר הרוס	גם לא שרוע	
הקריב	למושכלי	חכמי הורה	דבר	אשר נראה	טבע טבוע	
האיר	קצת אמרי	רמ"ב גם כן	ריפא	אנוש מהם	מוכה גנוע	
ובכן	לאילן זה	הרבה טובו	הנו	כע"ץ שתול	לא עוד נטוע	
יקרב	מעייני לו	יאכל פרוי	כי אין	בכל נופו	דבר גרוע	
מים	אשר אצלן	ישאב - כי לא	יפול	וישכור כר	על המכוע	
יודה	מחבר זה	ולהפארהו	רחוק	בכל מקום	נוע ינוע	
כי כן	תהי שמחה	אל ישירי לב	גילה	ולצדיק	הן אור זרוע	

פתיחה

פתחו לי שערי צדק אבא כמ אורה יה :
זה השער ליהוה צדיקים יבואו בו :

ענפים שרשים

(א) רמה שכינת הבללחה האנושית . פ' העולם האלקריה
הללחה האנושית . כיתכלית האדם כע"ה הוא כדי
שישיג הבללחה הנחתית והוא ע"ה כמ שיבחר לקנות כמחמור ג' פרק
ב' והבללחה ההיא ח' אלמשיג כיאם ע"ה ב' חלקים ח' שיהיה בעל
מדות טובות דהיינו שיגשם מלות
ולדקות לשם עבודת ה' וכו"ל וכן
הדברים הטובים הנעשים ע"ה פעל
גופי . וזה החלק נקרא חלק המעשי .
הכל שרץ לעיין בדברים העיונים
דהיינו כדעו' האמתיות כגון מלאות
הש" וכו"ל כזה מן הדברים הנכללים
בעל העיון לבר בלי שום פעל גופי .
וזה החלק נקרא חלק העיוני . ח"ש
נתלת טעיון ומעשה ר"ל השגות
שליונתו מולדת בהשגת ב' חלקים אלו .
ועיין בענפים . ולאו דוקא י"ה חלל
ככל מה שאדם הוזה להלכות מצינו
וילת שני חלקים אלו ח"ש כעו"ל
הפילוסוף בספר הנפש וכבר ידעת
שהפילוסוף חינו מדבר בזו עיין
מע"ה כ' כי הוא חינו מדבר בזו עיין
ומחמור . כול . פ' מדבריו הנקט
מפני שגם לפי חזונו האלתי
האנושית הבללחה הנפש ח' אגם
כן להשיג הבללחה זו חס לא ע"ה .
חלקים אלו . וכעבור סגורת
המחמור כח"ש הבללחה הנפשית
והיא עולם השל לען מירשתי דבריו
פקודו לטון לפי כוונתו וק"ל .
ולמר לזה סתיה כולו חמור משיג
שהבללחה הנו' כי לטון הוזה נובל על
דברים הידועים והפשוט' כמו להיות
או להיות וכדומה לזה . ונתת לתת
כמו לפי מה לו כעבור זוש . ועל
כיו"ל כזה מירשתי כיום מרשמת פנתם
תחת אשר קנא לאלהיו בשכל אלהיו
ע"ה והוא למ"ד הכסית (ב) .
והיו הדעות האחתיות וכו' . אותן
שני חלקים הנזכרים דהיינו עיון
ומעשה (ג) להיות שכל האדם
לואה . פ' לפי שכל האנושי קנה
מחל מלשיגו ולשער רזון הש"י על

(א) רמה

שהיה ההצלחה האנושית נתלת בעיון
ובמעשה כמו שבאו הפילוסוף בספר
הנפש (ב) והיו הדעות האחתיות והמעשים המשובחים
אי אפשר שיושגו על נכון מצד השכל האנושי (ג) להיות
שכל האדם לואה מהשיג הדברים על אמתתם (ד) כמו
שיבא (ה) הויכבהכרח שימצא דבר הוא למעלה
מהשכל האנושי על ידו וינבלו המעשים המשובחים
ויושכלו הדעות האמתיות בענין שלא יהיה בהם שום ספק
כלל (ו) ותלא יהיה אלא בהושרת אלהים (ז) ועל
כן הוזה ראוי ומחוייב על כל האדם להכיר הדת האלהית
המישר' לזה מוולדת מן הדתות (ח) וזה לא יתכן אלא
בידיעת העקריו שאי אפשר שתמצא הדת האלהית
(ט) זולתם . והיא יהיה כוונת החכור הוזה לבר
העקריו (י) ההכרתיים לזה האלהית כמה הם וכעבור
זה נקרא שמו ספר העקריו ויחלק להקדמה וארבעה
מאמרים :

ההקדמה היא להודיע ההכרת המביא לחבר הספר
והחקירות שראוי שיפלו בו . דרך כלל .
ויתכאר בה נוהל מעלת החקריו הנושלת בזה הספר ויפרש
בה פסוקו יהי נועם :

המאמר הא' יתקור מעקריו הדמות כמה הם ואי אלו
הם וההכרל שיש בין הדתות האלהיות
והנימוסיות ואי אלו הם עקרי הדת האלהית ואי אלו הם
עקרי הדת הנימוסיות וכאר שיש לדמות עקריו כוללים
ועקריו מיוחדים ושהעקריו הכוללים לדמות האלהיות
הם ג' שהם מציאות השם והורה מן השמים ושכר ועונש
ויבאר שיש תחת או עקריו אחרים נגלים בהם ומסתעפים
מהם ויבאר כמה הוכר הדת האלהית מן הדת המו"שית
המדתה באלהיות :

המאמר הב' בביאור העקר הא' שהוא מציאות ה'

והשרשים הנגלים בו ומסתעפים ממנו :
בביאור עקר הב' שהוא תורה מן השמים
והקשרים הנגלים בו ומסתעפים ממנו :
בביאור עקר הג' שהוא שכר ועונש
והשרשים המסתעפים ממנו והדברים
הנגזרים בו :

המאמר הג' בביאור העקר הב' שהוא מציאות ה'

והשרשים הנגלים בו ומסתעפים ממנו :
בביאור עקר הג' שהוא שכר ועונש
והשרשים המסתעפים ממנו והדברים
הנגזרים בו :

המאמר הד' בביאור העקר הג' שהוא שכר ועונש

והשרשים הנגלים בו ומסתעפים ממנו :
בביאור עקר הד' שהוא שכר ועונש
והשרשים המסתעפים ממנו והדברים
הנגזרים בו :

עיון ומעשה וכו' הם הדעות והמדות כמו שהזכרנו בשרשים . ועיין
לקמן במחמור ג' פ' הענפים כי שם כתבאר שכונת המחמור
הוא כמחמור האדם להשיג השלמות ע"ה עיין ח' ח"ה לו להשיג כ"ה
כשיטיג תחלה חלק המעשי וע"ה השגת החלק המעשייכל לכלל השגת

הדעות האמתיות וכ"ה הדברים
כחי בהקדמתו הס' שלפ' בראשית
המדות הטובות הם כמו הנפש
להשגת העיון המחמור . וכפ' הקדושים
כתב גם כן כמחמור ח' להשיג חלק
הדעיג עד שיטיג תחלה חלק המעשי
ע"ה . וכן הוא מחמור בעקודת פ'
בראשית שגרו' ופרשת יתרו שער
מ"ד חלק ג' וכתבה מקומות סס .
כלל כדומה להשיג השלמות על ידי
חלק המעשי לכד חיו חין נרוך לזה
השגת חלק הדעות כי ע"ה חלק
המעשי לבר וכל להשיג שלמותו
הכללי כמו שיתבאר לקמן כמ"ה פ' ה'
חלק כדומה להשיג ג' כ"ל ידי חלק
הדעות וכל לזה חלק המעשה היותר
נדולה . וכדי שלא יכל האדם להקטקט
בדבר זה ולומר הויך זה אפשר שהכל
המעשיישר את האדם בדרכו השגת
אל החלק העיון והכל המעשיי כע"ה
פנתים כי החלק המעשיי כח ונד
הנוף והחלק העיוני הוא כח מנר
הנפש המסתכלת והוא השכל . כ"ל
השעם זה וזכרשם התכונות כי
ידוע שהעבודה כח טוב מחמורו של
קק"ה כח"ה כח"ה מחמור ע"ה ח'
ככ"ה וחלולו נכתבה כמדתה היה
האדם כי ל לחיות כח ח' החיים
ולעזת שאר חיותים כמו שד"ו
כמדתה חלקים ס' ג' ממוקמה כמחמור
ממנו חלולו כמו על ספוק לא ידע
אזו שירכה ועו' (ח"ה כ"ה) ע"ה
ולכן טעה ח' סדרה והס' ח'
אותיות וכתבה רד"ק סיפור והנה
מושיג' ש' ג' לאתונו וכו"ל כזה
וכתבה גם כן חיותות מחייב האדם
לעשות . וזה כן כל חיות וחות
שקטור וחסילו החסרות והידרות
והספריו ככלל יש בהם רזון נכחות
העיונים . וע"ה היא עובדת

בחתושים כי היא תורה . על תכונות ומדות האדם . ומדות גם כן
בעליונים . ולכן משיגה האדם חיה עובד ככונה החליה לה חיו יתעורר
ע"ה המנוה הוחת חיות הכח מהם הרמון כה וע"ה יוספע עליו הספע
אלהיו חיותו הבחוישיג העלונות הנכללים שלמותו ובעבודתו
חמורו שחפלו על ידו טעיה חחת וכלל לקנות האדם שלמותו האמתית
וע"ה חח"ה וכל מעשיו יהיו לש"ה . ו"ה דה"ה ג' ר' ח' ח' ח' ח' ח'
תסתר חנותו מחי . חן כוונתו כזה על עשיות הענות הפשוטים
הכחיים לפינו כתורה חין חין לומר עליהם לשון חרירה והעלמה
כח"ה חח"ה וכל מעשיו יהיו לש"ה . ו"ה דה"ה ג' ר' ח' ח' ח' ח'
שייג . חלל ר' ל' בזה על ההשגות הרמות כאותן חמות כח"ה ועל
זה שייך לומר לשון חלקי חמור ר"ל שיש חותן ע"ה האמת ונדרכוהו
בדרך האמת והיושר באופן שלא יאנה שהשגתו כי ח"ה פי שיהיה בעל
תכונות ומדות טובות כבר אפשר חזר המנוהים הקועים בותמיד
בשגת חלק החמור שבו שיגנה בהשגתו לכן היה מתפלל ע"ה וע"ה חמור
מתוך לשון כוח כי כוונתו על ההשגות העלונות מהם חמור מות כ'
ח"ה דה"ה ג' הדרכים כתי"ה מתוך חו' וק"ל . וע"ה ג' ח' ח' ח' ח' ח'
ר"ל שוא ג' בדברים אחרים וחס תחנות הנפישיות שלא חלק כ"כ
אחרים והובגם כן חלק ח' חמות הטובות המביאים האדם לכלל
השגת הדעות כמ"ה וזה יהיה קשור וסבור הכתוב על מחמורו ח' :

באמתות חלק בדיעת העקריו הנכללים בה והמחוייבים אליה . ומלת עקר יתבאר כפ"ה עת"ה : (ט) וולתם . כלי העקריו הסס :

(י) ההכרתיים : המחוייבים :

(י) ההכרתיים : המחוייבים :

שרשים

הקדמת המחבר

ענפים

(א) ידועת ד' עקרים ו' הכנת ה' התמלות... שירות זה
 שאמרנו למעלה שכל חדם הרוצה להשיג שלמותו
 והשלמתו האמתית הוא מיוחס ומוכרח לידע ולהכיר העקרים
 הכרחיים והמחוייבים ללדת האלהית וזוהי שאמר ש' עליהם ד' לכו
 יסודי הדתות בכלל סוככים
 כו' ר' לפי שם מוסככים מעקרים
 הללו וכמו שהסוכב ח"א לו
 להיות בלתי סתום והסכה היא
 קיום ועמידה א' המוסכב ממנה
 כך דתות הללו ח"א להם להיות
 חס חין מודות א' העקרים הללו
 וקיומם ומעמדם הוא על אלו
 העקרים - הידועים היותם
 קלה מזה ר"ל מזה אחר וכל
 להשיג זאת הידיעה בקלות
 ומזה ח"א לא יוכל להשיג אותה
 כי אם בקושי גדול וז"ל וקשה
 מזה כמו שמכאן והולך השני
 צדין - ומ"ש עקרים והתמלות
 עינים הוא אחד וכן משמע
 לקמן ריש פ"ג ממאמר ראשון
 שהעקרי' נקראו התמלות במה
 שאמר והתמלות הדת האלהית
 וכו' והטעם על זה שהעקרים
 נקראו התמלות כמ"ש בסמוך
 בת"ש ולא יצויר וכו' ולא יקרא
 רופא מי שלא ידע התמלות
 הרפואה וכו' וכן משמע לקמן
 פ"ג ממאמר ח' שהעקרים הם
 עומת התמלות לדת האלהית
 שצריך לידע אותם מתחלה כמו
 כמו שהקדמות צריכין להיות
 תחלת המופת ע"ש - ולא אמר
 שיהיה אלא כדי לרמוז בראש
 התוכות השם של היות והוא שם
 של ד' ונס לרמוז שם של שד'
 כי שם של ד' הוא תורה על היות
 כמ"ש מחייב התמלות בעצמו
 ולא כולנו כמ"ש בפרק כ"ח
 ממאמר ב' כי על סך נקרא שם
 המופת וע"ש - והם של שד'
 מורה על שם לו יוכלת לשדר
 לעולמו ויוכי' וכמו שפירש"י בכתוב
 ואל שד' יתן לכם רחמים וגו' פ' מקץ
 שהוא מחוייב התמלות בעצמו
 וזוהי לו יוכלת על כל הכתובים
 האלהיים המכונים היותם און
 הכח אל הפעל ע"ד האותיות
 והאשוריים בפירושו בסוף הקדמה
 וזוהי לו יוכלת על כל הכתובים
 האלהיים המכונים היותם און
 הכח אל הפעל ע"ד האותיות
 והאשוריים בפירושו בסוף הקדמה
 וזוהי לו יוכלת על כל הכתובים
 האלהיים המכונים היותם און
 הכח אל הפעל ע"ד האותיות
 והאשוריים בפירושו בסוף הקדמה

יריעת

העקרים והכנת ההתמלות שעליהם רכי' יסודי
 ההרות בכלל סוככים - קלה מצד - וקשה מצד - (ב) אם
 קלותה לפי שכל האנשים הנודעים היום בעולם (ג) הם
 בעלי דח (ד) ולא יצויר שיהיה אדם מבעלי הדת או
 תיחוס אליה אם לא ידע (ה) עקרי הדת ההיא (ו) או
 יצוירם הבנה ציורית כדי שיאמין בהם כמו שלא יקרא
 רופא (ז) מי שלא ידע התמלות הרפואה (ח) ולא
 מהגדס מי שלא ידע התמלות ההגדסה וידיעה אמיתית
 או לפחות ידיעה ציורית - ועל כן הוא מבואר שראוי
 לכל בעל דת שידע עקרי הדת ההיא (ט) שהיא
 מחייבת אליה ידיעה אמיתית (י) כפי מה שיגזור טבע
 הענין או יבינס הבנה ציורית (כ) הקבאה בתחלת הענין :
 (ל) ואם קשה לפי שלא מצוינו להמון ההכמים שידברו
 בעקרי הדתות דבור מספיק (מ) ולא שיהיו מסכימים
 בעקרים ולא במספרם אברי נמצאים מתחלפים בהם
 חילוף רב (נ) וביחוד בעקרי תורת משה (ס) שעם
 שהכל מסכימים בה היוזרה אלהית הם מתחלפין
 במספר עקריה חילוף אינו מעט - (ע) כי יש מי ששם
 אותם י"ג עקרים ויש מי ששם אותם כ"ו עקרים ויש מי
 ששם אותם ו"ו עקרים בלבד (פ) ולא אחד בהם ששת
 לבו לבאר עקרי הדת האלהית בכלל (צ) אשר לא ידומה
 הורה אלהית וזולתם - (ק) ואם הדת האלהית ראוי שתהיה
 אחת או רבות - (ר) ואם הם רבות אם ראוי שיהיה לכל
 אחת עקרים מיוחדים מאשר היא אלהית ופרטית אם לא -
 (ש) ומספר שאין לספק בו (ת) הוא שראוי שיהיו לרת
 האלהית עקרים כוללים (י) מאשר היא אלהית בכלל
 (כ) אם יבטל אחד מהם לא יצוירן היותה אלהית
 ועקרים מיוחדים פרטיים אם יבטל אחד מהם (ג) תפול
 הדרך האלהית ההיא (חף על פי ש' שלט תפול) בכללה :

ורא אלה הכס' שגשת לנו לבאר עקרי הדת האלהית בכלל וכו'
 תורה אלהית וזולתם וכו' - כך הוא הנורסא הנכונה ומ"ש
 בשרשים - אלא שיש להקשות לפי זה יהיו דברי המחבר שבכלן
 צריכין אל עיון כי אמר ולא אחד בהם וכו' משמע שלא היה אחד
 מן כו' דעות הללו מי שביאר
 עקרים כאלה שלא לתורת
 אלהית זולת עקרים אלו וזה
 אינו נכון ולא בין ה"ג עקרים
 שהינם הרמזים תמצא גם כן
 מציאות השם ותורה מן השמות
 ושכר ועונש וכיוצא בהם שלא
 לתורה אלהית וזולתם ח"א כמ"ש
 ולא ח"א ר' בהם שאמר - חס לא
 שאלתי שמונת המחבר בדברי
 הרמזים הוא על זה הדרך כי
 מאחר שהינם הרמזים בין ה"ג
 עקרים הם בדברים כאלה שאין
 לתורה אלהית שום הכלחיות
 ומייצג חילוף אפשר ויכול
 להיות שלא היתה כונת הרמזים
 להניח עקרים כאלה הבכרמים
 לתורה אלהית שלא יהיה לה
 הכמוס עמו ואם כן חף על פי
 שהינם ג"כ בין אותן ה"ג
 עקרים מציאות ה' תורה וכו'
 והם הכרמים לתורה אלהית
 מ"מ לא עלה על לבו מעולם
 להניח אותם בשביל טעם זה רק
 מטעם אחר הכמוס עמו וזוהי
 שמשמע בדברי המחבר פירק ג'
 ממאמר ח' שהיו מסופק בדברי
 הרמזים ולכן דקדק המחבר
 כאלו כלא נזכרו ואמר ולא אחד בהם
 ששם כמ"ש ח"א חס לא ח"א קשה
 וזה מי ששם אותם ו' עקרים
 בלבד והם מיוחדים בפרק ג'
 ממאמר ח' ח"א חס ולא אמר
 ענין

על שם לו יוכלת לשדר לעולמו ויוכי' וכמו שפירש"י בכתוב ואל שד' יתן לכם רחמים וגו' פ' מקץ שהוא מחוייב התמלות בעצמו וזוהי לו יוכלת על כל הכתובים האלהיים המכונים היותם און הכח אל הפעל ע"ד האותיות והאשוריים בפירושו בסוף הקדמה וזוהי לו יוכלת על כל הכתובים האלהיים המכונים היותם און הכח אל הפעל ע"ד האותיות והאשוריים בפירושו בסוף הקדמה וזוהי לו יוכלת על כל הכתובים האלהיים המכונים היותם און הכח אל הפעל ע"ד האותיות והאשוריים בפירושו בסוף הקדמה

דג' ה' וזוהי שאין לספק בו הוא וכו' - כ"ל כי פירושו על נכון וזוהי ההשכלה ראשונה שאין בה שום ספק הוא מחוייב שראוי שיהיה לדת אלהית עקרי' כוללים וכו' - גם מעבר לדף שורה כ"ו נראה לי טעות סופר וצריך להיות והשלישי למקור מן העקר השני שהוא תורה טן השמים והשרש' בתל' ה' והדשיעי' למקור מן העקר השלישי וכו' :

שרשים

הקדמת המחבר

ענפים

פגזתי : (ד) אשר הניעני הנה המניע הראשון . הקב"ה הקדש
 כך כי הוא המניע הראשון לכל בני האדם ור"ל הוא הביאני אל
 המקום הזה : (ו) גודל מעלת זה הדרוש . שכל חל"ם לעיל
 מיניו ולפי שראיתי וכו' . ר"ל לפי שראיתי גודל מעלת זה הדרוש
 ולפיכך פ' דח"י : (ו) רוב
 ככלכול והמכוזב אשר נפל
 רוב הכלכול והמכוזב אשר נפל
 לכני חס המניע"י כזה הדרוש
 (ז) נתתי את לבי . על כן
 נתתי את לבי : (ח) חקירה
 מספקת . שאין בה מספק כלל :
 (ט) על עקרי הדתות ככלל .
 על כל עקרין מכל הדתות אפי'
 על עקרי דת נומיות : (י)
 ובפרט על עקרי דת האלית
 על עקרין השייכ' לדת האלית
 האמתית : (כ) שהכל מסכימים
 בה שיהיה האלית . פי' אפילו כל
 שאר האומות מודים שהיא
 התורה הנכונה : (כא) רק
 שמתים שיהיו חיות כח"ם
 לקמן פכ"ד ממחמ"ה וע"ל
 מחמ"ה ג' פ"ט : (ל) עקרין
 אחרים פרטים . כגון שורש
 האמיתות הוא מסתעף מן העקר
 מיציאת ה' שהוא עקר כולל
 וניצל מן הכביס המכוזבים
 לקמן פ"ח ממחמ"ה : (מ)
 ובכלוק הכוללים הם לא יחמין
 ג' עקרי הכוללים ממילא כיטלו
 ג' הפרטי"י : (א) מיציאת ה'
 שרין להחמין מהש"י הוא
 כנמצא והוא מחייה המציאות
 כנצחו כח"ם לקמן מחמ"ה
 פרק ד' ה' : (ס) ותורה מן
 הפס"ט שהיא נכונה מהש"י
 ולא חמרה מהש"י ממנו : (ע)
 (סז) ועונש . שס' ימותן סד'
 לעשו רצונו ומעונש לעונשו
 רצונו הן כפ"ה הן כפי"ה
 וולת זה ח"ה לה להיות אלית
 כח"ם טעם שכל כל הנ' עקרין
 בריש פ"ט ממחמ"ה : (פ)
 וזו חלויסה וזו חלויסה :

ולפי שראיתי אני רוצעור יוסף אל"כו היושב פה
 שור"ה (ד) אשר הניעני הנה המניע הראשון
 (כ) גודל מעלת זה הדרוש ואת יקר תפארת גודל
 רוב הכלכול והמכוזב אשר נפל למענינים בו ושכלם
 צללו כמים אדירים ור"ה העלו בידם דבר שראוי לשום
 לב עליו . כי ביארו העקרין לפי האומד העולה על הרוח
 בתחלת המחשבה מאין פנות אל מה שראוי לחקור עליו
 כדי שיהבר הדרוש על אמנתו (י) נתתי את לבי לחקור
 על העקרין הכוללים לדרת האלית (ח) חקירה מספקת
 והכרת הספר הזה וקראתי שמו ספר העקרין . לפי
 שהוא חוקר (ט) על עקרי הדרוש ככלל . (י) ובפרט
 על עקרי דת האלית . והנה האלהית ראוי
 שהיה אחת או רבות . ואם הם רבות כמרה יתחלפו
 האחת מן האחרת . ואחר יחקור על עקרי הורת משה
 (כ) שהכל מסכימים בה שהיא אלהית ויבאר שיש בה
 עקרין כוללים מאשר היא אלהית ועקרין מיוחדים
 מאשר היא פרטית . ויבאר שיש לעקרין הכוללים (ל)
 עקרין אחרים פרטיים יקראו שרשים לפי שהם נכנסים
 התהכוללים ומסתעפים מהם (מ) ובסלוק הכוללים
 יסתלקו הפרטים . ויבאר שהעקרין הכוללים לתורה
 האלהית הם ג' שהם (כ) מיציאת השם (פ) והורה מן
 השמים (ע) ושכר ועונש . ובעבור זה חלקנו הספר הזה
 לארבעה מאמרים . הראשון לחקור מן העקרין ככלל
 כמה הם . (פ) ואילו הם . והשני לחקור מן העקר
 הראשון שהיו מיציאות השם והשרשים הנתיים בו .
 והשלישי לחקור מן העקר השלישי שהוא דרשן
 והעונש והשרשים המסתעפים ממנו והדרבים
 הנתיים בו :

(ח) ומאשר הוא מכבוד (כ) כי כפי מעלת
 הרב הכבוד והשגתו להשיגו . כי כשהדרוש
 שיהיה עכל האדם והשגתו להשיגו . כי כשהדרוש
 גדול הערך ראוי שישתדל האדם השתדלות חזק
 להשיגו . וכשאנו גדול הערך אין ראוי להשתדל
 בהשגתו השתדלות חזק (ג) אבל השתדלות מתייחס
 אל הדבר המושג . (ד) כי לא ישובה מי שיעשר
 כלים שוים כבר כסף (ה) לעשות מהם ברזל אחד כמו
 שישושה מי שיעשה כלים שחם ועשירה אלפים כבר כסף
 לעשות מהמים בבלתי חכמית אחד לאחר כזה אחר זה
 (ו) והיה הדרוש הזה שהוא זרוע עקרי הדתות דבר
 גדול הערך יותר מאד (ז) לפי שכל השלמות האגשים
 (טס) בעלי דמות ואפילו שהם בעלי דתות מתחלפות
 לידע עקרי דתם הוא . ועל כן ראוי שישתדל לחקור
 בזה כפי מאמצי כחנו כפי האפשרות והיכולת (ח) וכפי
 מה שישבול טבע הענין . (ט) ולהיות החקירה הזאת
 (י) ראוי שנחמין לשם החון לאדם דעת וחכונה (כ) שיחנן אותנו דעה וכינה
 והשכל (ל) באופן שיהיה בפעולתנו זאת (מ) מן הועינות האלה אשר הוא
 דבק בכל הפעולות האלהיות . כמאמר משה רבינו ע"ה בהפלתו (תהלים ז') שאמר
 ויהי

ותעין בהם חיו תראה שכל המשע הכרחיים למציאות התורה האלית
 וכח"ם המחבר כעצמו טע' ויש מן האחרונים וכו' ויש לדקדק
 ע"ה וכו' עקרין כוללים לדת אלית שלא יבדל מציאות וולתם
 וכו' ח"כ הדרת קושית לדוכתא עה זה שאמר לא אחד בהם וכו' .
 וכביל קושית זו יש גורסין
 בדברי המחבר אשר לא ידומה
 תורה אלית וולתם והס' וולתם
 וכו' ושתי תיבות מסרים נדרו
 המחבר . וע"י כח"ם המחבר
 כפ"ה הנזכר ח"כ כי ח"ה לא
 תמצא תורה אלית וולתם
 איננו מקוים וכו' והיה ראו
 שיירך עתה עקר ח' שהוא
 תורה מן השמים וכו' עכ"ל .
 ועתה חין להקשות ג' כ מדברי
 הדינים והוא הוא ניהט גס כן
 תורה מן השמים כי נוכל לומר
 שכותב הדינים ח"כ כח"ם לעיל
 חסל לי נראה שגם מי שגם
 אותם שגם עקרין חין כולם
 הכרחיים לחסל לפי האמת ח"ם
 המחבר טע' כפ"ה הנזכר ח"ל
 וזה שמונה הכתרה והתלית
 עקרין וכו' כמה שהיא אלית
 וכו' עכ"ל . ח"כ נשמע בדין
 שאין כל המשע הכרחיים לדת
 האלית . וזה המחבר טע' כפ"ה
 לפני זה ויש מן האחרונים וכו'
 עקרין כוללים לדת האלית
 שלא יבדל מציאות וולתם והו
 אמר כדרך ח"ה כמו שיתבאר
 טע' כפ"ה חסל לפי האמת ח'ה
 כלס הכרחיים לדת האלית
 כח"ם ח"כ לפי זה איני נריך
 לגרום כאן כח"ה וולתם כח"ם
 לכסוף . וכל"ל תורה אלית
 וולתם ואם וכו' . ויטוס הקושין
 כח"ל הוא גס כמו שכתבנו
 לעיל ח"ה . ועיין לקמן בעניני
 טע' כפ"ה הנזכר כונת הדינים
 כפי הדרשה לע"ד ע"ה .
 דעה וזכיה והשכל . כונת
 רצונו דעה וזכיה והשכל . נוכל
 לפרש שכתב כן כדי לרמז מה
 ג' העקרין אשר תכליתו סוד
 ספר

מחד כדי שיבא חל הסגנו חמתית ושל יקצן כנטיעות חלילה . חסל כשרושה להשיג חיוה דבר היתלה בשכל המניע . על דרך חסל שרונה
 ללמוד חיה אומנות מתחלפת המניע כגון לתפור ולחרו . או לנסות בנין גולה וכיוצא מן הדברים . התלויים בשכל המניע אינו נריך לעיין
 ולהשתדל כלכן בהשגתם כי ח"ה שכלי אלה השגתם האמתית מ"מ לזכות לצדי הפסד ע"ה וזה באמונתו חזיו שזכור והולך ואמר כי כשהדרוש
 גדול הערך וכו' : (ג) חסל השתדלות מתחמ"ה חל הדבר המושג . דת השתדלות מעט השיך לאותו דבר שרונה להשיגו : (ד) כי לא
 ישוב וכו' . הוא כתיבת עטם על תה שאמר חסל השתדלות מתייחס וכו' : (ה) לעשות עושה ברזל אחד וכו' . פי' לעשות עושה רק עושה
 ברזל ח' וזכור : (ו) והיה הדרוש הזה . ולפי שהדרוש ח"כ מידיעת העקרין : (ז) לפי שכל שלמות האגשים ואפילו שגם בעלי דתות
 מתחלפות וכו' . פי' אפי' שגם מתחלפות באמונות הדתות פי' לכל אלה ילו דת שמונה מדת של חכירו וכל אחד חומר שדת שלו היא אלית
 ולא של חכירו אפי' כי בדיעת עקרי הדתות חין מתחלפות ברזל ח' רונה לידע עקרי דתו וח"כ כ"ג ח"ל מחמר שכלל מסכימים בטוב
 שזריך חל חסל לחקור על עקרי דתו ח"כ הוא דבר גדול הערך וזריך חל השתדלות מוקו וכו' . ולפי פי' זה ח"ל דתיבת מתחלפות נמשך אלתיט
 מיניה כל תיבת בעלי הדתות . פרדוס אחר ואפי' שגם בעלי דתות וכו' ח"ה פי' שכלס הם בעלי דת ח' וכלס מסכימים על להיות דת היא
 אלית ח"ה כ"ם מתחלפים בדיעת עקרי הדת היות ואינם מסכימים על העקרין בטוב כי זה חומר ככה וזה חומר ככה כע"ל לקמן פ"ג
 נומחמ"ה ח' ח"כ ע"ל ח"ל מחמר סחן מתחלפות בדיעת העקרין ואינם מסכימים בטוב על העקרין ח"כ הוא דבר גדול הערך וזריך חל
 השתדלות מוקו וכו' כדי שיוכל להשיג הידיעה הזאת על מנוה ולא יבא לקצן כנטיעות חלילה ח"ם וע"כ ראו שכתב ח' וכו' . ולפי פי' זה
 ח"ל דתיבת מתחלפות נמשך אלתיט חל תיבות לידע עקרי דתם דתיבת כתיבה . וזריך ח"ל חומר מ"ם לפי שכל שלמות האגשים וכו' אינו
 ר"ל חונן האגשים שיש לכל ח' דת שמונה חסל חכירו כמו שמעמ מתקן פי' ראשון חלא לרונה חומר שלמות חונן האגשים שיש לכל דת חסל
 יבדל רק שאינם מסכימים בטוב על עקריה ושריה . חסל לפי פי' זה אינו מתייחס שפיר הלשון של בעלי הדתות ח' חסל הוא ח"ה על דת חסל
 לכן כתיבה פי' ראשון עיקר וכן חלתיי הדינה הזאת על מנוה ולא יבא לקצן כנטיעות חלילה ח"ם וע"כ ראו שכתב ח' וכו' . ולפי פי' זה
 עולי דתות ואפי' שגם בעלי דתות וכו' משמע להדיח כפי' ראשון גס לפיוה יתייב יותר מלת ואפילו ודוק : (ח) וכפי מה שיסבול
 טבע שנינו . כפי מה שראוי ומקוים להשגת אותנו ענין : (ט) ולהיות החקירה וכו' . ולפי שכותבנו שהקורה : (י) ראו שכתבנו
 על כן ראוי : (כ) שיחנן אותנו דעה וכו' . שיחנן אותנו ג' כדכונה . ועיין בענינים : (ל) באופן שיהיה בפעולתנו זאת . בחקירת

שרשים

הקדמת המחבר

ענפים

(א) ויהי נועם ה' אליהו וכו' . הפסקות הנפלות כזה הכתוב הם ידועות ומפורסמות כשינוי ודקדוק הלשון לכן לא כתב המחבר כפירוש : (ב) וביאורו כי בכל פעל יפול בו הנעימות ח' פנים . פ"ת פתלו של מרע"ה היתה לפני השי' שבכל פעולה ומעשה שתלא

ספר המחבר הזה הוא לבאר אותם . וכס מציאות ה' ותורה מן השמים וספר ויעוץ . אמר דעה כנגד מציאות ה' כי כל מה שנתלה בשכל העיון לכד נקרא דעה וכמו שמשמע מתוך דברי המחבר לעיל בהפתיחה שאמר והיו הדעות וכו' וכן אמר הכתוב הדגית שדי

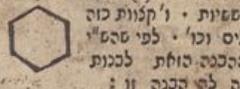
מתנו . ויהי כה השבח והטוב מן דברי' כמו שנתאלו בפעולו' היוצאות מחיות' וכמ"ס אחר בפעולות האלויות וכו' אלא שמתחלה היתה קבוצת המחבר לבאר הכתוב דרך כלל וכו' וביאורו כאלו אמר וכו' כותב כלל הכתוב . ומה שאמר ח"כ בפעולות האלהיות וכו' הוא מפרש והלך המסך ביאור פתלו של מרע"ה בכתוב הזה וביאור דמיונו בו ל' נדוים אלו הנזכרים כאן . וכאלו לא לבאר למה היתה תפלתו על כ' הנעימות אלו ואמר כי כך ראה בפעולות האלהיות : (א) אם מנד הפעולה בעלמה . עתה מפרש לנד האחד מן הנעימות ור"ל אף על פי שלא היה מדרך הפעולה הו' לעשות הפעולה אלא כך על נד השלמות והיופי כי הוא אינו ל' מומחה גדול בפעולה האלה כשאר פעולות השלמים אעפ"כ בא הנעימות והשלמות לפעולות אלה מנד הפעולה בעלמה כי קמרה וכן וטוב וכתל יוכל לשאת פעולה טובה מזה הדבר וכו' כפי מה שיגידו טבע חמרה וכו' חזק כפי מה שאמר ל' היות פועל (ד) ואם מנד הפועל ר"ל היות בפעולה וכו' . ר"ל הנד הכ' מן הנעימות הוא שאל מנד הפועל לכד ואעפ"כ מנד טבע החומר הפעולה ההיא ח' שיבא הנעימות והשלמות כזה אף על פי כן מחבר שהטעם הזה הוא מומחה גדול במעשיו ובפעולותיו יותר משאר פועלי' עליו כל הנעימות והשלמות בפעולה ההיא על נד היות טוב יותר ממה שאמר ל' היות טבע חמרה מה שלא היו יכולין לעשות זה שאר פועלים . וכו' מנד היתוסה אל הפועל והיות הפעולה וכו' : (ה) ובפעולות האלהיות וכו' : עתה נתן טעם למה היתה תפלתו על ש' נעימות אלו ואמר כי כך ראה בפעולות האלהיות כמ"ס : (ו) מנד היות רך מנד היות : (ז) בתמונת הששיות . ו' קבוצת כזה (ח) להיות הפועל תכשר הפועלים וכו' . לפי שה' שואב וכתר הפועלים . נתן כה ההכנה הולת לכנות בתוכה הולת חולת השי' לא היה לה הכנה זו :

(א) ויהי נועם ה' אליהו ומעשה ידינו כוננה עליו ומעשה ידינו כוננהו . (ב) וביאורו כי בכל פעל יפול בו הנעימות מב' פנים . (ג) אם מצד הפעולה בעצמה היתה שלמה בתכלית השלימות כפי מה שיגידו טבע חמרה . (ד) ואם מצד הפועל רוצה לומר היות בפעולה ההוא נעימות ושלימות מיוחד מצד היתוסה אל הפועל והיות הפעולה ההיא פעולת הפועל ההוא . (ה) ובפעולות האלהיות יפול בהם הנעימות והשלמות משתי' אלו הפנים . אם מצד הפועל רוצה בעצמו רוצה לומר היותם שלמות בתכלית מה שאפשר להם כפי מה שיגידו טבע חמרה להיות . וגם יפול בהם נעימות והדר אחר שאינו בטבע חמרה (ו) מצד היותו פועל האל והכרך . כאלו האמר שאף ער' פי שאין מדרך הדבורה כפי טבע חמרה שימצא בה ההכנה לבנות הבהים ההם מהשערה שהרכש כנוס בתוכה (ז) בחסונה הששיות (ח) להיות הפועל מבהר הפועלים נתן בה הכנה לבנותם בתמונה הזאת להיותה דומה לעגולה (ט) שהיא התפונה הטבעית הפועל (י) ויש לה יתרון עליה שבתמונת הששיות יתמלא כל השטח והפניו (כ) אשר כמוגשים ממששים סמוכים זה לזה כדי שלא ישאר מקום פניו וריקס ביניהם מה שאין כן בעגולה שאם יעשו הבהים עגולות (ל) כדמות אסטוא' נא סמוכות זו לזו (מ) ישאר מקום רב ביניהם שלא יקבלו הועלת ממנו . לפיכך בנאום בתמונת הששיות וליא עשאוים מעוגלים . גם לא בנאום מרובעים כי אף על פי שבסמיכות היות מרובעים זה לזה יתמלא כל השטח והפניו אשר כמוגשים (נ) הנה להיות תמונת המרובעת יותר רחוקה מלהדמות אל העגולה (ס) שהיא התמונה הטבעית מן המשושה לא בנאום ממנה . וכל זה נמצא לדבורה מצד היותה פועל האל והכרך שראוי שימצא בה יתרון מזה הצד על מר' שיגידו טבע חמרה וזררו הנעימות אשר מצד הפועל הנמצא בפעולות האלהיות . ועל כן היה משה כהפלת לשם אחר שאמר וראה אל עבדיך פעלך והדרך על בניהם שימצאו בפעולתו שני מיני הנעימות אשר בפעל האלהי (ע) ואמר ויהי נועם ה' אל ה' וכו' . ולדמיון אל הנעימות ואל הדר (פ) אשר מצד הפועל אמר ומעשה ידינו כוננה עליו כלומר בצירוף אלינו . ולדמיון אל הנעימות אשר מצד הפעולה בעצמה יאמר (צ) ומעשה ידינו כוננהו . ועל כן אני מתחנן לשם שהוא בעל היכולת הגמור והאמת הגמור שיתן לי עזו ותעצמותו להשלים כונתי וינתני בדרך אמת וילמדני ארחות יושר כי בו כשתחיו ואר"ו קייתי כמאמר המשורר (תהלים ל"ה) הדריכני באמתך ולמדני כי אתה אלהי ישעי אותך קייתי כל היום :

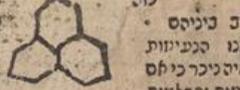
תמונה . וכתיב אל דעות ה' וכן משמע לקמן פ"ו מחמרת ח' . ביאור חמור האויב עמי תורתו וכו' ע"ש . ואמר כי כנגד תורה מן השמים שנקראת כינה כמו שאמר כ"ס לבינה תקרא והטעם כי ע"ה התורה תוכל להכין דבר מתוך דבר ולאמת מציאות ה' כמו שיתבאר לקמן פרק י"א מחמרת ח' ופ"א מחמרת ע"ש וכמו שכתבנו לעיל בהפתיח' כסר רבינו כחמי ע"ש . ואמר והשכל כנגד שכל ועונס כי השכל נתן זה ליתן שכל למי שמקיים היתו ולהביט למי שיעבור על הדת . והיות נראה שכוונת הרב' כללם לשונות אלו ע"ה ס"ה כהכרת אלה מונן וכו' ונתנו מחמרת דעה וכו' לקמן בפ"ו מחמרת ח' ע"ש וע"ה בענפים :

ואמר ויהי נועם ה' אליהו וכו' . ואל' ההדר וכו' . הנה עם היות שדברי המחבר כביאור כתוב זה הס' כנונים וישרים לבסוף מ"ח נראה לי גם כן לבאר הכתוב עוד בדרך אחרת וזהו שכותב מרע"ה בתפלתו וכו' על כ' חלקים שהשלמות של אלהים נראה כס' והס' הדעות והדעות שזכר המחבר לעיל בהפתיחה ומי שרצה לשמוע שלימותו הרוחני ע"ה חלק המדע' ח' לו להשיג כ"ה כשיש' מתחל' חלק המעשי והס' הדעות כי הם כמו הכנה להשגת הדעות כמו שכתבנו וע"ה שיתבאר הפתיחה בענפים ג' פ"ה בענפים ע"ש . ו"ה ויהי נועם ה' אליהו עליונו רחוק בתפלותו על הפעולה העליונה שבשלימותה כאל על ידי השגת הדעות ור"ל רכוננו של עולם תן עליונו שפע שלך כל' שוכלל להשיג הדעות ואל' תתאר אל עשיתו פעולות והדעות הנכונות על מוכנס ובלתם חי' אשר יהי הכנה להשגת הדעות כנוכר וכמו שכתבנו לעיל בענפים ולקמן במחמרת ג' פר' כ"ה בדברי המחבר על זה אמר ומעשה ידינו כוננה עליונו ר"ל המעשה והפעולה שעשיתו כדי להיות כנונה בעבור שיהי' :

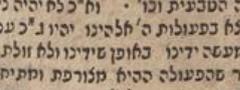
עשיתו פעולות והדעות הנכונות על מוכנס ובלתם חי' אשר יהי הכנה להשגת הדעות כנוכר וכמו שכתבנו לעיל בענפים ולקמן במחמרת ג' פר' כ"ה בדברי המחבר על זה אמר ומעשה ידינו כוננה עליונו ר"ל המעשה והפעולה שעשיתו כדי להיות כנונה בעבור שיהי' :

לפי שטבע העולם להיות עגול שהרי ה' . וסודות שסיוחם ארמ"ע וכן הגלגלים ח' מקיף את שמקומו זה את זה בתנונה (י) ויש לה יתרון עליה . הוא בתנונת טעם על ששירה השי' יש לדבורה יתרון בכלי' תאשר כהא בתמונה הטבעית . כי בתמונה הטבעית .

(ל) פדמות אשטו' אלה . דבר עגול נקרא כן בשלשון לע"ה וכל' ח' : (ג) להיות תמונת המרובעת וכו' . נראה בפעולות האלהיות גם מנד הפעולה בעצמה כי הנעימות מנד הפועל והוא אמר לעיל מיני' בסמוך קמני' אלו הפנים אכל עכשיו' הנעימות הבהים כזה הראה לנו גם כן הנעימות אשר מנד הפעולה

דאל' כיהיו דברי המחבר אלו מיותרים כי לעיל מיני' בסמוך אמר ל' היות הפועל מבהר הפועלים נתן בה הכנה לבנותם בתמונה הזאת להיותה דומה לעגולה (ט) שהיא התפונה הטבעית הפועל (י) ויש לה יתרון עליה שבתמונת הששיות יתמלא כל השטח והפניו (כ) אשר כמוגשים ממששים סמוכים זה לזה כדי שלא ישאר מקום פניו וריקס ביניהם מה שאין כן בעגולה שאם יעשו הבהים עגולות (ל) כדמות אסטוא' נא סמוכות זו לזו (מ) ישאר מקום רב ביניהם שלא יקבלו הועלת ממנו . לפיכך בנאום בתמונת הששיות וליא עשאוים מעוגלים . גם לא בנאום מרובעים כי אף על פי שבסמיכות היות מרובעים זה לזה יתמלא כל השטח והפניו אשר כמוגשים (נ) הנה להיות תמונת המרובעת יותר רחוקה מלהדמות אל העגולה (ס) שהיא התמונה הטבעית מן המשושה לא בנאום ממנה . וכל זה נמצא לדבורה מצד היותה פועל האל והכרך שראוי שימצא בה יתרון מזה הצד על מר' שיגידו טבע חמרה וזררו הנעימות אשר מצד הפועל הנמצא בפעולות האלהיות . ועל כן היה משה כהפלת לשם אחר שאמר וראה אל עבדיך פעלך והדרך על בניהם שימצאו בפעולתו שני מיני הנעימות אשר בפעל האלהי (ע) ואמר ויהי נועם ה' אל ה' וכו' . ולדמיון אל הנעימות ואל הדר (פ) אשר מצד הפועל אמר ומעשה ידינו כוננה עליו כלומר בצירוף אלינו . ולדמיון אל הנעימות אשר מצד הפעולה בעצמה יאמר (צ) ומעשה ידינו כוננהו . ועל כן אני מתחנן לשם שהוא בעל היכולת הגמור והאמת הגמור שיתן לי עזו ותעצמותו להשלים כונתי וינתני בדרך אמת וילמדני ארחות יושר כי בו כשתחיו ואר"ו קייתי כמאמר המשורר (תהלים ל"ה) הדריכני באמתך ולמדני כי אתה אלהי ישעי אותך קייתי כל היום :

לפי שטבע העולם להיות עגול שהרי ה' . וסודות שסיוחם ארמ"ע וכן הגלגלים ח' מקיף את שמקומו זה את זה בתנונה (י) ויש לה יתרון עליה . הוא בתנונת טעם על ששירה השי' יש לדבורה יתרון בכלי' תאשר כהא בתמונה הטבעית . כי בתמונה הטבעית . (ל) פדמות אשטו' אלה . דבר עגול נקרא כן בשלשון לע"ה וכל' ח' : (ג) להיות תמונת המרובעת וכו' . נראה בפעולות האלהיות גם מנד הפעולה בעצמה כי הנעימות מנד הפועל והוא אמר לעיל מיני' בסמוך קמני' אלו הפנים אכל עכשיו' הנעימות הבהים כזה הראה לנו גם כן הנעימות אשר מנד הפעולה

מ"ח עדיין לא יתעב לפי כונת המחבר הלשון שאמר הכתוב . כוננהו לשון וכו' ועיין בענפים :

ברוך הגבר אשר יבטח ביהוה

ולא יראה כי יבא חוס

ועל יוכל ישלח שרשיו

ימיש מעשות פרי :

היה יהיה יהיה מבטח

והיה עקרו רענו

המאמר הראשון

אא אאא אא טאטא טאטא

סיג לא אאא אאא טאטא טאטא

שרשים פרק ראשון ענפים

שכית' עמנו רצוני שצטינו אותה ככונה הראויה והיא לנס' ו"ש עלינו כמו עמנו ע"ד ויבאו האנשים על הנשים ע"ש הנשים ואפשר לפי כוונת המחבר ג"כ נוכל לפרש חלת עלינו כמו עמנו ולא היה צריך המחבר לכפר עלינו כמו בצירוף אלינו וק"ל והיא היא .

ולכן אחר ג"כ כוונתו בלשון נקמה כי הוא כיוני אל המוסר הנקרא חסד ופעולת המעשה בא ע"ה המוסר כידוע . ואמר אח"כ ומעשה ידיו כוננו ר"ל שלא תאמר נאמר שהמעשה לבד וזאת הכוונה אינה כלום א"כ אלך אחר הכוונה לבד ולא אעשה שום דבר בטוב על זה אחר ונעשה ידיו כוננו ר"ל הכוונה ג"כ לאו כלום היא וזאת מעשה ולכן אחר כוננו לשון זכר כי הוא לינוי אל השכל שכוונה בא ממנו ור"ל שהמעשה היא שתכון את הקונה וק"ל ג"כ :

יחפור מן הרהות בכלל כמה הם . ויבאר שהם שלשה טבעיות . ומוסיות . ואלויות . (ה) ויהן הבדליות ויחפור על עקרי כל אחת מהן (ב) כדי שיהבארו עקרי הדת האלהיות . ואחר יבאר דרך המבנה כמה תוכן הדת האלהית מן המזויפת המתרומה באלהיות . ואם אפשר שתמצא תורה אלהית יותר מאחת (ג) בזמן אחד

פרק ראשון ההקדמה מן העקרים הקדמה מסוכנא מאוד . לפי שהדתות (ה) אף אם יסכימו בעניינים המוללים כמו מציאות השם ושכר ועונש ודומיהם . (ב) הנה הם חולקות בענינים (ג) החלקיים . ולזה יתחייב בהכרח שיהיו לדתות עקרים חלקיים . (ד) בהם תבדל הדת האלהית האמת מזולתה . דבחקירה מן העניינים החלקיים סגנה עצומה . לפי שכל מי שיבחישי אחד מעקרי הדת החלקיים הנה הוא יוצא מכלל בעל דת ההיא . כי מי שיבחישי (ה) נבואת משה ושליוותו הנה הוא כופר בתורת משה בלי ספק (ו) אף על פי שאין עקר כולל לתורת אלהית . וכן ביאת המשיח שהרמב"ם ז"ל מנאו אחד מעקרי תורת משה לפי דבריו והיה הכופר בו ג"כ מכלל הכופרים בעקרי תורת משה היוצאים מכלל הדת שאין להם חלק לעולם הבא . וכן מנאו הוא ז"ל בפפר המדע בפרק ג' מהלכות השוכה בכלל הכופרים וזה דבר כתמיה מאד שהרי מצינו בגמרת סנהדרין בפרק חלק רבי הלל שהוא אחד מחכמי ישראל הנזכרים בגמרא אומר שאין להם משיח לישראל שבכר אכלורו בימי חזקיה מלך יהודה ולפי דברי הרמב"ם יהיה אהו חכם מכלל הכופרים וממנו שאין להם חלק לעולם הבא ויש לשאול א"כ למה הזכירו אותו בגמרא אחר שהיה יוצא מכלל ישראל ולא היה מאמין בעקרי דתם : (ז) ואם האמר שהביאו דבריו (ח) להשיב עליהם אם בן לא היה להם להזכירו בשם רבי ולומר שמועה מפיו כשם מקום . (ט) ויש משיבים בזה ואומרים כי רבי הלל לא היה כופר בעקר המשיח חלילה אבל רעתו לומר שאין להם משיח לישראל (י) מהכרח הפסקים כי כל הפרשיות שנאמרן בישעיה על המשיח כמו (סס סימן י"א) ויצא הוטר מנוע ישי ודומיהם לא נאמרן אלא על חזקיה מלך יהודה ונתקיימו כל הנבואות ההן בימיו ומה שאמר הכתוב (סס) שורש ישי אשר עומד לנס עמים אליו גוים ידרושו נאמר על מדורך בלארן בן בלארן (סס ל"ט ומלכי ב"ב) ששלח ספרים ומנחה אל חזקיה ומה שאמר (סס) והיתה מנוחתו כבוד נאמר עליו

(א) ויהן הבדליות . הבדל והפרש שהם בין השלשה דתות אלו : (ב) כדי שתבארו . ע"ה הקדמה אחת : (ג) בזמן אחד . כגון אלו שמקיימין כמה תורות כגון תורת משה רבינו ע"ה ותורת אברהם שאין מקיימין ג"כ כל מה שנעשה לאברהם חביבו וכוונתו בזה . כי מירש כהנהל יעקב . אבל לא דק כי ח"ו זה כונת העומר אל ר"ל שני תורות אלהיות בזמן אחד לאונות לתחלפות כמותית בלבד לקטן בעומד זה פ"כ ע"ה ועיין לקטן כמאמר ג' פ"ג ותמצא גם כן מזה :

פרק ראשון (א) חק"ה הם יסכימו : חף על פי שהם יסכימו בעקרים המוללים . (ב) הנה הם חולקות בעניינים החלקיים . אותן הדתות הם חולקות בעקרים הפרטיים ע"ה מה שהוא עקר פרטי לתורת משה אינו עקר לשאר דתות כמו שנתאר וז"ל . (ג) החלקיים הפרטיים : (ד) בהם תבדל הדת האלהית . על ידי העקרי בהם תבדל הדת האלהית או הכתובתה לאלהית ואיננה אלהית : (ה) נבואת משה . ע"ה שאין לך כניא שיהיה גדול כדורגה משה ועיין לקטן כמאמר ג' פרק י' ועשרים : ושלוותו . שהוא שלוש תפקידים לתת התורה לישראל ועיין לקטן פרק י' מה שהתאמר . (ו) חף על פי שאין עקר מולל לתורה אלהית . לפי שום העקר אינו אלא עקר פרטי לתורת משה לבד ולא לכל התורה האלהית בכלל רצוני שיהיה זה ג"כ עקר לתורת נח ואברהם כי כאלו

הזמן עדיין לא היה משה נבטח : (ז) ואם תאמר : ואם תרצה לתרזו : (ח) לנשיב עליהם . לתתו דבר . (ט) ויש עשרים בוק : (י) ומתפלגן זה על זה הדון : (י) עקרהם הפסקים : עשמיש הפסקים פי הפסקים אשר שיפורטו בדרך חלקית

פרקים א ראשון ענפים נ שרשים מאמר

לחיות כמו שמכאן וזהו (ב) נשק כלי עלתמה והוא תלמך הכתוב...
שפלה ק"ל סכות לראש ביום נשק וכל"א בתר"ס (ל) טעם היתן...
ירע (ז) חז"ל שיהי יודע (מ) עמר חתם וכדי עמי ודר"ל עמי...
במתני (נ) ובסכת התפרסם הנכונ' .. כשנזר זהים הנכונ'...
בזה נשורס ככל העולם (ס) המן...
לל הפרה - כל הסימן שניטיה...
הפסטים - המפדים פשוטו של...
ביתו (ע) שמד הקבלה - שכן...
קבל מחבותיו ולחובותיו מחלות לחותיו...
נדר חתר דור עד הנביאים (פ) אכל חין זה בטעם - שם בנמרות...
(צ) ולא היו מחזיקין חיותו - ולא...
היה להם להנתיק חיותו - (ק) לפי...
שאלן בית המשיח עקר לגורה משה...
ב"מ הד"כ ז"ל ר"מ ש"מ ק"מ כ"ס...
ז"ל הוא עקר גוף חינוכי כברי יצירה...
כלומר אשפר - (ר) שלא יצויר...
חיילותה וולתו - כשיחיינו שעדיין...
לא בזה (ש) והוא חמונה - והוא...
רק חמונה ולינו עקר וכן"ל לקון...
ב"מ כ"מ מה המחזיק (ח) י"מ חלין...
שנ"ה היה חמונה חת העולם והיחוס...
חמונה ולא היה קודם כתיאור העולם...
שום דבר חוץ אל הכריזה...
(א) קוטר חלזון קודם - קודם...
בחינת העולם היה דבר מה מוכן...
עולות ומתנכרת העולם - התהו-...
כתיאור והוא לזון פילוסופי - (ב) הנה...
יהיה הרמ"כ ז"ל כומר וכו' - לפי...
שהוא לא מנה עמוס בני העקרים...
(ג) ליהנה ויודע ארצה מה הם - ע"י...
א ליכנה ויודע ויכיר ליה מה ומה...
הם הכריזה שהם עקרים והטורס כ"ס...
יקרא כופר בעקר :

פרק ב (א) המדברים כזה...
מקריית העקרי חת"י...
שהוא סכנה עלתמה כמו שמכאן :...
(ב) הוא כחו כזה (א) ע"י היתן...
יודע - שידע כביכור שהודעת...
בתורה ואע"פ הוא מכיחם בזוה...
תק ח"כסר : (ג) כ"מ"ר"ל בפרק...
תל"כ חן חתפוס ח' אחר משה...
וכו' פי יודע כביכור שה"ק פסוק...
זה הוא מפי הנבורה רק ש"ח"ר כן...
שפטי שטרטה עליו לזון המקור ושל...
הכס - אכל חן לומר סכנה ד"ל...
היתה ח"י טעיה בעין ולא היה יודע...
כביכור שהו חת הנבורה - דל"כ...
היה לו לנתח דבריהם לפרש דברי...
סכנותיו היתה ללחמי צעין רבות...
ח"י ע"ל מ"ט טעיה בעין קרא כופר...
כי לא כל התנחל לסמוס חלל לפרש...
וק"ו - (ה) ובשאל לקור - רק...
כשאל לקור - (ו) ובגת הפסוק...
משמעות הפסוקים (ז) הנה...
העין - העין יעד חותו - (ח)...
פתחלת כדעת - במחיל הרשון :...
(ט) להיותו חוט - ע"י מהו חוט...
בעינו חלינו דעת כרי תכריח...
בתורה ללחמינו - כי חינו מוכריח...
כביכור בתורה שחיתיו והדבר כן כי...
הפסוקים נכל לפרש כד"ך חחרת :...
(י) ויאחז חותנכסר החמונה...
רק אחיזן זה העקר כשאל החמונה...
כנון פתחית פי חרץ דקרא ושרפת...
ר"י ח"י כיונל כזה מן החמונה...
שאינו עקרים לתורת אלהית : (כ)...
חיה חמונה כ"ס מנסי תעור - חיינו...
נוחמן הנכ כפשוטו חלל חיוני חותו...
כ"ס ע"ר חחרת החמונה כמו שיתבאר במדק זה שכן הוא דעת החמונים ע"י...
הספקות שלהם כפשוטו : (ל) שהיה...
סדר זנוס קודם לכן - ר"ל גלגל ע"י יתחל כיון של יוכלה ויכולה כזה...
(מ) כאלו יחמרו שחין התורה מחרת וכו' - כי טעם הכותי ערב וישי בקר יוס ח' אפר...
לפרט על הקדו' כ"מ ס כדילי כדורס...
היער כחין כחוס אלת ויחי וכו' : (נ) ח"י תפיסה עליו כזה - ח' ע"י...
מחיתו חלל הוא כפשוטו ע"י...
לא רחמי חתקור כחוס ור כחוס סס כפ"פ - חלל שכתוב רחמי עזרני...
על ספרות חתקור חין מוכרת התורס...
לחמין

אמרן שרא ליה וכו' ולא היו מחזיקין וכו' - י"ל שסיפון ע"י חת...
שר ליה וכו' משום שחין עמון לסמיר הפסוקים משמעותם...
כלי טוס מתיירה והלחם וחולו מתייה וה סכה לכתיא חריה ספק כלל הכתון...
לכן קושיית המחבר לפי זה חיה כלום - וק"ל כ"ל :...
וזהו דעת קלח חכמי הראשונים...
החומרים - שהיה סדר זנוס...
קודם לכן וכו' - מדת הוא כפ"ר...
פ"ג רבי יהודה כ"ר סימן חותו יחי...
ערס חן כתיב כאן חלל ויחי ע"פ...
חלחל שיהי סדר זנוס קודם לכן -...
וה"ג שנתקן מחמת כ"פ ח' מחבר...
המחבר זה המדרס בענין אחר ע"ס -...
מ"מ חבטות על דמדרס ר"ר ב"ה...
שכתוב חת קך כסיון יבאר ד"ר יוח'...
נס כן כזה דרך שכתב דברי ר'...
חלי עזר גדול ולחמין מוכרי...
הרמ"כ כ"ס ו' שכתב במורה שלו ח"ס...
פ"ר ו' ד"רס וריס על ס' מדרש'...
חל -

גם כן כי מדרוך הגבור או המלך לצאת לקראת (כ) נשק...
ולחלחם באויביו ולהשיע את עמו ולסכן נפשו בערם -...
וכשישב במנוחה שאננות למקצועות המשכן הוא נגאי...
גדול אליו עד שנבחר לו המות משיכול הגנות הוא שכן...
עשה שאול (ג) שעם היותו יודע שימות במלחמה כמו...
שצמר לו שמואל (ס) מחראתו ובניך עמי (שמול"ח כ"ח)...
לא נמנע מלצאת למלחמה כדי להנצל מן הגנות הזה...
וחזקה היו מנגינס אותו כל העולם על שנבגר בירושלם...
ולא היה יוצא למלחמה אבל כשראו הנס הגדול שנעשה...
במיתה סנהריב וחיליו נגלה כי מה שלא היה יוצא לו...
למלחמה היה להיותו כוטה בשם שילחם מלחמותיו ולזה...
היתה המנוחה ההיא כבוד גדול אליו שירעובל העולם...
שהיה צדיק גבור ואהוב לפני השם ולפיכך נתן לו משאלות...
לבו ונלחם בעדמה שא"ן כן בשאר המלכים שא"ן המנוחה...
כבוד להם (ג) ובסכת ההפרס הנס הגדול הזה כל ישראל אשר נשכו לאשור או שברתך...
לכוש ולמצרים ופתרום ושאר הארצות שבו לארץ ישראל והוא שאמר (טעיה ט"ו)...
והיתה מסלה לשאר עמו וכו' - ועל זה הדרך (פ) הוא המשכן כל הפרשה וכן פרשה רבי...
משה הכהן וכן בלעם וחלהט מן הפשטנים - והיה נראה לפי זה לומר כי דעת רבי הלל...
הוא שאין מן הכתובים שבאו בישעיה ובנביאים הכרה על ביאת המשיח - אלא (ע) שמבז...
הקבלה היה מאמין בביאת הגואל - ולזה לא היה יוצא מכלל ישראל ולא נמנה בכלל...
הפושעים (פ) אבל אין זה במשמע שהרי כשהשיבו עליו בנמרא אמרו שרא ליה מריה...
לרבי הלל כלומר ימחול לו הקב"ה - מכלל שהחזיקו אורנו בחוטא על סברתו -...
(ג) ולא היו מחזיקין אותו בחוטא על היותו מכתיש ראיות הפסוקים אס היה מאמין כן על...
פי הקבלה כמו שיתבאר במספר הר' פרק מ"ב - אלא שב"ל ספק רבי הלל לא היה מאמין בביאת...
המשיח כלל ואע"פ כל"א היה נמנה בכלל הכופרים (ק) לפי שאין ביאת המשיח עקר...
להורת משה כמו שכתב הרמ"כ ז"ל כי כרי יצויר מציאותה זולתו - ואמנם הוא עקר...
פרטי לרת אחרים (ר) שלא יצויר מציאותה זולתו (ס) והיא אמונה ראוי לכל בעל דת...
יהודית להאמינה כמו שחודש העולם (ת) יש מאין היא אמונה ראוי לכל בעל דת אלהית...
להאמינה אף על פי שאינו עקר לרת האלהית - כי משיאמין שיש (ח) חומר ראשון...
קודם ממנו התהוו כל הנמצאים כרצון הנורא - אף על פי שאינו כופר בעקר לפי דעת...
הרמב"ם ז"ל שלא מנאו בעקרים מכל מקום הנה חוטא - וכן רבי הלל היה חוטא לפי...
שלא היה מאמין בביאת הגואל - אבל לא היה כופר בעקר - וזהו דעת האחרונים שלא מנא...
ביאת המשיח ולא אמונה החדוש בעקרים - ויתבאר מזה החשש הגדול שיש בחקירה...
מן העקרים שהוא מכניס עצמו כסכנה שמו יבא לכפור בדבר שהוא עקר מעקרי התורה...
שח"י לפי דעת משה חושש עקר מעקרי התורה (י) הנה יתים הרב ריכ"ו משה כר סימן...
ז"ל כופר בעקר מעקרי התורה חלילה וכן מישאל מנה ביאת המשיח עקר יהיה כופר בעקר...
מעקרי תורת משה לפי דעת הרמ"כ כ"ס שמנאו עקר וכן יש לדון על שאר הדברים שמנת הוא...
ז"ל בעקרים ואינם עקרים כמו שיבא כפ"ג ובעבור זה אמרנו שיש סכנה עצומה בחקירה...
מן העקרים (י) כי במה יודע ארצה מה הם הדברים שהכופר בהם ואומר שאינם עקר יקרא...
כופר בעקר :

פרק ג ומה שראו שצאמר כזה ללמד זכות על חכמי ישראל (א) המדברים כזה...
וכיוצא בו (ב) הוא כי כל איש ישראל חייב להאמין שכל מה שבא בתורה הוא...
אמת גמור ומי שצדק"ל כשוש דבר משה שנצאצא בתורה (ג) עם היותו יודע שזהו דעת...
התורה נקרא כופר (ד) כמו שאמרנו רבותיו זכרונם לברכה בפרק חלק שכל האומר כל התורה...
כולה כ"ס הנבורה חוץ מפסוק אחד שאמרו משה מעצמו עליו נאמר כי דבר'ה כזה הוא...
בכלל האומר אין תורה מן השמים - אבל מי שהוא מחזיק בתורה משה ויאמין בעקריה (ה)...
וכשאל לחקור על זה מצד השכל (ו) והבנת הפסוקים (ז) הטה העין לומר שאחד מן...
העקרים הוא על דרך אחרת ולא כפי הכוונ (ח) בתחלת הדעה - או הטה העין להכחיש...
העקר ההוא (ט) להיותו חושב שאינה דעת כריה תורה התורה להאמינו - או יתשוב...
במה שהוא עקר שאינה עקר (י) ויאמין אותו כשאר האמונות שבאו בתורה שאינם עקרים -...
או יאמין (כ) או זו אמונה כנס מנסי התורה והיה חושב שאינה מכתיש כזה שוב אמונה...
מן האמונות שיתוייב להאמין מצד התורה - אין זה כופר - אבל הוא בכלל חכמי ישראל...
וחסידיהם אף על פי שהיו טערה בעינו והנה חוטא בשונג ורביך כפרה וזהו דעת...
קצת חכמי ישראל הראשונים (כחצית דכה פ"ט ס"ג) האומרים (ב) שהיה סדר זנוס קודם...
לכן (ט) כאלו - א"פ שאין התורה מלכתה להאמין שהזמן מחווש - וכן רבי אליעזר...
הגדול כמה שאמר בפרקיו (פרק ג) שמים מהצנ נבראו והארץ מהיכן נבראה וכו' ואף...
כיו אף אם יובנו דבר ע"פ פשוטן וכמו שראו מהנהחלת הדעת שדעתו לומר שאין...
העולם נברא יש מאין אלא יש מיש כלומר מחומר ראשון קודם (ז) אין תפיסה עליו מה...
כי כוננו לומר שאין מהכריח התורה להאמין החדוש יש מאין אבל לא שהיה דעתו להכחיש...
דבר ממה שבא בתורה חלילה - וכן כתב הרב המורה ז"ל בפרק כ"ה מן החלק ח' (ס) כי...
מה שהיה הוא מתמין החדוש יש מאין לא היה מהכרח הפסוקים - כי הפסוקים...
אפשר

אמונות אחרות ולא עקרים - אם הוא אומר כן אין זה נקרא כומר וכו' אך הוא המסך דברי המחבר : (ג) כמספר הנסים והיעודים כי תשיח ודמוס הוא ג' ככלל הנס' והיעוד' ולא נפלא ח' מחברו : (ס) יעודים הם הדברי' שהבטיח ה' לחינוכיהונו עד :

וגם אם לא נאמין נחיות התורה וכו' אחר שגלו מעל אדמת וכו' * לא היה לך לטענה כי מחבר שנתאמת כנאות משה שהיה גדול שבכנענים ממילא התורה היתה לו נחיות כי כל זמן שלא יתחמת שהנביא אחר היה גדול ממשה אין אנדרשין לומר מתורת משה כעו שיתבאר הכל במאמר ג' פ"ט ועשרי *

פרק ג (א) עקר סס וכו' פ'י

מלת עקר הוא שם שנקרא והונח על דבר וכו' . ומלת הונח משלף הונס וכלל מקום שתמצא זה הלשון לר"ך לפירוש כן . וכלל מקום עתה מצא לשון הנחה או הניחוס לר"ך לפירוש הלשון הנחה הניעום - ולשונות או תמצא ביום המור' בהשגח המיוחד על פ' המלות הודות הנפוליות בספר שמורה על פ' האלף בית וע"ה בנות כ"ן : (ב) תלוי בו - בלתי הדבר ואין לו קיום וולת אותו הדבר ולהשיך בלאור מביא הפסל מהאילן : (ג) כמו שהעקר - שורש האילן - והוא קו' האילן כי י"י אפשר למציאת האילן אם אין לו עקר ושורש למטה בלתי : (ד) ישר - (נפול) כמות ידבר (כזה השם) מלת עקר : (ה) שאלותינו - של מציאת השם : (ו) וולתו - וולת מציאת השם כי י"י אם אין אלהים ממעל מליה אין שייך לומר תורה אלהית : (ז) אילו - חיובו : (ח) והאחדות - שאלמין שהיה אחד מכל דבר ואין שני דומה לו : (ט) והקמת הנשיות - שהיה אינו גוף ולא כת כנוף : (י) והוא קדמון שהיה עולמית ולא היה קודם לו שום דבר : (כ) ושראו לעבדו ולא בלתי : (כג) שירושלם להתפלל לאלהים עולמן שהיה לו למלך יושע ולקרב מלכות אלהים ליתנו רשאי כמו שיתבאר ח"כ כדכרינו בפרק זה : (ל) והנבואה שהיה מחדר עם האדם כמו שתינו שיהי מוכר עם הכנענים : (מ) ונבואת מרע"ה - פ' לעול בפרק ח' : (נ) ושלא תשתנה התורה - שתורת משה תהיה עולמית ולא תהיה תורה אחרת : (ס) וידועת ה' - שהיה יודע מכל דבר הן כעליונים הן כתחתונים שהיה על כל פרטיו : (ע) ושכר ועונש - שהיה גופל טוב למי שהלך בדרכי ונקיים תורתו ומעניש למי שימרה דבריו ובלתי הולך כדרך חכמתו הן שכר ועונש כפשי והן גופתי : (פ) ומשיח - שיבא למלך אומנו מן הגלות . (צ) ונחיות החתים - כמו שתינו שהיה ה' יימקח חתים ע"י ימקח הכנעני כן ימיה לעתיד לבא : (ק) וזה ששם

עקר' לתורה - אין זה כופר בתורה הלילה ולא בעקריתה

שאם היה זה כופר היו מספר העקרים לתורת משה (כ) כמספר הנסים (ס) והיעודים שבאו בתורה וזה לא עלה על לב איש מעולם .

פרק שלישי (א) עקר - שם הונח על דבר שעמיד'
דבר אחר וקיומו (כ) הלוי כו ואין לר"ך קיום וולתו (ג) כמו שהעקר הוא דבר שקיום האילן הלוי כולו לא יצויר מציאת האילן וקיומו וולתו - ורבותינו ז"ל נשתמשו בלשון הזה הרבה . אמרו דבר שיש לו עקר בדאורייתא או שאין לו עקר - וזוהו הצד (ד) יפור' זה השם על השרשים והיסודות שעמידת הרה וקיומה הלוי בהם - כמו מציאות השם שהוא מבורא מענינו שהוא עקר - (ה) שהאמנתו הכרחית לתורת אלהים שאי אפשר לצייר מציאות תורה אלהית (ו) וולתו - ולפי זה ראוי שנקור (ז) אילן הדברים שראוי שיהיו עקרים ברת האלהית - והנה הרמ"בם ז"ל שם אותם י' עקרים - שהם מציאות השם (ח) והאחדות (ט) והרחקת הנשמות (י) והוא קדמון (כ) ושראו לעבדו ולא לזולתו (ל) והנבואה (מ) ונבואת מרע"ה - והורה מן השמים (נ) ושלא תשתנה התורה (ס) וידועת השם (ע) ושכר ועונש (פ) ומשיח ז"ל בפרק חלק מפירוש המשנה שלו . ונשאל ראשונה על אלו העקרים שהניח אותם הרמב"ם ז"ל למה שם אותם כמספר ההוא ואמר שהם י' וזה שאם הונחו במספר ההוא כפי הוראת שם עקר הנה מה טוב ומה נעים שיונתו עקר' מציאות השם והנבואה התורה מן השמים וידועת השו"ת (ר) וההשגחה לתת שכר ועונש לפי שאלו הן עקר' הכרחיים לתורה אלהית (ס) לא יצויר מציאותה כוללת כל אחד מהן (ת) ואיננו חרוק לפי זה הדרך שיונתו נבואת משה (ח) ונחיות התורה עקרים גם כן אחר שהם עקרים פריים הכרחיים לתורה כישה לא יצויר קיומה וולתם - כי אם יצויר מציאות נביא גדול ממש כבר היה אפשר שהבטל תורת משה כי הנביא שיהיה גדול במדרגה מוולתו ראוי שיאמנו דבריו יותר מדברי זולתו שהיה למטה במדרגה הנבואה מכנו (פ) כמו שיבא - וגם אם לא נאמין נחיות התורה כבר יצויר בטול תורת משה אחר שגלו ישראל מעל אדמתם - ומכל מקום כבר יקשה למה ימנה האחרות והרחק' הגשמות בעקרים שאף אם הם אמונות אמיתיות ראוי שיאמינם כל בעל תורה משה כבר יהיה אפשר לומר שאין ראוי למנותם בעקרים כי לא הפול התורה האלהית בכללה (ג) אם יאמין חלופם - ויותר קשה מזה שנמנה הר"ב ז"ל בעקר שראוי לעבדו ולא לזולתו - כי אף על פי שהוא מבורא מציאת התורה כמו שכתוב לא יהיה לך אלהים אחרים על פנינו לא תשתחוה להם ולא תעבדם - מכל מקום אינו עקר שהתלה בו התור' בכללה - כי המאמין שהשם אמח ותורה אמת (ד) אלא שהוא מכניס אמצעי בינו ובין השם

וכן כתב סס בפרק י"ט בדין שנקות משה מורה על נחיות התור' עין סס :

ומכל מקום כבר יקשה למה ימנה האחרות והרחקת הנשמות

בעקר' וכו' ויותר קשה מזה שוננה הרב ז"ל בעקר שראוי לעבדו ולא לזולתו וכו' - ולי יראה למה נבנת הית' בס' במספר ה' עקרים אלו כי הוא מנה אותן על דעת ההמוני כדי לחזק אמונת תורתנו בכל המקום ולכן מנה החתים ומשיח ומשיח החתים בכלל העקרים כי ההמוני אם לא יאמין בהם יבא לנחיתם בתורה כולה כלי ספק כי אם לא יאמין שיהיה קץ לגלות ולא יסובעוד לחתים ותלוי יבא לר"ך גדר כי יבא לנשוק שאלו אפשר להגלל מעונם הגלות והזויה מההכרת שיפסד לגלל נחיות ולזויה גס בתמיית החתים כי זה כלל ימות המשיח וזה כהה תלוי כמו שיתבאר לקמן במאמר ד' ריש פרק ל' בדברי המחבר שכתב לפי דעת הרמ"בם ז"ל ותפול התורה בכללה ולא יר' להאמין שכבר היו יעוד בתורה כי על דבר זה וכיוצא בו אחר המסורר כי עמך בסליחה למען תורא כמו שיתבאר לקמן במאמר ד' פרק כ"ו - ואח"כ האחדות והרחקת הנשמות כמו שיתבאר בס' ג' מזה המאמר ולקמן במאמר ב' פ' ד' ו' בסופת' ואם יאמין מלונס לא תעמוד התורה גם כן כי האמין הנחיות וכן להאמין רבו ומלוק תורתנו - כי התורה נותנה ומכרת מעשיה ואלהינו ה' אחר דע' י"י יבא לפקק בסאר העקרים גם כן כי המופת על עקר מציאות ה' אי אפשר שונת אם לא שאלמין האחרות - וכן כשיאמין שהיה הוא גס יוסר האלמות כלי ספק כי אם מתנגדים זה לזה כמו שיתבאר הכל במאמר ב' פ' ד' ה' במופתים - ולא יהיה אם כן לתורה מעמד כי אם לא יהיה שום אלהות מליה א' אפשר שתהיה התורה נכונה מלת ה' - ענוף לזה הנקרא הרמ"בם למנות כי דת האחרים משלמת הרבו והנשיות ואלו הם מעקריה ולכן הכרח הרמ"בם למונות זה לבורות להמנות שהוא אינו כן ולי

אפשר שתהיה תורתנו הקדושה טובלת זה כמו שיתבאר - ועל זה הכר אין לתמוה למה ענה מכללם שראוי לעבדו ולא לזולתו כי אם לאמין בעבודה לזולת לאמין הע' והאמין בה כופר בכל התורה כלה וכמו שארז"ל כל המודה בע' וכו' ויהיה זה גם כן פסה לאמין תורא אמת

(ש) לא יצויר - כלומר אי אפשר : (ת) ואיננו רחוק - וגם כן איננו רחוק : (א) ונחיות התורה שלא תשתנה עולמית אע"פ שגלו ישראל מעל אדמתם כמה פעמים כמו שיתבאר במאמר ג' פרק כ"ב - וע"ה בס' פ' ט' וישירושם מבורא כי י' ש' שנקות משה ונחיות התורה הם הכרחיים לתורת משה מ' מחאמר שיש לבעל דין לחלוק כמו שיתבאר סס בפרק ל' לא רצו לחנות אותם לא בעקר ולא בהשגח אפי' לתורת משה דקשה ענפים ומסתעפים ומשליחות השליח ע"ה - ואפשר לכן אחר לשון ואיננו רחוק וע"ה לקמן מאמר זה פרק ט"ו - ושם הרמ"בם ז"ל שמנה הנחיות עקר לתורת משה תחלה במאמר ג' פ' ד' : (ב) כמו שיבא - במאמר שלישי בפרק' הנכונים : (ג) איסור חלופם - שניות ונשמות : (ד) אלא שהיה ונכניס אמצעי בינו ובין פ' שהוא מתפלל אל חייה מלך כסכת הכח המנוכר עליו - והמשל כזה שהמלך הזה הוא המונה ומזוה מאת הש"י שיקבל תפלתו של ישראל ולהביא אורח אלהים לכן הוא מתפלל אליו שיביא תפלתו אל הש"י ויהיה לו למלך יוסר נגד הש"י על תפלתו וזהו כלל לא יהיה לך וגו' כי המתאמין וכל שאר הכחות העליונות כלם הם מוטענים על פגולתם ולא להם לשנות על מה שכתבו ורצון נב' כ' לר"ך לפעול פעולותיהם ולכן אין שייך להתפלל אליהם ואין תפלתם או שום תועלת וכל העובר על זה הוא תורא על ענינו כאלו תאמין

אחרת תבאר לנואיכות העבודה ההיא ועלדרך כלל נאמר להיום
 פתורה - ולא תהי הבחירה כי כבוד מכה הסבר והענין בכלל והבחירה
 היא בכללה כי מיו שחמין סבר ועונש זרין להאמין מיס לאדם בחירה כי
 אהבה תליא - ופתירת האחד מקיים פתירת הכירווחק על פי
 הבחירה היא בפני עצמה עקר גדול
 ולא לא היה מונה הסבר והעונש היה
 בהכרח למנות מ"ח מחאר שהיה מן
 הכרח למנות הסבר והעונש אינו
 זרין למנות הסבר כי היה בכלל
 הסבר והעונש משא"כ להמך - ולא תנה
 המדוש יס מחין כי אולי לפי דעתו
 המחין בחדוש הטעמים מחדש
 מחומר קדום אינו מותר כל התורה
 כי לא תמול עבוד זה כל התורה וכמו
 שיתבאר בדברי המחבר לקמן פרק
 י"ב ויהיה המחבר וכו' הרמ"ב בס' שפ"ו
 כ"ה לה"ב מהתורה והוא דעת אהלתין
 ע"ג - ויהי כי הרמ"ב בס' אינו עשה
 הפרש בין עקר ושורש אלא כל מה
 שהיה שורש הדבר קרא אחר הרמ"ב
 ז"ל עקר וכח"כ המחבר עלמו לקמן
 בס' מחאר והע"ד הרמ"ב ז"ל וכן
 מצינו בדברי ר"ל בס' ברכות פ'
 כולד ספר ק"ו הכלל כל מה עקר
 ועמו טעמה מתקן על העקר וטעמו
 אף העולה - ר"ל על זה שרוב
 הסעודה נעלה בהוא מתקן א"כ
 חספס כהדוף שמתל עקר נאמר גם
 כן על רוב הענין וכוונת בזה הרבה
 בדברי ר"ל - כלל דמות הרמ"ב
 בוספר הי"ג עקרים אלו וקושיה
 המחבר שהקשה על הרמ"ב בס' א"כ
 כלום וק"ל - ועין לקמן מחאר פ'
 ט"ו ובענינים - ואחר זמן מה שכתבתי
 זה הקרה"ל לפני ספר א' נקרא בסמו
 ראש חמשה ספריו ולקמן חכמה
 ז"ל על י"ג עקרים שהניח הרמ"ב בס'
 וכתב נ"כ בס' ו' יספרו סוגות
 הרמ"ב בס' שהנחת י"ג עקרים אלו
 לשמים לב התלמיד' באיגונת
 הכתובות וכו' אכל לא ע"פ דרכיו
 עיני סס :

השם הנה הוא עובר על לא יהיה לך וגו' אבל אינו עקר
 שהפול ההורה בכללה - ולמה ימנה אותו הר"ב ז"ל
 עקר - וגם כן המאמין בשכר ועונש אלא שיאמין הנמול
 לנפשות בעולם הבא (ג) ושצין תחיה לגופו אחר
 המות למה הפול ההורה בכללה כדי שיחוייב למנות
 תחיה המותים עקר מעקרי ההורה האלהית כמציאות השם -
 (ו) ואם נאמר שה"ב ז"ל לא מנה העקרים בני
 הוראשם עקר אבל מנה בעקרים האמונה האמתיות
 שראוי להאמינם כל בעל הורת משה אסן למה לא
 מנה בעקר שהשינה שורה בישראל (ו) באצעות
 ההורה כמו שנאמר ושכנתי (ח) בהוך בני ישראל - ולמה
 לא מנה החרוש שהיא אמונה שראוי להאמין אותה כל
 בעל דת אלהית כמו שביאר הוא בעצמו בפרק כ"ה
 מהחלק ה' בוספר המורה - (ט) וכמו ששמנה האמונה
 בשהא קדכון - ולמה לא מנה שראוי להאמין בכל
 הנסימין שבאו בהורה (י) כששטן ואמונות אחרות פרטיות
 שראוי שיאמינם כל בעל הורת משה כמו שמנה האמונה
 בביתא המעיית : (כ) ואם נאמר שמנה עקרים בלבד
 ולא אמונות אמתיות * למה לא ימנה הקבלה שראוי
 שימשך האדם (ל) אחר קבלת האבות שהוא עקר כולל
 לכל הדרגה האלהית (מ) שלא יצויר מציאותם בולתו -
 ולמה לא מנה (נ) הבחירה (ס) שעם שהיא
 אמונה אמתית היא עקר גם כן (ע) כי הוא מבואר
 מענינה שלא יצויר מציאות שום דת זולתה - ועוד שהוא
 ג"כ כתב בספר המדע בפרק המישי מהלכות השוטה רשות
 אדם נחונה לו אם רצה להטות עצמו לדרך טובה
 ולהיות צדיק הרשות בידו וכו' וכתב אחר כן ועקר זה עקר
 גדול הוא והוא עמוד התורה והמצות שנאמר ראה נתתי
 לפניך היום את החיים ואת הטוב וגומר (דברים לטו)
 והארין בפרק ההוא לכאר העקר הזה והוא תימה גדול למה
 לא מנה אותו בעקרים בפירוש המשנה בפרק חלק כמו
 שמנה הי"ג עקרים - סוף דבר זה המספר שהניח הר"ב ז"ל
 בעקרים חוק הספקות מאד - וראיה מי שכתב שהר"ב ז"ל
 כיון אל זה המספר לפי שהוא כמספר י"ג מדותיו של הכ"ה
 וכנגד י"ג מדות שההורה בה נדרשה וכמה החוקים הדברים
 הללו מן הדעת שהניח הר"ב ז"ל לסנה הבחירה שהיא
 עקר לפי ברה שכתב הוא ז"ל לפי שלא יעלה המספר
 ליתר מ"ג - (פ) ועוד כי לא תקול למה ימנה בכלל הי"ג
 אותם שמנה שאינם עקרים הכרה י"ב כמו שכתבנו - ויש מי
 שאמר שהעקרים הם כ"ו ומנה בהם כל הדברים העולים על
 רוחו (ג) כנצחיות והחכמה והחיות והיכולת והרצון
 וזולת זה מן התארים שיותפולשם יתבדך ומנהגן ערן
 עקר אחד ויהינם עקר אחד ודברים אחרים מורים בכלי
 זה האיש לא שם לבו להבין מלת עקר ועל מה זה יפורז זה
 השם - ויש מן האחרונים מי שדקדק במלה עקר והוסיף
 וגרע בעקרי הרמ"ב ז"ל ואמר שהעקרים לדת האלהית
 הם

אחרת ולפי דרכיהם לא יהיה הנפסם כלל : (כ) ואם נאמר שמנה
 עקרים בלבד וכו' - פירוט דברים גדולים שרוב גופי החירה
 תלויים בהם והונה לומר שהרמ"ב ז"ל לא פירש מלת עקר כמו
 שהבין המתבאר בריש פרק ז' דק שרונה לומר כל דבר שרוב גופי החירה
 תלוי בו אף על פי שמנה אחר חסר לה קצת וזולת אלו דברים נקרא
 אותו הדבר עקר - ואם כן לפי אין להקשות למה מנה האחדות
 והרמקוה הגשמות או שראוי לעבדו וכו' מפני שהם עקרים שרוב גופי
 התורה תלויים בהם וכן מצינו בדברי חז"ל כמו שכתבנו לעיל בענינים
 אכל מכל מקום קשה למה לא ימנה הקבלה וכו' כי היא גם כן דבר עקר
 התורה תלוי בו ועיין בענינים : (ל) אחר קבלת אבותיו - שמתוויב
 להאמין לאבותיו : (מ) שלא יצויר מציאותם בולתו - שהרי אלו
 בעצמנו לא קבלנו אותה מסוי והיאך אלו יודעים שזאת היא התורה
 שנתן לנו על הר סיני אם לא היה מחוייבים לאבותינו : (נ) הבחירה -
 שברשות האדם הוא הן להטיב הן להרע - (ס) שעם שהיא - שאף
 על פי שהיא : (ע) כי הוא מבואר מענינה שלא יצויר מציאותו וכו' -
 כי אם יהיה האדם מודעה על מעשיו לא ישיך להעניש אותו בשום עונש
 אם יעבור על מצות קונו : (פ) ועוד כי לא תיקן כלום בוספר
 י"ח שהוא מלשון שמה ימי' כי לפי האמ' דעת המחבר הוא שבוטל
 חסד ונלחיות בתורה ג' באינם עקרים א' כי יהיה מ' עקרים וסס נבואת משה
 ונלחיות אחדות שאינו גוף שראוי לעבדו קדמון משיח
 ומקיים החיים דל"ב יהיה מלת שמה מיוערת וק"ל - אכל זה אינו ושאל
 לנודך הוא כי כן הוא דרך המחבר לכרר לפעמים במלות שונות
 המורים על ענין א' - ור"ל ויתר היה מן הראוי למנות הקבלה והבחירה
 בחקום שני' מאלו שאינם עקרים : (צ) כנצחיות שה"ב ז"ל עולמים :
 החכמה שה' חסס : והיכולת שיש לו יכולת על הנפשות ולשדד העשרות : והרצון -
 מה שעשה ושיעשה הכל הוא כרצונו וכמנונו :
 התלויים

כפי הנודך וע"כ בדברי המחבר עליו :
 למה לא ימנה הקבלה וכו' ולמה לא מנה הבחירה וכו' ומה שלא
 הקשה המחבר קושייתו זאת יורד לעיל בתמלה שדרגה לבסוף
 שהרמ"ב ז"ל פירש מלת עקר כפי הוראת סס עקר ושם יתברר
 להקשות למה לא מנה הקבלה וכו' ולמה לא מנה הבחירה וכו' כי הם
 בלתי עקרים גמורים להיות אלהית שלא יצויר מציאותם וזולתם ולמה
 היותן עד כאן - וי"ל מוסס ללקמן פ' ד' עונה כמאמר יתבאר בדברי
 המחבר עליו שצין ראוי למנות הקבלה בין העקרים לפי שהיא מנה
 פרטית וכן הבחירה יתבאר לקמן בס' ט' ובספר ט' מזה המחבר שאין
 ראוי למנות בין העקרים ענין שהיא גם כן התמלה לנת הנימוסית
 עיני סס לכן לא היה יכול להק' קושיאו לעיל לפי שהמחבר עליו מוכר
 שאי אפשר למנות הקבלה והבחירה בין העקרים - אכל עתה שפירש
 מלת עקר לא דוקא ולא כפי הוראת סס עקר אלא כל דבר שיעקר
 התורה כפי' כפי' שברשים אף כן עדי יכול להקשות קושיאו וק"ל
 כפי הנודך וע"כ בדברי המחבר עליו :

העקרים אלו כי עדין יש להקשות למה ימנה וכו' אותה שמנה שאינם
 חסד ונלחיות בתורה ג' באינם עקרים א' כי יהיה מ' עקרים וסס נבואת משה
 ונלחיות אחדות שאינו גוף שראוי לעבדו קדמון משיח
 ומקיים החיים דל"ב יהיה מלת שמה מיוערת וק"ל - אכל זה אינו ושאל
 לנודך הוא כי כן הוא דרך המחבר לכרר לפעמים במלות שונות
 המורים על ענין א' - ור"ל ויתר היה מן הראוי למנות הקבלה והבחירה
 בחקום שני' מאלו שאינם עקרים : (צ) כנצחיות שה"ב ז"ל עולמים :
 החכמה שה' חסס : והיכולת שיש לו יכולת על הנפשות ולשדד העשרות : והרצון -
 מה שעשה ושיעשה הכל הוא כרצונו וכמנונו :
 התלויים

העקרים אלו כי עדין יש להקשות למה ימנה וכו' אותה שמנה שאינם
 חסד ונלחיות בתורה ג' באינם עקרים א' כי יהיה מ' עקרים וסס נבואת משה
 ונלחיות אחדות שאינו גוף שראוי לעבדו קדמון משיח
 ומקיים החיים דל"ב יהיה מלת שמה מיוערת וק"ל - אכל זה אינו ושאל
 לנודך הוא כי כן הוא דרך המחבר לכרר לפעמים במלות שונות
 המורים על ענין א' - ור"ל ויתר היה מן הראוי למנות הקבלה והבחירה
 בחקום שני' מאלו שאינם עקרים : (צ) כנצחיות שה"ב ז"ל עולמים :
 החכמה שה' חסס : והיכולת שיש לו יכולת על הנפשות ולשדד העשרות : והרצון -
 מה שעשה ושיעשה הכל הוא כרצונו וכמנונו :
 התלויים

ואחר כך שרשים ואחר כך ענפים דלם לא כן למה היה נרין לחזור ולומר ענפים שניתחאלה השלשה עקרים וכו' אס כן מה שאמר וחתת כל עקר חללו שרשים וענפים וכו' רצה לכאר השרשים היוצאים מאלו השלשה עקרים שזכר לפני וזכרן הוא יתבאר לקמן בפרק ט' וזוהי המתאמר חללו השרשים שזכר כאן הם שרשים לנ' עקרים חללו וזה שאמר חלל' פנים שנית ונאלוהו' עקרים וכו' על כרחך שרצה לכאר הענפים היוצאים מנ' עקרים חללו כן אמר כאן ענפים וענפים ולא אמר שרשים וענפים כדלעיל וק"ל ולפי זה משמע שהרקת הנשיות הוא ענף לעקר הנשיות ה' וזה חינו' כי לקמן בפרק ט' עזר המתאמר כתב במחבר גדולי שהרקת הנשיות נכונה שש"י חינוך הוא גם כן שורש לעקר הנשיות ה' ולא ענף וכו' ולא בזהו להקשות על זה שאמר חלל' וחתת תורה מן השמים הוא נכונות טעם ופליטתו תיבא נכונות טעם הוא ענף לעקר תורה מן השמים כמו שיתבאר לקמן בפרק כ"ג מזה הפאמר חלל' שלימותו של חסד הוא מוכרח בפרק ט' ויזכור שהוא גם כן שורש לעקר תורה מן השמים לא ענף ואדרבה נכונות טעם הוא ענף מסתעף קטלניות השליח כמו שיתבאר במאמר ג' פ"ד י"ט ועשר' ע"ג וענין לקמן בפרק כ"ג ה"ל חיה הן הענפים וז' לשאין כוננת החמסר עתה לקדק חיה מן השרשים או הענפים דק סגונתו כזה עתה כאלו לזויע לנו ה' עקרים חיה הן ומה שזכרתי שיתחין בנ' עקרים חלו מחוייב להחין חיותם כששם לרבים דהיינו עקרים שרשים וענפים ולא טעם לכאר חללו שזכר כאן הם דוק שרשים וענפים חלל' שאמר על דרך משל להורות לנו דרך החוכמה בנ' עקרים חלו וזהו שדקדק בלשון ואחר הדרך הכנון שיראה ליוכו' וק"ל עין

ובכלל ההשגח' הם השכרוענש בעול' הזה לנוף ובעה"ב לנפש - ומאלה דג' עקרים הכוללים משתרגים סעיפים ענפים להורה האלהיות והמהדמות באלהיות ע"ז הדרך - כי תחה עקר מציאות השם הוא הרחקת הנשמות שהיא עקר פרטי להורות משה והאחדות - (ד) והחת חורה מן השמים הוא נכונות משה ושליוחותו - ותחת ההשגחה והשכר והעונש הוא ביאת המשיח שהוא עקר פרטי להורה משה (ה) לפי דעה הרמב"ם ז"ל (ו) ולפי דעהו אין ביאת המשיח עקר ואם הוא עקר איננו פרטי להורה משה כי גם האחר' עושים מכינו עקר למהורה משה והוא עקר פרטי להם (ז) שלא יצויר מציאות דהם וזולתו - ואלו וכו' וצא בהם שהם עקרים לדהות הפרטי' כלם נכללי' בנ' העקרים שאמרנו - ואולם אם אפשר להמצא תורה אלהית יותר מא' בוכמא' או בזמנא מהחלפים (ח) עוד יתבאר כמה שיבא בעזר הצור : (ט) והמורה על היותג' העקרים הללו שרש ויסוד לאמונה אשר בה יניע האדם אל הצלחתו האמתית הוא מה שיסוד לנו אנשי' נכנסת הגדולה כהפליה מוכף של ר"ה ג' ברכו' שהם מלכות וכוונות ושפלות שהם כנגד ג' עקרי' הללו (י) להעיר לב האדם כי באמת העקרים הללו עם סעיפיהם ושרשיה' כפי מה שראוי וזכה האדם בדינו לפני השם - כי ברכה מלכותו היא כנגד עקר מציאות השם ויורה ע"ל זה נוסף הברכה על כן נקוה לך "אלהינו לראות מהרה בהפארת עוון להעביר גלולים מן הארץ והאלילי' כרות יכרתו' לתקן עורם במלכות שדיוכו' יבירו וידעו כל יושבי הבל כי לך הכרע כל סוף חשבך כל לשון ויקבלו' כלם על מלכותך - וכזכרנו וכוונות הורה על ההשגחה והשכר והעונש וכו' יורה נוסח הברכה אתה וזכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי' קדם לפניך כל העלמות וכו' וברכה שופרות הוא לרמוז על העקר השלישי שהוא תור' מן השמים וע"כ הוא מהחל' אהה נגליה בענן כבודך על הר קדשך לדבר עם מן השמי' השמעה קולך וכו' (כ) ולפי שמהן תורה היה באמצעות קול שופר חזק מאד כמוהו לא נהיה מן העולם נקראת שופרות כי הקולות והלפידים שהיו שם כבר היו בעולם כיוצא בהם או ממינם אבל קול השופר בזולת שופר לא היה כעולם ולא היה כעד זמן הגאולה שהיא שעה שהתפרסם הורה האמת בפני כל העולם וע"כ אותה שעה נאמרוה' אלהים בשופר יתקע (זכריה ט' ד')

וכן ראיתי מי שכתב שהשופרות רמז לעקידה יצחק - ואינו כן שאין היה ברכת השופרות רמז לעקידה יצחק (ב) היה ראוי לזכור בה עקידת יצחק לא בזכרונות כמו שזכרנו - (ח) ואולם הביאם לזה מה שמצאו לרבותנו ז"ל כי התקיעה בשופר של איל זכר לאיל של יצחק (ג) ואין זה כלום (ס) כי התקיעה בשופר של איל אמרו שהיא זכר לאיל שר' יצחק אבל לא (ע) התקיעה בשלוח בברכה השופרות - ולרמוז אל שלשת העקרים הללו שהם סבת ההצלחה כללם ישע' כפסוק אחד אמר כי "יש שופטנו יי' מחוקקנו יי' מלכנו הוא יושיענו (לנכס) יא"י יי' שופטנו לרמוז על עקר ההשגחה ועל דרך (פ) קרוב מצדק מ' יריב אחי נעמדה יחד וגומך (סס"ח) כלומר (ג) ומה הצד ראוי שנוכה בדין - ואמר יי' מחוקקנו לרמוז על ההורה מן השמים שהוא העקר השני כי מחוקק יקרא נותן התורה כמו כי יש חלק' מחוקק ספון (לכ"ה) ולכ"ה שגומר על משה לפי שנהנה הורה על דרך שמעו אלו יודעו עק עם הורתי בלבס אל הראו חרפת אנשי וגומר (ישעיה ל"ח) כלומר אף אל א נוכח בדין מצד שהוא שופטנו לפי שהשופט אף על ל' לעבור על (ק) החק המונח מאחר הנה מצד (ד) שהוא נותן ההורה והוא המניח החקים ראוי שנוכה בדין : ואמר יי' מלכנו לרמוז על העקר השלישי שהוא מציאות השם שהוא מלך על כל העולם ונקרא (ע) ביהוד מלך ישראל וגואלו - לומר כי אף אם מצד היותו מחוקק לא ירצה להעביר על החק מכל מקום מצד היותו מלכנו ראוי שיושיענו כי המלך יש לאל ידו לעבור על החק ולעשות מה שירצה בדין להושיע את עמו - ועל כן סיים הוא יושיענו - כלומר כי אחר ששלשת העקרים הללו שעקר הצלחת האדם הלוי (ת) באמת יש לנו בהם יתרון על כל העולם ראוי שיושיענו ביהוד על כלם : ואפשר כי דעת הרמ"ם במספר העקרים הוא על זה הדרך שכתבנו אלא שהוא כנה' הג' שאמרנו שהם אבות עם השרשים המסתעפים מהם (ח) וקרא אותם כולם עקרים ולזה מנה מציאות השם שהוא האב עקר ראשון ומנה עמו ד' שרשים אחרים מסתעפים ממנו בעקרים ורם האחדות והרחקת הנשמות והיותו יתברך קדמון ושראוי לעבור ולא לזולתו - ומנה הורה מן השמים שהוא האב עם שלשה שרשים אחרים בעקרים לפי שהם משתרגין ממנו והם הנכונה ונכונות משה ושלש השגחה היות ומנה ג"כ (פ) ידיעת השם וההשגחה לשכר והעונש והוא האב עם ג' עקרים אחרים נכללה בו ואו מסתעפים ממנו והוא נמול הנפשומשיח ותחיית המהים - ולפי זה הצד לא יקשה (ג) למה לא מנה החרוש - כי לא מנאו לפי שאינו נכנס תחת אחד מאלו הנה' שזכרנו ולא מנה בהחירה וההכלירה ואף על פי שהם הכרחיים לתורת אלהית כי אלו אינם הכרחיים להכמה שהיא אלהית כמו שיבא בע"ה (לקמן בפ"ט מחמתו) - אבל עדיין יקשה לפי זה הדרך למה לא מנה החיות והיכולת ולא הארים אחרים תחת עקר מציאות השם כמו שמה הקדמות ושאר התארים וכן יש לדקדק על כל מה שהוציא מן העקרים האחרים ויתבאר

ואם הוא שם שטול מיום הרבה בידו כגון עתה חילאחר על כל המינים

אח"כ אין המין הוא לבדו הוא שלמות ותכלית הסוג הוא ולא מיישר

מיוחד הוא היותר שלם מכלל אין המין ההוא לבדו הוא שלמות והכליה הסוג ההוא ולא מיישר הסוג ההוא אל הכליה שלמותו

הולך מהלך היורה והשלמות לשאר הנורות וכו' לרמז שתכלית כות הפועל בנורות הנורות הקודמות

לרבות ע"כ שום חוכן ליום חלמה וכו' וכדומה לזה ולזה יודק עתה לבדו הנזכר ר"ל לא שאין להם שלמות ותכלית ושלמות האדם עד

האדם כמו שנמצא שהשיגו בעניינים קטני הערך הנמצאים בבער חי (ב) הנדה הוא מחוייב שישפע שפע אלהי על אי זה איש

קטני הערך וכו' והם תכלית האדם בדלגלי (ל) הנכה הוא

תחומים . על כן הוא מחוייב : (מ) על ידי בהיותו בחיים . על ידי עצמו כשהיה חזק כיון שהוא חי הוא בעצמו יכול להדריך ולהגיד את מין האדם בדרכי היושר והצדק כדרך הנביאים והחכמים שהיו עישרין ומחייבין להשיג דורם : (נ) ואם על ידי אמצעי אחר עתה . על ידי פטריו ולתמידיו כיון שמכאן והולך :

(ס) הנמשכים אחריו . הם התלמידים שהיו הולכים אחריו ולומדים ממנו : (ע) ככל זמן וככל זקוק וכו' . השפע האלהי הזה ראוי שיהיה עולמית וככל העולם כיון ראוי שתקצר וכו' ורובה לומר כי היאך שייך שתקצרי הבלהית לשער לפעלי חיים כמו שתבאר לעיל אף על פי כן הוא עולמית כל שכן שהשפע הוא מחייב שיהיה עולמית : (פ) על ידי האדם הוא . השפע האלהי יושפע עליו : (צ) ומדרגותיה משאר התורות וכו' . מדרגות התורה האלהית נגד שאר התורות כגון טבעיות ומוסיות הם כוונות המלאכה הראשית לשאר המלאכות המשרתות לה . על דרך משל האדם רוצה לכוונת בית ומתלה לרין להכין אל זה הענינים והאמצעים וכסוד וכדומה מן המלאכות האחריות לכוין הבית אם כן הבית בעצמו הוא נקרא מלאכה ראשית כי היא תכלית של המלאכות הקודמות דהיינו הכנות העניים והאכנים והמלאכות הקודמות הם שבכל מלאכה התכליתית דהיינו הבית ועל כן נקראו מלאכות הקודמות מלאכות המשרתות כי באמת הם לריבין למלאכת התכליתית ומשרתים אליה כי אם לא היה נבדעו לכנות בית לא היה מין האכנים וכטיט והעניים אם כן אין המלאכות הקודמות נחשבות לכלום כי לא יבא אל מלאכת התכליתית סוף היראה כך התורה האלהית היא ראשית על כל התורות דהיינו ימוסיות וטבעיות כי הנימוסיות והטבעיות אינן נחשבות

להגיע האנשים אל שלמות תכליתם . אם (ת) על ידי בהיותו בחיים (כ) ואם על ידי אמצעי אחר כמות זה על ידי החכמים (ס) הנמשכים אחריו להישיר האנשים על ידי מה שקבלו ממנו או מה שהבינו ממאמריו הנמצאים בספריו בכל (ע) זמן ובכל מקום . כי אין ראוי שתקצר ידי הכח האלהי לשער התועלת הווה שהוא הכרחי למין האדם ולהשלימו בכל עת ובכל מקום כמו שרצה תקצר בהשלמת התועלת המצטרף לבעל חי הפחותים בכל מקום ובכל זמן . וההישרה המונעת לאנשים (פ) ע"י האיש הווה היא הנקראת תורה אלהית . ומדרגותיה משאר התורות והנימוס' במדרגות המלאכה הראשית' לשאר המלאכות המשרתות לה :

פרק ז (א) שם דת יפול . כלומר מלת דת ידבר : (ב) על כלל ההישרה או הנהגה שתכלול קבוצת רב . על כל מהנהג שנתעשה ונתקף בין אנשים רבים כדי שיתקיים קיומם ותקצרותם וילכו כדרך הישרו הטוב שייך לומר עליו מלת דת : (ג) הוא שתהיה כוללת צוונים רבים . הן שיהיה התיקון הזה כולל דברים רבים המעוררים התיקון והתקיים : (ד) כמובל יודעי דת ודן . והדת על ג' פנים . כמל' ל'ג' מלקים : (ז) והטבעיות היא שיהיה בכל אדם ובכל זמן ובכל מקום . (ח) והנימוסיות היא מה שחשודר מתחכם או חכמים לפי המקום ולפי הזמן וכפי טבע המונגהים בה כדמות והוקים אשר סודרו בקצרת מדינות בין הקדמונים ועומי ע"א או עובדי האל בעד רסודרו השכלי (ט) אשר ישיבו והשכל האנושי מבלי הערה אלהית . והאלהית היא מרשחשודר מהש"ע על ידי נביא כמל' אדם אונת וכמו ההנהגה והדת שהיה אברהם מלמד ומרגיל האנשים לעבוד השם והיה מל' אוהם כמצות השם או מה שחשודר מהשם על ידי שליח שלוח ממנו להנהיג דת על ידו כדמות משה : (י) וכוננת הדת הטבעיות להרחיק העול ולקרב היושר כדי שיתרחקו האנשים מן הגנבה והגזילה והרציחה (כ) באופן שתשאר והתקיים החברה בין האנשים ויהיה הכל אחד מנוצל מכף מעול והומץ . וכוננת הדת הנימוסיות הוא (ל) להרחיק המונגה ולקרב הנאה כדי שיתרחקו האנשים מן (מ) הגנות כפי המפורסם (נ) ובוה תעדיף על הטבעיות . כי הנימוסיות גם כן התקן הנהגת האנשים והסדר עניניהם באופן נאה (ס) אל שיהיו הקבוצת המדיניות כטבעיות . וכוננת האלהית היא להישיר האנשים על השגת ההצלחה האמיתית שהיא הצלחת הנפש (ע) והשארות הנצחית ויראה להם הדרכים (פ) ושהיו בהגעתה . והודיע להם (צ) הטוב האמיתי כדי שישתדלו בהשגתו . והודיע להם גם כן הרע האמיתי כדי שישמרו ממנו . והרגיל אותם (ק) על עוביבת ההצלחות המדומות (ר) עד שלא יחזרו אותם (ס) ולא יצטערו בהפקרן . והיא גם כן (ת) תניח דרכי היושר כדי (י) שיתוקן הקבוצת המדינית באופן נאות ושלם (כ) עד שלא יטרידו רוע סדור קבוציהם מהשגת ההצלחה האמיתית (ג) ולא יעיקם מלהשתדל בהשגת ההצלחה והתכלית האחרון למין האנושי (ד) אשר אל זה הוא (ה) כגומת הדת האלהית :

אין מקום שהוא לבדו הוא שלמות ותכלית הסובו הוא ולא מיישר וכו' ור"ע משאר שיש לכל מין בפני עצמו תכלית ושלמות אחרת לך לא יוכל מין זה להשיג תכלית ושלמות של מין אחר ולכן לא יוכל האדם להישיר אחרים אל תכליתם . כך נר"ק לפרש דברי המחבר לפי פירושו של"י . וזה איננו נכון כי אצ"פ יש לכל מין ומין תכלית מיוחד דרך משל תכלית האדם היא התורה ותכלית הסוס הוא לרכוב והשור הוא לפרוש כעו שכתבנו . מכל מקום זאת האדם אי אפשר להם לגביע אל תכליתם ושלמותם . משני שהוא מורש עם השור או רוכב על הסוס בתלמחה וכן הוא כדאית בפ"א מזה האמור שהוא הולך והולך הצורה והשלמות לשאר הלוות ע"ש . וא"כ הדת קושי לדוכא לחן ולא מיישר הסובו הוא וכו' . לכן נראה שפירושו של המחבר הוא כמו שכתבנו בשרשים והוא נכון ל"ל :

אז נעשה ענין זה שיהיה חכם . על כלל ההישרה או הנהגה שתכלול קבוצת רב . על כל מהנהג שנתעשה ונתקף בין אנשים רבים כדי שיתקיים קיומם ותקצרותם וילכו כדרך הישרו הטוב שייך לומר עליו מלת דת : (ג) הוא שתהיה כוללת צוונים רבים . הן שיהיה התיקון הזה כולל דברים רבים המעוררים התיקון והתקיים : (ד) כמובל יודעי דת ודן . והדת על ג' פנים . כמל' ל'ג' מלקים : (ז) והטבעיות היא שיהיה בכל אדם ובכל זמן ובכל מקום . (ח) והנימוסיות היא מה שחשודר מתחכם או חכמים לפי המקום ולפי הזמן וכפי טבע המונגהים בה כדמות והוקים אשר סודרו בקצרת מדינות בין הקדמונים ועומי ע"א או עובדי האל בעד רסודרו השכלי (ט) אשר ישיבו והשכל האנושי מבלי הערה אלהית . והאלהית היא מרשחשודר מהש"ע על ידי נביא כמל' אדם אונת וכמו ההנהגה והדת שהיה אברהם מלמד ומרגיל האנשים לעבוד השם והיה מל' אוהם כמצות השם או מה שחשודר מהשם על ידי שליח שלוח ממנו להנהיג דת על ידו כדמות משה : (י) וכוננת הדת הטבעיות להרחיק העול ולקרב היושר כדי שיתרחקו האנשים מן הגנבה והגזילה והרציחה (כ) באופן שתשאר והתקיים החברה בין האנשים ויהיה הכל אחד מנוצל מכף מעול והומץ . וכוננת הדת הנימוסיות הוא (ל) להרחיק המונגה ולקרב הנאה כדי שיתרחקו האנשים מן (מ) הגנות כפי המפורסם (נ) ובוה תעדיף על הטבעיות . כי הנימוסיות גם כן התקן הנהגת האנשים והסדר עניניהם באופן נאה (ס) אל שיהיו הקבוצת המדיניות כטבעיות . וכוננת האלהית היא להישיר האנשים על השגת ההצלחה האמיתית שהיא הצלחת הנפש (ע) והשארות הנצחית ויראה להם הדרכים (פ) ושהיו בהגעתה . והודיע להם (צ) הטוב האמיתי כדי שישתדלו בהשגתו . והודיע להם גם כן הרע האמיתי כדי שישמרו ממנו . והרגיל אותם (ק) על עוביבת ההצלחות המדומות (ר) עד שלא יחזרו אותם (ס) ולא יצטערו בהפקרן . והיא גם כן (ת) תניח דרכי היושר כדי (י) שיתוקן הקבוצת המדינית באופן נאות ושלם (כ) עד שלא יטרידו רוע סדור קבוציהם מהשגת ההצלחה האמיתית (ג) ולא יעיקם מלהשתדל בהשגת ההצלחה והתכלית האחרון למין האנושי (ד) אשר אל זה הוא (ה) כגומת הדת האלהית :

לכלם נגד התורה האלהית כי היא מביאה האדם אל הבלתתו האמיתי והוא עולם הבא :

פרק ז (א) שם דת יפול . כלומר מלת דת ידבר : (ב) על כלל ההישרה או הנהגה שתכלול קבוצת רב . על כל מהנהג שנתעשה ונתקף בין אנשים רבים כדי שיתקיים קיומם ותקצרותם וילכו כדרך הישרו הטוב שייך לומר עליו מלת דת : (ג) הוא שתהיה כוללת צוונים רבים . הן שיהיה התיקון הזה כולל דברים רבים המעוררים התיקון והתקיים : (ד) כמובל יודעי דת ודן . והדת על ג' פנים . כמל' ל'ג' מלקים : (ז) והטבעיות היא שיהיה בכל אדם ובכל זמן ובכל מקום . (ח) והנימוסיות היא מה שחשודר מתחכם או חכמים לפי המקום ולפי הזמן וכפי טבע המונגהים בה כדמות והוקים אשר סודרו בקצרת מדינות בין הקדמונים ועומי ע"א או עובדי האל בעד רסודרו השכלי (ט) אשר ישיבו והשכל האנושי מבלי הערה אלהית . והאלהית היא מרשחשודר מהש"ע על ידי נביא כמל' אדם אונת וכמו ההנהגה והדת שהיה אברהם מלמד ומרגיל האנשים לעבוד השם והיה מל' אוהם כמצות השם או מה שחשודר מהשם על ידי שליח שלוח ממנו להנהיג דת על ידו כדמות משה : (י) וכוננת הדת הטבעיות להרחיק העול ולקרב היושר כדי שיתרחקו האנשים מן הגנבה והגזילה והרציחה (כ) באופן שתשאר והתקיים החברה בין האנשים ויהיה הכל אחד מנוצל מכף מעול והומץ . וכוננת הדת הנימוסיות הוא (ל) להרחיק המונגה ולקרב הנאה כדי שיתרחקו האנשים מן (מ) הגנות כפי המפורסם (נ) ובוה תעדיף על הטבעיות . כי הנימוסיות גם כן התקן הנהגת האנשים והסדר עניניהם באופן נאה (ס) אל שיהיו הקבוצת המדיניות כטבעיות . וכוננת האלהית היא להישיר האנשים על השגת ההצלחה האמיתית שהיא הצלחת הנפש (ע) והשארות הנצחית ויראה להם הדרכים (פ) ושהיו בהגעתה . והודיע להם (צ) הטוב האמיתי כדי שישתדלו בהשגתו . והודיע להם גם כן הרע האמיתי כדי שישמרו ממנו . והרגיל אותם (ק) על עוביבת ההצלחות המדומות (ר) עד שלא יחזרו אותם (ס) ולא יצטערו בהפקרן . והיא גם כן (ת) תניח דרכי היושר כדי (י) שיתוקן הקבוצת המדינית באופן נאות ושלם (כ) עד שלא יטרידו רוע סדור קבוציהם מהשגת ההצלחה האמיתית (ג) ולא יעיקם מלהשתדל בהשגת ההצלחה והתכלית האחרון למין האנושי (ד) אשר אל זה הוא (ה) כגומת הדת האלהית :

כללת צוונים רבים . הן שיהיה התיקון הזה כולל דברים רבים המעוררים התיקון והתקיים : (ד) כמובל יודעי דת ודן . והדת על ג' פנים . כמל' ל'ג' מלקים : (ז) והטבעיות היא שיהיה בכל אדם ובכל זמן ובכל מקום . (ח) והנימוסיות היא מה שחשודר מתחכם או חכמים לפי המקום ולפי הזמן וכפי טבע המונגהים בה כדמות והוקים אשר סודרו בקצרת מדינות בין הקדמונים ועומי ע"א או עובדי האל בעד רסודרו השכלי (ט) אשר ישיבו והשכל האנושי מבלי הערה אלהית . והאלהית היא מרשחשודר מהש"ע על ידי נביא כמל' אדם אונת וכמו ההנהגה והדת שהיה אברהם מלמד ומרגיל האנשים לעבוד השם והיה מל' אוהם כמצות השם או מה שחשודר מהשם על ידי שליח שלוח ממנו להנהיג דת על ידו כדמות משה : (י) וכוננת הדת הטבעיות להרחיק העול ולקרב היושר כדי שיתרחקו האנשים מן הגנבה והגזילה והרציחה (כ) באופן שתשאר והתקיים החברה בין האנשים ויהיה הכל אחד מנוצל מכף מעול והומץ . וכוננת הדת הנימוסיות הוא (ל) להרחיק המונגה ולקרב הנאה כדי שיתרחקו האנשים מן (מ) הגנות כפי המפורסם (נ) ובוה תעדיף על הטבעיות . כי הנימוסיות גם כן התקן הנהגת האנשים והסדר עניניהם באופן נאה (ס) אל שיהיו הקבוצת המדיניות כטבעיות . וכוננת האלהית היא להישיר האנשים על השגת ההצלחה האמיתית שהיא הצלחת הנפש (ע) והשארות הנצחית ויראה להם הדרכים (פ) ושהיו בהגעתה . והודיע להם (צ) הטוב האמיתי כדי שישתדלו בהשגתו . והודיע להם גם כן הרע האמיתי כדי שישמרו ממנו . והרגיל אותם (ק) על עוביבת ההצלחות המדומות (ר) עד שלא יחזרו אותם (ס) ולא יצטערו בהפקרן . והיא גם כן (ת) תניח דרכי היושר כדי (י) שיתוקן הקבוצת המדינית באופן נאות ושלם (כ) עד שלא יטרידו רוע סדור קבוציהם מהשגת ההצלחה האמיתית (ג) ולא יעיקם מלהשתדל בהשגת ההצלחה והתכלית האחרון למין האנושי (ד) אשר אל זה הוא (ה) כגומת הדת האלהית :

לכלם נגד התורה האלהית כי היא מביאה האדם אל הבלתתו האמיתי והוא עולם הבא :

לכלם נגד התורה האלהית כי היא מביאה האדם אל הבלתתו האמיתי והוא עולם הבא :

וזה דבר הרחיק את התורה כמו שגלה אדם כי יאמר וכו'
 כמו שפי' בשרשים - ולולי מקדמי מאמר ח"ו שדרשו
 זה הכתוב בפנין אחר ועיין בפ' רשי על פסו' זה הייתי אומר שכתוב
 זה מכוון כדאי שפי' הם מכת ח' הם כחוקת איסור ח' וכו' האיש
 כי יאמר את אשת איש וגומר כל
 להיות על פסם ח' ח' אשכנח כחם
 זכת ח' - ואמר ח' ח' אשכנח יאמר
 את אשת רעהו וכו' כל להיות שפי'
 הם כחם מכת ח' הם כחוקת אסור
 ח'
 ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח'
 ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח'
 ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח'
 ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח'
 ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח'
 ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח'
 ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח'
 ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח'
 ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח'
 ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח'
 ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח'
 ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח'
 ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח'

כח : (ו) וכו' תעדיף - בזה לה מעלה יתירה על הנימוסית כי
 הנימוס' אינה חלה מה שיתביהו השכל האנושי לכד כללעל :
פרק ח (א) תקצר מן האלהית בפני רבי' - הנימוסית היא
 למטה במדרגה מדת האלהית כמות לדרים :

(1) וכו' תעדיף על הנימוסית :
פרק שמיני הדת הנימוסית (ח) תקצר מן האלהית
 בפני רבים - היא הוא מה שאמרנו כי
 הנימוסית תתקן פעולות האנשים באופן שיהיון הקבוצי
 המדוני (3) אבל לא חספוקי לתת שלמות בדעות כמו
 שנבאר במה שיבא כדי שתשאר הנפש אחר המות
 (ג) ולזה לא הוכל לשבת בארץ החיים
 אשר לוקחה משם - (ד) לפי שהיא לא תקיף אלא
 בנאה ובמנונה בלבד - והדת האלהית תספיק לזה לפי
 שהיא הכלול השני חלקים שהשלמות האנושית הלוי ברון
 והן המדות והדעות - כי היא תקיף בנאה ובמנונה שהן
 הבודות - ותבתיין בין (ה) האמרת והשקר שהן
 הדעות : (ו) ולזה מה שתאר אותה דוד בשהיא שלמה
 ואמר הורח' תמימה משיבת נפש (תהלי' ט"ח) כלום'
 הדת הנימוסית אינה שלמה לפי שהיא לא תקיף בדעות
 האמיתיות אבל הדת האלהית היא תמימה לפי שהיא
 הכלול שלמות המדות והשלמות הדעות שהם ה' חלקים
 ששלמות הנפש הלוי בהן (ח) ולזה היא משיבת הנפש
 אל האלהים אשר נתנה אל המקום אשר היה שם אהלה
 בחלה :

עור הדת הנימוסית תקצר מן האלהית (ח) בשהיא
 לא הוכל להפריד הנאה מן המנונה בכל הדברים -
 כי כבר יהיה הדבר נאה או מנונה אצלנו ולא יהי נאה או
 מנונה בעצמו - כי כמו שא"א שילד האדם (3)
 בהחלת עינו (ג) שלם בכל המלאכות המעשיות
 (ד) אף אם היה מוכן בטבע אל קצתם - כן א"א
 שילד האדם שלם בכל המעלות והשלמויות (ה) ולא
 חסר בכל הפחיתויות והחסרונות - אבל כבר יהיה מוכן
 (ו) אל מור מעלה מה או שלמות מה יותר מולתו -
 ואולם שהיא מוכן אל כל המעלות א"א - (ז) ויהאמר
 מזה שא"א רשום מסדר נימוס אנשי (ח) שלא יטה
 על הנאה שהוא מנונה ועד המנונה שהוא נאה -
 (ט) ולזה לא יהיה עדותו על הנאה והמנונה אמת - הלא הראה כיאפלטון טעה בזה
 טעות גדולה ואמר על המנונה שהוא נאה כי אמר שראוי שיהיו הנשים במדינת משותפת
 לבערי ראשיותא' : (י) כאלו האמר נשי אשרי' (כ) משותפו לכל השרים ונשי המותרים לכל
 הסוחרים וכן נשי בני אומנות א' משותפות לכל בני האומנות ההיא * * * וזה
 דבר (ל) הרחיק אותה התורה ואפילו תורת בני נח שהיא נא' לאבאמלך הנך מת על
 האשה אשר לקחה והיא בעולה בעל (מ) והוא התנצל בשלא ידע שהיתה אשת
 איש - וכבר (נ) גנא ארסטו דעה אפלטון בזה - וזו ראייה שאין שכל שום אדם מספיק (6)
 להפריד הנאה באמת מן המנונה - ולזה לא היה עדותו על (כז) הנאה והמנונה נאמנה
 וכל שכן בדעות שא אפשר להיות עדותו בדרושי' העמוקים (כו) אף אם העולם (פ) מחודש
 (5) או קדמון נאמנה - כי אין השכל האנושי מספיק לדעת זר באמיתות - (ק) אבל
 עדות השם נאמנה מחכימות פתי (פליס' ט"ט) - כיהיא תעיד על העולם אם הוא
 מחודש או קדמון ועל שאר הדרושים הנכבדים ועל הנאה והמנונה באמתות :
 עור

המעשיות - שהיה בטבע אותן כל קדע שידע כל האומנות והמלאכות שבעולם - (ד) אף אם היה חסר
 לומר שהיה מוכן מנד טבעו אל קנת מהמלאכות העפ' כ"ח לו לידע כל המלאכות : (ה) ולא חסר בכל הפחיתויות והחסרונות - ואלא
 יהיה לו איזה פחיתות או חסרון - (ו) אל מול מעלה - שהיה לו איזה מעלה ושלויות - (ז) ויתבאר עור - ואם כן מכוון מזה : (ח)
 שלא יטה בטבעו לזר איה וכו' - פירוט מאמר שמנד טבעו האנושי אי אפשר שיהיה לו כל המעלות בכן ח"א שלא יבא מנד טבעו אל איזה פחיתות וטעות
 יהיה עדותו וכו' - תיקונו שתיקן ואמר על איזה מן הענינים שוב נראה וזה וכו' - ולפי שיהיה חסרום כמון הפסוק דעות ה' נאמנה
 להעד על תורתו הקדושה שכל דבריהם הם לאומנים אחר ג' כן לזון עדות וכן דובר תמיד בכל הפרק - הוא לזון נופל על לזון עד כלות כל
 המזוהר הזה : (י) כאלו אמר - כמו רוב לומר : (ב) משותפות לכל השרים - כל השרים יהיו משותפין כנאותו ורשיון לכה כל אחד
 באמת חסדו וכן כל הסוחרים וכן כל האומנים : (ג) הרחיק - אחר התורה כמו שגלה כע' קדושים איש כי יאמר את אשת איש וכו' אשת
 רעהו מות ימות וגו' ומסתמא כונת התורה היתה הפי' על ח'
 ח'
 ח'
 ח'
 ח'
 ח'
 ח'
 ח'
 ח'
 ח'
 ח'
 ח'
 ח'

(1) וכו' תעדיף על הנימוסית :
פרק שמיני הדת הנימוסית (ח) תקצר מן האלהית
 בפני רבים - היא הוא מה שאמרנו כי
 הנימוסית תתקן פעולות האנשים באופן שיהיון הקבוצי
 המדוני (3) אבל לא חספוקי לתת שלמות בדעות כמו
 שנבאר במה שיבא כדי שתשאר הנפש אחר המות
 (ג) ולזה לא הוכל לשבת בארץ החיים
 אשר לוקחה משם - (ד) לפי שהיא לא תקיף אלא
 בנאה ובמנונה בלבד - והדת האלהית תספיק לזה לפי
 שהיא הכלול השני חלקים שהשלמות האנושית הלוי ברון
 והן המדות והדעות - כי היא תקיף בנאה ובמנונה שהן
 הבודות - ותבתיין בין (ה) האמרת והשקר שהן
 הדעות : (ו) ולזה מה שתאר אותה דוד בשהיא שלמה
 ואמר הורח' תמימה משיבת נפש (תהלי' ט"ח) כלום'
 הדת הנימוסית אינה שלמה לפי שהיא לא תקיף בדעות
 האמיתיות אבל הדת האלהית היא תמימה לפי שהיא
 הכלול שלמות המדות והשלמות הדעות שהם ה' חלקים
 ששלמות הנפש הלוי בהן (ח) ולזה היא משיבת הנפש
 אל האלהים אשר נתנה אל המקום אשר היה שם אהלה
 בחלה :

עור הדת הנימוסית תקצר מן האלהית (ח) בשהיא
 לא הוכל להפריד הנאה מן המנונה בכל הדברים -
 כי כבר יהיה הדבר נאה או מנונה אצלנו ולא יהי נאה או
 מנונה בעצמו - כי כמו שא"א שילד האדם (3)
 בהחלת עינו (ג) שלם בכל המלאכות המעשיות
 (ד) אף אם היה מוכן בטבע אל קצתם - כן א"א
 שילד האדם שלם בכל המעלות והשלמויות (ה) ולא
 חסר בכל הפחיתויות והחסרונות - אבל כבר יהיה מוכן
 (ו) אל מור מעלה מה או שלמות מה יותר מולתו -
 ואולם שהיא מוכן אל כל המעלות א"א - (ז) ויהאמר
 מזה שא"א רשום מסדר נימוס אנשי (ח) שלא יטה
 על הנאה שהוא מנונה ועד המנונה שהוא נאה -
 (ט) ולזה לא יהיה עדותו על הנאה והמנונה אמת - הלא הראה כיאפלטון טעה בזה
 טעות גדולה ואמר על המנונה שהוא נאה כי אמר שראוי שיהיו הנשים במדינת משותפת
 לבערי ראשיותא' : (י) כאלו האמר נשי אשרי' (כ) משותפו לכל השרים ונשי המותרים לכל
 הסוחרים וכן נשי בני אומנות א' משותפות לכל בני האומנות ההיא * * * וזה
 דבר (ל) הרחיק אותה התורה ואפילו תורת בני נח שהיא נא' לאבאמלך הנך מת על
 האשה אשר לקחה והיא בעולה בעל (מ) והוא התנצל בשלא ידע שהיתה אשת
 איש - וכבר (נ) גנא ארסטו דעה אפלטון בזה - וזו ראייה שאין שכל שום אדם מספיק (6)
 להפריד הנאה באמת מן המנונה - ולזה לא היה עדותו על (כז) הנאה והמנונה נאמנה
 וכל שכן בדעות שא אפשר להיות עדותו בדרושי' העמוקים (כו) אף אם העולם (פ) מחודש
 (5) או קדמון נאמנה - כי אין השכל האנושי מספיק לדעת זר באמיתות - (ק) אבל
 עדות השם נאמנה מחכימות פתי (פליס' ט"ט) - כיהיא תעיד על העולם אם הוא
 מחודש או קדמון ועל שאר הדרושים הנכבדים ועל הנאה והמנונה באמתות :
 עור

(א) המתנהגים על פיה : ההולכים אחריה : (ב) לפי שכל מינוי . לפי שזה דבר ידוע שכל מינוי . (ג) להגיע אל התכלית הנכונה . בפעולה זו עד"מ אם ילך אדם למדינה ליקח או למכור חיה מסורה ויבואל בזה הוא להיות שיפסיד לכן אינו שומר בפועלו זה . כמו כן יקרה לזה המתנהג על פי הנימוס הגם שלפי הנראה לו עתה הנימוס הזה הוא טוב וישר אף על פי כן אינו שומר בפועלו להיותו מסופק וכו' . (ד) אלא כפי הנראה . שהיה נראה להם לפי דעתם וסברתם שהנימוס הזה הוא טוב וישר ויכול להיות שליטו כן : (ה) להיותו יודע . לפי שידוע : (א) להגביל פרטי הפעולות שראוי שופעלו . פי' כי לכל פעולה ומוצה יש עת וזמן קבוע לעשות ולפעול אותה כמו שיתבאר בסוף דבריו המסביר בענין בעלית אשתו ונשתית הין . ועתה נומנים הללו הם נקראי פרטי הפעולות כי בחותן זונים ראוי וכן שופעלו אותן הפעולות ולא כותן אחר והוא משום רז"ל פרט לנו רמזנו וכו' . ובעלי הנימוסים אלא להם לשער אותן הנימוסים על צד המעלה והשלמות שלא יהיה בהם שום פחיתות ומסורן כי א"א שלא יעשו בשלם לומר על איה עת מן העתים שראוי לעשות כן הפעולה הזאת וכיוצא וחינוך בחמת רז"ל בכל מעלה ומעלה שכלל אל תוכל להגביל וכו' : (ב) אלא הכוללים . רק הדרך כלל שראוי לעשות אותה פעולה : (ג) כמו שכתבתי אינם אלא לדברי' הכוללים . עם הגדר נאמר על עמיתו הדבר עד"מ עצמות של אדם הוא חי מוכר כי בזה הוא יוכי' שהוא אדם וככל מהן שאר הכ"ס וכמו שכתבתי לעיל ב"ד בדברי המסביר . ועין מזה שם בענינים . ונקרא חי מוכר נדר . ונדר הוא כלל כל מין האדם כי א"א לומר על אדם א' שגדלו הוא חי מוכר והלא כל מין האדם הוא חי מוכר ועיין ברוח מן פ"א : (ד) ככל המעלות שראוי שופעלו . כבר אמרנו שפרטי הפעולות הן הן המעלות רז"ל שארשטו יזכור תמיד כפרטי הפעולות דרך כלל ולא פי' איה הן פרטי הפעולות וז"ל שמו שראוי ובעת הראוי וכו' והמשך דברי המסביר כך הוא בכל המעלות שראוי שופעלו ומה הן המעלות ומכאן והלך כמו שראוי וכו' ולא כפי פרטי הפעולות דרך כלל כי לא ביאר איה עת הראוי או מקו

הרה הנימוסית תקצר מן האלהות . כי היא לא תוכל לשמה לב (ח) המתנהג' על פיה (ב) לפי שכל מי שהוא מסופק בדבר שהוא פועל אם הוא מסופק (ג) להגיע אל התכלית הנכונה על פי הנימוס להיותו מסופק אם היושר המוגבל בו הוא ישר באמת או אינו ישר (ד) אלא כפי הנראה אינו שומר בפועלו . אבל המתנהג על פי הרה האלהית (ה) להיותו יודע שהיושר ההוא המוגבל בה הוא ישר באמת הוא שומר בפועלו . ולזה יהיו פקודי השם ישרים משכחי לב (סעיף י) :

הרה הנימוסית תקצר מן האלהית . כי היא לא תוכל לשמה לב (ח) המתנהג' על פיה (ב) לפי שכל מי שהוא מסופק בדבר שהוא פועל אם הוא מסופק (ג) להגיע אל התכלית הנכונה על פי הנימוס להיותו מסופק אם היושר המוגבל בו הוא ישר באמת או אינו ישר (ד) אלא כפי הנראה אינו שומר בפועלו . אבל המתנהג על פי הרה האלהית (ה) להיותו יודע שהיושר ההוא המוגבל בה הוא ישר באמת הוא שומר בפועלו . ולזה יהיו פקודי השם ישרים משכחי לב (סעיף י) :

הרה הנימוסית תקצר מן האלהית . כי היא לא תוכל לשמה לב (ח) המתנהג' על פיה (ב) לפי שכל מי שהוא מסופק בדבר שהוא פועל אם הוא מסופק (ג) להגיע אל התכלית הנכונה על פי הנימוס להיותו מסופק אם היושר המוגבל בו הוא ישר באמת או אינו ישר (ד) אלא כפי הנראה אינו שומר בפועלו . אבל המתנהג על פי הרה האלהית (ה) להיותו יודע שהיושר ההוא המוגבל בה הוא ישר באמת הוא שומר בפועלו . ולזה יהיו פקודי השם ישרים משכחי לב (סעיף י) :

עוד הרה הנימוסית תקצר מן האלהית . כי היא לא תוכל לשמה לב (ח) המתנהג' על פיה (ב) לפי שכל מי שהוא מסופק בדבר שהוא פועל אם הוא מסופק (ג) להגיע אל התכלית הנכונה על פי הנימוס להיותו מסופק אם היושר המוגבל בו הוא ישר באמת או אינו ישר (ד) אלא כפי הנראה אינו שומר בפועלו . אבל המתנהג על פי הרה האלהית (ה) להיותו יודע שהיושר ההוא המוגבל בה הוא ישר באמת הוא שומר בפועלו . ולזה יהיו פקודי השם ישרים משכחי לב (סעיף י) :

עוד הרה הנימוסית תקצר מן האלהית . כי היא לא תוכל לשמה לב (ח) המתנהג' על פיה (ב) לפי שכל מי שהוא מסופק בדבר שהוא פועל אם הוא מסופק (ג) להגיע אל התכלית הנכונה על פי הנימוס להיותו מסופק אם היושר המוגבל בו הוא ישר באמת או אינו ישר (ד) אלא כפי הנראה אינו שומר בפועלו . אבל המתנהג על פי הרה האלהית (ה) להיותו יודע שהיושר ההוא המוגבל בה הוא ישר באמת הוא שומר בפועלו . ולזה יהיו פקודי השם ישרים משכחי לב (סעיף י) :

עוד הרה הנימוסית תקצר מן האלהית . כי היא לא תוכל לשמה לב (ח) המתנהג' על פיה (ב) לפי שכל מי שהוא מסופק בדבר שהוא פועל אם הוא מסופק (ג) להגיע אל התכלית הנכונה על פי הנימוס להיותו מסופק אם היושר המוגבל בו הוא ישר באמת או אינו ישר (ד) אלא כפי הנראה אינו שומר בפועלו . אבל המתנהג על פי הרה האלהית (ה) להיותו יודע שהיושר ההוא המוגבל בה הוא ישר באמת הוא שומר בפועלו . ולזה יהיו פקודי השם ישרים משכחי לב (סעיף י) :

עוד הרה הנימוסית תקצר מן האלהית . כי היא לא תוכל לשמה לב (ח) המתנהג' על פיה (ב) לפי שכל מי שהוא מסופק בדבר שהוא פועל אם הוא מסופק (ג) להגיע אל התכלית הנכונה על פי הנימוס להיותו מסופק אם היושר המוגבל בו הוא ישר באמת או אינו ישר (ד) אלא כפי הנראה אינו שומר בפועלו . אבל המתנהג על פי הרה האלהית (ה) להיותו יודע שהיושר ההוא המוגבל בה הוא ישר באמת הוא שומר בפועלו . ולזה יהיו פקודי השם ישרים משכחי לב (סעיף י) :

עוד הרה הנימוסית תקצר מן האלהית . כי היא לא תוכל לשמה לב (ח) המתנהג' על פיה (ב) לפי שכל מי שהוא מסופק בדבר שהוא פועל אם הוא מסופק (ג) להגיע אל התכלית הנכונה על פי הנימוס להיותו מסופק אם היושר המוגבל בו הוא ישר באמת או אינו ישר (ד) אלא כפי הנראה אינו שומר בפועלו . אבל המתנהג על פי הרה האלהית (ה) להיותו יודע שהיושר ההוא המוגבל בה הוא ישר באמת הוא שומר בפועלו . ולזה יהיו פקודי השם ישרים משכחי לב (סעיף י) :

עוד הרה הנימוסית תקצר מן האלהית . כי היא לא תוכל לשמה לב (ח) המתנהג' על פיה (ב) לפי שכל מי שהוא מסופק בדבר שהוא פועל אם הוא מסופק (ג) להגיע אל התכלית הנכונה על פי הנימוס להיותו מסופק אם היושר המוגבל בו הוא ישר באמת או אינו ישר (ד) אלא כפי הנראה אינו שומר בפועלו . אבל המתנהג על פי הרה האלהית (ה) להיותו יודע שהיושר ההוא המוגבל בה הוא ישר באמת הוא שומר בפועלו . ולזה יהיו פקודי השם ישרים משכחי לב (סעיף י) :

עוד הרה הנימוסית תקצר מן האלהית . כי היא לא תוכל לשמה לב (ח) המתנהג' על פיה (ב) לפי שכל מי שהוא מסופק בדבר שהוא פועל אם הוא מסופק (ג) להגיע אל התכלית הנכונה על פי הנימוס להיותו מסופק אם היושר המוגבל בו הוא ישר באמת או אינו ישר (ד) אלא כפי הנראה אינו שומר בפועלו . אבל המתנהג על פי הרה האלהית (ה) להיותו יודע שהיושר ההוא המוגבל בה הוא ישר באמת הוא שומר בפועלו . ולזה יהיו פקודי השם ישרים משכחי לב (סעיף י) :

עוד הרה הנימוסית תקצר מן האלהית . כי היא לא תוכל לשמה לב (ח) המתנהג' על פיה (ב) לפי שכל מי שהוא מסופק בדבר שהוא פועל אם הוא מסופק (ג) להגיע אל התכלית הנכונה על פי הנימוס להיותו מסופק אם היושר המוגבל בו הוא ישר באמת או אינו ישר (ד) אלא כפי הנראה אינו שומר בפועלו . אבל המתנהג על פי הרה האלהית (ה) להיותו יודע שהיושר ההוא המוגבל בה הוא ישר באמת הוא שומר בפועלו . ולזה יהיו פקודי השם ישרים משכחי לב (סעיף י) :

הג"ה והרה האלהית תפשוטו כפי' עפ' הדברים האלה נראה להבין נוסח ברכת אירוסין שמכרכין תחת החופה אשר זנו על בעריות אשר לנו הארסות והתיר לנו הנשואות ע"י מופה וקדושין כנגד מי שראוי ולא שאלו ראוי' אשר זנו על הפריות וכנגד העת ראוי' אשר לא לנו ארסות והתיר הנשואות וכפי מה שראוי' אשר ע"י מופה וקדושין . כי כל אלה הדברים לא ידעין ע"י שום דבר נימוסית ולכן לא אמר ע"י כתובה כי כתובה אשר דהו ידעין לה שפיר ע"י נימוסית כדי שלא תהא קלה כענינו להוניה . וכזה מתורן קושי' הפוסקים האך נתינו שמכרכין על לא תעשה פדמכרכין הכא אשר זנו על הפריות ואשר לנו הארסות וגם למה לא אמרין ע"י מופה וקדושין וכתובה :

ולזה נ' בעל כבוד חתמו לנו דודק לו' לזון דקדוק יתדו . וזה דקדוק
סמך בלשון ואחר אינו מתפרש יפ"ה וכו' משמע אכלים לזון פ'
דקדוק . כתבן תמוס אומר תערוכות כפר חתם שנוכל לפרש לזון
לדקדוק יתדו ע"ו דקדוק ור"ל כי אע"פ כשרה אדם לחלוט כשר ומלפ

ואפשר לפר' משפטי ה' חיות דקדוק יתדו ע"ה על הנגלה ועל הנסתר
מיתון ומדע היך סיד לומר דקדוק יתדו על הנגלה ועל
הנסתר והכלל כל' בעצמו נ' כדקדוק ומת' יתדו . ולחין וזקק לתור
עלמה שעשו כנגלה וכן נקסתר לזון חמת . אכל לא שאמר שכותב
המספר הוא ע"ו הדקד כי ידוע

אינו מתפרש יפה לזה הפירוש :

הנה אלוהן החסרונות שיש בדת הנימוסית ועוד
נוסף עליהן כהנה וכהנה . (ה) ומכללם
שהנימוס האנושי אי אפשר לו להניח עונשים אלא על
הנגלה ולא על הנסתר כי האדם יראה לעינים והר-וריה
האלהי' הנה עונשין גם על הנסתר כי השם יראה
ללכב . * ואפשר לפרש משפטי ה' אמה צדקו יתדו
על זה הדקדק על הנגלה ועל הנסתר ואין ל' להתרוק כזה .
אלא שראיתי למנות אלו הששה שמנה אותם המשוור
במזמור השמים מספרים כבוד אל' באמרת ה'
המימה עדוה ה' נאמנה פקודי' ישרים משמחיל' רב
מצות ה' ברה מאירת עינים יארת ה' טהורה עומדת לעד
משפטי ה' אמת צדקו יתדו . ואחר שביאר המשורר
אלו הששה יתרונות שיש לרת האלהית על הנימוסית
שבכבוד לבאר שהדת האלהית לא יזשהתן שלמות
הדעות שהם האמה והשקר והנארה והמגנ' שהיא
שלמות המדות על דרך שכתבנו (כ) אבל גם התן
שלמות בכל מה שידומה שהוא שלמות . ולפי שמה
שידומה שהוא שלמות (ג) וזלרת שלמות המדות
והרעה הוא המועיל והערב אמר על צד צחות השיר
כי ברכני הוררי ימצא בהם המועיל והערב .
וזהו שנאמר הנחמדים מזהב ומפזרב (תלמי' י"ט י"ד)
(ד) לרמוז על המועיל . ומתוקים מדבש נוטפת צופים
לרמוז על הערב . כלומר (ה) שהשכר המושג
באמצעות המצות הוא עקרב ויחר מועיל מזהב ומפז
רב יותר ערב מנוטפת צופים וזהו כשהאדם נוהר בעשייתן
ולזה סיים גם עבוד נזהר בהם בשמרם עקרב (ס) :

פרק חשיעי (ה) התחלות הרה הנימוסית ושרשיה .

הן . (ו) הבחירה (ג) והתכלית .
וזה נגלו ומבואר כי המניס לטהינה העונשים
לעוברי על דברי הנימוס אסאין העונכר ברשות עצמו
לעשות מה שירצה וכן המלך או המנהיג המדינה היאך
היו יכולים להכריח האנשים על עשיית הפעולות הטובות
אסאין האנשים ברשות עצמם להרע או להטיב .
(ד) ואף המכחישים השכר והעונש הנפשי יודו על
היות הבחירה מוחלטת ביד האדם ושאינו לו (ה) מעיק
על דבר ובה יוכל לבחור מה שירצה ולכין פעולותיו
(ו) אל תכלית מה . (ז) ולזה יאמרו שהוא מן
ההכרח שיסודר נימוס מהם כי הכמיס להגביר' הנאה
והמגונה והעול והיושר בין אנשי המדינה ויושם עליהם
קצין שוטר ומושל להכריח העם על התמדת היושר בין
האנשים והסרת העול . כד' שיושלם (ח) על ידו
הקבוץ המדיני באופן נאות : (ט) ולזה הוא מבואר
שלא כיון יפה מי ששם הבחירה והתכלית התחלות לרת
האלהית . כי אע"פ שהבחירה (י"ד) קודמת לרת
בהכרח אינה התחלה אלהי' (כ) במה שהיא אלהית .
אבל היא התחלה אלהי' מצד שהיא התחלה לכל'
הפעולות וההסכמות האנושיות וההנהגות הנימוסיות
שהוקן בהם הישוכ המדיני שאי אפשר (ב) וזלחה .

שנתרטי הקדושה היא כולה רומית
לפי שהיא כנוכה חמת ה' ועליה ככלל
סיד לומר לזון חמת ולפיכך נקרא'
תורת חמת ויש בה נגלה ונסתר כי
היא מחמת כדקדוקים ומחמת
בעליונים . כאשר כתבנו מה לעיל
בהפתיחה בענינים . ולא תביא
האדם לשלמותו הנלתי עד שיקים
הכ' חלקים אלו דהיינו הנגלה והן
המדות והנסתר והן הדעות והא'
זולת חסדו אינו כלום כי אי אפשר
להשיג חלק המדע עד שישגי . תכלה
חלק המדע על דרך שכתבנו לעיל
בענינים בהפתיחה הני' ומיין עוד
לקמן כמ"ג פרק שני ובמקום
הכלים כמ"ג אחר זה בענינים ומס
תמצא כל זה באר היטב ע"ג ואין
לשכר לחון וללא כתבי' והרקני לזי
לשכר דברי המחבר שכתבן כי לפי
דרך זה יולקד' כהלשון לדקדוק חתי
לפי כות המחבר ולפי שכתבנו זה
שלמשפטי ה' כחלכר הכ' חלקים
שע"ו יוכל אדם לל' לשלמותו הנלתי
והוא שכתב ע"כ לכן אחר משפטי ה'
חיות ולא חמת תורת ה' חמת חף
התורה כולה בכללה וכתבת הכ'
חלקים אלו כי עקר הנשאל יוכנה
לזון משפט וכמו שכתבאר לעיל
בדברי המחבר :

אבל הוא התחלה לכל הפעולות
וכו' . תכלן משמע קצת
שמה שאמר המחבר לעיל פ"ג וס'
התכלית בשלום אינו התחלה לרת
האלהית כנתי ופירושו הוא כאשר
כתבנו ס' דל"כ למה אחר כלן
אכל הוא התחלה לכל הפעולות
האנושיות הכי ה"ל אכל הוא התחלה
למה מצד שהוא התחלה לכל הפעולות
כמו שאמר לעיל מינה בסמוך גבי
בחירה אכל הוא התחלה אלהי'
מצד שהיא וכו' חלל ע"ג שכותב
שתכלית בשלום אין לו שום שייכות
כלל לומר עליו שהוא עקר לרת
האלהית כי אין עקר כותב דת
האלהית בזה כמו שכתבנו לעיל בס' ג'
בזרשים ומיהו אינו מוכרח כיוכל
לומר מ"ש אכל הוא התחלה וכו'
דנזנו לזון אכל גם הוא התחלה וכו' :

התחלת

שהיא כולה רומית
לפי שהיא כנוכה חמת ה' ועליה ככלל
סיד לומר לזון חמת ולפיכך נקרא'
תורת חמת ויש בה נגלה ונסתר כי
היא מחמת כדקדוקים ומחמת
בעליונים . כאשר כתבנו מה לעיל
בהפתיחה בענינים . ולא תביא
האדם לשלמותו הנלתי עד שיקים
הכ' חלקים אלו דהיינו הנגלה והן
המדות והנסתר והן הדעות והא'
זולת חסדו אינו כלום כי אי אפשר
להשיג חלק המדע עד שישגי . תכלה
חלק המדע על דרך שכתבנו לעיל
בענינים בהפתיחה הני' ומיין עוד
לקמן כמ"ג פרק שני ובמקום
הכלים כמ"ג אחר זה בענינים ומס
תמצא כל זה באר היטב ע"ג ואין
לשכר לחון וללא כתבי' והרקני לזי
לשכר דברי המחבר שכתבן כי לפי
דרך זה יולקד' כהלשון לדקדוק חתי
לפי כות המחבר ולפי שכתבנו זה
שלמשפטי ה' כחלכר הכ' חלקים
שע"ו יוכל אדם לל' לשלמותו הנלתי
והוא שכתב ע"כ לכן אחר משפטי ה'
חיות ולא חמת תורת ה' חמת חף
התורה כולה בכללה וכתבת הכ'
חלקים אלו כי עקר הנשאל יוכנה
לזון משפט וכמו שכתבאר לעיל
בדברי המחבר :

שהיא כולה רומית
לפי שהיא כנוכה חמת ה' ועליה ככלל
סיד לומר לזון חמת ולפיכך נקרא'
תורת חמת ויש בה נגלה ונסתר כי
היא מחמת כדקדוקים ומחמת
בעליונים . כאשר כתבנו מה לעיל
בהפתיחה בענינים . ולא תביא
האדם לשלמותו הנלתי עד שיקים
הכ' חלקים אלו דהיינו הנגלה והן
המדות והנסתר והן הדעות והא'
זולת חסדו אינו כלום כי אי אפשר
להשיג חלק המדע עד שישגי . תכלה
חלק המדע על דרך שכתבנו לעיל
בענינים בהפתיחה הני' ומיין עוד
לקמן כמ"ג פרק שני ובמקום
הכלים כמ"ג אחר זה בענינים ומס
תמצא כל זה באר היטב ע"ג ואין
לשכר לחון וללא כתבי' והרקני לזי
לשכר דברי המחבר שכתבן כי לפי
דרך זה יולקד' כהלשון לדקדוק חתי
לפי כות המחבר ולפי שכתבנו זה
שלמשפטי ה' כחלכר הכ' חלקים
שע"ו יוכל אדם לל' לשלמותו הנלתי
והוא שכתב ע"כ לכן אחר משפטי ה'
חיות ולא חמת תורת ה' חמת חף
התורה כולה בכללה וכתבת הכ'
חלקים אלו כי עקר הנשאל יוכנה
לזון משפט וכמו שכתבאר לעיל
בדברי המחבר :

ולזה נ' בעל כבוד חתמו לנו דודק לו' לזון דקדוק יתדו . וזה דקדוק
סמך בלשון ואחר אינו מתפרש יפ"ה וכו' משמע אכלים לזון פ'
דקדוק . כתבן תמוס אומר תערוכות כפר חתם שנוכל לפרש לזון
לדקדוק יתדו ע"ו דקדוק ור"ל כי אע"פ כשרה אדם לחלוט כשר ומלפ
שניהם ככת' ח' לזון חין שום ח' אהם
לודק כי כל' בעשית ככלה מחסירו
ונחמ' שחל' ב' חסורים ואע"פ
הכחלות . והודוק . ולכן
דקדק ואחר אינו מתפרש יפ"ה וכו' .
(א) גם שחל' לכד וכד' לכד
שניהם מותרים ולס נתיבני יחד
חסורים וכן כל' גם ועטנו לא סיד
לומר עליהם דקדוק יתדו דסס לזון
אזינו כדבר המותר הוא כחסי' דקדוק
דע"ו תערוכות קנו לורה חסרה .
אכל שער ועיני דע"ו דע"ה ס'
כשיעורכו יחד אזי הם לודקיס ולכן
שפיר נאמר עליהם הלזון לדקדוק יתדו
כתבואר לעיל בדברי המחבר :
(א) ומכללם . ומתוך כלל
החסרונות אלו משמע שהנימוס
ל"ה כמוה הכלל : אכל היראשון
ברא' משמעותית יותר בלשון המחבר
(ב) אבל גם תתן שלמות כלל
מה שיופ' וכו' כג"ל : ור"ל עוד
שלמות אחר יתר על שלמות האמתי
וזהו שלמות ע"ו כי על ידה וע"ו
המדות שבייח' ללדס חיו' תועלת
גם בעסקי ע"ו וכמו שפרשם והלך
וזהו נקרא שלמות המדומה כי הוא
אינו שלמות האמתי שבעבורו נמצא
האדם ואינו ככלל ככלל השכר האמתי
המויעד להיות לו וגם אינו נחסר
השכר המיועד שכלל תועלת הנה :
(ג) וזלרת שלמות המדות והדעות .
יתר על שלמות המדות והדעות :
(ד) לרמוז על המועיל . כי
אין לך דבר שהוא תועלת האדם
בעסקי ע"ו יותר מזהב ומפזרב :
(ה) שהשכר המושג באמצעות
המצות וכו' יותר מועיל מזהב ומפז
רב . נראה שרצונו לומר שלמותו
המדומה המכר שייח' לו ג"כ באיזה
לד ע"ו המדות כמו שכתבנו לעיל
בסמוך . אכל אין לפרש על שער
האמתי המיועד לו להיות בע"ו
א"כ היאך נשמע מזה שהתורה
האלהית תתן גם כן שלמות
בכל מה שיופיה וכו' יואסוף שבעבור
זה כונה הכתוב השכר הזה בלשון
עקרב שהוא מורה על השפלות
וק"ל : ולדוקי' ביאר אחר המחבר
בשלונו שהשכר המושג וכו' הוא עקב
רב יותר כלושר שהוא עקרב . ומ'
יותר מועיל מזהב ומפזרב וכו' ר"ל
יותר מועיל מלאותן שהיה להם די
זה וכו' רב וממכין עליהם מבלי
קיום הגוה והמלות . ודוק ותראה
שכדרכן הוא :

פרק ט

שהתחלות ועקרם הם דבר ח'
(ב) החירה . עיין מה לקמן מאמר
ד' פ"ה : (ג) והתכלית . בשלום :
(ד) ואף המכחישים . ואפילו
המכחישים : (ה) מעיק .
עכריק . וע"ל פרק' כביאור ולא
יעקס . (ו) אל תכלית מה . לחיות תכלית : (ז) ולזה יאמרו . המכחישים הני' : (ח) על ידו . ע"ו הנימוס ההוא : (ט) ולזה
הוא מבואר . שאחר שכלל המודים שהבחירה היא מוחלטת ביד האדם הוא מבואר וכו' : (י) קודמות לה בהכרח . כי א"ל לתורה האלהית
להיות אס' אין הבחירה ביד האדם כמ"ש לעיל בפ"ג . (כ) בענין שהיא אלהית . מ"ל חין הבחירה התחלה אלהי' נוטעם שהיא אלהית כי אף
המכחישים כרת האלהי' יודו בע"כ על היות הבחירה ביד האדם : (ל) ולמה . זולת הבחירה : (מ) שהמושכלות הראשונות . מה
שהמושכל ראשון ביתן וע"ל מאמר ז' פ"ו כי מס יתבאר פירושו : (א) ואע"פ שכן קודמות אלהי' . כי אס' לא יבנה ללדס מושכל ראשון
א"ל לו לקיים ולהבין בדברי' שהוא כרת האלהי' וכינוהו אפ"ה חין ראשו לנתיס המושכלות ראשונות עקרם לרת האלהית לפי שכן קודמות לכל
זכו' : (ס) לקיותן . לפי שכן : (ע) טוב בעצמו . טוב בחמת : (פ) או דבר שידומה אלו שהוא טוב . בתחלה היה נראה לו שהפעולה
שאלת שהוא פועל עתה הן בעניניו עקב ומתכר או שאר דברים היא טובה ונאמר שגמר אותה רלה שלא ילח' לפועל כאשר היתה בתחלה כמתקנתו

שרשים

מאמר

פרק עשירי

ראשון

ענפים

האל והם האחרות והרחקת הגשיות וכו' כמובא בטעמו מזה המחבר וכו' ועקר כפי זה לא היה נקרא כופר בעקר כי זה אינו כמנסים תחת כ' עקרים אלוהיה אינו למינוע המחבר ולא ללידת תורת אמונתו כי זה הוא שורש ועקר שרשי לתורת נחשי כי היא אינה סובלת לא הגשמות ולא הגזיות לכן היה מן הכרח למנו' ג"כ מציאות האל בין העקרי כ"כ :

ובאר בזה החלק שמבחר כל הכוזבי הספלי הוא מין האדם והשאל לכדו עקר כול' היצירה בעולם הספלי וגו' ולזה נחמה יצירתו וכו' .

לא ידענו מן דמיון מן כן וזה הוא הכרח הספלי חלו' לידו והלא נתיאמר יצירתו של אדם ג"כ בערך הכלליות והמלאכים ולפי זה יהיה האדם

לכלל ופרט : (א) ענין הנשיא שהוא שר נשמי בעל' כמו שיתבאר לקמן במאמר ד' פ"ל וכבר נתבאר ששר ע"ה אינו לא לריאה : (ב) מופיק לדעת . יכול לדעת . (לשון יכולת וכבר נשתמש בו חו"ל האיש בידו סיפוק לעשות כלומר יכולת . חלו' לשון דיו והמלאכה היתה דים ושרנס התורמין מספיק

וכל' א' נבונת . היו לענבלך . וזהו ענין אחרו כמבואר בסוגי' דלמי' פנימית כמובן בלשון הפה . והנה שכי' לופנים הללו בקנה אחד עולים כי היולת והדו כמעט מסוג אחד (ה) : (א) הקכלה . שכן קכלנו איש מפי איש עד מע"ה : (ס) במה שדעו . כל' ל' ורצה לומר ע"י מה שיוכל לידע מציאות ה' :

פרק יא

זאת התורה הוית שנתן משה לפני בני ישראל . ולא הכיה זה הכתוב אלא על דל צמות לשון . (ב) אחר שהכל . מאחר שהכל : (ג) היתה אלהית . מהיו נתנו' מהש' : ואין להקשות מאחר שהכל מודי' שתורת משה היא אלהי' א"כ למה זה ועל הזה אינם מחמינים האינם נעלמים בתורת משה כבר נבואר לעיל שם אחרים :

שהיא זמנית . ועיין מזה ג"כ לקמן כי כבר מזה המאמר : (ד) ראו שגשים אותה . לכן ראו שגשמים התורה הוית : (ה) שורש ומכתן לדתות אלהיות פ"ע . התורה הוית תוכל הכתובים הם השאר דמות הם אלהיות באתם ונ"ש וראוי שילקח חמקה ריאה עליהן ; (ו) וזה כי כמו וכו' . עתה תפשו דבריו דבריו וסגנונים כדורו תמיד בכל שפורז : (ז) בידיעת הדברים שיהם עליונים והכרחי' למציאות . פי' כגון ע"ת פ"י מדבר הוא עליונים וקיום המין האנושי ואלת זה א"ל לבית אדם ונ"ל כמדתו ותפחין עליונות מציאות איש אחר ומה שהוא כרח לו על ידי זה תוכל לידע ולכיר עליונות כל מין האנושי ונ"ש א"ל האיש הא' ולקח ריאה על כל איש מין . (ח) כן ראו שמלת וכו' . מאחר שהכל מודים שתורת משה היא כתובת מהש' ראו גם כן שילקח חמקה ריאה על כל דעות כוכר : (ט) על הדברים שרשו שהיו כבור' אלהי' . שאר התורות האחרות שהן אלהיות לריכין לבית אלהן גם כן דברים כאלו באופן שנתנו מציאות וכו' . (י) גם כן :

פרק יא

זאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל (א) אחר שהכל מסכימים עליה (ב) היתה אלהית (ג) ראו שגשמים אותה (ד) ראו שגשמים אותה (ה) שורש ומכתן לדתות האלהיות וראוי שילקח ממנה ריאה עליהן : (ו) וזה כי כמו שמן האיש האחר ולקח ריאה על כל איש המין (ז) בידיעת הדברים שהם עצמיים והכרחיים למציאות וקיום מציאותו (ח) כן ראוי שתלקח ריאה מן הדברים שבאו בהוראת משה ההכרחיים למציאות וקיום מציאותה (ט) על הדברים שראוי שהיו בתורת האלהית נהנים מציאותה ומקימים מציאותה (י) גם כן . ואחר שאנחנו נמצא שיסדה הורת משה בתחלה שלשה ההרחקות שזכרנו שהם מציאות השם ותורה מן השמים ושכר ועונש . יראה שהיה התחלות (א) הכרתיות לתורה אלהית . ולזה יסדה אותם (ב) כפרשה בראשית לרמזו (ג) על הכרתיות (ד) תסוכו החכמה ההיא והם שרשים לאמה כל הדברים שיבא בהם כן נכתבו כפרשת בראשית ג' ענינים חלוקים זה מזה יתבאר בכל אחד מהם עקר מצלו העקרים לתורות כלל הש' שרשים ויסודות לתורה אלהית שערותם הסוכו האוכל עניניה : (ד) כי בראשית עד אלה תולדות השמים הוא ענין אחד ונכתב לתורות על העקר האחד (ג) שהוא מציאות הש' הפועל ברצון לכל הנמצאות כדילכתיש סברת בה אפיקורס שהיו חושבי' שהעולם נשלם במקרה (פ) ושאינו לו סכה פועלת ועל זה העקר סוככלל הספור אשר מבראשית עד אלה תולדות השמים . כיסדר שנמצא כחוב כפרשת בראשית למבראשית ממדרת מציאותם זה על זה וסדרם ומציאות הצורות כצמה והחיו והמדבר בזמנים מתחלפים כל זה ממה שיוורה ע"כ מציאות פועל ברצון כמו שיתבאר במאמר ב' בהפסקה *

(ז) ובאר בזה החלק שמבחר כל הנמצאות שפלות הוא מין הראש והוא לברו עקר כוונת היצירה בעולם הספלי (ק) כי הוא לברו רחוק מרוך הצורה והשלמות לשאר הצורות כצמח והחיו כמו שהמלאכות הקדומים לאיוו מלאכה הנכחו הנטו וחומר אלה והוא כמו צורה אלהיהן כן כל הצורות הקדומות לצורה האנושית הן כמו הכנות וחומר אלה והוא כמו צורה אלהיהן ולזה (ו) נחמה יצירתו (ז) ונתייחסה אל השם יותר מכל יצירה שאר הכעלי חיים לרמזו שהכליות כונת הפועל כיצירת הצורות הקדומות מהצמח והחיו היתה מציאות הצורות האנושיות בלבד כי האדם לברו מביין שאר הנמצאות שפלות מכיר מציאות הפועל וכשנמצא האדם נשלמה היצירה (פ) ואז נאמר ויכלו השמים והארץ וכל צבאם (בראשית ב' א') כי התכלית בכל דבר סוף המעשה . ולזה היה האדם סוף היצירה כמו שהמלאכ

כן : באופן הדברים המקימין מציאות תורת משה . אחס זה הם הדברים המקימין אותה מעבר והולך ואחר שהלחנו וכו' : (ב) הכרחי' לתורה אלהית . שא"ל לה לביות אלהית וולת ג' התחלות אלו : (ל) כפר' בראש' . בתחלת התורה : (מ) על שאלו הן התחלות לתורה אלהית . שמעידה וקיומה תלוי בהן ואין אפשר וולתם . וכדו שלא תקשה להם שם אותם דוקא בתחלת התורה ולא בסופה אחר אחר לו עיר וזה כי כמובן : (ג) תסוכו החכמה . תעמוד החכמה (ד) כי מבראשית עד אלה תולדות וכו' . עתה תפשו ג' התחלות המוכר איך הם מכוונות בתחלת התורה : (ע) שהוא מציאות הש' הפועל ברצון לכל הנמצאות . כי מבראשית' עד הכתוב אלה תולדות וכו' מובאר איך שנבראו ונתאו כל הנמצוא' כלל חד כיומו הראוי לו בזמנ' מתחלפ' זה אחר זה כמ"ש יוכי ערכו יוכי בקרוס ח' וקויס' פ"ג וכו' א"כ כלי ספוק שזה וירה על מציאות הש' הפועל אותן כבונה ורנון ע"ד שיתבאר לקמן מ"ב פ"ד ע"ש וכמו שחמסרס הבד' אחר זה כמ"ש כי ספר שמתחיל וכו' . ועיין מזה לקמן במ"ג פ"ד בעני' : (פ) ושאינו לו סכה פועלת . שחיון שפעל וכרא והמציא את העולם אלא הכלל כפי בקרי והודיען . ואין להקשות למה לא אה' ג' כסכה לבקיות היתה הכת האומרת שהעולם הוא כחול ולא כרצון . ו"ל שזה שיעור גס כן במ"ג ושאינו לו סכה פועלת וכו' : (צ) וכבר בזה החלק . אגב זה התבאר בזה החלק (ק) כי הוא לברו הולך שנתן הצורה והשמות . עיין לעיל פ"ו בדבריו ופרט : (כ) כדרכיו ובענינים ותמצא הכל מכוון הויה כי לכאורה נראה שדברי המחבר שכלן סותרין ע"ש לעיל פ"ג ע"ש : (ד) גם כן כדרכיו שם שתבטו שמתמצא ג"כ מכוון דבריו המחבר שכלן ע"ש כנו שמתחלפות לקוחות אלו' ע"כ ומ"כ ע"ש : (ר) כתיארה יצירתו . שהאדם ככרא אחרון : (ש) ונתייחסה אל ה' וכו' . פי' שיש לאדם מנד' ח' יחס ועיין אל הש"י ויתר וכו' ור"ל שנתן להם חלק א' יצירתו יותר מלשאר ב"ה והוא הקיום האיש אשר נתן זה הוא כדמות אלה' כמו שיתבאר לקמן בספר ההוא ולכן אחר הכתוב נעשה אדם כללמינו כדמותינו וגו' משא"כ כשאר היצירות שלא נוצר בהן שום דקות ולפי' ורליתי שהאשה יעקב הויה עפרסה וכדור אחרת וכו' ונתייחסה אל השם כדכתי' ויכר' אלהי' את האדם ובסוף ברא' אחרת לא כתבו ה' לנבא כל' . והדבר עתה וכינעלס ממות מ"ג אחר זה כממוך בואת הפרס וייצרה אלהי' מן האדמה את כל חית השדה וגו' וגם המוכר בעליו הכיאתוכוה כממוך בעמוד והאריכות כוה הוא ללא לורך : (ח) והו נאמר ויכלו השמי' וכו'

הואה' (ג) תסוכו החכמה פ' כשרשים תעמוד החכמה ריאתי לפרט דבריו כי כמו שהנלגלס והאופנים אשר סביב סביב ותגלגלו הנס נתמכים על קוטבם אחר עמוד על חככו ואי אפשר לצייר דבר שיתגלגל כזולת קוטב שיתמוך עליו כן כל חכמה וכל לימוד הנס הוא נתמוך על הקפתות הראשונות כחכמה היתה וכו' אופן התחלות הן הנס עמודי כנין החכמה היתה ומהאין לדעת אותן בתחילת הלימוד :

הואה' (ג) תסוכו החכמה פ' כשרשים תעמוד החכמה ריאתי לפרט דבריו כי כמו שהנלגלס והאופנים אשר סביב סביב ותגלגלו הנס נתמכים על קוטבם אחר עמוד על חככו ואי אפשר לצייר דבר שיתגלגל כזולת קוטב שיתמוך עליו כן כל חכמה וכל לימוד הנס הוא נתמוך על הקפתות הראשונות כחכמה היתה וכו' אופן התחלות הן הנס עמודי כנין החכמה היתה ומהאין לדעת אותן בתחילת הלימוד :

האדם תכלית ג' עולמות ככלל ויחיה המוכרח שכלם וכן הוא האמת כי
 החלטים הם מניינים את הנבגלים והנבגלים הם המנוגעים והכל לקיים
 עולם השלם וכפרו ויתר הוא לקיים האדם וז"ל למען חמר שהיא תכלית
 לעולם השלם כלבד . ואפשר שדעת הממטר בזה הוא כי יש להחלטים
 והנבגלים עוד חיה תכלית אחר
 והוא מנר עמוס לא בעבור האדם ולא
 בעבור עולם השלם כמו שהיא דעת
 הרבה מן הפלוסופים לכן לא הוכיח
 ב"א עולם השלם כלבד חלל הוא
 דומק וז"ע :

וכו' . כלומר אע"פ שכבר כלו קודם בריא האדם . (א) שהמלאכה
 הראשית . תבואר לעיל בפרק ששי : (ב) ונחלתה בעבורה .
 בעבור העלאתה הראשית : (ג) שהיא תבואת הכנולא ותור' מן
 השמים . ואע"פ שתורה מן השמים הוא העקר לכד והכנולא הוא שורש
 חליה כמו שיתבאר לקמן פט"ו מזה

(ה) שהמלאכה הראשית סוף כל המלאכות וכלן
 קדומות אליה . (ב) ונמצאות בעבורה . וכל זה
 החלק לא נכתב אלא להורות על העקר הראשון שהוא
 מציאות הפועל לכל הנמצאות כלבד . ולזה לא נזכר
 בכל החלק הזה שהוא מבראשית עד אלה תולדות
 השמים אלא שם אלהים כלבד כלומר בעל היכולת
 להתנהג הכל . להורות כ"ל מה שנוכר בזה החלק אלא להורות על
 מציאות הפועל לכל הנמצאות לכד והוא העקר הראשון : ומאמר תולדות השמים עד
 האדם ידע את הוה אשתו (סד' ח') הוא ענין אחר ונכתב לרמוז על העקר השני (ג) שהוא
 מציאות הנבואה ותורה מן השמים . ועל זה המצא כל המצא על הורה מן
 השמים . כי ההתלה הרבוב שגדבר השם היכרך עם אדם הוא ויצו ה' אלהים על האדם לאמר וגו'
 (סד' ט"ו) וכתבאחר זה הטעם למה נצטוו האדם צווי אלהים ויהי מכלל ב"ח . ואמר
 ויצי' ה' אלהים מן האדמה כל חיה השדה ואת כל עוף השמים ויבא אל האדם לראות מה
 יקרא לו ונזכר כאצרו בא בראר כי להיות האדם משכיל (ד) ויודע כנודי ב"ח יותר מכלם
 היוכל הנמצאים השפלות משועבדות אליו (ה) וכולם נמצאו בעד האדם ותכלית האדם
 לשמור מצות קונו (ו) ועל זה הונח בעולם הזה (ו) הנמצא בנ"ע כדי שיאכל מעץ
 החיים אשר בנותן הגן (ח) שהוא רומז אל התורה שנאמר בה עץ החיים היא למחיוקיים כבה (משלי
 ג' ט"ט) וכאשר יעבור על מצות קונו (י) יגורש מ"ע ויודע כנודי ב"ח יותר מכלם (משלי
 ה' ט"ז) והוא שיהיה לו (כ) רמז על מה שיקרה לו בעולם הזה .
 שהנש הקרא כלשון רבותינו ז"ל סמאל הוא יצר הרע המשריד את האדם (ל) באמצעות
 האשה כהשג שלמותו והוא הגורם להיותו מגורש (מ) מנ"ע . ולזה נכתב בכל הספור
 הזה "אלהים . להורות (כ) ב"א ידע אל השגת השלמות האנושי בהאמנת מציאות הפועל
 כלבד (ס) אשר יושג זה מצד ההשגה בפועל המדרות הדרכים הטבעיים שהוא הנרמז
 במלה אלהים אבל צריך האמנת הנבואה ותורה מן השמים שדשגה זו היא למעלה מהשגת
 הפועל המהווה לדברים הטבעיים . ומזה היצ שהצווי ב"א מה ה' אלהים אפשר שיאכל
 אדם מעץ החיים ויבא אל העולם . לא מצד הידיעה וההכרה הראשונה שהיא ידיעה
 מציאות הפועל לכד אבל מצד השגת הנבואה והתורה האלהית המצוה לעשות הדברים
 (ע) הרצים אצל הש"י אף על (פ) פישל גורם ההקש . שהו ענין (ז) למעלה
 מן הדברים הטבעיים . וכדי שלא ידומה כזה שום שניות חלילה אמר במרתן תורה
 וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר (ד) ופהא באנו ד"א אלהיך (שמות י"ט כ"ו)
 לכאר שנותן התורה שרוא השם הנכבד הוא בעצמו הפועל לכל הנמצאים הנקרא אלהים
 בפרשה בראשית . ולזה באר משה במשנה התורה את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם
 (דברים ה' כ"ו) להורות שאף על פי שנאמר בכותן תורה וידבר אלהים את כל הדברים האלה
 השם הנכבד ברוך הוא היה המדבר . ולזה נכתב בכל זה הספור אשר מאלה תולדות השמים
 עד האדם ידע את הוה אשתו (כראשית ד' ח') ה' אלהים . (ע) להורות על העקר הזה שהוא
 מציאות הנבואה ותורה מן השמים . וכל העונשים שנוכרו בהויו (ת) כוללים למין
 האדם לא מיוחדים באדם ותוה כלבד : ומן האדם ידע את הוה אשתו עד זה ספר תולדות
 אדם הוא ענין אחר ונכתב לרמוז על העקר השלישי שהוא מציאות השבר והעונש הפרטי
 וההשגה בפרטים המהרשים בעולם מקטטות ודברי רבות בין אדם לחבירו . (ה) כמו
 שקרה לקין והבל . (ב) וזה מין אחר מן העונש על העונש הנוכר בפרשיות הקדומות
 מאדם והוה . כי שם נענש אדם על עברו מצות ד' לרמוז על כלל המין (ג) כי עקר
 העונש הוא על עברו מצות השם ולא נכתב מצד הענין הפרטי בעצמו שקרה לאדם והוה
 ולזה היו כל העונשים שנוכרו באדם ותוה . (ד) כוללים כל המין . האבל בפרשה הארת
 ביאר ההשגה בעניני פרטים מכל איש ואיש . והוא איך השנית השם בקין להענישו על
 שלא היה כוננה רצויה בעשייה דקרבן ועל החמס שעשה להבל (ה) לא מצד עברו
 כיצת השם לבד . וזה להורות שהש"י משיגה בעושי דשע להעניש על מחשבתם הרעה
 ועל החמס אשר בכפייהם ואף על פי שהוא מאריך אפו לרם כמו שהארץ לקין לסוף הגה
 הוא נפרע מחס כמו שנפרע מקין . כמדה שמרד מרד לו . כי כמו שהרג את הבל וגרם
 להפסיק כל הולדותיו כן נהרג קין ונמחו כל הולדותיו כמבול ולא נשתייר מהם שריד ופליט
 אף על פי שהיו בחולדות קין אנשים גדולים חכמים ונכונים (י) שהמציאו המלאכות
 והחכמות כמו שכתוב אבי כל חורש נחשה וכרול אבי יושבאהל ומקנה אבי כל חורש
 כנור ועוגב (כראשית ד' כ"א) (ו) ולא נשא השם פנים להם . וזאת היתה כונת כל החלק
 הג'

המספר לקמן מ"ג פ"ג וע"ס כפ"ב בענפים וע"י ההשגה זולל יבא אל שלמות תכלית כ"א ע"י השגת התורה הנרמז במלת ה' חלבי' כי היא
 למעלה מן הדברים הטבעיים (וזה הגד אפשר שיאכל עוף החיים וכו' . ונראה טעמו של הממטר כח"ש שהנבוא ותורה נרמז בשם ה' חלבי' הוא
 כי השני והכבוד מושג במראה הכנולא קרא הקבוק פעם ה' ופעם חלבי' כמ"ש לקמן מאמר ב' פ"כ ע"ש ועוד כי ה' דברות נאמרו ע"י
 ב' שמות אלו כמ"ש חיד בסמוך אנכי ה' חלבי' וגו' (ע) הנרמז . שכן עלתה רזונו ית' : (פ) שלא יגורם ההקש . שלא ישג
 טעם ע"י השכל הטבעי כגון לביטט טעמו ואיכלת חור וסופר ובינאל כוה . (ש) שלא יגורם השכל האנושי מנר היקש דבר לדבר) :
 (צ) למעלה מן הדברים הטבעיים . כי האדם לא יוכל להשיג שכלו בדברים האלהיים רק בדברים הטבעיים ויכל להשיג לכן
 הדברים האלהיים יסג למעלה מהטבעיים . (ק) וכדי שלא ידומה כזה שום שניות חלילה . שלא ימסוך מאחר סתבות בתחלה חלבי' לכד
 ונחלה תולדות וחלץ לחמר ה' חלבי' הם ב' חליות חלילה : (ר) ופתח בחלבי' ה' חלבי' . ומתחלה חמר חלבים לכד :
 (ש) לכרות על העקר הזה . כי בשעת מתן תורה נאמר ג' ב' שמות הללו : (ח) כוללים למין האדם . כי עניניהם ומעשיהם
 של אדם וחוה הם רמז מה שיקרה לאדם בע"ה כו' לעיל : (א) כמו שקרה לקין והבל . כי הריגת הבל ועונשו קין לא היה כולל כל מין
 האדם רק השכל עמ' ותולדות' כאמר איך השגת הש"י עליהם והענין לקין על הריגת חסיונהו נקרא עונש הפרטי וכן הוא בדברינו בחיי ועיין
 מזה לקמן פט"ו ומאמר ג' כי ענין דבא חלות עם מה שנוכר סס . (ב) וזה קין אחר מן העונש על העונש . שזה העונש דקין הוא אינו דומה
 לנכוס לאדם וחוה : (ג) כי עיקר העונש הוא על עברו מצות ה' כמו שז"ל כ"א ע"י חמר מן העונש על העונש . שזה העונש דקין הוא אינו דומה
 (ד) כוללים כל המין . שהרי כל העולם כולל נדון כמות' ונער הריון וכולל כוה מן העונשים הנז' סס : (ה) לא מנר עברו מצות ה' לכד שזה כולל
 שבע מצות שנטעו עליהן אדם . (ו) שהמציאו המלאכות . שהמציאו שכלם המלאכות ומסג נתפסו המלאכות בעולם : (ז) ולא נשא ה' פנים להם .

(א) שהמלאכה הראשית סוף כל המלאכות וכלן
 קדומות אליה . (ב) ונמצאות בעבורה . וכל זה
 החלק לא נכתב אלא להורות על העקר הראשון שהוא
 מציאות הפועל לכל הנמצאות כלבד . ולזה לא נזכר
 בכל החלק הזה שהוא מבראשית עד אלה תולדות
 השמים אלא שם אלהים כלבד כלומר בעל היכולת
 להתנהג הכל . להורות כ"ל מה שנוכר בזה החלק אלא להורות על
 מציאות הפועל לכל הנמצאות לכד והוא העקר הראשון : ומאמר תולדות השמים עד
 האדם ידע את הוה אשתו (סד' ח') הוא ענין אחר ונכתב לרמוז על העקר השני (ג) שהוא
 מציאות הנבואה ותורה מן השמים . ועל זה המצא כל המצא על הורה מן
 השמים . כי ההתלה הרבוב שגדבר השם היכרך עם אדם הוא ויצו ה' אלהים על האדם לאמר וגו'
 (סד' ט"ו) וכתבאחר זה הטעם למה נצטוו האדם צווי אלהים ויהי מכלל ב"ח . ואמר
 ויצי' ה' אלהים מן האדמה כל חיה השדה ואת כל עוף השמים ויבא אל האדם לראות מה
 יקרא לו ונזכר כאצרו בא בראר כי להיות האדם משכיל (ד) ויודע כנודי ב"ח יותר מכלם
 היוכל הנמצאים השפלות משועבדות אליו (ה) וכולם נמצאו בעד האדם ותכלית האדם
 לשמור מצות קונו (ו) ועל זה הונח בעולם הזה (ו) הנמצא בנ"ע כדי שיאכל מעץ
 החיים אשר בנותן הגן (ח) שהוא רומז אל התורה שנאמר בה עץ החיים היא למחיוקיים כבה (משלי
 ג' ט"ט) וכאשר יעבור על מצות קונו (י) יגורש מ"ע ויודע כנודי ב"ח יותר מכלם (משלי
 ה' ט"ז) והוא שיהיה לו (כ) רמז על מה שיקרה לו בעולם הזה .
 שהנש הקרא כלשון רבותינו ז"ל סמאל הוא יצר הרע המשריד את האדם (ל) באמצעות
 האשה כהשג שלמותו והוא הגורם להיותו מגורש (מ) מנ"ע . ולזה נכתב בכל הספור
 הזה "אלהים . להורות (כ) ב"א ידע אל השגת השלמות האנושי בהאמנת מציאות הפועל
 כלבד (ס) אשר יושג זה מצד ההשגה בפועל המדרות הדרכים הטבעיים שהוא הנרמז
 במלה אלהים אבל צריך האמנת הנבואה ותורה מן השמים שדשגה זו היא למעלה מהשגת
 הפועל המהווה לדברים הטבעיים . ומזה היצ שהצווי ב"א מה ה' אלהים אפשר שיאכל
 אדם מעץ החיים ויבא אל העולם . לא מצד הידיעה וההכרה הראשונה שהיא ידיעה
 מציאות הפועל לכד אבל מצד השגת הנבואה והתורה האלהית המצוה לעשות הדברים
 (ע) הרצים אצל הש"י אף על (פ) פישל גורם ההקש . שהו ענין (ז) למעלה
 מן הדברים הטבעיים . וכדי שלא ידומה כזה שום שניות חלילה אמר במרתן תורה
 וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר (ד) ופהא באנו ד"א אלהיך (שמות י"ט כ"ו)
 לכאר שנותן התורה שרוא השם הנכבד הוא בעצמו הפועל לכל הנמצאים הנקרא אלהים
 בפרשה בראשית . ולזה באר משה במשנה התורה את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם
 (דברים ה' כ"ו) להורות שאף על פי שנאמר בכותן תורה וידבר אלהים את כל הדברים האלה
 השם הנכבד ברוך הוא היה המדבר . ולזה נכתב בכל זה הספור אשר מאלה תולדות השמים
 עד האדם ידע את הוה אשתו (כראשית ד' ח') ה' אלהים . (ע) להורות על העקר הזה שהוא
 מציאות הנבואה ותורה מן השמים . וכל העונשים שנוכרו בהויו (ת) כוללים למין
 האדם לא מיוחדים באדם ותוה כלבד : ומן האדם ידע את הוה אשתו עד זה ספר תולדות
 אדם הוא ענין אחר ונכתב לרמוז על העקר השלישי שהוא מציאות השבר והעונש הפרטי
 וההשגה בפרטים המהרשים בעולם מקטטות ודברי רבות בין אדם לחבירו . (ה) כמו
 שקרה לקין והבל . (ב) וזה מין אחר מן העונש על העונש הנוכר בפרשיות הקדומות
 מאדם והוה . כי שם נענש אדם על עברו מצות ד' לרמוז על כלל המין (ג) כי עקר
 העונש הוא על עברו מצות השם ולא נכתב מצד הענין הפרטי בעצמו שקרה לאדם והוה
 ולזה היו כל העונשים שנוכרו באדם ותוה . (ד) כוללים כל המין . האבל בפרשה הארת
 ביאר ההשגה בעניני פרטים מכל איש ואיש . והוא איך השנית השם בקין להענישו על
 שלא היה כוננה רצויה בעשייה דקרבן ועל החמס שעשה להבל (ה) לא מצד עברו
 כיצת השם לבד . וזה להורות שהש"י משיגה בעושי דשע להעניש על מחשבתם הרעה
 ועל החמס אשר בכפייהם ואף על פי שהוא מאריך אפו לרם כמו שהארץ לקין לסוף הגה
 הוא נפרע מחס כמו שנפרע מקין . כמדה שמרד מרד לו . כי כמו שהרג את הבל וגרם
 להפסיק כל הולדותיו כן נהרג קין ונמחו כל הולדותיו כמבול ולא נשתייר מהם שריד ופליט
 אף על פי שהיו בחולדות קין אנשים גדולים חכמים ונכונים (י) שהמציאו המלאכות
 והחכמות כמו שכתוב אבי כל חורש נחשה וכרול אבי יושבאהל ומקנה אבי כל חורש
 כנור ועוגב (כראשית ד' כ"א) (ו) ולא נשא השם פנים להם . וזאת היתה כונת כל החלק
 הג'

ללא חס עליהם: (ח) ובענין ד' לטון העדר ו' לטון להסי יכולת: (ט) חקר הבנין • כמו שאמר וברכה פעמים תמצא בדברי המחבר זה לטון ורין לפרשוק: (י) שמע מעלתו ודעותיו הוא ששני בשל' וכו' • ע"מ"ג פ"ג ס"ב כיאר הכתוב מוכח אדני' תעשה' וכו' וכן נכתב הענין יותר: (כ) ובאר בספורה ה' וחבזה בל' וכו': (ל) ולין זה מדרת הדין • ולין זה דרך של מרת הדין: (מ) לא נזכר כזה בספור • סס אלהים • רק שם של הויכח אלהים מורה על מרת הדין ושם הויכח מורה על מ"ה"ר: (נ) סידור התחלות הספר • סידור של יסודות הספר שעליהם הספר עומד • אבל מ"ש המחבר לפני זה בסוף שמואל התחלת הספר רצה לומר מכלל עתהיל הספר ולטון תחלה הוא: (ס) אבל כמו שכלל עתהיל • עתהיל לכאור פי' הכתוב דוחספר תולדות אדם וכו': (ע) אלא התחלות לספר • יסודות לספר: (פ) כמו שכלל חכמה וחקמה וכו' • כל חכמה שיראה אדם להשיג יונחו וכו' כיון בחכמת תורתנו • וחמה כדי שלא תוקעה להכריזה התורה לכתוב דוקא בתחלת' התחלות ויסודותיה ולא באופה וכו' שכתבאר לעיל בזה הפ' • (צ) וספור הראשית הוא ספור תולדות אדם • וזה הכתוב דוחספר תולדות אדם כותבו לנגיד ספור הראשית הוא וכו': (ק) חף על פי שלספור תולדות • חף על פי שלפי מה שכתבו סוכות ספר הראשית לספר ולגיד תולדות אדם חסן כל פייה ביה מספיק וכו': (ר) לרמון ענין גדול הוא הכרחי למנין התורה • גפני זה לאישל שאלוהל כונת התורה על התולדות ולמהלי לספר תולדות אדם בתורה כי הוא הכרחי וכו': (ש) מהתחלות • יסודות: (ת) הקיום האיש • הפרטי דהיינו שכל איש ויזה כפי ענינו קיים לעד איש ויזה כפי ענינו: (א) הקיום המיני • שחין לו קיום לעצמו רק למינו דהיינו אסמת דחוקן נולד כנו מתמי וחסן כל קיום למין האדם ומהלד אינו ראוי לקבל הזוג כמו שכתבאר לקמן בפרק זה: (ב) משתתף בו • דוחספר כזה לשאר ב"א: (ג) שני הקיומים • קיום המיני וקיום האיש ולכן הם כדמון כלן תחלת התורה כדו שזוג עני' התורה וזכה להשארות הנפש: (ד) בניו נתן • מאחר שאמר נעשה כל' רבים • (ה) כלומר שיתחברו כ"א הכחות • כ"א שלמיה מ"ה' ויאלתר אלהים נעשה אדם וכו' ר"ל שגור על שני יצורים שיתחברו יחד ככריות החדש הוא מל' הכתוב ויגור וימר ויחס לו כדו שני' כתיב כ"א הראשית בספוק ואלתר אלהים יאר ע"ש • אבל אס כאמר טכא ללמד שיקה בגדול עלה מן הקטן כמ"ש בסוף חין אנו לייכן לפרש לטון ויאלתר מלשון וגור: (ו) ברא אותם בלשון יחיד • ולא אמר ברא אותם כדו • אלא שיש להקשות על זה ממה שנמצא שם בכראשית רבה בשעה שאמר לו הק"ב למשה כדו נעשה אדם אמר לפניו רבונו של עולם מפני מה אהרן נותן (ח) פתחון פה למינים לטעון שני' התורה וזכה להשארות הנפש: (ט) ראוי שימצא והדבר שמיצאוהו ע"א ראוי שימצא ומה שמיצאוהו מעורב מן הטוב והרע אס הטוב הוא הנוכח ראוי שימצא ואם הרע הוא הנוכח אין ראוי שימצא • וזה הלשון שאמר לו הק"ב למשה כדו והרוצה לטעון יטען יראה ממנו כמי שרוצה לסבול נוק מועט: (י) בעבור התועלת המרובה המגיע מזה הלשון ומי יתן וארעה מה הטוב המרובה המגיע בלשון נעשה אדם • אים כדו ללמד (כ) לגדול שיקח עצה (ל) מן הקטן כמו שהוא יתברך נמלך במלאכת שמים וארץ שם נבראו אף על פי שלא היה צריך אין זה הקטן כל כך גדול כדו שישכיל בעדו הנזק המגיע ממנית פתחון פה למינים לטעון • ואף אס נאמר שהתועלת המגיע מזה היא מה שאמרנו בשם רבי ירושע בן לוי ששנדע שהאדם יש בו כח שכלי כעליונים וזכה המרי כנמצאים השפלים שזה הכח השכלי נותן לו קיום באיש רצד' לומר השארות אל הנפש האנושית הפרטית (ק) וזוהי דבר הכרחי אל התורה כמו שאמרנו • כי הנה זה אף אס בלי ספק הוא תועלת גדול שראוי לסבול בעדו נזק טעורת המינים הנה עדין ראוי לשאול מה ההכרח המביא לכתוב נעשה בלשון

הג' הור • ולזה נכתב בושם ה' בלבד • לרמוז בו ההשגחה הפרטית אשר היא ככל הדברים הנעשים בעולם לתת לאיש כדרכו וכפרי מעליו אינו מצד מציאות הפועל המהווה לדברים הרטביים ולא מצד תורה מן השמים אבל מצד שמשלמות השם ומעלתו הוא להשיג בשפלים (ח) ובענין היכולת להושיעם מיד שוסיסה • (ט) ובאר הנביא רמון לזה מרומ וקדוש אשכונ ואהדכא ושפלו רוח (יעשה נ"טו) כלומר (י) שמצד מעלתו ורוממותו הוא שישגיח בשפלים להראות עוצם יכולתו להחיות לבדכאים: (כ) ובאר בספור הזה והכל שהשגחה היא במרת רחמים לפתוח לרשעים דרכי ההשגחה כמו שפתח לקין ואמר לו הלא אים תטיב שאתה וגו' (כראשית ד'') (ל) ואין זה ממרת הדין • ולזה (מ) לא נזכר בזה הספור שם אלהים כלל • ואחר שמיים אלו הג' עקרונם שהם התחלות לדת האלהית חור להתחיל הספור וסדר התולדות כאשר בתחלה • ואמר זה הספר תולדות אדם • כאלואמר שמתאן הויה ההחלה הספר כי כל מה שכתב עד הנה אינו אלא (נ) סדר ההחלות הספר שאינו מן הספר • (ס) אבל כמו שכל מתחיל ספר ואמר בהתחלתו זה הספר מדבר בכך ובכך כן בכאן ואמר זה הספר שהוא ספר כראשית מדבר בתולדות אדם והיאך נמשך העולם ממנו ובא לכאור שמה שנכתב עד הנה אינו מן הספר (ע) אלא התחלות לספר (פ) כמו ששכל חכמה וחכמה וכו' וכן הרחלוחיה בהתחלתו ספר תולדות אדם הוא ההחלה ספר התורה (ס) ושספר בראשית הוא ספור תולדות אדם • והחל ואמר ביום בראו אלהים אדם כדמות אלהים עשה אותו וזכר ונקבה בראו וגו' (כראשית ה') (ק) אף ערפי שרספור התולדות היה מספיק בשיאמר ביום בראו אלהים אדם זכר ונקבה בראו וגו' אמנם האריך לברא ביום בראו אלהים כדמות אלהים עשה אותו (ר) לרמוז על ענין גדול הוא הכרחי למציאות התורה ודחוא שרשכר העונש הפרטי אשר אברנו שהוא אחת (ט) מתחלות התורה אמנם הוא אפשר שיגיע לאדם מצד הנפש המשכלת שבו שהיא כדמות אלהים שמהו הצד אפשר שיגיע לאדם (ת) הקיום האיש ומזה הרצו הוא ראוי לקבל עונש ויכר פרטי לא מצד (ח) הקיום המיני שהוא (ז) משתתף בו לשאר הכללי חיים • ועל כן כתב בזה הספוק שהוא רחלת התורה (ג) שני הקיומים אשר לאדם • כי אמר בדקות אלהים עשה אותו לרמוז שיש לו קיום אישי כעליונים מצד היותו כדמות אלהים כדומר המלאכים שהם קיימי' באיש • ואמר זכר ונקבה בראו לרמוז על הקיום המיני שיש בו כהתחוננים ואל זה רמזו ר"ל בכראשית רבה (פרשה') שאמר על פסוק נעשה אדם בצלמנו וגו' (כראשית ח' ק"ו) (ד) במי נמלך אמר ר' יהושע בן לוי כמלאכת שמים וארץ נמלך • וביאר זה כי לפי שעד יום השישי קודם שנברא אדם היו בעולם ב' יצירות מתחלפות העליונים שהם קיימים באיש והתחוננים שהם קיימים במין ולא באיש ונמלך הקדוש ברוך הוא בעליונים ובהתחוננים ואמר נעשה אדם בצלמנו כדמותנו (ה) כלומר שיתחברו בו שתי הכחות יחד קיום באיש וקיום • כמין קיום באיש כעליונים מצד הכח השכלי אשר בו קיום במין כהתחוננים מצד הכח התמימי אשר בו • ולזה אמר ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים (ו) ברא אותו בלשון יחיד לרמוז על הקיום האיש שנתן לו יותר על שאר בעלי חיים • ואחר כך אמר ונברא אתם ברא אותם בלשון רבים לרמוז על הקיום המיני שהוא מצד הזכר והנקבה יחד: (ז) אלא שיש להקשות על זה ממה שנמצא שם בכראשית רבה בשעה שאמר לו הק"ב למשה כדו נעשה אדם אמר לפניו רבונו של עולם מפני מה אהרן נותן (ח) פתחון פה למינים לטעון שני' התורה וזכה להשארות הנפש: (ט) ראוי שימצא והדבר שמיצאוהו ע"א ראוי שימצא ומה שמיצאוהו מעורב מן הטוב והרע אס הטוב הוא הנוכח ראוי שימצא ואם הרע הוא הנוכח אין ראוי שימצא • וזה הלשון שאמר לו הק"ב למשה כדו והרוצה לטעון יטען יראה ממנו כמי שרוצה לסבול נזק מועט: (י) בעבור התועלת המרובה המגיע מזה הלשון ומי יתן וארעה מה הטוב המרובה המגיע בלשון נעשה אדם • אים כדו ללמד (כ) לגדול שיקח עצה (ל) מן הקטן כמו שהוא יתברך נמלך במלאכת שמים וארץ שם נבראו אף על פי שלא היה צריך אין זה הקטן כל כך גדול כדו שישכיל בעדו הנזק המגיע ממנית פתחון פה למינים לטעון • ואף אס נאמר שהתועלת המגיע מזה היא מה שאמרנו בשם רבי ירושע בן לוי ששנדע שהאדם יש בו כח שכלי כעליונים וזכה המרי כנמצאים השפלים שזה הכח השכלי נותן לו קיום באיש רצד' לומר השארות אל הנפש האנושית הפרטית (ק) וזוהי דבר הכרחי אל התורה כמו שאמרנו • כי הנה זה אף אס בלי ספק הוא תועלת גדול שראוי לסבול בעדו נזק טעורת המינים הנה עדין ראוי לשאול מה ההכרח המביא לכתוב נעשה בלשון

כדו' אחר זה אלא אותו לרמוז וכו' • (ח) פתחון פה למינים לטעון • שיש לחוש מזה לב' רשויות חלילה: (ט) ראוי שימצא • ראוי שילך רעיו (ראויה שיהי') ויעזיב אותה והמניח או שידבר אותה המדבר) מאחר שניצולותו כולו טוב ואפילו אס אינו נלמד מרוב אלא שבעבור כדו שרעו ע"ה נזכר על הרע כעבור מעט הרע המזכיר בו אבל אס הוא להקטן שהוא כולו רע או אפי' שמעורב בו מעט טוב מאחר שרע הוא הרוב והגובר על הטוב אין ראוי שילך אחריו (אין ראוי שימצא) • (י) בעבור התועלת המרובה המגיע מזה הלשון כמ"ש בסוף חין אנו לייכן לפרש לטון ויאלתר מלשון וגור: (ו) ברא אותם בלשון יחיד • ולא אמר ברא אותם כדו • אלא שיש להקשות על זה ממה שנמצא שם בכראשית רבה בשעה שאמר לו הק"ב למשה כדו נעשה אדם אמר לפניו רבונו של עולם מפני מה אהרן נותן (ח) פתחון פה למינים לטעון שני' התורה וזכה להשארות הנפש: (ט) ראוי שימצא והדבר שמיצאוהו ע"א ראוי שימצא ומה שמיצאוהו מעורב מן הטוב והרע אס הטוב הוא הנוכח ראוי שימצא ואם הרע הוא הנוכח אין ראוי שימצא • וזה הלשון שאמר לו הק"ב למשה כדו והרוצה לטעון יטען יראה ממנו כמי שרוצה לסבול נזק מועט: (י) בעבור התועלת המרובה המגיע מזה הלשון ומי יתן וארעה מה הטוב המרובה המגיע בלשון נעשה אדם • אים כדו ללמד (כ) לגדול שיקח עצה (ל) מן הקטן כמו שהוא יתברך נמלך במלאכת שמים וארץ שם נבראו אף על פי שלא היה צריך אין זה הקטן כל כך גדול כדו שישכיל בעדו הנזק המגיע ממנית פתחון פה למינים לטעון • ואף אס נאמר שהתועלת המגיע מזה היא מה שאמרנו בשם רבי ירושע בן לוי ששנדע שהאדם יש בו כח שכלי כעליונים וזכה המרי כנמצאים השפלים שזה הכח השכלי נותן לו קיום באיש רצד' לומר השארות אל הנפש האנושית הפרטית (ק) וזוהי דבר הכרחי אל התורה כמו שאמרנו • כי הנה זה אף אס בלי ספק הוא תועלת גדול שראוי לסבול בעדו נזק טעורת המינים הנה עדין ראוי לשאול מה ההכרח המביא לכתוב נעשה בלשון

(י) אלא שיש להקשות על זה • אס כוונת הכתו' כמ"ש נעשה לטון רבים על התאחדות ב' הקיומים ההם א"כ קשה ממה שכתבאר וכו' • (ח) פתחון פה למינים לטעון • שיש לחוש מזה לב' רשויות חלילה: (ט) ראוי שימצא • ראוי שילך רעיו (ראויה שיהי') ויעזיב אותה והמניח או שידבר אותה המדבר) מאחר שניצולותו כולו טוב ואפילו אס אינו נלמד מרוב אלא שבעבור כדו שרעו ע"ה נזכר על הרע כעבור מעט הרע המזכיר בו אבל אס הוא להקטן שהוא כולו רע או אפי' שמעורב בו מעט טוב מאחר שרע הוא הרוב והגובר על הטוב אין ראוי שילך אחריו (אין ראוי שימצא) • (י) בעבור התועלת המרובה המגיע מזה הלשון כמ"ש בסוף חין אנו לייכן לפרש לטון ויאלתר מלשון וגור: (ו) ברא אותם בלשון יחיד • ולא אמר ברא אותם כדו • אלא שיש להקשות על זה ממה שנמצא שם בכראשית רבה בשעה שאמר לו הק"ב למשה כדו נעשה אדם אמר לפניו רבונו של עולם מפני מה אהרן נותן (ח) פתחון פה למינים לטעון שני' התורה וזכה להשארות הנפש: (ט) ראוי שימצא והדבר שמיצאוהו ע"א ראוי שימצא ומה שמיצאוהו מעורב מן הטוב והרע אס הטוב הוא הנוכח ראוי שימצא ואם הרע הוא הנוכח אין ראוי שימצא • וזה הלשון שאמר לו הק"ב למשה כדו והרוצה לטעון יטען יראה ממנו כמי שרוצה לסבול נזק מועט: (י) בעבור התועלת המרובה המגיע מזה הלשון ומי יתן וארעה מה הטוב המרובה המגיע בלשון נעשה אדם • אים כדו ללמד (כ) לגדול שיקח עצה (ל) מן הקטן כמו שהוא יתברך נמלך במלאכת שמים וארץ שם נבראו אף על פי שלא היה צריך אין זה הקטן כל כך גדול כדו שישכיל בעדו הנזק המגיע ממנית פתחון פה למינים לטעון • ואף אס נאמר שהתועלת המגיע מזה היא מה שאמרנו בשם רבי ירושע בן לוי ששנדע שהאדם יש בו כח שכלי כעליונים וזכה המרי כנמצאים השפלים שזה הכח השכלי נותן לו קיום באיש רצד' לומר השארות אל הנפש האנושית הפרטית (ק) וזוהי דבר הכרחי אל התורה כמו שאמרנו • כי הנה זה אף אס בלי ספק הוא תועלת גדול שראוי לסבול בעדו נזק טעורת המינים הנה עדין ראוי לשאול מה ההכרח המביא לכתוב נעשה בלשון

באמר כוונתו... כוונתו הוא תולדות אדם כי אמר... האדם כוונתו וכוונתו...

בלשון רבים (ס) היה לו לומר ואמר אלהים לעליונים ולהתחננים אעשה אדם בצלמכם והיו בני עמים מזה...

תכלית הפרטי: (ס) היה לו לומר ואמר אלהים לעליונים... כשלאמר אדם כדי ללמד לגדול שיקח עליו הכבוד...

הוא זה: (פ) ששם - ששם על פי: (צ) כתב נעשה - אדם... כתיב נעשה: (ק) והוא... והוא זה: (ר) להשאיר האיש...

באלו שני הכות וכו' ומה כוונתו וכו' ללכת כתבתי... והאילו עקבתי וכו' ללכת כתבתי... נעשה כדו מביא נעשה שני רשויות...

רשויות היו אומרים אדם בראש כל כוונתו וכוונתו... וכן כוונתו וכוונתו וכוונתו... כוונתו וכוונתו וכוונתו...

הוא זה: (ז) ששם כוונתו וכוונתו... כוונתו וכוונתו וכוונתו... כוונתו וכוונתו וכוונתו...

עליה

שענה'א' מן לקטן'ו' פכ"ג. כמ"ש'ת' של' ינויר סיכרא או יפעל וכו' וע"ש פירוש'ו' וכו' ומתכו' טענות'ו' חלו הכרתו לומר שעולם הוא מחוייב המציאות ולו' נכרה ברצון הש"י רק הש"י הוא סבה לעולם וכו' ול' לו' טענות שום טענה מהכרחי' כמו ש"א' להטעם שישתנה טענה

כ"א' חלומר עליו שיש לו סוף אם עדין לא התחיל . או לחומר לטון לא יכלה לחומר על שניהם דלנוי שאין לו סוף ותכלית לתפרד דהיינו בעבר וגם אין לו סוף ותכלית להבא . ולפיכך נקרא כמ"ת מחומר שאין לו סוף ותכלית הן עמד הקודם הן עמד המאחר' וק"ל . ולפי זה תמצית הנאמר על טענה ומציאת יהיה עקר .

אין מציאות משה והמשיח יהיויב לו להכתיש ר"ש שהאיש שלא ימצא אלא בהמצא קודם לו אישים ב"ת איזאשר שימצא לעולם לפי שהכלתי ב"ה לא יכלה לעולם ובוה הפול התורה בכללה בלי ספק . (כ) מכל מקום מי שיאמין שיש חומר ראשון קדום (ל) ממנו נברא ונתחדש העולם בעת שרצה השם וכמו שרצה לא יכחיש זה הרעה נפי התורה ומזמניה . כי כל הניסים והנפלאות שנאו בהורה כשינוי טבעו וסדרו על עולם לא היו יצירה יש מאין אלא יש מיש . (מ) כההפך המטהנהש . ושקנו המים (נ) בכלתי זמן עם היותם פשוטים צורת דם . אף על פי שהפשוט אי אפשר להתהפך דם כי לוח (ס) לא יזונו המים את הב"ח . (ע) ועם כל זה הקנה הש"י על יד משה נביאו לחלק מן המים צורה אש ולחלק אחר צורת אויר ולחלק אחר צורת עפר (פ) וטרפס יחד ונתמזגו ונהפכו לדם (צ) הפוך עצמי בכלתי זמן . ולא למראה עינים כד שאם היה למראה עינים לא סתה הדגה ולא באש האור . וכן כל נפי התורה והנביאים שהיו בעצמים לא היה בהם יצירה יש מאין אלא יש מיש . כל שכן מה שהיו מהם במקרים כההפך יד משה מצורעת כשל . ולזה אף אם יש מי שיאמין בקדמות על הדרך שיאמינהו ארסטו הוא כופר בהורה ובכל נסיה הנה מי שיאמינה על הדרך הורה אינו כופר בהורה ובמזמניה (ק) כי אין מהכרח האמנת התור' ונסיה להאמין בריאה או יצירה יש מאין . ולזה אמרנו בפרק הקודם לזה שעקר החלק הראשון מפרשת בראשית הוא להורות על מציאות הפועל בלבד שהוא עקר הראשון ההכרחי למציאות התורה האלהית שלא יצויר מציאות התורה האלהית וזלתי . אבל האמנת

ההרוש יש מאין אע"פ שהיא אמונה צריך כל בעל הורה להאמינה כמו שצריך להאמין כי משה בקע צור וזוכו מים והגיו את השלו והוריד את המן מכל מקום אינו עקר מעקרי התורה האלהית . (י) ולזה לא מצאו הרמב"ם ז"ל עם עקרי התורה ואף על פי שכתב בפרק המדוע פרק ג' מהלכות רשונה כי חמשה הם הנקראים מינים ואחד מהם האומר שאינו לבדו ראשון וצוד ל"כל והוא מבואר כי האומר שיש חומר ראשון קדום הנה הוא באומר שאינו לבדו ראשון כי החומר הראשון הוא ראשון כמוהו לפי דבריו ועם כל זה שקראו מין מי שלא יאמין ההרוש יש מאין לא מצאו בעקרים לשי שאיננו עקר שלא תצויר תורה אלהית וזלתי . ויהיה אס כן מה שהתחילה התורה בפרשת בראשית הוא להורות על מציאות הפועל שהוא עקר ראשון והכרחי התורה האלהית כמו שבארנו :

פרק שלשה עשר (א) אין בדת שמחוקת (ב) בשלשה העקרים הללו שזכרנו שהם מציאות השם ושכר וענינו ותורה מן השמים (ג) שהם עקרים כוללים לדת האלהית כמו שאמרנו (ד) היא אלהית על כל פנים שהאמין בהיקרא מאמין בהורה אלהית ויריה לו חלק לעולם הבא . שאין הדבר כן (ה) אבל עקר הענין הוא כי שלשה העקרים הללו הם עקרים כוללים לדת האלהית שכל הכופר באהרה הנה יוצא מכלל בעלי הדת האלהית ואין לו חלק לעולם הבא לפי שאינו מורה בתורה אלהית כמו שראוי ואולם המודה בהם עדין אין לו חלק לעולם הבא עד שיודע בהם ובשרשים הנחלים בדם והמסתעפים מהם כי כל הכופר באחד מן השרשים כאלו כופר בעקר השורש הוא מסתעף ממנו . (ו) כי המאמין בעקר הראשון שהוא מציאות השם צריך גם כן שיאמין שהוא אחד ושאינו גוף ולא כח בגוף וכיוצא באלו שהם שרשים יוצאים מן העקר הנה הוא נחלים בו . וכמו שיאמין תורה מן השמים שהוא העקר הב' צריך שיאמין מציאות הנבואה ושלחותיה בעקר השלישי שהיא השכר והעונש צריך שיאמין בידעת ה' והשיגחה (ז) ושיש שם שכר אס נפשי ואס גופי . וכל מי שיכופר שורש מאלו השרשים המסתעפים מן העקרים או נחלי' בהם כאלו כופר בעקר עצמו . כי כמו שמי שיכחיש מציאות הנבואה שהוא שורש להורה מן השמים או שלחות השליח שנתנה על ידו הנה הוא בארזו כופר בעקר התורה מן השמים כן מי שיאמין שהשם יתברך גוף הנה הוא כופר בעקר שהוא מציאות השם . לפי שהאמנה מציאות השם היא שיאמין (ח) שיש שם נמצא מחוייב המציאות ממציאת כל הנמצאים וכלם מושפעים מאהו וצריכין לו והוא אינו צריך אל דבר וזרה . ואם היה מחוייב המציאות גשם היה צריך (ט) אלא אחר . לפי שכל גשם (י) מורכב כמו שבאר הרב המורה בהקדמתו כ"כ מורכב צריך אל מרכיב ופועל אחר (כ) ויהיב חברו חלקיו . וראי היראס כן מחוייב המציאות בעצמו (ל) אלא בזולתו ולא יהיה מסתפק בעצמו אבל יהיה צריך אל זולתו והזולת דהוא אס כן גורל ממנו ופועל אותו

על טעם כח"ס . ומציאת מחומר שעתה וכן בחומים הקודמים עד לחין תכלית עדין לא היה כנמצא שום איש שהיה משתנה ומטעם הכריאה מכחו שהיה שוב לא ישתנה כי הכב"ח לא יכלה לעולם . וכו' תפול התורה וכו' . (כ) ת"מ מי שיאמין . קדמות כוח דהיינו שהיה איזה חומר כנמצא עולמית כיון כח"ס . והוא דעת אלטון :

- (א) חומר . מן החומר הזה :
- (ב) כההפך כמטה נחש . היינו יש מיש כי הנחש נתנהו מן החמה . וכן המים אף על פי שהיו פשוטים ולא חומריים קבו נורת הכס :
- (ג) בכלתי זמן . כרגע אחד :
- (ד) לא יזונו המים את הב"ח . שכן חרנין שום טעם וזוכו שתיים וזלתי הלכותיות כהסם ולפיכך נקראו פשוט' וכן אח"ל כרשי פרק כלל מערכין ח"ל הו"ו לא מקרי חומר כי לא מסגד לב האדם מוס ע"ש : (ע) ועם כל זה ואעפ"כ : (פ) וטרפס . וזווגס :
- (צ) הפוך עצמי . שהיודס חמם ולא היה כהם כי כר שום צורת מים כן גבי טעם שנתהפך לנחש . מש"כ במקרי' כמו שמבאר וכולך ח"ל ע"ש שהיה ידמם מנורעת וכו' ת"מ ידו הית' יכרת ככרשזוכה רק שנתוסף עליה הצרעת : (ק) כי אין הכרח החמנת התורה . התורה חיה ונכרת את האדם לזה וכמ"ס המתכר לגיל פ"ב כסס הרמ"ס :
- (ר) ולזה לא מצאו הרמ"ס ז"ל פ' ח"ל שהיא בעלמכות כפ' כ"ו לחלק ב' ממורה שהוא דבר עקרי לתורת משה . כן הוא מבואר כהד' לגיל כרמי הפרקים ע"ש כפרק ובענין לגיל סוף פ"ד קצת טעם אחר :

פרק יג (א) אין בדת אחר שנתבאר שלא יהיו עקרים כ"א' אחר אח"כ אין בדת וכו' : (ב) כג' העקרים הללו שזכרנו . לגיל כפ"י : (ג) שסם עקרים כוללים לדת אלהית . פי' כלדת שאומרת שהיא אלהית נרכזה להסכים עם ג' עקרים אלו : (ד) היא אלהית על כל פנים וכו' . לא חמני שדת זה מסכת כג' עקרים אלו נקראת אלהית בחוקן שהחמין באותה דת יקראו'ו' אין הדבר כן : (ה) אבל עיקר הענין וכו' עקרי' כוללי' לדת אלהית שכל הכופר וכו' . ר"ל מה שג' עקרים אלו נקראים עקרים כוללים הוא מזה אחר דהיינו בחוקן שכל הכופר בח' מן וכו' . אבל בענין אחר דהיינו שכל דת שידע כג' עקרים אלו חיה דת אלהית עד שידע בהם וכשרשים הנחלים כהם וכו' .

(ז) ושיש שם שכר אס נפשי ואס גופי . וכל מי שיכופר שורש מאלו השרשים המסתעפים מן העקרים או נחלי' בהם כאלו כופר בעקר עצמו . כי כמו שמי שיכחיש מציאות הנבואה שהוא שורש להורה מן השמים או שלחות השליח שנתנה על ידו הנה הוא בארזו כופר בעקר התורה מן השמים כן מי שיאמין שהשם יתברך גוף הנה הוא כופר בעקר שהוא מציאות השם . לפי שהאמנה מציאות השם היא שיאמין (ח) שיש שם נמצא מחוייב המציאות ממציאת כל הנמצאים וכלם מושפעים מאהו וצריכין לו והוא אינו צריך אל דבר וזרה . ואם היה מחוייב המציאות גשם היה צריך (ט) אלא אחר . לפי שכל גשם (י) מורכב כמו שבאר הרב המורה בהקדמתו כ"כ מורכב צריך אל מרכיב ופועל אחר (כ) ויהיב חברו חלקיו . וראי היראס כן מחוייב המציאות בעצמו (ל) אלא בזולתו ולא יהיה מסתפק בעצמו אבל יהיה צריך אל זולתו והזולת דהוא אס כן גורל ממנו ופועל אותו

(1) כי הענין בעקר הראשון וכו' . הכל יתבאר לקמן ע"פ'ו' מאמר זה : (ז) ושיש שם שכר אס נפשי ואס גופי . וכל מי שיכופר שורש מאלו השרשים המסתעפים מן העקרים או נחלי' בהם כאלו כופר בעקר עצמו . כי כמו שמי שיכחיש מציאות הנבואה שהוא שורש להורה מן השמים או שלחות השליח שנתנה על ידו הנה הוא בארזו כופר בעקר התורה מן השמים כן מי שיאמין שהשם יתברך גוף הנה הוא כופר בעקר שהוא מציאות השם . לפי שהאמנה מציאות השם היא שיאמין (ח) שיש שם נמצא מחוייב המציאות ממציאת כל הנמצאים וכלם מושפעים מאהו וצריכין לו והוא אינו צריך אל דבר וזרה . ואם היה מחוייב המציאות גשם היה צריך (ט) אלא אחר . לפי שכל גשם (י) מורכב כמו שבאר הרב המורה בהקדמתו כ"כ מורכב צריך אל מרכיב ופועל אחר (כ) ויהיב חברו חלקיו . וראי היראס כן מחוייב המציאות בעצמו (ל) אלא בזולתו ולא יהיה מסתפק בעצמו אבל יהיה צריך אל זולתו והזולת דהוא אס כן גורל ממנו ופועל אותו

(1) כי הענין בעקר הראשון וכו' . הכל יתבאר לקמן ע"פ'ו' מאמר זה : (ז) ושיש שם שכר אס נפשי ואס גופי . וכל מי שיכופר שורש מאלו השרשים המסתעפים מן העקרים או נחלי' בהם כאלו כופר בעקר עצמו . כי כמו שמי שיכחיש מציאות הנבואה שהוא שורש להורה מן השמים או שלחות השליח שנתנה על ידו הנה הוא בארזו כופר בעקר התורה מן השמים כן מי שיאמין שהשם יתברך גוף הנה הוא כופר בעקר שהוא מציאות השם . לפי שהאמנה מציאות השם היא שיאמין (ח) שיש שם נמצא מחוייב המציאות ממציאת כל הנמצאים וכלם מושפעים מאהו וצריכין לו והוא אינו צריך אל דבר וזרה . ואם היה מחוייב המציאות גשם היה צריך (ט) אלא אחר . לפי שכל גשם (י) מורכב כמו שבאר הרב המורה בהקדמתו כ"כ מורכב צריך אל מרכיב ופועל אחר (כ) ויהיב חברו חלקיו . וראי היראס כן מחוייב המציאות בעצמו (ל) אלא בזולתו ולא יהיה מסתפק בעצמו אבל יהיה צריך אל זולתו והזולת דהוא אס כן גורל ממנו ופועל אותו

(1) כי הענין בעקר הראשון וכו' . הכל יתבאר לקמן ע"פ'ו' מאמר זה : (ז) ושיש שם שכר אס נפשי ואס גופי . וכל מי שיכופר שורש מאלו השרשים המסתעפים מן העקרים או נחלי' בהם כאלו כופר בעקר עצמו . כי כמו שמי שיכחיש מציאות הנבואה שהוא שורש להורה מן השמים או שלחות השליח שנתנה על ידו הנה הוא בארזו כופר בעקר התורה מן השמים כן מי שיאמין שהשם יתברך גוף הנה הוא כופר בעקר שהוא מציאות השם . לפי שהאמנה מציאות השם היא שיאמין (ח) שיש שם נמצא מחוייב המציאות ממציאת כל הנמצאים וכלם מושפעים מאהו וצריכין לו והוא אינו צריך אל דבר וזרה . ואם היה מחוייב המציאות גשם היה צריך (ט) אלא אחר . לפי שכל גשם (י) מורכב כמו שבאר הרב המורה בהקדמתו כ"כ מורכב צריך אל מרכיב ופועל אחר (כ) ויהיב חברו חלקיו . וראי היראס כן מחוייב המציאות בעצמו (ל) אלא בזולתו ולא יהיה מסתפק בעצמו אבל יהיה צריך אל זולתו והזולת דהוא אס כן גורל ממנו ופועל אותו

(1) כי הענין בעקר הראשון וכו' . הכל יתבאר לקמן ע"פ'ו' מאמר זה : (ז) ושיש שם שכר אס נפשי ואס גופי . וכל מי שיכופר שורש מאלו השרשים המסתעפים מן העקרים או נחלי' בהם כאלו כופר בעקר עצמו . כי כמו שמי שיכחיש מציאות הנבואה שהוא שורש להורה מן השמים או שלחות השליח שנתנה על ידו הנה הוא בארזו כופר בעקר התורה מן השמים כן מי שיאמין שהשם יתברך גוף הנה הוא כופר בעקר שהוא מציאות השם . לפי שהאמנה מציאות השם היא שיאמין (ח) שיש שם נמצא מחוייב המציאות ממציאת כל הנמצאים וכלם מושפעים מאהו וצריכין לו והוא אינו צריך אל דבר וזרה . ואם היה מחוייב המציאות גשם היה צריך (ט) אלא אחר . לפי שכל גשם (י) מורכב כמו שבאר הרב המורה בהקדמתו כ"כ מורכב צריך אל מרכיב ופועל אחר (כ) ויהיב חברו חלקיו . וראי היראס כן מחוייב המציאות בעצמו (ל) אלא בזולתו ולא יהיה מסתפק בעצמו אבל יהיה צריך אל זולתו והזולת דהוא אס כן גורל ממנו ופועל אותו

(כחצוף) שלא היו התארום אלו מחייבים רבו בצמחות וכוונתו שיתבא' ככל מהלך ב' מרקי' ובמקרי' אחרים סס : (כ) כמאמר ב' פ' ע"ה : כפ' ופס' כאל' וכ"כ : (ל) ידיעת' והנבואה : פ' לעיל בספ"ג : (מ) ושליחות השליט' יתבאר בסמוך : (נ) כי

באות לארסו' כחצי מדעתו ונאמין שזה החצויות לעולם נלחי על זא הטבע אשר רכזהו יתכרך לא שישתכ' ממנו דבר כסום פנים אלא כפרטי' ע' צ' חסות' ח"פ' שיש יכולת לוית' לשטותו כולו או להעזרו או להעזיר כלל אה' וכתבתי גורם שימלא היצור

אם אין השם יודע - אם לא נאמין שיש להקט' ידיעה מעולם השפל הזה ע"כ' כ"ל נכלל להאמין שתלא נבוא' תהי' על הנבואות השפלי' כי האל' אשר לכבר עמה' נאמר שאינו יודע מהם כלום : (ס) ואף אם יהיה יודע' וא"ע' פי שאלמין שיש להש' ידיעה כמלאות השפלות ת"ח אם לא נאמין גם כן שה"ה מדבר עם האדם היח' אשר שמוע' לאס תורה מן השמים מלאך שמוע' מדבר עם אדם : (ע) אם לא יתאמת היותו שליט' האל' .

שיתאמת כיופית ובכירור גמור שהוא השליט' האמין מהש' לבתן תורה על ידיו ע"ד שתאמת שליטות עשה רבו ע"ה כמו שיתבאר הכל כמקרי' י"ח ו"ט לנות את האנשים ליוני' אלהי' : (ז) כתאמתות שליטות השליט' וכו' - שררך להתאמת שהוא השליט' האמיתי' . וזהו ענין תורה מן השמים - בעקר משלימות השליט' הוא נכלל בעקר תורה מן השמים וזהו ה"ל (ז) וזהו ומטעם זה שאלמנו משלימות השליט' הוא עקר כולל : (ק) כחות טשה - פורשנו לעיל ע"ה :

(ר) וזה אינו מתחייב משלימות השליט' בהכרח - כי ע"פ' שאלמין שיש נכוח גדול משה מ"ח עקר דשלימות השליט' אינו נכלל כשכלל זה - וכיון שתאמת שליטותו של עשה כיון שיתבאר רחוי' להאמין לדבריו אף שיש נכוח גדול ממנו : (ש) אכל הוא עקר כמקרי' ממנו - עין לקח וחמור ג' פ"כ כי שם מבוחר היטב מליזה טעם הוא ענף לשלימות השליט' : (ת) ואם היה עקר פרטי לתורת משה ולא עקר כולל : (א) שלימותו - של משה : (ב) מה שכתב בע"ה - לקח וחמור זה מ"ח כמאמר ג' פ"ו כ"ו : (ג) ואולם לפי מנינו תורה מן השמים עקר - אחרת לפי שטת' לו והלא התאמתות תורה מן השמים אינו כ"ל אחר שאלמין הנבואה כמו שתבאר לעיל בסמוך וכן יתבאר לקמן פ"ח מתאר זה א"כ היה מן הראוי' שיתאר לבקר הכבואה עקר ותורה מן השמים שורש

שנבאר (כ) במאמר השני בעור' הצור : והשרשים הנרלים בעקר השני שהוא תורה מן השמים ומסתעפי' ממנו הם שלש' - שהם (ג) ידיעת השם והנבואה (פ) ושליחות השליט' - ואלו השלשה גם כן מבואר מעניינם היותם מהחייבים לעקר תורה מן השמים . וזה : (ז) כי אם אין השם יודע הנמצאות השפלות לא תהיה שם נבואה מארנו ולא תורה מן השמים . (ס) ואף אם יהיה יודע הנמצאות השפלות אינו מחוייב שרגיע תורה מן השמים אם אין שם נבואה ומדע מניע מהשם לאדם - ואף אם תהיה שם נבואה להודיע העתירות אלו לצוהות האדם צווים פרטים שיעשה הוא ובניו ובני בורנו אחריו כמו שצוה לאברהם מצות המילה לא יתחייבו האנשים להשמע אליו (ע) אם לא יתאמר היותו שליט' האל' לצוות את האנשים צווי' אלהי' . ולזה היה (פ) התאמתות שליחות השליט' עקר כולל לכל הדתות האלהיות . כי כשיש אמת שליחות השליט' היותו שליט' גדול במדרגה יותר (מאד הן שלש' יהיה כמותה מדרגה יהיה אפשר שינתן על ידו סוד אלהי' כולל ומספק להגיע האנשים אל ההצלה הנצחית וזהו ענין תורה מן השמים . (ז) ולזה לא מנינו נבואה משה בכל העקרים ולא בפרטים כמו שעשה הרמב"ם ז"ל . כי אין ראוי לסנות עקר אלא מה שלא ידומה תורה אלהית זולתו ולא שורש אלא מהתייב לעקר בהכרח (ח) וזה אינו מהחייב שליחות השליט' בהכרח (ט) אבל הוא ענף נמשך ממנו (ת) ואם היה שימין הנה הוא עקר פרטי לתורת משה . אבל לפי שהתאמתות שליחות השליט' המיוחד בכל דת ודה עקר פרטי אלהי' וכפי חוק התאמתות שליחות השליט' היתה חוק האמת בדת ההיא לא ראוי לסנות נבואה משה עקר פרטי לתורת משה כי אחר התאמת (ח) שליחותו אין צורך לאמת מדרגת נבואתו . ואמנם אין יהיה התאמתות שליחות השליט' כדאי שאלא יפול בו שום ספק . זה כמה שיתבאר (כ) ממה שיבא בע"ה :

(ג) ואולם לפי מנינו תורה מן השמים עקר והנבואה שורש נמשך אליה זה יתבאר (ד) במאמר ה' בע"ה : והעקר השלישי שהוא השכר והעונש הנה השורש הקודם לו והמתחייב אליו בהכרח הוא ההשגחה . וזה - כי אף על פי שכבר קדם לנו שורש הדיעה והשאל יודע מעשה בני האדם ומסדר ענייניהם (ה) בתורה מן השמים באופן שיתקיים קבוצם ויהוקן חיותם כבר היה אפשר לו כי להיות האדם ספחות ונכוח בענין רשעים היה הפרט (ו) משולח ונענש וכלתי נגמל על מעשיו הפרטיים אשר בניו לבין קונו (ז) אלא מצד היותו חלק מן הכלל לא בכחונת הפרט מצד עצמו . (ח) ולזה שמונו ההשגחה שורש קודם לשכר ולעונש להעיר שההשגחה האלהית היא על כל פרט ופרט לתת לו עונש ושכר אף על הדברים שהם בניו לבין השם כמו שלא עשה אל קין ואל מנחתו (ט) וכל שכן על הדברים שהם

הש' נלחי גם העולם א"ל להיות' נלחי כמו שתבאר הכל במורה פ' הו' פ"ט - פ"ט - פ"ט כ"ל שהש' הוא נלחי אחר שהוא מוכרח שגם העולם הוא נלחי ולכן אינו מן ההכרח וגם אינו מן הנצרך למוות להאמין הנחיות בין העקרים - ואם ישאל השואל והלא כל זה אינו נאמר כי אם נגד המעון שלא יכחו לטעות ולחשוב שהשג' רות מליצה וא"כ שח' יכחו ו"ל טעות ולוח' שהש' אינו נקרא כ"ל פועל לכך כמו שהיו המדברים הנזכרים בתורה כפי' שהנזכר - אף חלו נאמר לו זה הטעות אינו שייך לימים כ"ל לפי שיש' אחר עינו שרואה לעין בנקבות הש' והענינו אבל המעון אינם יודעים שום דבר מענין הש' בפרשות כ"ל דרך כלל והוא שיתחייב שם כמות מחוייב החצויות הנצחיות ולא כוללתו וכל הנצחית' כתיבם בו ואין אחר שכתבתי כפי' מה"כ לפרס המורה כי חסות' הדגוש יש ברצון הש' לא תפול התורה בכללה בעבור זה כמו שתבאר כפי' עקרים כי לא היה כוח לך להחזיק בהחיות התורה כמו שתבאנו לעיל בס' בעצמם ויתאר שגמתי הש' את העולם נלחי לכן יחי' העולם נלחי לפי שכתבתי קודם הוא נלחי בהכרח כמו שאמרנו וא"ל לחיות הש' וזאת היתה חסות' האל' אכל החסות' האמיתית שהש' מדש את העולם כמנונו במעורר מלין ומפלט ולא היה קודם וסמוך כ"ל הוא וסמוך לכך וכן שלא תבארו אל לנו דברי אפלטון כמות' אין לנו צורך להאמין דעתו כמו שתבאר הרמב"ם כפי' ע"ה יסוד בדברי הרמב"ם :

ובואין להם קיום ולתולואי' יודעים לחלק כסום ענין מאלו הענייני' וק"ל - אמנם אחר שכתבתי כפי' מה"כ לפרס המורה כי חסות' הדגוש יש חלקן אינו מן ההכרח להאמין כי חסות' שיתחייב שהש' מדש את העולם יש ענין ולפי' חלקן דעת אפלטון שהיה חסות' קודם ומוטו נתנו השמים ברצון הש' לא תפול התורה בכללה בעבור זה כמו שתבאר כפי' עקרים כי לא היה כוח לך להחזיק בהחיות התורה כמו שתבאנו לעיל בס' בעצמם ויתאר שגמתי הש' את העולם נלחי לכן יחי' העולם נלחי לפי שכתבתי קודם הוא נלחי בהכרח כמו שאמרנו וא"ל לחיות הש' וזאת היתה חסות' האל' אכל החסות' האמיתית שהש' מדש את העולם כמנונו במעורר מלין ומפלט ולא היה קודם וסמוך כ"ל הוא וסמוך לכך וכן שלא תבארו אל לנו דברי אפלטון כמות' אין לנו צורך להאמין דעתו כמו שתבאר הרמב"ם כפי' ע"ה יסוד בדברי הרמב"ם :

ובל שכן על הדברים שהם בניו אדם וכו' - כדלה שזה הטעם שארנו' לעברית שבין אדם למקום יוס כמורה . מכפר ושמן אדם לחיבורו אין יוס פסוקים מקפר וכו' :

במקרי' אלהי' : (ד) כמאמר ה' בע"ה - כפי' י"ב : (ה) בתורה מן השמים - בעקר תורה מן השמי' : (ו) משולח ונענש - כשישטח אדם אחר נגד הש' לכך ה"ל שלא יהיה מושגת ונענש על זה מהש' כי חלק זה כבוד שטח נגד חסות' שהיא חלק מכלל האדם : (ז) חלף חסות' היותו חלק מן הכלל - חסות' שטח נגד חסות' שהיא חלק מכלל האדם : (ח) וזהו שמונו ההשגחה מנינו שגר ועונש עקר וההשגחה שורש כיון שההשגחה היא קודם לשכר ועונש : (ט) וכל שכן על הדברים שהם בניו אדם וכו' - כי הוא חלק

ובואין להם קיום ולתולואי' יודעים לחלק כסום ענין מאלו הענייני' וק"ל - אמנם אחר שכתבתי כפי' מה"כ לפרס המורה כי חסות' הדגוש יש חלקן אינו מן ההכרח להאמין כי חסות' שיתחייב שהש' מדש את העולם יש ענין ולפי' חלקן דעת אפלטון שהיה חסות' קודם ומוטו נתנו השמים ברצון הש' לא תפול התורה בכללה בעבור זה כמו שתבאר כפי' עקרים כי לא היה כוח לך להחזיק בהחיות התורה כמו שתבאנו לעיל בס' בעצמם ויתאר שגמתי הש' את העולם נלחי לכן יחי' העולם נלחי לפי שכתבתי קודם הוא נלחי בהכרח כמו שאמרנו וא"ל לחיות הש' וזאת היתה חסות' האל' אכל החסות' האמיתית שהש' מדש את העולם כמנונו במעורר מלין ומפלט ולא היה קודם וסמוך כ"ל הוא וסמוך לכך וכן שלא תבארו אל לנו דברי אפלטון כמות' אין לנו צורך להאמין דעתו כמו שתבאר הרמב"ם כפי' ע"ה יסוד בדברי הרמב"ם :

פיקס • שכיבה כח"ע • מופת : (צ) ידיעה מה • איזה ידיעה : (ק) ולא נשנה הכ' אחריו • כפול מופת האמתים : (ר) חלף שקודם הפקס וכו' • פי' ומה שהקפו היך ידע שזה הפקס הוא אמת מאחר שלא היה ידיעה בדבר זה מעולם • זה אינו כי קודם שזה האדם

לפי שהאמתות שלמות השליו וכו' לא ראינו למנות כמות מה'וכו' כי אחר האמתות שלמותות א"ן נריך לאמת מדוברת כמותו וכו' עכ"ל א"כ משמע כהדיו שאף הפקס מודה באם לא היה מוכח שלמות השליו בין העקריו היה מן הראוי למנות כמות מה'וכו' ולכן לעיל כפ' ג' דקדק בלשוננו ואמר ויבנו דמות לפי

כלומר שמתבע השכל שתמצא בו (י) ידיעה מה לא הניעה מידיעה אחרת וקראו אותה ידיעה שהיא ביעוד השכל מושכלות ראשונות • ר"ל שהם ראשונות שלא הניעו מידיעה אחרת אבל נוצרו עמו כטבע ואותן המושכלות הן יסודות לחכמה כי מהן תשתלשל הידיעה • (ק) ואל הטע' השנייה אמרו • שלא יהיה יחידים בן שמה שלא היה נודע לא היה נודע לעולם • כי כבר יודע ע"י הקש (ר) אלא שקודם ההקש היה הדבר ידוע כבח בהקדמות ועל ידי ההקש שבידוע בפועל • (ט) ושהשכל יגזור שהנגעת הידיעה על דרך זו היא הניעה וידיעה נגמרה • ואלו הכ' דרכים שעל ידם הניע והשלים הידיעה הם שנמצאו בשכר האנושי משעת היצירה מכלי שירישי יודע (ת) כי נודע הגיעו לו • וירא' שזה הדרך אמתו למה שנמצא הש"י מוכיח את האנוכי שהיה (ה) קורא הגר' על דרכי השם ומאשים את השם שלא סדר המציאות כראוי (כ) לפי דעתו באמרו (חוס' ג' ט) למי היות לעמל אור והיים למרי נפש וכיצא בזה • והשיבו הש"י על זה ואמר לו

ז"ה ה"ך ר"ל לפי דרך הרמ"ב כפי שלל מנה שלמות השליו בין ה"ג עקרים • אבל כן אמר שהוכיח המחבר שרריך למנות שלמות השליו בין העקריו אמר כבר נעויר מציאות תורת משה וזאת וכיו שפירשנו בפ' ש"ס דוק :

דעתו באמרו (חוס' ג' ט) למי היות לעמל אור והיים למרי נפש וכיצא בזה • והשיבו הש"י על זה ואמר לו א"כ מלאו לבו לתפוס על מעשה השם וידיעתו כאלו הוא יודע יותר (ג) ממנו ועל כן עלה על רוחו לומר שיהיה הסדור ויתרה נאות כאופן אחר • והרי הדברים הטבעיים שהם עמו ובנופו (ד) לא ידע להתסביתם וכ"ש שלא ידע לדבר בדברים העליונים • שהרי (ה) אותו הכח שהוא באדם ממה שישג הידיעה לא ידע האדם א"כ הגיע אליו * ומאן הגיע לו • א"כ יוכל לדעת ידיעת השם והנהגתו הו"א ח"א • וזהו מה שאמר לו השם במענהו הראשון מי שר בכוונות חכמה או מינתן לשכני בינה (סס"ל"ח"ג) ונראה לי (ו) כי ב"ה בכוונות שורש כמו בכוונות ל"מרגיזו אלי • ושכיו נגזר מגזרת ואפתי שהוא הרגום וישקף • והשכל האנושי נקרא שכיו וכפן פירשו גדולי המפרשים

ומאן הגיעו לו

וכך נראה כי אליו ידוע על כמות הכתוב פלמר הס"י לחיו ובחכמה מ"אין תמצא וכו' • ע"ה הודעה ולא ע"ד השאלה • וקרא השכלות הראשונות א"ן כי לא ידע האדם א"כ לפי כל זה רק מ"אין הש"י שנתן לו כפי כתיבתו או ד"ל החכמה שישג האדם אותה על אמתות היא ע"י המושכלות הראשונות הנקראות א"ן • ומש"ה א"כ לא היה עמוס כ"ל הוא ע"י שיתבאר לקמן בדברי המחבר סוף פ' ש"ס ע"ה כי הוא נבאז יותר ל"י דבריו אלה ועל כיוצא בזה אמר גם כן קבלת נוסח האדם מן ההכמה א"ן נגמור ר"ל כי א"ן יתרון לאדם על שאר ה"כ מנה טבע הכריזה כ"ח מ"ד המושכלות ראשונות הנקראות א"ן שנתן לו הש"י לתועלת שלמותו כמפורט בדברי המחבר :

וקרא בטעות חכמה למושכלות הראשונות וכו'

נראה לא ידוק המושכל ראשון נקרא כן אלא כל"ל ההתחלות המפורט' לקמן בקצת פלמר זה נקראות בטעות חכמה • כל שמוכח כי כלן במושכלות ראשונות ל"ל הכוח ט"ס לה"ה עם איזו ח"כ שמה הע"ה כמלי (מיו"ט) הולך בטום י"ך נכח ונעקש דרכו יודע • קרא המושכלות הראשונות עם כל שאר התחלות ככלל כגם בטע כ"י עליוס ימים האדם כחמנו ט"כ ע"י • בעזרת ה"ל אל שית ה"כמה על אמתתה ור"ה לומר מי הולך בטום מי ש"ך בטע שיקת הקדמותו ממושכלות הראשונות וכיוצא בן • אכל המעקש דרכו יודע לשון ספירה כמו יודע כגם אנשי טונית ור"ה לומר שיהיה נסכר ונדל כהשגת החכמה ה"ה ח"ה שלמה גם כן (במשל' ס"י ט"ז) לב נכון יתקש דעת ונמור ר"ה לומר מי שר"ה להכין דבר מתוך דבר ולכו"ף התולדה הוא התכלית המכונה מהשגתה היא על אמתתה יתקש דעת ונמור לומר יתם מתחלה הקדמות מהמושכלות ראשונות הנקראות דעת כמושכר פשוט בדבריו המחבר :

אבר

פ' המושלם ולי נראה שכונת התפלה בחריבות זוה"ש יתן לו על לבסן דבר מתוך דבר ע"ה המושכלות הראשונות הנקראות דעת כאותן מושכל לשינוי ג' עקריו אלו הכמות' ב"ה תכונת אלו שנתכונו ליעל בענפים הנקראות א"ן ולכן נזכר בנוסח התפלה פעם לשון דעה ופעם לשון דעת כגם פעמיים סוף

למשך המושכלות הראשונות • ומש"ה א"כ לא היה עמוס כ"ל הוא ע"י שיתבאר לקמן בדברי המחבר סוף פ' ש"ס ע"ה כי הוא נבאז יותר ל"י דבריו אלה ועל כיוצא בזה אמר גם כן קבלת נוסח האדם מן ההכמה א"ן נגמור ר"ל כי א"ן יתרון לאדם על שאר ה"כ מנה טבע הכריזה כ"ח מ"ד המושכלות ראשונות הנקראות א"ן שנתן לו הש"י לתועלת שלמותו כמפורט בדברי המחבר :

וקרא בטעות חכמה למושכלות הראשונות וכו'

נראה לא ידוק המושכל ראשון נקרא כן אלא כל"ל ההתחלות המפורט' לקמן בקצת פלמר זה נקראות בטעות חכמה • כל שמוכח כי כלן במושכלות ראשונות ל"ל הכוח ט"ס לה"ה עם איזו ח"כ שמה הע"ה כמלי (מיו"ט) הולך בטום י"ך נכח ונעקש דרכו יודע • קרא המושכלות הראשונות עם כל שאר התחלות ככלל כגם בטע כ"י עליוס ימים האדם כחמנו ט"כ ע"י • בעזרת ה"ל אל שית ה"כמה על אמתתה ור"ה לומר מי הולך בטום מי ש"ך בטע שיקת הקדמותו ממושכלות הראשונות וכיוצא בן • אכל המעקש דרכו יודע לשון ספירה כמו יודע כגם אנשי טונית ור"ה לומר שיהיה נסכר ונדל כהשגת החכמה ה"ה ח"ה שלמה גם כן (במשל' ס"י ט"ז) לב נכון יתקש דעת ונמור ר"ה לומר מי שר"ה להכין דבר מתוך דבר ולכו"ף התולדה הוא התכלית המכונה מהשגתה היא על אמתתה יתקש דעת ונמור לומר יתם מתחלה הקדמות מהמושכלות ראשונות הנקראות דעת כמושכר פשוט בדבריו המחבר :

אבר

פ' המושלם ולי נראה שכונת התפלה בחריבות זוה"ש יתן לו על לבסן דבר מתוך דבר ע"ה המושכלות הראשונות הנקראות דעת כאותן מושכל לשינוי ג' עקריו אלו הכמות' ב"ה תכונת אלו שנתכונו ליעל בענפים הנקראות א"ן ולכן נזכר בנוסח התפלה פעם לשון דעה ופעם לשון דעת כגם פעמיים סוף

השקית קרא הקדמות אחינו בשם אבואם כי כשם שידוע שאלו ואם
 אינם נחלים סקר לכייהם כך המופת שכל ע"י הקדמות אחיות הוא
 איתגור. ואחרי שכתב בעל עקדת יצחק כמחז שפרים
 כמקור כי אבי ואמי עובדינו והוא כי תכלית הדבר נתקנת ונתהוה
 על ידי הקדמות כשם שהבני נתהוה
 ע"י אב ואם לכן נקראו הקדמות
 בשם אב ואם והתכלית של יופת
 נקרא בשם תולדה וע"ס ור"ל
 כשגול הקדמות אחיות דהיינו
 שרצה לתת המופת וולת הקדמות
 ואמר

הראשונות ואינו מוחשות בכל עת כחמום הפלפל וקרור
 האופיון אבל פתח בלתי ידועה בעבור וזה ההחכם השיי
 לאמת החלוח הורה בנסיון כדי שלא יפול הספק
 בהם כי מה שנתאמת בנסיון כמשוך הקלאמיטא הברזל
 אי אפשר שיפול הספק בו אף ע"פ שכתבו נעלמת כמו
 שלא יפול הספק בדברים הרטבעיים המושגים בחוש
 שכתבו ידועה. וזה נמצא המיד בכל הרהות האלהיות כי בתורה שנוצתה אדם נתאמת
 אליו מציאות השם מדבר עמו והנבואה והורה מן השמים ושכר ועונש. וזה כי
 השם נגלה אליו ודבר עמו וצוהו על הורה כאמרו ויצו ה' אלהי על האדם לאמר וגומר
 (בראשית ג' כ"ו) ובאורו ר"ל (מכדוריו פ"ד ק"ג ע"ג) כי בזה הפסוק נרמזו כל המצות
 שנוצתה אדם עליהן. ונתאמת גם כן אליו בנסיון השכר והעונש על עשיית המצות במד
 עונש על עברו מצות השם והתפתחו לנחש על ידי הוה: (ה) וכבר אמרנו כי עונשי
 העולם הוה ראה על עונשי העולם הבא: וכן נח נתאמת אליו הנבואה ומציאות השם שהיה
 מדבר עמו והשכר והעונש כמבול שנוצול הוא ובניו ונעשו האחרים ועל כן קבלה אכילת
 הדבר שנתאר לאדם. וכן לאברהם כשנוצתה בכרית המילה נתאמת לו מציאות השם המדבר
 עמו והנבואה והורה מן השמים בצווי הוה שהיה מצוה אליו. וכן כמתן תורה התאמת
 לישראל ההתחלות הכוללות אחר שהשיגו בכרית השם מדבר עמהם ומצוה אותם הורה
 ונתאמת להם כיצואת מצרים ההשגחה לשכר ולעונש. א"כ נתאמתו בנסיון ההתחלות ההורה
 אמות שאין ספק בו. ולזה הורה ההורה אמתות ונצחיות בלי ספק (ו) כמו שהקיש
 שהקדמות אמתות יהיה המשפט היוצא מהן שהיא התולדה אמתות בלי ספק ולא הקבל
 שני לעולם כי האמת לא ישתנה לעולם. וזהו שאמר הכתוב ראש דברך אמת ולעולם כל
 משפט דברך (תל"ק ט"ק ס"ג) כלומר כאשר ראשי דברך שהן ההקדמות שידובר בהן בתחלה
 להוציא התולדה מהן שהוא המשפט כהדרוש הן אמתות לפיכך המשפט היוצא מהן יהיה
 אמתות ויהיה לפי הנצחיות האמת לא יקבל שנוי לעולם והוא אמרו ולעולם כל משפט דברך.
 ולזה הורה (ו) שנתארו החלוקות מן החוש הוה אמתות ונצחיות והקבלה הנמשכה
 כמנה תהיה אמתות שאין לספק בה כלל: ואולם כדי שלא ידמה שהתחלות ההורה כולם
 מתארות לנו היום ע"פ הקבלה כלבד נאר אסף במזמור האזינה עמי הורתי (ס"ג ע"ח) כי
 יש מהן מתארות על פי העיון ומהן הנמשכות והן הדברים שאין חולק עליהם כלל ומהן
 הנמשכות כלבד. ועל כן אמר: האזינה עמי הורתי הוה אמתות לאמרי פי וכו' אביעה
 חרות כני קדם אשר שמענו ונדעם ואבחרנו ספרו לנו. אמר אשר שמענו לרפוא על עקר
 הורה מן השמים שהוא מן הנמשכות הנשמעות מפיה האומות שלא נמצא מעולם חולק
 עליהם כשמי ערה שמצרים ובכל היו בעולם שאי אפשר להכחיש זר אף על פי שלא ראנוהו
 נאמן (ח) ורמז ראשונה אל עקר הורה מן השמים לפי שהיה מזהיר על שמיעת
 ההורה בכלל כמו שאמר האזינה עמי הורתי. ואמר אחר כך ונדעם לרפוא על עקר מציאות
 השם והשרשם המסתעפים ממנו שהוא מושג מצד הידיעה המחקרית המיוסדת על המוחשות
 לנו וחמושקות הראשונות. ואמר עוה ואבחרנו ספרו לנו להורות על עקר השכר והעונש
 דנפשי שהו מושג אליו מצד הקבלה כלבד וכדי לבאר אמות ההתחלות זה העקר הביא
 הנמים והגפלות וההשגות הפרטיות שנועשו לאבותינו לפי מה שקבלו מהם כי האמת
 על שכר ועולם הבא כמו שבארנו כ"א כזה המאמר. ובאר עוד כי הקבלה הוה ראוי
 שרצה נמשכה ראוי מאב לבן ועל כן אמר לא נבחר מבניהם וכו'. ובאר כי שורש הקבלה
 וההתחלות הללו הושג לישראל מן החוש (ט) ומשם נבאה הקבלה נמשכת לנו וה"ש
 ויקם עדות כיעקב וכו' כלומר ע"י מה שהשיגו הם בעדות החוש שם הורה בישראל נמשכה על
 פי הקבלה המיד:

פרק שמונה עשר

(א) ראוי שנשאל ונאמר אחר שאינו נמצא דהוה הרבה נקראו
 אלהיות (ב) והקבלה נמשכה בכל אמת כמות לפעיל הדת
 רהיא (ג) במה יודע איה הבדל בין הדת האלהיות האמתיות ובין המוויפת הטוענת
 שהיא אלהית מתדמה אל האלהית ואינה אלהית: ואמר כי הוה התורה אלהית
 הוא משני צדדין מצד הדת כעצמה ומצד השלית. אולם אשר מצד הדת כעצמה הנה הוא
 שיכתבו השלש עקרים שכתבנו עם השרשים המסתעפים מהם על הדרך שכתבנו למעלה
 (פ"ט טו) ואם אינה חולקת על שום עקר מהעקרים ולא על שורשן השרשים היוצאים
 מהם (א) הנה היא אלהית ואם לא הנה היא מוויפת וכדומה באלהית.
 ואולם אשר מצד השלית הנה הוא כשיאמת הגערת הנבואה אל הנביא והוהו שליו להנתן
 דת על ידו (ז) אמות עצמי. וזה כי אמות הדבר על שני פנים אם אמות עצמי ואם אמות
 בלתי עצמי. והאמות העצמי הוא שיהאמת הדבר (ז) אב מצד סבורנו ואם מצד
 סגולותיו העצמיות. והאמות הבלתי עצמי הוא שיהאמת (ו) הדבר העצמי אמות מקרי
 לא מצד סגולותיו ולא מצד סגולותיו העצמיות. והמשל בזה שני דוקחים שהובאו לפני חכמי
 הרפואה לעשות סרקחת התרי"א הגדול ואמר האדבי הוא ירקת התרי"א רקוחיה מציול
 מכל סמי המנת החמים והקרים ומכל מיני (ז) הארסים כרציה שהוה יראה לפניו כשר
 האפעה וכל הסמים הראויים ליכנס בראי"א וינה סגולות (ח) כל הסמים הפשוטים
 וכוותיהם אחד אחד לפניו ועשה כן שנסה לפניו כל הסמים והוכרו כלם שאין בהם
 חשש זוף כי אין ספק שהתרי"אק שנעשה על זה הדרך אין בו חשש זוף. ואחר שנתן
 הדוקח הוה אמות עצמי אליו. וכן אם יאמר שהתרי"אק אשר יעשה הוא טוב בראיה שהוא
 ירפא כל החולים מכל מיני החלואים ופמי המות שראוי לרפאה בהתרי"אק ועשה כן שאין
 ספק גבם שהאמות רזוה טוב אחר שאמת הוה התרי"אק אמרתי מצד סגולותיו
 העצמי והוא על פי שאין האמות הוה חוק כראשון שאמת הדבר מצד סגולותיו הנה שניהם
 אמורת עצמי אל התרי"אק שאי אפשר שיהיה בו שום זוף. והדוקח השני אמר כי הוא
 יעשה התרי"אק מועיל מכל סמי דמות כראיה שהוא ילך (ט) במראש ולא יכזה וכיוצא
 בזה כי אף על פי שיעשה כן לעני העמים והשרים ולפני כל החכמים אין זו ראיה עצמית
 על

שכתבו נעלמת ומושללת. נראה שג"ל נעלמת ואינם
 מושללת. והיא פי' כלן ח"ל מושללת ר"ל בלתי ידועה והרבה פעמים
 תמלא וכו' ע"ל נראה כי שגה הוא כי כיון ואלו ליעל כמקור כתב
 המספר זה הלשון לפי שכתב ידועה ומושללת וכו' ולעיל ח"ל לומר שפי'
 בלתי ידועה והלא כפי' אמר לפי
 שכתב ידועה לכן נראה לנהיג כלן
 ולזה מושללת ופשוט הוא:
 (ה) וכבר אמרנו כי עונשי הע"הו
 זכו. כתב זה כדי שלא תקש' והלא
 שכן ועונש הנפשי לכד הוא עקר
 לתורה אלהית וכו' כי ה"ה יוכל להכתיב
 ר"ל על העקר הזה מזהיר ועונש
 גופי וכבר אמרנו שכן מזהיר כה"י
 עליו לכה לכן אמר וכבר אמרנו
 וכו': (ו) כמו שהקש שהקדמותיו
 אמתיות. כשתראה להיות חוה
 דבר ע"י מופת חוה אמתית מתמלה
 הקדמות אחיות יהיה הדבר הוה
 שכתובות עליו חלו ההקדמות גם
 כן אחיות עליו ספק. מש"כ
 כשתראה מתמלה הקדמות מוויפת
 התולדה היוצאה מחלו ההקדמות
 תהיה גם כן מוויפת עליו ספק:
 (ז) שכתבנו התולדות מן
 המושג שכל ישראל ראו סכ"ה
 היה מדבר עם הכהן ומתן להם
 זמנעם עליו וידעים אותה ע"פ
 הקבלה הנמשכה מחל לכן תהיה גם
 כן אחיות עליו ספק מאחר שכתבנו
 נתבאר התולדות מן החוש וכו'
 שכתבנו כמקור בסוף פרקין ולקמן
 ע"ט מחזור: (ח) ורמזו אבות
 זכו. כלומר תורה שרמזו ספלה
 על עקר תורה מן השמים: (ט)
 ומשם באה הקבלה. אחר שהשיגו
 ישראל כל חלו ההתחלות כחוש הנידו
 חותן ח"ל לכניהם וכניהם לכניהם
 אחריהם וכן עוד הוה ישתלשל הנידו
 תמיד ח"ל לכן וכו' יראה לנבואה לדברי
 דנו' ולכן יהי הקבלה אחיות והתרי'
 תהיה נחית עליו ספק:

פרק יח

(א) ראוי שנשאל
 מתאר שכתבנו לעיל
 בפרק שלפני זה שהקבלה היא
 מהל לכן היא הכרית להאמת
 התורה כן ראוי שנשאל וכו':
 (ב) והקבלה נמשכה בכל ח"ה מן
 כל ירקת מחותני שרת שלו היא
 אלהית ואמתית: (ג) במה יודע
 איפה הכד וכו'. יתה הוא הכד
 שעליו ניכר דת האלהית:
 (ד) אמות עצמי שגם אמת כזה
 סהוה וורה על עשם הדבר הכח
 סכנילו רזוני שהוה מורה על עמנות
 הפליחות עד שחין לספק בו כלל
 והוא שגלה לתת תורה על ידו:
 (ה) אם מנד סכותיו ואם מנד
 מנוולותיו. כדאירא שזכה סכני'
 ח"כ כמקור מרוקק ראשון רזה
 לכאר חוה נקרא מנד סכותיו
 העצמיות. ובראי סנייה סכני'
 כדוק ראשון רזה לכאר חוה נקרא
 מנד סגולותיו העצמיות: (ו) הדבר
 העצמי אמות מקרי. עלם הדבר
 הכל סכנילו רזה לתת ע"י חוה
 אות אחר שחין לו שום שיכית ללות
 הדבר שרצה בו ווהו נקראו אמות
 מקרי וכמו שכתבנו והולך כראיה
 סכנייה ח"כ כדוקק הפני: (ז)
 הארסים: ושלשן חרם: (ח) כל
 הממים הסאטים. קודם שניכר
 אות' כימך נקרא כלל' לכד סם פשוט
 מלשון יקוד הפשוט: (ט)
 ע"ל

האמת יותר מתקבלת - פי' שהדבר זה הוא יותר מקובל אל הצד הכריזמטי מאשר מעצמות אחרים שהיו בעולם ההשגה או רבין המספר כלו: (ד) חזק פשיה ומספר יותר גדול - פי' א"פ שחשפה שיולא חשבים יותר משפ"ר רבות מ"ת הפרסום ח"ל להיות יותר גדול מחזק שהמספר הוא היה טלל כל הפינא"פ לפי דעת חכמי הקבלה -

ואמנות ע"פ השקט כידוע בדברי ר"ל ע"פ מדרש - לפי שה'סוף יחידים ולא יחידה כלל כן אמנות תורה מתקבלת כמואר הכלל כפיס בדברי המספר ועי' ענין דתולא ע"פ מ"ת פרש' דרשית וס' תולא כמואר מאמר ר"ל מ"גל' ט"ז וכו' וכמות כאלה כנגדל ח"ה וכו' שהול נחות לזה הענין וכן הוא בדיני כמי פרשת נח שהגדת נח היה נסק ע"ה השקט :

החורה על יד משה בפרסום גדול ורבינו עצום מששים ברוא שלפידעת חכמי הקבלה המספר הוא כולל לכר הפרצופים ואי אפשר שימצא פרסום יותר גדול ממנו (ד) אף על פי שיהיה מספרו יותר גדול ולפי דעת ר"ל

היה הפרסום ההוא כל העולם אמרו ה' מסיני בא ורח משיעור למו הרופע מהר פארן (דברים ל"ג) מאי בעי בשעור ומאי בעי בפארן אלא מלמד שהחזיר הק"כ את החורה על כל העולם ולא קבלה עד שבאו ישראל וקבלה וכו' (ע"ה ד'ק"כ ע"כ) וכיוצא זה כי אחר שהיו בעולם ע' אומרות ולא זכר מהן אלא שעיר ופארן בלי ספק לא בא להורות על הר שעיר ומדבר פארן אלא לרמוז על כל העולם - כלומר כי לפי שצדקה הק"כ שהיו עתידין לקום בעולם מניח דתות בשעיר והנמשלה אליה בפי' ההוא

אלה שאלו הן האמות הכוללות כל העולם והם מזרע אברהם שהיה ראש המאמינים לפיכך פרסם להם נתינת התורה לישראל להורות שהדת האלהית צריך שתתפרסם בהינהגה פרוסם גדול וכל דת שלא תתפרסם נתינתה פרסום גדול כזה אינה אלהית - וזה כי הדבר המצטווה לנביא כינו בכין השם יש חשיש אופס לקולותו בקבלה ההיא (ה) ואילו לעומדים בדור ההוא וכל שכן לכאים אחריהם שהרי משה רבינו לא האמינו בו ישראל בניו אהיה אמונה שלמה עד יום מתן תורה ששמעו את הקול מרברא ליו כמו שכתבנו (לעיל ע"ה) ובכבוד זה (י) לא נתנה התורה בשלמות לאברהם או ליצחק או ליעקב שיצוה אותה את בניו ואהיה אחריו שישמר דרך השם כי אף אם היה הקבלה מהם נמשכת מאבות לבנים כבר היה אפשר שיפול א"ה חשש וספק כלב הנמשכים אחריהם בדרורות הבאים (י) להיות המקבילים יחידים - מה שאין כן בדבר המתברר בחוש לאנשים רבי' המספר מאד שהיו בהם אנשים חכמים ונונים ורבי דעות מחלפות - וזה נתינת תורה על ידי משה רבינו בפרסום גדול כזה כמו שאמרנו כו' שלא ישאר שום חשש וספק כלב המקבילים והנמשלים אליהם ולא כלב הבאים אחריהם כלל ותהיה הקבלה נכונה ואמתית בהכלית מה שאשאר - והוא מה שאמר ר"ל במסכת ע"א (פר' ח' ד' ע"ה) לעתיד לבא מביא הק"כ ספר תורה ומניחה בחיקו ואומר כל מי שעסק בה יבא ויטול שכרו מיד מהקבוצין כל האמות ע"ה ונכנסין לפניו בערבוביא שנאמר (שע"ה ע"ה) כל הגוים נקבצו יחדיו ואספולאומים מי בהם יגיד זאת ואין זאה אלא חורה כו' - כונתו לומר כי לעתיד לבא יבא השם כל האמות עכו"ם לידו על שלא קיימו תורה אלהית והיו שאמרו שיאמר הק"כ להם במה עסקתם והם יאמרו שנעסקו בדברים שהם ישובו של עולם כמו שזכר באותה הגדה בארוך ולסוף הק"כ מה ששיב להם כי כל מה שעשו לא עשו מפני שכושלו עולם - לאל לצורך עצמול כלום יש בהם מגיד ואתו' כדומר יש בהם שיאמר שקיים תורה אלהית והם ישיבו ויאמרו לפניו כי כמו שישראל יש להם לקבל שכר על קיום תורתם שקיימו מצד קבלתם (כ) כן ראוי להם לקבל שכר על קיום תורתם שקיימו מצד קבלתם - והשב ישיב להם מי בכס יגיד זאת וראשונות ישימיעונו יחנו עדיהם ויצדקו כלומר כי העכו"ם האומרות שמסבבו לקבלתם ראשונות ישימיעונו כלומר ראוי להם שיודיענו החללות דתם שקבלו וסמכו עליהם כיצד נהבארו אם נתבארו מן החוש בפרסום גדול כמו שנבארו החללות רבות משה - יראנו עדיהם ויצדקו וישמעו המקבילים ויאמרו אמת כמו שיתנו עדיהם מקבלי תורה משה שנפרסמו החללות דתם (ט) בששים רבוא המקבילים את התורה - וזה ששים הכתובא בתנ"ך ע"ה נאם כל ישראל עדים כנתינת התורה מן השמים שהם שמעו את קול ה' אלהים מדבר אליהם עשרת הדברים - ועבדי אשר בהרתי רומי אל משה שנקרא עבד ה' וכלכם עדים שהתורה היא מאת ה' מן השמים - והו פירוש נפלא בכל אלו הפסוקים על הדרך שהבארנו ר"ל שדבר על שכר התורה בכללה והוא מטכיס לאמת כי להיות החללות התורה מהבארו בפרסום גדול אי אפשר שיפול ספק באמתה - ולזה ראוי שתהיה האמונה בתורת משה בהכלית התחזוק וכי להיות החללות מהבארו ביאור שאין לספק בו כמו שביארנו בפרק י"ד מזה המאמר :

פרק כא (א) האמונה כו' ופירוש דת חזקת היוונ כן מחוקים כה : (ב) כ"ג גדול מחזק שכדור ההוא לא היה עי' ורע ישראל הרבה כמנא' : (ג) כן ראוי להם לקבל שכר על קיום תורת' קיימו מז' קבלת' פי' ופסר אילו קבלו ישראל מחלפות' דת חזקת היוונ כן מחוקים כה : (ד) כמ' רבוא המקבילים את התורה - פי' ולפיכך היו מאמינים בקבלתם ומחוקים בה בלי ספק :

פרק כא (א) האמונה כו'

וכתרתו - חזק שיתר כפרק שלפני זה מחזק ר"ל שנשטע מתוך כלל שאין דבר בעולם המביא את האדם אל שכר ע"ה זולת היותו האלהית לכנה - ר"ה עתה כלל זה נסק כן בדרך מופת ולא די שהיא נוכחה אל שלמות הנתי אלא שהיא חשבה השגה אל המקום אשר לוקח' תעס וגם כיעודו כע"ה ידבק ע"ה שכל האדם כרוח האלהי יעדיגי' להעלת הכחאה בחופן שוכל לשנות טבע הנוחיות : (ב) לפי זה נראה כי הקבלה הנמש' שכן קבלו הדבר הזה איש חסי איש ולא נמא' חפ' אחר שיהי' חולק על זה וכחך ויחך הנסיון הוא וימר כי לנעם וכו' (ג) הקטעטעו כי טבע האש לעלות למעלה והראיה כשתליק הבר ותתקן ראש הדלוק למטה כלפי הארץ או תטה אותה על הכף אפ"כ האש תתלה ועולה למעלה ואינו יורד למטה לארץ : (ד) נככה ועטוענד חלון - כי יש לו וכולת לשנות טבע המלות : (ה) עם שהפלוסי' מאמין וכו' - (מורף לזה שהוא מאמין שהדקות הזוית' רק) אחר היות כלסד בחיים הרומיים כי אי אפשר לנפש לידבק ברוח האלהי כלזמן שהיא מתלבשת בגשם - ואתם משגי' אתם חכמות הוה ע"ה תורה אפילו כע"ה כהיותכם וכו' : (ו) וכל שכן שתינו אותו אחר המות - כי אז אין לנפש שום התלכזת בגשם ועוד כי עיקר השכר כולו ע"ה שכר המות : (ז) מושב כמים

פרק אחד ועשרים

(ה) האמונה בש"י ובתורתו היא המביאה את האדם אל ההצלחה הנצחית ואל דבקות הנפש בדבר הרוחני - וזה דבר אמר אורנו הנסיון (כ) לפי מה שכמה בו הקבלה הנמשכת כילעולם לא נמצא לאחד מן הפולסופים ולא לשום חוקר שישגי במעלת הנבואה והוא הדבק הרוח האלהי עם השכל האנושי כמו שנמצא לבעלי התורה שנדבק שכלם בשם דבוק חזק עד שיגיע מהדבקותם לשנות טבע המציאות לעשות הפעם ורצונם ויחדשו בעולם אהות' ומופתים יותר מאד נגד טבע המציאות - כי נמצא לנביאים יגורו אומר ויקם להם השם ככל היוצא מפייהם - המצאים אליהם שהוריד האש למטה (ג) הפך טבעו - אמר ואם איש אלהים אני הרד אש מן השמים (מלכ"ס כ' ח') והיה כן - ובקע מי הירדן - ואלישיע דפא צרעת נעמן והחיה את המת בחייו ואף אחרי מותו - וכאלה ברורה עמו ועם שאר הנביאים - ונמצא גם כן לכלל המאמינים שהשמים אף על פי שראוי לכמה (ג) הפך טבעו - ואלישע דפא צרעת נעמן והחיה את המת בחייו כישאל ועזריה הושלכו לאש ולא נכוו ורבי חנינא בן רוסא ורבי פנחס בן יאיר חדשו בעולם דברים כשינו טבעו ומנהגו של עולם - וזה אות כי המאמין בשם יתברך ובתורתו הוא למעלה מן הטבע ואינו מושועבד לטבע המציאות אבל טבע המציאות (ד) נככה ומשועבד אליו והוא יכול לשנותה כפי חפצו ורצונו - וזה מבחן ומצדף אל היות תורה מאת ה' מן השמים אחרי שהוא יתברך מהס' ומסתור ומגן לחוסים בו ושומרי בריתו ומצויני - והוא שאמר דוד אמרת ה' צרפה מן הוא לכל החוסים בו (תל"ס ל"ה) כלומר כי הראיה להיות תורת השם צרופה ונקדה מכל סיג ומכל חסרון ומכל מיני חשך כי היא יתעלת מן החוסים בו ורצון יראוני יעשה וצרת שועתם ישמע ומקיים דבר עבדו ועצרת מלאכיו ישלים - וזו היא ראייה אל דבקות הנפש אחר המות כרוחניים כי הדבקות בחיים הוראה על הדבקות אחר המות - ואז זה רמז משה באמרו ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום (דברים ל"ט) - דעה לומר כי הפולסופים מאמין דבקות ראייה האחר השלם עם הרוחניים אבל לא כל הקהל כאתה ואתם כלכם דבקים בשם (ה) עם הפולסופים מאמין שזה יהיה אחר המות כלכד בחיים הרוחניים ואתם משיגים הדבקות הזו חיים בהיותכם בחיים הללם הגשמיים (ו) וכל שכן שישגי אותו אחר המות - והביא ראיה אל היות הדבקות הורה (ו) כושגנבחים מקבלת התפלה שהשם מקבל תפלת המתפלים לפניו לשנות טבע המציאות ומנהגו והוא שסמך אל זה כי מי גידול אשר לו אלהים קרובים אליו כו' :

יראוני יעשה וצרת שועתם ישמע ומקיים דבר עבדו ועצרת מלאכיו ישלים - וזו היא ראייה אל דבקות הנפש אחר המות כרוחניים כי הדבקות בחיים הוראה על הדבקות אחר המות - ואז זה רמז משה באמרו ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום (דברים ל"ט) - דעה לומר כי הפולסופים מאמין דבקות ראייה האחר השלם עם הרוחניים אבל לא כל הקהל כאתה ואתם כלכם דבקים בשם (ה) עם הפולסופים מאמין שזה יהיה אחר המות כלכד בחיים הרוחניים ואתם משיגים הדבקות הזו חיים בהיותכם בחיים הללם הגשמיים (ו) וכל שכן שישגי אותו אחר המות - והביא ראיה אל היות הדבקות הורה (ו) כושגנבחים מקבלת התפלה שהשם מקבל תפלת המתפלים לפניו לשנות טבע המציאות ומנהגו והוא שסמך אל זה כי מי גידול אשר לו אלהים קרובים אליו כו' :

בחיים : בע"ה : (ח) ולא ירצה כזה החיים הגופניים וכו' לדקים אמילו בחיתתם קרויים חיים וכו' . עיין נזה לקמן במ"ב ספ"טו בענפוס ביתה שתכנו ספ"הוא יותר מכוון חף לפי דברי המחבר : (ט) לבעלי הידיעה המתקריית . הפלסופי . קראו כד כי כל ידיעה שלמה היא ע"י מקורת שכל לבד : **פרק כב** (א) אין האמונה ככל דבר מביא אל ההצלחה . אל כל האמונה שהוא תלמין בליזה דבר מביאה את האדם אל ההצלחה :

(ב) כי אין האמונה בטבעיות . אסבא להאמין דכר שמתעב מליאותו בעולם ע"ד שיתבאר בספקך בדבריו ח"א שיבא ע"י אמונה זו אל ההצלחה האמתית :
 (ג) כמה שאינו נמצא שהוא נמצא . ע"מ שכל להאמין שהעך יש לו פה ולמון ומדבר כאלו או פנינה פורקת באויר . שזה כלי ספק אינו נמצא והוא תלמין שהוא בטעם : (ד) וכמה שהוא נמצא שאינו נמצא ע"ד כי הוא ידוע שיש בעולם סוס כנמלס והוא תלמין שאינו נמצא כל אלו האמונות ויכולת כהם כל כלי ספק אינם מביאים את האדם אל ההצלחה האמתית . (ה) הוא אמתית בטעמו . המטל כזה כמו שאנו מתלמיים שה"י הוא נמצא והוא יסוד ומיוחד בתכלית הפסישות וכונס כזה חסידת אלו יודעין שהאמונה היא היא חיתית בעצמם שהוא הוא אינו נמצא : (ו) שנתחיק החמנו . שלא לחיות אמת : (ז) ע"ד עיין מהכל ע"י חופות גמור הכא ע"י הקדמות ותולדות כדך המופתים : (ח) מה שהוכח למעלה . בספק שלפני זה : (ט) נתנועות קיימות בעצמן . שהננועות קיי' כנמנעות ואל"ל לטנות כשום דך הן מלך הטבע כלו מלך הטכל : (י) שלא יתואר השם . ח"א ליחס להשם תואר היכולת עליו : (כ) שכל יתור גדול מן החלק פירשנו לגייל בפ"ו : (ל) שקוטר הפרובע גדול מלענו חלכסון של מרובע נקרא קוטב כזה ור"ל לכתובו של מרובע הוא ית' גדול מלך אחד של מרובע כי כל חותך כרובע אמתית ותרי קוטביו חלכסוני : (מ) זווית המשולש . פירשנו לגייל בפ"ו : (נ) או שיתקבלו שני הפכים יחד בנושא אחד בעת אחד . פי' ע"ד ע" חס"ס לך חיה כדג שהוא לכן או אפשר לו להיות באותה עת שיש בו תואר הלבנות שיהיה בו גם כן תואר השחרות כי הס"ב הפוכים חמש אל ח"א יכול ליתן לו צבע השחרות ולא לא יהיה לו תואר הלבנות כי כפי מוראות חלו ח"א להם להיות ביחד על נושא ח' בוקו ח' . (ס) קונו ושלילה . פירשנו לגייל בפ"ו : (ע) אחד ש"א"ל לשכל לצייר מליאותם . אפיניור בעלמא לפי שאינם נכנסים תחת גדר היכולת ח"י גבי הש"י כמו שחיתור : (פ) בטייתור השם . שהיא תואר היכולת . שהיא יכול וכו' : (צ) לברוא אחר דמותו ומכלל . שיהיה יכול לברוא אל אחר שיהיה דומה לו מכלל עד שהאחד עליו והאחר עלול ממנו אל כן לא יהיה לו דומה מכלל עד

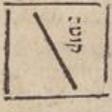
פרק שנים ועשרים (א) אין האמונה ככל דבר מביא אל ההצלחה . כי אין האמונה בטבעיות ממה שישים האדם מצליח . וזה דבר לא יספק בו שום אדם . כי האמונה שראוי שתשים את האדם מצליח היא האמונה דכר האמתית שהוא אמת בלבד . לא האמונה (ג) כמה שאינו נמצא שהוא נמצא . ובמה שהוא נמצא שאינו נמצא . ואם סן ראוי לשואל שישאל ויאמר מהיכן יודע אדם הדבר שהבא האמונה בו הוא אמתית בעצמו כדי שנאמין אותו אמונה שלימה או איננו אמתית כדו (ד) שנתחיק האמונה . ואם נאמר שהיא יושג (ה) מצד עיין השכל אם כן היתה הידיעה המתקריית למעלה מן האמונה וזה הפך (ו) כה שהונח למעלה . וזה ספק חוק ראוי שנשדל בהתרתו :

ונאמר שהנמנעות עתי מינים . אם (ט) נמנעות קיימות בעצמם (י) שלא יתואר השם ביכולת על הלופן . כמו (כ) שהכל יותר גדול מן החלק או (ג) שקוטר הכרובע גדול מצלעו . כי לא יתואר השם ביכולת על שיהיה החלק שזה אל הכל . או שיהיה קוטר הכרובע שזה לצלעו . או שיהיו (מ) זווית המשולש יותר משהי נצבות . (נ) או שיתקבלו שני הפכים יחד בנושא אחד בעת אחד . או שיהיו (ס) החיוב והשלילה צורקים יחד על דבר אחד מצד אחד וכיוצא באלו הנמנעות או אפשר (ש) שתהא הקבלה להאמין במציאותם ולא כמה שהיא מבינים ואי אפשר לחוש שיעיד לעולם על המצא זה ולא כיוצא בו (ע) אחר שאי אפשר לשכל לצייר מציאותה . ולזה לא יתכן שתבא האמונה על זה ולא על כיוצא בו . כמו שאי אפשר שתבא הקבלה להאמין (פ) בשיתואר השם כשהוא יכול (צ) לברוא אחר דומה לו מכלל עד כי בהכרח יהיה האחד עלה והאחד עלול ולא יהיה אם כן דומה לו מכלל עד . ויש מין אחר קן הנמנעות שאפשר (ק) שיהוא השם ביכולת על הלופן (ר) והן הנמנעות אצל הטבע בלבד . כי אלו וכיוצא בהן אף אם הם נמנעות אצל הטבע אינן נמנעות בחק הבורא כמו החיים המתים והמצא איש וישב ארבעים ויום נאמנעים לילה בלא אכילה ושהיה והדומה לזה מומין הנפלאות שהן נמנעות אצל הטבע . ובמין השני הזה מן הנמנעות אפשר שהבא אמונה בו (ש) אחר שאפשר לשכל לצייר מציאותה . ועל כן נאמר כי כל מה שאפשר שיצויר מציאותו אצל השכל אף על פי שיהיה נמנע אצל הטבע אפשר שתבא האמונה בו (ת) בשכר נמצא זה בעבר או שהוא נמצא עתה או שימצא בעתיד וכל שכן שאם העיד על זה הנסיון אף על פי (ח) שיכחיש השכל אמות מציאותו מפני שר"א ידע סכתו שהוא אפשר שתבא האמונה בו . כמו משיכת אבן המנוטס גאר הברזל שלא יוכל השכל לתת סכת מציאותה אבל יכחישו ואולם אחר שהעיד עליו הנסיון והוא דבר שיצויר מציאותו בשכל אף על פי שלא ידע השכל לאמת סכת מציאותה הוא אמת כלי . ספק וכן מה שהעיד עליו החוש ממני הנפלאות כחחית המתים על ידי אלישע הנביא בחייו ובמורתו וכעמידת אדם ילוד אישה מ' וסו"מ לילה בלא אכילה ושהיה כמשה ואליהו וכדור האש מן השמים והיות השכנה שורה בישראל וכיוצא בה ממן הנפלאות שהעיד החוש שהיו בזמן מה והשכל יכול לצייר מציאותם אע"פ שלא ידע לאמת מציאותם כל זה וכיוצא בו אפשר שתבא האמונה בו (כ) ויפול תחת היכולת הב"ב :

פרט שלשה ועשרים האמונות שראוי להאמינם כל בעל תורת משה שהן נמשכות לשלישה עקדים שהנהנו האף על פי שאינן שרשים אליהם ר"ן ששה . האחת מהם היא חדוש העולם יש מאין וזו מנוצר מעניינ' שהיא אמונה כוללת לתורה אלהית בכלל ולתורה משה בפרט אף על פי שאינה שורש אליה ולא עקר כי כבר הצויר תורה אלהית בכלל והורת משה בפרט (ח) מבלי צויר החדוש יש מאין כמו שביארנו בפ' שנים עשר מזה המאמר ובפר' הוא הענף מסרעף מן העקר הראשון שהוא מציאות השם . וזו . כי אחר שביארנו שהוא יתברך מסולק מן החסרונות . אם לא היה יכול לברוא יש מאין יהיה זה חסרון

(ק) שיתואר השם ביכולת על הלופן . שיש להש' יתואר היכולת על נמנעות אלו ויכול לטנותן בכל פעם שרצה : (ר) הן הנמנעות אלל טבע וכו' . כי מלך טבע כדריאה של אדם אחר שמתו ונקרב כען רק ח"א לו שיטוב ויחיה וכן אין מלך טבע האדם שישכל אכילה ושתיה חס ותי' לילה אע"פ כדכונן האלחי הוא אינו מן הנמנע ויכול בענין כזה לשנות הטבע כמו שאינו המתים שהחיה יחזקל וכן המתים שהחיה חלוצע וכו' כמו שיתבאר בכל בסמוך : (ש) אחר שאפשר לשכל לצייר מציאותו . בלי שום צורך עיין מופתיו : (ח) שכתבר נפלאות בעבר וכו' . שכתר היה לו שהוא לע"פ שיהיה : (א) שיכחיש השכל אמות מציאותו . שלא יוכל להשיג ע"י השכל מציאה סבה הוא קן : (ב) ויפול תחת היכולת הכס"ת . פי' ח"א ע"י זה ויכול לידע כלי שום מופת פלוסופי שהדבר שתבא האמונה בו הוא אמתית בעצמו כי אפשר לשכל לצייר אותו בלי שום עיין מופתיו ואף שהוא נמנע אלל הטבע כמו שאמרנו :

פרק כג (א) מכלי צויר החדוש יש מאין . כלומר ח"ע"ש שלא האמין יש מאין חלל יש קים לא תבטל בסביל זה לא תורה חלבים

מלינה וכו' : (ס) קשה ההסרה - קשה להסיר הספק הוהמלכ האדם ולתת דמותו לחסר שכל הדתות חולקות זו על זו לומר שאלתו חלבה אלהית אם כן כשיבא לחקור כל אחד על עקרי דתו יהיה החקיר מזה עיון השכל לכד כדרך חופת עיונו וזונו יכוס כעלונגו שמה שאל יתאל

ומה שקשה עוד הא"ח"ל ועוד שהרי סג כמראה חלק במשכ' ראשונה חשיב נתי תמיית המתים הכופר בו אין לו חלק לע"ב"כ (פ') והוא חק' המחבר כאן שיש לו חלק לע"ה (ה) ואין לומר שהרכב' פי' למעלה פ"י שתיקיות המתים (הנוצר כעשה א') הוא רמז לדבר אחר ואינו כעשטו והוא רמזו לשכר ועונש שיש להשיב שהרי פירש סג ג"כ שהוא

יותר לחתימה החופת שיש לו על עקרי דתו : (ע) ואולם אחר היות כל הדתות מסכימים בה' מהן שהיא אלהי' - שהיא נכונה מאלה' וכל עקריה ושרשיה הם אמתים רק מה שאל מקיימים עתה אותה הוא מעטם שאותים שה"ל מלא יתנה אלא לרצוה וזמן לפיעטב מחלות שהיו מתענגים על מיה בלחיות וזן ולפי שהדעות הבאים לעולם הם תמיד עממים בטבעיהם מקנ'ת אל קנ'ת עד שיש לפעמים דור א' שהיה היפך לדור הראשון כמו שיתבאר זה בפי' שאחר זה ובסדר זה היה מוכרח שה"ל לתת להם דת אחר ולפי' מואחר שמשו לא כל אלא מה שהקבלים ולא מנד שה"ל כמו שיתבאר בפי' שאחר זה ובמ"ג פי' יט"ט וכו' וא"כ עקרי דת האלהית עממים מתוקים ואינם משתנים לעולם וכן הוא כדי' בסוף פרק שאחר זה ולכן הוא ראוי לכל בעל דת לחקור על עקרי דתו וכו' אל הם אמתים ומסכימים לעקרי דת האלהית כמסכתת מכל הדתות : (פ) וזה הם עממים וכו' : עתה נפרש הטעם על מה שאמר שהוא ראוי לכל בעל דת לחקור וכו' : (צ) זה מטאור מאלד בכן : כלומר פשיטת הוא שיכול לקרור על עקרי הדתות החולקות על הדת האלהית : (ק) כי אין דתו יכו' - כי הוא חוק מן השכל : (ר) הדת שהוא מוסכם עליה היותה אלהי' : הדת שהוא מוסכם אלא הכל שהיא אלהית חלף שאומרים שהיא זמנית - מטעם זה לכד אינו מן הראוי לזון ממנה אלא אחרי חקרו וכו' : (ש) על הדרך שביארנו בפי' מזה המאמר : החקיר' היתה תהיה בעל הדרך שכתב לעיל בפי' מה שהוא מחסר שהכל מסכימים על תורת משה שהיא אלהית ראוי שנסים וכו' והוא שילקח ממנה ראייה עליה וכו' והשת' אין לכתוב מחסר שכל לחקור על עקרי דתו אם כן הוא מראה על עממו שהוא מסופק בהוכו' או שמא יתאל דת אחרת כקנו' היטוב וכו' כי

שאינה אלהי' היה הספק הוה חוק מאד (ס) קשרה ההסרה . (ע) ואולם אחר היות כד' הדתות מסכימות באה' מהן שהיא אלהית אלא שהן חולקות עליה בשיאמר שהיא זמנית וכבר עבר זמנה - הגה נאמר שהוא ראוי לכל בעל דת לחקור על עקרי דתו ואמנתו - (פ) וזה . אמ כדמות החולקות על הדת האלהית (ז) זה מבואר כמאן בהן . (ק) כי אין ראוי לשום אדם לההפנות להאמין דבר כנגד (ר) הדת שהוא מוסכם עליה היותה אלהית אלא אחרי חקרו על הדת ההיא הישנית או השלישית ועל עקריה (ט) על הדרך שביארנו בפרק אחד עשר מזה המאמר . (ת) ואם כרת האלהית גם כן ראוי לבעל הדת היא לחקור עליה אם היא זמנית או נצחית (ח) ובאיה דבר כמנהג אשר שיבא השינוי אם יתבאר שאינה נצחית . (ס) וכעבור זה כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ארכעים מן חלק שני מספר המורה שכל בעל דת ראוי לו לחקור על דתו ואמר שם כי החקירה הזאת היא משני צדדיו . אם מצד הדת בעצמה וזה כשיעיון בצויה וזה הרוחיה אם הם להסיר העול והחמסולסדר ענייני המדינה בלבד ראוי לו שידע שוהיה דת נמוסית ולא אלהית וכשהמצא הדת שהיא עם שהכין אלהית העול והחמס מובן אנשי המדינה העיונים כן לתת דעות אמתייה בשם היכרך ובמלאכים ותשתדל להכנס בני אדם ולהערים על הכונה האמתית . (ג) ככל המציאה כורל הנה זה האות היתה אלהית . ואם מצד מניח הדת זה בשיבחן הנביא או השליח ההוא המהפאר בשבחה ההורה היא מהשם על ידו (ד) אם היה כן (ה) או הם מאמרים לקום כזולתו (ו) ואופן בחינתו (ז) הוא בחינת שלכות האיש ההוא וחקרו כדמותו ופעולותיו (ח) והגדול שבמופתים הנחה ההענוגים הגופיים וזוהו אותם וכל שכן (ט) חוש המשור אשור הוא חרפה לנו כמו שאמר ארסטו - זהו (י) תורף דבריו בפרק ההוא : (כ) ואמנם אמר כי בחינת התורה מצד עצמה כשהכיון להתדעה אמתייה בש"י וכו' (ל) לרמוז על הדת המיוחסת לאליהם הגשמיים וכיוצא . ואמ"ק שן בחינת מרות (מ) מניח הדת על הדרך ההוא לרמוז אל האיש המהפאר בכבואה לישמעאלים שהיה שטוף מאד בהענוגים הגופיים ובמשגל לפי מה שכתוב באצל הישמעאלים מספוריו - אבל אין זו מספיק להבחין הדת המונחת מהחכב המניח שרשים אמתיים כמו שראויים אר' הדת האלהית (נ) והוא בעצמו בעל הנהגה טובה במה יודע אצל הדת היא אלהית באמת ואו אנשיות ומתדמה באלהית . ועל כן אני אומר כי בחינת הדת היא מהשני צדדיו כמו שכתב הרב ז"ל על הדרך שאבאר - וזה שיבחנו מחלה עקרי הדת היא אם הם מסכימים לעקרי הדת האלהית שכתבנו ויחבנו השרשים המסמעי' מהם על הדרך שביארנו בפרק המשה עשר מזה המאמר ואם

החקירה היתה כי אם שיראה אם עקרי דתו הם מסכימים לעקרי תורת משה ואחר שראה שהם שמים ושם מסכימים לעקרי תורת משה (ואמנת שלחות הליכה כאשר היה בנטיה ובפרסוס גדול) אז אין לו טעם ספק באמנת דתו וגם ח"א שתמצא דת אחרת כקצוות הטוב שיהיה יותר כמעלה מזה מאחר שדעת הבה' חסכתת בכל עקריה לתורת משה שהכל מסכימים עליה היותה אלהית (ובהתאמתות שלחות הליכה כפרסוס רב ואם היה דגמתה בעולם כדלוי היה נשעט מכל זה) משה' כחס יתיו חולקות גם על תורת משה לומר שהיא אינה אלהית אז לא היה להם מזה להבה' ראייה על עקרי דתם אם הם אמתיי' אם לאו אלא מנד עיון השכל לכד ולא היה אפשר לישם זה הספק הנוצר כמ"ל לעיל : (ה) ואם דת האלהית וכו' אם היא זמנית וכו' . פי' מאחר שהם מודים שהיא אלהית ראוי לחקור אם היא זמנית מאחר שהשינוי אינו אלא משכנת בלעלה : (א) ובאיה דבר חסך אפשר שיבא השינוי . ע"ד שיתבאר בפרק שאמר זה ובמ"ג בפרקים הנזכרים : (ב) מאחר שהכל מודים שתורת משה היא אלהית : (ג) בכל המציאות כולו - בכל דבר שבעולם : (ד) אם היה כן - כלומר שצריך להבחין אם הוא כן באלת כלש' אחר שהתורה היא מהשי' : (ה) או הם מאערים לקחם מוולתו וכו' . הא"י פי' כאן ו"ל פי' שאלא נזה אומתו השי' רק מאל דברים אלו שזיה כן חסד אומרים ואמר הוא שהשי' שלחו והבי' חסרם ע"כ . ובאמת לא הנכתי כותבו כאלו כן הוא מחזה טעם וסבה עשה זה וכו' ואפשר להגות חופת ולא לו שיכרה חזק דברי' מלבו ויתן אותם ליד אדם אחר כדי שילך הוב ויאחר בכל לחשים שהוא שלוח מאלה' עם הדברים אליו ומה תועלת יהיה לפעולתו זאת שבדה מלכוהלא לא ידעו ממנו כלום . ואחר זה עייניתי בדברי החורה עמנו רחמתי שהוא נרמס נכנס מוולתו . פי' שט ו"ל רמז בהם כי מניח דת הישמעאלים שתורתו נכדה תורת משה רבינו הוא הוא אוהב למשגל וכו' ע"כ וכן פי' המחבר בסמוך . (ו) ואופן בחינתו - ובאיה אופן נוכל לידע ולהבחין דבר זה : (ז) הוא בחינת שלמות האיש ההוא וכו' . כן הוא כמורה ויש גורסין כי בחינת שלמותו וכו' . ורצה לומר שצריכים לידע באיזה שלמות היה בואר זה האיש דיינו שצריכים לחקור על מדותיו ופעולותיו ו"ל חס"ב וחקרו מדותיו וכו' ובמורה כתוב ולחקור ופי' חקרי דת מדותיו : (ח) והגדול שבמופתים . כלומר ויעקר הכותיה הוא אם אנו רואים שהענוגים הגופיים ולא ילך אחריהם ומה שמתנו שהיה משה רבינו בעליו השלום פרשו מן האשה כיו שאלמר ואתה פה עמוד עמדי וגומ' וכו' ל' שלא ישכח אל האלו כמו ששבו ורא' אל אלהיהם וכן בפי' שה"ט ע"ט . (ט) מוש המושג . תשמיס : (י) תורף דבריו - כלל דבריו : (כ) ואמנם אחר . עתה הוא כל לפרש בדברי הרמב"ם : (ל) לרמוז על הדת וכו' . כלומר לאסוף דת הבית המיוחסת וכו' : (מ) מכות . מסדר : (נ) והוא כעמנו בעל ההנהגה טובה . פי' דכשמצא אם הוא בעל מדות רעות אף על פי שינוי עקרים ושרשים אמתיים כמו שראוי מכל מקום נוכל להבחין שהיא

א. שני תורת אלתי מלאי בגליון חכם א' ו'ל'א' ש"ד האמתי אין ס' כ"א תורת א' אלהית סתרי כלל' לכל בני ישראל כי תורת נח וחסד' שבעלם וראשונה לא כתנו כפומי גדול לכל קבלת ישראל לכן לא היו התורות ההם נתונות לכל חשני הודות ההם כיבוד עד סכל' יהיה מנוה עליהם כפרט כלי הקדמה ואיבוד כמו שהיה הענין בתורת מרע"ה שנתנה בתכלית הפרסום לעיני כל ישראל וכלם נלטו בה .

ואם המצא הדת היא מסכמה אוכלתי חולקה ער העקרים והשרשים ועסוה השתדל להסיר העול מביין אנשי המדינ' ולהעמידם על דעה אמהוית (ס) רחוקות מן הדמיונות הנמצאות לנשים ולעמי הארץ והעורר אותם (ע) על השלמות האנושי הגה זה אות היותה אלהית . וכיצד באה אמרו רבונינו ז"ל בתורה כהנים (פרק י"ד דף ע"ב) ואהבת לרעך כמוך (ויקרא י"ט ו"ח) רבי עקיבא אומר זה כלל גורל בתורה כן עזאמי אומר זה ספר תולדות אדם (כאשית ה' א') וזה כלל גדול בתורה . הגה ביארו מזה שהתורה האלהי ראו שתכלול שני אלו

שהיא איננה אלהית כי הוא אינו ראוי שתנתן התורה על ידו וכ"ש אם ינית עקרים ושרשים סליכס אמתיים . אבל אם יהיה האדם הוא גם כן בעל מדות טובות והולך תמיד בדרך ישר בזה ויעובי' (ס) רחוקות וכו' מן הדמיונות הנמצאות לנשים . כי הם הולכות אחר תענוגי החומריות ועל ידי זה לא יוכלו להשיג בעשות אמתיות :

(ב) על השלמות האנושי . והוא עולם הבא : (ג) הרענו כואהבת לרעך כמוך ע"ד שאמר הלל לאותו שאל להתנייר ע"מ שילמוד אותו כל התורה כלה בזמן שיכול לעמוד על רגל אחת . ולמד הלל לו ע"ד שני לחברך לא תעבידו וכו' שבת פ' כמה מדליקין . (ד) הכרוז כפסוקו ע"ד ספר תולדות אדם . וכמו שתבאר לעיל בפ' י"א : (ה) וזה כשיבא וכו' אם נתאמת חיות עמי וכו' . הנה כדרך שלך המחקר לשם קושי' זו בדרך הנה ענינו דרך גסן רש"ט כפי' על המור' כס' פ"מ סת' כ"ע"ט . (ו) חף אם הוא תודה בכל העקרים וכו' . כלל' ונ"ל שהיא תודה בכל העקרים והשרשים השייכים לתורה האלהית האמתית :

פרק כה א' אחת לכל האנשים וכו' . דת

אחת לכלל האנשים שבעולם . און דמות הרבה : (א) הנותן . הס' הנותן אותה . (ב) המקבל . האנשים המקבלים אותה : (ג) הנותן . הוא אחד מכל צד . כי אין בו שום הרכבה ולא שום התפעלות גופנית כאשר הוא לאדם כמו שנתפאר לעיל בפ' ג' ולקחן מ"פ ס' ב' כי ד' לכן הוא ראוי וכו' : (ה) כי אין לו ית' יחס מתחלף אל קצת האנשים מקצת . ר"ל כי ח"ל אינו על האנשים שיהיה לו ית' יחס כל האנשים אלו ולאנשים אחרים יחס אחד מתאר שיהיו כל שום התפעלות גופנית ולא שום הרכבה כלל אחד מכל צד כמו שאמרנו : (ו) אחד באנושית . מתאר מכלל הורכב מוד' יסודות' אסן ע"כ הם שוים בטבע האנושית : (ז) מונאי אבות . ע"ד תעשו אבות ירמו כליס : (ח) שגדלים עליהם . שהמיות גדלים עליהם :

(ט) כפירטי הנמיות וההסמיות : כמות הפעשות' וסאר הדברים השייכים בהנגת המדינה : (י) והיו מתחלפות . שהיו מתחלפים כפירטי ההנחות וההסמיות שזכרנו כפי התחלפות הארצות : (כ) ואל' ו' וכן אר"ל : (ל) שיתורות אלהיות . עיין בענפי' : (מ) תמיד על ענין אחד . כמו שאמרנו בפ' דלפני זה : (נ) אפסר שיפול בה' אזה שינוי . כלומר אפסר ויכול להיות (ר"ל שאינו מן הנמנע) שיקום לעתיד איהו כביא שיהי' שלום תהס' לסתור תורת משה כרצון האל כמו שיתבאר לקמן במאמר ג' פ"ט : (ס) ומ' ל'ך שתיבה אמות אמות עמי . שיתאמת שליחותו כפומי גדול כס' רכוא ע"ד שנתאמת שליחותו מרע"ה : (ע) אע"פ שיתחלף אמות הדת כל' לאמות הדת האחרת . שהשליח שיקום לעתיד יבא לסתור תורת משה אע"פ אנו חותיבין לשמוע אליו כמו שעת' אנו חותיבין לשמוע אליו כמו שעת' תורת משה אע"פ שהיו סותרת תורת נח . אבל כלומר שלא נתאמת שליחותו כל' אנו חותיבין לזו תורת משה כמו שיתבאר הכל לקמן במאמר ג' פ"ט וכו' . אבל הא' מפרש כאן ונ"ל אע"פ שיתחלף אמות הדת וכו' שזה כפי' הנשים הרבה ולאו לאע"פ זה אינו כי אין זה אמות עמי שליחות הטליח אס לא יהיה אמתות כפומי גדול כשליחות של משה כמו שיתבאר לקמן מ"ג כפרקים הנזכרים ולעיל בפ' כה בפרק י"ג :

ואם הסרת העול והחמס מביין אנשי המדינה (פ) הגרמו כואהבת לרעך כמוך ואם הערת האנשים אל השלמות האנושי (ג) הגרמו כפסוק זה ספר תולדות אדם שכתוב בו ביום ברא אלהים אדם כדמות אלהים עשה אותו שכאר שיש כאדם צורה אנושית היא בדמות אלהים ועל כן ראו שיוהר שלא יכזה אותה לא בעצמו ולא בחברו ושיהדל בהשארות' והדקקה בעליונים כמקום אשר ממנה חיוצבה . וזה הענין ראו שהכלול אותו התורה האלהית . אבל עיון אפשר שההירה מונחת מחכם או חכמים עד שהבחי' מן הד' השני (ק) וזה כשיבחר דרך האמות שנתאמת בו שליחות השליח שהנתן הדת על ידו אם נתאמת אמות עצמי כמו שנתבאר בפרק ששנה עשר מזה המאמר הנה היא אלהית ואם לאו הנה היא מווייפת ומתדמה באלהית (ר) אף אם היא תודה בכל העקרים והשרשים וכל שכן אם התלוך עליהם או על שום אחד מהם :

פרק המשה ועשרים וממה שראוי שנתקור בכאן . הוא . אם הדת האלהית יתוייב שהיה אחת (ה) לכל האנשים אורכות . ונאמר

שהנה יראה שהוא מחוייב שהיה אחת . וזה . אם מצד (ב) הנותן ואם מצד (ג) המקבל . אם מצד הנותן כי אחר שהמסור שהוא השם יתברך (ד) רואו אחר מכל צד ראו שיהי' הסודר הנמשך ממנו אחד מכל צד (ה) כי אין לו יתברך יחס מתחלף אל קצת האנשים מקצת . ומצד המקבל כי אחר שמין האדם (ו) אחד באנושית הנה הסודר המישר אותו אל הגעת שלמותו האנושי ראו שיהיה אחד . ויראה מזה שהיה ראו ומחוייב בדת האלהית שהיה אחת אל כלל האנשים אלא שבאשר יעיון זה היטב נמצא שא"ע שנודה שיהיה מחוייב מצד הנותן אינו מחוייב מצד המקבל . ר"פ שהוא מכואר שמוגי האנשים מתחלפים קצתם מקצתם מצד התחלפות (ז) מוגי האכות או מצד דין אחרים עד שאי אפשר שיסכימו שני אנשים על מוג ותכונה אחת כמו שכתב אכ"פ כ"א באופן הראשון מן הספר הראשון מן הקניין עד שכבר יגיע מהתחלפות שיהיו כמעט הפכים במדותיהם עד שימצא איש אכזרי בהכלי' עד שיגיע מאכזריותו שיהרגו צעיר בניו וימצא איש אחר בהכלי' רכות הלכב עד שיחמול על היגת עכבר או מלח . ויהחלפו האנשים בזה"כ מצד התחלפות מקומות מושבותיהם כי טבעי הארצ' מתחלפו כשנויי הארצ' וההרים והמיות וכיוצא בזה עד שתמצא ארץ שפירותיה גסים וקשים בטבעם וזה מצד שהאוי' שהם גדלים בו אינו נך ונקי ותמצא ארץ אחרת שפירותיה בלי ערבים או בלי בריאם מצד שהמיות (ח) שגדלים עליהם אינם טובים והב' ח' הנוגים מאלו הפירות בהכרח שיתדמה מוגס אל שהם נרונים ממנו וארץ אחרת שימצאו פירותיה כהפך והכ"ה הנוגני' מהם יהי' מוגס הפכי אל אנשי הארץ האחר' ומוה הצד ימצאו אנשים בעיר אחת או במחוז אחד יותר הריסים ויותר פקחים מאנשי ארץ אחרת ויתחייב מזה שיהחלפו מיני ההסמכות בין שתי אלו הארצות להתחלפות מוגי הוישכ' בהם ויצטרך לכל אחת מהן נימוס מתחלף לנימוס האחרת בזמן אחד כעצמו . אלא שאהר שהשינוי הזה הוא מתחייב מצד המקבל ולא מצד הנותן ראו שיהיה השינוי בדברים אשר מצד המקבלים . (ט) וזה כפרטי ההנחות וההסמיות אשר בין האנשים כפי התחלפות הארצ' כנאה וכמוגה כי יהיה הנאה אצל קצת מנוגה אצל קצת . אבל בעקרים הכוללים והשרשים המסתעפים מהם שכל זה מצד הדברים הנחלים בנותן אי אפשר שיצויר בזה שום חלוק' . ולזה המצא שתורת בנינה ותורת משה עם שהם חלוקות בענינים פרטיים כמו שיבא (כמאמר ג' פ"ג) הנה הם מסמיות בענינים הכוללים אשר מצד הנותן ושתיהן נמצאות בזמן אחד שאפילו בזמן המצא תורת משה לישראל היה נמצא' תורת בנינה לכלל האומות (י) והיו מתחלפות כפי התחלפות הארצות רצה לומר ארץ ישראל מתוצה לארץ וגם כפי התחלפות האומות זו מזו מצד האבות . ואין ספק שהאומות היו מגיעות על יד תורה בנינה אחר שהיא אלהית להצלה האנושית עם שלא הייתה במדרגת ההצלה המושגת לישראל מצד התורה : (כ) ואמרו רבונינו ז"ל חסדי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא . וזה ממה שיורה שאפשר שימצאו * (ל) שתי הודות אלהית בזמן אחד לאומות מתחלפות וכל אחת מהן מנעת המונגה על פיה אל ההצלה האנושית אף על פי שיהחלפו במדרגת ההצלה המושגת מצד שני התורות . והתחלפות הזה בתורות' אי אפשר שיבא בעקרים ולא בשרשים המסתעפים מהם . ולזה תשאר הכתיבה אשר לתורה מצד עצמה (מ) תמיד על ענין אחד ואולם הכתיב אשר מצד השליח (נ) אפשר שיפול בה' איהו עמי (ס) ומכל מקום צריך שתהיה האמת אמות עצמי (ע) אף ע"פ שיהחלף אמות הדת האחת לאמות הדת האחרת . ואמנם אם אפשר שתשתנה הדת כעצמה עם היותה אלהית לעם אחר כעצמו וכארץ אחד בעיני' זה הממה שנתקור עליו במאמר הנ' פ"ג בעזרת האל יתברך :

שיתחלף אמות הדת כל' לאמות הדת האחרת . שהשליח שיקום לעתיד יבא לסתור תורת משה אע"פ אנו חותיבין לשמוע אליו כמו שעת' אנו חותיבין לשמוע אליו כמו שעת' תורת משה אע"פ שהיו סותרת תורת נח . אבל כלומר שלא נתאמת שליחותו כל' אנו חותיבין לזו תורת משה כמו שיתבאר הכל לקמן במאמר ג' פ"ט וכו' . אבל הא' מפרש כאן ונ"ל אע"פ שיתחלף אמות הדת וכו' שזה כפי' הנשים הרבה ולאו לאע"פ זה אינו כי אין זה אמות עמי שליחות הטליח אס לא יהיה אמתות כפומי גדול כשליחות של משה כמו שיתבאר לקמן מ"ג כפרקים הנזכרים ולעיל בפ' כה בפרק י"ג :

כי יהוה הוא האלהים

לבבך כי יהוה הוא האלהים

אתה הראת לדעת

ואדעת היום והשבת אר

המאמר השני

לוא לוא טטטט ללא
לוא לוא טטטט לוא

אין עזר מלכה

בשמים ממער ועל

ענפים

מאמר שני

שרשים

והעיד על זה וכו' כי אחת מליאנותו וכו'. כראיה כותה המסבך דרמיכות זה להורות לנו כותה הרמז"ס כזה הענין כדי שלא יהיו דבריו סותרים אהדדי וכלו אחר עיין עס בפרק כ"ד ותמצא יסוד על דברי הרמז"ס וז"ל עס כפ"ד והודיעו כי ענינו לא יושג לפי מה שהוא חלף שהיו העירו על מקום עיין ישיב ממנו תכלית מה שאפשר לאדם שיטיבו וכו' עכ"ל.

וד"ל שגם"י הודיע לפר"ע שהמתת פסס קמד עממותו ומהותו איראפטר להשיג לזום אדם לכל יש דרך אחרת שאפשר לאדם להשיג הש"י והוא חדד פעולותיו סיונא"י מחתות"י ועל הדרך הזה העתור אותו כלופן שכל אל ההשגה יותר מכל אדם מא"כ מ"ש הרמז"ס כפ"ג מחלק ח' ואחת ה' ישג רזה לומר ע"י הדברים שאפשר לאדם להשיג הש"י וכו"כ המסבך כמקור כפ"ל מה המאמר בענין הגנת מליאות ה' וכן ע"י כהדיו ר' עס טוב כפ"ג מח"א ע"ס ועיין גס כפ"ה האמרו עס ותמצא עוד תירונוס אחרים על דברי הרמז"ס כדי שלא יהיו גרמים כמותרים אהדדי. אבל האהל יעקב ע"י כלן מה שאמר הרמז"ס ואחת ה' ישג הארק לפי האומר ולא לפי האחת לא דק בדברי הרמז"ס כי אין כותה הרמז"ס כפ"ג הכל"ל לפרס לנו האומר אלף רק לפי האחת ולפי דעת עמנו כי רזה עס לפרס כספק הנופל על הכתוב שאמר ותמונת ה' יבט וכליו אופן כאשר על הש"י לשון תמונה ע"ש וק"ל :

הערה

(א) הערה אחת הכרחית • (הערה • הוא לשון הקדמה להעיר און האנשים על המדובר בה • ור"ל שכתב הקדמה אחת והוא היה מוכרח לכתוב אותה) שכוונת הקדמה העיר המסבך למעין כזה כספר שיעיין הטיב חף שיעלה לו בתחלת התחבה חיה ספק בדברי המסבך לא יקפון להשיב על זכ"אס אחר שהתבאר לו כותה המסבך חף כמה שיכא מזה הענין במקומות אחרים מדברי המסבך כמו שכתב והולך :

הערה (ב) ומה שאין ראוי שיעלם וכו' לומר מי שנהג לעיין כזה הספר אין ראוי שיביא כעלם עמנו דבר זה שכתב והולך : (ג) הוא • הוא זה : (ד) לפי דעת האומר • שיש מי שסובר כך אבל דעת המסבך כזה חינוך באחת ולענין שכתבנו לעיל מאמר ח' פ"ט בענפים בדבור התקול ואלוס כוונת פסה וכו' ע"ס : (ה) כונה מה • חיה כונה • (ו) כמבוארת בעלמס • שהוא ידועה :

(ז) כונה עמנו להסתיר בענין • שהשקט קדמה וזכ"ל של יבית הענין עובן לכל אדם והוא שכלל חשיבותו שאין ראוי שיהיה זה עובן לפני וסכל וימי שליטו כגון לזה : (ח) מי הגיד לו שהות בעל שכל • כלומר שכל הוא ליה למימר כל אדם בעל שכל וכל בעל שכל ראוי להכיר את בוראו : (ט) וכל עוד • וכל ענין : (י) הקדמה הקטנה • היא כל אדם באמת שכל וקראת קטנה לפי שהוא באמת קטנה כמות כי היא חיה כ"א כפ"ד תיבות : ועוד שנקראת קטנה לפי שהיא ככללת בתוך הלוקן שאמר החו"ל כל אדם ראוי שיכיר וכו' וזה שכל בעל שכל ראוי שיכיר את בוראו וכו' ואין לה לזרז גדול כל כך • וק"ל

(כ) וממה שאין ראוי שיעלם מן המעיין בזה הספר • (ג) הוא • כי הרבה דברים נאמרו בו במקום אחד לפי דעת האומר לא לפי האמת בעצמו ויאמרו במקום אחר בהפך לפי האמת בעצמו או יאמרו במקום אחד על (ה) על כונה מה ובמקום אחר על כונה אחרת כמו שעשה הרמ"ב בס"ל במקומות הרבה מספר הפורה שהרי כתב בפרק שלישי מן החלק הראשון כי פ' ותמונת יי' ביט' (כבוד ר"כ ס') ואמתת השש ישיג והוא כתב בפרק ל"ז כי פ' ופני לא יראו (שקט ל"ג כ"א) אמתת מציאותה כמו שהיא לא הושג • והעיר על זה בפרק ג"ד ובמקומו אחרים מן החלק הראשון כי אמתת מציאותו לא תושג לגולתו • ובעבור זה ראוי שיהיה המעיין בפרק מפרקי ספר אי זרף מחבר שלא יקפון לחשוב על דבריו עד שידע דרכי הלמוד הנעשים כספר ההוא וכו' עד שיקף בכל מה שבא בספר מהענין ההוא במקומות אחרים • כי לפעמים ישמיט הספר הקדמה אחת באיזה מקום לפי שהוא (י) כמבוארת בעצמה או שנתבארה כונה ממנו להסתיר הענין והשוב המעיין שזה טענה מן המסבך וימחר להשיב עליו ויחשוב אותו לפתי וסכל • וזה הדרך נמצא ביוכוים הרבה כמו שיאמר אומר כל אדם ראוי שיכיר ארז בוראו • וזה לפי שכל בעל שכל ראוי שיכיר את בוראו • ושמע השומע ואמר שזה טענה גדולה כי (ח) מי הגיד לו שהות שכל (ט) וכל עוד שלא נתבאר (י) ההקדמה הקטנה מזה ההקש

והוא שבו ראו המציאות תמיד אין מתחדש עליו ולא מקרה קרה לו
 שכל ופי' כלל דבריו כך הוא דבשליש כל המלאים הם נמשא' ויולאם
 מאתו אין הם הם מצויים בשלל הש' קודם שבראו לכן אחר
 שבראו לא היה מציאותם כ"ח דבר מקרי כיון שמתקן בדבר כבר הוא
 נמצא בשלל הש' כמו שכתבנו

בשרשים - אכל הש' שהוא קדמון
 לכל ואין לו שום סבה שיצירתי קודם
 הייתי כי הוא הקדמון האמת ולא
 נמצא שום דבר שיהיה קודם לו לכן
 על כרחיך ש' המציאות האחר עליו
 ועצמותו הכלל דבר אחד ואין בו שום
 דבר המתחדש ולא שום דבר נוקרי
 ע"ש כמורה - ולכל גדולה היתה המורה
 בזה כי ע"י יתרון כל הספקות
 הנפלות בענין הידיעה כמחאר
 בפרק שחר זה ועיין עוד לקמן
 במחאר זה פ"ג בענפים :

וזה הלשון לא יפול על הנולדים
 חוץ ונקבה שיצאו וכו'
 מאלתי בגליון תוסס' ח"ו לא נראה
 בעיני שנתה כנתה המזכיר על
 הש"ח הנולדים מהעפוש וכבר יפול
 זה הלשון על הנולדים חוץ ונקבה
 אחר

המהות - ואחר שמהותו נעלם הכלית ההעלם
 (ח) כמו שכתב הרב"ל שזו היתה בקשת משה רבינו
 ע"ה באמרו הראני נא את כבודך (שמות ל"ג י"ג) ובאחר
 התשובה על דה לא תוכל לראות את פני כי לא יראני
 האדם והי ואמר ור"ל בספרי ואפילו מלאכי השרת שהם
 חיים כלומר (ט) שאין מהותו נודע לו ולתוואם כן
 מציאותו נעלם הכלית ההעלם שאיננו נודע אפילו
 למלאכי השרת - ולפי זה ראו שישאל השואל ויאמר
 אין יונה שורש להורה אלהית דבר שהוא (י) נעלם
 השנוה משום נמצא וז"ל השם - והתשובה בזה כי
 לא יונה מציאות האל שורש להורה מן הצד שהוא נמצע
 ההשגה שזהו מצד מהותו יתכרך אלא מן הצד שהוא
 אפשר ההשגה - וזה מצד היות הנמצאות (כ) מושפעות
 ממנו והוא עלה להם ופועל אותם כי מזה הצד תבחן
 מעלת השם מצד היותו פועל הנמצאות כהכלי השלמות
 וההוד - וזה הצד הוא שמותר אל האדם לדבר בו
 ולהתבין מעלתו אבל מצד עצמותו אי אפשר לדבר בו
 (ל) כי לא יכלה זה בדבור כלל - וזה רמזו דוד במזמור
 ברכי נפשי את יי' (תלים ק"ד ח') כי על צד הראשון

אמר יי' אלהי גדלת מאד כלומר מצד מהותך גדלת מאד משייך האדם לדבר כן
 ועם כל זה הוד והדר לבשר כלומר מן הצד שיוכל לרבר כן שהוא מצד הפעולות
 הנראות שהן נמשכות ממך כי הם יורו על הודך והדרך ועל כן המשין להספור היצירות
 המושפעות ממנו ית' המורים על מעלתו ושלמותו מצד השלמות הנראה בהן -
 ובעבור כי מעלת האומן הוכר בפעולתו (מ) משני פנים - מצד היותו פועל פועל נפלא
 וחשוב בחומר נכבד ומעולה שהוא נכבד לכל (נ) שהפעל שהוא הנכבד הוא מפועל נכבד
 ושלם כמו מי מי שראה כלים נאים מזהב ואבן יקרה שאלו הכלים בלי ספק יורו על גודל
 מעלת העושה אותם - ואם מצד היותו עושה כלים נאים מצויים ציור נפלא (ס) בחומר
 גרוע כאלו האמר הצורך שעשיר כלים נאים מצויים ציור נאה ברזל שזה בלי ספק יורה
 על חכמת הצורך ושלמותו בעשותו ברזל שהוא חומר רחוק משייך היצור הפחות
 ציור נאה מפותח מחוץ חוסם כל שכן שזה הורא' שבהיות החומר מוכן לקבל הציור שיעשה
 בו פועל נפלא - שכן כתב אריסטו במאמר ה"א מספר הבעלי חיים בהיותו (ע) הופס על
 החכמים הקדמונים שלא רצו לדבר בשבע הב"ח הפחות' (פ) הנולדים מן העפוש
 (צ) לפחותם וזוהי כנולדים מוכר ונקבה (ק) ואמר עם כי יותר ראו לדבר ב"ב
 הפחותים הנולדים מן העפוש ממך שידובר בשאר בעלי חיים (ר) ולא מצד עצמם אחר
 שהם פחותים מאד ומחומר גרוע שהם נולדים מן העפוש (ש) אבל בכחית הכח האלהי
 שהוא מעורב בהם שזה בלי ספק יורה על מעלת הפועל ושלמותו שהוא נוהן כח החיות
 בחומר גרוע כזה שיהיה נולד מן העפוש בכלי התחברות זכר ונקבה בעלי חיים דומה אל
 הנולד מחומר זכר ונקבה וזה שבה גודל אל האומן - וכן דוד שבה השם בבחינת הציירות
 המושפעות ממנו על שני אלו רמזים משני אלו הצדדין - על צד הראשון אמר עושה אותם
 כש"למה (תליס' ק"ד ח') לרמוז אל היותו מציא עולם השכלים והנולדים שיכנה אותם
 הכתוב כשם אור כמו שנבאר (ת) כשתוף אור ואח"כ רמז לעולם הגלגלים (ח) ואמר
 נוטה שמים כיריעה וספר היצירות הקיימות והגדולות והנראות לעין כל (י) כאור
 והשמים והגלגלים היבשה והיצירות אשר בארץ (י) וספר הסדר הנראה לעין אך סדר
 השם כל מעשה בראשית באופן שלם כדי שיחיו ויתקיימו הבעלי חיים בזה ואמר המשלח
 מעינים כנולדים בין הרים יהלכון ישקל כל היתו שדי וגומר וספר סדר חדוש הלבנה מדי חדש
 בחדשו וסדר היום והלילה (ד) שזהו סבת קיום המציאות השפלה והבעלי חיים כולם איש
 איש כפי מדרגתו וזה ממה שיראה ע"י חכמת היוצר ומעלתו בעשותו יורה למעשים שמש
 ידע מכאן וזהו סבת התחדש היום והלילה לקיום הנמצאות והגלות הארץ (ה) והמצא שאר
 היצירות הנראות - ואחר שסיים לסדר שבה השם מצד היצירות הגדולות והנראות שב לשבת
 האליהבך מן הצד האחר רצה לומר מצד היצירות הפחותות הנולדות מן העפוש ואמר מה
 רבו מעשיך יי' כולם בחכמה עשית וגומר זה היסוד ורצה לומר שם רמז ואין מספר חיות
 וגומר - והזכיר היצירות הנעשות ביס והנולדות מן העפוש (ו) מבלי שיהיה בהם כח
 להשאיר מינם כמו שיראה ממה שכתוב בסוף הוסף רוחם יגיעו ואל עפרם ישוכן השלח
 רוחך יבראן ותחדש פני אדמה (ז) וזה הלשון לא יפול על הנולדים מוכר ונקבה שיבראן
 אחר

שום דבר אחר רק מהותו ומהותו גם כן אינו רק מציאותו וכל דבר א'
 הוא ולא שני דברים : (ח) כמו שכתב הר"ב כי שזו היתה וכו' - כפי' ל'ך
 מחלק ח' המזכיר בהערה : (ט) שאין מהותו נודע לו ולתוואם - שאין כבר
 בעולם שיוכל לידע ולהשיג עקות הש' כי הם הש' בעצמם לכך
 יודע עצמותו ומהותו - אם כן
 מציאותו גם כן נעלם וכו' - (י)

נעלם מהותו משום נמצא וכו' -
 פירש מחאר שאין לנו ידיעה מה
 הוא אם כן אין לנו יכולים להבין דבר
 זה שרש לתורה אלהית : (כ)
 מושפעת ממנו - יונאות מאלתי' :
 (ל) כי לא יכלו לדבור כלל -
 (מ) לפי שהוא מן הדברים הנמצעים :
 (נ) משני פנים - משני נדמים : (ג)
 שהפעל הוא הנכבד הוא מפועל
 נכבד ושלם : כי אין מדרך העולם
 לתת חומר נכבד טוב ואין שאינו
 גדול ממנו - (ס) בחומר גרוע -
 מנדטוב החומר ח"ו לעשות יצורים
 כללו וצפ"כ היה עושה אותם וכ"ש
 אם היה חומר טוב ואין לקבל
 יצורים כלו פשיטא שהיה יכול לעשות
 אותם : (ע) תופס - מולך :
 (פ) הנולדים מן העפוש -

כן התולעים ויוולד בהם הבאים מן
 הדברים העפוש' : (צ) לפחותים
 לרוב שפלותם מחאר שאינם נכדים
 ע"י חכמו זכר ונקבה הם כחליות
 השפלות - והמפות על זה שאינם
 נכדים על ידי חומר זכר ונקבה
 רק שהם תאים מהעפוש נראה לי
 שכן דלם הם נולדים על ידי חומר
 זכר ונקבה אם כן יהיה בהם כח
 להשאיר מינם ע"י ח"ו אפי' ימות זה
 ישאר כנו הנולד לו תחתיו וזה
 שהוא בחי' הוא נצחי ואין לו תכלית
 אלא ישאר כך לעולם כמו שכתב
 רמזו שם טוב כהדי' במורה חלק שני
 פ' א' בחכמות שלו ואלו על מציאות
 השם ו"ל שם כי האפזרות בחי'ן
 הוא האפזרות נכחי וכו' ע"ל ואם
 כן היה חסדו עליו הפסק והנוראין
 שאינן כן שהרי בזמן החורף אין
 התולעים כנמצא אלא ע"כ אין
 בתולעים כח כדי להשאיר מינם ולכן
 בימות הקץ החוס גדול לכך הם כמים
 העפוש מש"כ בימות החורף -
 ו"ש המתכר לקמן בסמוך והנולדים
 מן העפוש מבלי שיהיה בהם כח
 להשאיר מינם וכו' : (ק) ואמר
 שם - אריסטו' : (ר) ולא
 מצד עצמם - ולא מצד השפלות שיש
 בנף התולעים עצמם כי אחר שם
 פחותים וכו' ואין להם שום קעלה
 וחסבות : (ש) אבל כחכית
 הכח האלהי יכו' ויגע על ידם מוכר
 מעלת הש' ע"י מחאר שהוא נוהן
 כח החיות וכו' : (ת) כשתוף אור -
 לקמן מחאר זה פ"ב - ואמר לשון
 שתוף אור ולא אמר תלת אור או שם
 אור כדרכו בשאר עניינים כי שם

יבאר שמלת אור הוא משתף למה דברים ולאחר על כמה עניינים : (א) ואמר נוטה שמים כיריעה - הנגלים בכלל כקראו
 שמים כיריעה : (ב) כאור והמים - ס"א והמים : (ג) וספר הסדר הנראה לעין - אחר שהזכיר היצירות ענף אשר בהן כח
 אחר' להזכיר גם הסדר שביניהם אין סדר וכו' והכל לקיום הכ"ח בכלל : (ד) שזהו סבת קיום המציאות השפלות - כונת המחבר
 בזה להורות לנוטעם החומר כמה שוכר כריאת קמה ולכנה אחר בריאת כל הנמצאים שאחר לא קודם לכן אלא בריאת השמים ואמר
 שזו סבת קיום המציאות וכו' ור"ל אפי' יש אחר שהזכיר המזמור במי' ונותר במי' ונותר חומר אחר יסד ארץ על המכוני
 לדמות כי ע"י העפוש והמזמור כריאת היבשה ותוכן הארץ וכו' שנתבאר במור' פ"ג חלק ב' - ע"ה אין לכלם בכלל שום קיום וז"ל מה
 ולכנה כי ע"י היום והלילה שנתחדש כנסת קמה ולכנה יתמונו היסודות וכו' ונתחופ"י התמונו' זה האדים שיש יסד תמימים ותגלה הארץ
 ולכן אחר שמזכיר המחבר וזהו סבת התחדש היום והלילה וכו' הזכיר עוד ע"ש אחרת הגלות הארץ ח"ה שכתב הזכיר אותה לעיל מיינה כי
 סבת הריאת היבשה והגלות הארץ הכל ע"פ סבת היום והלילה וכן הוא מתבאר בהדי' במור' כפ' המוכר ח"ו שם וכבר ידעת אינה המעייין בראש
 סבות ההי' וההפסד וכו' האור והחשך וכו' וכאור וכתשך ישתנו מונחי' והתחלות המונות שיתחדש תוסס' האדים אשר הם וכו' ג"כ
 סבת החיובים וח"כ הרכ"ב הנחמים וכו' עכ"ל - והאור והחשך ר"ל ימים ולילה כי כן הוא הכתוב ויקרא לאור יום וסומך קרא לילה -
 ע"ש כ' ר"ס טוב : (ח) והמלא שאר היצירות הנראות - ס"א הכריאת : (ו) מבלי שיהיה בהם כח להשאיר מינם - פי' דל"כ
 יהיו הנמצאים ג' ככתי' החורף כעו' שפי' לעיל : (ז) וזה הלשון לא יפול על הנולדים מוכר ונקבה שיבראו וכו' אלא על הנולדים מן העפוש
 וכו'.

וכי... כי לשון הראויה באחר אלא על הוצאת יס מאין כוונת לכן על...
הנולדים מוכר ונקבה אין שידך לומר עליו לשון כרא כי המין קיים לעולם...
כמו שאמרנו לעיל במדקין עין בעמים (ח) שמעלת הפועל...
ותכמתו ויכרו וכו' - פי' ולכן אמר הכתוב כלשמו מה רבנו ונמר כי...
זה הלשון באחר על הפלגת הדבר...
ומי שרונה להפליג הענין חומר כך :

ואחר שישבו אל עפרם אלא על הנולדים מן העפוש...
ואמר כשהחליל לדבר על זרה מה רבו מעשיו י"ו כולם...
בחקמה עשיתו וכו' - להורות (ח) שמעלת הפועל...
והכמתו ויכרו בתחו שלמות אל חומר גרוע מאד כמו...
שהוא חומר הבעלי חיים הנולדים מן העפוש שנתן להם...
שלמיר החיות וזה כמה שיורה על חכמת הפועל...
ולזה ספק אל זה יהי כבוד י"ו לעולם ישמח י"ו במעשיו וכו' לבאר כי באלו הנמצאות השפלות...
הנולדות מן העפוש כבר יפול עליהם השמחה שישמח בהם בעבור שהם מעשיו מצד...
הכמתו שנכרה על ידם - ועל זה רמזו רבותינו זכרונם לברכה בפרק שירה שאמרו שרצים...
מה הסאורים ירי כבוד י"ו לעולם ישמח י"ו במעשיו וכו' כאלו ביארו שאף על פישאין...
ממדרגה מעלה השם שלמותו שישמח בנמצאות פחותה כאלו כבר יפול שישמח בהם...
(ט) על צד העכרה הלשונית מצד שהם מעשיו - וזה לשון היכבוד י"ו לעולם וכו'...
כלומר (י) כבודו במקומו מונח רעולם שהוא נצחי ואלו הנמצאות הנולדות מן העפוש...
פחותה ונפסדות שאין להם קיום לא כמין ולא כאיש ככר יתכן שישמח בהן מצד שחכמתו...
נכרה בהן (כ) בהיותו מעשיו על הדרך שביארנו - הרי ששבת השם כזה רמזו מצד...
היותו פועל הנמצאות בשני מינים מן הפעולה שיוכר בהם מעלת הפועל : ומהו הצד...
הוא ששני מציאות השם יבדל רצה לומר מצד היותו פועל הנמצאות לא מצד מהותו...
כלל - ובעבור זה ההחילה ההורה בפרשה הראשית להורות על מציאות השם הפועל...
לנמצאות כמו שכתבנו במאמר הראשון ועל זה הצד הונח מציאות השם עקר להורה לא...
מצד אחר :

פרק שני (א) הפועלים שני מינים

אחר כמות האש יחמם וקור השלגי קרר וזה המין נקרא (א) פועל...
בטבע לא בכונה ורצון - ומין יפעל פעולות הפכיות והוא הפועל בכח הירצון (ד) יפעל...
דבר בעת שירצה ויפעל ההפך בעת שירצה - ואולם שיהיה פועל היסוד יתברך נמשך ממנו...
על דרך (ה) המין הראשון הוא דבר מבור דבטול לפי שהפועל הטבעי לא יפרד מן...
הפעולה (ו) כאורשלא יפרד מן השמש וכחוס שלא יפרד מן האש (ז) והאל יתברך...
דבר נבדל מן הפעולה - ועוד כי הפועל הטבעי חסר כי לא יפעל דבר (ח) בידעה והכרה...
אלא הוא הכרחי בפעולתו (ט) כשימצא המקבל פוכן כי האש תשרוף אם המצא המקבל...
מוכן לשרפה ומי שהוא הכרחי למוכן בפעולתו הנה הוא חסר אחר (י) שאין בו כח לעצור...
הפעל ההוא (כ) ולא לפעול דהפך והאל יתברך אין ראוי שימצא בו שום חסרון -

פרק שני (ב) הפועלים שני מינים

מין לא יפעל (ב) בעצם וראשונה אלא דבר...
אחר כמות האש יחמם וקור השלגי קרר וזה המין נקרא (א) פועל...
בטבע לא בכונה ורצון - ומין יפעל פעולות הפכיות והוא הפועל בכח הירצון (ד) יפעל...
דבר בעת שירצה ויפעל ההפך בעת שירצה - ואולם שיהיה פועל היסוד יתברך נמשך ממנו...
על דרך (ה) המין הראשון הוא דבר מבור דבטול לפי שהפועל הטבעי לא יפרד מן...
הפעולה (ו) כאורשלא יפרד מן השמש וכחוס שלא יפרד מן האש (ז) והאל יתברך...
דבר נבדל מן הפעולה - ועוד כי הפועל הטבעי חסר כי לא יפעל דבר (ח) בידעה והכרה...
אלא הוא הכרחי בפעולתו (ט) כשימצא המקבל פוכן כי האש תשרוף אם המצא המקבל...
מוכן לשרפה ומי שהוא הכרחי למוכן בפעולתו הנה הוא חסר אחר (י) שאין בו כח לעצור...
הפעל ההוא (כ) ולא לפעול דהפך והאל יתברך אין ראוי שימצא בו שום חסרון -

פרק שני (ג) הפועלים שני מינים

כח אחר וכו' וכו' - פי' שיהיה פועל היסוד יתברך נמשך ממנו...
על דרך (ה) המין הראשון הוא דבר מבור דבטול לפי שהפועל הטבעי לא יפרד מן...
הפעולה (ו) כאורשלא יפרד מן השמש וכחוס שלא יפרד מן האש (ז) והאל יתברך...
דבר נבדל מן הפעולה - ועוד כי הפועל הטבעי חסר כי לא יפעל דבר (ח) בידעה והכרה...
אלא הוא הכרחי בפעולתו (ט) כשימצא המקבל פוכן כי האש תשרוף אם המצא המקבל...
מוכן לשרפה ומי שהוא הכרחי למוכן בפעולתו הנה הוא חסר אחר (י) שאין בו כח לעצור...
הפעל ההוא (כ) ולא לפעול דהפך והאל יתברך אין ראוי שימצא בו שום חסרון -

פרק שני (ד) הפועלים שני מינים

כח אחר וכו' וכו' - פי' שיהיה פועל היסוד יתברך נמשך ממנו...
על דרך (ה) המין הראשון הוא דבר מבור דבטול לפי שהפועל הטבעי לא יפרד מן...
הפעולה (ו) כאורשלא יפרד מן השמש וכחוס שלא יפרד מן האש (ז) והאל יתברך...
דבר נבדל מן הפעולה - ועוד כי הפועל הטבעי חסר כי לא יפעל דבר (ח) בידעה והכרה...
אלא הוא הכרחי בפעולתו (ט) כשימצא המקבל פוכן כי האש תשרוף אם המצא המקבל...
מוכן לשרפה ומי שהוא הכרחי למוכן בפעולתו הנה הוא חסר אחר (י) שאין בו כח לעצור...
הפעל ההוא (כ) ולא לפעול דהפך והאל יתברך אין ראוי שימצא בו שום חסרון -

לענין הגרונ זכר המחבר כסוון כמה שאמר הכתוב היתפאר הגרון וגומר כי אין פעולת הגרון לתוכו כי אע"פ שהקרב הפעול לאל תהיה הפליטה ולכן המוכן פחות הוא האדם כי הפליטה לא בכחו. מש"כ האל כי איננו כלי ומיד שתקרב הפעול אליו הנה הוא שורף כי האל מטבעו לשרוף חס ומלא המקבל מוכן להשרף ח"ע"פ שלא היה עדין האדם בעולם וא"כ לא ייוחס אל האדם בעלם ובסוד כ"ל פעולת הקרבנה וההכנה שהוא מוכן לטרפה בהקריבו האל כנגד ולא פעולת השרפה עצמה ומה שאנו מייחס פעולת השרפה ע"ה אל האדם ואומרים פלוני שרף כנגד אינו נאמר אלא ע"ל ההעברה ובהקל מן הלשון. וא"כ י"ל לאדם פעולה מיוחדת מה שאין להאדם והיא פעולת השרפה ע"ה כי על האל ואמר בעלם ובסוד ששרף ופלוני מ"ה המחבר ח"כ שגרר והסיף והוא הם פעולים תפרי כי אין כוונת הפעול מן שלא לפעול אלא כפי רצון האדם. זה ג"כ אינו מוכרח כי אין זה תלוי ברצון האדם מחבר מטבע האל לשרוף וולת האדם כמו שכתבנו. וכן שמעתי מאמר שגרר פעמים בימות הקרב כשהוא גדול ביותר אז יתלבנו האנשים ומתערב עמם וישרפו וולת הכנת ופית האדם מש"כ הגרון ובקרב וולת האדם א"ל להם לחצים ולחוקר כי אין מטבעם לפעול בעלם וכבוד פעולה זו ולכן אין לאדם שום יחס ביחוד לפעולת השרפה כ"ל פעולת הקרבנה וההכנה כנ"ל וכמו כן נאמר גביר הוא דומה ג"כ לענין האל כי כן פעולת השרפ בעלם ובסוד לחיך :

(א) אמר המגיה לא ידעת מה תמונה קח תחת העל הענינים שהרי הרב המחבר לא הביא זה רק לרמי' שמי שלא יפעול כרצון הוא חסר ולא יחזיר לו מועיל בקבערה שחמץ משלון זה האדם הפעולה על ידו מ"ה הוילד לו זה עשה הפעולה בכמה ורנון הוסס הפעולה אל האדם שהקריב הכנגד אל האש וכן שפילק את השרוף שהוא לא עשה הפעולה רק הכנה והקרבנה הוילד וכוונת עשייתו לא היה האש שורף את הכנגד ולא הכנה האיר את הכנגד ורמי' מונקת היא ודוק"פ :

מחיוהו יודע את האדם קודם היותו וכו' :

כבר כתבנו פירושו בשרשים. אבל לפי מה שכתבנו בספר דלפני זה בענינים ח"ן זה נון הקושי כלל כי הא"ו הוא הפועל השלם ולא כן ידע הכל כדור שכלו כדמונו הקדום והיה הכל ידע"ה" כפיט שמחות ועצמות הנמצא הוא בעל כפי דעת הרמב"ם והע"ל והמקבל כתאחדות אחדות' גמורה והיא יודע מציאות האדם בידע' קודמת קודם היותו כל הונן הוא שלא היה נמצא יודע נסבן בידעיה קודמת הונן אחר יהי' האדם כנמצא ולכן ח"ן זה עיני בחקוי ית' כלל. והנן זה הישע כן הוא הנכון ואין צורך לייחס בחקויים אלו שכתב המחבר :

אמר כי לא מחשבותי מחשבותיכם וכו' ולפי הדרך שביארנו בפרק דלפני זה בענינים מצינו הרצון הנאמר ח"ל נראה לפרש הפקוקים אלו שאמר הכתיב כי לא מחשבותי מחשבותיך :

לענין הגרונ זכר המחבר כסוון כמה שאמר הכתוב היתפאר הגרון וגומר כי אין פעולת הגרון לתוכו כי אע"פ שהקרב הפעול לאל תהיה הפליטה ולכן המוכן פחות הוא האדם כי הפליטה לא בכחו. מש"כ האל כי איננו כלי ומיד שתקרב הפעול אליו הנה הוא שורף כי האל מטבעו לשרוף חס ומלא המקבל מוכן להשרף ח"ע"פ שלא היה עדין האדם בעולם וא"כ לא ייוחס אל האדם בעלם ובסוד כ"ל פעולת הקרבנה וההכנה שהוא מוכן לטרפה בהקריבו האל כנגד ולא פעולת השרפה עצמה ומה שאנו מייחס פעולת השרפה ע"ה אל האדם ואומרים פלוני שרף כנגד אינו נאמר אלא ע"ל ההעברה ובהקל מן הלשון. וא"כ י"ל לאדם פעולה מיוחדת מה שאין להאדם והיא פעולת השרפה ע"ה כי על האל ואמר בעלם ובסוד ששרף ופלוני מ"ה המחבר ח"כ שגרר והסיף והוא הם פעולים תפרי כי אין כוונת הפעול מן שלא לפעול אלא כפי רצון האדם. זה ג"כ אינו מוכרח כי אין זה תלוי ברצון האדם מחבר מטבע האל לשרוף וולת האדם כמו שכתבנו. וכן שמעתי מאמר שגרר פעמים בימות הקרב כשהוא גדול ביותר אז יתלבנו האנשים ומתערב עמם וישרפו וולת הכנת ופית האדם מש"כ הגרון ובקרב וולת האדם א"ל להם לחצים ולחוקר כי אין מטבעם לפעול בעלם וכבוד פעולה זו ולכן אין לאדם שום יחס ביחוד לפעולת השרפה כ"ל פעולת הקרבנה וההכנה כנ"ל וכמו כן נאמר גביר הוא דומה ג"כ לענין האל כי כן פעולת השרפ בעלם ובסוד לחיך :

(א) אמר המגיה לא ידעת מה תמונה קח תחת העל הענינים שהרי הרב המחבר לא הביא זה רק לרמי' שמי שלא יפעול כרצון הוא חסר ולא יחזיר לו מועיל בקבערה שחמץ משלון זה האדם הפעולה על ידו מ"ה הוילד לו זה עשה הפעולה בכמה ורנון הוסס הפעולה אל האדם שהקריב הכנגד אל האש וכן שפילק את השרוף שהוא לא עשה הפעולה רק הכנה והקרבנה הוילד וכוונת עשייתו לא היה האש שורף את הכנגד ולא הכנה האיר את הכנגד ורמי' מונקת היא ודוק"פ :

מחיוהו יודע את האדם קודם היותו וכו' :

כבר כתבנו פירושו בשרשים. אבל לפי מה שכתבנו בספר דלפני זה בענינים ח"ן זה נון הקושי כלל כי הא"ו הוא הפועל השלם ולא כן ידע הכל כדור שכלו כדמונו הקדום והיה הכל ידע"ה" כפיט שמחות ועצמות הנמצא הוא בעל כפי דעת הרמב"ם והע"ל והמקבל כתאחדות אחדות' גמורה והיא יודע מציאות האדם בידע' קודמת קודם היותו כל הונן הוא שלא היה נמצא יודע נסבן בידעיה קודמת הונן אחר יהי' האדם כנמצא ולכן ח"ן זה עיני בחקוי ית' כלל. והנן זה הישע כן הוא הנכון ואין צורך לייחס בחקויים אלו שכתב המחבר :

אמר כי לא מחשבותי מחשבותיכם וכו' ולפי הדרך שביארנו בפרק דלפני זה בענינים מצינו הרצון הנאמר ח"ל נראה לפרש הפקוקים אלו שאמר הכתיב כי לא מחשבותי מחשבותיך :

לענין הגרונ זכר המחבר כסוון כמה שאמר הכתוב היתפאר הגרון וגומר כי אין פעולת הגרון לתוכו כי אע"פ שהקרב הפעול לאל תהיה הפליטה ולכן המוכן פחות הוא האדם כי הפליטה לא בכחו. מש"כ האל כי איננו כלי ומיד שתקרב הפעול אליו הנה הוא שורף כי האל מטבעו לשרוף חס ומלא המקבל מוכן להשרף ח"ע"פ שלא היה עדין האדם בעולם וא"כ לא ייוחס אל האדם בעלם ובסוד כ"ל פעולת הקרבנה וההכנה שהוא מוכן לטרפה בהקריבו האל כנגד ולא פעולת השרפה עצמה ומה שאנו מייחס פעולת השרפה ע"ה אל האדם ואומרים פלוני שרף כנגד אינו נאמר אלא ע"ל ההעברה ובהקל מן הלשון. וא"כ י"ל לאדם פעולה מיוחדת מה שאין להאדם והיא פעולת השרפה ע"ה כי על האל ואמר בעלם ובסוד ששרף ופלוני מ"ה המחבר ח"כ שגרר והסיף והוא הם פעולים תפרי כי אין כוונת הפעול מן שלא לפעול אלא כפי רצון האדם. זה ג"כ אינו מוכרח כי אין זה תלוי ברצון האדם מחבר מטבע האל לשרוף וולת האדם כמו שכתבנו. וכן שמעתי מאמר שגרר פעמים בימות הקרב כשהוא גדול ביותר אז יתלבנו האנשים ומתערב עמם וישרפו וולת הכנת ופית האדם מש"כ הגרון ובקרב וולת האדם א"ל להם לחצים ולחוקר כי אין מטבעם לפעול בעלם וכבוד פעולה זו ולכן אין לאדם שום יחס ביחוד לפעולת השרפה כ"ל פעולת הקרבנה וההכנה כנ"ל וכמו כן נאמר גביר הוא דומה ג"כ לענין האל כי כן פעולת השרפ בעלם ובסוד לחיך :

שרשים מאמר פרק רביעי ענפים כה

שרשון (ח) שלפעמים לא יאלץ הפועל... שהרכבה פעמים רבות... דרכי ומחשבותי הם כדרכי הקדום ואינם ע"פ סבה כי אין מי שקדמני...

הואן מי מטוב עלי ידו : פרק ד (א) על מציאות הפועל... שהש"י הוא כמציאות... מציאות הדברים מן הכח אל הפועל...

כלומר שהחפץ האלהי אינו רומה אל החפץ האנושי (מ) שלפעמים לא יצא אל הפועל... מציאות הפועל על כל פנים ואין מעכב בידו מעשה רצונו...

פרק רביעי כבר ביארנו במאמר הראשון (פרק ו"א) כי לכן ההחלפה ההורה בפרשת בראשית להורות (א) על מציאות הפועל... שנוכר שם (ב) מציאות הדברים מן הכח אל הפועל...

מציאות הפועל על כל פנים ואין מעכב בידו מעשה רצונו... מציאות הפועל על כל פנים ואין מעכב בידו מעשה רצונו...

הפועל בכונה רצונו שהוא פועל הדברים בעת' מהחלפים... כי בזה התקיים ההורה בכללה והשכר והעונש הנזכר בה כמו שכתבנו למעלה...

הפועל בכונה רצונו שהוא פועל הדברים בעת' מהחלפים... כי בזה התקיים ההורה בכללה והשכר והעונש הנזכר בה כמו שכתבנו למעלה...

הפועל בכונה רצונו שהוא פועל הדברים בעת' מהחלפים... כי בזה התקיים ההורה בכללה והשכר והעונש הנזכר בה כמו שכתבנו למעלה...

הפועל בכונה רצונו שהוא פועל הדברים בעת' מהחלפים... כי בזה התקיים ההורה בכללה והשכר והעונש הנזכר בה כמו שכתבנו למעלה...

הפועל בכונה רצונו שהוא פועל הדברים בעת' מהחלפים... כי בזה התקיים ההורה בכללה והשכר והעונש הנזכר בה כמו שכתבנו למעלה...

הפועל בכונה רצונו שהוא פועל הדברים בעת' מהחלפים... כי בזה התקיים ההורה בכללה והשכר והעונש הנזכר בה כמו שכתבנו למעלה...

הפועל בכונה רצונו שהוא פועל הדברים בעת' מהחלפים... כי בזה התקיים ההורה בכללה והשכר והעונש הנזכר בה כמו שכתבנו למעלה...

הפועל בכונה רצונו שהוא פועל הדברים בעת' מהחלפים... כי בזה התקיים ההורה בכללה והשכר והעונש הנזכר בה כמו שכתבנו למעלה...

הפועל בכונה רצונו שהוא פועל הדברים בעת' מהחלפים... כי בזה התקיים ההורה בכללה והשכר והעונש הנזכר בה כמו שכתבנו למעלה...

הפועל בכונה רצונו שהוא פועל הדברים בעת' מהחלפים... כי בזה התקיים ההורה בכללה והשכר והעונש הנזכר בה כמו שכתבנו למעלה...

הפועל בכונה רצונו שהוא פועל הדברים בעת' מהחלפים... כי בזה התקיים ההורה בכללה והשכר והעונש הנזכר בה כמו שכתבנו למעלה...

הפועל בכונה רצונו שהוא פועל הדברים בעת' מהחלפים... כי בזה התקיים ההורה בכללה והשכר והעונש הנזכר בה כמו שכתבנו למעלה...

הפועל בכונה רצונו שהוא פועל הדברים בעת' מהחלפים... כי בזה התקיים ההורה בכללה והשכר והעונש הנזכר בה כמו שכתבנו למעלה...

הפועל בכונה רצונו שהוא פועל הדברים בעת' מהחלפים... כי בזה התקיים ההורה בכללה והשכר והעונש הנזכר בה כמו שכתבנו למעלה...

הפועל בכונה רצונו שהוא פועל הדברים בעת' מהחלפים... כי בזה התקיים ההורה בכללה והשכר והעונש הנזכר בה כמו שכתבנו למעלה...

המופת הנכונ מ"מ נראה אס'ן לו ראיח אחרת לפתור זה המופת

המופת הנכונ במס' הרמ"ב גם ראיח זו אינה כלום וההשל אינו דומה

על מציאות מנוגדת לה מציאות אחרת כמציאות אחרת

המופת הראשון מהן שעשה הרב ז"ל הוא בנוי (א) על מציאות הנגדה

המופת השני מהן שעשה הרב ז"ל הוא בנוי (ב) על מציאות המכונה

המופת השלישי מהן שעשה הרב ז"ל הוא בנוי (ג) על מציאות המכונה

שאינו כולו א"ת מכלת יוכו: (ה) אין בראשית כלל פ"ט

לעולם הוא אינו כהרףע הוא עומד תמיד מה שירצה דלם הוא היה פעם

מכלתי שיגיע אל מוציא מן הכח אל הפועל (ת) אין בו כחניות כלל

המופת הרביעי מהן שעשה הרב ז"ל הוא בנוי (ד) על מציאות המכונה

המופת החמישי מהן שעשה הרב ז"ל הוא בנוי (ה) על מציאות המכונה

א"ך אפשר שימצא הרבני וכו' . ואין להקשות הא היתר זה הפסק כבר שתכאר לעיל בפרק' מזה החומר ע"ס . וי"ל לעיל בפרק' ל' התכאר כי אם היתר על ספק הנהג' על הרבני והוא היתר אפשר שיצא הרבני ת"ש שהוא אחד פשוט . ואמר דרך כלל שהוא אפשר ע"ד שמיני כפועל בטבע ובכח

(ב) א"ך אפשר שימצא הרבני וכו' . אין עיקר כונת המחבר כאן לכאור הקו"ש ה"ך אפשר וכו' והוא ככר כתכאר לעיל בפרק' ח' חומר זה ע"ל אלף עיקר כונת המחבר ככאן לכאור על איזה אופן ולא השתכלות הרבני עתה"ו"ש אחר כך ואופן התלך הרבני הוא וכו' וע"ן בשני ע"ס :

כר"ן . חבלת"מ איכות האפשרות מהצ"ח הרבני כפרטי ההשתכלות כזה חסר זה על איזהו לנדו אופן ילאו א המציאות ואחד הפשוט זה לא כתכאר למעלה וכמו קודם כרית' העולם שלא היה עדין שום דבר מוכן א"כ"י אפשר שהיה זה פשוט כמו שהוא בטבעו וכו' והעולם כר"ן כי הם חכים יכולים לפעול פינולתיים המתמלטים כי אם כהיותם הסקלים פועל בטבע א"כ לו לשרוף אליבא וכיולא כזה מפעולות המתמלטים כי אם כשהיה העקל מוכן לקבל הפרעה וכדומה לזה לאמר נבי פועל כר"ן . לכן הוכרח המחבר לכאור זה כאן ובפרק' י"ב ו"ג הכא אחר זה והוא שדקדק כלשונו כאן ואמר ולאופן המלא הרבני הוא וכו' רצה לומר שכל ככ"ר אופן ההשתכלות כזה אחר זה כמו שתערמוק"ל . כמו

(ג) עשה הוא תשעה בהכרח . לפי סדר המולות שהם ט"ס תכ"ל ועוד גלגל הככבים הנקרא גלגל המולות וגלגל היומיהו"ט וגלגל ה' הוא ג"כ כתכאר בסמוך בתוך דבריו : (ד) והט' מהם שמימיים כלומר תשעה מהם הם רקיעי' : (ע) מקושר גלגל הירח . שמתקת גלגל הירח ואמר לאון מקושר כי גלגל הלכנה הוא למעלה מראשיתו כקצרה הסמוכה עלפיה : (פ) גרמיים . נפות . (צ) שהם פועלים ורושמי' פי' ע"י שיש להם נפשית הם פועלים וכו' . (ק) כר"יה . כלומר והר"יה כי ע"י תנועתיה' שהם מתנועעים ונוטים לזמן ולדרום וכו' : (ר) ולא עקר ענייניהו"ט פי' שאינו ימי פי' מאחר שהם מקדמים ענייני ה"ח ע"ל היתר לכות עד ע"י זו ופעל להם המיות ע"ת שהם עלתם חיים כי לולי עצמן חיים לא היה אפשר להם למדד ענייניו כי"ח באופן שניע להם על ידי זה המיות כי כל פועל לא יפעל ולא יוכל ליתן אל הדבר הנפעל ממנו כ"ח מה שיש בעצמותו ליתן וע"ן מזה כפי ר"ט"ט כמורה פי' לח"י ותחלה ע"ס כמה קופטים ור"יות על שהגלגלים הם חיים משכילים ומלבד תנועת שהיה המורה עצמו כפי הכוכב וכפי' שאחר זה ע"ס : (ש) חיים משכילים משגיגים הדברים וכו' . דבריו המחבר לזו הוא דרך כלל ופרט כי זה שאמר תנועתן הדברים המחברים וכו' הוא כ"יור על מה שאמר חיים משכילים ועל הרוב קטל כדברי המחבר כן לך לפרט ג"כ בסמוך זה ככל כפי עניינו כי כן הוא הלשון והפלוסופים וכן הוא כמורה כד"ה כר"י פי' לח"כ"ו"ל אמנם שהגלגלים חיים משכילים ר"ל משגיגים זה אמת נכון עכ"ל :

מתחלתו שהוא פשוט יושפע ממנו שכל אחד ובמה שישכיל את עצמו שיש בו ב' עניינים בהכרח האחד היותו משכיל והוא שכל פשוט והשני היותו משכיל שהוא אפשר המציאות בעצמותו אחר שמוציאותו (ג) נחלה בזולתו יושפע ממנו נפש הגלגל (ד) וגרמו כי במה שישכיל מעצמו שהוא שכל פשוט שהוא משכיל חשוב יושפע ממנו נפש הגלגל ובמה שישכיל שהוא אפשרי המציאות יושפע ממנו גרם (ה) הגלגל החלק המניע התנועה היומית . וכן מן השכל השני ממנו שכל שלישי ונפש (ו) גלגל הכוכבים הקיימים וגרם הגלגל (ז) על זה הדרך . וכן מן השלישי יושפע שכל רביעי ונפש גלגל שבהאי וגרמו ומן הרביעי שכל חמישי ונפש גלגל צדק וגרמו ומן השכל החמישי שכל ששי ונפש גלגל מאדים וגרמו ומן השישי שכל ז' ונפש גלגל מה וגרמו ומן ה' שכל שמיני ונפש גלגל נוגה וגרמו ומן הח' שכל תשיעי ונפש גלגל כוכב וגרמו ומן הט' שכל עשירי ונפש גלגל ה' שהוא נפש גלגל הירח וגרמו ומן העשירי יושפע חומר כל מה שתחת גלגל הירח וכל הנפשות אשר שם . והשכל העשירי הוא הוא (ת) שיקראוהו שכל הפועל והוא מבואר שכל אלו הגרמיים (ט) מתחלטים במין בהכרח לחיות עלותיהם מתחלפות (י) כהתחלף העלול לעלה . וכמו שיתחלף חומר כל מה שתחת הגלגל הירח לחומר גלגל הירח לחיות עלותיהם מתחלפות (י) שהאחד עלה והאחר עלול כן יתחלף כל הגלגלים האחר מהם ולא ישתתפו בדבר (ח) לא בהמונה הכרית והתנועה הסבוית : (כ) וכאשר מה שהוא למעלה מגלגל הירח קיים באיש ובלתי נפשו ומה שהוא למטה נפשו ובלתי קיים באיש אלא במין ולזה היה האור בירח (ס) נוסף וחסר להורות שהוא כאמצעי בין הדברים ההיים לנפשות ובין הדברים הקיימים באיש הכל ה' נפשו . ולפי שאי אפשר שישחלשל הענין הזה למעלה ועלול (ע) אל כלתו הכלית עמד ההשתלשלות בשכל העשירי שהוא הפועל בחומר כל מה שתחת גלגל הירח ולזה נקרא שכל הפועל (פ) ונקרא בלשון רז"ל שר העולם . ובעבור שכפי דרך וסדר אלו העלולים שאמרנו שיושפע מכל אחד מהם עלול אחד שהוא (צ) שכל עומד מעצמו ונפש גלגל מה שהשכל העשירי שהוא השכל הפועל לא הושפע עלול אחר שהיה שכל עומד בעצמו אלא נפש שקיימה בחומר (ק) כנפש הגלגל (ר) ונשאר הוא לפי זה כנקבה (ס) שהוא מושפע ואינו מושפע (ת) הוא שארן ר"ל אמרה שבת לפני הקב"ה רבונו של עולם כל נחת בן זוג ולי לא נחת בן זוג אמר לה בתי כנפתי ישראל תהא בן זוגך (כדלמית רבה פרשת י"א) . הגדה (פ) באומרם אמרה שבת לשון נקבה יורה שירמוז

(ו) גלגל הככבים הקיימים . הוא הגלגל שבו קיימים כל הככבים הקטנים והוא נקרא גלגל המולות ומכאן וא"ך נכתב והולך ז' גלגלים שהם ז' כוכבי לכת ט"ס תכ"ל כמו שזכרנו למעלה . ומהלכס וסיבוכס מהגלגלים אלו כל אחד הוא משונה ומחבירו כי יש חסן שלישי מסבב את העולם כי אם בכ"ד שעות והוא גלגל היומי ויש חסן שלישי מסבב את העולם כ"ח אופן ארוך והוא כל' ארבעים שנה והוא גלגל המולות וכן כל גלגל וגלגל כל' א' יש לו זמן קצוב למהלכו כידוע לבעלי התוכנה ואין צורך להאריך פה מזה וע"ן לקמן במאמר ד' פ"ג בשרשים . (ז) על זה הדרך . דכ"י שישכיל את המתנועעות עצמן כמו שזכר : (ח) שיקראוהו שכל הפועל בעליהם קבלה והפלוסופים קראוהו כך לפי שהוא פועל כל הדברים שהם בעולם ההוי והכפסד זה וכו' שמתאר והולך : (ט) מתחלטים במין בהכרח . כל אחד הוא מתקלף בעל כרמו ומחברו לפי שלכל אחד יש תנועה מיוחדת שתנועת גלגל זה הוא למורה זה למצד זה והעולם כולו להיות עלותיהם וכו' וכן המתלכס כל גלגל גלגל א' וכן מתקלף חומר כל מה שתחת גלגל הירח לחומר גלגל הירח לחיות עלותיהם מתחלפות (י) כהתחלף העלול לעלה . כל מתלך הוא קודם לחברו נקרא עליו עלה לחברו . וכתרו נקרא עלול כי הוא מושפע ממנו : (ל) שהאחד עלה והאחר עלול . מומר גלגל הירח הוא עלה נגד המומר שתחתיו שהוא עלול ממנו . (מ) אלף התמונה הכדורי' . לפי שהגלגל הוא עגול כדור לכן הם מתנועעים תמיד כסבוכ כלם כזה . (נ) וכאשר . כלומר ומפני . ולשון זה מתלף פעמים רבות בדברי המחבר וכן הוא למעלה בתחלת ספרו כהקדמתו כ"ס ומאשר הוא עובד וכו' : (ס) ונוסף ומסר . בתחלת האור הירח הוא הולך ונוסף עד שנעשה מלא ותמר כך הוא הולך ומסר : (ע) אל כלתית תכלית . פי' כי בעל כרחם זריכים להיות בעל תכלית : (פ) ונקרא בלשון רז"ל שר העולם . וכן פי' הרמ"ס ו"ל ח"ו"ל כמורה פי' לח"כ"ו"ל מהנורות כלם מפעולות השכל הפועל והוא החלק והוא שר עלול אשר זכרוהו המחכים וכו' עכ"ל : (צ) שכל עומד מעצמו . והוא החלק : (ק) כנפש הגלגל . שיקויה בגלגל . (ר) ושאר הוא . השכל העשירי : (ש) שהוא מושפע וכו' . לפי שהוא מושפע מעצמו הוא למעלה ממנו ולא היה יכול להשפיע עוד שכל אחד וא' כהוא נשאר כנקבה שאינה יכולה להשפיע כ"ל לקבל אורע מחובר : (ח) הוא אחר ו' . והוא שכונו ר"ל ומ"ש אמרה שבת וכו' . אחר לה כפי כנסת ישראל תהא בן זוגך כ"ל כן כמקום בת . וכן הוא איהויהו כר"אית רכא פ"י"א :

(א) באומרם אמרה . שדקדקו קו"ל כלשונם ואמרו אמרה שבת בלשון נקבה . בעל עבודת הקודש השיג בכלא על המחבר כ"א פ"ו ע"ס

פתחוק עמי על אלה כי הם מיכאל וגומר... כל' לומ' ואין' מן המלאכים

בפני עמנו כפי' ששחר זה ולא כל לבאר... כאלו כי הם לבטל דעות הפילוסופים

מהחוק עמי על אלה כ'א מיכאל שרכם (סי' כ')

עלמכים אומרים לפניו שרה והולכים להם וכו'... הכחות הנזכרים וע"ש

או בחלום של כנאיה ועיין שם... עמי וגומר וכן הענין שאלה' ר"ל מושכליה'

ופרט וכן הוא בסוף כי"ט כפי מה ששינו וכו' הוא מבאר דבריו שאלמר... בתפלה מן התלמות מושכליה' ר"ל מושכליה'

ועל' כן נראה שיהיה וכו' כפי מה ששינו מתארי השלמות וכו' וע"ד

והנראה שאינו מן הכתוב למוד לגמרי מדעת הרמ"ם הנזכר בענין דרך הרבני הינאל מלתו יתברך חסם ומה שגילה הרמ"ם דמחופין... ו' מח' למורה הכתוב בענין רבני המלאכים הנזכרים תורה ושאר מקומות שהם נאמרים על הדמוין כנוכר לעיל בדבריו בענינים יסלנו לתור

הנזכרים וכו' והנראה שיהיה וכו' כפי מה ששינו מתארי השלמות וכו' וע"ד קרייני' דאגרת' חי' הוליה' פרונוקח' כמ' בספרים האלה לפי דרך

עלול 16 מן

עלול העשירו - אבל המלאכים אלו אע"פ שהם נס כן מושפעים מהם" מכל מקום אינם מושפעים אלא ע"ד שהיו המלאכים המתנועעים מתמידים בהשגתם על ידי תנועתם ולא ע"ד שהם המכה ראשונה דרך כלל ולכן חי אפסר להם להשפיע עוד מלאך אחר וק"ל - והנה כתבתי לך כלן בקדקוק לשוני שהמלאכים המתנועעים מתמידים בהשגתם על ידי תנועתם וכו' כדי שלא תבין מה שהמלאכים מתנועעים את הגלגלים הוא כעבור שישיגו עתה יותר על ידי תנועתם מה שהשיגו כבר ככה ויכולת הש"ת ואם כן לפי זה יקרה הגשמים ככה ולא כפועל תמיד וזה אינו כי השגתם ושלמותם הוא כפועל תמיד ואין להם דבר ככה כמו שיתבאר לקמן בתאמר ג' פ"ב דברי החת"ר - לכן כתבתי כן אע"פ שהם מתמידים בהשגתם על ידי תנועתם וכו' רצוני שלכן הם מתנועעים כדי שיתמיד להם שלמותם ולא תפסק השגתם ועיין לקמן בתאמר ג' פ"ב הענינים וק"ל : כי כמו שכתבתי הדת ההוא מודים שכתבתי עול וכו' אע"פ שלא היה הא' עולה והא' עלול וכו' נראה כעבור זה לא הקשה המחבר כפי דלפני זה קשות אלו הקשה כן אלא המתין עד שהביא גם כן דעת הרמב"ם החומר שהם ע"פ או ל' מלאכים ואח"כ הקשה מה שהקשה ואע"פ שהיה יכול להקשות קשות אלו על דעת חכ"ם שהביא כפי דלפני זה בזאת דעת הרמב"ם ולא היה לו להתקשר לחד ענינו זה ע"פ כפי עמתי - אלא כי המחבר רצה לחמת דעתו וכתבתי רצוני המלאכים כדרך חומת ולהביא ראייה אל דברי המחבר הרמב"ם ענינו שדרך בדרך ח"כ"ם וכלומר אחר ח"כ"ם הרמב"ם החומר שחיים כי הם ע"פ או ל' צריך להיות הלאות הסכרה - והשאלה היה יכול לבאר זה אם לא היה מוכיח דעת הרמב"ם ולכן לא הקשה כלום עד שית' פ"ז זה היה אחר כי כמו שכתבתי הדת והוא וכו' וק"ל :

כי כמו שהראש וכו' ואחרים על ראשית יותר גדול וכו' מירשנו בשרשים - אבל כחמת נראה שהמלאכים אינו דומה לנמשל כי הראש מקדימה ימנה לפעמים איש ח' על כמה מחלפות ומלטנות וזהו על הרוב כן המחבר והוא כדוע לבל :

ודומק לומר שכונת המחבר כחמת שק הוא ג"כ נביא הש"ת עם המלאכים שזה אינו נשען ומדעת ח"ו שהמלאך המחבר לראיה על זה כפי ש"תן מלאך אחד עשה כ' שליחות - ועוד

כן במציאות ועל כן הוא מורכב באכרה ויש מהם שהם מורכבים מסוג הברל (ט) כמאמר בלבד ולא במציאות (ת) כשחרות שהוא מקבץ הראות (א) והמראה הוא סוג (ב) ומקבץ הראות הברלו ואין זה ממרה שיחייב רבו בעצמות השחרות כלל כי אין השחרות מורכב במציאות משני דברים כלל אלא במאמר בלבד - וכן הוא הענין בשכלים הנברלים אף על פי שהם מורכבים במאמר אין זה ממרה שיחייב רבו בעצמותם :

ג כי כמו שכתבתי הדעת הוא מודים שכתבתי יפול הליוף בין השכלים הנברלים מצד ההחלק פעולותיה' (ד) בהנעה גלגליהם בהנעות מהחלפות אף על פי שלא היה האחר על-ההוא אחד עלול (ה) כן היהלפו מצד השגתם כי כל מי שישגי בהארי השלמות אשר בו יתברך (ו) אחד או שנים יתחלק למי שישגי יותר מזה או למי שישגי מושכלות אחרים ממנו ית' מבלי שיחייב זה שום רבוי בעצמות כל אחד מהם כלל - וכפי ההחלק מושכליהם כן יתחלק כחם ופעולתם בעולם - כי כמו שהראש במדונה יפנה אנשים על ראשית מה כפי שלמותם והשגתם ואחרים על ראשיות יותר גדול (ז) כפי גודל שלמות' והשגתם כן הש"ת יבנה כל א' בין המלאכים על ענין מיוחד כפי השגתו וכחו - ובעבור זה הוא שאמר ר"ל אין מלאך אחד עושה שהיה שליחות (כראש' דכה פרסה') שיראה שיש לכל מלאך שליחות וכן מיוחד כפי השגתו וכן יאמרו שר של אש ושר של מים - ואחר שהיו תוארי השלמות אשר בו ית' רבים צו בלתי בעל הכליה כמו שכתבתי (קמן בפ"ק מ'תאמר זה) - חייב שימצאו בו גודל השכלים הנברלים כפי ההחלק השגתם ממנו ית' וכפי החלק הכח הניתן להם ממנו ית' לפעול בו מזולת שיהיה האחד עלה והאחר עלול (ח) עם היותם פשוטים בתכלית הפשוטות ועם היותם יתברך אחד בתכלית האחדות - וזה דעה נכונה ואמתי מסכים לתורה ולעיון (ט) על דרך שנבאר בפרק הבא אחר זה :

פרק שלשה עשר (פ) התחלפות הפעולות ורבוים לאחת משלש טבות - אם בסבת ההחלק (ב) הכחות הפעולות כמו שנפעל עם כח ההוא חלוף מה שנפעלו עסק כח הכעס - ואם בספת התחלפות החמרים (ג) כפיו שהאש יתן הזפה ויקשה המלח - ואם בסבת התחלפות הכלים (ד) כמו שהחייט יתפור כמחשו ויהוהך במספרו - ופעל האל ית' א"א שיחברכה לאחת משלשה טבות הללו - כי הו"א ית' א' פשוט (ה) אין בורבוי כחות (ו) ואין עמו חמרים מתחלפים ולא רבוי כלים כדי שימצא הרבוי ממנו : (ז) ולא ישאר שיהיה הרבוי נמשך אלא מפנו דבר אחר וזהו אלו והוא (ח) מפני המבוצע וזה כשיסודר מפנו ראשונה אחר ומאוהו האחר אחר (ט) ומאוהו אחר נמצא שלישי ועל הדרך שכתבנו בפרק י"א עד שיתרבו האמצעיים ומצא הרבוי על ידם ואם לא על זה הדרך (י) יאמרו כי לא יצויר שימצא

בכרת - (ש) כמאמר לכה - כלומר כדיבור שאנו אומרים עליו שהוא מורכב : (ה) כשחרות שהוא מקבץ הראות - לפי שאין לך נבע בעולם שחם העין יוכל לראות ולהכיר יותר מהשחרות - לכן תראה השחרות מקבץ הראות של עין אלו : (א) והמראה הוא פוג : שם המרא' הוא סוג כי לכל נבע שבעולם יש מראה לכן כמאמר שם זה על כל הנכעים כזוה :

(ב) ומקבץ הראות הברלו - כי חוש העין אינו יוכל לשלוט בכלל הטוב ועל מראות השחרות הוא יותר שולט ועל שחר המראות אס כן כזה הוא השחרות כמל עשאר במאמר (ג) כי כמו שכתבתי הדת ההיא וכו' - עיין בענינים : (ד) בהנעת הגלגלים בתנועות תחלפות - פ"ו שהם מתחלפים מחד תנועותיהם כי לכל א' יש לו תנועה עיונית כפי השגתו כמו שכתבתי לעיל : (ה) כן יתחלפו מחד השגתם - פ"ו כמו שכתבתי בענינם מחד השגתם מושכליהם כמו שכתבתי בזאת שם פעולת התנועה :

(ו) אחד או שני - תואר אחד או ש' תוארים - (ז) כפי גודל שלמותם והשגתם - פ"ו א"א שישיגו אחר הברגס כן הוא לחמה כי צוה אף כן לא ימנה חותם כי אס על אמתלה היותר גדולה כדי לברות שלמות' ומעלתם שיש להם על השאר כפי הש"ת וכו' ועיין בענינים :

(ח) עם היותם פשוטים וכו' אע"פ שהמלאכים הם פשוטים וכו' ואע"פ שהש"ת הוא אחד בתכלית האחדות : (ט) על הך בתכלית שכל הרבוי הוא על גודל הניוו והחזרה ולא על גודל ההשפעה וההשגה :

פרק יג (א) התחלפות הפעולות ורבוים וכו' פירוש מה שיצאין מפועל אחד פעולות רבו' וכל אחת היא מתחלפה עם האחרת כוח לאחד משלש טבות שכתבתי וזלך : (ב) הכחות הפעולות - שגל יודים כפיג הפעולה והם כח התאו' וכח הכעס שכתבתי כי מה שנפעל על ידי כח התאוה הוא חלוף עם מה שנפעל על ידי כח הכעס : (ג) כמו שהש"ת - התחלפות חינו בה מחד כח הפועל והוא האל כי אין בלש רבוי חיות כ"ל א' הוא החוס ועל ידי כח החוס שבו לכה הוא פועל פעולות רבות מתחלפות והשתחלפות זו על מחד החמרים המקבלים החוס מהא' כל ח' כפי עמתי כוונת המחבר ופולן וכוונת שכתבתי לעיל כפי ח' מתאמר זה : (ד) כמו שהחייט - אע"פ שהוא פועל בכח התאוה לכה זולת כח הכעס מכל מקום התחלפות הוא מחד הכלים הנריים אל הפעולה זו כי יתפור וכו' : (ה) אין בורבוי חמות - כמו שכתבתי בתחלה וכח הכעס - (ו) ואין עמו חמרים מתחלפים - כלן ג"כ חשוע שכונת המחבר לומר חוסן המלאך הרבוי חמתי יתברך לכתחילה בתחילת בריאת העולם כמו שביארנו לעיל כפי י"א מתאמר זה בענינים כי אחר קודם בריאת העולם לא היה שום דבר כמנאל לפי חמונתו התור"י שהש"ת הוא פועל ברעון ומדעת את העולם ברצונו הטוב אחר שלא הי מחלף המחלט מחין כמאמר : (ז) ולא ישאר שיהיה וכו' - כלומר ולכן א"א לומר שיהיה נמשך ממנו עתמו ית' על א' חללו נ' טבות שוכרו אל חמתי טעם אחר : (ח) חמתי העמוצע - על ידי חלוצים : (ט) ונאותו אחר כמנאל שלישי עד שיתרבו החמרים וכו' כ"ל ועיין בענינים : (י) יתארו : הפלוסופים : פנויות

לספק למי דעת המחבר בהשגות הרבוי הכל היה בתחלה ע"ז הנווי והוא ר' כמו שיתבאר כפי שאלה זה וכפי גודל שלמות' והשגתם הם כחם ופעולות' בעולם ולא הושפיעו מאתו ית' שום מלאך ע"י מה שהשיגו המלאכים המתנועעים את הגלגלים בהשגת תואריהם" וזהו הסיפוך עמה שכתבנו למעלה וא"כ לא תתקל לפי זה שהם כפועל תמיד ועל כן הענין דרך השגות הרבוי הוא מתאמר : **פרק יג** כשיסודר תמונה ראשונה ח' וכו' ומאותו ח' כמנאל שלישי ועל הדרך שכתבנו כפי"א וכו' - חי לך מתקפיל' מחכירי יותר מרבתי הוא חמיתל טענות נפל במקרים כי לפי גירס' זו ג"ל שהדעת היא היא דעת חכ"ם שהביא המחבר לעיל כפי"א וזה אינו כוון והוא אחר שהקשה המחבר על הדעת היא וכתב כבר יקשה לבי"ו הדרך וכו' הביא חכ"כ דעת חכ"ם ואלו חכ"ם וכו' כפי"א וכו' כי הוא דעת חכ"ם הוא דעת חכ"ם היה לו להביא מיד דעת אבותנו כמו שכתבנו כפי"א חכ"ם ואלו חכ"ם וכו' כי עוה"ק קשה לומר על דעת חכ"ם - ודומק לומר ש"ע"ל הדרך שכתבנו כפי"א חכ"ם ואלו חכ"ם וכו' כי הוא דעת חכ"ם והוא דעת חכ"ם כדקדק בלשוננו ואמר ועל הדרך שכתבנו וכו' ולא אמר בפשוט כפי"א חכ"ם - זה א"א לומר והלא חכ"כ בסוף קצת בדרך חכ"ם ולכן דקדק בלשוננו ואמר ועל הדרך שכתבנו כפי"א חכ"ם והוא דעת חכ"ם

קשיית הנהגות שהקשה לעיל ואמר כי אלנו אינם אלא השגות שכליות וכו' נס כן ליה כלום מאחר שהוא ע"ש הצינו ולא ע"ש ההנהגות ועיין בפעמים א
(ק) כלומר שחמין טעם שהוא חלוי וכו' עיין לעיל במאמר ח' פ"ד שהוא מהפך הכתוב כדלורו ח"ק שפירושו ע"ש חלוי כ"כ כוונתו :
פרק יד (א) כבר נתקנת כמות - לעיל במאמר זה פ"ד : (ב) מקרי הגוף וההפעליות הנשמיות וכו' - מובחר הוא כסוד דבר
המחבר עליו ליה מקרי הגוף וכו' : (ג) הם הפעליות הנשמיות - כי גדות חלובים לחדם נבטת תומרייתו ועי"ה

הוא כי רבוי הדברים שנמצאו בעולם הם מצד האמצעיים לא מצד שימצא רבוי בהחלה ראשונה כלל כי אחרותו אחרות פשוטה בחכמית הפשוטה - ולזה הוא שצינו בכתוב שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (דברים י"ד) (ק) כלומר שנאמין שעם שהוא אלהינו רצה לומר אמת הרבוי הנה הוא אחד אחרות גמורה - ויפסק זה בהכנת שורש האחרות ומה שיהלה בו מן הדברים באופן שלא יחייבו רבוי בעצמות האלוה יהתברך ונתחיל עהה לדבר בשורש השני שהוא שאינו גוף ולא כח בגוף :

פרק ארבעה עשר (ח) כבר נהאמרה כמות שהשם יתברך אינו גוף ולא כח בגוף ולזה יהווייבולסלף מכינוי' (ג) כל מקרי הגוף וההפעליות הנשמיות - ולפי זה צריך טעם למה שנמצא בדברי הנביאים כולם שהשם אל קנא וכעל המה ונוקם ונטר אמר נחום אל קנא ונוקם ה' גוקס' ובעל חימה נוקס' לצריו ונטר הוא לאויביו (נמוס ח') לשום ואלו כן (ג) הם הפעליות הנשמיות ומלכוד זה מדה מנוגדת שראוי שלא ליחסם (ד) לשום שלם אף לשם יהעלה כיון הוא ונמצא הכתוב ייחס אליו הגאווה מלך גאות לבש (תליס' ג' א') וכן נמצא שייחס אליו הכמרת הרחמים אמר יחד נכמרו נחמיו (דומע' ח' ח') וייחס אליו העצב ויתעצב אל לבו (כרשית' ו') וייחס אליו קוצר הנפש ותקצר נפשו בעמל ישראל (סופטים י"ט) ונאמר כי למה שהנביאים כולם יכונו להישיר כלל הששים לעבודת השם ואהבתו זה המון אינם נכנעים לעבודה כי אם מיראה העונש ידברו כלשון מוכן לכלל העם - ורפי שכלשון בני אדם כשהמלך עושה טיפוט כמורדים בו ונוהגים המלכות לזולתו ואמר עליו שהוא קנא ונוקם שהוא בעל חימה כן ואמר הנביאים על השם יתברך כשיעשה דין בעוכרי רצונו הוא פועל הנוקם והמנטר והמקנא - וכן ייחס אליו העצב על זה הדרך כי כמו שבני אדם עצבים (ו) כשמביא ההכרח אל שיהיה מעשה ידיהם נשחתי' כן אמר הכתוב ויהעצב אל לבו וסמך לו ויאמר ה' אמתה את האדם אשר בראתי וגו' כי נחמתי כי עשיתם לפי שהיה עושה פעל כמו שהוא מהנחם על מה שעשה ורוצה להשחיתו - וכמו שהאדם כשמביא ההכרה להשחית מעשה ידיו מצד הדין מבקש דרך לבלתי השחית הכל כן הש' יבקש דרך לבלתי השחית הכל ולזה סיים ונח מצא חן בעיני השם כלומר שהשם יתברך סבב שיתקיים העולם על ידיה ובניו - ועל זה הדרך הוא מה שאמר הכתוב ותקצר נפשו בעמל ישראל שעשה פעל כאדם המעטער (ו) ונפשו קצרה כעמל חברו ומכניס עצמו ברוח להושיעו כן הש' אע"פ שישאר חטאו ולא יוראין כמותה שעה לאותה הצלר גוילה הושיעם מצד עצמו כאלו התפעל מצדו ועמלם על דרך ראה ראיית עני עמי אשר וגו' וארר להצילו מיד מצרים וגו' (סמות ג' ו') - וכן יחד נכמרו נחמיו ויהי ההפעליות הנשמיות ראוי שיוכנו על זה הדרך שהם לתת הנהגה אל בני אדם מן הפעל הנמשך ממנו (ח) כדי לשכר את האוון כמו שנמצא הכתוב אמר בפי' ונשמרתם מאד לנפשותיכם כלי-א ראייתם בל המונה (דברים י"ט) ואע"פ כייחס אליו הכלים הנשמיות אמר הכתוב על הלוחות כתובים באצבע אלהים (סמות ל"א י"ח) כי אראה שמך מעשה אצבעותיך (תליס' ח' ד') וכן יימנה' נאדרי ככה (סמות ט"ו) - ידוך עשונני ויכוננני (תליס' ט"ט ג') וכן רבים - כי ליהיה הכתיבה באדם לעשות באצבע ייחס אליו האצבע והיות הגבורה באדם נמשכת מן הימין ייחס אליו הימין ולזה היות הפעולות האנושיות נעשות בידים ואצבעות ייחס אליו הידים והאצבעות ולהיות קבלת הדברים באדם נמשכה אר שמינית האוננים אמר התייגה אונג' קשובות (סס ק"ל ב') ועל זה הדרך הוא מה שאמר השם (תליס' ח' ט') והיו עיני ולבי שם כל הימים שנאמר על בית המקדש רצה לומר השגהתי ורצוני שהיה הוראה (ט) על היותו רוצה בקיומו וכן מה שהארו הנביאים אר השם כמלך יושב על כסא באמרו ואראה אתה' יושב על כסא' (זעשי' ח' א') ושם נאמר כי אה המלך ה' צבאות ראו עיני והארוהו בכבוד ה' כנבור וצא (מ"כ י"ג) - ה' גבור מלחמה (תליס' ד' ח') להודיע לבני האדם גבורתו וכבוד הדר מלכותו (סס קמ"ה י"א) כלומר אינם מתארים אותו כבך (י) אלא להודיע לבני האדם גבורתו אבל לא שידמה מלכותו למלכות כשר ודב כי מלכותו הוא נשתי כי הוא מלכות' על עולמים ומאדם נאמר כדי להתהבנה אל בני אדם לא זולת זה ואמנם מה שנמצא הכתוב מייחס אליו הגאווה עם היותה עס היותה כמו שאמר הכתוב הועבת יי' כל גבה לב (תסלי' ו') השעם כזה כי אין ראוי לאדם להתגאות בשום שלמות ולא בשום מעלה כי הכל בא מהשם ואין ראוי לאדם שיתגאה במה שאינו שלו - על התכמה אחר התכמה כי יי' יהוה הנכמה (סס ו' ו')

ואמר משיב חכמים אחר ודעם יסכל (סעיה' מ' ד' כ') - הרי שביא ראוי החכמה אדם בלום וכי התכמה באה מהשם ולא מוולתו וכן העושר אין ראוי לאדם שיתגאה בו כי אינו שלו אמר דוד כי מבין הכל ומידך נתנו לך (ד"ה ח' כ"ט י"ד) וכן המלכות וכל הנשאות ומעלה הוא ממני מתכר אמר הכתוב לך יי' הממלכה והמתנשא לכל לראש (סס) ואמר דוד' (בתרס"פ ד"ק ג"א ע"ב) ואפילו ריש גרושתא שמויא מוקמי ליה וסיים דבריו והעושר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל וגו' כלומר אחר שהכל בא מאתו יתברך ואין ביד האדם שום דבר אלא מצד השם וכרצונו כי בידו לגדל ולהק לכל אין ראוי שיתגאה במה שאינו שלו ואינו בידו - ועל כן הגאווה (כ) לא האות אלא לשם שהכל בא מאתו ולא מוולתו ולזה ייחס אותה הכתוב אליו ואמר יי' מלך גאות לבש (תליס' ג' א') ואמר כשה אשירי ליי' כנגדה (סמות ט"ו א') והרגם אנקלוס אריאמניא על גאותיה וגאווה דיליה היא - ועל כן המתגאה במה שאינו שלו ראוי שיהוטר ממנו אותה מעלה להורות שאין הכבוד והמעלה אליו מצד עצמו אלא מהשם וכרצונו - וכן נמצא הכתוב אמר על גבוה נצר שהיה מתגאה בכבוד ומלכותו וכדורו לבלתי ורנניה הקפלה הויה הנחת מן כרסא מלכותה ויקרה העדיו מניה - ונאמר ער די עדי שליט אלהא עליא' במלכות אנשא ולמן דויצא הקיסר עליה (דניאל' ב') - וכן בניד צור על שתייה מתגאה שהוא אל אמר הכתוב יען גבה לבכך והאמר אל אני וגו' האמר האמר אלהים אני לפני הורגך ואתה אדם ולא אל ביד מתללך (תחזק' כ"ט) שיראה מה שהשם פוקד על המתגאים כמה שאינו שלהם כי המתגאה במלכות השם מסיר המלכות ממנו ונתנו לשלם אנשי כדור שיוכר לכל שאין המלכות של אדם ולא בידו וכן בחירם בניד צור על שהיה מתגאה ואמר אל אני פוקד' עליו להתהו ביד הורג שזה הגמול האמתה שלו - וזה כי בדרך האלוה להתיות המומים (ה) ולהציל לקוחים להרוג ולהשוך מטיס למותו והנפק השם מסגירו לחירם בניד צור ביד הורגו להורות שהווי אינו אל מאהר שאין לאל ידו להציל עצמו ולהשוך נפשו מני שחת - אבל השם יתברך אשר כידו נשכל כל חי הוא מומית ומתיה והוא הנותן שיתן למתן לכל נמצא ואין שום שלמות' בא לו מוולתו כמלכי' ששלמות' בא להם מוולתם כי המלכים אין מלכותם מתעלית אלא מצד הכבוד הנעשה להם מוולתם שאם לא מצד הכבוד לא יוכר שהוא מלך ושיש לו יתרון על זולתו ולזה הם כאלו הכבוד מושל עליהם אבל השם יתברך אינו כי הוא מושל על הכבוד ולזה נקרא (ח) מלך הכבוד - וזה כי הדרת המלך ברב עסקו שיהיה כבודו מתרבה והשם יתברך לפי שהוא מלך על הכבוד אין מלכותו מתעלית מוולתו ולא משנתה (ז) כהשתנות הנמלכים והמתעטס - אפר המשורר קול יי' יחולל אילות ויחשוף יערות ובהיכלו כלו אומר

פגור

שרשים פאמר פרק חמשה עשר ענינים לר

השמה היא ערבות הדבר הנאות וכו' וביאור שאין שמחתו יתברך תלויה במה שזולתו מן הכלולים וכו' וכן ערבות ההסם היא בעל תלויות הכתוב וכו' יכלה הכותב ששינוי ותעמוד השמה לו תפקד וכו' אבל שמחתו יתב' בעצמותו בלתי קובלת וכו' . עם היות שרבי המחבר חלו בביאור

השמה הנאמרת חלל הש"י הס נכונים ולחיותים ת"ח בענין השמה הבאמת חלל האדם לא נחית לכלל אותה על זוכיה ועל יבאה עניס היא נאמרת . ולאחר כי השמה הבאה לאדם היא על שני נדדים ראוני עמד הגוף והוא החומר ועמד הכשמה והיא הנורה . השמה הבאה לו מאלו החומר היא חלה לו ממדת חיהוה התפעלויות המתחדשות בגופו היא הנקראת שמה פתחוית כי היא באה לאדם פתחוס בסבת שכל אליו חיהוה ענין ששלו הבאה גופית וממנו ענה שלא היה לו כשר בענין חיהוה ושתיה וכוונת כזה מחמת חיות גופית והנה השמה כיו היא חיהוה את האדם ליררוממותו הלכונניעיותו ומשנת שלוחו החמור וכו' ד ורס לכך נשמת את ה' להיך וגו' כי אחר שכל לירי רוחות הכל והתגברות חלקי החומר לא יוספע עליו השפע האלחי וע"ה השכל לבד לא לו להשיג הענין על חמתו כי השכל לואה מהשיג הדברים העליונים על חמתם כמו שפירסר גם כן הרב בעל עקדה נכוח שפרסר שלו בכתוב לך חמר לבי כקפו פני את פני ה' אבקש יע"ה ואין להיך חלקו . ועל זה הענין חמר קבלת לשוק חמרתו מהולל ולשמה מה זה עושה . הכה חמת זה מיותר הוא לא חלל אלא מה עושה . ועוד מהו הכפרס שרס בין שחוק לשמה כי לפי היראה מדברי המחבר בריס פרקו' אחר זה שאין הפרס בניהו וע"ה בענפים וכו' כ ליה חמר גבי שחוק מהולל ונבי שמה מה זה עושה . ונראה שיש הפרס גדול בין שחוק לשמה כי השחוק היא חלה לאדם מלד טבע החוק כמו שמשמע מדברי חכמי המקריס שכתבו המחבר בפרקו' שחור זה ואלע"ה שחמכר בעלמו כתב שס השחוק כחמר גם כן על השמה פ"מ היכל דכתיב שחוק ושמה בדרדו כחוקהק"ל שאינו חמר על השמה שחמכר על השחוק שהוא טבע הגוף לכך כי מיד שמשח חמת אזליחו במקומות מיוחדים שכלוף האדם תקף כל אליו השחוק ואין לשמה שום חלק בזה . ולפטר שלהו כיון רס"ז ז"ל גם כן במה שפרס לשחוק חמרתו מהולל . שערסם בכי ולאכזה - ר"ל כי לפעמים באדם שחוק מלד עושה גופו במקומות מיוחדים חיהוה כל כך שחוק על שכלתו והדעות יורדן מתוך עינו .

פ"ב : (ב) במדרגתו הכל הוא כבוד . פי' כי אין הכבוד כאלו חולותו רק שכבודו הוא בעצמותו ובמדרגתו : (ע) היות קיים מכלי שינוי . כמו שביאר הרמב"ם בפר' בכו' לכן יתפסו הכתוב להשי' :

פרק טו (א) השמה היא השגת ערבות הדבר וכו' . פי' האדם כעבור שהשיג חיהוה דבר על מדו וידוע מתקית טוב טעם ומונת הדבר היא ולכן הוא שמה : (ב) ההתפעלות . ר"ל שהתחדש אזיכס בו נחמתי איתו לירי הגנה זו מה שלא היה יכול להשיג דבר זה וקודם : (ג) במטבע הכריות . שמהרין כמטרותיו הוונ : (ד) שהו תואר הפתיות . חילו חלל האדם : (ה) ידיעת הפכים אחת . שניה דע בדיעה אחת כי על ידי שידע וישג דבר זה בדי' וכל להשיג גם כן מהשהו שהפכו : (ו) הפך הרגון . שנגשית לו כפעולה ו הן מה שהיה כונת ראוני : (ז) כהעברה . לא על דל האמת : (ח) לפי שהשמה וכו' מלד ההתמל' והקיום וכו' . פי' ולכן תקמו ככרית הוונ שהשמה כמענו ורלה לחמר כי חל"ש שהוונ זה גם כן הוא סבה ודמו להתמדת קיום הקין מכל מקום אין זה קיום אמתי מחמר שאינו בחיהו כי הקין הוא כל לירי הפטר . והקיום האמתי הוא בעליונים שהס קיימים בחיהו והס המלאכים שהס בעולם העליון . ולכן מחמר שגם אנו מתפעקים וזולכיס כעבודת כמענו חיהו זה נוכה גם כן לטוב ולכל אל מקום מקורינו בעולם העליון ולכונת מויו השכינה בארץ חל זהו חיל מיתלים ומתמים מתקדו"ש שכלנו מלו וטכטו מיתו וק"ל :

פרק חמשה עשר (א) * השמה היא השגת ערבות הדבר הנאות . והיא (ב) ההתפעלות בלי פסק . ונמצא הכתוב יחס אותו אליו יתברך אמר ישמה י"ו במעשיו (תילים ק"דל) ואנשי כנסה הגדולה הקנו (ג) במטבע הכריות שהשמהו כמענו . ונראה כי השמה תיחס אליו על הפך הענין שייחס אליו העצב שאם ייחס אליו העצב (ד) שהוא תואר הפחיות כל שכן שאינו שתייחס אליו השמחה שהוא התואר החשוב כי (ה) ידיעת הפכים אחת . וכמו שהעצב נאמר בלשון בני אדם על ההתפעלות המגיע מן הדבר הנעשה (ו) הפך הרגון כן השמחה האמר על ערבות הפקר רצון האדם והגמר כוונה בקיום מעשיו . ועל זה הדרך יאמר (ז) בהעברה אל"ה השמחה על הפך הענין שיאמר עליו העצב כמו שפירשו למעלה ואמר הכתוב ישמה י"ו במעשיו כלומר שרצה בקיומם וכן השמחה כמענו רוצה לומר שיעקר הקיום הוא בעליונים שהס קיימים באיש לאבחה חונים שאינם קיימים אלא במין ועל כן אומר' אותה בשעת הזווג (ח) לפי שהשמה בכל דבר הוי' מצד התמל' והקיום והעצב בהפטר וההעדר . וכבר אפרש שנאמר כי שהשמה כמענו ירמוז לענין יותר עמוק מזה והוא על דרך מרה שכתבו הפלוסופ' שהש' וישבת כעצמותו במה שיש לו מהיופי וההדרה והשלמות בעצמו ממה שלא יצטרך אל הולת השכל מושפעים ממנו וצריכין אליו ואין להם קיום אלא בו וביאור זה שאין שכתתו יתב' תלויה במה שזולתו מן הנמצאים לא הנפדים ולא הקיימים אבל שמתתו הוא בעצמותו כלבר . וזהו שהשמה כמענו כמו עון וחורה במקומו (ד"ה' וכו') שר"ל (ט) במדרגתו או בעצמו כמו ברוך כבוד י"ו ממקומו (יחוקאל ג"כ) כמו שיבא . וזה . כי כמו שיבא אל ההכס שמה במה שהוא (ו) מרגיש בעצמו משלמות החכמה עד שכל שאר החכמים צריכים אליו ומושפעים ממנו והוא אינו צריך אליהם כן השי' ששומח במה שאין מציאותו הלוי שפיצאות הכל הלויכו . (כ) עם היות שאין יחס שתי הערבות' כלל כיערבות החכס הוא מצד מרה שישנו מוולתו ר"ל מהשם ומשאר הנמצאים המושפעים (ב) ממנו (ט) והוא יתברך שמתרו בעצמותו מכלי

אלה השמה חף שהיא חלה גם כן לאדם מלד החומר מ"ח אינו נעבד בחומר כי יש לפנפ השכלת גם כן חלק בה והיא נעבד לכלו ד כטוב לט החקר ונחמר ולפי שיש שמהו וסכות גופניות גם כן לכן היא סבה לרוממות הלכונניע' את האדם מלקיים התורה והכנות שהוא תכלית שלמות הנכחילוב חמרו לשמה מה זה עושה כלומר זה הכריות במלת מה והוא מדת ההכנה והשפלות וע' ד נחמו עיה . והויתקן לואת השמה שלא יונע את האדם מלקיים התורה והכנות ולכן זה עושה . ורעו לכרמ"ה ר"ת מדת ההכנה . השמה מלד הזורה והיא הנשמה היא שמת הדניקים השלמים בכל המעלות והשמה זה נקראת שמה תמידית לפי שהיא תמידית חלל על חופן ח' וליכס באה להס על ידי התחדשות והתפעלויות כיון כמו שהיו בשמה פתחוית חלל שהיא חלה מלד הנשמה לכד ויטיו חמר שכתבי את חלקי החומר שבו ונעשה שלום בין שתי בחותיו והס החומר והזורה כי החומר גם כן ית' חמר הנזרהו כל עלולותיו הם על ידי הנשמה לכד ויטיו חמר עליו חיהוה ענין עסיות שחל היה זה חלל הנדק השלם לאיבא אליו על ידי זה שום התפעלות כי ראה לו בעיניו כללו כשר נעשה והדבר עסיות שעשאו עתה ועל דבר כזה חל"ל גדולים דניקים יותר ממלאכי השרת וכו' והוא השמה שעליו חמ"ל חין השכינה שורה חלל מתוך שמהו וכו' והר"ל גם כן במ"ש הכתוב מתת אשר לך עבדת כשחת' וגו' וכן עבדותו ה' בשמה וגו' . וענין מזה לקמן במחמ"ג פרק ל"ג שס בענפים . ולחלו שני מויו השמחות רעו גם כן שלמה בשמה' וגו' וכן עבדותו ה' בשמה וגו' . רלה לחמר כשהענה היא כפי תמיד עליון חמר וליכס בזה ע"י שום התפעלות והתחדשות חיהויה לו שמה אמתית המכילה את האדם לשלמות האמתיות שמהו חל"ש חמה לוי רלה לחמר לוי השלם פי' חין חלל לטון משבות פדוע . ודבר בעצמותה שוב . רלה לחמר חלל חמה שהיא חלה לנפי העת והזמן המתקדס כחיו זה הנרמו

בנות

ענפים מאמר פרק מו עני שרשים

במתנה מה והיא הכנעה כש"ט היא טופלו ולא זולת דל"כ כקליבא לדי רוממות כלל... ודעתיה הקליטה כראה שליו לאן נסן יסעיה הכבוה באמרו פדויה' יאוכון וכו' ליון כרזה ושמחת עולם על ראש שון ושקחה שיגור וכו' וכו' וכו' רצה לומר אותם שפעמים תשובה שלמה בכנעת חלקי חמים הם הנקראים פדויה' שהם פודה אותם מתוך גלותם ויאור אותה לראש ולראות פני השכינה בגילה ורבה וזהו כולו ליון כרזה. ולא תאמר אחר שיבאו שמתה אל אר"כ יבאו טוב אל רוממות הכל וכמו שהוכיח אותם מרע"ה סיוף למיתתו על זה כמו שפרש"י ס"ק פרשת כי תבא ככתוב ותבאו אל המקום הזה ופרש"י וו"ל עתה חכם רוחים עצמכם בגדולה וכבוד אל תביעו במקום וכל ירום לכבדו וכו' ע"כ. על זה אמר הכתוב חת"כ שון ושקחה שיגור וכו' וכן יגון ונחמה ל"ל בשמחה הראשונה שהיתה באת לישראל בשעת ביות הארץ ביום מרע"ה ויהושע היתה על ידי התחדשות והתפעלות הגוף ולא בוסת הכנעת חלקי החומר לכן היה שוכח מרע"ה להוכיח אותם שלא יבאו לירי רוממות הכל אבל בגולה העמידה שיקרא הק"כ את ישראל שון הנביות תבא השמחה לישראל על ידי הכנעת חלקי החומר שהיה להם בעת גלותם הער ועל ידי זה תבין השמחה מתמידת אללם תמיד על הפסק על אופן אחד ולא יהיה להם עוד לחנה ולנחמה כלל לעולם נוסבת חלקי החומר כי כבר נכנע חומר תחת הגשמה ולא יבא לירי רוממות כלל ח"כ שון ושקחה שיגור ותהיה תתמידת אללם תמידת אל אופן אחד כלל השבס לפי ששון חכם יגון ונחמה הכחה להם בעת החומר ח"כ ושמחת עולם על ראשם להורות על השמחה התמידית שהיה על ראשם לעולם ולא תפסק עוד טעם. שנת חת"כ לתפרע ולמירי חכמים מרבים שלום בעולם ור"ל ע"י שיקבלו חומר מת"ל ויגלו בדרכיהם בכנעת חלקי החומר ית"ל להם שמחת עולם על ראשם. אויכל לומר ח"כ הכתוב פדויה' וכו' רצה לומר אותם הכותמים שהשגתם בער האלפי הוא שטיפע השי' עליהם השפע האלפי כדי שיוכלו להשיג ההלכה האמתית ואינם הולכים אחר השגת שכלם וענת לבם הם הנקראים פדויה' כי לולי

במתנה מה והיא הכנעה כש"ט היא טופלו ולא זולת דל"כ כקליבא לדי רוממות כלל... ודעתיה הקליטה כראה שליו לאן נסן יסעיה הכבוה באמרו פדויה' יאוכון וכו' ליון כרזה ושמחת עולם על ראש שון ושקחה שיגור וכו' וכו' וכו' רצה לומר אותם שפעמים תשובה שלמה בכנעת חלקי חמים הם הנקראים פדויה' שהם פודה אותם מתוך גלותם ויאור אותה לראש ולראות פני השכינה בגילה ורבה וזהו כולו ליון כרזה. ולא תאמר אחר שיבאו שמתה אל אר"כ יבאו טוב אל רוממות הכל וכמו שהוכיח אותם מרע"ה סיוף למיתתו על זה כמו שפרש"י ס"ק פרשת כי תבא ככתוב ותבאו אל המקום הזה ופרש"י וו"ל עתה חכם רוחים עצמכם בגדולה וכבוד אל תביעו במקום וכל ירום לכבדו וכו' ע"כ. על זה אמר הכתוב חת"כ שון ושקחה שיגור וכו' וכן יגון ונחמה ל"ל בשמחה הראשונה שהיתה באת לישראל בשעת ביות הארץ ביום מרע"ה ויהושע היתה על ידי התחדשות והתפעלות הגוף ולא בוסת הכנעת חלקי החומר לכן היה שוכח מרע"ה להוכיח אותם שלא יבאו לירי רוממות הכל אבל בגולה העמידה שיקרא הק"כ את ישראל שון הנביות תבא השמחה לישראל על ידי הכנעת חלקי החומר שהיה להם בעת גלותם הער ועל ידי זה תבין השמחה מתמידת אללם תמיד על הפסק על אופן אחד ולא יהיה להם עוד לחנה ולנחמה כלל לעולם נוסבת חלקי החומר כי כבר נכנע חומר תחת הגשמה ולא יבא לירי רוממות כלל ח"כ שון ושקחה שיגור ותהיה תתמידת אללם תמידת אל אופן אחד כלל השבס לפי ששון חכם יגון ונחמה הכחה להם בעת החומר ח"כ ושמחת עולם על ראשם להורות על השמחה התמידית שהיה על ראשם לעולם ולא תפסק עוד טעם. שנת חת"כ לתפרע ולמירי חכמים מרבים שלום בעולם ור"ל ע"י שיקבלו חומר מת"ל ויגלו בדרכיהם בכנעת חלקי החומר ית"ל להם שמחת עולם על ראשם. אויכל לומר ח"כ הכתוב פדויה' וכו' רצה לומר אותם הכותמים שהשגתם בער האלפי הוא שטיפע השי' עליהם השפע האלפי כדי שיוכלו להשיג ההלכה האמתית ואינם הולכים אחר השגת שכלם וענת לבם הם הנקראים פדויה' כי לולי

השם ית' בעורם לא היה אפשר להם להכלל חסדי' בעיון שכלם כמו שביארנו למעלה. ועל ידי שיק' לומר ושמחת עולם על ראשם כי על ידי השפע האלפי הכל עליהם השיגו השמחה האמתית והתמידית ולא תפסק לעולם כמ"ט. משא' כמותם העוזרים אורחות יוסר ואינם כותמים בהם' ובעזרתו שטיפע עליהם השפע האלפי והם הפלוסופים הגוורים שהולכים אחר עיון שכלם וענת לבם ורוצים להשיג בעיון השכל שלהם לכד זולת עוד האלפי באלו וכיוצא בהם כדלי השמחה שבהם להם בהשגתם לא תהיה אמתית ותמידית ותפסק מהם כי השכל לאה' מהשיג הדברים על אמתותם כמ"ט. ולפי זה הדרך שביארנו כלל כולל ג"כ לפי ששפע התבוננות הכתובים שהביא המחבר כאן והסי' שית' לב חכמה' יגו' רצה לומר שהם חכמים עזר אלפי וכן דרשו' ועזר בקשו פניו תמיד ואין דורך להאריך כו'. וכן הכתוב שהביא ישמשו ושמחו בך כל מבקשין ויאגרו תמיד וגל' ה' אובי' תשגיחך וגו' וכו' כן לכאר על אלו שני מיני השמחות שזכרנו ולכן אמר ישמשו ושמחו כפ' לון להורות על שני מיני השמחות ור"ל הן אותן שרונים להשיג אותן על ידי השכל לבד זולת שום עזר אלפי והן אותן שרוצים להשיג אותן על ידי עזר הבחנה ואתן והוא השפע שטיפע עליהם שביהם אלו שמחים בהשגתם ור"ל כל מבקשין רצונו כל מי שמבקש אותן אלפי אותם ההולכי' אחר שכלם לבד הם שמחים בהשגתם כי כל אחד אחר שהשגתו השיגו היא אמתית אבל על כל פנים הכל הולך אחר האתום כי אין מי שיוכל לומר תמיד יגל' ולת' גדולה שלמה ואמתית אלפי כי אם אותם האלהיים תשועתך ועזרתך שתפיע עליהם ותשפע עליך כדי שיוכלו להשיג אותן ור"ל אהבי' תשועתך ולא תקשה' כאשר אמר בתחלה ולפיך תהיה השמחה היא תמידית ולא תפסק לעולם. אויכל לומר שדקדק הכתוב בלשונם ואחר תמיד כלומר

השם ית' בעורם לא היה אפשר להם להכלל חסדי' בעיון שכלם כמו שביארנו למעלה. ועל ידי שיק' לומר ושמחת עולם על ראשם כי על ידי השפע האלפי הכל עליהם השיגו השמחה האמתית והתמידית ולא תפסק לעולם כמ"ט. משא' כמותם העוזרים אורחות יוסר ואינם כותמים בהם' ובעזרתו שטיפע עליהם השפע האלפי והם הפלוסופים הגוורים שהולכים אחר עיון שכלם וענת לבם ורוצים להשיג בעיון השכל שלהם לכד זולת עוד האלפי באלו וכיוצא בהם כדלי השמחה שבהם להם בהשגתם לא תהיה אמתית ותמידית ותפסק מהם כי השכל לאה' מהשיג הדברים על אמתותם כמ"ט. ולפי זה הדרך שביארנו כלל כולל ג"כ לפי ששפע התבוננות הכתובים שהביא המחבר כאן והסי' שית' לב חכמה' יגו' רצה לומר שהם חכמים עזר אלפי וכן דרשו' ועזר בקשו פניו תמיד ואין דורך להאריך כו'. וכן הכתוב שהביא ישמשו ושמחו בך כל מבקשין ויאגרו תמיד וגל' ה' אובי' תשגיחך וגו' וכו' כן לכאר על אלו שני מיני השמחות שזכרנו ולכן אמר ישמשו ושמחו כפ' לון להורות על שני מיני השמחות ור"ל הן אותן שרונים להשיג אותן על ידי השכל לבד זולת שום עזר אלפי והן אותן שרוצים להשיג אותן על ידי עזר הבחנה ואתן והוא השפע שטיפע עליהם שביהם אלו שמחים בהשגתם ור"ל כל מבקשין רצונו כל מי שמבקש אותן אלפי אותם ההולכי' אחר שכלם לבד הם שמחים בהשגתם כי כל אחד אחר שהשגתו השיגו היא אמתית אבל על כל פנים הכל הולך אחר האתום כי אין מי שיוכל לומר תמיד יגל' ולת' גדולה שלמה ואמתית אלפי כי אם אותם האלהיים תשועתך ועזרתך שתפיע עליהם ותשפע עליך כדי שיוכלו להשיג אותן ור"ל אהבי' תשועתך ולא תקשה' כאשר אמר בתחלה ולפיך תהיה השמחה היא תמידית ולא תפסק לעולם. אויכל לומר שדקדק הכתוב בלשונם ואחר תמיד כלומר

הגה"ה (ת) כל מבקשי' השם וכו'. לא אמנם להיטיע כאן פי' נחמד על פסוק אחד שמעתי ופסם חכם אחד תקרא חלף הוא בתהלים אחת שאלתי מאת ה' אותה חכמה שבת' בבית ה' לאורך ימים יש לדקדק למחוי' פסח בלשון עבר שאלתי ופסם בלשון עתיד אותה חכמה חכמה לפי שהגת השי' ע"י שפע האלפי הוא בלתי מוגבלת והשקפה תשאר לעולם ולא כן הוא בשאר הגנות כדברי המחבר כאן ולזה קאמר הכה דבר אחת שאלתי והיא שאלה אשר חכמה אותה תמיד כי לא יתמלא פסחם ומה הוא השאלה הזאת שבת' בבית ה' לאורך ימים וכו'. ועל פי הדברים האלה אחרתי לבוין בדריה' הון שמחת בית השואבה מקום שאני אוהבם רגלי מוליכות אותי דלכאורה הל"ל לם ועיד לאיזה כונה אמר זאת המליצה ששמחת בית השואבה אבל לפי הקודם נתבאר היטב שכיוון כזה שבעיון ההגת השי' הבאה חלף השפע האלפי אין קץ ותכלית ולזה אמר שמחת בית השואבה והוא וכן שהיה שפע האלפי חזויה' עיון כפי' התוספת מוכה' הפ' החליכם בירושה' מקום שאני אוהבם רגלי וכו' לאלה' כל לומר כהגייתי לתדרנה מה שהיתה תשוקתי אליה וכו' וכו' שכלי ורוחיי כתיבי בהגת עזרה' הן אלה' שם רגלי מוליכות אותי לעזרה' עליינה מהו :

הגה"ה (ת) כל מבקשי' השם וכו'. לא אמנם להיטיע כאן פי' נחמד על פסוק אחד שמעתי ופסם חכם אחד תקרא חלף הוא בתהלים אחת שאלתי מאת ה' אותה חכמה שבת' בבית ה' לאורך ימים יש לדקדק למחוי' פסח בלשון עבר שאלתי ופסם בלשון עתיד אותה חכמה חכמה לפי שהגת השי' ע"י שפע האלפי הוא בלתי מוגבלת והשקפה תשאר לעולם ולא כן הוא בשאר הגנות כדברי המחבר כאן ולזה קאמר הכה דבר אחת שאלתי והיא שאלה אשר חכמה אותה תמיד כי לא יתמלא פסחם ומה הוא השאלה הזאת שבת' בבית ה' לאורך ימים וכו'. ועל פי הדברים האלה אחרתי לבוין בדריה' הון שמחת בית השואבה מקום שאני אוהבם רגלי מוליכות אותי דלכאורה הל"ל לם ועיד לאיזה כונה אמר זאת המליצה ששמחת בית השואבה אבל לפי הקודם נתבאר היטב שכיוון כזה שבעיון ההגת השי' הבאה חלף השפע האלפי אין קץ ותכלית ולזה אמר שמחת בית השואבה והוא וכן שהיה שפע האלפי חזויה' עיון כפי' התוספת מוכה' הפ' החליכם בירושה' מקום שאני אוהבם רגלי וכו' לאלה' כל לומר כהגייתי לתדרנה מה שהיתה תשוקתי אליה וכו' וכו' שכלי ורוחיי כתיבי בהגת עזרה' הן אלה' שם רגלי מוליכות אותי לעזרה' עליינה מהו :

ענפים מאמר פרק שבעה עשר ושרשים

ולחוק חלה הוא על דרך ושבעתו לישאח... ואלע"ג כחו שמצינו החלוקת

מבולת כמלת שחוק כמו כן כמלת לחוק כי מצינו שחלוקת על השמחה

אחד והיה עניני ענין (ג) השמות הנרדפים כמו יושב בשמים ישחק... ילעג לכו (תיליס כ"ד) כי השחוק

הדבר החקיק בגשמים פי' כשרמים והאכל יעקב פי' וז"ל פי' מקום היה מלה נאמר על

פרק י"ז (א) מקום - חמר

פרק שבעה עשר (ח) מקום ששנאמר *

השחוק הנאמר על הש"כ בספוק יושב כשמים ושחוק נומר. נעתק

אוחם. ומה שאצו גשם לא יאמר עליו שהוא במקום כי לא יפול שם המקום יא על דבר (ג) המתמלא בגשם אחר

פרגלית טובה בינו והעמיד הדבר על כונו. ועתה לא כל הממחר

ובחלקו מן הרקות והרקות מקיף אותו. ואם היתה כונת הממחר כלן

כמו שחוק לקמן ולא על הדבר המקיף וכלי כסתם וק"ל כן כ"ל

ביתו: (ז) כלומר שאיך נרדף אל המקום וכו' פי' שחי אפטר ל"ר שכותב

הגה"ה (ב) על הדבר וכו' ע"ש מה שפירש בשרשים והנה הדברים הנאחרים

על דעת אריסטו לכד היה ליה למימר בפירוש על התכלית המקיף בגשם

על אורה יעקב הישע ונס כל דבריו שם פלי טוס גמגוס וספק עליו *

ענפים מאמר פרק שמונה עשר שני עדשים

וכאלו נראה לכאור מה שח"ז... ועל זה שח"ז לא מצינו כן... ועל זה שח"ז לא מצינו כן...

ועל זה שח"ז לא מצינו כן... ועל זה שח"ז לא מצינו כן... ועל זה שח"ז לא מצינו כן...

לפי דרכו שכתבו כאן יתבאר גם כן... ועל זה שח"ז לא מצינו כן... ועל זה שח"ז לא מצינו כן...

ועל זה שח"ז לא מצינו כן... ועל זה שח"ז לא מצינו כן... ועל זה שח"ז לא מצינו כן...

ועל זה שח"ז לא מצינו כן... ועל זה שח"ז לא מצינו כן... ועל זה שח"ז לא מצינו כן...

מסוער ונספר על ידי תנועת הגלגל אבל המושך אינו נקרא אפי' תפס
זמן : וזו"ש המספר כמו שהוא דעת ארסטו' אינו רוצה לומר כדעת
ארסטו' שהזמן והגלגל הוא נצחי מילכה כי והוא אמונת הקדמות חלף
כונת המספר כזה על פי פירושו של זמן לכך ורצה לומר כמו שאמר ארסטו'
שחי' המספר לזמן זולת תנועת הגלגל
אבל בכל מקום הזמן והגלגל שניהם
כסדאיים כדלן הש"י כאשר הביא ע"ז
הרכ התורה וזופת עיניו בפ"ג ת"ב
וכת' שם בפ"ג ה"ס ו"ל אב"ל
הזמן נכרא כי הוא נמשך לתנועת
הגלגל והגלגל נכרא עכ"ל ע"ג :
(ג) ולזמן נכספר בתנועת הגלגל -
כיהו כרא' הזמן והגלגל : (ק)
וזהו הקדמות והנחיות וכו' ע"ז
מזה לעיל פט"ו מואמר ח' : (ד)
ולזה הם המפרי המוליות . כיהם
כתלים כזמן : (ש) יוכל על הכל .
כיהם אלהים תורה על היכולת :
אינו

המדומה אלא המשוער בתנועת הגלגל כמו שהוא דעת
ארסטו יהיה ענין הקדמות והנחיות שהוא קודם לכל
הנמצאים (ג) ולזמן הנספר בתנועת הגלגל (ק) ויהיה
הקדמות והנחיות עם היותם מהתלפים ענינים ענין אחר
הוא שהוא נמצא קודם הזמן ואחר הזמן המיד על ענין
אחר ולזה שמונו שורש שאין לו התלות בזמן כדי לכלול
הקדמות והנחיות כאחד הן שיהיה הזמן המושך המדומה
כדעת רז"ל או הנספר בתנועת הגלגל כדעת ארסטו . וכן
נמצא הכתוב בכל מקום שהאר הש"י בשואו ראשון
יהארהו בשואו אחרון לרמוז שישלו תואר אחד מורד
על שניהם והוא שאין להתלות עם הזמן אמר ישעיה כה
אברה' מלך ישראל וגואלו' צבאות אני ראשון ואני
אחרון מבלעדי אין אלהים לומר אין בכל הנמצאים
מי שיהואר בשואו ראשון והוא אחרון וזהו כי כל
הנמצאים מבלעדי יקדם להם או יהאחר להם הזמן (ר) ולזה הם האפשרי המציאות אבל אני
אחר שאין לי התלות בזמן ואני אפשר המציאות אבל מהיוב המציאות ולזה הם המבלעדי אין
אלהים כלומר אין בכל הנמצאים מי שיהיה מחוייב המציאות רוצה לומר (ס) יוכל על
הכל וזלתי כיון בהם מי שיפול עליהם ראשון ואחרון מבלעדי ובעבור כן יהבאר כי אני
לבדי האלהים רוצה לומר מחוייב המציאות :

פרק

לכונתו הראשונה שיהיה לעולם ואז יתקיים בו מחשבת הפ"ה שהיה
בבריאותו כחלכה כמ"ס וחי' לעולם . ואם ידעת כמו דקי"ן וכפניו
אז תפיק סוד הכתוב שאמר לכן כל הורג קי"ן שבעתים יקס ונומר כי
שבעתים יקס קין ונומר על אמתתו ועל דרך מווקן שבעתים והכוז .
ואפשר מ"ה ויפסתי לומר אתכם
שבענו' וכן כל התוכחה כלה שהיא
כלשון רבים כי בא הכתוב לרמוז
כן לעקירת יצ"הר מכלל המין בו'
זמנים מזכרנו כי על ידי שיבא העונש
על הגלגל כלו ז"ל והס ז"ל דמד
מריביות המין האנושי מווקן מכלל
סוג וחלף ככסף החווקן כעליל
לארץ שבעתים ויהו ג"ס כן נרמז
כמ"ה אחרות האחרות שהורות
כסף טהור וכו' כמו שאמרנו . וזה
שחן רחוק לכך זכר למד כעל
המ"ת לל"ח ומח"ה ח"ה י"ה
דמ"ה ח"ה כ"ל פ"ה וז"ה
עמ"י וי"ר וז"ל הכתוב זה עם
המליות שלו הוא במנין ככ"ל וז"ל
שבע"ת לפ"ה ס"ה שפ"ע פעמ"ס
כ"ה כמנין שני אלפים תע"ג כלומר
אחר שיכלו' וזמנים אלו יהיו היציאה
כעקר למרי מן העולם ויתקיים
הכתוב כעל המות לל"ח ז"ל . וזה
כונת רבי אבהו שהוסיף ביאור על
דברי ר"ה ואמר מלן שבה"ה ברא'
עולמות ומחריבן עבר אלהים ויהיה לך
שבו יזמר מווקן מנין שאלהים על ידי
שלא יהיה העולם מרוב וכו' כי אפי'
הניין לי' וכו' על דרך שימכר בסמוך
עוד דבריו רבי אבהו תמלך שהביא
לא היה רחוק להבראות קודם לכן
עולמות ומחריבן עד שברא את אלו'
כן כמדמדש לל"ח זמנים כמ"ה ר"ה'
לא היתה כי אם לרמוז לנו באיור'
רצה רבי אבהו לומר דבריו כי אם
עשה יפה כעתו שכל הקלת לדבר
הרבי ולי' חזן לנו שיכחו עוד עתים
עוד רצה ר"ה פ"ה כמסקום וירא
את טיך לשלוט לפי מה שכתבנו כאן
זהו לרמוז לנו על הברואות מן
בו' אלפים ראשונים לא היה כתו'
ה"ג עקרים שזוהר הפך מכל מה
חכל מה שהוא מן המקבל אפשר
ודלא כדעת הרב המורה שכתב
הקדמות

עולמות ומחריבן עבר אלהים ויהיה לך
שבו יזמר מווקן מנין שאלהים על ידי
שלא יהיה העולם מרוב וכו' כי אפי'
הניין לי' וכו' על דרך שימכר בסמוך
עוד דבריו רבי אבהו תמלך שהביא
לא היה רחוק להבראות קודם לכן
עולמות ומחריבן עד שברא את אלו'
כן כמדמדש לל"ח זמנים כמ"ה ר"ה'
לא היתה כי אם לרמוז לנו באיור'
רצה רבי אבהו לומר דבריו כי אם
עשה יפה כעתו שכל הקלת לדבר
הרבי ולי' חזן לנו שיכחו עוד עתים
עוד רצה ר"ה פ"ה כמסקום וירא
את טיך לשלוט לפי מה שכתבנו כאן
זהו לרמוז לנו על הברואות מן
בו' אלפים ראשונים לא היה כתו'
ה"ג עקרים שזוהר הפך מכל מה
חכל מה שהוא מן המקבל אפשר
ודלא כדעת הרב המורה שכתב
הקדמות

אמר המדפיס לגולל יקר ורב הערך פרק הזה לא אחוס על מוצא הכסף לעשות זו וזה למענתו בדברי המורה פרק שבע עשר מחלק שני וכוף
דבר השיך לזה הענין לבלט טעמות ארוטוטם בענין חידוש העולם וזה לשונו לשון אמת תבין לעד . כל מתחדש היה אחר שלא
היה ואפילו היה כעולם ולחסם הפשוט צורה ולכף צורה אחרת . ויהי שטבו אחר המתחדש והשלמן ונמוז שכלי' טעמו כעת תהאמוז
והתחילו כי' מן הן הכח אל הפועל . וזולת טעמו ג"כ קודם שיתנועע לזיאה מן הכח אל הפועל . והמשל בו כי טעמו דוע הנקבה והוא דס ככסוי
בלי' טעמו כעת הריון כשיפגשו זרע הכור והתחילו להתנועע . וטעמו ג"כ כעת היות בלי' טעמו כהי' השלם אחר הולדו . ואין לעשות ראו'
בכל הפנים טעמו דבר אחר היותו והשלמו והיותו מיושב על השלם שבעניניו על ענין הדבר ההוא כעת תנועתו הלוויה . ואין מביאין ראו' מעטנו
כעת תנועתו על עניינו קודם שיתחיל התנועה . וכאשר טעמו כזה ומתחיל עשות הרואה טעמו הדבר ההוא כעולם על טעמו והוא ככל
יתחדשו לך שפוקת גדולות והיו מן הסקר אלך ענינים יתחייב היותם ויתחייבו אלך ענינים שקרים . ונניח כמה שהמשל בו (ר"ל) ושלם
המשל כמה שהתלנו) שאיש שלם כמדע המוטבע בחדס מאד נולד . ומתה אחר אחר שהניקתו חדשים ואכחו לכדו השלם גדול העולם הוא .
והוא לך רצה כלל אלה נקבות ענקיות שאר בעלי חיים . ושאל ואמר לזים אחד מאשר אתו חייך נחמינו ועל אי זה ענין כהיוני . ועבדו השאל
כי כל איש ממנו אמנם כותהו כענין איש ממנו הוא נקבה כזורת כן . ושכל איש ממנו היה קטן הגוף כתוך הכטן . יתנועע ויוון וימח מעמו
ועט והוא חי . עד שיגיע אל גבול כך מן הגודל יפתחו שער בגוף לטעם שאל ממנו . ולא יסור היותו נוסח אחר כן עד ששוב כחו שתראנו .
והנולד ההוא היותו שאל הכרת ויאחר . וזה האחד ממנו כשיהיה קטן ככטן והוא חי תתנועע נוסח אם היה אוכל וזותה ונתגמס בפיו ומכריז
ויבא . ויאחר לו (הנשאל) לא . והוא (היתוס) בלא ספק יתחיל להכחיס זה ויעמיד המופת על כל הענינים כאלה האותניים שם נחמנים .
כעשות ראויה כמחלם השלם הנח (ר"ל) הנגמר ובלתי מתנועע עוד לזאת מן הכח אל הפועל) ויאמר כל איש ממנו כשתכלא ממנו הנשיעה קלת שעה
ויות ויכטלו ממנו תנועותיו . ואין יצירה שיהיה איש ממנו כתוך כים תמוס (ר"ל) השליח) מקיף בו כתוך גוף מדתחדשים והוא חי תתנועע . ואלו
בלע אחד ממנו לפור מה היספור ההוא מת לשתנו בהגיעו באלטמוכא וכל שכן ככטן התחתון . וכל איש ממנו כשיוון ולא יוציא בימים מועטים
המים בימים מועטים ימות ככל ספק . ואין שאר חדשים האיש חי ונבלתי מחל ומשמה . וכל איש ממנו כשיוון ולא יוציא בימים מועטים
ויות כככל גדול ואין יעמוד זה קדשים ככל יציה . ואלו נכס כטן אחד ממנו ימות אחר ימים ואין יחשה שזה העבור היה כטבור פתוח . ואין לא
יפתח עיניו ויפדשו כפיו ולא יפשיט רגליו וכל אברים שלמים חין חליכה כמו שחשבתם . וכן יתחיל לו הקקס (ר"ל) המופת) כולו שהאדם אי
אפשר שיהיה שזה לא זאת צורה . והתכוון זה המשל וכתבנו אלה הענינים ונתנא זה ענינינו עם ארוטוטו שזה כשה . שאכתבו מדת הרדפיס אחר
מרע"ה ואברהם אבינו ע"ה נאמון שהעולם כתבה על צורת כך וכך והיה כך מכך וכבר כך אחר כך . ויבא ארוטוטו לסתור דברינו ויבא עלינו
ראיות מטעם התליות הנח שלם ההוה כעל . אשר נודע לו ואמנו . שהוא אחר התישבו ושלמותו לא ידמה דבר ממה שהיה עליו כעת הוהים
ושהוא נמצא אחר ההברואות . ואילו טענה תעמוד עלינו ומל מזה שיאחרהו . עכ"ל וזו"ש ויכריח שאל יורה לנו זה כנפלא . כמה זה ידעת
סביבתה ומקפת בה תנועת אכן כל משלך אליה . ואם יעיון עלינו ר"ל באחוז דעתו ויאמר אחר שלא יוציא בל נפלא . כמה זה ידעת
אדם שזה המהוה ושהיה שם טעמו אחר היותו . לאחר שזה לא יתחייב לנו לפי מחשבתנו . שאכתבו לא נשדל עתה שנקיים שהעולם מחודש . אבל
אשר נשתכל בו הוא אפשרות היותו מחודש ולא תשתכל זאת הטענה כהי' ראו' מטעם המוליות אשר לא תתלוכו בו . וכאשר תתקיים אפשרות הטענה
כמו שכתבנו בסוף אחריו כן וכרוע דעת חדות עכ"ל (המורה) והרזה לעיני כל המדקדק והיה ויתר הפרקים הנמשכים שם תכל עליו כהנה :

הקדמות ודעה והכינוי הכנה דקה עד עתה אם תראה כי הומוני
הומוני שבמשה כראשית וזהו לנו עוד לבאר המדרשים חלו כדרך
אחרת רק שאין לנו עסק כ"ל בדבר כנסתרות ולגלות מה שכבר היה
מבטא עתיק וימין ולא היה כונתנו כלן כביארנו זה כ"ל להוסיף

עלה הלגים הדברים הורים אשר
כתב הרב הסורה על"ב מדרשים חלו
שיבא מפי גדולי חול' כללו אשר
בזורים כראה חור כי לע"ד כל מה
שכתבו כביאר דברים הוא נכון
לפי כונתו ולא שגיתי וטעיתי
בעיני הכה על זה אני מתקן מחילה
מאת ה' שימול למחלתי ויסלח
לזונתי מחלתי וטעיתי כזה נגדו
ית' ואף לה' אשר הורני עד הכה
בדרך חמת ונתן לי לב לבבין
ולהשיל קנת כעניינים כלה הוא
יבחר וירכני עוד לילך כדרכי
ולעבור את שבדו זו ולשמור ולעשות
קולותי אלוני ותורתיו כמאמר
דוד הע"ב ה' מחלתי מחלתי חמת
אבק שמי בני' ה' כליתיו ונגו'
ודרכו כאן

מאן

אמיה וכו' עם היות שדברי
ר"ל הם כדרכות ובלתי
ספק מהם אחתיו מ"ת אחרו מי
שחמרו זריכין חלו עדין למודעי
היא חור הכתוב לא ראיתי לדיק
נעזבונו וזה חמיו כזה לדיק' ורע
לכס כזה העולם וכותיבו חכמי'
עלתי ולא חידדו כמו שח"ל
במפתח חולין פ' כסויי הסם כענין
ר' חיי' וכיוצא בזה ד"ל קב
מרכיבין וכו' וראה שכונת הכתוב
בוהל זרעו של לדיק ראה לבאר
לנו ההכלל שבין לדיק מזל זרעו
לרע כי הדק המזל ח"פ
שמתפרנס בלע' וכמיוס כמו שח"ל
במחיל' מ"ת לא יבני שיהיה זרעו
מתקיים לחם על הפתחים רק תמיד
הש' עומד כדורס חכות חכות
מסעית' חש"ל גבי רשע חף שיש
לו כלום כתיב מ"ת אחר סימו'
ופסד חן העולם יפסד ועשור עמו
וכאלו לא היה מעולם וכאשר ענין
פרשה זו מבחית ההכלל שהוא בין
לדיק לרשע כאשר הוא מוסר מעמו
כמ"ש גם הכתוב אחר זה ראיתי
רשע עדין ומתערה כאורח רען
וישבור וכה' איבנו וחקקהו ולא
נמלא ונו' וע"כ זריכין כיוצא בזה
מקובל' על הפתחים וכח"ל איבנו
המתני לזכיר ראיתי חול' משרש
נו' ירחקו כניוטישע וידכלו כשער
ונו' חוכל לומר שענין נעזבו
שומר הכתוב הוא תלשון עזר' והללה
וע"ד עוב תעזבו עמו ונו' ורצה
הכתוב לבאר ההכלל שהוא בין לדיק
ויש לרשע ויש לו כי הדק ויש
לו חף שהוא יעדר אח"כ מן העולם
באין זמן ומזמנים מ"ת יבית אחריו
כד"ל לרעו שיתקיימו כעשרו ועליו
באמר ברכת ה' היא תעש' ונו'
מח"כ הרשע חף שיש לו מ"ת
כשפסד מן העולם יפסד עושרו ועמו
וכאלו לא היה לו כולם מהעולם כ"ל
לשכונת זה הכתוב והוא נכון חף
לפי דברי ר"ל לוק"ל :

כמו

שפירס סוף הענין כי זכר
ל' כצורה וכו' . ראה
שה אינו מוכרח וראית המחבר
אינו ראוי כי הפסוק הזכיר מקומות
חלו לרוב פרקומוס וק"ל :

פרק י"א

(א) אינו נופל תחת הזמן . שהוא קדמון ונצחי :
(ב) מוס תולד אחר שלח היה . כלומר שח"ל
לומר שקדום זה לא היה לו התולד ונתה בתחדש אליו שח"ל כוונ' :
(ג) ולא יהיה קדמון כשלום . פי' רק קדמון כדירוק הדבר הכח
אחריו והתבסן מזה שכונת לעיל

פרק השעה עשר

וממה שיבארנו שהוא יבאר
(ח) אינו נופל תחת הזמן .
יבאר שכל הוא שיהא' בו הוא יתעלה הן שיה' הייובי
או שוללי' ראוי שיהיה קדמון ונצחי כמוהו ר"ל שהוא
בלתי בעל הכלימהב' צדדים מן הצד הקודם הן מן
הצד המאחר . כי א' שימצא בו (ג) שום הוא
אחר שלא היה שאם כן יהיה הוא י' מחוב מן המחודשי'
וכל המחודש מן המחודשים מחודש (ג) ולא יהיה
אם כן קדמון בשלוח . (ד) וכן א' שיהיה בזמן וולת
זמן שאם כן (ה) היה מתנה והוא י' א' שישתנה
(ו) כי השינוי הנועה ויצאה מן הכח אל הפועל
(ז) וכל' הנועה בזמן יהיה הוא י' א' כ' צריך
אל הזמן כדי שישתנה בו (ח) ואם משתנה
יהיה מחודש ולא קדמון וכבר נבאר שהוא קדמון
במחלת . ולזה הנבאר שא' שיפול עליו שום שינוי .
אבל מה שזולתו מן הנמצאים יפלו תחת הזמן ולכן ישנה
אותה הזמן . וזה כי אפילו השכלים הנבדלי' (ט) אף
אם אינם מורכבים מהפכים כדי שישתנו לפי שהפכים
סבת השינוי עב' זכר יצוייר בהם שינוי מצד הזמן כי
העלול הא' דרך משל אחר שהוא מחוד' הנה כימי אברהם
היה לו אלפים שנה שנוצר והיום יש לוה' אלפים שנה
ויותר וכן כל מה שהוא נברא בהכרח יש לו היום יותר זמן
ממה שהיה לו כימירוד ולזה יפול תחת הזמן . אבל
הש' א' שיאמר עליו שיש לו יותר זמן היו' ממה שהיה
לו כימירוד וממה שהיה לו כשברא העולם לפי שהוא
קיים תמיד על ענין אחד קודם שנברא העול ואחר שיכלה
העולם (י) ולא ישנוהו הזמנים . וז' ש' ר"ל במסכת
יבמות (דף י"א ע"ב) (כ) ול' פסקנער הייתי ונסקנתי
וגו' (תלם ל' וכו') * מאן אמריה אלימא דוד מיקשיש
כלי האי כלי' שאין שבעים שנה שיהיה דוד מספיקים
לעשות (כ) הקדמה כוללה שיאמר ולא ראיתי צדיק
נעזבו וכו' אלא קודשא ברוך הוא מי איכא וקנה קמיה אלא
פסקוזה שר העולם אמרו . הרביב' שהש' לא הואר
בוקנ' אבל השכל הפועל שהוא שר העולם הוא' בנער'
וקנ' כילהויהו נברא יפול תחת הזמן ויפול עליו נעזרות
ווקנה מצד הזמן אע"פ שלא יפול עליו זה (ל) מצד
ההזקוק והחולשה וזה כי בכבר ימונו עליו מספרימי' ושני'
מצד היותו נברא מה שלא יפול כן על הש' כי להיותו
קודם אל הזמן לא ישנוהו הזמן . ולזה אין שום נמצא
זולתו שיוכל לומר על עצמו אני הוא שהי פעמים
אלא האל ית' להיותו חמיו קיים בתואר א' . ולזה אמר
הכתוב ראו עתה בני אנו הוא (דברים ל"ג ט"ו) ופעמים
אנכי אנכי' ואין מבלעדו מושיע (ישעי' מ"ג) . כלומר
לפי שאני בתואר אחד קיים תמיד מבלי שינוי אני יוכל
להושיע אבל כל נמצא אחר שהוא משתנה לא יוכל
להושיע :

פרק עשרים

מלתכל (ח) הנחתו הראשונה היא
על כוללה הדבר כמו כר' פער' ה'
למענהו (משל' י"ו) . וראה אלהים את כל אשר עשה
והנה טוב מאד (כראשית ח' ל"ח) שפ' שבכלל הנמצאות
(ב) הטוב הוא מאדווי ונוכר בהם . ויאמר על הפרטי
אשר החה הכלל כמוכל נפש יוצא ירך יעקב שבעים נפש
(סמות ח' ה') (ג) שזה נאמר על כל א' וא' מן הפרטים
בלי ספק וכן וקח אברהם את ישימעאל בנו ואת כל ילדיו
ביתו וגו' וימלא את כלונו' (כראשית' ז' ו"ג) . ופעמי' יבא
על רוב הדבר (ד) שבהי בבית ה' כלימתי (תלם כ"ד)
והשא כל העדה ויתנו קולם וגו' ויאמרו כל העדה לרגום
אותם באבנים (במדבר י"ד) שר' רוב העדה רובי' כן .
ופעמים יבא זה הלשון על חלק מהכלל אע"פ שאינו רוב
הכלל אלא שהוא חלק גדול אחר ישעיה' כי קצף לה' על
כל הגו' וחמה על כל צבאם (ישעי' ל"ד) ולא אמר אלא
על חלק מועט מן האומות כמו שפירש בסוף הענין כי
זכר לה' בכצורה ושבט גדול בארץ אדום . ועליה אמר
מרוך דודו והרבו לנצח נצחים ואין עובר בה (סס) וכן
אמר ירמ' שבמה הה' כל הארץ (ירמ' ד' כ"ו) על חרבן
ירושלים . וכן צפניה אמר ובאש קנאתי האכל כל הארץ
כי

בפרקים והוא שאמר בסוף וכבר
כתבאר שהוא קדמון כמחלתו וכו' :
(ד) וכן א' שיהיה וכו' . התולד .
(ה) כיוון אחר לא יהיה לו תולד זה
וכיון אחר לא יהיה לו תולד זה .
(ו) היה משתנה . הפ' : (ז)
כי משנוי תנועה פ' כי הפסוק (מקבר
חל דבר) כא' ע"ה הפסוקה שהתנועה
(שהעתיק מתולד ראשון לקחת
תולד שניה) היתה חף מהכח אל
הפעל : (ח) וכל תנועה שזמן
פי' שח"ל לתנועה' זולת זמן כמו
שכתבאר בהמורה שהקדמה ט' לח"ס
שהיה המורה כסס ארסטו ע"ה
מכל זה נביט : (ח) ואם משתנה
וכו' . (ר"ל ואם כן הוא' שישתנה
יהי ח"כ מחודש ולא קדמון כיון שיש
לו התלות בזמן וכל מה שיש לו התלות
בזמן והזמן שולט עליו למה חותנו
כימירוד קדמון מוחלט לומר עליו שח"ל
כח בלתי תכלית) : (ט) חף חס
ח"ל וכו' לפי שהפסוק סבת השינוי
וכו' . פי' ח"ש' שכתב כל שינוי הכח
לעולם הוא מזה הפסוק ע"ה הקדמ
הוא חורבן ישימות הפסוק שהח"ס
וימים ופעמים כשיבאר יסוד הא'
על חתרו יבא אלדס כעבור זה חיה
השנות מחללה וכיאלו כזה חלל
התלכסם אחר שיש מיוסכמים
מהפכים רק מהם פשוטים לנחמי
ה"ל שחין ב"ס שינוי ח"פ ככר
יצייר וכו' (י) ולא ישנוהו הזמנים .
מאחר שאינו תכלה בזמן ואפשר לו
זולתו חס'כ' לא יכול הזמן לשנות
אותיות' : (כ) הקדמה כוללת .
שהרי יתי דוד לא היו כ"ל ע' שכתובה
חדש הוא שלא ראה בזמן זה נדיק
נעזבו שח"ל יס' חף שכל כד"ל
יבא לדיק נעזבו . כל דבר שיוכל
לומר עליו שהוא כן עולמית ולא
היה משתנה לעולם מכות . שהוא
עתיק וכו' קדמון הקדמה כוללת :
(ל) מזה קצתו והחולסה . פי'
כדין שהוא בחדש שהוקנה ס"ל לו
מזה החולסה הכחה כנסת השנות
הפכים שבו כמ"ש ח"ל ח"ל ח"ל
לנבי מלאך ח"ל יצייר בו גם כן
הוקנה כמו שכתבאר ואלך כי בהכרח
ימונו עליו וכו' :

פרק כ

הכתוב הראשונה
היא על כללות
הדבר . כלומר פשוט כל ביאור
מלה זו היא לחמת בתחלה על
כלל הענין רגוני דרך סתמח על דרך
שאר' ול זה הכלל כל שהוא עיקר
ועמו טפל וכו' מזה נבאר דרך
סתמח יהיה מה שיהיה זהו נקרא
כלל סתמי . וכונת המחבר בזה
הפ' לבאר מה' אספרה כל תהלתך
ונו' כדי שלא יבין האדם זה הכתוב
כפשוטו ויבא לחשוב שיש תכלית
למספר התוארים חלילה ולכן רמו
המחבר כאן כסס שכתבאר בדרך
דלמני זה שכל תולד שיתולד בו הש'
הוא כס' . כא' עוד לבאר כאן
שגם לכלל אין תכלית למספרים
וע"ד שאמר ר' חנינא למה זה דבור
ומהרץ בתוארים וח"ל סייקתו'
לכולי שמי' וכו' וכמו שהביא המחבר

באמר (ב) כטוב הוא מאלדי . הטוב הוא מאלד ונוכר בהם : (ג) שזה כאמר על כל א' ח' מן
הפרטיים וכו' . פי' על אותן הבנים אשר נכנסו עמו למצרים והוא נקרא כלל מפורש : (ד) שמת' ככית' כל יעקב חיי . וכלתי ספק שלח
יעקב

יוסף

שרשים מאמר פרק כא שני ענפים מא

יש שם כל ימי חייו (ה) כמו שביאר ענינו לרמון : שם נאמר יודע : (ו) וכל טוב אדוניו . וכן מ"ה וכל טוב : (ז) כלתי מוכן כנחמה . שכל ימינו בו אמת מעלות הרחמים לפיות כנחיה : (ח) וכן יונקת נכחות אס היו כעבר אהם עתידות כהכרה : פי' אם תראה חיוב נכחות שהיא כללית ועדן לא תקיימה כולה ופי' שמינינו שנתנו קצת מענינים כאלו כוונתם שבערו מ"מ תאחר שפוטנו של כנחיה זו כד"מ היא עורה על הכלל כלו על"כ מה שנתנו כוונתם שבערו לא היתה כשכל כנחיה זו וכנחיה זו עדין עתידה היא לתקיים :

פרק כא (א) וכן הנדדן שנוכר

בפ"ח . ה"ה יסמ' ומהגטרפות כנוכר שם : (ב) כי היותו ופסולתו חלקים האמת והקדמ תמיד בכל החמרי' וכו' . פי' העד כשתאמר רובן זה ולכן הוא באמת לכן זהו קרא חוב האמת ר"ל היותו שמיית אליו והוא הלכותו הוא אמת . ולא רלוטן זה לכן ואתה אומר שאינו לכן א"כ שללת חמנו תואר הלכותו זהו קרא שללת שר כי הוא באמת לכן . ולא רלוטן כד"מ שאינו לכן ואתה אומר שאינו לכן קרא זאת השלילה שלילה אמתית כי מה ששללת חמנו תואר הלכותו הוא אמת לפי שאינו . ואם הוא אינו לכן ואתה אומר שהוא לכן זה קרא חוב שר כי מה שמיית אליו תואר הלכותו הוא שר לפי שאינו לכן . ויכולה כיה שר לומר ככל שאר הנמצאים ו"ש הכרתו וכנחיה וכאשר . הכרת כנו שחמנו כל פי שיש לו חיות הוא פי שבהכרתו הוא כי הוא אפשר לו להיות חיוו פי שבהיותו אליו . וכנחיה כנו שחמנו אכן חיותו דבר נכונה שיהיה חיוו . והאפשרות כנו שחמנו הקום לכן אינו לכן . שהלכות היא באפשרות כי אפשר להיות קום לכן ואפשר שלא להיות . וכל א' חולו הנ' היותו והשלילה חולקין כן יאמר האמת והשר על דרך שחמנו : (ג) כי הוא יתברך ידך שמייתו א"כ שימצאו בו הארץ רבים מתחלפים . כנו שחמנו לעיל כחופתים ואם יתחלף כחשכל התוארים אליו חמנו וית' ונתאר שאינו חכם או אינו יכול וכו' תהיה השלילה שקרית : (ד) מאין פנות אל הפעולות וכו' .

וכן יונקת נכחות וכו' . פירשנו בשרשים והל"י פי' עוד פי' אחר ו"לוי' לפירושם כן וכן יונקת נכחות אס היו כעבר וכו' פי' הן עתידה נכחות עברית או עתידית וכן ע"י זהפי' אס היא כללית או לאוכלל פי' ופי' אלו חמנו דהא כבר אחר לפעל מינו כסמון יותרו בו ספקות רבות וכו' אס הם כללית אס ללו וכו' ומה כל עוד לאשמועינן כיה ומה לי נכחות עברית או עתידות וכו' :

כיכלה אן נכהלה יעשה את כל יושבי הארץ (עמ' א') (ח) . שכל זה נאמר על ארץ ישראל כלבר . וכן וכו' אמר והיה לה' למלך על כל הארץ (זכ"י י"ד ט') כי לפי שככות הראשון היו ישראל עובדי ע"א ולא היו מכירים מלכותו ית' בכל ארץ ישראל ואמר כי בבית שני יהיה למלך על כל הארץ כלו שיכירו מלכותו בכל ארץ ישראל והיה תחת ממשלת הנשיא האב כזרע דוד ולא יחזעור לשתי ממלכות וראיה לדבר זה שאמר אח"כ יסוב כל הארץ כערכ' מנבע לרמון שורה בלי ספק נאמר ער ירושלים ועל חלק מועט מארץ יהוד' (ה) כמו שביאר מנבע לרמון נגד ירושלים . ופעמים הבא מלת כל על חלק מועט מן הכלל והיה פירושו כל מכל כמו וכל הארץ באו מצרימה (כראית מ"ח כ"ו) שפי' ומכל הארץ באו כי בהחלה אמר ויהי רעב בכל הארצות על חלק מן העולם שהם ארצות הסמוכות לארץ מצרים ועל חלק מועט מן הארצות ההם אמר וכל הארץ באו מצרימה . וכן וכל הארץ מבקשים את פני שלמה (תל"ס ע"ב א') כמו ומכל הארץ . וכן כל גוים יעבדוהו (מלכ"א ח' כ"ד) שנאמר על שלמה וירמון על חלק מועט מן האדומן הגוים . ועל זה הדרך האחרון ראוי שיוכן מה שנאמר על הש"י למען אספירה כל ההלך (ס"ט ט"ו) לא ישאמר שיש יכולת באדם לספר כל תהלה ותהלה מתהלות השם תהלה אבל יאמר שישפר חלק מועט מתהלה' ה' כי כן דרך הכתוב לתפטר מ"ס השמוש מן הכתוב כמו כסא אלהים עולם ועד (ס"מ ז') שפי' כסא מאלהים עולם ועד וירמון בזה אל דוד כי מאלהים נגזר שיהי' כסא לעולם ועד לפי ששבת מישור שכבת מלכותו או רמון בזה אל המשיח . (ו) וכל טוב אדוניו בידו (כראית כ"ד) כמו ומכל טוב וכן אמר הכתוב על חזאל כשהיה להקביל פני אלישע ויקח מנתה בידו וכל טוב דמשק (תל"ס כ"ט) שפירושו ומכל טוב דמשק . וכבר נמצא כל שאין פירושו מכל ועם כל זה ירמון על חלק מועט מן הכלל כמו שאשך את רוחי ע"כ כל בשר שנאמר ביואל (יואל ג') וירמון בזה על חלק מועט מכלל ישראל לא על כולם ולא על העכ"ש בלי ספק והיה פירושו על כל בשר על איזה שיהי' מכל בשר אף על פי שיהיה (ז) בלתי מוכן לנכוח וזולתה שם הרבה . והכן זה הדרך בואת המלה כי היא נשאל מאד יותרו בו ספקות רבות וילדות בקצת נכחות אס הם כללית אס לאו כמו כי ששה חדשים ישב שש יואב וכל ישראל' עד הכרית כל זכר באדום (תל"ס א' י"ח ט"ו) ואח"כ בימי מלכי יהודה נמצא מלך אדום . (ח) וכן יונקת נכחות אס היו כעבר או אס עתידות בהכרת :

פרק אחד ועשרים בכיור השורש ה' שאמרנו שהוא ית' מסולק מן החסונות . כאשר עיינו בתארי' עיון דק מאד יותר עמוק נמצא שהוא מן ההכרת שיחואר השם יתברך בתארי' רבים . ולא מצד פעולותיו כלבר (ח) וכן הצדדן שנוכר בפ"ח מזה המאמר אבל גם מצד עצמותו . וזה . (ט) כי החיוב והשלילה חולקין האמת והשקר תמיד בכל החמרי' ר"ל בהכרתי ובנכחתי וכאשר . והוא מבואר כי באשר לא מילט הענין מתחלקה אס שיהיה הוא ית' חכם או בלתי חכם וכו' או בלתי יכול ורוצה או בלתי רוצה . וא"א שיצדק עליו שהוא בלתי חכם או בלתי יכול (י) כי הוא יתברך א"א שימצא בו שום חסרון . ולזה הוא מחוייב שיצדק עליו החלק הא' ושהיה חכם ויכול ורוצה וחסיד וישר ונאמן . וכן יחוייב בכל מיני השלמות שהוא ראוי שימצא בו צד השלמות אחר שא"א יתברך ישנאמר חיו לפי שהענין מחוייב בעצמו (ז) מאין פנות אל הפעולות הנמשכות ממנו התארים אבל הוא חיו וחכם לפי שא"א שיהיה מת (ז) ולא סכל . ואחר שמיני השלמות מתחלפים (ו) כי הדיע' זולת היכולת והיכולת זולת החיות והחיות זולת הרצון וזולת החכמה יחוייב א"כ שימצאו בו הארץ רבים מתחלפים . ואחר שמוה הצד יחוייב שימצא בו רבוי התארים וממה שביארנו בפ' עשירי מזה המאמר יחוייב שלא ימצא לו שום תואר זולת עצמו מיתן ואדע על יאזה צד ימצאו בו רבוי התארים שלא יחייבו בו כעצמותו . ונאמר כי התוארים שייחסו אליו ית' הם ב' מיני' מן ייחס אליו מצד היותו מהווי' המציאות ועלה על כל הנמצאים שא"א שיושכל היותו מחוייב המציאות ועלת כל הנמצאים אלא ימצאו בו אלו התארים כמו היותו א' וקדמון ונצחי וחכם ורוצה ויכול וזולת זה מן התארים שהוא מן ההכרה שימצאו בו ית' (י) להיותו ממצוי כל הנמצאים מין ייחס אליו (ח) מצד שנדמה בהיותו שלמות כמו א"א ניתוס אחר העושר לפי שאנו מרמזים בו ייחסו שלמות אליו כמו שהוא שלמות אליו ית' לפי שהם שלמות בנו ואף על פי שלא יושגו לנו אלא (י) בכלים גשמיים . (כ) וכל תואר שיחואר בו שום מהואריש בו שהי כחיות האחת מצד השלמות אשר בתואר ההוא והשני' מצד החסרון המתחייב אל התואר ההוא וכאלו התואר לפי זה מורכב מב' ענינים (ל) הרכבה שלכלית הענין הא' הוא שלמות האחר הוא חסרון כי החכמה כשנחייב אותה אל הנושא הנה היא (מ) מצד עצמה שלמות אל הנושא (נ) ומצד היותה נקנית אל הנושא והיא מקרי' בו ימשך מזה החסרון אל הנושא והיא בלתי עצמית אליו ומחייבת רבוי בו . (ס) וכשניחם החכמה אליו ית' הנהניחם אותה אליו מן הצד שהוא שלמות לא מן הצד שיש בה מן החסרון . כי החסרון הנמצא באותו שלמות הוא כשנבחין החכמה בצירוף אלינו שהיא נקנית אליו מן (ז) התולדות והמוצאות מן ההקדמות והולדה אחר הולדה ולזה היא דבר שבהדש בנו ותואר נוסף ער עצמותנו . (פ) וכשניחם אליו הדיעה לא ניתוס אותה על שהיא נקני' מן ההקדמות ולא על צד שהיא מתחדשת בו כדרך שהיא מתחדשת בנו אבל היא נמצא' בו מצד עצמו כדרך שהמשכלות הראשונות נמצאות באדם וזולת למידה ולמוד והאמת יותר שלם . והכונה כשניחם החכמה אליו הוא לומר שהשלמות והוא נמצא אליו בזולת שום חסרון אלא שאנחנו לא נשעור דרך השגת החכמה אלא כדרך שישנה האדם . וכן נאמר בתואר היכולת ובתואר הרצון וזולתה מן התארים שהם אמנם ייחוסו

לומר ובהוא אחר וקדמון וכו' חכם ורוצה וכו' : (ל) הרכבה שלכלית יסוה מורכב כשכל : (מ) מצד עמנה שלמות . שהרי החכמה הוא מעלה גדולה עד מזה : (נ) ומצד היותה נקנית אל הנושא וכו' . כי החכמה אינה נמצאת כחכם מצד טבעו רק שצריך להניח אותם מקום אחר ע"י הקדמות ותולדות כמו שמתאר והולך . (ס) וכשניחם החכמה . ולא כשניחם החכמה מן ההקדמות . (כתבאר בפ' י"ו מקתאר ח' : (פ) וכשניחם

ענפים מאמר פרק שנים ועשרים שני שרשים

אם כן

למה תביט בנגדים תחוש ככלע רגע לדיק וימנו • פסוק
הוא כהקיקס' ה' חלף חין כוכב המסחר לכלר איתו כלן
כי כבר כיתר איתו לעול כפ' ג' קשתתרה חלף סכניא איתו המסחר כלן
על דגמות הלמן • ותי' חסר כך חלף תפרט ולל תפקוט וכי' הוא
סוף פסוק סכניא למעלה חל דעי' כך
חכתתת וול תפקוט וגו' וסכניל
זה פסוק סכניא כלן גלות לאנו
הפסוק דמקוק וכדי להורו' סלמכ' ה'
ישלמס פ' חסד וק' ל' :

התמדת

אוחה אליו בלי פסק מצד שהיא (ק) השנה גשמי' אלא מצד השלמו' הדבק ברה' שהיא קבלת
הקרן ברצון מן המקריב אותו ככונה ראוי' לא קבלת ההג' שהיא צד החסרון והוא מאמר
הנביא כי לא דברתי את אבותיכם ולא צייתי' ביום הוציא אתם מארץ מצרים על דברי עוליה
וזכח כי אסאת הדבר הזה צויתי' אותם לאמר שמעו בקולי (ויקרא' ל"ב) • הרי שביאר שכונה
צווי עשיתי' הקרבן הית' כדי שיגיע לב הוואט לשוכ אל השם ולשמוע בקולו ולא מצד הגנה
החושני' המגיע אליו תלילה כמאמר הכתוב האוכל בשר אכירו' ודם עתודיס אשת' זכח
לאלהם תורה וגו' וקראני ביום צרהונו' (תלס' ל"ג) שכד זה ראוי' שכונה צווי עשיתי'
הקרבתת היתרה לכוין לב הוואט לעבודת השם בכלר • ולזה לא ניתס אליו חוש הטעם
וחוש המשוש שאף על פי שהיא שלמות אליו מצד שאנחה בעלי חיים גשמיים לקרב
הנאות ולהחיק המזיק (ר) אין בהם שום שלמות רוחני שניתסו אליו ותכרך • ולזה ייתס
אליו הכתוב שיעיר באמרו הוינה אונך קיבוה וגומר (סס' ק"כ) ויתס אליו הראות
הנה עיני' אל ראוי' (סס' ל"ג) • עיני' המה נישוטטים בכל הארץ (וכר' ל"ד) לפי שאלה
(ע) ידמוהמון שהם שלמות רוחני ולזה יוחס אליו יתב' עם שלא יוחס אליו הטעם
והמשוש • וזו ראוי' שההוארי' אמנס יוחסו אליו יתב' מצד השלמות שיש בהם (ת) לא
מצד החסרון שיש בהם • ועל כן נאמר שההארים שיוחסו אליו יתכרך אע"פ שנמצאו בנו
גפרדים ראוי' שיוכנו בו ית' מהאחרים • כי אנחנו בעבור שנשיגי' או נקנה אותם בזה אחר זה
נכין אותם גפרדי' וכן בעבור שנקנה אותם אחר שליא היו נכונין אותם הווארים נוספים •
אכל בו יתכרך ראוי' שנכנס מהאחד' וכלה נקנים באופן שלא יתייבון רכיו בעצמותיהו והיתרה
החסרון אליו • וכבר ביארנו שההוארי' אמנס יוחסו אליו מצד השלמות אשר בהם לא מצד
החסרון הדבק בהם לפי שהיא יתב' מטולק מן החסרונות ובעבור זה שמינו השורש הרביעי
שהוא מטולק מן החסרונות לסלק ממנו כל הוואר החסרונות כמו הסבלות והעניו והשינה
והליאו' ודומיהם ולכלול בו שכל הארי השלמות שיוחסו אליו ואו שימצאו בו אמנס יוחסו או
ימצאו על הצד שיש בהם מן השלמות לא על צד החסרון אשר בהם או שימשך אליהם כמו
רבי או שינוי שהם חסרונות להיתו יתב' קייס המיד על אופן א' וכלה משהנה • והוא שאמר
המשורר אליהם אל דמי' לך אל החרש ואל השקוט אל (תלס' פ"ג) כלומר אחר שאין דומיה
לך לא מצד שינה ולא מצד סבלות ולא מצד ליאות כי אין כך שום חסרון ולא הקבל שום שינוי
א"כ למה תביט בנגדים החריש בכלע רשע צדק ממנו • אל החרש ואל תשקוט אל •
ועל הדרך שביארנו אשר שיקיימו אליו ית' הארים חייבים (ח) אותן שאין המלט
מליהם אליו כמו חיותס ורוצה ויכול ודומיהם כצד שלא יתייבון שום חסרון • והבן זה
מאד כי הווארך ישר נכון בהרוהו כת החכמים הווארים הראשונים והאחרונים וראוי
לסבוק עליו קחנו ועיניך שים עליו :

אם כן

למה תביט בנגדים תחוש ככלע רגע לדיק וימנו • פסוק
הוא כהקיקס' ה' חלף חין כוכב המסחר לכלר איתו כלן
כי כבר כיתר איתו לעול כפ' ג' קשתתרה חלף סכניא איתו המסחר כלן
על דגמות הלמן • ותי' חסר כך חלף תפרט ולל תפקוט וכי' הוא
סוף פסוק סכניא למעלה חל דעי' כך
חכתתת וול תפקוט וגו' וסכניל
זה פסוק סכניא כלן גלות לאנו
הפסוק דמקוק וכדי להורו' סלמכ' ה'
ישלמס פ' חסד וק' ל' :

התמדת

אוחה אליו בלי פסק מצד שהיא (ק) השנה גשמי' אלא מצד השלמו' הדבק ברה' שהיא קבלת
הקרן ברצון מן המקריב אותו ככונה ראוי' לא קבלת ההג' שהיא צד החסרון והוא מאמר
הנביא כי לא דברתי את אבותיכם ולא צייתי' ביום הוציא אתם מארץ מצרים על דברי עוליה
וזכח כי אסאת הדבר הזה צויתי' אותם לאמר שמעו בקולי (ויקרא' ל"ב) • הרי שביאר שכונה
צווי עשיתי' הקרבן הית' כדי שיגיע לב הוואט לשוכ אל השם ולשמוע בקולו ולא מצד הגנה
החושני' המגיע אליו תלילה כמאמר הכתוב האוכל בשר אכירו' ודם עתודיס אשת' זכח
לאלהם תורה וגו' וקראני ביום צרהונו' (תלס' ל"ג) שכד זה ראוי' שכונה צווי עשיתי'
הקרבתת היתרה לכוין לב הוואט לעבודת השם בכלר • ולזה לא ניתס אליו חוש הטעם
וחוש המשוש שאף על פי שהיא שלמות אליו מצד שאנחה בעלי חיים גשמיים לקרב
הנאות ולהחיק המזיק (ר) אין בהם שום שלמות רוחני שניתסו אליו ותכרך • ולזה ייתס
אליו הכתוב שיעיר באמרו הוינה אונך קיבוה וגומר (סס' ק"כ) ויתס אליו הראות
הנה עיני' אל ראוי' (סס' ל"ג) • עיני' המה נישוטטים בכל הארץ (וכר' ל"ד) לפי שאלה
(ע) ידמוהמון שהם שלמות רוחני ולזה יוחס אליו יתב' עם שלא יוחס אליו הטעם
והמשוש • וזו ראוי' שההוארי' אמנס יוחסו אליו יתב' מצד השלמות שיש בהם (ת) לא
מצד החסרון שיש בהם • ועל כן נאמר שההארים שיוחסו אליו יתכרך אע"פ שנמצאו בנו
גפרדים ראוי' שיוכנו בו ית' מהאחרים • כי אנחנו בעבור שנשיגי' או נקנה אותם בזה אחר זה
נכין אותם גפרדי' וכן בעבור שנקנה אותם אחר שליא היו נכונין אותם הווארים נוספים •
אכל בו יתכרך ראוי' שנכנס מהאחד' וכלה נקנים באופן שלא יתייבון רכיו בעצמותיהו והיתרה
החסרון אליו • וכבר ביארנו שההוארי' אמנס יוחסו אליו מצד השלמות אשר בהם לא מצד
החסרון הדבק בהם לפי שהיא יתב' מטולק מן החסרונות ובעבור זה שמינו השורש הרביעי
שהוא מטולק מן החסרונות לסלק ממנו כל הוואר החסרונות כמו הסבלות והעניו והשינה
והליאו' ודומיהם ולכלול בו שכל הארי השלמות שיוחסו אליו ואו שימצאו בו אמנס יוחסו או
ימצאו על הצד שיש בהם מן השלמות לא על צד החסרון אשר בהם או שימשך אליהם כמו
רבי או שינוי שהם חסרונות להיתו יתב' קייס המיד על אופן א' וכלה משהנה • והוא שאמר
המשורר אליהם אל דמי' לך אל החרש ואל השקוט אל (תלס' פ"ג) כלומר אחר שאין דומיה
לך לא מצד שינה ולא מצד סבלות ולא מצד ליאות כי אין כך שום חסרון ולא הקבל שום שינוי
א"כ למה תביט בנגדים החריש בכלע רשע צדק ממנו • אל החרש ואל תשקוט אל •
ועל הדרך שביארנו אשר שיקיימו אליו ית' הארים חייבים (ח) אותן שאין המלט
מליהם אליו כמו חיותס ורוצה ויכול ודומיהם כצד שלא יתייבון שום חסרון • והבן זה
מאד כי הווארך ישר נכון בהרוהו כת החכמים הווארים הראשונים והאחרונים וראוי
לסבוק עליו קחנו ועיניך שים עליו :

פרק שנים ועשרים שני שרשים

למה תביט בנגדים תחוש ככלע רגע לדיק וימנו • פסוק
הוא כהקיקס' ה' חלף חין כוכב המסחר לכלר איתו כלן
כי כבר כיתר איתו לעול כפ' ג' קשתתרה חלף סכניא איתו המסחר כלן
על דגמות הלמן • ותי' חסר כך חלף תפרט ולל תפקוט וכי' הוא
סוף פסוק סכניא למעלה חל דעי' כך
חכתתת וול תפקוט וגו' וסכניל
זה פסוק סכניא כלן גלות לאנו
הפסוק דמקוק וכדי להורו' סלמכ' ה'
ישלמס פ' חסד וק' ל' :

פרק שנים ועשרים שני שרשים

למה תביט בנגדים תחוש ככלע רגע לדיק וימנו • פסוק
הוא כהקיקס' ה' חלף חין כוכב המסחר לכלר איתו כלן
כי כבר כיתר איתו לעול כפ' ג' קשתתרה חלף סכניא איתו המסחר כלן
על דגמות הלמן • ותי' חסר כך חלף תפרט ולל תפקוט וכי' הוא
סוף פסוק סכניא למעלה חל דעי' כך
חכתתת וול תפקוט וגו' וסכניל
זה פסוק סכניא כלן גלות לאנו
הפסוק דמקוק וכדי להורו' סלמכ' ה'
ישלמס פ' חסד וק' ל' :

שרשים מאמר פרק שנים ועשרים שני ענפים מב

ענפים : (ז) התמדת החסד . ומלת לעולם כמו לעולם ועד . ועיין בפנים : (כ) טכ אלהים . מלת עוזה חזר תלמלת ה' הכור כמקום לפני זה והוא הודו לה' כי טוב וגומר . ויזה לומר כי ה' הכור הוא העושה נדקדק בכל עת : (ל) אף ע"פ שיש הסתוריים

הכריא אבל על מה שהו' מתמ' לקי' הנמצא' ולהשיע מאתו המיד שפע מקיים מצאיתם שהוא הנדבות האמתי ר"ל התמדת הטוב והוה שאמר הכהוב הודו לה' כי טוב (תלס ק"ו א') וסיים שיעקר הטובות הוא כל לעולם חסדו ר"ל * (י) התמדת החסד . ועל זה נקרא הש"י עושה צדקה בכל עת האמר הכתוב אשירי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת (תלס ק"ו ג') הנה אחר שכחוב עושה בלשון יחיד ולא אמר עושי כיו"ד בלשון רבים כמו שומרי נראה כי עושה (כ) שכ"ל השם ויאמר אשיריהם השומרים משפט השם אשר הוא עושה צדקה בכל עת ועושו כמורה כאמרם ז"ל והלכה בדרכיו (דברים כ"ט ט) מה הוא רחום אף אתה רחום מה הוא חנון אף אתה חנון וכו' וכן נקרא ארץ אפים ורב חסד וגו' ופוקד עון אבות על בנים (שמות ל"ד ו') מצד הפעולות הנמשכו מאתו להנהיג בהן הבריות ואלה הומארי' וכיוצא בהן מותרים בהקד (ל) אע"פ שיש בהם הארים הפנים כמו רחום ופוקד עון אבות על בנים . והוה שנרמז למר"ע שהאמר הודיעני נא את דרכיך (ס"ג ל"ג ג') ששאל ממנו איך אפשר שיבקש האדם מלפני השם לעשות פעולות הפניות עם היותו אחר פשוט פשיטות גמורה ורחוק מן ההתפעלות הנגשים והראתו הש"י כי ב"ג מדות הוא מנהיג ברויותו ובהן ראוי לבקש מלפניו וכמו שארז"ל ויעבור ה' על פני וגומר (ס"ג ל"ד ד') אמר ר' יוחנן אלמלא מקרא כתבי"א אלא אמרו מלמד שנתעטף הק"ב כשליח צבור והראיה ל"ל משה ואמר לו כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם (ר"ה פ"ד ק"ט י"ג) מ"ה הרהרו הק"ב להמשה במראות הנמוכה כי באלו ה"ג מרות ראוי להתפלל לפניו שהם הארים מתחיים אליו מצד הדרכים שהוא מנהיג בהן ברויותו והארים שהם מצד פעולותיו כגון אלופי דעת הרמ"כ שראוי להללו בהם ולבקש מלפניו בהם אבל התארם שהם מצד עצמולא הוה להללו ולא להתפלל לפניו . והוה שארז"ל על האל הגדול הנכור והנורא (מ) אף על פי שאמרס מרע"ה לא היינו מתירים עצמנו להתפלל בהם להיותם רואים שהם הארים מצד עצמולא מצד פעולותיו עד שבאו אנשי כנענר

החסד החסד . נראה הכרח הכתיב את המסרה לפי זה והוא הניח מלת לעולם כפשוטו . הוא כי לפי כונת המסרה יבא הקיסור ענינתם מחסרו . שאחר מן יומלל גבורות ה' יבא עם כתיבו זה הודולה' כי טוב וגו' כי אחר שאמר הכתוב חסדי ה' עם הנכדא' הם תמידים לנצח נצחים כנרצו במלת לעולם נוכל על זה שפיר למימר מי יחלל וגו' עושה חסדי ה' ה' מתרכזים תמיד עד לחץ תכלית . הם מס"כ כשפירט מלת לעולם כפשוטו ולא כח כתיבו להורות לנו על רבוי החסד והתמדתו אם כן לא יתייחס כ"כ למימד חסדו מי יחלל וגו' וק"ל . ולפי זה הכתוב . שאחר אחר כך אשירי שומרי משפט וגו' הוא גם כן נקשר יפה עם הכתובים שזכרנו כי הוא מתאר שיעקר החסד ש"עשה כח"ל לעינו ישראל הוא כתיבת התורה הנקראת משפט ה' כח"ט משפט ה' אמת וגו' והחסד הוא הוא בלתי בעל תכלית כי על ידי משפט התורה הולו על קוממו ולא כשלום וכו' חסד חסד מש"כ דת הניחיותם הוא שנתבאר לעל ספ"ה מתאר ראיון ע"ש וי"ג גם כן בענפים כתיבאר הכתוב ולק' ה' החסד וגו' . ואם כן אחר שזכר הכתוב לחן חסדי ה' שהם כלתי בעל תכלית כח"ט לעולם חסדו אחר חסדו עזר אשירי שומרי משפט ה' רצו לומר אשירי לזה הולך אחר משפט ה' הוא התורה והיא עיקר בעלות ולכן מתאר חסדו הכתובים כן כן מתאר עושה נדקדק כי חסד ונזקק גם קרובים זה לזה וק"ל .

הגדולה וביארו יצא אלהם הארים מצד הדרכים שהוה בהם . כמו שארז"ל במסכת יומא (ק"ט ס"ט ע"ג) למה נקרא שמם אנשי כנענר הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה אמרו (ג) זו היא נכורתו שנתנו ארץ אפים לעוברי רצונו וזו היא נוראנו שאמלא נוראותיו היאן אומה יחידה יכולה להתקיים בין האומות . וכן בכלם ביארו שם שהם הארים מצד המדות שנהג בהם עם הכרות . ומתוך כך ראוי לאמרם כהפלה כמו י"ג מרות שנאמר למשה שנחפלה לפניו בהם להיותם הארים מצד פעולותיו . ועל הצד שיש בהם מן השלמות לא על הצד שיש בהן מן פעולותיו ראוי שנבק אחרו וזכיר ה' אף על פי שאלו הארים (ע) יחיובו הפעולות כתיבתו והשתנות מן ההפך אר' ההפך אינם מתייבים שינוי והתפעלות כתיבו יתברך כיליא דרכיו דרכיו ולא מחשבותיו מחשבותיו .

על כן יחיובו הפעולות כתיבתו והשתנות מן ההפך אר' ההפך אינם מתייבים שינוי והתפעלות כתיבו יתברך כיליא דרכיו דרכיו ולא מחשבותיו מחשבותיו .

פרק שלשה ועשרים שיתואר בהם ית' ולא מצד פעולותיו כמו ו' וקדמון ואמה ודומיה' א"ש שיתואר אליו ית' לפי זה הדרך הפילוסופיאל בדרך שוללי' (א) כמו שביארנו כאחד וקדמון (ב) וכן האמת . פירושו הנמצא אחר לא יתלה מציאותו (ג) בזולת עצמו (ד) כמו שיביא . אבל אין ראוי שיתואר אליו על ידי החיוב כלל . כי ההארים שיתואר בהם מצד עצמו וע"כ החיוב לא די שאינם שבתים אבל הם נגזת כתיבו ואינם ממין השכחים (ז) שיתוארו אליו יתברך כמו שאמר הרמ"ב ז"ל להביא ראיות לזה מדבריו כי הניא שאבר על מי שהיה מרבה בחווארים משל למלך שהיו לו ארץ אף אף דיגרון לזה ומקלסין אותו כאלף אפי דיגרון כסף והלא גנאי הוא לו (כ"ה דף ל"ה ע"ג) ונמלך דף ל"ה ע"ג (א) הנה אחר שלא אמר ומקלסין אותו כאלף דיגרון והב שהיה מור' שהנגות . (י) היא מצד הפחות והיותו אבל אמרו מקלסין אותו כשל כסף יראה שהנגות הוא מצד שהקלו אינו ממין השבת שיש בו כמו שהכסף עם שהוא דבר חשוב ומשוכה מכל מקום אינו ממין הזהב . וכעבור זה יאמר הרב שכל ההארים שישוכה או יתואר בהם הוא יתברך שאינו מצד פעולותיו ראוי שיוכנו שוללים לראוי חיוכים כשום דבר כמו שביארנו בפ' מזה המאמר בחוואר האחר וכעבור זה ראוי לנו שנשחק מלתאר אותו ממצמנו בשום תואר אלא מה שנמצא למר' עה או לנכאים שיתארוהו בהם ואף הם ראוי שיוכנו שייבאמנו אמרום חיוכים ע"כ צד ההרחכה הלשונית זכיר לשכך את האון אבל על דרך האמת ראוי שיוכנו שוללי' . והוה ר"פ זה ההארים שיתואר בהם הוא ית' על כ' פנים . אשיתואר בהם מצד עצמו והוה הצד הוא נעלם תכלית ההעלם אף ה' החכמים ועל כן יאפשר . לדבר בהם דרך חיובי אשר לו שכן להארין בהם . ואם שיתואר כצד הפעולות הנמשכות חמיד ממנו ושזה הצד ניכר לכל ואפילו לסכלים אמר המשורר בינו בוערים בעם וכסילים מתי השכיל והנטוע אוון הלא ישמע אם יוצר עין הלא יביט וגומר (תלס ל"ד ד') וכן (י) הדרכים שבהם הוא מנהיג ברויותו . ואלו הצדדין רשאי אדם להארין בהם . ואלו ב' מיני השבת הללו (ח) רמזן דומזכור רכמי נפשיא ה' (מ"ק ל"א) כי אמר ב' פעמים רכמי נפשיא חכנו שני מיני השבת שאמרנו . כנגד השבת אשר מצד עצמו אמר רכמי נפשי אתה' וכל קרבי ארשם קדשו רצדו לומר רכמי נפשי אתה' כקצור השבת הראוי לוכשי מעלה טבעו * וכתיבת שם קדשו שוה

דרכי

ענפים

מאמר

פרק כד

שני

שרשים

שר' ש'אי אפר לנו לתאר השר' בשם תואר חיוכי כ'אמה שהיא ב'אורש קדשו לכה כמו שכתבאר ל'עיל'ט מאמר זה : כמאמר דוד לך דומיה תהלה וכו' . וכן כתבה הרכ המורה הפרקי' שזכרנו בשרשים . הנה לפי כונת המחבר והרב המורה

לרבים אנו לירד גם כן לסיף זה ככתוב ולבאר אותו במ"ט אחר כך אלהים כניין ולק' ושלם נדר שלכאורה בראיה שאין לוקיטור לתחלת הכתוב שאמר לך דומיה תהלה . ונתי' טהבת' רצה ליתן טעם בזה ע"מ לנדים שהשתיקה היא תהלה לה' . ה' ה' מנר הרשעים שאינם מתחייבים עליו וכתריתו ומחויבים עה ולשון נגד ה' . ומחייבים אותו על מורכן הכית והארץ וכנגד אחר הכתוב לשים כניין רצה לומר הרשעי' הללו ומחויבים ומחויבים את ה' הש' ולמחייבים מרת הדין הרימו בשם לשים הוא היות אש כניין ונלה אותו מחייביו על לא חסם כספנו והאלך נעבוד או נשכח אותו . ולכן טובה שהשיקה שישתוק האדם ולא יספר שכתב ה' כדו שלא יתעורר על ידי זה הרשע ויבא לחרף ולגדף את אלהים חיים ומתן עולם . והכ' מנר האנשים השלימים כחמנות השר' ובתורתו ומחייבים את הדין על עמם ואינ' פכ לא יספרו שכתב תואר ה' כדו שלא יכינו שמתואר ה' . ה' ה' כעלי תכלי' כמספר' כההוא גברה סהיה מאריך שכתב תואר ה' . ואל' ר"ח סיימתיו לכילהו שכתב מדוך וכו' וע' אחר הכתוב ולק' שכל נדר דלה לומר אע"פ שיש שלימים כחמנות' מכל מקום על ידי שסיפירו שכתב תואר ויקיימו יש נדריים שנדרו לשבח ולפאר אותו על כלום עלי' וזו השל' יטענו לומר שישלמו תוארן ואין לך תוארית יותר ולכן השתיק' טובה וגם כפימים ח"כ ול' יטענו נדר על דרך ועשית כאשר נדרת כפיך רצה לומר נדריים כללו שקיטון אינם כי אש כתיב' וכן שכתב ותהלה לה' . וק"ל . ולקמן במ"ד פת"ט יתבאר עוד מסוק וכן נזכרו המחבר כדרך חמרת עין ע"ט :

מורה על חמרת המחייב וכו' . וזהו מנר' טענות שהיית ארסנו' נגד אותן האומרים שהעולם הוא כקרייה ודומין . והר' בעל עקידת יצחק כתיב טענות אלו בריש פרשת בראשית ע"ט :

שאלן

(ט) שזהו ככחינת עצמו שאין רשאי לאדם להאריך בו ואף לבטא בשפתיו לא יוכל אם לא יובנו התארים ההם שוללים ולזה לא האריך בו ולא פירוש בו דבר אבל אמר וכל קרביא שם קדשו כלומר השבח הראוי לו כפי מעלת שם קדשו מה שאין הפה יכולה לדבר . וכנגד השבח ה' אשר ככחינת פעולותיו והטוב המקובל ממנו והדרכי' שהוא מנהיג בהם בריותיו אמר פעם שני ברכי נפשי את ה' וכיאר שזה השבח הוא מצד פעולותיו . ולזה סיים ואל השבחי כל גמוליו והאריך בזה לשפ' הטובו המקובל' ממנו ואמר רמולח לכל עונייכי וגומר הגואל וגו' ויתר הטובות שספר במזמור ההוא (י) ובכללם זכר יודיע דרכיו למש' רמזו אל המדות שהוא מנהיג בהם הבריות . שה' יג' מדות שנקראו למשה הם הארים מצד הפעולות הנמשכות מהשם . להנהיג בהן בריותיו כמו שזכר בפרק שלפני זה (כ) והם מדות רחמים : וכן נמצא מר"ע ה' תאר י"י בשני מיני התארים הללו שאמרנו וישבחהו בהן על הדרך שכתבנו . ועל התארים אשר מצד עצמו אמר שהיה ירא מלהללו בהם . אבל בהארים שהם מצד פעולותיו הרחיב הדבור בהן והאריך לדבר בצד ההוא . ובעבור זה אמר שני פעמים מי כמוך באלים . כנגד מיני השבח הללו ועל הראשון אמר גורא תהלות ועל השני אמר עושה פלא והאריך במין השני ואמר נטיה ימינך וגומר נהלה בעוזך וגומר . וכדי שלא יוכן שאותן התארים שאדם מוהר לדבר בהם ולהללו מצד פעולותיו הם נאמרים עליו על הדרך שיאמרו על האדם אמר בהחלת דבריו אשר יהיה לה' כלומר כל השבחים שאזכירם על צד הדבור הישריי שכרו דמוינים בלתי אמתיו וע' הצד הוא שאתאר את השם בארים כדי לשכך את האוזן על כן אמר איש מלחמה וברוב גאון וברוח אפך תשלח הרונך ימינך ה' תרעין אויב אבל על דרך האמת א' לא לתאר בשום האר אפי' מצד פעולותיו ועל הדרך שיחואר בהם האדם כי גאה גאה כלומר ע"ד הספור הישריי אדבר בו אבל ע"ד האמת גאה גאה ונהיגה על כל מיני השבח שאפשר לדבר בו על כן היה השבח היותר ראוי ודקתן ית' השתיקה . כמאמר דוד לך דומיה תהלה (תל' ס' ה'ב') ועל הדרך שהבינו אותו ר"ל (מגי' פ' כ' ד' ע"ט ה' פ') שאמרנו סבא דכולא שתוקוא שגאמר לך דומיה תהלה כלומר השתיקה היא ההתלה אלקי ועל כן קראו משה גורא תהלות :

פרק ארבעה עשר שני מיני התארים הללו שאמרנו שיהואר בהם ה' הש' שהם התארים אשר מצד עצמו והתארים אשר מצד פעולותיו . הנה ככל אחד מאלו המונים יש תארים שהענין נגלה בהם שיהואר בהם מצד פעולותיו כמו רחום וחנן ארך אפים ורב חסד ויש תארים שהענין נגלה בהם שיהואר בהם מצד עצמו כמו אחד וקדמון ובאלו א' אפשר שיהואר אש' כמותו הנמשכות ממנו ועל כן צריך לבאר הדרך בהכנה אלו התארים . ונאמר כי כשיאמר עליו יתברך שהוא טוב ראוי שיכתוב זה (כ) משני מהם ראוי לזולתם .

צדדים שאמרנו . וזה . כי מצד פעולותיו אמנם יאמר עליו שהוא טוב מצד שכל הטובות נמשכות ממנו ואי אפשר שימשך הטוב אלא ממי שהוא טוב אמר הכתוב טוב ה' לכל (תל' ס' ק"ה ה') אבל כשיחואר מצד עצמו ראוי שיוכתוב הענין שוללי' כי נקרא רע . ונמצא בכתוב שיהארוהו טוב מאלו שני הצדדים . אמר טוב אהה ומטיב למדני תקיך (ס' ק"ח ט"ח) אמר טוב אהה ככחינת (ג) שהוא טוב עצמו . (ד) ואמר מטיב ככחינת הטובות הנמשכות ממנו . וכשיאמר עליו שהוא חסם מצד פעולותיו הכונה לומר שאחר שהמציא המציאות בשלמות וסדר ונפלא * מורה על חכמת הממציא והיותו משיג כל מרה שהמציא כמאמר הכתוב הנוטע און הלא ישמע וגומר היסור גוים הלא יוכיח * המלמד אדם דעת (ס' ד' ד' ט) הרי שלקח ראיה על היותו משיג ויודע מצד שהשנות והדעות מושפעות ממנו אבל כשיאמר עליו זה מצד עצמו ראוי שיוכתוב שוללי' והוא שהכונה לומר שאין דבר נעלם ממנו . וזה . כי אחר שהוא ית' שכל נקי ונבדל מן החומר כמו שביארנו כמופת לא יעלם ממנו דבר כי החומר הוא המונע והמסריר משהיג המוחשות והממשכות כראיה שהמים הנוולים בעין או שאר חולי העין (י) מונעים מראיה מרבי שחפץ ה' לראותו וכן חולי האף והאזן (י) ובכלל פה התומר מונע משהיג כל המוחשים באמנותו וכן האדם העולי' מהאצטומכה וכלכלו כחות המוח מהשיג כמו שיקרה זה לשכורים וכן דלחות המוחיים מונע מן השנות השכליות כמו שינארה זה כנערים כי בומן גודלם שהלחות רב בהם לא ישנו תכלית השנת מה שבכח שכלם להשיג ולזה ההבאר שמי שהוא שכל פשוט יקרא חסם לפי שלא יעלם ממנו דבר ולא יבצר ממנו מזמה כלומר שאינו סכל בשום דבר שבכחו להשיג כי אין בו הדכות המטריות ההשנה . וכשיאמר עליו שהוא רוצה אש מצד פעולותיו הכונה לומר שכל הנעשה בשמים ובארץ נעשה ברצונו הפשוט כאמר כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ (ס' קל"ה') ויכא זה הלשון תמיד על רשם כשנראה הפעל הממשד ממנו הדומה (ח) אל הפועל הכריי' מגיע ונשלם נאמר שהפועל רצה זה בלי ספק שאם לא כן ריא היה נשלם אמר הכתוב רצה ה' להצילני (ט' ד') . כי רוצה ה' בעמו יפאר ענויים בישועה (ס' ק"ט ד') כלומר כי הגעת הישועה מור' על הרצון כמו שאמר הנביא שכל וידוע אותו כי אני ה' עושה חסד משפט וצדקה בארץ כי באלה הפצתי נאסח' (ירמיה' ט"ב') הרי שלקח ראיה על היותו חפץ בהם מצד שהוא פועל ועושה אותם (ט) כיעש'י הדבר לבעל שכל וירח על היותו רוצה לעשותו : ויחברך

כרכי וכו' . עיין לקמן במאמר ג' פרק ה' ובמ"ד פ' כ' כי שם נתבאר יתר הפסוקים מזה המזמור מה שלא כתבנו כלן : (ט) שהיו ככחינת עצמו . כי שם של' מורה על שהוא מחייב המציאות בעצמו ולא בזולתו כמו שיתבארן לקמן בפרק כ"ח מזה המאמר עיין ע"ט : (י) ובכללם . ובכלל הטובות אלו : (ב) והם מדו' רחמים . ומה' ג' שאמר גם כן כיון ה' ג' מדות ופוקד עון אבות וגומר ונקמה לא יקה וגומר . כבר הוא כתבאר במורה פרק כ"ה ח"א כי פוקד עון אבות אילו לאמר כי אש על חטא ע"א לכד והוא גם כן מטבע הרחמנות לשארית ישראל שלא ילמדו ממעשיהם וכענין שאמר במדות הרינת שבע חומות למען לא ילמדו אתכם לשנות כלל תעבותיכם וגומר ומטאת' לה' וגומר . וענין יקה לא יקה הוא עלשון ושר לא ישר וכו' ע"ט ובר"ט כי כן הוא מתואר שם בדיח :

פרק כד (א) שהענין מסופק בהם . הטוארים שכתבנו והלך : (ב) משני נדריים שאמרנו . מנר ענינו ומנר פעולותיו : (ג) שהוא טוב עצמו . כי מלת אתה מורה על כחינת עצמו : (ד) ואחר מטיב וכו' . כלומר יגיד ויקרא טוב מנר שהוא מטיב לתארים : (ה) המתלמד אדם דעת הרי שלקח וכו' . פ' וכתיב בתריה ה' יודע משכנות אדם ורצה לומר עתה שהוא הכותב והמתלמד לאדם דעת לכן הוא משיג ויודע . וכן מחמר שהוא הנוטע חנן הוא הנוטע וכן כולם : (ו) מונעים מראות . כי מנר שיש לו חיה חולי צעין או מצד הדמעות הנחלים ממנו נעשה הרחיב שלובה ואינו יכול לרלות יפה . וכמורה פ' ט"ח ג' מתואר איך שקומר הוא מונע מהשנת השכל ע"ט : (ז) ובכלל : זה הכלל : (ח) אל הפועל הכריי . שה' כומר בשלמות הפעולה כן חף סהיה אפשר להיות כדל אמר : (ט) כיעשית הדבר לבעל שכל וירח וכו' . כשבעל שכל עושה חיה ענין ע"כ ל' שרצה בו הענין דלם לא היה רוצה בו לא היה עושה אותו : ואנו

מאמר פרק ששה ועשרים שני שרשים

ונתלשם צורה : (ס) גולם בלי צורה - חומר לכד : (ע) כמו כלל - כלומר כל האנשים : (פ) ואפילו קודם שיהיה שם א' מהם נמצא - אפילו החומר לא היה עדין נמצא ומכל מקום היה ידוע שה' מקפת בהם משכלהו : (צ) אינו יכול להשיג רעיון כלל ל'גם כן שהוא יגדל מלשון רעיון ומשם נזכר לעיל : אבל אחר כך בסמוך ב'ש' כי סמלת רעיון רמזו אל תוארי השלמות וכו' וזה לומר שמלת רעיון הוא משלשן אהבה וחיות ורעות : (ק) כשלי מקין עולותם הסתכונות וכו' - אחר שהייתי מעיין וחבונן בהם מחד אתי רואה וכו' :

פרק כו (א) ברוך

הדיועה האלהית בו אבל נס כשהיה (ס) גולם בלי צורה היה הידועה האלהית מקפת בו - והגולמי ראו עיניו ולא גלמיבלבר שאני מלך וחשוב (ע) כמו כלל - אבל כל הגלמים קטן וגדול כלם הם נכתבים על ספרך - וידועים לפניך הימים שיושעו בהם הצורות והיו נוצרים בהם (פ) ואפילו קודם שיהיה שום אהר מהם נמצא והוא אמרו ימים יוצרו ולא אחר בהם ער פי הכתיב שהוא כחוב כאלף ועל פי המסורה שהוא כו' בא לומר שבהרבות הדיועים לא היתה הידועה אכל' לו יהיה אהדות הידועה בהם - ואחר זה אמר ולימרה יקרו רעיון אל מה עצמו ראשיהם כלומר אהבה בנת לרעיון כרחוק אבל אני (ג) אינו יכול להשיג רעיון רוצה לומר ידועהך ומה שבוהוה כי הם יקרים לי מאד עד שאי אפשר לי להשיגן מצד יוקר מעלתם ועוד שהם בב' כ' בזמן והוויכוח עצמו ראשיהם - ועוד שהם ידועות בב' כ' וזהו אספרם מחול רביון ועם כל זה הם מאחדים בך אהדות גמורה כמו שאמר ולו אחד בהם ואינו ענין נוסף על עצמוהו כי כאשר הקיצותי מההכרדותי בזה מצאתי כי עויתי עמך ואינך דבר וזהו - ואפשר שנאמר כי במלה רעיון רמזו אל הארי השלמות אשר בו יתברך וקראם רעיון להורות כי כמו שהוא יתברך בב' כ' בחשיבותו וכו' בזמן כן כל הוא ותואר מהם בב' כ' בחשיבותו ובזמן אחר זה אספרם מחול רביון לרמזו שהארי השלמות אשר בו הם בב' כ' - וכאן לבאר שאין הפלא אין בהרבות הידועים לא היתה הידועה ושהרי האריות אשר בו יתברך הם בב' כ' מה' צדוין שאמרנו ואף על פי כן לא יתברך עצמוהו בהם כלל וקראם האריות העצמיים רעיון לרמזו למה שאמרנו בהחלת הפרק שהאריות הנמצאים בו הם קדומים כמוהו בהכרח ואמר מה יקרו להורות על היות כל אחד בב' כ' בחשיבותו והיוקראם רמה עצמי ראשיהם להורות על היותם הנמצאים בו זמן קודם שימצא העולם ואחר בלוח העולם שהם שני ראשיים שיש אל הזמן האחד מצד ההתלה והאחד מצד התכלית וזהו לשון ראשיהם כלומר הם ראשיים שהם ב' קצוות שיש לזמן ואחר כך שב להזכיר השבת אשר מצד רבויים רצה לומר היות השלמות בו יתברך בב' כ' שלא יגבלם מספר ועל זה אמר אספרם מחול רביון - וכדי שלא ידומה שיש בו יתברך רבוי מצד רבוי האריות אמר אחר זה הקיצותי ועודי עכך כלומר כשאני מתבונן בתארים ואני מוצא אותם רבים בהכרח מצד היותם שלמות מתחלפות כי הידועה יוכן ממנה דבר וזאת היכולות וזאת הרצון בהכרח ומה שיוכן מכל אלו ודומיהן הוא דבר וזאת הכוונה וזאת הכוונה כבר יחשב שהאריות מחייבים איה רבוי בעצמותיהן - על כן אמר הקיצותי ועודי עמך כלומר (ק) כשאני מקיץ מאותה ההתבוננות שאני מתבונן ב' רבוי התארים אני רואה שכל אותם התארים אינם אלא כחינות ההם נמצאים בעצמותיהן אבל על דרך דאמה אינם דבר וזאת עצמן - והוא לשון ועודי עמך כלומר שאינו דבר וזהו רבוי רבוי בעצמותיהן - כי כמו שהוא האהות אינו דבר נוסף על הכחות אבל הוא בחינה שכלית מהעדר הרבוי בו כן ההכמה והידועה אינו דבר וזאת המהות והן בחינות שכליות מהעדר הסכלות בו כן יאמר בכל התארים בב' כ' הנמצאים בו שהם בחינות שכליות מהיותו יה' מסולקמן החסרונות לא וזאת - ואל זה רמזו חכמי הקבלה בראש הש"י אינו סוף לרמזו על היות השלמות הנמצאים בו יתברך בלתי בעל תכלית מן השלשה צדוין שכתבנו :

פרק ששה ועשרים (א) ברוך

הוא (מזכר ג' כ"א) ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה (דברים כ"ג) ורבים כן - ואמר על נוהן הטוב והשפע ולולתו כמו ברוך ה' האור את העם כי ברוך ה' ברוך אתה ה' למדני הוקיך (ס' ק"ט"ו) ברוך ה' אשר הציל אתכם (מזמור י"א) - וזה כי ברכה שם נאמר על רבוי והוספת טוב ושפע - וכשיאמר על המקבל יהיה (ג) ברוך פעול כי אחר שימצאו ויברך ברוך אתכם (ב' כ"ד) שהוא מקור מן הקל (ד) נבנה ממנו כל הבנין והיה ברוך פעול כלומר נוספע מרבו הטובה - וכשיאמר על הנהוה יהיה רבוי שם התואר כמו רחום ותנון שהם שמות תוארי' נקרא בהם הש"י להיות הפעל המגיע ממנו ברכה שהיא הוספת שפע ורבוי הטובה - כי כמו שלשון מארה הוא הסרון הטובה כפי הסכמה כל המפרשים כן ברכה הוספת טובה - ולזה יהיה ברוך תואר למשפיע רבוי הטובה - ונמצא לשון ברכה על רבוי (ה) הצלחה המתחלפות כי נמצא אוהו (ו) על העושר כפי מהתחלפותו ויהי ברכת ה' בכל אשר ייש לובבית ובשדה (כ"ח ט"ז) ואמר שלמה (מלכים ב') ברכת ה' היא העושר ולא יוסף עצב עמה לפי שמדרך העושר כי כשיבא רבוי מהתחלפות שזה יהיה סבת העצב והטרח הגדול כאמרם מרבה נכסים מרבה דאגה (אבות פירקן) אמר כי העושר בברכת השם אף על פי שיבא כפי רבוי מהתחלפות לא יוסף הש"י עם העושר ההוא העצב אשר מדרכו שימשך אל העושר - ונמצא לשון ברכה גם כן על הצלחה הבנים ברוך פרי בטן (דברים כ"ח) (ז) וירא אלהים אל יעקב ועוד כבא מסדן ארם ויברך אותו (כ"ח ט"ז) - ונמצא אוהו על הצלחה הכריאת וברוך אר' לחמדך ואח' מינין והסירותי מהלה מקרבך (סמות כ"ג) כי בחינה ברכת ה' במונות לא יחלה האדם אפילו התלואים הטבעיים הנהוים להיות כפי טבעו של אדם - והנהו הסירותי מותה בקרבך - וכל שכן שלא יחלה התלואים הבלתי טבעיים והו לא היה משכלה ועקרה בארץ - ולא ימות האדם בלא עמו וזהו את מספר ימין אמלא - ונמצא לשון ברכה גם כן על הצלחה הכבוד אמר דוד ועתה הואל וברך את עבדך להיות לעולם לפניך (שמואל ב' כ"ח) - ונמצא גם כן על הצלחה חתמה ברוך אתה ה' למדני הוקיך (דברים ק"ט"ו) - וכל רבוי שפע והוספת טובה כפי מהתחלפות מן ההצלחה או אפשר שיבא אליו אלא מפועל וחירותו והסם ויכול - לפי שהפועל בטבע כאור הנמשך מן הנר וכהם מן האש (ח) לא יוסף הפועל האחד אורו פעם ויחסרהו פעם אבל הוא המידע על ענין אחד הפועל מה שאין כן בפועל ברצון כי יוסף הפועל ויחסרהו כפי רצונו - וכל פועל ברצון הוא היכרה כי לא יצויר רצון אלא מן התי והוא יודע מה שמשפיע ויכול להשפיע - אסבן יהיה המשפיע ברכה והוספת טובה בהכרח היותו חכם ורוצה ויכול - ולזה מרה שכתבה לשון ברוך לשבח כי אה השם יתברך לפי שהוא שם נאמר על ההצלחה ויהיה על היותם שכתבה מופעל ח' והוספת רוצה ויכול כאלו היכה ברוך שם כולל לכל מיני השרימות - ולזה יהיה על השורש הרביעי שהוא היותו יתברך מסולקמן החסרונות אחר שהיה לשון ברכה הפך מארה שהיה הסרון הטובה כמו שאמרנו - ונמצא לשון ברכה על השבת וההלור ככלל אמר הכתוב אברכה את ה' בכל עת (ס' ל"ד) שהוא כמו אהלה וזהו שסיים המיד ההלוח בפי - ועל כן קטנו אנשי כנסת הגדולה זה הלשון של ברוך לשבח בו השם על כל מיני הטובות שיקבל האדם מהשם יתברך כן כגוף מואהו מין שהיה חן בנפשו - הן בגוף כמו הברכות הנהנין - ובנפש כמו ברכה התורה וברכת רמזות ויתר הברכות כמו ברכת השבת להודות שהשם יתברך מקור הברכות

הדיועה האלהית בו אבל נס כשהיה (ס) גולם בלי צורה היה הידועה האלהית מקפת בו - והגולמי ראו עיניו ולא גלמיבלבר שאני מלך וחשוב (ע) כמו כלל - אבל כל הגלמים קטן וגדול כלם הם נכתבים על ספרך - וידועים לפניך הימים שיושעו בהם הצורות והיו נוצרים בהם (פ) ואפילו קודם שיהיה שום אהר מהם נמצא והוא אמרו ימים יוצרו ולא אחר בהם ער פי הכתיב שהוא כחוב כאלף ועל פי המסורה שהוא כו' בא לומר שבהרבות הדיועים לא היתה הידועה אכל' לו יהיה אהדות הידועה בהם - ואחר זה אמר ולימרה יקרו רעיון אל מה עצמו ראשיהם כלומר אהבה בנת לרעיון כרחוק אבל אני (ג) אינו יכול להשיג רעיון רוצה לומר ידועהך ומה שבוהוה כי הם יקרים לי מאד עד שאי אפשר לי להשיגן מצד יוקר מעלתם ועוד שהם בב' כ' בזמן והוויכוח עצמו ראשיהם - ועוד שהם ידועות בב' כ' וזהו אספרם מחול רביון ועם כל זה הם מאחדים בך אהדות גמורה כמו שאמר ולו אחד בהם ואינו ענין נוסף על עצמוהו כי כאשר הקיצותי מההכרדותי בזה מצאתי כי עויתי עמך ואינך דבר וזהו - ואפשר שנאמר כי במלה רעיון רמזו אל הארי השלמות אשר בו יתברך וקראם רעיון להורות כי כמו שהוא יתברך בב' כ' בחשיבותו וכו' בזמן כן כל הוא ותואר מהם בב' כ' בחשיבותו ובזמן אחר זה אספרם מחול רביון לרמזו שהארי השלמות אשר בו הם בב' כ' - וכאן לבאר שאין הפלא אין בהרבות הידועים לא היתה הידועה ושהרי האריות אשר בו יתברך הם בב' כ' מה' צדוין שאמרנו ואף על פי כן לא יתברך עצמוהו בהם כלל וקראם האריות העצמיים רעיון לרמזו למה שאמרנו בהחלת הפרק שהאריות הנמצאים בו הם קדומים כמוהו בהכרח ואמר מה יקרו להורות על היות כל אחד בב' כ' בחשיבותו והיוקראם רמה עצמי ראשיהם להורות על היותם הנמצאים בו זמן קודם שימצא העולם ואחר בלוח העולם שהם שני ראשיים שיש אל הזמן האחד מצד ההתלה והאחד מצד התכלית וזהו לשון ראשיהם כלומר הם ראשיים שהם ב' קצוות שיש לזמן ואחר כך שב להזכיר השבת אשר מצד רבויים רצה לומר היות השלמות בו יתברך בב' כ' שלא יגבלם מספר ועל זה אמר אספרם מחול רביון - וכדי שלא ידומה שיש בו יתברך רבוי מצד רבוי האריות אמר אחר זה הקיצותי ועודי עכך כלומר כשאני מתבונן בתארים ואני מוצא אותם רבים בהכרח מצד היותם שלמות מתחלפות כי הידועה יוכן ממנה דבר וזאת היכולות וזאת הרצון בהכרח ומה שיוכן מכל אלו ודומיהן הוא דבר וזאת הכוונה וזאת הכוונה כבר יחשב שהאריות מחייבים איה רבוי בעצמותיהן - על כן אמר הקיצותי ועודי עמך כלומר (ק) כשאני מקיץ מאותה ההתבוננות שאני מתבונן ב' רבוי התארים אני רואה שכל אותם התארים אינם אלא כחינות ההם נמצאים בעצמותיהן אבל על דרך דאמה אינם דבר וזאת עצמן - והוא לשון ועודי עמך כלומר שאינו דבר וזהו רבוי רבוי בעצמותיהן - כי כמו שהוא האהות אינו דבר נוסף על הכחות אבל הוא בחינה שכלית מהעדר הרבוי בו כן ההכמה והידועה אינו דבר וזאת המהות והן בחינות שכליות מהעדר הסכלות בו כן יאמר בכל התארים בב' כ' הנמצאים בו שהם בחינות שכליות מהיותו יה' מסולקמן החסרונות לא וזאת - ואל זה רמזו חכמי הקבלה בראש הש"י אינו סוף לרמזו על היות השלמות הנמצאים בו יתברך בלתי בעל תכלית מן השלשה צדוין שכתבנו :

הנה"ה (ד) נככה וכו' ר"ל יוכל לטנות עליו כל הבנין ורואי לומר כלשון פעול על המקבל הברכה כמו מן פקוד כחול"ם הקו"ף - שהוא מקור מבנין הקל נאמר פקוד כחול"ם הקו"ף שהיו ע"ן הפעול על המקבל פעולת הפקידה לומר שהוא נאמר כן מן ברוך שהוא מקור נוכל לומר ברוך כחול"ם הקו"ף שהיו עין הפעול על המקבל הברכה - מש"כ אם היה ברוך רק שם ברכה לכד לא היינו יכולין לעשות ממנו חלקי הכ"ו וכמו שלא נוכל לומר מן חן (יהוה שם דבר) לשון פעולה - אכתי חכמה וכדומה או אכתי חכמה וכדומה - כל לא היינו יכולין לומר ברוך על אדם שמתקבל הברכה - וכהן הארתי קלת כד שכתבן סתמם דמק הבעל שרשים את עצמו להקדמה שם המקור נוכל לשמש במקום כל הפעולות - גם מה שאמר שהוא נאמר לפעמים על המקבל ולפעמים על הנותן הוא ללא לורד והרי המספר כחם פירושו שם על הנותן ח"י יהי ברוך שם המולד כעורקו ומנון ולא אמר שהוא מקור אשר ישתמש על המקבל ועל הנותן וכו' :

אוחכעים בפעולתם ותחוייבם לעשות מה שנגזר עליהם מה"ט וכן
 פ"ט תלמי רתמים - חן רנה לומר שיש להם חיות כח ויכולת מלך עמ"ט
 שיכולים לרמס על דבר מה - רק שהם ממונים עמ"ט על הרחוקות
 נכסליות הם"ט ויכחיו הם הולכים וזרקתו על הכריות ולא זולת - וכן

משלון סמים הפומון אולי יחוס וכו'
 אולי יחס - משמע שחייב כולו

שירחם עלינו ע"י תפלתם רק כולו"ט
 ירחם עלינו ע"י - וכיולא כזה כשאר
 תפלות וע"י כפ"ט עזאזר ח'
 לתנם אותם המוכרים שמת
 המלאכים בתפלתם שזה הוראה
 שכתפלה היא להמלאכים ועוד הלך
 שיש להם מלך עליון זהו מה שהוזהר
 בדבור לא יהיה לך אלהים אחרים
 ונ"י כנו שיתבאר כדברי הנזכר

הרי שנתחל לקדמונים שם ע"י פן
 וכו' הוא כנו לשם כנ"י
 בחלוק האותיות כאלפ"א בית"א
 דל"ת כ"ס וכו' - הנה הוא לילוח"א
 ליון הסס הוא כיוון כ"י חלת"א
 שנתחל כתוב בסס חס"א נקרא
 בשמו עז"ר ח"ג וכו' וכו' כנת
 מוד הכתוב שחזר ה' הוא האלהים
 לפי שכתוב בסס אלהים חל"ה לך
 למ"ג כ"י י"ד ח"ס ח"י הוא חסון
 בחסון ח"י חות כחון שם חס"ן
 שהוא כנו לשם של"ד וזה ה' הוא
 האלהים רמזי שהכל"ה ח"ה"ט
 כ"י

שמו הוא מה שהוזהר עליו בדבור לא יהיה לך אלהים
 אחרים על פני - וכן כחכ"ה בן - ומכאן התבאר טענה
 המזכירים בתפלה שמות המלאכים בו שמות המלאכים
 אמנם הם להם מצד הכה אשר להם בעצמם - וזהו מה
 שהוזהר עליו בדבור לא יהיה לך כמו שכתבנו - ואמנם
 נפל הטעות בזה למה שצדקת הפלות מיוחדות
 לקדמונים נזכרו בהם שמות מיוחדים וחשבו מתוך כך
 שהוא מותר להכניס בתפלה כל השמות ואינו כן כי לא
 הותר להזכיר שם מן השמות בתפלה אלא השמות
 המיוחדים לו יתברך ולי"א שם אחר כל - ולכן נקרא
 אותה חכמה קבלה לפי שאי אפשר להשתמש ממנה אלא
 דרך קבלה שאם לא כן אפשר שיבא האדם לטעות ולעבוד
 אלוה מבלעדי - ולמען שיכיל המענין וידע אמרו של
 משל כזה * הרי שנמצא בתפלה לקדמונים שם מצ"פ
 והרואה יחשוב שהוא שם לאחד מן המלאכים ואינו כן
 אלא הוא כנו לשם בן ארבעה בחלוק האותיות כאל"פ
 ב"ה האד"ה ב"ש וכן כו' וזו כנו"ט הוא כנו"ט אלהינו
 בחלוק כל אות מ"י אלהינו באות האחריה כאל"ף ב"ה
 ח"י כ"י ח"י פ"ו כ"י ח"ה ח"י וכן השאר - וכעבור
 זה הוא מבואר שאין שום אדם רשאי להשתמש בדבר
 מדברי חכמי הקבלה כסדרת עצמו אלא כנו"ט י"ה מקובל
 מפי חכם בעל הקבלה כה - כי המכ"ר באותה חכמה אמר
 אלא למקובל מפי חכם וא"ל לעמוד על האמת בה מתוך
 הכתוב כלל בילך נקראת קבלה שהיא כשמה - והוצרכתי
 לכתוב זה לפי שראיתי אנשים משתכשים בזה וקורין
 בספר הוזהר ובולתו מספרי חכמי הקבל' מוולת קבלה אלא מספרת עצמם להראות כי חכמה
 גדולה להם ונכנסים לפנים ממחיצתם לחשוב מחשבות בדבר שהמחשבה אסורה וכבר
 הוזהר על זה גדולי החכמים האחרונים המקובלים רמזו הרמ"ב וז' ואמר כדברי חכמי הקבלה
 לא יושגו ולא יודעו כלל בשום שכל ובינה וולת מפי מקובל חכם לאון מקובל ומבין והסברא בו
 אולה רבה הנוקם אלו דבריו ל' בפירוש התורה - וכלל אומר לך השמר לך שמונו נפשך מאד
 (ב) פן הנקש אחריהם והלכך במצותם כי הם עובדים אורחותיו וישר ללכת בדרכיך שך
 כי לא ידעו ולא יבין בחשבה יתהלכו המהעסקים בקבלה מדעת עצמם בוולת קבלה מפי
 חכם מקובל :

פרק תשעה ועשרים אור הנחתו הראשונה על אור (ח) המוחש כמו - נוהן שמש

לאור יומם (ישי"ג ל"א) - הבקרא (כ"ח ע"ג) - ולפי
 שהאור מורה את האדם את הדרך ילך בה הושאל זה השם על הישרה והנהגה כמו שהלכו
 גוס לאורך (ישי"ג ט"ו) שפירושו יחיו בהישרה שנתנו להם מאהד ויאמר גם כן על הישרה
 האלהית לכו ונלכה באור י"י (טעיה ד"ה) ועל זה נקראת התורה אור כינר מצוה ותורה האור
 אל ההבלחה הנצחית - ולפי שהאור התענג בו הנפש כמו שאמר הכתוב ומתוק האור (קבלת י"ח) הושאל שם האור לתענג
 הגשמי אמר הכתוב ליהודים היתה אורה (מגילת ט"ו) - לתענג הנפשי אור ורוע לצדיק ולירשי לב שמהה (תלמי ל"א ח"א) -
 וישאל על הרצון כאור פני מלך חיים (מגילת ט"ו) - ואור פניך כי רציתם (תלמי מ"ד) - והארפנוך ונושעה (ספ"י י"ד)
 וישאל על הפנף אור צדיקים ישמה נר ששים ידעך (מגילת ט"ו) וישאל על הבנת החכמה חכמה אדם האור פניו (קבלת ט"ח) וזהו
 יקרא הסכלות חשך והסמיל בחשך הולך (ספ"כ ד') - וישאל על הדבר מתומר (יחזקאל ט"ג) והארץ הארץ (כ) מכבודו
 וישאל על השם יתברך (ישי"ג א') והיה אור ישראל לאש וקדושו ללהבה - וזה - כי כמו שהאור אי אפשר להכתיש מציאותו
 (ג) ואינו נגד (ד) והוא מוציא הכה הרואה והגוונים הנראים מן הכה אל הפעל והתענג בו הנפש ואי אפשר לשער הגוונים
 והמראים ולא ערבותהו מן מהיקוהו מן שלא ראה מאורות מימינו - ואף כי שראה מאורות ילצה להשיג האור כשהוא חזק ואם
 יציץ בו יותר ממה שכתבו לראות יכהו עניו ולא יראה אפילו מה שדרכו לראות - כן השם יתברך אי אפשר להכתיש מציאותו
 ואינו נגש ומציא הדברים מן כח אל הפעל ויש כהשגת מה שישג ממנו תענוג נפלא ואי אפשר להתאר אותו תענוג מן שלא
 זרח עליו אור השכל מימינו ואפילו החכמים השקועים בחכמה אפן יציצו באותה השנה ויהר מדאי יכהו עיניהם ויתבלבל שכלם
 בהשגתו כמו שאמרו בן עזאי הציץ ונפגע (תנ"ך דף ד"ע"ט) - ולזה הו"א שיכנה הכתוב האל יתברך אל האור לרמזו כי אף אם
 מציאותו יתברך הוא דבר שאי אפשר להכתיש כאור מכל מקום להיות השכל האנושי נשוא כחומר אי אפשר להשיג מעצמותו יתברך
 (ה) בהשגת הגבדלים אלא הצצה מועטת - ובהשגה החי יש תענוג נפלא בלתי גשמי לא יוכל לשער אותו האדם - אבל מר
 שישג ממנו דומה אל מה שישג העטלף מאור השמש כי לתחוק אורו יכהו עינו מלתסתכל ממנו ולא יוכל להתענג כאור השמש
 כמו שיתענגו שאר הבעלי חיים אף על פי (ו) שהוא מצייר אותו קצת ציור אחר היותו מתענג מן האור החלוש כמו מאור הלכנה
 ומאור הנר מן האור הנשאר בעבים אחר שקיעת השמש ולא יוכל ללכת אלא באישון לילה ואפלה והוא בורה מאור השמש - וזה
 ממה שורה היותו מתענג בקצתו ולואה וברוח מן האור הכהיר ומצטער בו - הפך מה שיקרה אל הנשר כי לתחוק חוש ראוהו יתענג
 באור ויחאה להגביה עוף התקרב אליו - וכל אלו הדברים הנמצאים (ז) באור חזק הדמיון אל הדבר הנבדל מחומר ויהר מכל
 מה שאפשר שידמיו בו - (ח) ולזה יכנה הכתוב כאור לקרב הכתוב אל הדעת - אבל כרו שלא ישעה אדם לומר שהאור השכלי
 דבר נקיש מן הגשם כאור המוחש אמר חכוק כשהיה מספר ענין הגלות שיכנה במה תורה וההשגחה ההיא אלוה מתימן יכא וקדוש
 מהר פארן סל"ה כשה שמים הורן וגו' ונגה כאור היתה וגומר (חקוק ג' ח') כלומר שהגנה הנראה אז היה כאור אכ"ר לא היה אור משם
 כאור המוחש כי האור המוחש נמשך מן הגשם והגנה ההוא לא היה נמשך מדבר גשמי ועל בן אמר כאור עכ"פ הרמיון ולי"א אמר
 אור בשלוח - וכא עור בהשגחה ההיא ואמר שהגנה ההוא שהיה כשעת מתן תורה לא היה מצד כח שוב אמצעי שהיו נצוצי האור
 והשכל מולתו אבל מה ש"י ברוך הוא ועל כן אמר קרנים מידו לו (סג) כלומר שניצוצי האור הרחוקי התאוו חילו מן עצמו ולי"א
 מולתו - וזה יורה כי לא היה עלול כל העלולים האור והגנה והיו הוא נקבה להם מולתם שהיא השם יתברך שהוא עלת הכל אבל
 הוא יתברך הגנה והיו וההדר רוצה לומר ההארום והשלכיות אשר כן הם לו מצד עצמו ולא מולתו שאינו קונה שום שלמות מזולתו -
 ולפי שזה הענין עלים מאד אין ימצאו בו כל הארי השלמות המדומים מכלתי שיהיו רבוי בעצמותו ויהיו כל אחד מהם בלתי
 בעל הלכות כשישנה אמר וישם הכיון עזו (סג) כלומר כי האדם החכם הנמשלים בקרנים הנמשכים מידו לוכה הוא הסתר
 וחביית העון אשר לו כי מצד שיעזו ויכלתו הם כב"ה הם הסתרים משיושגו כי הבעל הפליה אי אפשר לו שיעכיל כן הכלתי בעל תכלית
 (י) אלא חסבע המולל שהוא בעל בלתי הפליה אבל לא

ואין לו שום בחירה לעשות דבר שהוא הפך רצון הס"י כמו שכתבנו לעיל
 במאמר ראשון פ"ג בסס הרמז"ס ע"ג : (א) כי חלפו י"ד ככ"ף
 וה"ח בו"י - י"ד מהסס של"ה ככ"ף הכל אחרים כאל"ף פ"ה ת"ת וכן
 ה"ח מהסס בו"י והכל אחרים כאל"ף ח"כ"ה וכן שאר האותיות שהסס
 מתתלים באותיות הכלים אחרים
 כאל"ף פ"ה כ"ה - (ב) קן תקנע
 אחרים - אחרי אותם המתעסקים
 טקבלה מדעת עצמם :

פרק כ"ט (א) המוחש - כלומר שרוחץ את האור

בחוש (ב) מקדו - משכיתו וכו'
 ככל מן החומר : (ג) וחינו גס -
 הכהרה חינו גס : (ד) והוא מולת
 הכה הרואה והגונו' הנדחים וכו' -
 כי ח"ה לראות מתוך הקשך ו"ש
 ח"כ"ה"ה לשער הגוונים והיח"ש
 וכו' : (ה) בהשגת הנבדלים -
 ע"י השגת הנבדלים : (ו) שהוא
 מצייר אותו קצת ציור אחר היותו
 מתענג וכו' - מאחר שחזינו שהוא
 מתענג באור הנכנה והאור הנר
 זהו הוראה שהוא מצייר קצת מתענג
 האור - ח"ה חזר כן והיח"ש שורס
 היותו מתענג בקצתו וכו' -
 (ז) כלור חוקי הרעיון אל הדבר
 הנבדל מחומר יותר מכלום שאפשר
 וכו' - כל הנבדל מחומר יותר
 מחיבור ויכלגס כן להשיג תענוג
 האור החזק יותר מחיבור - ואמר
 חוקי הרעיון לשון נכסו לפי שהשג
 מיני אורות הם אור השמש אור האש
 אור הבקר אור הנר כל ח' יותר חוק
 מחסרו - ויש רב שיוכל להתענג
 כאור זה ולא יוכל להתענג כאור
 היותר חוק מחסרו שיוכל להשיג
 ולהתענג גס מתענג יותר חזק :
 (ח) ולזה יכנה הכתוב - לשם"י -
 (ט) אבל מה ש"י ברוך הוא -
 כלומר מתענג : (י) אלא חסבע
 המולל שהוא בלתי בעל תכלית -
 שלא יוכל הכ"ה להשיג מחכמתו כי
 חס

החלקים

אם דרך כלל נבדלו כפי שהם כ"ב (כ) החלקים הפרטים :
 (ל) מהתערבות האדם המתחלפים . פירושה ששופט שופט על
 האדם כפי שהיו לים חזי יתדמו אחרת המלכות ועין בעקידת יצחק
 פ' נח ע"ד ידועה על זה ועין עקור עקור כבוד חספוס : (מ)
 שהלכות אשר בעיניו . מי ששלו
 חולפה בעיניו העינים כוללים ועל
 ידן כי חזינו יכול לראות הפיו :

וראה זו הניח ג' כ' כשל עקדת יצחק
 שם בעצמו הנזכר : (ג) דמה .
 הכיול עולה כונה וכו' . כעבוד
 כמזל לעיל מינה כמזון : (ב)
 והשני מהם התולדות . שהשני
 ברא בתולה המלאכים וחס' כ"ע"י
 המלאכים נעשה כל העולם כלו כריון
 השני יות :

פרק ל (א) שהרי הכתוב אומר
 ואלה וכו' ע"פ
 במאמר ג' פ"ג ועשרים : (ב)
 חזר ששני כל מה ששני כמתן
 תורה . אחר כל זה בקצו שזה
 מה"ש בקצו : (ג) כבר יתירו
 מכל המצוות . החלוקה הזו יבדיל
 את הש"ס באומנו וזו מכל המצוות
 זולתו : (ד) שנינו לא דומים ולא
 זומק . פי' עה"ל שידוע דרך פרט
 כל מה שיש מן המצוות והוא שיש
 לא דומים ולא זומק וליולא כזה מן
 הכללים המורים על המצוות ומה לי
 שידוע דרך כלל שאין כדומים דבר
 ממה שיש בו הוראה על איש מקרון
 אלא

(כ) החלקים אשר ברמזו שהם חלקיים . כמו שנאמר
 כי האדם ישיג הטבע הכולל מכל האנשים שהיו ושהיו
 דרך כלל אבל אי אפשר לו שישגי הטבע הפרטי אשר בכל
 איש ואיש . ולזה הוזהר במאמר שא"א שישגן השלמות
 הב' בה אשר בו יתכרך שהוא בכ"ח בכל דבר וזהו שאמר
 ושם הכיון עזו . ויהיבאר מזה כי מה שנדרש האל יתכרך
 אל האור אינו רק מצד החכמה הלשון לקרב אורו אל
 הרע"ל לא זולת זה . ועל דרך זה נשתאר יחזקאל הכבוד
 הנראה בנוגה אמר כמראה הקשה אשר יהיה בענין ביום
 הגשמי מראה הנג' סביב הויה מראה רמות כבוד ו"גו'
 (יחזקאל' כ"ו) כי דמה אותו אל מראה הקשה לא להיותו
 דומה אליו במראים אבל להיות המראים הנראים בקשת
 אינסוף בעצמותם אף על פי שיראו בן למראות עינים
 (ג) מהתערבות האדם המתחלפים וראיה לזה (מ)
 שהלכות אשר בעיניו פעמים יחיש באור למראה עינים
 עגולה ברמות הגונים הנראים בקשת אף על פי שאין שם
 מראים בלי מסק .

אמר א"כ ס"נא הקשה אדע ממנו עניניו ועניניו לא
 אדע אבל הגונים לא אדע עינים על האמת ולא
 אדע סבתם ולא יספיקו מה שאמרו בו כי כלו כוב ושטות
 עכ"ל יראה מדבריו שאין טעם לאותם הגונים הנראים לא
 שהם נראים כן למראה עינים אע"פ שאינם דבר נמצא כן
 בעצמותם וזהו שאמר"ל המסתכל בקשת עיניו כהורן
 (חגיגה' ל"ע"ה"ר) ר"ל שהמסתכל באותם הגונים הנראים
 בקשת ימצא שעניו כהות שרואות דבר שאינו כן . ובעבור
 זה (כ) דמה הנביא מראה נגה הכבוד הנראה אליו אל

הגונים ההם לרמוז שהתארים שהיה השם נראה בהם אל הנבואים אינן כן בעצמותם כמו
 שמראה הקשת הנראה אינן כן בעצמותם ועל זה אמר ואפול על פני * כי כשעשר שענין
 האור והנה הנראה אליו לעינים לא היה כן על דרך האמת אמר בו הוא מראה רמות כבוד י"י
 ולא אמר הויה מראה כבוד י"י אלא דמות לפי שהדבר הנכבד מחומר לא ישנוהו החושים
 כי החושים לא ישנו מהדבר לא המקרים והשכל הנכבד אין בו מקרים ואחר שאמ' שראה מראים
 כמראה הקשת הוכרח לומר שהוא מראה דמות כבוד י"י ולא מראה הכבוד עצמו שאין בו מראה
 ולזה נפל על פניו ולא רצה להסתכל במראים ההם כדי שלא יכא לחשוב שהגונים ההם היו כן על
 דרך האמת ושיהיה הש"ס גשמי נשוא המקרים . ועל זה הדרך בעצמו הוא מה שעשרה מרע"ה במראה הסנה כי בהחלה שחשב שהיה
 הנראה וברגשמי אמר אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה (שמות' ג') וכשנאמר לו אנכי אלהי אביך (סג) וידע שלא היה
 דבר גשמי נכבד לו שהגונים ההם הנראים בלכת האש בסנה אינו כן על דרך האמת ובעבור זה החזיר פניו י"י וראי מהבט
 והיה היראה לפי שהחושים לא די שלא יעזרו להשגה הרוחנית אבל ישירדו מהשגת האמת לפי שלא ישנו מהדבר רק המקרים
 כגונים והאור והרוחניות והי"א האדם לה שוב שהדבר הנכבד מהחומר ישניו המקרים ולזה חספוס משה פניו
 להורות שאין לחושים עסק בהשגה הזאת כלל לפי שאין ברה מקרים . ועל כן שבתורו"ל החסתר הזה ואמרו כזכות ויתר זכה
 בקלמרו ובעבור זה שאמרנו מהדמות הדבר הרוחני באור יכנה המכוב עולם השכלים הנכבדים באור לפי מה שהכינוהו"ל אמרו
 ככ"ר ויראה אלהים את האור כי טוב ויבדל ו"גו' (בראשית' א') א"ר יודא בר סימון הבדיל הקב"ה את האור לעצמו אמר אין כל בריה יכולה
 להשתמש בו אלא אני הה"ר ונהורא עמיה שר' (גניאל' כ"ג) א"ר אבין הלוי נטלו הקב"ה ונתעטף בו כשליח והכריח את עולמו
 מזיוו הה"ר עושה אור בשלמה (תהלים ק"ד) ורכנן אמרון גזול לצדיקים לעתיד לבא כשל למלך שראה מנר"יפה ואמר זולבני
 הה"ר אור זרוע לצדיקונו (סג' ז"ו"ה"ה) . הנה אלה החכמים כלם מסכימים שזה האור אינו האור המושג אלא שרמוז בורה אל
 האור הרוחני שהוא עולם השכלים הנכבדים . ואמר ר' יהודה ברבי סימון שאי אפשר לשכל האנושי שישגי אלא
 להכיר גדלו של הקב"ה ולומר שיר נשבה לפניו כלבו . ורבי אבין הלוי ואמר כי זה האור קודם סבתו לשאר הנמצאות ונבראו אלה
 ככלי אומנותו של מקום כמאמר הפילוסוף שהאל עין בעולם השכלים הנכבדים (פ) והשפיע מהם המציאות ורכנן אבין שאי
 על פי שאי אפשר לשכל האנושי שישגי השכלים הנכבדים השגה גמורה הנדרש במרה שישגי הצדיקים מהם אשיר שישלם להם
 ההשארות הנפשית והוא אמרו ונגזול לצדיקים לעתיד לבא :

כי כשעשר ענין האור והנה הנראה אליו לעינים וכו' . נראה כי
 סנה הוזהר בעצם המחבר כי מה ששני הכיול מחזור והנה לא
 היה למראה עינים כי אם כמראה הנכבד וכו' :

אמר נכ"ר יורא אליהם את האור וכו' הנה אלה החכמי' כלם
 חספוסים וכו' . הנה אף מדעת
 המחבר כזה המדרש הוא מקוון
 יפ' ודמיון הם לכונים וישיג
 מ"מ כ"ל עוד לכאר דרך אחרת
 כמות זה המדרש ולע"ד שהוא הדרך
 היותר נכון והוא גם כי מחלוקת
 החכמים החלשים סבוה המדרש הוא
 המחלוקת אשר נפל בין החכמים
 הקדמונים בענין תבות השכלים
 הכבדים כי דעת ר' יודא בר סימון
 היא שח' אפשר להשיג כלל עולם
 השכלי הנכבד ויחקר תבות השכל'
 הכבדים לא בזה העולם ולא בעולם
 הכפשות . והוא חזרו חין כל בריה
 יכולה להשתפס בו אלא חזינו וכו' .
 ור' אבין סובר שגם כזה העולם
 אפשר לרצות מהשכלים הנכבדים
 הגשמיים העליונים להם אלא שאין
 הידיעה הריח כלה מן קודם אל
 המחיה רק מזה הפגולות כוכל
 לדעת ולחזק אותם וזהו ותעטף
 בו טעלית ויכריח את עולמו וכו' .
 דייגו הפעולות . וחלשים סוכרים
 סבוה העולם חי אפשר לנו לדעת
 הגשמיים העליונים מהשכלי הנכבדים
 כל עוד ששכלנו דומה כחומר כגון
 לא נוכל לדעת הסוהר שלהם אלא
 שלעזר לבא נשיגו חס' יהיה חלקנו
 עם הנדיקים כגן עזן א"ר וזהו
 ונגזו לנדיקים לעתיד לבא וכו' .
 וק"ל כ"ל . ואחר שלכתו דע עייננו
 במקרה כראשית דכה ולא מלאתי
 עס עיניו מוסק כעדתק :

פרק שלישי כמו שיתחלפו האנשים או הכ"ח בהשגה האור . שיש מהם חלושי הראות שיהענינו באור החלוש ויצטערו
 באור החזק כעטלף . ויש מהם חזקי הראות שיענינו בהשגה האור החזק כנשר . כי יתחלפו מדרגות הצדיקים
 בהשגה התענוג הנפשי שבו אורו ר"ל כשם אור כמו שאמרנו . והתחלפו מדרגות הצדיקים והחכמים והשלמים כהענוג ההוא
 יהיה כפי השגה מדרגתם בתארי השלמות אשר בויה' . כמו שיתחלפו מדרגות המלאכים זה סוה בשיעור ההשגה הזאת כמו
 שביארנו בפרק"ב ממה המאמר . ואולם אם השגה האחרים ההם הויה על הדרך שכתבנו בפ"ב מזה המאמר כבר אפשר שיוכן
 שיש מדרגות מהחלפות בכ"תבין החכמים כפי השגתם כל א' מהם חלקמה מתארי השלמות הנכ"ח אשר בויה' . ואולם אם
 השגה הארי השלמות אשר בויה' רק על דרך שלילה וכפידעת הרמב"ם ז"ל שכתבנו בפרק"ב מזה המאמר הנה הפול כבאן שאלה
 במה יהיה החבדל בין החכמים והמעיינים קצתם לקצת . כי אחר שידע האדם שלא יצדק עליו הואר היובי כללושכל השולליות
 צורקות עליו כי כמו שאמרנו שם כבר ידע כל מה שאפשר שישג ממנו יתכרך . ולפי זה איזה הבדל מדרגה יהיה בין המתחיל
 בלמוד ובין שלמה שנאמר בו יתחס מכל האדם (תנאים ד' כ"ט) ושקר שנאמר שיהיה מדרגת שניהם שוה ולא יהיה הבדל בין
 הנבואים קצתם לקצת ולא בין משה ליהושע משרתו (ח) שהיה הכתוב אומר ואדעך למען אמצא חכנין ויג' (שמות' ג')
 (ג) אחר שהשיג כל מה שהשיג כמתן תורה שיראה שהיו ידועה יותר ימצא חכניו השם יותר . ונמצא לרבותנו ז"ל שאמרנו פני
 משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה (ב"ב פ"ג דף ע"ה"ה) כלומר שבהשגת האור הרוחני של חלוק מדרגות כמו שיש בין אור
 החמה לאור הלבנה וזו אמת מלמד שכל צדיק וצדיק יש לו מדרג בפני עצמו וכל אחד ואחד נכוח מהופתו של מנו יתכרך (ל' מדף
 פ"ג ע"ב וכו' דף ע"ה"ה) שכל זה יורה שיש חלוק מדרגות בין החכמים והצדיקים וזה דבר צריך ביאור . וכבר האריך הרב המורה
 בביאור זה פרק ט' מהחלק ראשון ועדין אין דבריו מספיקים בזה כי כבר נשאל ונאמר כי המאמין שכל השלילות צורקות עליו
 (ג) כבר יתהו מכל הנמצאים ומה יהרון לחס עליו כשידע בפרט (ד) שאינו לא דומם ולא צומח ויתר השלילות הפרטיות .
 ועיקר הנהגתו והתענוג הוא על זה הדרך שכל שני הפכים כמו חי ומת וחכם וסכל לא ישוללו ממנו יתכרך על אופן אחר
 שאם כיוכן מזה שהוא נעדר אחר שאינו מת ולא חי ואכל ראוי שנאמר כי אמרנו בו שאינו מת ישולל ממנו ענין המיתה שלילת
 אמתיה על שההפך והויה החיות נמצא אליו וכן אמרנו בו שאינו סכל ישולל ממנו הפסלות שלילת אמתיה על שההפך והוא התכמה

נמצאת

אלא שהוא טל פשוט : (ה) אחר שהמוכן אצלנו מתי ואם הם שלמות . פי' וכבר ביארנו לעיל פ"ב כל מה שהוא שלמות בנו אלו מצינו
 ומימנו' לשי' וחס כן יתן הפסד לשלם בתוהוים אלו מצינו' ולומר חיינו כי חיינו חכם מחקר טעם שלמות בנו לכן לא יוכלו על הדק'
 בראש וכו' . (ו) כתי' האדם . שישקבע למיטת שלום : (ז) או כתי' המושגים אצלנו . שלפשוט ימי חיינו כעדר ובתלי :
 (ח) יושלמונו על אופן אחד . שישלם כל התואר לגמרי מחקר שהוא חסרון בו יתברך וכמו שכתבנו והולך : (ט) כשיתוף הטעם . פי'
 כשיתוף הטעם לכדו פירושו דשיתוף
 הטעם כתבאר לעיל בדברינו כפ"ח

נמצאת לו לפי שהמיתה והסכלות הם חסרון : ואולם אמרנו בו איננו הי' איננו חכם שהוא
 שרילת ההפך האחר : (י) אחר שהמוכן אצלנו מחי וחכם הם שלמות לא יושללו על הדרך
 הראשון שנבין מהם שאיננו חי אבל מר' שאיננו חכם אבל סכל . אבל רצוננו לומר שאיננו חי
 (י) כתי' האדם (ז) או כתי' המושגים אצלנו . וכן רצוננו לומר בשאיננו חכם שלא תואר
 בהכמה על צד מה שיהואר בה האדם שהוא תואר מקרי נוסף על עצמו אבל ההכמה בו היא
 עצמיותו איננה דבר נוסף על העצמות . וכן ביהר התוארים שישלול אותם ממנו רצוי שיוכן
 שיש הכולל בין שרילת ההפך האחד ובין שרילת ההפך האחר . וזוהי יהיה יתרון על החכמים
 זה ע"ד וזה כדועת אופני השלילור' כיצד הן אחר שאין כל השלילות נאמרות בו י"ה על אופן
 אחר . כיצד על פי שכל השלילות צודקות עליו יתברך . אי אפשר לשום חכם לשלול ממנו דבר
 עד שידע וישכיל תואר החיוב אפי' יפול על המתואר וצד השלמות אשר כתואר הוא וצד
 החסרון אשר בו ואם יהיה התואר הוא חסרון (ח) וישלל ממנו על אופן אחד ואם התואר
 הוא שלום' כמתואר בו וישלל ממנו על אופן אחר כלומר מצד החסרון אשר בו . לא שלילת
 כל דבר מבלי ידיעה והשכל יהיה שלמות בחקו יתברך . אלא שכל התוארים שהם אצלנו חסרון
 כמו מה לואה סכל עני רע ודומיהם אמנם נשולל' אותם ממנו שרילת גמורה כלומר שלא
 ימצא לו זה התואר' שהוא חסרון אבל ימצא לו ההפך שהוא שלמות . וכשנשולל ממנו ההפך
 האחר שהמוכן אצלנו הוא שלמות כמו הי' יכול חכם עשיר טוב אין הכוונה לומר שלא ימצא בו
 זה וימצא בו ההפך האחר שהוא חסרון כי השלילה הזאת לא די שלא תהיה שלמות אלא שהיא
 הדרוף וגדוף ואמנם הכוונה לומר שהשלמות ההוא המוכן אצלנו כתי' או יכול או חכם וכיוצא
 בו אינו נמצא בו יתברך על הצד שימצא בו אבל ימצא בו בצד יותר נכבד ויותר מעולה עד שאין
 יחס בין השלמות ההוא אשר אצלנו או המושג והמוכן ממנו אצלנו ובין השלמות ההוא
 כשנשתוו אליו עד שהשלמות ההוא או השלמות ההם נאמרים בו יתברך ובאדם (ט) כשהוף
 השם (י) כתי' ההכרה המופלג אשר ביניהם . ואין רצוננו לומר שהם נאמרים כשהוף השם
 ע"ד שיוכן כן תואר הוא ענין אחד כשניחם אותו אל האדם ויובך ההפך כשניחם אותו אל השי'
 ויהיה כשניחם ההכמה אל האדם המוכן ממנו הוא שלמות ויהיה המוכן ממנו כשניחם אותו
 אל השי' (כ) הוא הסכלות ד"מ שהוא חסרון והוא הפך החכמה שאין הדבר כן שאם היה זה
 כן יהיה כשהורנו לשלול ממנו הסכלות (ג) שלילת התיבה כלבד לא שלילת הענין ואין ספק
 כי כששלול ממנו הסכלות שכונתנו לשלול הענין לא התיבה כלבד . ועל כן הי' כששלול ממנו
 ההכמה כונתנו לשלול אותה ממנו מהצד שיש בה מן החסרון ולא מהצד שיש בה מהשלמות
 וזכ"ה שלול' נבין (ו) משום צד שהשלמות ההוא או השלמות ההם נאמרו בו יתברך על הצד
 שהם נאמרים בו לא נמיר ליחס אליו אלא דרך השלילה כלבד . ויהבאר לך אמתת מה שכתבנו
 כענין המציאות הנאמר על השי' שאין ספק כי כשאמרנו בו יתברך שהוא נמצא אע"פ
 שהמציאות נאמר (ג) כשהוף השם עליו ועל כל הנמצאים לפי שכל קני המציאות ממנו
 ומציאותם הוא זולת מהותם והוא ית' מציאותו ומהותו אחד בעינו וכמו שמהותו נעלם הכלית
 ההעלם כן מציאותו נעלם הכלית ההעלם ומציאותו זולתו הלוי במציאותו לפי שכלם קני
 המציאות ממנו מכל מקום אין ספק שאין מלה המציאות הנאמרת עליו תעלה הפך מן המציאות'
 הנאמרת על כל נמצא מן הנמצאות זולתו מכל וכל עד שיהיה מלה המציאות הנאמרת עליו
 (ס) תורה על ההעדר שהוא הפך המציאות הנאמר עליו כי בהכרח נבין ממלה המציאות
 בכל מקום הפך ההעדר אבל כדי להכביר בין שני המציאות ולומר (ע) שהאחד מציאות
 אמתי ואחר מציאות בלתי אמתי דומה אל ההעדר נאמר שמלה המציאות האמרת עליו ועליו
 (פ) כשהוף הפך הכביר בין שני המציאות ולהורות שמציאותו יתברך נעלם הכלית ההעלם
 כמו שעצמותו נעלם הכלית ההעלם ושהמציאות הנאמר על כל נמצא זולתו כאלו הוא מורה
 על ההעדר כדרך על המציאות הנאמר עליו' ויתבאר מזה שאי אפשר לתאר אותו ית' אפי'
 בתוארים שרילים אם לא אחר שנבין התוארים החיובים על אי זה צד יתואר אצלנו המתואר בהם
 (ז) והצד שיש כתואר ההוא מן השלמות והצד שיש בו מן החסרון ואז נהיר עצמנו לשלול'
 אותם (ק) ממנו כי בה יוכן דרך השלילה היאך היתה כי אין כל השלילות נאמרות עליו
 על אופן אחד כמו שאמרנו . וזוהי פול ההכרה בין החכמים והמעינים קצתם לקצת כי החלפו
 המדרגות כפי ההתלפות ההשגה שישנו מתארי השלמות המיוחסים אליו על אי זה צד יתואר
 בהם וכן אמרו בויקרא רבה (פרשה ל"ז) אמר רבי אליעזר רבי מנחם ונחל עדן השקם (תלם
 ל"ט) אין כתוב כאן (ר) אלא ונחל עדן מכאן שכל צדוק וצדוק יש לו עדן בפני עצמו
 וזה ירמוז להשגה שיש כל אחד מהארי השלמות אשר בו יתברך כמו שביארנו בפ"ט וזוהי
 המאמר (ט) ויקרא' ע"ד בעבור כי הערכות והשמות והתענוג האמתי אינו אלא בהשגה
 בלבד לפי שישאר הערכות כלם פוסקים וכלם והפסק בהכרח השמחה שבהם ועוד כי ברבות
 שותכים הוא סבת הפסד כי מו שיתענג במאכל או במשהה כשומרה לאכול או לשנות יצטער
 ויקין בהם בלי ספק וכן בכל שאר התענוגים הגשמיים ואין תענוג ושמחה מהמדת אלא בהשגת
 הדבר הרוחני וכל שכן כשיהיה הדבר . הוא כלתי ב"ת כי כל מה שתגדל ההשגה תקופף השמחה
 ויתרבה התענוג ולא יפסק . ולפי שהיו תוארי השלמות אשר בו יתברך בלתי בעל תכלית הנה
 ימצאו כן לפי זה השגות בלתי בעל תכלית ולזה יתחייב שימשכו לאותן ההשגות שמהות בלתי
 בעל תכלית וזהו שאמר הכתוב שובע שמחות את פניך (ל"ט) ר"ל רבו שמחות כפי רבוי
 ההשגות אשר כן . ולמה שהיו כל ההשגות אשר בו יתברך בלתי בעל תכלית בחשיבותן ובעצמותן והם נצחיות כמו שביארנו

בפרק"ה מזה המאמר לזה סיים נעיונות בימין נצח . ולמה שהיה האדם א"א שחקף ידיעתו דובר בהלתי בעל תכלית מחייב שימצא
 שלמות (ו) בהשגת מה ממנו יתברך ולזה אמר תודיעני אורת חיים כילא אמר דרך אלא אורת כלומר שכל אחד רכישו
 שאיננו בחשנה אחר מתארי השלמות שבה אורת ודרך אל החיים הנצחיים וכפי רבוי השגת האדם בתארי השלמות אשר בו יתברך
 כן תגדל מדרגת התענוג כחיים הנצחיים ההם והתוסף שמחות וערכותו . וזוהי נשער בגוף השמחה והערכות שיש אצלו
 יתברך בהשגת עצמותו שיש בו שלמות בלתי בעל תכלית וכל אחד מהם נצחי כתי בעל תכלית בחשיבותו ועל כן אי אפשר
 שישו עצמותו שום נמצא זולתו (ה) כמו שאמר החכם כששאלו אותו אם היה יודע מהות האל והשיב (כ) אלו יודעתיו
 הייתי כלומר אלו הייתי יודע מהותו שיש בו שלמות אלא הוא יתברך מצד נגליותו מצד מעשיות תכלית ההגלות . (ג) ישתבה
 כי שצדו בשלמותו ונעלם ממנו חווק הראותו כמו שיעלם כחלושי הראות השגות אור השמש ונעמוותו . והסרון השגתנו
 לא יורה על העדר מציאותו . ותכלית מה שישני ממנו יתברך (ז) שאי אפשר להשיגו כמאמר החכם הכלית כתי

שבעה בקלא נדעך :

כלומר חיות אש שאינן מושגות בחוש כאשר אבל חיות הקדש שהם הגלגלים המושגים בחוש אינן נקראין חיות אש אלא המלאכים
נקראים חיות אש . ואמנם כמללות כלומר שהם מושגים מצד פעולותיהן שהוא דבור . וכדי שלא ישכח אדם לחשוב
שיאמר חיות אש על הגלגלים וקראם מללות על דרך השמים מספרים כבוד אל (תלס י"ט ט"ו) הביא בעל הגמרא הכריתא המפרשת
משמעות לשון השמל באופן אחר שיוורה על המלאכים בהכרח כמו שאמר רבי יהודה ואין ביניהם אלא משמעות דורשין ואמר
במתניתא הנא עתים חשות עתים כמללות בשעה שהדבור יוצא מפי הק"ה בתחשבות ובשעה שאין הדבור יוצא מפי הק"ה כמללות .
וכונת הכריתא לפרש כאן עין פירוטופי דק מאד והוא כי העלול ישיכיל דבר מה מעלתו וישיכיל עצמותו ובמה שישכיל מעלתו שהוא
המושכל היותר חשוב וישפע ממנו מלאך רצה לומר שכל אחד נבדל ובמה שישכיל מעצמו וישפע ממנו גלגל כמו שנתבאר כל
זה בפרק י"א מזה המאמר . ולזה אמר בעל המתניתא בשעה שהדבור יוצא מפי הק"ה חשות כי בכחית מרה שישגי העלול
הראשון על דרך משל מהש"י וישפע ממנו שיכל נבדל אחד בלתי מושג לחוש והוא חשית ובשעה שאין הדבור יוצא מפי הק"ה
כמללות והוא בכחית מה שישכיל העלול מעצמותו וישפע ממנו גלגל המושג לחוש ואמר כמללות על דרך השמים מספרים
כבוד אל (סג) . הרי מכוון מדבריהם שהם קורין לשכלים חיות אש וכן במקומות רבים וקראם ר"ל שרפי אש . ואמר הכתוב
לא נאש ה' (זלכס א' ט"ד) כלומר שהש"י נבדל ממציות המלאכים כי המלאכים הם עלולים ואפשרי המציאות והוא יתברך
מהוייב המציאות . ולפי שמהותו יתברך נעלם תכלית ההעלם ופשוט בתכלית העשישות מה שאין הפה יכול לדבר אמר הכתוב
אחר זה ואחר האש קול דמכה דקה לרמוז על המנע השגת מהותו יתברך עד שאפשר שיוכן סכנו ויאמתארי השלמות אשר
בואלא בשליות שהם קול דממה דקה . ואמר דמכה דקה לרמוז למרה ישכתבנו בפרק הקודם לזה מענין הדקות שיש
בהכנת השוליות שיאמרו עליו יתברך . ואמר לו באותו מעמד לך שוב לדרך מדברה דמישק ובאת ומשחת את הזאל למלך
על ארס ואת יה אבן נכשי תמישח למדך על ישראל ואת אלישעבן שפט מאבל מחולה תמישח לנבואתחתיך ובאר לו כי
אלו השליש עולמות שהזכיר למעלה הם מונחים מהש"י וזה כי בעולם הזה זה במקרה רק בהשגת מהשם לגלגל ולעונש פרטי
חברואו על האדם ולהרגו כמו הזאל שההיבר על מלך ארם והרגו לא היה זה במקרה רק בהשגת מהשם לגלגל ולעונש פרטי
האדם ובתותו ולעשות על ידו בדין בעיני רצוני כמו שאמר והיה הנמלט מתרב תואל ימית הוא ואמר ואת יהואב נכשי תמישח
למלך על ישראל להורות כי השגת השם היא על הוראת המערכת לבשל אותה ולעשות הפעולות ורצונו זה כי מדרך הוראת המערכת
להורות על הרשע טוב ועל הצדיק רע לפעמים ועל ידי יהוא נהרגו כל הרשעים עובדי הכעל כלבד ונמלטו כל הצדיקים עובדי
השם וזה מזה היות חיות הדין הוא נעשה בהשגת השם לא בהוראת המערכת ואמר אחר כך ואת אלישע בן שפט מאכל
מחולה תמישח לנבוא להורות כי השפע הנבואי המגיע לנבואים מעולם המלאכים לא יגיע אלא ברצון השם ובמדותו . והעולה
בידו מזה הוא כי בזאת המראה הגדולה נרמו לאלו התחלת המציאות לג' עולמות שהם עולם התורה וההפסד ועולם הגלגלים
ועולם המלאכים ויש עולם נמצא אחד מקשר כל חלקי המציאות זה ביהומנהיג אותם ומשיגת בכל מה שיעשה על ידם בעולם
השפל לעשות הפעולות הנמצאות אלא בתוארי השוליות הנקראים קול דמכה דקה לסבה שזכרנו ואת היתה כונת זה ההעלם עד שאין
המאמר השני בביאור העקר האחד שהוא מציאות השם והשרשים המסתעפים ממנו והשבת לאל יתברך האחד ואין שני לו והוא
ראשון והוא אחרון ומכל ענין אין אלהים :

סדיק המאמר השני • כפי אשר מן השמים הורוני :

כי אם בתורת יהוה פדוני מים אשר פרוי

הפצו ובתורתו

יתן בעתו ועליו

על כעין שתור על יעשה יצליח :

המאמר השלישי

למה לא אבי אלא

לאלו לאלו לאלו לאלו לאלו

מאמר פרק ראשון שלישי שרשים

בביאור העקר השני שהוא תורה מן השמים . ולפי שהשרשים הנתלים בעקר הזה כמו שאמרנו
במאמר הראשון פט"ו הסידיעת השם יתברך והנבואה ושליחות השליח . והיה שווי שידיעת
השם הנמצאות השפלות קודם לכל שאר השרשים בהכרח . כי אם לא ידע השם הנמצאות
השפלות לא תגיע מוכנו נבואה ולא שליחות . הנה היה ראוי לפי זה שנדבר ראשונה בדיעת
השם . אבל למה שידיעת השם הנמצאות השפלות הוא דבר שצריך להסכים (א) עם טבע
האפשר שהוא דבר נתלה בכחירה . ראינו דאחר הדבור בדיעת השם אל המאמר הד' אצל
הדבור בכחירה . וע' כנתחיל ראשונה לדבר בכבוד העקר הזה שהוא תורה מן השמים ואחר נבאר השרשים הנתלים בו שהוא
הנבואה ושליחות השליח :

ישלויטין דבר מתוך דבר וע"ר ולכי ראה הדבא חכמה ודעת : (צ) כי קולך ערב . הוא מראה המושכלות שהשיג מן המלמד והוא מושג השמע . (ק) ומדלך נחום . חסד בלי רמז אל מראה האותיות לכד וינה לומר חבל מה שהוא לומר בראיית עצמו מתוך הספר אינו כי אם נחיה וחיין בו ערכות ומתקוות כל כדמות בנה שהשיג במושכלות מן המלמד : (ר) להנחיל השלמות אשר ככת וכו' הוא שלמות האחרון אשר יתבאר לפנינו . (ש) חבל כנראית לעורר לו וכו' . על דרך שאר"ל כל שהרני בלא אשה שרני בלא תורה בלא ברכה בלא טובה וכו' . (ת) חללו הוא מנוגע . חללו הוא חלשני : (א) שולל גזור . שאין לו מותר כלל . (ב) והחכמה מתין תחלה . עיין לעיל בחומר א' פ' ט"ו בגנפים מה שכתבנו שכונת זה הכתוב . (ג) שאלת איזה הוא וכו' . כלומר מיד התשובה הכאה על שאלת איזה הוא לעת נדרי הדברים . ועי' שאר"ל כי אם לודע מהות וגדר מהות דבר אם לא ע"י הארכת שאלות שנינו הפילוסופים על הכלל והם מה וקמה ומיולמה והם כנגד חומר וגדר פועל ותכלית ור"ל מה הוא החומר ומה היא הנפשית ועי' שאלת איזה ולמה הוא כנפול רצוני שכלל איזה תכלית הוא כנפול ביולס . ודוקע להשיג על אלו השאלות כבר הגיע אל החכמה והבינה והמדע לסיק ולרע מהות וגדר הענין ונמנתו של כל דבר ומה יאל שכלו מן הכח אל הפעל והוא תכלית שלמותו והוא חסרוננו .

פרק ג'
אלא שמה שרא נאמר בו כי טוב הוא להורות שהטובות המכוון באדם איננו הטוב המכוון בשאר בעלי חיים שהוא שלמות המציאות בלבד אבל יקוה שיגיע ממנו טובות אחרות ויחר נבדק לא יגיע עם מציאותו מיד אלא אחר שיוציא הכחניות אשר בו מן הכח אל הפעל וכל זמן שלא יצא שכלו מכה א הפעל לא יגיע שלמותו המכוון בו שהוא שלמות התכלית . ולזה אמר שלמה טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו (קהלת א' ח) ר"ל השם הטוב הנקנה מצד המדות הטובות הוא טוב משמן הטוב כי השם הטוב הוא נשמע לברחקי צרף יותר מרוב השמן הטוב אבל זה איננו טוב עצמי אל הנפש ולזה יום המות שאז הגיע האדם אל שלמות הדעות הוא טוב מיום הולדו לפי שבימים המות כבר הוציא מה שבכה שכלל הפעל מה שאין בו ביום הולדו שהוא בכח נמור ואין לשלמות הנפשי מציאות אלא בכח הפעל על פי השלמות הגופני נמצא אז בפועל . ולכמו על ההבדל שיש בין יצירת האדם ליצירת הבעלי חיים ושתכליותו שהי אלו היצירות מהתלפות המצא כי ביצירת הבעלי חיים הוכיח הכהוב למינה למינה (בראשית א' כ"ח) להורות חית הארץ למינה ואת הבהמה למינה ואת כל רמש האדמה למינה (בראשית א' כ"ח) להורות כי בבעלי חיים אין הבדל בין תכלית מין אחד לתכלית מין אחר ובין יצירת הוכר ליצירת הנקבה כי המכוון מכלול תכלית אחד בלבד בולל והוא קיום המין שזהו שלמות המציאות וזהו התכלית שזה בכלל המינים וכובר ונקבה כי אין יחרון בה לזכר על הנקבה . אבל באדם למע שאין הכונה ביצירתו קיום המין בלבד אבל קיום האיש לא נאמר כיצירתו למינה ולא נבראת הנקבה עכו מיד להורות על ההבדל העצום אשר בין שהי אלו היצירות כי הכונה באלו קיום המין שהנקבה והוכר שיש בו והכונה בזה קיום האיש שאין הנקבה שזה בזה אל הזכר (ע) אבל נבראת לעזור לו כדי שיגיע אל שלמותו המכוון בו שהוא נמצא בו בעת היצירה בכח וצריך להוציאו מן הכח אל הפעל . ולפי שמציאות השלמות הוא באדם הוא בכח והמציאות אשר בכח (פ) באלו הוא ממוצע בין המציאות והעדר קראו הכהוב אין . אמר שלמה ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבר (קהלת ג' י"ט) כלומר המותר הוא ערד הבהמה הוא דבר שמציאותו הלוש . ואלו אמר אין מותר לאדם על הבהמה הית משמעו משפט (ה) שולל גזור . אבל אחר ומותר האדם מן הבהמה אין משמעו משפט חיובי כלו אמר שיש לו מותר על הבהמה אבל היתרון הוא אין כלומר דבר שמציאותו הלוש לפי שאינו נרק כחניות בלבד . וזה מבוואר לבעלי ההגיון כי המשפט הזה כחו כח משפט חיובי לא משפט שוללי . ועל הכח הזה אמר איוב (כ) והחכמה מאין תמצא (איוב כ"ט) כלומר כי מציאות החכמה הוא מן הכחניות האוב באדם הנקרא אין כי כשימצא בפועל יגיע תכלית שלמות האדם ולא קודם לכן . ודרך הגיעת זה הכח אל החכמה הוא מצד התשובה (ג) בשאלת אזה הוא לרעת נדרי הרברים . וזה אמרו ואיזה מקום בינה :

וא היה השגה שאפשר שתושג מזה השמים ותכונותיהם אבל אין להחמיץ שיתן שלימות כגוף שדבק בו בעליונים ואפשר אל מקום תחלה וכו' אם כן מבוואר כדברי השלימות האנושי אינו תכלית כלל הסגנות המושכלות וכלן ספקין כתב שיעקר השלמות הוא תכלית החלק העיוני אם כן כדברנו סותרין אחדיו . וכן בכמה מקומות מזה המאמר תמצא פעם לבין המחבר שנסעפותיו הוא שלמות האנושי תכלית החלק העיוני ופעם משמע בחלק המעשי ולא בחלק העיוני . ודרך לומר שכונת המחבר בזה היא כי יעקר השלמות האנושי הוא תכלית תכלית החלק העיוני והם הסגנות המושכלות כמו שאמרנו אלף שהשגה היא אי אפשר להשיג וזאת עור אלהי דהיינו שצריך להשפיע עליו השפע האלהי ואחר שהשפיע עליו הש"י תחמתו אינו וכלל להשיג כשיראה להשיג לו וזאת עור אליהו כי מזה שכלו לבדו בזה שרואה מתקוות השמים והרקיע כדעת הפילוסופים כמו שיתבאר בפרק הבא אחר זה אי אפשר לו השכל לואה תשגיח אמתתם על אמתתם כמו שכתבאר לעיל בפתיחת ספר המחבר . וההשגה היא שמישפע עליו הש"י אינו כי אם עליו החלק המעשי דהיינו כשישג השלמות המעשיות בכונה שמה החלווה לה הוא כדי לעשות רצונו הש"י כמו שיתבאר לקמן בפרק ה' ובפרק כ"ח מזה המאמר אינו יתעורר הכח שלמעלה הרמוז בזה השפע האנושי שמישפע עליו ועל ידי זה יוכל להשיג בעליונים ועל דרך שביארנו לעיל בגנפים בפתיחת הספר . ואם נדק אחר המחבר בפרק הבא אחר זה בראשית וו הוא השגה שאפשר שתושג מן השמים וכו' חבל אין וכו' שדדק בעליונים וכו' וכו' . וכדי לברר אמתת דברינו תמצא זה מבוואר כדברי המחבר לקמן בפרק כ"ח מאמר זה וכו' ואחר שביארנו שאין השפע לבדו הוא היקיר ולא הכונה הוא ראינו שיהיה התחברות שניהם הוא שיעקר בשניות החיות כמו הוא הענין בחלק המדעי שחלק המעשי כמו שביארנו בזה המחבר ע"ל :

פרק שני שלישי ענפים מאמר ערשים
פרק ג'
אלא שמה שרא נאמר בו כי טוב הוא להורות שהטובות המכוון באדם איננו הטוב המכוון בשאר בעלי חיים שהוא שלמות המציאות בלבד אבל יקוה שיגיע ממנו טובות אחרות ויחר נבדק לא יגיע עם מציאותו מיד אלא אחר שיוציא הכחניות אשר בו מן הכח אל הפעל וכל זמן שלא יצא שכלו מכה א הפעל לא יגיע שלמותו המכוון בו שהוא שלמות התכלית . ולזה אמר שלמה טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו (קהלת א' ח) ר"ל השם הטוב הנקנה מצד המדות הטובות הוא טוב משמן הטוב כי השם הטוב הוא נשמע לברחקי צרף יותר מרוב השמן הטוב אבל זה איננו טוב עצמי אל הנפש ולזה יום המות שאז הגיע האדם אל שלמות הדעות הוא טוב מיום הולדו לפי שבימים המות כבר הוציא מה שבכה שכלל הפעל מה שאין בו ביום הולדו שהוא בכח נמור ואין לשלמות הנפשי מציאות אלא בכח הפעל על פי השלמות הגופני נמצא אז בפועל . ולכמו על ההבדל שיש בין יצירת האדם ליצירת הבעלי חיים ושתכליותו שהי אלו היצירות מהתלפות המצא כי ביצירת הבעלי חיים הוכיח הכהוב למינה למינה (בראשית א' כ"ח) להורות חית הארץ למינה ואת הבהמה למינה ואת כל רמש האדמה למינה (בראשית א' כ"ח) להורות כי בבעלי חיים אין הבדל בין תכלית מין אחד לתכלית מין אחר ובין יצירת הוכר ליצירת הנקבה כי המכוון מכלול תכלית אחד בלבד בולל והוא קיום המין שזהו שלמות המציאות וזהו התכלית שזה בכלל המינים וכובר ונקבה כי אין יחרון בה לזכר על הנקבה . אבל באדם למע שאין הכונה ביצירתו קיום המין בלבד אבל קיום האיש לא נאמר כיצירתו למינה ולא נבראת הנקבה עכו מיד להורות על ההבדל העצום אשר בין שהי אלו היצירות כי הכונה באלו קיום המין שהנקבה והוכר שיש בו והכונה בזה קיום האיש שאין הנקבה שזה בזה אל הזכר (ע) אבל נבראת לעזור לו כדי שיגיע אל שלמותו המכוון בו שהוא נמצא בו בעת היצירה בכח וצריך להוציאו מן הכח אל הפעל . ולפי שמציאות השלמות הוא באדם הוא בכח והמציאות אשר בכח (פ) באלו הוא ממוצע בין המציאות והעדר קראו הכהוב אין . אמר שלמה ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבר (קהלת ג' י"ט) כלומר המותר הוא ערד הבהמה הוא דבר שמציאותו הלוש . ואלו אמר אין מותר לאדם על הבהמה הית משמעו משפט (ה) שולל גזור . אבל אחר ומותר האדם מן הבהמה אין משמעו משפט חיובי כלו אמר שיש לו מותר על הבהמה אבל היתרון הוא אין כלומר דבר שמציאותו הלוש לפי שאינו נרק כחניות בלבד . וזה מבוואר לבעלי ההגיון כי המשפט הזה כחו כח משפט חיובי לא משפט שוללי . ועל הכח הזה אמר איוב (כ) והחכמה מאין תמצא (איוב כ"ט) כלומר כי מציאות החכמה הוא מן הכחניות האוב באדם הנקרא אין כי כשימצא בפועל יגיע תכלית שלמות האדם ולא קודם לכן . ודרך הגיעת זה הכח אל החכמה הוא מצד התשובה (ג) בשאלת אזה הוא לרעת נדרי הרברים . וזה אמרו ואיזה מקום בינה :

פילוסופים היו בגנותה תהיה נספך סותרת דעת המחבר שכלן כי אי אפשר לכלל המין או לרובו להשיג הדברים האלהיים אף על ידי השפע האלהי לאו כלומר שידעו ענין לקבל דבר זה מהשפעה על מוחו . לכן בא המחבר לברר לקמן בפרק ה' שאינו כן חלל אפי' שאי אפשר להשיג שום שלימות על ידי חלק המדעי וזאת חלק המעשי כדברנו בפרק זה וכלל להשיג השלמות האנושי ולהכניס בעליונים כי אחר שיגשה הנפש בכונה לשפוט רצון קונו ואי הכח שלמעלה הרמוז בזה השפע האלהי עליו כמו שכתבנו ועל ידי זה יהיה לו דקות בעליונים ואפי' שלא ילך כשום הסגות העיין חלל ע"פ מן שהשיג אחר כך על ידי ההשפעה היא חלק העיוני והוא חלק המדעי יהיה לו יותר דקות בעליונים מזה שאין לו שום ידיעה כהסגות חלק המדעי והוא סדקדק המחבר כלשונו לקמן בפרק ה' ח"ל אפי' שיש יתרון מדרגה

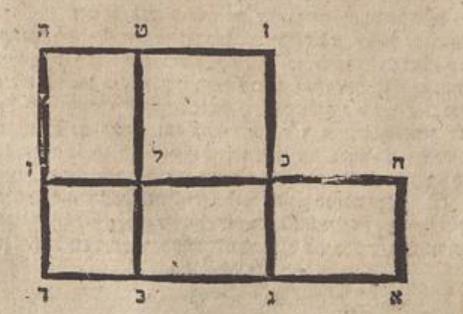
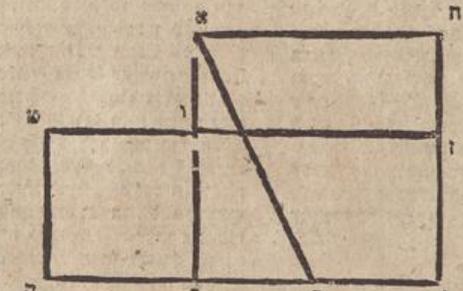
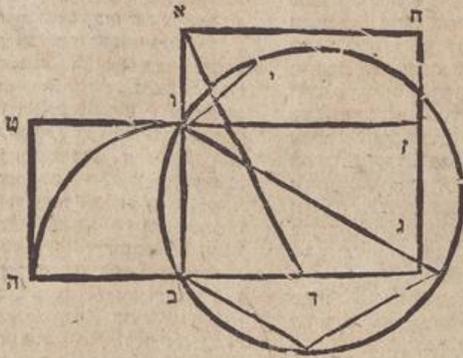
לפרש בענין אחר אבל הראשון עיקר • בעל אמרתי הוא קו"א • ס' לפי
 שהיה עובר באמצע העיגול וחלקו לשנים ויחס בעל אמרתי נגד הקו
 כולו דהיינו המעושר והמטושה ביחס הקטן אל הגדול ר"ל המעושר והו
 הקטן והמטושה הוא הגדול והגדול יותר מן הקטן כ' אמרתי ויחס זה הוא ג' כ'
 המעושר והמטושה שניהם ביחד נגד
 הקו בעל אמרתי ר"ל קו"א ס' החולק
 המעושר והמטושה ר"ל בעל אמרתי
 יותר גדול מן שניהם ג' כ' כ' אמות •
 וקח מחנה בידך ומדוד הקלות
 והקו החולק ותמצא שכן הוא • עכ"ל
 בעל אהל יעקב • ולי כראיה לפרש
 דברי המחבר קצת בסגנון אחר והוא

בעל אמרתי עוב' קצוות • כי כל אלו יתנו שלמות לנפש
 מצד שהן (ע) מובא ודרך וסולמ' להשכיר הרברים
 דושימיים והסכות שהדברים הטבעיים נתלים בהם ולא
 שהם יתנו שלמות לנפש מצד עצמם כלל • ולזה אי
 אפשר

לשון כלל וקו ולפי פירושו ס"ל לעומר קשת המטושה ומעושר
 וכשתדבק אותם יהיה הקשת הגדול כחלק על יחס בעל אמרתי וי' קצוות
 ועוד מאי כשידבק הרי דמוקים ועומדים הם בעיגול אחד ואלו הפירושי'
 האחרים שהיה כולם דמוקים יפול על דמוקם כער קטן היודע דרך
 לשון הקודש כי אין הלשון המחבר
 סובל פירושו ומזה שהיה עוד
 פירושים שונים פלוגה יורה שגם דפה
 הדבר בעיני פנמו ולא האמין לדבריו
 כי סאתם הודה ולא כנס בקונטרס
 מיוחד שאין לויד במלאת החכמה
 הדין כי לא היה בפעם ההיא שפרי
 מדידה מניחים בלשוננו הקדושה •

אמנם נראה לילפי קטשכלי שפירושו כן הוא ומשני הדברים הם
 שלם תכריז לבע המטושה והוא כלל • וב עם כלל מעושר והוא כלל
 יו' דהיינו שתעשה משני נלצות האלה קו אחד ע"י חיסורם יחד כמון
 שתרצה בציוור הראשון אשר חצי לפניו והוא קו אב שהוא מחובר
 משני נלצות האלה כי העמדנו על המטושה וב קו או שהוא כמות
 יו' אוי תדע שנקום חבורם תוכל להעמוד אותן באופן שלא ילא כ"א קשה
 הקו אב על שני חלקים בלתי דומים ויהי' החלק הקטן אל חלק הגדול
 כי אם החלק הגדול אל הקו השלם • וכדי לאמין דברים האלה ראיתי
 להביא כאן הדרך שזורה אקלידום לחלק איות קו שיהיה על יחס בעל
 אמרתי וי' קצוות וגם המופת שצפה עליו הוכח דבר זה מועתק בספר
 מלאת מסכת ח"ב שנקרא חרורי מדות פירק ד' כלל י"א ואח"כ נבנה
 כל הכנין ההוא על זה הקונטרס מחבור המטושה והמעושר דהיינו
 הקו אב שציוור הראשון שחלק על יחס בעל אמרתי וי' קצוות ויאל
 לך כי כן הוא שנקום מירב המטושה והמעושר דהיינו שנקום קצוות
 יו' שם חלק על יחס בעל אמרתי וי' קצוות •

אמנם דרך חלוקת הקו על יחס בעל אמרתי וי' קצוות באופן שיהי'
 חלק הקטן נגד החלק הגדול כי אם החלק הגדול נגד כל הקו
 תמשוך קו באלכסון מן מקום ההתחלקות והוא מקודה ד' עד ראש הקו א'
 אלכסון זה וכמותו תמשוך מן קצוות ד' על ב קו ישר עד מקודה ה ויהיה הקו ה
 קויה' חלק הגדול מן הקו אב שתרצה לחלקו על יחס בעל אמרתי וי'
 קצוות ותוכל לחלק מן קו אב גודל זה במחוגה • והמופת על זה הוא
 שתעשה על הקו בה מרובע שיהי' הלבט ומקודת יו' שנקו אב
 תמשוך קו ישר עד מקודת ז קו גח באופן שיהיה לך מרובע ארוך שארכו
 קו גרבה ויחסי כרוחב מרובע הלבט כאשר תראה כצוור השני והוא
 יתברר לך הדבר על פי הקדמה אחת אשר נריך שתדע אותה והוא כלל אחד
 מחכמת המדידה אשר הביא אותה הנה :

לפי אוקלידוס כן הוא • בדרך משל הקו אב אשר בצוור השני אם תרצה
 הנעשה משני קווים האלה הויות נכבד והוא קו גב ועשה עליו מרובע אבגה
 תמשוך קו באלכסון מן מקום ההתחלקות והוא מקודה ד' עד ראש הקו א'
 אלכסון זה וכמותו תמשוך מן קצוות ד' על ב קו ישר עד מקודה ה ויהיה הקו ה
 קויה' חלק הגדול מן הקו אב שתרצה לחלקו על יחס בעל אמרתי וי'
 קצוות ותוכל לחלק מן קו אב גודל זה במחוגה • והמופת על זה הוא
 שתעשה על הקו בה מרובע שיהי' הלבט ומקודת יו' שנקו אב
 תמשוך קו ישר עד מקודת ז קו גח באופן שיהיה לך מרובע ארוך שארכו
 קו גרבה ויחסי כרוחב מרובע הלבט כאשר תראה כצוור השני והוא
 יתברר לך הדבר על פי הקדמה אחת אשר נריך שתדע אותה והוא כלל אחד
 מחכמת המדידה אשר הביא אותה הנה :

אם יש לפניך קו אחד והוא המסומן אב בצוור השלישי ותחלקו לשני
 חלקים שונים במקום נקודה ג ותוסף לזה הקו עוד קו קטן והוא קו
 בד ותחבר ההוספה הזאת לחצי קו הראשון שהוא ב"ג לצוור השלישי הרי
 חקיבון הוא נעשה קו דבג • ותעשה מן זה הקו מרובע שיהי' הלבט
 דהוג והחוק המרובע הזה תעשה מרובע שיהי' הלבט על קו הוספה
 ה"ג והוא מרובע גדול ותמשוך מן קווי ימין מן המרובע גדול
 אחד באורך ואחד כרוחב דהיינו קו אחד מן קצוות ל עד מקודה ט וקו
 אחד מן קצוות ל עד מקודה כ והכל מכוון באופן השני כאשר למראה
 עיניך אז ידוע שתדע שהמרובע דהוג לכך יהיה שזה חל מרובע הארוך ודאח
 שתרצה הוא על הארוך קו אב וקו הוספה דב ויחסי כרוחב קו הוספה עם
 מרובע שזבל • חלשני אלו מרובעים יחד הוא שזה המרובע דהוג דהיינו
 שהוא מחויק עם המחויקן שני אלו המרובעים יחד • ויבורר הדבר כך כי
 הנה זאת נראה לעינים שהמרובע בלבג הוא שזה חל מרובע כגאח אחרי
 שהקו אב חלק על שני חלקים שונים כנקודת ג א"כ המרובעים האלה
 הם שווים באורך ואלוהם כרוחב ג"כ הם שווים כי שניהם הם כרוחב קו
 הוספה • וכן נראה לעינים שהמרובע בלבג שזה חל מרובע
 השלול כי ג"ס הם חודים ויחסי שווים דהרי ארבעת חצי קו אב ויחסי כרוחב
 קו הוספה דב וא"כ השלש מרובעים האלו דהיינו מרובע השלול ומרובע
 בלבג ומרובע כגאח כולם שווים וזהו • וא"כ אם תחבר המרובע
 גדול הנעשה על קו הוספה חל השני מרובעים בלבג כגאח יהיה השטח
 של שלשון יחד מחויק כמו מחויק המרובע גדול עם השני מרובעים
 בלבג השלול • ולפי זה שטח הדגבלט שזה חל מרובע הארוך ודאח •
 ובהיות כן אם תצרף חל השטח הדגבלט את המרובע שזבל כדי שיתמצא
 המרובע הנעשה על הארוך חצי קו אב וקו הוספה • אז יהיה השטח מרובע
 הנה שהוא מרובע שזה הללעות גרדן מחויק כפי אשר מחויק שטח המרובע
 הארוך ודאח עם המרובע שזבל כי כבר הקדמנו ששטח ודאח הוא שזה
 חל שטח הדגבלט וכמו שנתוסף המרובע שזבל חל זה השטח כן נתוסף
 חל זה השטח והרי מובחר הוכחתו כי שהמרובע שזה הללעות הנעשה על חצי
 קו אב עם קו הוספה הוא שזה חל השני המרובע' דהיינו המרובע הארוך
 שארכו קו אב כולו עם קו הוספה ויחסי כן קצוות שיהי' זאת
 ועל פי זה נבא לבאר המופת של יחס בעל אמרתי וי' קצוות שיהי' זאת
 עינינו וקצוות שהמרובע שזבל הוא מרובע של חצי קו אב
 (שהרי עם שהקווים מתרובע גדהו הם יותר מחויקו אב הוא ע"י קו
 הוספה שנתוסף על חצי קו אב ואם תחבר היתרון הזה והוא השטח
 הדגבלט יהיו מתרובע המרובע שזבל שהוא מרובע של החצי קו אב) וא"כ
 לפי זה ריבוע ארוך שארכו ארוך קו אב כולו וקו הוספה ויחסי כן
 קו הוספה אם תצרף חל מרובע של חצי קו אב יהיה שטחו מחויק כמו
 המרובע

הוא
 יחס
 וכן
 ויש
 בעל
 ח'
 דה
 וכו'

בחוק האמת - (ב) בחוק וחולסה פי' שזה שרוע מונח חוק אחד אינו יוכל כל כך להתרשף כמו לזה שרוע מונח שלש בו ואינו כל כך כחוש שזה בתוכו חסל חסל מקום הוא מושגל לנפשו ללמד לחל לפי טבעו : (ג) ואם לא יתקע זה רוב נקודות - פי' שחין ללסס שום מונע רק באם לא ירנו ללכת אל תכלית' תגד שיהיו כומרים בדרך רע - (ד) ואף אם לא ימלא זה בכל הומוס - נ"ל שר"ל שמתאזר זמן אחד שלא יזיק או שפגמות האנושי מתאזר ללכת או לרובן אכל חסל מקום מתאזר לקיים עבודה חזקן לא יהיה תכלית האנושי מתאזר ללסס אדם :

מערעלו ואם כן איפה מי יתן ואדע אם כאשר השכל ראובן מושכלות מה וישג שמעון מושכל אחר יותר ממנו מהו ההבדל אשר יהיה ביניהם כשיהעצמו יתר בשכל השועל - ואם האמר שלא יתעצם בשכל הפועל אלא מי שהשכיל כל המושכלות שהם בו כדי שיהיו שניהם דבר אחד בעצמו הגה זה רבו לא השיגו אדם מעולם ויתכסר לפי זה ההשאות שברוב מלבם החכמים בעיניהם ההולכים אחרי שרירות לבם הרע וצללו במיכאדירום והעלו הרס בידם - ועל זה אמר דוד מפעם שנאמר ותרקת אהבהי (תלסין ק"ט ט"ג) רצה לומר מה שחכמת הפילוסופיות שנאמר ותרקת אהבהי כי בהיגיע האדם אל השלמות הנפשית המכלול כל המין או רובו - וזה כי ראוי שיהיה התכלית המכוון במין נמצא לכל המין או לרובו כמו שהכח אשר בסק' מוניציה לשלשל האדומה או אשר בראונ' לרפא רוע המזג הנמצא בכבר ראוי שימצא לכר' איש המין וצף על פי שיתחלפו (ב) בחוק וחולסה אכל שלא ימצא הכח ההוא לכל המין או לרובו זה אי אפשר לפי שאו צדק על זה גדר הראונ' ולא על זה גדר הכח המוניציה - ולזה הוא מבוואר שכר האנשים שיצדק עליהם גדר האדם ראוי שיהיה התכלית האנושי אפשר שימצא לכלם או לרובם (ג) אם לא ימנע זה רוע בהירות (ד) ואף אם לא ימצא זה בכל הומוס ראוי שימצא ברובם שאם לא יבן יהיה מציאות מין האדם ליכסיה - (ה) והוא מן השקר שהיה נכאן צורה מיוחדת למין מן המינים ולא יסודרו ממנו הפעולות והתכליות שראוי שיסודר ממנו - ולזה המצא שכתב ארסטו כי בהכרח הוא שיבא זמן שיהיו כל האנשים הנמשכים אחר האמת וישתדלו לדעת השם כפי מה שהוא אפשר בחק האדם עכ"ל - ואמנם אמר זה למה ששער שאם לא יבן יהיה מציאות מין האדם ליכסיה - (ו) ואחר שהשגת המושכלות על הדרך שביארנו רחוק מאד בחק כל האנשים ראוי שנמארו זה הדרך הוא שעל ידו יושג השלמות האנושי שיהיה כולל כל המין או רובו ושיהיה האפשרי ההשגה לכלל המין או לרובו :

פרק ד כל נמצא כפי מדרגת טבעו יקל עליו לקנות המעלה והשלמות הראוי לו מאי זה מין שיהיה - וזה מבוואר בגלגל בחפוש (א) שני השלמות מיוחדים במין האדם - כי אנתנו נראה האנשים שהם שלמי היצירה וחזקי הטבע משיגים שלמות הכריאות כפי שום עמל (ב) ולא שום פעל אבל הכריאות הוא נמצא (ג) מסתכן בהם בפעל המיד - ויש אנשים שהכריאות מסתכן בהם הסתככות חזק אבל יצטרכו לעשות איזה פעל או איזה טיול כדי שיתקיים בהם הכריאות - ויש אנשים שהכריאות אינו מסתכן בהם הסתככות חזק ויצטרכו לעשות פעולות רבות והשתדלות חזק כדי שיתקיים בהם הכריאות ואכל עם ההשתדלות ההזק כבר יגיע בהם הכריאות השלם - ויש אנשים שהם רועי המזג כל כך שאף אם ישתדלו כל ההשתדלות שבעולם אי אפשר שישגו הכריאות השלם ואבל כבר ישיגו דבר (ד) מתדמה אל הכריאות בפעל אחד בלבד או בפעולות מועטות - וזה כי בכרי שישגו שיתקיימו עם רוע מוגם בפעולות מועטות בענין שלא יתקוף החולי בהם לא זולת זה - וכן ימצא זה הענין מתחלשות המדרגות בשלמות החכמה או בשלמות העושר - כי יש מי שיקנה החכמה איה העושר בעמל מועט - ויש מי שיקנה אותם בעמל גדול ויש מי שלא יקנה אותם עם כל עמל שבעולם אבל כבר ישגו עם העמל מדרגה מה בהם - ועל זה הדרך ימצא הענין בכל הנמצאים בשלמות המיוחד בכל אחד מהם כפי טבעו - וזה כי הסבה הראשונה להיותה (ה) מספקת כיצמחה אל שימצא בה המיד בפעל השלמות אשר נתיחד בה כפי מדרגתה (ו) לא הצטרך לעשות שום פועל לא בעצמה ולא בזולתה כדי שהקנה על ידו שום שלמות - והשכלים הנכדלים להיותם נקיים מחומר ימצא בהם השלמות אשר נתיחד בהם כפי טבעם בפעל המיד ולא יצטרכו לעשות שום פעל בעצמם כדי שישגו שלמותם אלא ההנעה שישגו אל זולתה רצוני לגלגלים - ואולם הגלגלים עם היותם בעלי נפש מושכלת כפי הסתמך כל החכמים הגה להיותם פעל חומר לא הספיק להם לקנות השלמות המיוחד בהם כפי טבעם - אם לא כשישיגו עם איזה פעל המיוחד בה כפי טבעה התנועה כי בפעל ההתנועות בכלל תשיג נפש המושכלת שלמותה - כי להיות משכנה בנקף הצטרך אל פעל גופי כדי שישגו השלמות שתייחד בה כפי טבעה - ועם כל זה כבר יתחלפו הגלגלים קצתם מקצתם בפעל ההוא כי מי שהיה מהגלגלים יותר נכבד ויותר שלם במעלה כמו (ז) הגלגל היומי יספיק לו פעל א' פשוט בלבד להשיג המעלה שתייחד בה כפי טבעה - והפעל הזה היא התנועה היומית שהיא תנועה אחת פשוטה - וגלגל הכוכבים להיותו רחוק מהמעלה ומקניית השלמות מן גלגל היומי לא הספיק לו תנועה אחת בלבד ותצטרך אל שני תנועות (ח) שהן התנועה היומית והתנועה המיוחדת לו - ושאר הגלגלים כל אחד אחד כפי מתחלפי התנועות ונמצאו אחד מהן רכוי תנועות יותר מלאחר כפי רחוקו מהשגת השלמות עד שנמצא קצת כוכבי לכת וכתיוד הירח ימצאו לו תנועות רבות מתחלפות - וזה כי לרוב רחוקה מהמעלה הצטרך אליה רכוי פעולות יותר מלשאר הגלגלים כדי שעל ידו יהיו התנועות הקנה הירח השלמות אשר נתיחדה בו כפי טבעה - וזה דבר הסכים עליו הפילוסוף בכלל הג' מהמאמר השני מספר השמים והעולם - וזה כמה שזורה כי אין שום בעל חומר משיג שלמותו המיוחד לנפשו כפי טבעו זולת בעשיית פעולות גשמייות נגמרות על ידי הגישים - ולזה יהיה מהכרח הגלגלים שיתנועעו כדי שישגו שלמותם המיוחדת לנשיותיהם מהיותם כח בנקף - ויתחייב מזה כי האדם להיותו בעל חומר יותר עביר מחומר הגלגלים שיצטרך בהכרח אל רכוי הפעולות יותר מהם כדי שעל ידי רכוי הפעולות יושג השלמות שתייחד בו כפי טבעו שהוא שלמות נפש המושכלת - שאם היה אפשר שישגו בהשכלה לבדן בכולל הפעולות כל שכן שיהיו יתר ראויים בו הגלגלים ולא היו צריכין להתנועע ולעשות פעל גופי לקנות שלמותם - אלא שאי אפשר לשום בעל חומר להשיג שום שלמות בזולת פעל גופי - ואולם העלוי חיים הבלתי מדברים להיותם רחוקים יותר מאד מהמעלה המיוחדת לבעלי הנפש ולא היה אפשר להם כפי טבעם לקנות הקיום האישי להיותם נעדרו השכל הושג להם מיו מה המקיים דומה אל קיום שאר בעלי הנפש והוא הקיום המניני ויושג זה בפעל אחד בלבד או בפעולות שיהיה מהשלמות אשר בשאר בעלי הנפש שהוא ההשאות האישי - ואבל האדם למה שהיה אפשר לו הקיום באיש נקד נפשו המושכלת כמו שהיה בגלגלים והיה רחוק מאד ממדרגתם הושימו לו רכוי הפעולות המושכלות כדי שעל ידי רכוי הפעולות יתקן מה שחסר לו וישג מדרגה ממין המדרגה שישגו הגלגלים בפעולה אחת או בפעולות מועטות - והוא מבוואר שאין כל הפעולות נותנות שלמות אל הנפש (ט) אלא אותן שהן כפי מה שראוי - גם אי אפשר שיהיו הפעולות הנותנות שלמות אל הנפש (י) מצד היותן פעולות גשמיים בלבד שאם כן היו כל הגשמיים שהם בעלי נפש היונית משיגים השלמות ההוא והיות האדם בעלי חומר אי אפשר שישג

אסן יזה לפי דבריו גסכן כזה חזקן מציאות כל מין האדם לכמה כמו שהקנה בעצמו לעולמיה על זמן ארוכותו ודריש פרקין על דעת הפילוסופי - ואם כן לפי מה שפירשנו ל"ק"ט א"ח ראו שיתאזר לרובם פירושו שכרוב הומוס ראוי שיתאזר התכלית האנושי לכלם או לרובם גסכן ר"ל כי יהיה רוב מין האדם ברוב הומוס בטלוק"ל"ל - (ה) והוא מן השקר שיהיה נכאן וכו' - פי' שזו דומה לומר שיהיה כאלם לזו מורה מיוחדת מוטבעת בתוכו זולת הכחירה שיהיה מונעת את האדם מללכת אל תכליתו : (ו) ואחר שהשגת השלמות על הדרך שביארנו - פי' היא שגת הידיעה בכדורים אליהם כמו שזכר למעלה - וזו לא מסתפחה ה"ל טענות נפל בפפרים וצריך להיות ולאחר שהשגת השלמות רחוק מאד בחק כל האנשים כמו שביארנו ראוי וכו' - וקאי לדעת הפילוסופי הכותרת כריש מרקוק"ל :

פרק ד (א) שני השלמות - שלמות הכריאות ושלמות החכמה והעושר אלא שיש כזה קצת ענין למה כולל החכמה והעושר כחד שלמות כי לפי הכרח לאחד הוא שלמות כפי עמל ואין האחד תכלית הכברו - וי"ל שהחכמה והעושר הם ככלל שלמות אחרת הנוכח לעיל כפי"ט חזקה האחר ור"ל ה' ועולת שזכר והולך משלמות הכריאות הם נקראים שלמות ראשון לפי ש"ע" הפעולה מיד או כלי שום פעולה כלא אלו - והג' פעולות שזכר והולך משלמות החכמה והעושר הוא שלמות אחרת ולכן אינו נזכר בשלמות החכמה והעושר המעלה ראשונה זוכר גבי שלמות הכריאות והוא כפי"ט חזקה כלי שום פועל רק הוא אלו בפעל המיד - כי וכו' נגד האמת כי החכמה והעושר הוא אלא האדם בתכלית כח והיותו כריח כזה הוא טענות נפל כפי טבעו וכו' כפי טבעו וכו' ק"ל :

(ב) ולא שום פעל - אינם צריכים לשום פעולת רמזה :

(ג) מסתכן - מעורב בהם חזק מאלו ואלו כשון ככתוב אל אחר נלחם כסכן : (ד) שתדמה אל הכריאות שלא יגיע שום כריאות לגמרי לא ש"ע" הפעולות המועטות אלו יגיעה שלא יתוסף אליה חולי כמו שזכר והולך : (ה) מספקת בענינה - זולת שום פעולה : (ו) לא תצטרך - לכן לא תצטרך : (ז) הגלגל היומי - הוא עליון על כל הגלגלים שתחתיו : (ח) סכן - אשתנועה היומית - כי כל גלגל צריך להתנועע עם תנועת גלגל היומי - (ט) אלא אותן שהן כפי מה שראוי - שיגיעה פעולות טובות נגון דקות ונאות וכיוצא בזה : (י) מצד היותן פעולות

לא השכלת המושכלות בלבד וכו'. מלאן זה נמי משמע שכונת הפסוק שלמות האנושי הוא על דרך מכתבו לעיל כפי ש' בענפים ולכן דקדק בלשונו ואמר מלת בלבד ורצה לומר לא שהשלמות האנושי נתלה בלבד בזה ג' המושכלות והיא חלק הידועי חלק שהוא נתלה גם כן בחלק המעשי על דרך שכתבנו לגיל כ"ב בענפים.

כדי

שישמעו יותר דבר השם כלומר כדי להשיג שלמות יותר מהמוטב להם וכו'. נראה כחם נפיש מה שחמרו הם מפרשים כדי שישמעו יותר דבר השם ורצה לומר כדי שיתמידו בהשגתם ולא תפסק לגמול על דרך מכתבו לעיל בחלק כ' פ"ב בענפים ע"ג ולא כחזקתן המוסר בדבריהם. יהיה פ' הכתוב על חזקתן וקושיית המוסר חזקתן ע"ג.

ואמר

סוף דבריו וכו' סוף דבר הכלל נשמע וכו'. נראה שכונת הכתוב כא לרמז לנו כזה על השני

השלמות האנושי (ב) מצד ההשכלה בלבד בוולת מעשה כמו שביארנו זה מהגלגלים כי להיותם בעלי חומר חווייב שימצא להם פעל מה גשמי שהוא התנועה כדי שעל ידי הפעל הוא ישנו השלמות הנפשי שנהיהם בהם כפי טבעם. ולזה יחייב שיהיה הדבר הנתון השלמות לכל בעל החומר ובעל נפש מושכלת ענין מורכב מפעל גופי והשכלה נפשית. כי הפעולה המעשית לא התן השלמות מצד היותה פעל גופי בלבד אבל מצד ההשכלה הנפשית שיושכל בעשייתה כמו שביארנו והפעל הנעשה על התואר שהוא מורכב מפעולה גופית והשכלה נפשית הוא הנתון שלמות בנפש והן הפעולות שאמרנו שהן נמשכות אחר צורתן השכלית ומושפעות ממנה * לא השכלת המושכלות בלבד כמו שחשבונו הנמשכים אחרי הפיל סוף:

פרק חמישי

ההשכלה הנפשית שאמרנו שתתן השלמות הנפשי בהיותה מתהבררת אבל היא שייכות העושה הפעולה הנפשית והיא לעבוד השם בעשייתה וזה כשיעשה אותה כמנהג לעשות הטוב והישר בענין השם לא להנאת עצמו ולא לכוונה אחרת כלל. וזהו דבר ילקח עליו רצונו הגלגלים שהם בעלינו ונפש מושכלת כמו שהוא מן האדם ושלמותם הוא מושגלהם מצד היותם מתנועעו תמיד בפעל להשלים רצון השם שגור עליהם להתנועע כדי שיתקיים המציאות כמו שביאר זה המסורר כשהיה מדבר על היתב שראוי שישבחו הבריות את השם על התמד והטוב שגמול להם והתחיל בנפש האדם ואמר ברכי נפשי את ה' ואל תשכח כל גמוליו (תלס ק"ג) ואח"כ כשדבר על הכבדים והמולות אמר עליהם ברכי ה' כל צבאי משרתי עושר צונו (סס ק"ג) כלומר שתכלית כונתם כהנועתם אינו לשום תכלית אחר כי אם לעשות רצונו. וזהו תכלית שלמות העבודה שאפשר שיעבוד שום נמצא את הש' כי אם בשכלים הנבדלים ביאר הכתוב כי כונתם בהניעם הגלגלים אינה רק לקיים גורת השם ודברו שגור עליהם להניעם לא זולת זה. אמר הכתוב ברכי השם מלאכי וגבירי נח עושה דברו לשמוע בקול דברו (סס ק"ג) קרא למלאכים שהם השכלים הנבדלים נכורי נח להיותם מניעים הגלגלים תמיד בכה גדול וכיז חזקה ואמר שבהניעה הזאת אינם מתנונים לשום תכלית אחר כי אם לעשות דבר השם וגזרה שגור עליהם להניעם וזהו לשמוע בקול דברו כלומר הם מניעים אותם להיותם נשמעים לקול דברו שהוא התכנית היותר גדול שאפשר להם שישגו. ואינם מניעים אותם לקבל שום פרס ולא להשיג שום תכלית אחר כמו שראיתי מי שפירש כי לשמוע בקול דברו לומר שהם מניעים הגלגלים כדי שישמעו יותר דבר השם (ה) כלומר כדי להשיג שלמות יותר מהמושג להם כי ידברו שבה ישפע להם שפע יותר גדול וישגו כדרגה יותר גדולה. וזה אינו נכון. כי זה הכתוב מדבר במלאכים המניעים לא בגלגלים. ושלמות המלאכים (ז) הוא בפעל תמיד ואין להם דבר בכת ושלמותם הוא תמידית ההשגה לא זולת זה. ועם כל זה ביאר הכתוב שאין השלמות להם מצד השכלתם המושכלות בלבד (ז) אלא ההנעה שהם מניעים הגלגלים מפעל עם ההשכלה כדי להשיג דבר השם שגור עליהם להניעם וכן הגלגלים והכוכבים שלמותם הוא מצד התנועה שהם מתנועעו בפעל לעשות רצון השם כמו שכתבנו. ולא על צד מה שהבינו המתפלסים כי הגלגל מתנועע תמיד מצד שיחשוב לקנו שלמות והשגה (ז) כחלוקה המצבים (ח) והוצאת המצב אשר בכת להיות מצב בפעל. וזה שבוש מבואר כי לפי דבריהם היתה תנועת הגלגלים שטות ושיגון כאדם המשתגע וסוככ סביב עמוד אחד בחשבו להשיג שלמות כהתליפו המצבים פעם נכת בורה ופעם נכת מערב או צפון או דרום וכשימו המצבים אשר בכת כיצבים בפעל. וזהו דבר מנואר ההפסד כי אחר שהם מסכימים שהגלגלים חיים מברכים בערי גשמי מושכלת

פעולות נשמיות בלבד. שיעשה המעשה וזאת הכונה הראויה לה כמון שיתבאר בפרק שאחר זה: (ב) חמד ההשכלה בלבד. כפי שחבר זה יתבאר מה היא ההשכלה הנפשית:

פרק ה (א)

כלומר כדי להשיג שלמות יותר. מה שאמר הכתוב לשמוע פירושו להשיגוע"ד תשעה חמוס פרעה וכיוצא בו ולעיל כמ"ב פ"ג ולקמן כמ"ד פ"ק יתבאר יתר הפסוקים מזה החומר ע"ג. (ב) הוה בפעל תמיד וכו'. פ' אין בהם שום תוספות השגה כי שלמותם והשגתם היא תמידית חללם על אופן ה' ואין שום דבר חלל בפעל ואם חללם ככה כי אם הכל בפעל ואם כן יהיה חסר לומר שהם מניעים הגלגלים כדי שישגו יותר: (ג) אלא ההנעה. על ידי ההנעה (ד) בחלק החכמים. שהו עומד פ"ג נוכח חזק ופעם נוכח מערב: (ה) והוא חסר אשר נכת וכו'. כד"מ קודם כחל לעמוד בלד מוצא היתה העמידה הוה חסר כמורם חללי בכת ואחר שיעמד עם יא הניגדה היתה חן הכח חל הפעל. (ו) חן היתה תנועתם על זה הדך. אחר שהיו מתנועעים כהם פנימים לניכח מורח וכן כמה פעמים לזכר מערב כיוצא בזה לחסר צדדים ולא חסר וכו'. כולם לא היה להם להתנועע עוד כזה הדך: (ז) ויתנועעו הם. הגלגלים הם מתנועעים מהאלפים על ג' האנונה והארכה שהם אלהים להנלכים ומקבלים על עצמם כליווי והגורה מהם שיתנועעו ולא שהתלכך פנים וכו'. כעצמו כנגלל ומעניע איתו כי הוא כנגלל המתחרר וחזקו גוף כמו שכתב והולך כמ"ג שחר שהתחלת וכו': (ח) שם. הגלגלים: (ט) לא ישר חסן יניעו בו וכו'. מאחר שהם נבדלים מהחומר ואינם גוף ח"ל להם שום אופן להניע פנים כסגנים ונניעה כי אין שייך לומר נניעה דבר כנגלל מהחומר רק שהם גבורים ומצויים להגלגלים שיתנועעו בעצמם. (י) כהשכלה ככונה: (כ) וראוי שיהיה הדבר כן. שתכלית שלמות האנושי יהיה על הדרך שאמרנו. (ל) אש"ש יש יתרון מדרגה ליוע

אין תהיה תנועתם על זה הדרך. אלא שהאמת הוא כמו שכתבנו שתכלית כונת השכל' הנבדלי' בהנעה או הגלגלים בהנועה אינה אלא כדי לעשות רצון השם וגזרה שגור עליהם שיתנועעו והוה תכלית חשקם ושלמותם לא זולת זה. והמושג בזה כמו שישחק מלך מהמלכים ובא לפניו וקבלו המלך לעבודתו כי זה בלי פסק תכלית הצלתו וכל טובו ודרו כהיותו עבד מקובל לפני המלך ולזה יעבוד עבודתו כרצונו גדולה לא לשום תכלית אחר כי אם לעשות רצונו. וכן הפסוקים האחרונים מן הפילוסופים הקדומים כמו שכתב אבן רש"ד בשאלה השלישית מספר הפלת ההשגה וזה לישגו וסברה האנשים הקדומים היא שיש הגה החללות לגרמים השמימיים נבדלות מתמדיהם הם המניעים לגרמים השמימיים (י) ויתנועעו הם על צד האמונה והאכהה אותם והקבלה לצואהם כהנועה והכנה מהם (ח) שהם אמנם נבראו מפני התנועה וזה שאמר שהאמת כי התחלתו אישר יניעו הגרמים השמימיים הם נבדלים מן החכמים ושיאנם גרמים (ט) לא ישאר אופן יניעו בו הנשמים אלא מצד שהתנועע מצווה בהנועה ולכן חוייב אצלם שיהיו הגרמים השמימיים מברכים ושיכלו עצמיהם ושיכלו התחלותיהם המניעו' איהם על צד המצווה כם פעל. וכן נמצא אנשי כנסת הגדולה יסכימו כזה שתנועת הגלגלים היא כדי לעשות רצון השם וזה יראה מהם שהקנו ככרכת הלכנה אשר כמאמרו כרא שהקים וברות פיו כל צבאם וכו' ששים ושמתים לעשות רצון קוניהם וכו'. וכל זה כמו שזכרנו שהפעל הנפשי הנעשה (י) בהשכלה לעשות רצון ה' רגליו וכו' וקראת לשכנה עונג וכו' אזוה העונג על ה' (ישעי"ב ח"ג) ונמצא ור"ל מפליגים כשכל המענג את השבת ואה המועדות עם היותה העונג דבר גשמי ופעל גופי יגיע אל האדם מצד שהוא פעל חי לא מצד שהוא אדם אלא שאם היה העונג פעל נעשה כלא כונה היה בליוסק בעל בחמו. אבל כשיעשה ככונה לעבוד את ה' ולקיים מצוותו הוא בלי פסק פועל שכלי דומה אל פעל תנועת הגלגלים. ובפעל הזה וכיוצא בו יושג התכלית לא זולת זה כמו שאמרנו. וכן אמרו ר"ל (מיר"ג ע"ג) ויהיה ר"ל מישל לשני בני אדם שצלו פסחיהם אחד אכלו לשם פסח ואחד אכלו לשם אכילה נסה עליו הכתוב אומר ופושעי' וישלובם (סס) כי ישרים דרכי השם וצדיקים ילכו בם (יהושע"ד) וזה שאכלו לשם אכילה נסה עליו הכתוב אומר ופושעי' וישלובם (סס).

וראו שיהיה הדבר כן לפי שעל זה הדרך אפשר שיושג השלמות האנושי לכלל המין או לרובו (ב) אע"פ שיש יתרון מדרגה ליוע על הכלית יודע אבל אם יהיה השלמות האנושי תלה בהשגת המושכלות בלבד לא היה אפשר שיושג התכלית ההוא לכלל המין ההוא או לרובו. ויורה על זה גם כן מה שנמצא שאמר שלמה בספר קהלת כשהיה חוקר התכלית האנושי מה הוא כמו שאמר ואתה אהל לבי לרעת חכמה וגומר תרתי בלבי מלכו בשוק בין אה כשרי וגו' עד אשר אראה אי זה טוב לכני האדם שיעשו תחת השמים מספר ימי חייהם (הלת"ג) כלומר אה הוא השגת המושכלות או שלמות העושר או שלמות הכבוד או התענוגים הגשמיים * ואמר בסוף דבריו אחר שחקר על כל אחד מהם בפני עצמו והראה פגמים לכל חלקי הסותר סוף דבר הכר נשמע את האלהים

יודע על הכלי יודע . מי שידע להשיג כמוסכלות הכלים כחלק
העיון יס לוי תרון מדרגה עליו שמי יודע להשיג כחלק העיון מ"מ
לכן ככל כח יודע חלקים שלמות תלוי דוקא בזה . ועיין מזה לעיל
כפ' ב' מזה המחבר בענינים : (ב) ואם ישנוכח מזה הגון . כלומר
וא"עמי שלפעמים ישנוכח מזה שיש לו
לכמה : (ג) אל תחסד .
מכר חסדו ולדקה הס כנגד חכמה
גבורה ועושר כמו שכתב והולך :
פרקו (א) שיוסכל עצמותו .
כלומר שאין לו
יודעים עצמות ומכות הפסל לכן אי
אפשר וכו' . על דרך שכתבו לעיל
כפ' ג' חלק' זה כליאור הכתוב ואלדע
לענין ג' . (ב) כדי שיתמיד
כו . כיו שחבר תמיד כשהו מוגו .
(ג) לא מוכל לדעת מזה מחקרנו .
כי העלל האנושי לזה הכשר'
הכללים מהחומר : (ד) דע
עשך ותדע כולך . כלומר כשם
ש"א

האלהים ירא ואת מצותיו שמור כיוה כל האדם (ס) י"פ
(ג) כלומר כבר נשמעו כל המענות . ולמה זה תועיל
שלמות העושר ולמה יועיל שלמות החכמה ושאר
השלמות ואין בהם שלמות שיכלול כל המין או רובו
אלא עשיית המצות בכונת יראת השם . ולזה אמר את
האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי השלמות הזה יש לו
יתרון על שאר השלמות כיוה כל האדם כלומר כי זה
השלמות יכלול כל מין האדם . ולזה ראו שיהיה
הוא מבין שאר השלמות השלמות האמתית . וממה
שיורה ג"כ על שזה הדרך בהשגת השלמות הוא
אמתית מה שנמצא השי' מנגד לבעלי השלמות
להיותן הושבין שהשלמות האנושי נמצא בהם ואמר
שאין השלמות האנושי נמצא באחד מהם אלא יצטרף
אליו המעשה בפעל עם הכונה הראויה . וז"ש בה אמר
אל יתהלל חכם בחכמתו . ליתהלל הגבור בגבורתו
וההלל בכל דבר אינו אלא מצד התכלית . כי
החכם ישוב שהוא קל מצד שהכליתו לרוץ עליו (ט) ואם ישנוכח מצד הגיון או
המבונה הנה הוא מצד שהם הראות על היותו קל הנועיה שהוא התכלית . וכן הרופא ישנוכח
מצד היותו חכם במלאכת הרפואה לא כווד היותו מהנדס או תכני . ועל כן כלל הנביא
בכאן' מיני השלמות הכלולים שאפשר שידומה שהשלמות האנושי נתלה בהם והם החכמה
והגבורה והעושר ואמר שאין ראוי שיתהלל חכם בחכמתו מצד שיתשוב שהגיע בזה אל
תכלית האנושי ולא הגבור בגבורתו ולא העשיר בעשרו כי אין ההלל בכל דבר אלא מצד
הגיעה אל התכלית * ולא יגיע שום א' מאלו אל תכלית האנושי אם לא יצטרף אל כל אחד
מהם המעשה ר"ל שישפיע מן השלמות ההוא שיש לו על זולתו . וז"ש אל יתהלל חכם
בכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו ועשיר בעשרו כלומר שאין לו להתהלל בשתהירה
החכמה מיוחדת אליו וכן העושר וכן הגבורה אלא כשישפיע ממנה לזולתו ולא יעשה זה
להקות שום נבול אלא כשיגיע השלמות לזולתו כמו שהשי' עושה שהוא משפיע השלמו'
ע"ו הדרך וזהו השכל יודע אותי כי אני ה' עושה חסד משפט נצדקה בארץ כלומר שישכיר
יודע שאחר שאני עושה חסד מצד חכמתי משפט מצד גבורתי וצדקה מצד עושרי אע"פ
שאני צריך לכן מזה יראה שהדברים הללו נרצים לפני וראוי שהשתדלו לעשות מה שאני
הפץ ותבניתו ושכילו כי בלא הפצת האדם וראוי שיתכוין האדם בפעולותיו אל התכלית הה'
ר"ל לעשות רצון השם * וזל זה
מכלי תקות רצון נבול . כי הפעולות והמעשים הנעשים על זה התואר הם רצונים לפניו ית'
כי ההכח אע"פ שהחכמה היא בעצם וראשונה להשלים עצמו מ"מ ע"צ חסד ראוי שישפיע
מכמה על זולתו וזוה תאר מה שיושע מהחכם (כ) אל תחסד . ואולם עם שהגבורה נמצאת
אליו בעצם ידמות המין ולשמור עצמו מ"מ הכח היתר שיש בו משאר בני אדם בלי ספק לא
נתן בו להגון בו על עצמו בלבד אלא כרי להושיע אל זולתו ולהציל עשוק מיד עושקו וזה
יקרא מה שישפיע מן הגבור להגן על זולתו משפט . ואולם העושר למה שנתן באדם ראשונה
לספק כל צרכיו ושנית להטיב לזולתו כאלו הוא ענין ממוצע בין החסד והמשפט יקרא צדקה .
ובל דברי הנבואה הוא כי הפעולות שיעשה אותם האדם הן שיהיו מבין החסד או מבין
המשפט או מבין הצדקה ראוי שיעשה אותם לפי שהם פעולות או מעשים שהשי' הפץ
בעשייתו וזהו טעם כי באלה הפצות הא' ורא' מזה שהרצון האלהי הוא בפעולות הנעשות
בפעולתו בשיצטרף אל הפעל ההוא והשכלה לעשות מה שהשי' הפץ כמ"ש השכל יודע
אותי וגו' * אבל רא' בחלק המדע בלבד מכלי שיצטרף אליו המעשה וכשיצטרף אליו המעשה
או יקרא ידע ולא קודם לכן אמר ימי' אבד הלא אכל ושתה ועשה משפט וצדקה וגו' דין עני
אובין או טוב לו הלא היא הדעת אותי נאם ה' (ימי' כ"ט) . הנהגה כפי' כיון מעלה גדולה
לגבור שהיא המלך אלא בעשיית המשפט בפעל וזוה יקרא ידע את השם והוא מכיר שאין
תכלית יותר נכבד אל האדם להשיג שלמות האנושי מידעת השם . וקרא המעשה הנעשה על
זה התואר שזכרו ידע לברא מהמעשה הנעשה על זה התואר ר"ל בכונה לעשות רצון השם
וישג התכונה האנושי שהוא קיום הנפש בע"הב . וכו' תמצא המלך בשם השם מעיד ליהושע
בן נחודק הכתן הגדול הקיום לנשבו בעולם הבא על שמירת המצות ועשיית פעולות בכונת
עבודת השם (וכי' ג' ח') אמר כה אר' השם צבאות אם בדרכי הלך ואם את כישמרתי תשמרו וגם
אתה תרין ביתי וגם תשמור את חצרי ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה והתרגם יתגנת בן עויל
בין שרפוא האילין הרי שיעד לוקים הנפש והיותה כהתהלכת בין המלאכים שעומדים לפניו
המיד בשכר שידון את ביתו וישמור את חצרו וזה מה שרצינו לברא :

השני חלקים שלמותו והלכותו האמתית תכלית בהם והם חלק
העיון וחלק המעשה . ואמר את אלהים ירא כנגד חלק העיון הכולל
כשכל לכו יוד' חן כור ירא חסדו ואל ע"ה חסד' וז' דמפ' ככל ע"ו
כסוקו ועתה הקה' שאל וגו' סירא' היא מור' על חסדו העולם ויכלתו
ית' ע"ו וזהו דברים הנכלים כשכל
העיון . ואת תלונתו שומר רמון
לחלק המעשה כי ע"ה ע"ה חלקים אלנו
יש' חסד תכליתו ושלמותו הרומני
ולא ע"ה זולת כמו שכתב בדברי
המחבר כפרקים דלפני זה וע"ד
שזכרנו הכל באריות לעיל כפ' ג' עני
מזה המחבר בענינים וכן הוא מובחר
לעיל בדברי המחבר בפתיחת הספר
ועם בענינים וז"ל חס' כיוה כל
האדם ר"ל וכו' תכלית שלכל אדם
בע"ה וזל זולת כי ע"ה חלקים אלנו
יוכל להשיג הדקות הרומני כמ"ס
וק"ל ל"ב :

ולא יגיע שום חסדו וכו' אם לא
ינרף כל אחד מהם המעשה
וכו' . כראש סדרי המחבר כפירוש
זה הכתוב לריכס אל עיון גדול
ולפי כיראה הם נגד החסד כי הדבר
יוסל יוד' כמה שיש' מהשלמות' הוא
בעצמו ממה שישפיע על זולתו וזה
הוא מובחר כמעט עיון כי השלמות
הגיע לחדם בעצמו הוא שלמות
פנימית ושמיי' וההשפעה על זולתו
הוא שלמות חיצונית ומקרי . וז"ל
היא חסד המחבר שהשלמות האנושי
הוא כן מצד ההשפעה לזולת . ועוד
ההשפעה אל הזולת איננה מעשה
באותו זמן והקרא חסד בפעל
וק"ל . ועוד חסד עינין כלסוק המחבר
עומד סדרי' חסד' כפירוש מנייה
וכי כי חסד חסד ולא יגיע שום
חסד חסדו וכו' חסד חסד חסד חסד
לכני' אל תכלית כ"ע"ה ההשפעה
לזולת וחס' כי חסד חסד חסד חסד
שהחכמה הוא כניס' ורשונה להשלים
עצמו ש"ע"ה חסד רחוי להשפיע
ומכנה וכו' חסד חסד חסד חסד חסד
אל תכלית זולת ההשפעה לזולתו
וההשפעה אינה חס' חס' חסד .
לכן כראש סדרי המחבר כפירוש זה
הכתיב לריכס עיון ויש' דריכס
חרים כפ' זה הכתיב חסד חסד חסד
לכארוך . וכאמת חן ל' למדור
המחבר כטעות חלו כי חסד חסד חסד
הטעות מחסדו כדברים העיונים
גדולים חלו חסד חסד חסד חסד חסד
הקדמה המכרת זה הדבר כיו
שכתב בעצמו לעיל בהצטרף לחסד
שני ע"ה :

אבר לא חלק המדעי כלכד
וכו' לכן כתי' חסדו חסד
חודקת חס' לא שחבר שכותב
המחבר כזה הוא ע"ד שכתבו
לעיל כסוף פ' ד' וכפ' כיוה החסד
בענינים וכן חסד חסד חסד חסד
שאין תכלית יותר נכבד אל האדם
להשיג שלמות האנושי מידעת
ה' וכו' . וכיוכל כזה הכרה
נדוק :
ונזה

פרק ששי הפעולות האנושיות לא ימלט מא' מן חלקים . אם שיהיו כולם מביאות האדם
אנושי . או שיהיו קצתן מביאות אותו וקצתן בלתי מביאות : וא"א שיהיו כולן מביאות
האדם אל שלמותו ותכליתו כי פעולות החסד והגדול ודומיה' הן הפעולות שהן נמאסו' בעיני
כל האדם או פעולות החסד והגדול והזולות שהן מהפעולות הב"ה הכלית מדברים א"א
שיבאו אל תכלית האנושי שא"כ יהיה שלמות התור והחמור שהשלמות האדם . ושקר שלא
התכלית כי כבר זכרנו היות שלמות האדם נתלה בפעולות האנושיות בהכרח להיות הדבר הן הכולל כל המין או רובו . ולזה אי אפשר
מכלתי שיהיו קצתן מביאות אותו אל התכלית האנושי וקצתן בלתי מביאות אותו אבל כרחיקות איתו ממה . והנה ידעתי
הפעולות המביאות את האדם אל תכלית האנושי שהיא שלמות הנפש והגבלתם קשה מאד . לפי שהדבר (ה) שיוסכל עצמותו
או אפשר שיוודע הדברים המובילים אליו ואז המזיקים אליו . כי אם סכלו מזג האדם דרך משל אי אפשר לנו שנגד הדברים
שנמשיכה על שוויו (כ) כרי שתמיד בו או נשיכהו אליו אם יצא ממנו . אבל ראוי שניצויהו החלה ונשיג אמתו כפי כחני
ואחר כך נדע הדברים הנאותים אליו או מתנגדים אליו . ואם כן נכנס האדם שאי אפשר לנו מצד המחבר האנושי לעמוד על
אכתתה ולא נדע ממה אלא שהיא דבר מושפע מהתחלה שכלית מובדלת מחומר (ג) לאנוכל לדעת מצד מחקרנו הדברים
המביאות או הנאות' אליה ועל זה אמר חכם אחד בני (ד) דע נפשך ותדע כוראך . ואם כן איפה כמה יודעו הפעולות המועילות
אליו

ענפים

מאמר

פרק שביעי

שלישי

שרשים

פרק 1 ומה הזד טוכל לומר וכו' משמחת הנפש או דאנתה וכו' נראה שדברי המחבר בזה אינם ישרים למכני דעת כי שמחת הנפש ודאנתה אינה ראויה מוכרחת על היות הפעולות טובות אורעות כי בהרגל נעשה טבע בלדס ולפעמים ירגיל האדם את עצמו בלזה דבר שהוא מתדמה להיות טוב ויתמיד בה זמן מה וכהנה כגומרו אשר כך אל דבר אחר תדאג נפשו ותעמל וכו' ג' שדכר' אשר תדאג נפשו עליהם הם נגד טבעו בלח' כמו שיתבאר זה לקמן בפ' ל"ב מחמיר ד' דכרי המחבר עצמו ע"ש : ואם כן ראויה שביא כללן משמחת הנפש ודאנתה אינה מוכרחת על היות הפעולות טובות אורעות או רעות אם לא שאל' שרליתוסל המחבר כלן היא מנפשה ענין לא שירידה הרגל והמנהג והזדקד רחוק להבחין בשכל ועוד לקמן בפ' ל"א מחמיר זה כתיאור הכתוב ידעתי כי אין טוב שכ"י אם לשמחו וכו' מוכר הדליה שהמחה אינה ראויה מוכרחת על היות הפעולות טובות בלחית כי לפעמים ישג' הלדס הפך הלחית ואע"פ הוא שמח וע"ש : וז"ל דכרי המחבר סותרין אדדדי וז"ע : ואפשר כל מה שהתעוררנו כלן דכרי הרב המחבר הוא ככללן כ"כ דכרי המחבר בריש פ' הבח' אחר זה :

והשמחה

הנפש בהם תמיד קודם עשייתן . ללאורה אינה ששמחה בהלא קודם עשייתן אינה ראויה כי גם הרשע כשרואה לעשות חיוב עבירה הוא שמח עליה קודם עשייתה . אלא שיש הפרש בין שמחה ללחיה כהרשע כשיעשה חיוב עבירה אינו עושה אותה כי אם קוד התגברות תאוותו אליה אלא שיש הגשם איננה שמחה בפעולות ואם כיוצא מפעולות תלות החומר וכו' :

ברק 1 ועוד שאלף אם תפסיק

וכו' הכה ח"א שדכר' לדיעת הדברים הנרצים אללה' וכו' אלן חשמו דכרי המחבר שדריך הלדס להשגת להגביל פרטי הפעולות הטובות והרעות וגם דריך לידע ולהשיג איזה כן הדברים הנרצים אללה' וזהו דבר תימה כי אם לנו דריכים להגביל פרטי הפעולות אין לנו דריכים להכניס עצמנו בדיעת הדברים הנרצים להשיג כי אם לנו יודעתי איזה כן הפעולה הטובה בלחיתית אוי בודאי טוכל להשיג השלמות הלחיתית כוליה הפעולה היא נרצה להשיג . ואם לנו דריכים להכניס עצמנו בדיעת הדברים

שאל' לידע מהות הנפש כך ח"א לידע מהו הכוח : (ה) כשורה היצירה האנושית כלומר שראוי שהכחיה זו לריבה להיות בלדס חזק טבע לופתו מחמיר ששלמותו פתלה בה : (ו) שגבול האדם יחיד . (ז) כלל היכולו עמי ללמוד : (ז) ישמח בדומה . כשנעשה לו דבר הדות לטבעו ויטער כשנעשה לו דבר הפך מטבעו : (ח) מלכב מחמיר כו' . ור"ל חלל חזק שמחת הנפש : (ט) רעות . כן רעות : (י) מוריסות וכו' . עושין רושי' של צער ודאנתה כנפש :

פרק 2

הפעולות הנאותות לטבע הנפש וכן להפך : (א) ולו הוכח כנפלה פ' לזה האיש שהוא שזה החזק הוכח והואם להגביל פרטי הפעולות הטובות והרעות ולומר עליהם כנפלה כלומר אלו הפעולות נפלאו שהן טובות ואלו נפלאו שהן רעות . חלל זה האיש אי אפשר שינפלה . יש גורמין ואלו כח' לפי רוב הנהגה ולכן אי אפשר לשום אדם בעולם לעשות אוי הנפש או הנכבלי על פרטי הפעולות ולומר עליהן אלגמלאים שהן טובות וכו' . וכמו שכתבאר בחמיר דלשון פ"ח . פירש חמיר אי אפשר שימלא ולא הוכח כנפלה רצה לומר שיש אפשר שינפלה להאיש וגם לא היה נפלא עתה ולא בעבר : (ב) מנד הפעולות בעצמן . בתחלה היה מכבאר שיש אפשר להגביל פרטי הפעולות שטובות ורעות מנד שמחה לכבאר שגם מנד הפעולות בעצמן אין אפשר לידע ולהשיג אויזן טובות ואיזן רעות : (ד) מלעי . חמיר : (ה) הכילות . קניניות : (ו) וזה החמיר . וכעבור שהחמיר : (ז) הפוסד . כמו מוס' פשוטין : (ח) ולא החמיר . ולא

ישאל יסורן רעתן ומשוכותן הוכיחן ודעי וראי כי רע וזר עונך אתה' אלהיך ולא פחדתי אליך נאם אלהים צבאות (ימ"ב י"ד) רוצה לומר הנה ראוי שתיסר אותך הפעולה הרעה שאהה עושה והמשובה עצמה תוכיח אותך וזה כתיבתן קובעות כנפש דאנה וצער אחר העשותן ומה יש לך להכיר ולידע כי רע וזר עונך אתה' אלהיך ולא פחדתי לך . כלומר איני אומר לך זה מצד יראה ענשי ופחדו המוטל עליך אלא שמצד טבע העברות עצמן שהן (י) מוריסות בנפש צער ודאנה אחר עשייתן חכיר ותדע שהן רעות וכירע וזר עונך אתה' אלהיך ולא מצד פחדתי לך . וכן ההפך כי מצד השמחה והגילה שיקבע הפועל הטוב כנפש יודע שהוא טוב . וזהו שאמר המשורר חשבתו ררכי ואשיבה רגלי אל עדותיך (תלים ק"ט ט"ז) כלומר כשאני חושב בדרכי לדעת איזו טובה ואיזו רעה השיבתי רגלי אל עדותיך שהיא דרך הטובה . וזהו כמו שכבאר הוא בעצמו הטעם לפי שהיה שמח בהן שמחה בלתי בעל תכלית כמו שאמר בדרך עדותיך ששתי בעל כל הון (סס ק"ט י"ז) ר"ל שמחה גדולה בלתי בעל תכלית שמחה שאדם שוכח כשהוא משיג כל הון שהוא הון בלתי בעל תכלית . ובוה הדרך יוכל האדם להבחין הפעולות הטובות והפעולות הרעות מתוך הצער או מתוך שמחה שימשך לגנש אחר עשייתן :

פרק שביעי

דרך המכחן הזה שאמרנו שבו יכחנו הפעולות הטובות והפעולות הרעות איננו מספיק לדעת כל הפעולות הטובות הנאותות לטבע הנפש . כי להתחלפות מזגי האנשים בהכרח יתחייב שיתחלפו מדותיהם . כי האדם שמוז לבו חס רוחת ישבח הגבורה וישמח בה . ומי שמוזו בהפך ישבח המנוחה וישמח בה . ואי אפשר לפי זה הנה בהגבלת המדות הטובות הפרטיות קושי עצום (ג) מצד הפעולות בעצמן . כי למה שהיו הפעולות המשוכחו המדות הטובות (ד) מצוע בין שתי קצו' שקצה האחד תוספת וקצה האחר הפרון . כמו הנדיבות שהוא מצוע בין (ה) הכילות והפיוור והגבורה שהוא מצוע בין המסירה לסכנות ורכות הלכב . (ו) והיה האמצעי בין כל קצו' א"א שיוגבל לפי שאינו אלא נקודה אחת . כמו שלא יוגבל (ז) הפוסד האמיתי אמצעי באכות בין החוס וקור (ח) ולא האמצעי באכרות בין השחרות והלכות באופן שירמוז אליו בחוש . כן א"א שיוכרו בפעל או יוגבלו הפעולות שהן מצוע בין שתי קצוות . ולזה הוא מוכבאר שהוא דבר קשה מאד להגביל הפעולות מצד הדיעה המחקרית : * ועוד שאף אם תפסיק הדיעה המחקרית להגביל הפעולות הטובות כפי מה שהאנושי הנה א"א שתפסיק לדעת הדברים הנרצים אצל השם ית' והדברים הנרצים אצל השם ית' א"א שיוודעו מצד הדיעה המחקרית . לפי שאם סכלנו מעלת שר ודרכו ומנהגיו או שלמותו ומהו שררתו ומדרגתו לא נדע הדברים שיוהר אפו בהם או הדברים שייטבו בעיניו

הג"ה ב' ול' הוכח כנפלה וכו' . הרב בעל השרשים דקח את עצמו בפירושו ויתר מדי . ולפי שהרגיש בדחוקיו הביא גירסא אחרת שגורסין ואלו כח' לפי תחת ולו כו' ופירושו לפי גירסא זו כשני אופנים עי"ש . אכל כלחית עדיין לא תקן כלום בפירושו אלן שאין הלשון החסר סודלס ולא יעלה החסר למה שחמיר ח"א כ"כ בהגבלת וכו' : אמנם נראה לי לפי קט שכלי דפלת ולו הוא כנפלה פ"ס הו"ו החסרונה ויהי' כמו ולו יהיה כדכריך שפירושו ואף כי יהיה כדכריך וכך הוא המשך דכרי המחבר לפי שאמר בתחלה שאיש הפועל חזק אשר על ידו נגביל הכלה והמנוחה אי אפשר שימלא חמיר ואמר ואף כי נכח הכמה שיהיה נפלא זה האיש הפועל חזק ככה עדיין יהיה קושי עצום בהגבלת פעולות הטובות מנד הפעולות האלו והאמצעי בין כ' קפנות אינו אלא נקודה אחת כמו שכתבאר והולך :

הג"ה ב' ול' הוכח כנפלה וכו' . הרב בעל השרשים דקח את עצמו בפירושו ויתר מדי . ולפי שהרגיש בדחוקיו הביא גירסא אחרת שגורסין ואלו כח' לפי תחת ולו כו' ופירושו לפי גירסא זו כשני אופנים עי"ש . אכל כלחית עדיין לא תקן כלום בפירושו אלן שאין הלשון החסר סודלס ולא יעלה החסר למה שחמיר ח"א כ"כ בהגבלת וכו' : אמנם נראה לי לפי קט שכלי דפלת ולו הוא כנפלה פ"ס הו"ו החסרונה ויהי' כמו ולו יהיה כדכריך שפירושו ואף כי יהיה כדכריך וכך הוא המשך דכרי המחבר לפי שאמר בתחלה שאיש הפועל חזק אשר על ידו נגביל הכלה והמנוחה אי אפשר שימלא חמיר ואמר ואף כי נכח הכמה שיהיה נפלא זה האיש הפועל חזק ככה עדיין יהיה קושי עצום בהגבלת פעולות הטובות מנד הפעולות האלו והאמצעי בין כ' קפנות אינו אלא נקודה אחת כמו שכתבאר והולך :

כלו הנס סהם ירסר ונכונים מלך אחר . מכל מקום מלך הכ' אינם אמתיים כי אע"פ שהאלים יושב בטל או שהוא ימדי במדבר אין ראו מקבל סוס שלמות כמות לא תעשה כמדומן לו איזו עבירה מיוחדת ל"ת כהרפתק העול ויכיל כזה וכוח כוכב את יצרו העומק את עמנו קלענות אותה מעלה עליו הכתוב כאלו עשה חיו מלך ממנות עשה וראוי לשלמות הנפשי כמו שיתבאר הכל לקטן כפ"ו מזה המאמר בדברי המחבר עצמו ולכן מה שכתב המחבר כן הוא כן מן הקל . כ"ל :

לכר ר' יצחק ימר' : (ה) לטעות ממנו . מן הש"י . (ו) וסתיהס חסר זה השלמות . ידיעת העתידות . (ז) כפל המ"ם . סה"ל לטם וכתב תמים : (ח) כפני השלמות . שלמות האלמו וידיעת העתידות (ט) לבאר כי עקר תפלות הכנראה וכי . פי' אע"פ שפי' הכנ"ח יודע"ן העתידות מ"ח אין עיקר הכנראה כלה לבניא כשכל העתידות כ"ל להזכיר את האדם על קיום התורה וכי' . (י) כהם . באותיות : (כ) הקח הדמיוני . ככה המדמה . (ל) כמו שדמו . כמו שחשבו . (מ) אס החסו . אס מלך החסו : (נ) ואס כולתו . כוללת כח המדמה : (ס) ואס הסגל . ואס מלך הסגל : (ע) נמשכ' מהס . מהגלגלים : (פ) שילקו . האותיות : (צ) לפי שאין כל מדות אפסר . שהמדמה מדמה הרבה פעמים מה שהוא שקר כמוספינה הסורפת כליל וכמותה לזה : (ק) שלא יודע להס . לפי שלא יודע להס : (ר) ולו סה"ל עס מנרס וכי' . כלומר תכילתו הוא חזי על מנרס ואפ"ל שהוא לזון יחיד ומלרס הוא לזון רבים ויהאך אפסר שיהיה תכילתו סה"ל מנרס כולל כזה מנינו הרבה כמו ויאמר מנרס ונו' ולא אמר ויאמר וכן יהיה מנרס כמס' ולא אמר יהיו לזון רבים (אלה שר"ל עס סה"ל חרן מנרס ועס הוא לזון יחיד כן הכח תלת ולו קחי על סה"ל חרן מנרס) : (ש) ואס כולתו . כוללת כח המדמה : (ת) או כולתו : כוללת המלאך . פרק ט'

על האדם וזהו שאמר (דברים י"ד) כי הגוים האלה אשר אהה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ונו' כלומר לפי שאין צד אחר (ה) לשמוע ממנו לפי דעהם ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך כלומר אין הדבר כמו שחשבו הם אבל יקים לך השם נביא מקרבך מאחוז כמוני שיחול עליו הרוח האלהי הקדוש וממנו תשמע העתידות ולא תדאג לומר שלא יהיה לך דרך לדעת העתידות כמו שיש לשאר האומות (ו) ושתהיה חסר זה השלמות שאינו כן כי הם ושלם תהיה עם ה' אלהיך כי מלבד שהיה תסרוצה לומר שלם בשלמות האנושי שהוא העקרגם תהיה תמיד בשלמות הזה ולזה (ז) כפל המ"ם כלומר לא תחסר כל עמו כי הוא יודיעך העתידות גם כן על ידי נביאיו ועל כן לא הצטרך להמשך אחר הקוסמים ולא אחר עבודת השדים ולא לשאול אוב וידעוני לדעת העתידות . כי כל אלו הדברים אף על פי שהם מודיעים העתידים להיותם מוצד רוח הטומאה מרחקים את האדם משלמותו . ואי אפשר להיות האדם על ידיהם ושלם השלמות האנושי לפי שאי אפשר שידעו על ידם ובישני שאין האומות ע"א המימים בשלמות האנושי אבל אתה תהיה תמים עם ה' אלהיך (יג) לרמוז שאין האומות ע"א המימים בשלמות האנושי אבל אתה תהיה תמים עם ה' אלהיך (ט) בישני השלמות על ידי הנביא המהנבא ברוח הקדש וכרזון אלהי . לפי שחזק על ידו הדברים הנרצעים אצל האל . ואמר עם ה' אלהיך (ט) לבאר כי עיקר מציאת הכנראה בנביאים היא לזה התכלית כלבד כלומר להזהיר על קיום התורה ועל עבודת השם ועשיית הדברים הנרצעים ליתברך להיות האדם תמים עם השם ולא להגדת העתידות כמו שיתבאר זה כפרק שנים עשר מזה המאמר אלא שגם זה היה נמצא בנביאים על הכונה השנית להורות על אמתת נבואתם כדי שיאמינו דבריהם ולזה תמצא כל הנביאים מזוהרים תמיד על שמירת התורה ועשיית מצותיה כי זאת היתה עיקר הכונה האלהית להשפיע שפע אלהי על הנביאים כדי שעל ידם יגיע האדם לשלמותו האנושי כהיומו עושה הדברים הנרצעים אצל האל לא להודיע על ידם העתידות כלבד כמו שהזקק הענין בקוסמים כי הגדת העתידות הנמצא (י) בהם היא על ידי מעשים שעושים לחזק (כ) הכח הדמיוני על צד הטבעי לא מצד הרוח האלהי כאשר הוא בנביאים . אלא אם נאמר שהנבואה גם כן ענין דמיוני יגיע אל הכח המדמה (ב) כמו שדמוקתה חכמינו הנמשכים אחר הפילוסוף שענין הנבואה הוא דבר טבעי נמשך אל הכח המדמה כלבד כמו החלומות עד שאמרו שהוא כרמות הנפלאות שלא יתנבא האדם בהיותו חכם ומוכן לנבואה כלומר בהיותו כהו הדמיוני מוכן לזה . והדבר הזה יכתישהו החוש והשכל . (ט) אם החוש כי מעולם לא נמצאה נבואה כשום אדם מן הפילוסופים עם היותם חכמי' בידיעה המחקרית נמצא כזה הרבה יותר באומה הישראלית וזה ממה שיורה שאין זה דבר טבעי נמשך לדיעת המחקרית שאם היה כן למה היה נמנע הטוב הזה משאר האומות לכלתי השפע שפע נבואי' על השלמים מהם אם בידיעה המחקרית ואם בהכנת הכח המדמה אחר היות הדבר טבעי אליו אלא שכלי ספק ענין הנבואה הוא שפע שופע ברצון אלהי על הכח הדברי אם באמצעות הכח המדמה (ג) ואם כוללתו כמו שיתבאר . (ד) ואם השכל למה שהקוסמים ועובדי אלילים ובעלי אוב וידעוני והעושים פעולות וולת (ו) ואם כוללתו כמו שיתבאר . (ז) ואם השכל למה שהקוסמים ועובדי אלילים ובעלי אוב וידעוני והעושים פעולות וולת אלו לחזק הכח החמישי להגיד העתידות אי אפשר להם להגביל הדברים הנרצעים אצל השם יתברך לפי שאין להם דרך לדעת זה . כי הוא דבר למעלה מן הטבע ומרוח הטומאה ומכחות הגלגלים שכל פעולותיהם (ע) נמשכים מהם . ובעבור זה אי אפשר להם (פ) שידעו תמיד בהגדת העתידות . וזהו משני צדדים אם מצד שהכח המדמה מדרוכו שיכוב כהכרח (ז) לפי שאין כל מדומה אפשר כמו שיוודע זה למי שידע טבע הכח ההוא ואם מצד שהשם יתברך יכול לשדד כח המערכת ולסרן הפך הנגוד מהם . ולזה יכזבו החושים כככבים כהכרח וזה שאמר הכתוב (ישעיה מ"ו) יעמרונא ויושיעון חוכרי שמים החושים ככוכבים מודיעים לחרשים מאשר יבאו עליך . ואמרו רבותינו זכרונם לברכה מאשר ולא כל אשר כלומר כי אי אפשר להם להודיע כל הנגוד באמתות כי בהכרח יכזבו מהשני צדדים שאמרנו כי מצד הטבע הכח אם מצד שהשם יתברך יכיל הנגוד מהמערכת כפי רצונו . והנביא הוא בהפך כי מאשר השפע השופע עליו הוא מצד השם יתברך וברצונו ולא מצד כחות הגלגלים והוא מושפע על הכח הדברי בעצם וראשונה אי אפשר בו שיכזב בשום צד וזהו שהעיד הכתוב על שמואל ואמר ולא הפיל דבר מכל דבריו ארצה וידע כל ישראל מין ועד באר שבע כי נאמן שמואל להשם (שמואל ח' ג' ט') . ורצה לומר כי כזה נודע אמתות נבואה לפי שלא היה כפיל מכל דבריו ארצה מה שאין כן בקוסמים וכמתחשים . וזהו שאמר בלעם לכלך כי ר'א נחש ביעקב ולא קסם בישראל כעש יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אר' (כמדבר כ"ג כ"ו) ורצה לומר ר'א החשוב כי הטוב המודיע לישראל אפשר שיכיל כל שום צד כמו שיכיל הדבר הנגוד מפאת המערכת כי זה אי אפשר (ק) שלא יודע להם הדבר הנגוד מפאת החוש והקסם אבל מצד הנבואה יודע להם מה פעל אל כלומר מה שגור מערכת הכח המדמה (ר) ואם כוללתו מודיע על ידי מלאך (ט) או בולתו דברים או ענינים אין כטבע האדם שירעם והכשפים והנדוד מהכמתם שהרי הוא יתברך אל מוציאים ממצרים כהועפות ראם לו (שמות י"ז) ולו שבאל עם מצרים אף על פי שהוא לשון יחיד כמו ויאמר מצרים אניסה מפני ישראל (שמות י"ד כ"ה) יהיה מצרים כנשים (ישעיה י"ט) ורצה לומר כי עם היות עם מצרים היה לו ידיעה בקוסמי' והכשפים והוקף גדול כהועפות ראם לו מצד המערכת הרוצים מהתח ידועשה שפטים באלהיהם . ויתבאר מכל זה כי הדברים הנרצעים אצל השם יתברך אי אפשר שידעו כולם משום צד אם לא ברצון אלהי בשפע מיוחד מושפע ממנו לדבר הזה כלבד . ולזה היה הגדר הנבואה לפי זה הדרך שהוא שפע שופע מהשם יתברך על הכח הדברי אשר באדם אם באמצעות הכח המדמה (ס) ואם כוללתו מודיע על ידי מלאך (ט) או בולתו דברים או ענינים אין כטבע האדם שירעם מעצמו וזה אם להישתר וצוץ להישתר וולתו אל מול ההצלחה כדי להגיע האנשים אל תכלית האנושי . ואמנם אמרנו בגדר הנבואה שהיא באמצעות הכח המדמה וכוללתו לכלול כל מדרגות הנבואה . וזה . כי יש מן הנביאים שנתיע להם הנבואה בתחלת נבואתם באמצעות הכח המדמה ולזה יראו צורת מבהילות כמראה הנבואה כפי מעוט מדרגתם כה . ויש שיראו שיש למלאכים גופים גדולים והנה שמים נשים ויצאור רוח כנפיהם ולהנה כנפים כנפיהם והנה כנפים כנפיהם והנה כנפיהם (זכריה ט"ו) ויש שיראו שיש למלאכים גופים גדולים נוראים אמר הניאל וגויתו בהרשיש ופניו כמראה הברק ועיניו כלפידיאש וגו' (דניאל י') וולת זה מן הדמיונות שכאו בדברי הנביאים כשהיה השפע שופע על הכח הדברי אשר בהם באמצעות הכח המדמה . ויש מן הנביאים מישתעמד נבואתו תמיד באותה מדרגה . ויש שתעלה נבואתו מאותה מדרגה אל מדרגה יותר גדולה ממנה עד שיש מן שתעלה מדרגתו אל שהיה נבואתו כוללת אמצעי רוצה לומר שיהיה השפע השופע על הכח הדברי אשר בהם באדם מכלי שיצטרך אל זה הפעל הכח המדמה כלל וזאת היתה מדרגת משה רבינו עליו השלום ככל עת אחר ההתחלה שגראה אליו מלאך ה' כלבת אש מתוך חמנה אבל כשם ואילך אמר כל ישראל בשעת מתן תורה אמר הכתוב פנים כפנים דבר ה' עמכם בהר מתוך האש (דברים ד') . וזה . כי למה שרצה הש"י לתת תורה ע"י משה מנוקא מכלי ספק רצה שתעלה מדרגתו באופן שלא יהיה לכה המדמה מבואה כדי שלא יכנס כה שום חשד וספק וכן נתעלת מדרגת ישראל המקבלים התורה למדרגת פנים כפנים כמעמדו שהוא המטעם הזה :

פרק תשיעי וראוי שישאל שואל אחר שהיתה הנבואה מפועל אחר כעצמו שהוא השם יתברך ותכליתה תכלית אחר כעצמו שהוא הישרת האנשים אל ההצלחה למה זה יתחלפו דבריהם ונביאים והסוד

בנין

פרק ט (א) בענין אחד • היא הישרת האנשים אל מול ההלכה ור"ל שם מתחלטים ומשתנים בהדרגתם את מין האנושי לשמחתו :
 (ב) ומראות הנבואה • שם אלה שמתר למה ויתחלמו • (ג) כהרש • שם הרגש כבד • (ד) מכלי הרגש • שאלו הרגש
 בעצמות : (ה) והמדבר כחלוס • הוא גם כן המדבר כחלוס • (ו) אחרת ודרכו • שהוא לשון המדבר בעד עצמו • (ז) כמו אחרתו כגד הנבואה
 כשרקן דלפי זה : (ח) סדכר הנראה כהס • הגדה שמתוך המראה : (ט) הוא אך הראות • שם לאדם עינים להירין והירין עד אשר יוכל לראות
 ולהלץ עמקו טוב • (י) כחלוס
 כדורק • כחלוס שהיא חמת :

ענפים

וער זה הדרך ג' כחל"מ" כחלוס
 אדכר כוכו' כי חלוק' כחל"מ" כחלוס
 דכר"ס כחלוס וכו' עיין לקמן בפרק
 כחל"מ" כחלוס וכו' יתבאר כדברי
 המדבר לפי דעת ר"ל שעיני כחלוס
 אדכר כוכו' אחר על החלומות לודק"ס
 על דכר"ס כחלוס כחל"מ" :

(א) בענין אחד כעצמו (ב) ומראות הנבואה זו
 מוז עד שיראה נביא אחד את השם בתמונה אחת ונביא
 אחר בתמונה אחרת • ונאמר כי אין חלוק ושינוי המראות
 הנראות לנביאים זו מוז ושינוי דרכיהם זה מזה מה שיחייב
 שלא תהיה הנבואה מפועל אחד בעצמו או ממה שיחייב
 שינוי בחק הפועל או בחק התכלית כי מן הפועל האחד
 בעצמו כבר ימשיכו פעולות מתחלפות כפי הכנת
 המקבלים • כי מן האיש שהוא אחד בעצמו הותך השעוה
 ויתקשה המלח • וכן הנפש עם היותה אחת בעצמה
 ובלתי מתחלפת כפי הסכמת הפילוסופים ימשכו ממנה

(ב) בענין אחד מדבר עמו : (ל)
 כולת כלים נשמיים אלא וכו' • כי
 א"ל לאדם לשמוע וולת האזינים
 אע"פ כחלוס כחלוס כלי חוץ
 לכן אחר הכתוב כחלוס אדכר כו' •
 (מ) שהיה כן כחלוס • כי
 כח"מ כחלוס : (נ) ולא
 רבויים : רבוי התמונות :

פרק י (א) רבוי התמונות :
 כו' • ומה שנכרח
 בנתחלה הם התמונות תמונים וכו' וגם
 כס' לנים כפת חמת אלא כו' אחר
 זו : (ב) וולת זה • וכיוצא
 בו

ידם (ואם) מצד המקומות שיראה כחלום • וכן על זה הדרך יתחלפו מראות הנביאים מצד אמצעיים שהנבואה באה על ידם
 ואם מצד המקבלים וזה יראה מכואר ממאמר השם לאהרן ומרים שהיו נביאים ואמראם יהיה נביאם כ' כמראה אליו אחרת
 בתלום אדכר בו לא כן עבדי משה בכל יבית נאמן הוא • מה אלה אדכר בו כמראה ולא כחידות וכו' (כמזכר"ס) הנה פירש
 להם שהיו יתברך בעצמו הנראה במראה (ג) והמדבר כחלוס כמו שיראה על זה לשון (ו) אחרת ודכר וגם הוא המדבר
 בחידות ומשלים והוא המדבר למשה אל מה ומוראה ולא בחידות וכא להורות כי השפע הנבואי באיזו מדרגה שיהיה הוא שופע
 מאת השם יתברך (ז) כמו שאמרנו בגד הנבואה ואף על פי כן הוא מתחלף כפי הכנת המקבלים וכפי האמצעיים שעל ידם
 הגיע בו הנבואה • ולפי זה אין להפלא אם נביא אחד יאמר שראה את השם יושב על כסא רם ונשא אחד יאמר שראהו
 כזקן לבושיה כהלג חויר ושער ראשיה כעמר נקי ואחר ראהו כאיש מלחמה ואחר מעוטף כשליח צבור וגם האמצעיים שהם
 הקולאים השלוחים אל הנביאים נביא אחד יאמר שראה המלאך גוייתו כתרשיש ופניו כמראת בוק ואחר ראהו כאיש
 לבוש הכדים ואחר יראה במרכבה סוסים אדומים שרוקים ולכנים • וכל זה יתחלף מן השני פנים שאמרנו ר"ל
 אם מצד המקבל ואם מצד האמצעי • וכבר ביארנו ר"ל זה הענין בכראשית רבה (פרשה) אמרו שם שאל כתי
 אחר את רבי מאיר אפשר מי שכתוב עליו הלא אר השמים וצד הארץ אני מלא היה מברר עם משה מין שני כרי הארון
 אסר לו הנבא לי מראות גדולות והביא לי אמר לי ראה כבואה שלך הסתכל וראה אותן גדולות אמר ליה הכא לי מראות קטנות והביא
 לו אמר ליה ראה כבואה שלך הסתכל וראה אותן קטנות אמר ליה ומה אהה שאמה בשר ודם משנה עצמן לכמה גוונים בכל
 שפע או שפע מהשם אבל היה חושב שהיה פעל הכח המדמה דעת הפילוסופים והנמשכ' אחריהם וזה אם מצד שאי אפשר
 שעם היותו אחד יראה לנביא בתמונות רבות מתחלפות שהיה זה מביא לחישוב אם הוא מהשם שיהיה מחיבר רבוי או שינוי בחק
 הפועל או מצד שהשכל הנבדל אי אפשר שיתחלף אל בעל חומר • וזה הסתר אותו רבי מאיר במשל המראות • אם הטענה
 הראשונה כי כמו שהדבר יראה בתמונות מתחלפות גדולות או קטנות או ישרות או עקומות או בחידות או עכורות כפי חלוק המראות
 שיראה בהם מצד גדלם וקטנם או היותם ישרים או עקומים או זכים או עכורים • ואף על פי (ח) שהדבר הנראה בהם אינו
 משתנה בעצמו כן השם יתברך יראה לנביאים בתמונות רבות ובתמונות מתחלפות כפי זכות וכוהירות האמצעיים ואף על פי שהוא
 יתברך אינו מתרבה בעצמו ולא משתנה כי השינוי והרבי יאמר מצד האמצעיים כמו שהוא במשל המראות • וכן גם כן משתנה הדבר
 הנראה מצד חלוק הרואים שאם האדם הראה את הדבר הנראה במראה (ט) הוא אך הראות יראה את הנראה בתואר אחד ואם הוא
 חלוש הראות או חשך הראות יראה את הנראה בתואר אחר עם היות הנראה והמראה הם בעצמם הנראים לך הראות בתואר
 אחד • ואם הטענה השנייה כי כמו שהאדם או הדבר הנראה כמראה נבדל מן המראה שהוא נראה בהואן קיומו תלוי בקיומו
 ואף על פי כן נראית תמונתו בהם עם היות שאין כמראה תמונה שתהיה כן באמת בה אלא שהי' נראית כן למראה עינים כן השם
 יתברך אף על פי שהוא נבדל ואי אפשר שישנה הנה הוא נראה לנביא בתמונה מה ורואה שהתמונה מדברת עמו ואף על פי שאין
 התמונה כן במציאות לפי האמת אלא הקול כלכך הנשמע לנביא היא כונת המראה לפי האמת ולא זולת זה • ואם תשאל ותאמר
 והיאן אפשר שיראה האדם מה שאינו כן במציאות ואף על פי כן ידמה החולם (כ) שהוא כן וישמע קול מדבר אליו ואינו כן במציאות
 אחר מדבר עמו הנה אין הענין כן במציאות ואף על פי כן ידמה אמתו כן על זה הדרך מענין החלוס או המראה שאדם רואה בה
 ותהיה הגעת ההודעה ההיא לאדם על ידי החלוס הצורך ההוא אמתו כן על זה הדרך מענין החלוס או המראה שאדם רואה בה
 תמונתו או שומע קול דברים יבין הנביא ענין הגעת הנבואה אליו • כי כמו שבמראה שאדם רואה תמונתו הנבואה הנראית אף
 שאדם רואה כמראה כן במציאות בה כמו שהיא רואה כמו שהיא כמראה כן התמונה הנראית לנביא ידע הנביא שאינה כן במציאות אף
 על פי שהיא נראית אליו כן ושאינה כן במציאות הנראית אליו אלא הגעת הקול אליו או הודעת הענין שהורה עליו המראה שהוא
 אמת כמו שבמראה אף על פי שאין התמונה הנראית כמראה נמצאת בה לפי האמת מכל מקום הענין שהורה עליו התמונה שכמראה
 הוא נראה בעצמו לפי שהוא יורה על הדבר הנראה בה שהוא אמת וכן גם כן כמראה הנבואה הענין הנרמז כמראה הוא אמת אף על
 פי שאין התמונה הנראית אליו אמת בעצמה • ואפשר שלשון כמראה אליו אחרת שנוכר בפסוק (מזכר"ס) ירמו על ענין
 המראה שאמרנו • ועל זה הדרך גם כן הוא מה שאמר כחלוס אדכר בו כי עם שיש הבדל גדול בין החלוס לנבואה כי אין חלום
 בלא דברים כחלוס והנבואה כלה ענין צורך אמתו כמו שאמרנו לפי שאי אפשר שיצייר האדם קול מדבר אליו ואינו כן לפי
 שאי אפשר שישתכח ענין החלוס אמר כחלוס אדכר בו לומר כי כמו שכתבנו ישמע קול מדבר אליו ויראה אדם מדבר ואינו כן לפי
 האמת כן ענין הנבואה האמת אשר בה היא הגעת ההודעה ההיא לנביא והיא הכונה במציאותה כהאל עם היות שאין הקול הנשמע
 אליו בכלים נשמיים אמת (ט) שיהיה כן במציאות ועל זה הוא שאמר רבונו ז"ל חלוס אחד כוששים כנבואה ונתבאר מן המשל
 הזה שהביא רבי מאיר מהמראות שאין חלוק התמונות הנראות לנביאים (ז) ולא רבויים ממה שיתייבכו רבוי ושינוי בחק יתברך
 כמו שאמרנו המראות ושנויים ולא רבוי הרואים ושנויים כתיבם רבוי ולא שינוי אל הדבר הנראה כמראה • ויתבאר מזה גם כן
 שאין השינוי הנמצא בדברי הנביאים זה מזה ממה שיחייב שינוי לא בחק הפועל ולא בחק התכלית וזה כי אף אם ישתנו הדברים
 מצד המדברים הנה הענין הוא אחד בעצמו בהכרח אחר שהוא מפועל אחד לזה ויכול בהן אל תכלית אחד כהכרת זהו מה שאמרנו
 רבותיו וזכרונם לברכה (פסדר"ס) דף פ"ט ע"ה (ח) מננו אחד עולה לכמה נביאים רצה לומר ענין אחד ואין שינוי נביאים מתנבאים בסגנון
 אחד כלומר בדברים אחרים • והוה מה שרצינו לכאור כזה הפרק :

פרק עשירי וראוי שנבאר עתה ציור מציאות הנבואה וחלוק מדרגותיה כדי שתקל הבנת מציאותה וציור חלוק מדרגותיה
 למאמינים • ונאמר כי אנהני נמצא האדם בתחלת יצירתו ריקן מכל השגות (א) ותחלת מה שנוצר בו החושים
 החמשה שהם המישוש והטעם והריח והשמע והראות • ואלו השגות לא יגיעו אל האדם בבת אחת אבל כזו אחר זוכי בתחלת
 צאתו לאויר העולם לא ישיג אלא כותר גסה שבה שהיא השגת המישוש ושינוי בה סוג מן הנמצאות כחום והקור והלחות והיובש
 והרכות והקשי והשעירות והחלקות (ב) וזולת זה • וכשירחק מעט מזמן צאתו מן הבטן ישיג סוג אחר מן הנמצאות יותר דק
 ויותר

(ר) כדורגה השלישית - כלומר כאשר הוא נזכר לעיל מזה כדורגה השלישית של הנבואה : (ש) כמו שאר"ל אין הנבואה וכו' - כונת המספר כזה שר"ל רמזו כד' מדרגות אלו על"ה מדרגות הטבעיות שזכר לעיל חלף שלא רצה המספר להחריף : (ת) וראוי שנתעב כי התקלט הנביאים והזיקים והמסורים קמת בענין וכו' כ"ל : (א) מניחו - מאי חזק מקום שהיא למעלה מבית הכלבים קרוב לטנים ועיין בערוך ערך מקנ : (ב) הכלי - בטן ועיין בערוך ערך כלי :

פרק יא (א) הנבואה תחול

על האדם על המדרגות וכו' - פי' מה שהמרנו לעיל שהנבואה היא תחול על האדם על המדרגות שזכרנו הוא דוקא כשלא יהיה שם שום כח"ל שיהיה כלי להגעת וכו' (ב) כבר תניע הנבואה - על ידי הכח"ל הוא על הכלתי מוכן וע"ד ולכלתי קו הרוח וגומר : (ג) בחור לו כחורכ ואת אלישע וכו' - משמע שקודם זה לא היה אלישע נזרע לאליהו רק שאר בני הנביאים היו משרתים לו ומנעו את עצמם לנבואה ואעפ"כ הגיע אלישע כחמ"ע' אליהו למדרגת הנבואה יותר מכולם אעפ"י שלא היה מוכן את עצמו ונעין מזה לקמן כמ"ד פ"ט : כמו

מחשבתו וישער בשאלה תבואה מיד התשובה כהק"ו ולא לעתים רחוקות אבל בכל עת שירצה והמדרגה הזאת כשיגיע אליה האדם אין ראוי שיקרא אדם אלא מלאך ואין אצלנו מי שהגיע למדרגה הזאת אלא משה רבינו עליו שלום שנבדלה נבואתו מכל שאר הנביאים בארבעה הדברים שכתב הרמ"ב ז"ל בפירושו פ' חלקוהם הארבעה המדרגות שמיננו נבואה והן שרמזו בכתוב שאמר ודבר ה' אל משה פנים בפנים כאשר ידבר איש אל רעהו (שמות ל"ג א') - כי אחר שאמר פנים אל פנים ירמוז שלא היה נבואתו על ידי מלאך ולא שום אמצעי (ד) כמדרגה השלישית - ובאמרו כאשר ידבר איש ירמוז שלא היה במראות הלילה או בדרגה נופלת עליו כמדרגה השנייה אבל משה היה עומד ער ושומע הקול כדבר אליו ולא היה נזרע לזרחה ולא צער כמדרגה הראשונה אבל כאשר ידבר איש אל רעהו בלי שום צער ובכל עת שירצה לכא אל אהל מועד היה שומע הקול מדבר אליו - אמר הכתוב ובא מה של אהל מועד וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת מבין שני הכרובים (שמות ל"ג א') וכן העיד הכתוב שאמר עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם (ס' ט"ו מ') ומיד באה אליו התשובה על זה איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו' (ס' ט"ו ז') וכן בכנות צלפהד ויקרב משה את משפטן לפני ה' (ס' כ"ו ז') ובאתהו התשובה בן בנות צלפהד דוברות :

ואמנם

אי אפשר שיגיע האדם לשום מדרגה כמדרגה הנבואה כלל לא יקדמו לו איתן הארבע מדרגות הראשונות הטבעיות שמיננו (ו) כמו שאמרו רז"ל אין הנבואה שורה אלא על חכם נבון ועשיר ובעל קומה (ברכות דף ל"ב ע"ב) וסנידיו דף ע"ב כי אינו כזה מעלות היו בסולם ארבעה לרמזו שלא קדמתהו מדרגתו הקדש שהיא קודמת לפעמים לנבואה אלא מעלת החכמה היא שקדמת לנבואתו לפי שנטמן בבית עבר ארבעה עשרה שנה כי בוולת זה לא היה הנבואה מגעת אליו ואפילו בחלום שהיא התלת מדרגות הנבואה : (ת) וראוי שהרע כי התחלפו הנביאים והזיקים קצתם מוקצת כענין הרבנות כש"י כי מי שהדבק בשם עליונים רבך חזק עד וישמעו אליו הכחות העליונים לפעול כהיולי העולם כרצונו אם להצלה ולחיות ויריד הגשם בתפלתו וירא החלום וייריד העקרות ויריד האש למטה ויחיה המתים כאלוהו ואלישע עד שכמו שנמצא ברכים הטבעיים שכאשר ישער האדם ברכר שהוא מכושם הטעם או כשיראה את חברו אוכל הכוסר היעורר מאלו הכח המוציא הריר ויוחש (ה) חניכו מאליהו או כאשר ישער המשגל היעורר הכח המוציא הרע להוציא וימתח (ו) הכלי כן הנפש הזכה הזאת וישמעו אליה הכחות הטבעיים אשר בעולם ויתחדש בעולם כרצונו טל או מטר אורות סערות - כי כמו שהכחות הגשמיים נבראו לעבוד את הכחות הנפשיים והכפ שיגור הכח הנפשי על דבר יתעוררו הכחות הגשמיים והאיברים להשלימו בפעל כן הכחות הטבעיות אשר בעולם יעברו את הנפשות הזכות - לפי שכל המציאות כולו כאיש אחד ועל כן ישמעו אליהם עד שכאשר תציר הנפש הזכה הזאת בהתחדש טל ומטר אורות גדולה וחזק אורעש או בקיעת הארץ וכיוצא בזה יתעורר הכח המנהיג את עולם ההו' והתפסד מיד להשלימו - ואפשר שיעבור מדרגת הנביא או החסיד ליותר מזה השיעור עד ישמעו אליו הכחות העליונות לעשות רצונו להוריד אש למטה ולהחיות המתים וזוהל זה להיות כל הדברים נכנעים ומשועבדים אליו הן שיהיה נביא או כלה נביא ויתחלף זה בצדקם ובחסידיהם ובנביאים כפי התחלף מדרגותיהם ברכות הוה - ועל זה הדרך ימשול הנביא או החסיד על הטבע ויחדש בעולם אותה ויפתיים כפי שיעור מדרגתו ברכות - וכן התחלפו החסידים קצתם מקצת כיש מן החסידים שיגיעו למדרגה מן הדקות שיכולו לחדש בעולם אותה ומפתים כחונן הסעגל (תענית דף ל"ג ע"ב) ורבי הנינו כן דוסא (ס' דף ל"ב ע"ב) ורבינו פתחם כן יאיר (חולין דף ל"א ע"ב) וזוהלם אף על פי שלא הגיעו למדרגת הנבואה כלל - ויש מן הנביאים מי שלא יעשה אות או מופת ביסודי כלל כירמיה אוהני זכריה ומלכני - ויש מי שיעשה אות אחת כשמואל שהוריד המטר בתפלתו כימי קציר חטים - ויש מי שיעשה שנים או כישעיה מפלת סנהיכירופואה חקיהו והשבת צל המעלות ויש שיעשה יותר באלוהו ואלישע - ואולם כל הנסים שכאו על ידי הנביאים כולם ישתתפו בשם לא היו מתמידים זמן גדול ולא היו פסודים לכל אולם גדול - אבל כל האותות והמופתים שעשה משה או שכמו על יד משה עם שהיו רבים יותר מכל הנביאים על ידי כל הנביאים נתעלו מהם כשהיו מפורסמים ומתמידים זמן גדול כמן שהתמיד ארבעים שנה ועמד עני יומם ועמד אש לילה - ולזה מה שזכרו אלו התכרלים בסוף התורה בין נטי משה לנסו ולולתו כי אחר שרמז אל ההבדלים אשר בין נבואתו לנבואת וולתו באמרו ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים (דברים ל"ד') ועל הדרך שכאמרו שרמזו אל ההבדלים אשר בין נבואת משה לנבואת וולתו שכלאר ההבדלים כן שיש בין נטי משה לנסו ולולתו ואמר לכל האותות והמופתים אשר שלחו ה' (ס' ל"ד א') להורות על רבויין ואמר לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו להורות על פסודם לענין החולקים עליו ולהורות על התמדתם אמר ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל וזה רמזו למה שאמרנו מהתמדת עמוד הענין יומם ועמד האש לילה לכל ארבעים שנה שהיו בבדבר כמשהאמר הכתוב כי ענה' על המשכן ימסוראש תהיה לילה בלענין כל ביהו ישראל בכל מסעיהם (שמות פ"ג) זהו הדרך בהכנת ציור הנבואה וחלוף מדרגותיה כפי מה שהשפטם החלוקה וההבדל בין נבואת משה לנבואת וכו' נטי משה לנבואת משהאמר הנביאים - וזה מה שרצינו לבאר :

פרק אחד עשר (א) הנבואה תחול על האדם על המדרגות

שכתבנו כשלא יהיה שם נביא יהיה כלי להגעת הנבואה על הכלתי מוכן ואכל כשיהיה שם נביא (ב) כבר תניע הנבואה על הכלתי מוכן בוולת המדרגות - וזה דבר נהאמר מציאותו בשעת מהו תורה שהגיעו כל ישראל טפשיהם עם חכמיהם למעלה הנבואה - אמר הכתוב (דברים כ"ז) את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם בהר מותן האש - ולא למעלה הנבואה בלבד אבל למדרגת פנים בפנים שהיא המדרגה האחרונה כמדרגת הנבואה שא' שיגיע האדם אליה אלא בחסר אליה והיא היתה מדרגת מר"ענה אמר הכתוב אליו ודבר ה' אל משה פנים אל פנים (שמות ל"ג א') ובאמרו כן במדרגת כל ישראל בשעת מהו תורה פנים בפנים ודבר ה' עמוס כהן מותן האש (דברים ל"ד) והוא מוכר כי שם מאות אלף רגלי שיצאו מצרים מורגלים בעבורה קשה בחומר וכלכנסם לא הוראין למדרגה גדולה כון ואע"פ כן הגיעו אליה באמצעות מרע"ה אמר הש"י הנה אנכי בא אליך כעב הענין כעבור ישמע העם כדברי עמך (שמות ל"ט) כלומר אני רוצה לכה אלקיך ולהגלות לך כמדרגה גדולה שהיא מדרגת פנים בפנים אף על פי שאהה בעובי ועבירות החומר הנקרא עב הענין ואינן ראוי אליה וכל זה אני עושה כעבור ישמע העם כדברי עמך וזו היא המדרגה היותר גבוהה שאפשר והוא שישמע האדם כהק"ו קול מלאך אליו כולה ראיית שום תמונה אמר הכתוב (דברי ל"ב) קול דברים אחס שומעים ותמונה אע"פ רואים וזוהי קול רוצה לכה אלקיך ולהגלות לך ובאמצעות משה וזה כפי שיתקל מלכס הספק שהיו מספקין באפשרות הגעת הנבואה אל האדם שעל זה היו המהין אחר מהו תורה ואמרו כי מי כל בשר אשר שמע קול אלהים חיים וגו' שיראה שירא ה' הוא מספקין באפשרות הגעת הנבואה אל האדם עד היום ההוא אבל משה לא היה תמה על הגעת הנבואה לאיש אחד אלא על הגעתה לעם בכללו ועל כן אמר השמע עם קול וגומר (ס' ד' ל"ג) ואחר המעמד ההוא הוור באפשרות הגעתה אמר הכתוב היום וזה ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי (ס' ל"ד) שראו שבאונו בעמד הוסר מלכס הספק הזה - וכן הגיעה הנבואה מאלוהו לאלישע בוולת אלו ההדרגות כי לא היה בכל בני הנביאים מי שלא קדם לשרת את אליהו וללמוד ממנו קודם שיכא' אלישע לשרת את אליהו שהיה כשרע"ה ללכת את אליהו (ג) נאמר לו בחורכ ואת אלישע כן שפט מאכל מחולה המישל לנביא התחין (מלכ"י ט"ו) ובאמצעות אליהו הגיע למדרגה גדולה יותר מכולם - וכן יהושע הגיע למדרגה שהגיע באמצעות משה עד שאמר וז"ל בניאור הענין הוה פני משה כפי המדרגה ופני יהושע כפי לבנה זקני' שבאונו הדור אמרו או ללה לאותה כושרה ואו לה לאותה כלימדה (כתרמ"פ דף ע"ב ע"ב) כלומר יהושע מצד עצמו לא היה ראוי שיגיע למדרגת שהגיע אליה אלא באמצעות משה הוא שהגיע

(ד) כמו שהכחשת ניצוץ השמש וכי' פי' וריחת השמש על הארץ הוא כדמיון וריחת הכדור וכשתרוץ כדור אחד על הארץ ככת לוי הכדור שזור ורוקד למעלה מן הארץ כך השמש כשורמה ככת על הארץ לוי יתור הניצוץ שלה נסב למעלה מן הארץ ויארר סס מקום החוסך וניצוץ מזה כירות מן שרקו' : (ה) לרוך הכנה במקבל וכי' פי' כחיה הכנה טובות ושמות יתר על אלו ד' מדרגות הנכונים כפי' דלמנוה : (ו) כי אע"פ שהוראות לנכונה לפניהם להסידר מדרגות הנכונים :

פרק יב (א) כי הגיע כימה שהגיע

- (ב) כהשלמות האומה כעבור שג' גיע האומה אל השלמות לכן ראו וכו' .
- (ג) וככה . בעולם הכח .
- (ד) שהכלית קודם וכו' . שחס לא ידע בתחלה תכלית הכדור לא היה עמוסה כדבר הכוח ועל כן מוכרח הוא שיגיע דיעת הכל' קודם למעשה .
- (ה) וכילוס נחלתו כל שח' הנכונים נחלתו כעבור האחד :

פרק יג (א) שתתחיל לאומה אחת בעצמה טהרה

מה שהשיג ולזה היה משה במדרגת החמה שחולקת האור לירח והיושע במדרגת הלכנה שמקבלת אור מהשמש ואין לה אור מעצמה ולזה אמרה אין לה לאותה בושה ולאותה כלימה כי לא היה ראוי היושע לנכונה מעצמו אלא מצד מר' עה ועל זה הדרך היה כל הנכונה באמצעות משה על השבעים וקנים אף על פי שלא היו ראויים אליה מצד עצמם אמר הכתוב (מכדכר י"א') וירדה וברתי עמך שם ואצלתו מן הרוח אשר עליך ושמתו עליהם כלומר אף על פי שלא היו ראויין לכך מצד עצמם . ולזה המצא כי כשאמר יהושע אל משה אלמד ומיוד מתנכאים במהנה (סס י"ח כ"ז) השיב משה חקנא אתה לי כלומר אין ראוי לך לקנא בזה כלל בעבור כי הנכונה הזאת כולה חלה עליהם מצד רוח ובאמצעותי . וכינתן כל עם השם היו נכונים מצד עצמם וראויים לנכונה כולתי כי יתן ה' את רוחו עליהם ולא באמצעותי אלא שהם מצד עצמם היו ראוי להחל עליהם מכלתו אמצעי . וענין צורך האמצעי בדבר הזה הוא על זה הדרך כי (ד) כמו שמהכאת ניצוץ השמש בנוף וך בהיר כמראה המלוטשת יתחפך הניצוץ אל מקום השון ויארר המקום ההוא על ידי ההתהפכות ההוא מה שלא היה במאיר קודם זה . כך השפע האלהי כשירד על הנביא השלם יתחפך ממנו על הכלתו ראוי והיה זה מכה אל שיחול הרוח הנכואי על הכלתי שלם או בלתי מוכן לכך ויתנבא אף בזה ההתהפכות יהיה הרוח שיחול על מי שאינו מוכן :

ולפי דעתי שזאת היתה הסבה שתמצא הנכונה באומת ישראל מולתה מן האומות וכארץ ישראל מולתה מן הארצות וזה כי מצד הארון והלוחות שהיוה השכינה שורה עליו היה מתחפך הרוח האלהי כדמות ניצוץ השמש המתחפך ויהי שורה הרוח הנכואי על האיש שתמצאו הכנה מה כדמיון מה שהוא בארון והוא האיש שימצאו בודעות התורה הכתובים בלוחות הכרית באמת כמו שהיה זה כנכונות שמואל שהיה שוכב בתדרו שהיה לו נכונה אליו קול הנכונה מעל הכפרת אשר על הארון שהיה אז שם בשילה והוא עצמו לא היה יודע כי הקורא שלא היה משער בעצמו היותו ראוי לנכונה שישמע קול בעת היקוצה במראה שם בלתי חלוקה ממשתו ללכת אל עליו עד שעזי הבין זה מעצמו כמו שאמר הכתוב (שחול' א' ג') ויכן עליכי השם קורא לניער . ואולם זה השפע הכא על זה הדרך כוללת נביא שהיה אמצעי (ס) צריך הכנה במקבל כלומר שהיה מעצמו מוכן קצת . כי לא שיחול השפע האלהי הזה אלא בהיות המקבל במדרגה ידועה מן ההכנה וכפי הכנתו היתה מדרגת השפע שיחול עליו . וכאל הנכונה המגיעה באמצעות נביא תגיע אפילו על מי שאינו ראוי לנכונה כמו שהגיעה לישראל בשעת מתן תורה או על מי שאינו מוכן אליה כמו שהגיעה לאהרן ומרים באמצעות משה אף על פי שלא היו מוכנים אליה באותה שעה ובעבור זה קרא השם אל משה עם אהרן ומרים כדי שיחול באמצעות משה הרוח הנכואי עליהם (ו) כי אף על פי שהיו ראויים לנכונה לא היו מוכנים אליה באותה שעה . והכן זה כי הוא דבר נכוב בו הרבה מן החכמים למה קרא השם את משה עם אהרן ומרים . וראוי שדעה שהמצא הנכונה על ידי נביא על הכלתו ראוי או בלתי מוכן לא יספיק להשפיע קו המקבל ההוא על זולתו אלא בהמצא הארון והלוחות כאומה וגם כן אחר שנעדר הארון לא היה אפשר שתמצא הנכונה אפילו על ידי נביא על הכלתי מוכן . ולזה לא הגיעה הנכונה לדרך כן נריה באמצעות ירימיה לפי שלא היה מוכן אליה וכבר נגנו הארון . והגיעה לחגי זכריה ומלאכי לפי שראו את ירימיה ויחזקאל והיו מוכנים יותר אליה מדרך . ואולם לא הגיע מהם ללולתם לפי שלא היו כוכין הארון ולא היה השפע שהגיע להם מספיק שיעבור מהם ללולתם אחר שלא היה שם ארון וראיה לדבר כי כית שני היו חסידים ואנשי מעשה וראויים לנכונה יותר מבית ראשון ואף על פי כן לא היה שם נכונה לפי שלא היה שם ארון ומה שהגיע הנכונה ליחזקאל בחוזה לארץ לפי שכבר הגיע אליו בארץ ישראל אמרו רבותינו ז"ל (מועד קטן דף כ"ב ע"א) היה היה דבר השם ליחזקאל בן כוזי הכהן בארץ בשדים על נהר כבר (יחזקאל' ג') היה היה שכבר היה :

פרק שנים עשר עקר מציאות הנכונה כמין האדם אינה כדי להניח העתידות ולסדר עניניו פרטים אישיים עמו שיוודע זה ע"י הקוסמים והחזיון בככבים אבל כדי להגיע האומה בכללה או המין אל השלמות האנושי . וזה דבר כי אורוהו ז"ל בפרק אין עומדין במסכת נרכות (דף ל"ב ע"א) אמרו ויאמר ה' אל משה לך רד כי שחת עבדך (פסוק ל"ג) אמר לו הקב"ה רד מגדולתך כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל עכשיו שישאל הטאו אתה למה לי . הגה באורו בפירושו (ה) כי הגיע משה אל המדרגה ההיא לא היה אלא בשביל ישראל כדי שיקבלו התורה ויקימיה וכן אמרו בהוראת כהנים בתבואה המצוות אשר צוה השם את משה אל בני ישראל (ויק' א' ל"ז ד') זכות ישראל גרמה לו . וכעבור זה אמרו קצת החכמים שהתחלת הגעת הנכונה למשה לא היה על המדרגות שכתבנו בפרק עשירי אבל היה ענין נכונותו של ע"י פתאום ברגו אלהי עם היותו בלתי מוכן ולא ראוי אל המדרגה הגדולה ההיא כדי להגיע המין האנושי או האומה בכללה אל התכלית האנושי ולזה אמר לו השם עכשיו שישאל הטאו אתה למה לי כלומר אם אין התכלית הזה מגיע אין צורך בהגעת הנכונה לנביא . ולזה המצא כי כשאמרן ז"ל כוסכת סנהדרין (דף ע' ומכות דף ל"ב ע"ב) אין הנכונה שורה אלא על הסבבור ועשירי ובעל קומה הוכחו אותו משה כי למה שהגיעת הנכונה לנביא אינו אלא (ב) בהשלמת האומה ראוי שימצאו בו התארים שנמצאו במשה שהיתה נכונות לזה התכלית ולזה היה אחר מזה בעל קומה כדי שהיה מקובל ומבודד בעיני האומה ואם לא ימצאו בנביא אלו התארים שהם לתועלת האומה אין תועלת בהגעת הנכונה אליו . ומה יתבאר לך הטעם למה מנינו תורה מן השמים עקר והנכונה שורש מסתעף ממנו כי כבר היה ראוי שיחיה הענין בהפך שהיה העקר הוא הנכונה ותורה מן השמים שורש מסתעף ממנו אלא שאם היתה הגעת הנכונה אל המין האנושי כדי שיעל ידה ודעו האנשים הדברים האשיים המתחדשים בעולם או כדי שיתחדשו על ידה אותות ומופתים על ענין פרטי כמו שחשב בתחילת המתשבה היה זה ממה שיקשה אבל אחר שביארנו שההכרח המביא אל המצא הנכונה הוא כדי להישיר האנשים אל מול ההצלחה הנצחית כדי שיוודעו על ידה הדברים הנרצים אצל הש"י מחבלתי נרצים וישגי האדם התכלית האנושי בעשיית אותן הצעולות אין זה ממה שיקשה כי אחר שתכלית המצא הנכונה הוא כדי שתגיע על ידה הישרה אלהית למין האדם שהיא תורה מן השמים ראוי שימנה תורה מן השמים עקר לפי שהוא ההכרח המביא אל המצא הנכונה ולזה שמנו הנכונה שורש מסתעף לתורה מן השמים . ומהטעם הזה בעצמו הוא שמנינו ההשגחה שרש מסתעף מן השכר והעונש אע"פ שהיה נראה שהענין הוא בהפך שאחר שההשגחה קודמת אל השכר והעונש ראוי שהיה השכר והעונש מסתעף ממנה אלא שאם היתה ההשגחה בפרטי האנשים על הדרך שהיא כשאר בעלי חיים לשמור מינם היה ראוי שימנה השכר והעונש שורש מסתעף ממנה אבל בעבור שכל היתה ההשגחה הנכונה בעקרים או כשרשים על דרך ההשגחה שהיא כמיני הבעלי חיים לשמור בלבם אבל והעונש עקר וההשגחה שורש מסתעף ממנו לפי שמיני ההשגחה שהיא לשכר ולעונש אינה כמין ההשגחה ההוה כמיני הבעלי חיים שהיא לשמור המין בלבד . ועל זה הדרך תבין בכל השרשים המסתעפים מן העקרים למה נמנו שרשי' עם היותן קודמים אל העקרים וכמו הנכונה שהיא קודמת בשכר אל תורה מן השמים וקודמת גם כן בוכן שהרי קדמה בתבואת האבות לנתנת התורה על ידי משה ואף על פי כן שמנו אותה שורש לתורה מן השמים לפי שכל הנכונות שהיו קודם מתן תורה כולן היו לתכלית נתינת התורה וכן כל הנכונות שנמצאו לנביאים אחר שנתנה התורה היו לתכלית קיום התורה . ולפי (ד) שהתכלית קודם אל הנועל לשאר חסידות כהכרח אמרו רבותינו ז"ל שהתורה קדמה לעולם אפ"י שנה לפי שהוא התכלית שבעבורו נמצא המין האנושי שהוא מבחר הנמצאות שבעולם ההוה וההפסד וכולם נמצאו בעבורו והוא בעבור קיום התורה . וההקש על זה בכל השרשים שאמרנו שהם מסתעפים מן העקרים :

פרק שלשה עשר וממה שראוי שנחקר בכאן . הוא . אם הדת האלהית האחת בעצמה אפשר (ה) שתתחלף לאומה אחת בעצמה בהתחלף הזמנים או אי אפשר לה שתתחלף אכל יחוייב כל שהיה נצחית . וכבר

שד"ת קרא כ"ד י"י תפסת לאומה זו
 על חיה וזן לבד ועתה מעבר הזמן
 י"ד שנתן להם דת אחרת .
 (ב) כל יצויר שתקבל . ח"כ"א"א
 שנתקב : (ג) שחננו מחוייב
 שלא תשנה : שחננו מן הכרית
 לומר שלא תשנה וכו' . (ד) על
 טבע המליחות . כי הטבע בכרסאים
 הוא שרץ להיות מדרגה אחר מדרג'
 כמו החי וחל"כ מדבר וכיוצא בזה
 אבל לא שיהיה הכל כבת אמת .
 (ה) שירוצו כל הדברים וכו' .
 שיהיה הכל בדרך נס : (ו) רלו
 בזה לכל הכתובים כלומר מ"ש סס
 חיים לכל חי פ' לכל האדם חלל לכל
 האברים מכלם אחר :

פרק יד (א) עשייתן :
 עשיית פרטי
 המצוות

וכבר יראה שאי אפשר לדת האלהית שתשתנה וזה אם מצד הנותן ואם מצד הרת בעצמה :
 מצד הנותן כי הדברים הנרצום אצל השם יתברך שהוא הנותן לא יצויר שירצה פעם דבר אחר
 וישתנה רצונו אל שיהיה הפכו רצונו לפניו פעם אחרת כי אי אפשר שירצה האל יתברך היושר
 פעם ויהיה רצונו לפניו העולה פעם אחרת ואם כן למה ישנה האל הרת האלהית בזולתה . ואם
 מצד המקבל כי אחר שהאומה המקבלת אחת כעצמה למה זה השתנה בהמשך הזמן כי אי
 אפשר לומר כי כמו שהנתנה הכריות בנער מתחלפת להנתנה הבחור והנתנה הבחור להנתנה
 הזקן כפי השתנות הזמנים מן הילדות אל הבחורות ואל הזקנה כן ראוי שתשתנה ההנתנה הרתיית
 כפי השתנות הזמנים כי אף אם יצדק זה באיש אחד שתשתנה הנהגתו כפי השתנות עתותיו
 בהכרת לא יצדק זה בקבוץ מדוני שלא יצויר בו ההשתנות הזה שישתנה מן הילדות אל הבחורות
 ואל הזקנה כי החכמה הרתיית תשים כל עתותיו שוות (ג) לא יצויר שתקבל הרת שנוי מצד
 המקבל בזה . ואם מצד הרת בעצמה כי אחר שהמכוון בתורה האלהית הוא להודיע לבני האדם
 צור עניינים שכליים ודעות אמיתיות און זה ממה שיצויר השתנותו כשום זמן כי הרעות
 האמיתיות אי אפשר שיפול בהם שנוי כלל כי אי אפשר שיהיה האחרות אמת פעם והשנויות
 וכיוצא אמת פעם אחרת . כמו שאי אפשר כמה שכבר יצא אל המציאות ונמצא כפועל שנאמר
 שלא היה ושלא נמצא כן . ועל כל זה הוא מבוואר שאי אפשר שיפול שנוי בדת האלהית לא מצד
 הרת בעצמה ולא מצד הנותן ולא מצד המקבל . אלא שכאשר יעניין זה הדעת נמצא (ג) שאיננו
 מחוייב שלא תשתנה הרת האלהית לעם אחר בעצמו . וזה . כי אף אם לא ישתנו הרעות בעצמן
 ולא הנותן בכך אפשר שיפול בו שנוי מצד המקבל לפי שימשלמות כל פועל שיפועל פעולתו כפי
 הכנת המקבלים ולפי השתנות הכנת המקבל השתנה פעולת הפועל בלי ספק וזה לא יחייב שנוי
 בחק הפועל . כי כמו שהרופא יתן הנהגה אל החולה עד זמן משוער אצלו שלא ילדה אר

החולה וכשיגיע הזמן ההוא שנתחזק כבר החולה מהוליו ושנה הרופא הנהגתו ויתיר מה שאסור ויאסור מה שהתיר ואין לחולה
 להפלא מזה כי אין זה ממה שיחוייב שנוי בחק הרופא לומר עקרים שלא נתן בתחלה הנהגה מספקת לכל הזמנים . כי הרופא כשנתן
 הנהגה הראשונה כבר ידע הזמן שיחוייב שיחנה החולה עמו . ואף על פי שלא ילדה אל החולה הרע הזמן הראוי שתשתנה
 הנהגתו היא כפי מה ששער מטבע החולה הזמן שצריך לו כדי שישתנה מן החולי אל הכריות וכשהנהגה הראשונה היתה כוננת
 לתקן טבע החולה אל שיהיה ואינו מוכן לקבל הנהגה השנית הראויה לכך אחר ההכנה שהכיתה הנהגה הראשונה ובהגיע האמן
 ההוא ישנה אותה להנהגה אחרת היתה מכוונת וידועה אצלו בתחילה . כן על זה הדרך איננו חסרון בחק הש"י אם לא נתן בתחילה
 תורה ונהגה מספקת לכל הזמנים . וזה . כי הוא כשנתן התורה ידע שהנהגה היא מספקת עד הזמן שישערה הכמות שיפסיק
 להכין המקבלים ולתקן טבעם אל שיקבלו הנהגה השנית אע"פ שלא גלחו לאדם וכשיגיע הזמן יצוה בהנהגה השנית ואף אם ישנה
 דברים הפך הנהגה הראשונה כך היה מסדר אצלו בתחילה . וכמו שיהיה חסרון בחק הרופא שיצוה לתת המזונות החזקים כלם
 והכשר והיו אל הקמים מהחולי והילדים ויונקו שדים עד אשר יגדלו ואז יתחזק טבעם לסבול המזונות החזקים כן יהיה חסרון בחק
 נותן התורה שיתן הנהגה שיהיה בכל הזמנים למתחילים ולמורגלים אבל ראוי שישנה אותה כפי השתנות הכנת המקבלים ואחר שיורגלו
 בהנהגה אחת דקה יעלה אותם להנהגה יותר חזקה תאות להם כפי טבעם כלם והכשר והיו והמזונות החזקים שאע"פ שאיננו
 ראויים לקטנים הם מוזן ראוי ונאות אל הגדולים לפי טבעם ואחר שהורגלו בו מעט מעט ראוי לשנות הקטנים אליהם אחר שיגדלו
 כמו שיעשה המלמד עם התלמיד שיגדלוהו בתחילה בדבר קל ההבנה עד שיורגל בלמוד מעט ואחר יתקן אותו למדרגה חזקה
 ועמוקה שלא היה ראוי אליה בתחילת המדור וקודם שהורגל . ואם יאמר אומר כי אין ראוי שהקצור יד השם שלא לתת הנהגה
 כוללת לכל האנשים מנער ועד זקן שיהיה בכל הזמנים הנה זה ידמה לשאלת השואל למה לא ברא השם כל האנשים דברים קטנים
 ולעבר עבודתו אין בהם נפתח ועקש וזה היה יותר שלמות אלו כי זה אינו כמו שכתב הרמ"ב על זה וכיוצא בזה שנים שלשים
 מאמר השולשי וכמו שלא נאמר שיהיה שלמות להש"י לברא כל הבעלי חיים בעדו שכל לשבת השם לפי שזה חילוק (ד) על
 טבע המציאות כן אין ראוי לומר שיהיה שבת להש"י (ה) שירוצו כל הדברים בדרך נס ושלא על המנהג הטבעי כי הדבר המוסכם
 מכל החכמים התורניים הוא שהטבע יקר בעיני השם ושלא ישנהו אלא להכרח גדול שאי אפשר וזולתו . ואנחנו אין דברינו הנה
 אלא לפי מה שחייבנו הקושל לפי מה שיתנהו העיון התורני והרצוה לחילוק ולומר שהאל יחדש נסים ונפלאות מתמידים חולקים
 על טבע המציאות הרשות כידורו"ל שאמר שהתורה סתם ושהיא סתם חיים לכל (קדושין דף ל) אמנם (ו) רצונו לכל האברים
 אבל אמרו (תענית דף י"ג) דברי תורה קלירות לעין מלוקמא ללב בוס עקרון לבני מעים וכו' שנאמר ולכל בשרו מורא (מנח"ד ד' כ"ג)
 אבל לא אמר שתהיה שיהיה לכל האנשים ולש"י ולטף ולא כלל הזמנים . ואמת דברינו יתבאר בפרק הבא אחר זה :

פרק ארבעה עשר

כאשר הפשטנו ענין הדעות האלהיות שהיו בעולם נמצא אותן ניהוהו זה הדרך שהיו משתנות
 מהאסור אל ההתר וכן ההתר אל האסור . וזה . כי בתחילה נצטווה אדם הראשון בקצת מצות
 שנהגו בהו האנשי לפי קבלת רבותינו ז"ל עד נח ולנח התיר אכילת בעלי חיים שהיה אסור לאדם הראשון . כי בתחילה לא התיר
 להם אכילת בעלי חיים אלא אכילת הצמחים בלבד אמר הכתוב (בראשית א' כ"ט) הנה נתתי לכם את כל עשב ורע אשור על פני
 כל הארץ ואת כל העץ אשר בו פרי עץ ורע ורע לכם יהיה לאכלה ואח"כ התיר אכילת הבעלי חיים לנח אמר כל רמש אשר הוא
 חי לכם יהיה לאכלה כירק עשב נתתי לכם אכל (ב' ט"ו) והוסף לו מצות אבר מן החי . ולאברהם הוסיף מצות המילה .
 ולמשה הוסיף מצות אחרות רבות ואמר קצת עריות היו מותרות לבני נח והתיר להם דברים נאסרו לבני נח . כי בהבנה לאתר
 שנשתנה מותרת לישראל אע"פ שעדין היא מפורסרת וכן נהגו בהנהגת המושב אבר מן החי עד שהמלות בהבנה . וכן נהגו בהנהגה
 על הגול ואפילו על פחות משה פרוטה מה שאין כן בישראל וכן נהגו הרואה את הכירו גוול ואינו מוחה בידו נהרג עליו ומפני זה
 נחייבו כל בעלי שכם הרניה שראו את שכם נגוול ולא עשו בו דין לפי מה שכתב הרמ"ב בספר שופטים . וכן נהגו שם ע"ל
 אהותו מאביו פטור וישראל נהרג עליה . וגדולה מזה אמרו בספרי על לא תקים לך מצבת אשר שנהגו ה' אלהיך (דברים י"ז)
 אף על פי שהיתה אהובה בימי האבות כלומר ואפילו בימי משה שבשעת מתן תורה נהגו מוצת תחת ההר והקים שמים עשרה
 מצבות לשנים עשר שבטי ישראל ונאסר זה בערבית מואב בשנת הארבעים ויעקב אמר לו השם אנכי האל בית אל אשר משחת
 שם מצבה (בראשית ל"א י"ג) הרי מפורש שאפילו דבר שהיה רך עכדי האל לעשות לכבוד השם והיה מותר גמיר בימי משה כשר
 סיני נאסר להם בערבית מואב לפי דעה רז"ל והרי קצת העריות שהותרו לבני נח נמצא הכתוב ב' יאסור אותם . וכל זה משה
 שירה שהרת האלהית היתה משתנה מן האסור אל ההתר וכן ההתר אל האסור כפי השתנות הזמנים וכן היה נוהג זה הענין באדם
 ונח ואברהם עד שם משה ומשבה משה עד הנה לא נשתנה :

ודעת

הרמ"ב ז"ל שלא תשתנה לעולם לא כולה ולא מעלה ע"כ שם אחד מן העקרים שלא תניסם התורה ולא תשתנה .
 ואחר שימצאנו הדעות האלהיות שהיו עד משה משתנות מן האסור אל ההתר וכן ההתר אל האסור יהיה זה עיקר
 פרטי לתורה משה בלבד . וסמך הדבר בעקר זה אל מה שנזכר בהורה (דברים י"ג א') לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו וכבר
 הטעם בספר המורה לפי שהדבר השנה והשלם אי אפשר להוסיף עליו ולא לגרוע ממנו שלא יפסד השווי והשלמות ההוא ולפי
 שהיתה התורה המימה כמו שהעיד עליה הכתוב (תל"ס י"ט ח') באמרו תורת ה' חמימה אי אפשר שתשתנה כשיום זמן . וזה תורף
 דבריו בזה הענין במקומות רבים . ודבריו בזה צריכין עיון גדול מהיכן יצא לו לרבותינו ז"ל השורש הזה כי אע"פ שהשורש הזה יקר
 הערך מאד אם קבלה הוא נקבל אותה בספר פנים יפה ואם לדין יש תשובה כי מה שנאמר בתורה לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו לא
 בא להזהיר על כלל תועבת ה' אשר שנהגו על הכונת (ה) עשייתן בלבד ולא להזהיר שלא נגדה מלבנו ולא נלמדו מעוכרי בוס'
 לעשות הוספה או גרעון כתואר עשיית המצוה בהיותו הושבים שזה הגדלה לש"י . וענין הפסוקים מוכיח שעל כך נאמר בפרשת
 ראה אבר הכתוב ומזהיר על ענין ע"א כי בריית ה' אלהיך את הנו"י אשר אהב כא שמה לרשע אותם מפניו וכו' השמר לך פן תקנש
 אחריהם אחרי השמדם מפניך ופן תדרוש לאלהיהם לאמר איכה יעבדוהו הגוים האלהות אלהיהם ואעשה כן גם אני לא תעשה כן
 להשם אלהיך כי כל תועבת ה' אשר שנהגו עליו לא תעשה כי נהיה את כלל תועבת ה' אשר שנהגו עליו לא תעשה כן גם אני לא תעשה כן
 מצוה אחת אתו השמרון לעשות לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו ופשוט הכתובים הוא דבר מתמיה מאד אין יאמר השמר לך פן
 תקנש אחריהם אחרי השמדם מפניך וכי מפני שיראה אותם נשמידים מפניו ינקש אחריהם ולמה תלה דרישת אלהיהם באחרי השמדם
 מפניך

מנחת : (ב) ויהי... כלומר מהדבר שאלו ככלל קרבן... ומהר את כל הדבר אשר אכילתו וכו' פי' בענין עבודת הפי' (ג) כלומר...

מפנין אכל הפסוק כך הוא כי לפי שחשש הכתוב שלא יתפתה האדם אחר דרכי העבודה וזה בשום צד אמר כי אולי באדם לטעות ולומר כי מזה שצוה השם יתברך להשמיד עובדי ע"א...

פרק טו (א) שאל מה חטא קונו' עיין לעיל במאמר ח' ע"פ מהענין ק' וכו'...

עונקו על לא תגרעו ממנו וכן שלמה שתקן ערוכין וגטילתידיס עבר על לא תוסיף עליו... ומהר את כל הדבר אשר אכילתו וכו' פי' בתוך עבודת השם...

פרק המשה עשר ראויו שנכאר הטעם אל השינוי הזה שמצאנו שמה שנאמר לאדם והורר לנו ושטמה שהותר לנו נאמר קצתו לישראל...

האדמה מנחה לה' שלא שעה השם אליו ואל מנחתו ואם מפני שלא הביא מבחר הצאן ואילי נביות כמו שהביא הכל מה שטא...

בשך קצת הב' עובי ועכירה ואטימות בגשש כמו שכאר הכתוב זה שאמר לישראל קצת ב' ח' אמר בסוף (ויקרא י"ח ט"ז) לא תשקצו את נפשיו ויבם וגומר ולא הטמאו בהם ונטמאתם בם חטא' לך להורות על שהם מולידים עובי ואטימות בלב וכן אמרו רז"ל (יחל דף ל"ט ע"ב) על זה הפסוק עבירה מטמאת נפשו של אדם שנאמר ונטמאתם בם אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמאתם ובעבור זה אע"פ שבשך קצת הב' מזה טוב ונאה אל האדם רצה השם (ב) להסיר ממנו הטוב המועט הזה שיש באכילת הבשר בעבור הרע וההחזק הכרובים שאפשר שימשך מזה אליו ולזה אמר אכילת הב' לאדם : (ג) יתכן ששאר בזה מוננות נאותים בשיחוד אל האדם בצמחים מוננות נאותים טובים כחטה והשעור וכל דבר שיש בו רע והרע וכל העני אשר בו פרוי עין וזרע רע ולשאר הב' נתן להם לאכילה בלי קצת עשב שאינו בו זרע וראוי להורע וזה להעיר על היתרון שיש בין מין האדם לזולתו מוכ' וחסנו ולדקו והכל יראה את אדם אביהם טורח בעבודת האדמה וזרע חטה ושעורה והרצון ואוכל וזנון מן הצמחים חשב כל אחר מהם דרך לעצמו וכונת כל א' מהם הייתה נכרת מותר מעשיו... כי קולקח לו לעבוד את האדמה לפי שהיה טוב שיש שיש ויהיו לאדם על הב' אלא כזה בהיותו יודע לעבוד את האדמה להיותו נוון ממבחר הצמחים כי אחר שראה האדם נוון מן הצמחים כשאר הב' חשב שרוח אחר לכל ולכונן מזה וזהו הביא מנחה מפרי האדמה לשבת השם על היתרון שנתן לו

האדמה מנחה לה' שלא שעה השם אליו ואל מנחתו ואם מפני שלא הביא מבחר הצאן ואילי נביות כמו שהביא הכל מה שטא בזה אע"פ שנתעסק בעבודת האדמה והעלית בה והביא מפריה מנחה להשם להורות לפניו כעל כל אשר נמלה לה' למה לא שעה השם אליו ואל מנחתו כיהרעה נוהן שכל מקבל טובה מאחד כשהאכילה והושקה שישלם לו טובות מעין הטובה שקבל ממנו ולפי יחוייב להורות לפניו שהלבישו והעשירו ושעשה עמו מה שלא עשה אכיל ראויו שהיה ההודאה מעין קבול הטובה ואם לא התיה ההודאה ויהי אין עליו בזה הפיסה ולא עון אשר חטא ואם על שלא הביא מפרי העין אלא מפרי האדמה כמו שכתבנו למעלה (פ"ז מזה במאמר) לא היה ראוי לעונש גדול שנכבד ע"יו הלא אע"פ הטיב שאת ואם לא הטיב לפחה חטאת רובין וגו' (בראשית ד' ג') וכן יש לשאול אחר ששעה אל הכל ואל מנחתו למה נהרגו ואין לא הנה מלאך ה' ספיב ליראו להציל ממות נפש וכן למה נאמר בשת ויולד כדמותו בצלמו (ס"ט ג') ולא נאמר כן בהבל ששעה השם אל מנחתו... ובמאמר כל זה לפי מה שצאשבו הוא ע"ל זה הדק כי מלבד מה שיש בהרינת הב' אכריות חמה ושטף אף ולמוד המונות רעה אל האדם לשפון דם חנם עוד וליד אכילת בשר קצת הב' עובי ועכירה ואטימות בגשש כמו שכאר הכתוב זה שאמר לישראל קצת ב' ח' אמר בסוף (ויקרא י"ח ט"ז) לא תשקצו את נפשיו ויבם וגומר ולא הטמאו בהם ונטמאתם בם חטא' לך להורות על שהם מולידים עובי ואטימות בלב וכן אמרו רז"ל (יחל דף ל"ט ע"ב) על זה הפסוק עבירה מטמאת נפשו של אדם שנאמר ונטמאתם בם אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמאתם ובעבור זה אע"פ שבשך קצת הב' מזה טוב ונאה אל האדם רצה השם (ב) להסיר ממנו הטוב המועט הזה שיש באכילת הבשר בעבור הרע וההחזק הכרובים שאפשר שימשך מזה אליו ולזה אמר אכילת הב' לאדם : (ג) יתכן ששאר בזה מוננות נאותים בשיחוד אל האדם בצמחים מוננות נאותים טובים כחטה והשעור וכל דבר שיש בו רע והרע וכל העני אשר בו פרוי עין וזרע רע ולשאר הב' נתן להם לאכילה בלי קצת עשב שאינו בו זרע וראוי להורע וזה להעיר על היתרון שיש בין מין האדם לזולתו מוכ' וחסנו ולדקו והכל יראה את אדם אביהם טורח בעבודת האדמה וזרע חטה ושעורה והרצון ואוכל וזנון מן הצמחים חשב כל אחר מהם דרך לעצמו וכונת כל א' מהם הייתה נכרת מותר מעשיו... כי קולקח לו לעבוד את האדמה לפי שהיה טוב שיש שיש ויהיו לאדם על הב' אלא כזה בהיותו יודע לעבוד את האדמה להיותו נוון ממבחר הצמחים כי אחר שראה האדם נוון מן הצמחים כשאר הב' חשב שרוח אחר לכל ולכונן מזה וזהו הביא מנחה מפרי האדמה לשבת השם על היתרון שנתן לו

אמר כזה ממונות לנאפים כמסר וכו' . פי' (ואמר שטעם שאמר לאדם העבלי חיים הוא כדי שיכמן שמה שיהיה לו דכרי' שיש כוונת ראונו להוריה ולבעלי חיים לא נתן כולם כל יוק אסראין כסס ורע להעירו על דבר נכדו והוא כיתרון שיש בין פי' אדם לבעלי חיים כהשאלת הכסף) . (ד) מדעת קין . ויתר מדעת קין : (ה) וזה הכל חס טביט שעת . כלומר שעת משלשן התשלות : (ו) ותחשוב להרוב אדם . כי כסס חושבין שאין לשם יתרון על שאר הכ"ס . (ז) הכנסת המדיני' . שיכנונת עצמם כשררה :

פרק טו (א) וסמי' המדע .
חכמי המדע .
(ב) עולם . כלומר חלת עולם נאמר על זמן קצום כמו אל תמנן נבול נגו'

לו על הצמחים ולא הביא קרבן מן הכ"ח כי לא השב היתרון שיש לו עליהם כעבור האדמה יתרון גדול שראוי להביא קרבן עליואלא שלפי שהיה לו להביא מפרי העץ שהוא מבחר הצמחים ולא הביא אלא מפרי האדמה כלומר מן הירקות שטא כחו למעלה אבל עיקר הטעם היה לפי שיש לאדם על הכ"ח כללוש חושב גם כן היותו אסור בהריגת הכ"ח אחר היותו שוה אליהם לפי דעתו כימות זה הן מותו זה חושב שיעקר הכלימה היה לאכול ולשתות אחר היותו נזון מן הצמחים ככ"ח . והכל היה חושב שיש לאדם יתרון על הבעלי חיים ואכל חשב שהיתרון הזה הוא שיהיה לו ממשלה עליהם ויכבוש אותם והתין לעשות מלאכתו אבל לא שיהיה מותר בהריגתו כי לא חשב שיהיה יראים יתרון על הבעלי חיים בזה ולזה אמר דהכתוב (בראשית ל') והכל הביא גם הוא מבכורות כלומר גם הוא על כונת קין והיה חושב שיהיה האדם אסור בהריגת הבעלי חיים אסלא אלא עורך גבוה ולעשות קרבן מהן לפניו להורות שהיא יתברך הוא שיש לו יתרון על האדם והבמה כי כולם יאבדו והוא יעמוד אבל האדם אין לו יתרון עליהם כי אם בהיותו רועה אותם ומנהיג המדינות וכיוצא בזה ולזה נהרג הכל להיות זה הדעת קרוב מאד מדעת קין ויתר מוכן לטעות כי האנשים ולהמשך אחריו אבל לפי שדעת הכל היה שיש לאדם יתרון על הבעלי חיים וממשלה עליהם ויכול להרוג אותן לצורך גבוה והוא קרוב אל שיוכר על ידי יתרון האדם על הבעלי חיים והכיר מעלת הארון להביא מבכורות צאנו ומחלביהו שעה השם אל הכל ואל מנתחו להיותו קרוב אל השלמות (ד) מדעת קין ולא שעה אל קין ולמנתחו להיותו רחוק מאד מהאמת שחשב שאין לאדם יתרון על הבעלי חיים וגם שלא הכיר מעלת הארון אחר שהביא מפרי האדמה ולא מפרי העץ כמו שאמרנו ואמר לנו השם יתברך למה חדה לך ולמה נפל פנדל לאדם טביט שאת כלומר אמת הוא כדברך כי עיר פרא אדם וילך ואילו יתרון והתשואות על הבעלי חיים בפעל בעת צאתו לאויר העולם אבל יש לו עליהם יתרון ככתב הטיב במעשיו ולהוציא מה שבחאו אל הפעל ולהכיר מעלת הארון ואם ישיב מעשיו היה וזהו הלא אב טביט שאה . וכעבור זה נכנסה קנאה כלב קין והרג את הכל בהיותו נמשך אחר כונתו הראשונה שאין לאדם יתרון על הבעלי חיים ואמר בלבו כי אחר שהשי' שעה אל הכל ואל מנתחו נראה שהיו מותר להרוג את הבעלי חיים ויחשב שאסור יותר מבהריגת אדם מבעלי חיים ולפי שיעדן לא היה בזה הכל ראויה לכל וכל לא הושגה להנצל מכף מעול וחומץ . וכשננלה השי' על קין ועיד לו העונש על כך לא חשב כעבור זה שהיה שפיכתם האדם חמורה משיפוט דם שאר הכ"ח אבל היה חושב כי כמו שהיה נענש על שפיכת דם האדם כן יהיה נענש על הבעלי חיים אחר שלא הותר לאדם להרוג כי רוח האדם רוח הבהמה שורה כמות זה בן מותו זה נשאר זה הדעת הנפטר בקין ובתולדותיו עד שנולד שרת שהזכיר היתרון שיש לאדם על הבעלי חיים כמו שהכיר זה אדם אכזי וזה נאמר עליו ויולד כדמותו כעלמיו זה לבדו היה בעולם אלהים באדם אבל הראשונים לא הכירו מעלת הצורה האנושית אשר בהם שהיא בצלם אלהים ועל אלו השלשה דעות מקין והכל ושת המצא כל האנשים נחלקים לשלושה כתות . כת המושך לסברה קין ותחשוב עבדות האדמה עקר ותקא כמנהיגי המדינות (ז) ותחשוב להרוג אותם כמו שהרג קין את הכל . וכת המושך לסברה הכל ותחשוב (ז) הנהגות המדינה עקר ויסכנו נפשים על זה כמו הכל ויתשבו זה עיקר שלמות האדם כמו שסופר זה על קצת מנהיגי אדם וכן יסכנו המלכים עצמם כסבת השרר' וכאלו זה טבעי להם אחר הכל שיהיה רועה והמנהיג הראשון ונחרג : וכת המושך לסבר' שת ותחשוב עבודת השי' עיקר ותמאס השררה וישאר ההצלחה . ולפי שהיה דעת שה בלתי מושך בתחילת הדעת לא היו נמשכים אחריו רק יתיר סולות אבל דעת קין היה מתפשט מאד בתולדותיו ובעבור זה מלאה הארץ חמס מפניהם כי לא היו חושבים שהיה לאדם יתרון על הכ"ח אלא כל דאלים גבר ולזה היו משיחיים ורכס ככ"ח . וכעבור זה נגזרה גזירה למחות שמם מן הארץ בימי המבול . וכאשר נמחו כולם ונשאר אך נח ואשר אחו בתביה רצה השי' לשרש זה הדעת ולעקור אותו מן העולם וכשיצאנה מן המיכה הקריב קרבן לה' מן הבעלי חיים מדעתו כי האדם יש לו יתרון כל שכלי הכיר ולעבוד בראו יותר מכל והיותו לשם על זה על כן נהקבל קרבנו כרצון כמו שהובט (בראשית כ"ב) וירח' הא' רית הניחות . ולפי שהשי' שוה הדעת אסלא יתוקן אפשר שיטול לדעת הכל ויחשבו בנינו שמה שקבל השי' קרבן אביהם היה כמו שקבל קרבן הכל ויהיו קלקולם הראשון על כן אחר הקרבן מיד מיהר להתיר להם אכילת הב"ח והרומם ואמר להם כירק עשב נתתי לכם אכל כל (ג' ט' ט) כלומר כמו שאפילו קין הודה שיש לאדם יתרון על הצמחים דם האדם נתן הטעם בזה לפי שאין רוחו כרוח הבעלי חיים כי בצלם אלהים עשה את האדם כלומר שיש בו צורה שכלית יותר נכבדת מרוח הבעלי חיים והיה ראוי לפי זה שיתיר להם הכל הבעלי חיים ולא ישיב אחר כחה יתרון על האדם ולזה התירם כדק' כי לעקור הדעת הקורם למחות וכו' מן העולם וכשנתגזרה תורה לישראל שכבר נמתה זה הדעת מן העולם אסר להם קצת הבעלי חיים המולידים עובי ועמירות בנפש ואפילו מה שהתיר להם לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע כמו שהתיר להם יפת תואר על זה הדרך וכן אמרו ר"ד כי תאזה נשך לאכול בשר (דברים כ"ג) למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא להאבדן (מילין ד' פ"ג ע"ח) הנה גלו בפירוש שאכילה הבשר לא היה אלא על צד ההכרת ועל כן נאסר בתחלת היצירה עם היותה מכוון טוב לטובה שזכרנו בתחלת הפרק כשחייב אף על פי שהוא טוב ויותר לאדם קרא הכתוב את הנזיר הפרש ממנו קדוש ונתבאר מכל זה כי כבר אפשר שיהיה הכיר האדם מותר אחר שנאמר ואסור אחר שהותר ואסרן כבר אפשר שנאמר שיוצא בתורה האלהי' דברים ימשך אסורן זמן כפי מה שתגזור ההכמה האלהית ואחר כן יתירם כפי מה שתגזור הכמהית ית' זאק בכתובים ראה על הפן ור' . ואמנם אילו הם הדברים שהיה אפשר שיבא בהם הנסטר' . עוד יתבאר בורה המאמר בעזרת השי' :

פרק ששה עשר

יש מי שחשב להביא ראיה לנצחיות תורת משה ממה שנמצא בכתוב בקצת מצות יזכר לשון חקת עולם ובקצתם לדורותיהם ובקצתם אות היא לעולם . כמו ביום הכפורים (ח) ואסור החדש שנאמר בהם חקת עולם לדורותיהם בכל מושבותיהם (ויקרא כ"ג י"ד) ובשבת נאמר בני ובני בני אתם חקת עולם (ס' כ"ד) וכו' ואלו מן המצוות שנאמר בהם חקת עולם או לדורותיהם או בכל מושבותיהם . וזה אינה ראיה כי יש לבעל דין לחלוק ולומר שמשם ראיה ששאר המצוות עתידות ליבטל אחר שהקפיד על אלו בלבד ועוד כפירוש אמרנו במסכת קידושין (דף ל"ז ע"ב) מושבות דכתב רחמנא גבי חלבוים למה לי לטקא דעתך אמרנא הואיל ובעניינא דקרבנות כתיב בומן דאיכא קרבן ליתוסר הויא דליכא קרבן לא ליתוסר קמ"ל וכן פירש שם למה נזכרה חקת עולם ביום הכפורים ובאסור אכילת החדש מזהלם מן המצוות שיראה מדכריהם שלכן נכתב באלו לפי שהיה אפשר שיעלה על הדעת שלא ינהגו אלו המצוות אפילו בומן ששאר המצוות נוהגות אבל לא באלו הלשונות להורות על נצחיות התורה כלל כי אפשר לומר שבהבטל שאר המצוות יבטלו אלו גם כן . ומלשון עולם או עד עולם או חקת עולם או לעולם אין ראיה שיכבר ימצאו אלו הלשונות ודומיהן על זמן מוגבל לא על זמן ככ"ח . (ב) עולם כמו אל תסגובל עולם אשר עשו אבותיך (ס' כ"ב) שר' ל גבול קדום מוזמן טובלל מבוהין וכן משולם שכרתי עולך (ירמיה כ') וערבה לה' מנתת יהודה וירושלים כמוי עולם (תלמיט ג' ד') וכן עולמים אמר על זמן קצוב אגורה באהליך עולמים (תלמיט א' ה') ישראל נושע בה' תשועת עולמים (ש' ט"ו) שנאמר על השועת מנהרבים . וכן כבר היה לעולמים אשר היה מולפנינו (קהלת ה') רצה לומר זמנים ארוכים . וכן לעולם יאמר על זמן קצר מוגבל כמו ועבדו לעולם (ס' כ"ד) שהוא עד שנת הויובל . וכן עד עולם אמרה חנה והביאותיו ונראה את פניו וישבש עד עולם (שמואל א' ח' כ"ח) שזוה חמישים שנה שהיו עולמו של לוי שנאמר ובמן חמישים שנה ישוב מצבא העבודה ולא יעבדו עוד (מלכים א' כ') ומצא עד עולם על זמן קצר בעל תכלית בלתי דיוע מצל בני אדם אלא אצל חיים יתברך בלבד אמר ישעיה כי ארמון נוטש המון עיר עוזב עופל ובתן היה כעד מערות עד עולם וכתוב אחריו עד יערה עלינו רוח ממרומ' (ישע' ל"ב י"ד) . וכן כל ימי עולם יאמר על זמן קצר מוגבל אמר ישעיה וינטלם וינשאם כלי ימי עולם (ס' ט"ו) וכתוב אחריו והמה מרו ועצמא את רוח קדשו ויהפך להם לאויב והוא נלחם בהם . וכלל אומר שאין לשון ככל אלו הלשונות והדומים להם שיוורה על

(ר) כוונתו שבטל מעין החדשים • כמו שתבאר לעיל בפ"ט וטעם בטול הזה הוא יתבאר בפ' הבא אחר זה •
פרק י"ט (א) ונלמד • ואלו נלמד • (ב) קודם שטמות • וכן נח כיה מומר עליה טעם חזר מן הכי • (ג) אחר
 שטמות • מלמד שטמות • (ד) על קדושת ולמות דבריו • שהורית את ישראל על סמירת קדושת שבת • (ה) ומה
 ומה שטמות ישראל ליריעתו • נסמיה עין בעין ישראל בפ"ק ומה שהטעם דף ק"ט ע"ג • כעשרת הדברות • כלומר חן ראוני
 לאתני אלני דבר שהיה כנגד עשרת
 הדברות • (הרב בעל המוסר
 כתב על קדושתו מיוחדתה שטמות
 כזה ולפעמים כלן בחקונו)
 הנריאם כלל הפסוקים כדלית עשרת
 הדברות וה"ל כשם עשרת הדברות
 חן ראות לשון נכיא לטבל שלא
 כהוראת שמה אחר שטמותו מפי
 הנבונה קן חן לורשות לטבלטוס
 שלח

(ר) כוונתו שבטל מנין החדשים מניסן אבל הנאמר לאדם על פי השם בלו
 אמצעות נביא אין לה ביד נביא לבטלו ואפילו בהוראת שעה • והוא יאמר שהטעם
 האומר לעבור ע"א אפילו לשעה אין שומעין לו אבל אם יאמר שנחלל שבת או שנעבור
 על אחר מן המצוות בהוראת שעה או בעגן שלא יהרוס שרשי הדת ראוי
 שנשמע לו משהו שנאמר אליו השמעון (דברים י"ט"ו) • ואם יאמר השם צוני
 שהתפללו לזכות פלוגי או למלאך פלוגי להורית אמצעי בנינו וענינים לא נאברה
 לו ולא נשמע אליו לפי שורה כנגד אנכי ולא יהיה לך שישמענו מפי הנבונה ואי
 אפשר לשובם נביא לשמוע אל נביא אחר לבטל מרה ששמע היה מפי השם כמו
 שביארנו בתחלת זה הפרק •

פרק תשעה עשר

מכלל מה שאמרו יתבאר שאי אפשר שתשנה הוראה האלהית בשלשה העקרונות הכלליים
 שכתבנו • זה • כי בשמיעת אנכי ולא יהיה לך מפי הנבונה נתאמת להם מציאות הורה מן השמים
 עם מציאות השם המצוה ושהוא משיגה ומענייני לעוברי רצונו ומשלים שכר טוב לירואיו להוציאם מעבדות להתורב כאשר ראו
 בזה שעשה למצרים להענישם וזכמה להם להוציאם וזה אשר הוצאתן מארץ מצרים מבית עבדים להתורב כאשר ראו
 להם מזה עוצם ההשגחה עד שאין ראוי לעבוד לזולתו ואפילו על דרך אמצעיים וכל זה נכלל בלשון לא יהיה לך אלהים אחרים
 על פני כמו שכתבנו • ונתברר אם כי מה שכתבנו בפרק המשה ועשרים מן המאמר הראשון כי השינוי בין הדתות האלהיות לא יבא
 בעקרונות הכלליים • ואולם מה שצריך ביאור הוא אם שאר המצוות שבהן כהורות משה אפשר שישינו על ידי נביא אחר לא • והוא •
 כי כמו שאמרנו שיהי הכרזת בני ישראל להורית משה דברים לך ולזולתם כדברת לך ואלו לא יבא עליהם שישמענו מפי השם
 על פני ששמענו מפי השם נתבאר על ידי משה • כן יש לומר שיש הבדל בין עשרת הדברות לזולתם מן המצוות אחר שיש עשרת
 הדברים ששמענו מפי השם וזולתם מן המצוות נצטוו בהם על ידי משה ואחר שנבשר מן עשרת הדברות וזולת אנכי ולא יהיה לך
 הנביא ראו לשתנות שעה כמו שהבארנו בפרק הראשון • אלא שאם היה הדבר כי שיתנה הוראות שיהיו
 ומה הטעם הוא שבטלו בבית שני מנין החדשים מניסן על פי דרמיה כמו שכתבנו • אלא שאם היה הדבר כי שיתנה הוראות שיהיו
 ביד כל נביא או מתפאר בכוחה לשתנות כל המצוות שבאו בתורה האלהית וזולת עשרת הדברות ולומר שהגיע זמנם להשתנות תפול
 התורה בכללה ואין מקום לקיומה כלל • (ה) וישנאמר שאין רשות ביד שום נביא לשתנות המצוות שבאו בתורה האלהית על ידי נביא
 אחר דבר קשה מאד שאם לן לבת האמניו ישראל במשה לשנות דבר מתורת בני נח שהיה מקובלת מידם קבלה נמשכת מאבותיהם
 שהיו נביאים ולא בא השינוי על ידי משה בפרטי ההכמנות וההנחות ודברים שהם מצד המקבילים כלבד ודברים שאפשר שיפול
 בהם החלוף בין האומות ממה שאפשר שישינו בהם הדתות האלהיות • וזו מן המצוות שבאו בתורה האלהית (פרק י"ב) אבל גם
 בדברים שאין להשתנות שעה כמו שהבארנו בפרק הראשון ויריעת הלואים והתרת כהמה לאחר שח"ט"ו (ס) קודם שטמות ושאר
 הדברים שהיה יראל כיה שטמות לבני נח שנוכרו כפרק ארבעה מיתות (מסדרין ד'ל"ט ע"ג) כמו עובדי ששכחתי כי המה
 וכיוצא בזה כיה ממה שיהנאמר על פי נביא בדת אלהית כבר אפשר שישנה על פי נביא אחר ואם כן איכה נדע את הדבר
 שאפשר שישנה על ידי נביא או יתבטל • ועל כן נאמר שהנראה כזה לפי מה שיהנה העיון התורני הוא שאין שום אדם שראוי לזון
 מקבלתו ואכותו שהוא מקבל בה קבלה נמשכת שנאמר התלת על פי נביא אחר עקרונות הדין והיה עקרונות שבה אמתיים
 על הדר שכתבנו במאמר הראשון (פרק י"ב) אלא אם כן יתברר לכוונת גמור שהשם רוצה לבטל דברי הנביא הראשון שנמשכה
 והקבלה כובנו • ואולם דרך הביור הזה דנו רוא שיהאמת כל שליות השליח השני הוא אמות גמור והאמות הוא אפשר שיהיה
 מצד עשית אותה ומופתים אחר שצמצא אנשים הרבה וזולת הנביאים עושים אותה או מופת אם כלתה ואם בכשוף כחרטומי מצרים
 או באיוויריעה אחרת ועוד שאחר שצמצא הנביאים שאינם שלוחים לתורה על ידי עושים אותה ומופתים כי יאמר שהאות או
 המופת הנעשה על ידי האיש הזה הוא להורות על שליותו להננות על ידי שמה לא נתן לו זה האות רק להורות על נביאותו כלבד
 ולזה הוא כמאמר שאין האות או המופת ראיה על שליותו השליח כמו שכתבנו זה כפרק שמונה עשר מהמאמר הראשון • ואולם
 הראיה על שליותו השליח ראוי שהיה כהורה משה מהטעם שכתבנו בפ"ג מהמאמר הראשון ולפי זה אם יתברר שליותו
 על הדרך שנחבר שליותו של משה ראוי לשמוע אל דברי הנביא השני שבא לבטל דברי הנביא הראשון • ובעבור זה האמניו
 ישראל כדברי משה ע"פ שבאו כדבריו דברים חולקים על הורה בני נח כמו שכתבנו עם היותם מקובלים שהיא אלהית • וזה לפי
 שנחבר להם בירור אמתי שהשם רוצה להתורה על ידי משה שאם לא כן לא היה ישראל ראוי לזון מקבלתם וכן התורה שקבלן
 בואר ומנה על ידי אבותיהם קבלה נמשכת • והביור הזה היה בשני דרכים אם כשנתאמת להם שהנביא האחרון המשה נזר
 המדרגה מן הראשון ואם כשנתאמת להם שליותו השליח האחרון אבות חוק כראשון כי שני המינים האלה נחאכנה בנבואת משה
 ובשליותו אמות גמור • אולם היותו נדול במדרגה מן הראשונים לפי שנעשו על ידו אותות ומופתים גדולים ונוראים שלא נעשו
 כעולם עד היום ההוא כמוהם • וכבר באר המתכות בפרוט אחר וארא אל אברהם אליצחק ואל יעקב כאל שדו ושמה' לא
 נודעת להם (שמות ו') כלומר שנלה למשה בשמו הגדול שהיה יכול להשד על ידו אותות ומופתים גדולים ופורסמים בישינו
 כהנהגו של עולם מה שלא נעשו לראשונים בהם מעולם אלא נסים נהרנים לפדותם ברעב ממות ובמלתחה מידו חרב ואולם
 התאמותו השליח שכל ישראל שמעו אה הקול מדבר עם משה כמו שאמר הכתוב (ס"ט ע"ט) בעבור ישמע העם כדברי עמר
 שאני רוצה לתת הורה על דרך • ומן כן יאמינו בדברך • ובעבור זה היו ישראל מתווייבין להאמיין בדבריו ואף על פי שפתור כל
 דברי הנביאים הראשונים (ג) אחר שנחאמת שליותו על הדרך שכתבנו בפ"ג שמונה עשר מהמאמר הראשון ונתעלה מדרגתו
 נבואתו כמו שכתב בפרק עשרה מזה המאמר • ואולם אם אפשר שיבא בעתיד נכ אחר סוחר דברי משה ושנתהייב להאמיין אליו
 הנה לא יתכן לפי זה • אם לא באחר משני צדדין • אם כשנתאמת היות הנביא ההוא נדול במדרגה ממה שאמר ומה שנתאמת שליותו
 כמו שהאמת שליותו משה • אולם שימצא נביא נדול ממה כבר באר הכתוב המעט • זה אמר אם יהיה נביא כס' ה' במראה אליו
 אחר עו' לא כן עבדי משה בכל ביתי וגו' מה אל פה אדבר בו (מסדרי י"ב) הרי שנתעלית נבואת משה למעלה ממה שהוא בחק
 כל נביא כמו שבא כסוף התורה שלא יקום לעולם נביא אחר כמותו שידעיה' פנים אל פנים שזו המדרגה הוא שישאל משה מהשם
 יתברך ונתנה לו כמו שכתב בסוף התורה ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעה' פנים אל פנים (דברים ל"ד') ולפי זה אם יבא
 שום נביא או כהפאר בנבואה ויאמר שהגיע למדרגה גדולה ממה משה ויאמר שראוי לשמוע אליו לשתור דבר כדברי משה
 שלא כהוראת שעה לא נאכה לו ולא נשמע אליו כי אנתנו נאמר לו שצריך שיאמת היותו נדול במדרגה ממה ומכל הנביאים שכמו
 אחריו שהיו תמידי • והן כשיעשה אותה ומופתים גדולים ונוראים מכל מה שנעשו על ידי משה וכל הנביאים ושישקיע כל החולקים
 עליו כמו שעשה משה לקרה ועתור ונצח כל חכמי הדור ויתגבר עליהם וישפיל כל הקמ' עליו כמו שעשה משה לפרעה ולכל
 חרטומי מצרים וכל חכמייה ושהיו אותה ומופתים שיעשה גדולים ומופתים לכל כמו שהיו נסי משה לעיני פרעה ולעיני כל
 ישראל ושהיו נסים מתמידים כמו שהולך משה עמוד הענין יומם ועמוד האש לילה לפני העם והוריד המן ארבעים ושה כלל הפסוק
 זולת ביום השבת שאלה היה יורד (ד) על קדושת ואמות דבריו וכאלה רבות עמו אבל בזולת זה אי אפשר • (ג) ומה שימצאו
 ישראל לירמיה לבטל מנין החדשים מניסן כמו שאמרנו אפשר שעשו כן משהו דאשכחו קרא ודרשו כמו שכתבנו התוספות בפרק קמא
 דמלתא כי בה ששנה עזרא הכתב כשעלה מן הגולה משום דקרא אשכח ודרש וכתב לואת משנה התורה הזאת (ס"ט ע"ב) כתב
 העתיד להשגות • או לפי שלא היתה המצוה ההיא אחת מעשרת הדברות וגם שלא היתה הכונה בה לבטל דברי משה אלא לעשות
 זכר לגאולה השנית כמו שעשו זכר לגאולה הראשונה שכן היו מקובלים שראוי לעשות לה זכר וכלבד שלא תעקר יצאת מצרים
 ממקומו כמו שאמר רז"ל לא שתעקר יצאת מצרים ממקומו וכו' (כריות דף י"ג ע"ג) • ואולם אם יבא נביא אחר או מתפאר בכוחה
 ויאמר שהוא שלוח השם להננות על ידי ולבטל דברי משה שלא כהוראת שעה הנה זה בלתי ראוי שיאמן (ו) בעשרת הדברות

שם
 רומ
 לם
 הרה
 גלה
 יבור
 יכים
 ימים
 יות
 מן
 עים
 ראוי
 ריגו
 שבו
 בתיך
 זרות
 גלה
 עור'
 עות
 אהבי
 ר לא
 ימים
 אנכי
 הקול
 כורת
 יומר
 ענום
 נוהן

שלושה ישראלית היא נכרתת לחול עליה הנכונה ואם יהיה אדם ממנה

מוקד לנכונה לא ימיע עולמו כתיבה : **פרק כא (א)** חי'אפשר שלא יופן כפשוטו : כי כתיבה לירך לבין דברי העדים כפשוטו הדברים שהם מנינים :

(ב) ולא נאמר נחלף הזמן . שאין לומר שעדותן הוא עכ"פ אחת אלא שהיו טועין בזמן והיו מוכרים שבזמן הזה הבעשה הענין : (ג) על יצירה . אומר מור הוא רמו שלא ילך אחר הוצ'א' (ד) וכו'ונו מצד ענינו לתכלית נכבד . ח'ע"פי שאמר הכתוב והיה יחוקאל לכס מותו וכו' מכל מקום אינו מוכן ממנו שכתביל שהיה להם למופת ככלד הוא נחלף אלא גם כשכיל תכלית ענינו :

פרק כב (א) שלא היה ט"ת וכו' . פירושו שנתקח חסם : (ב) קודר . ומוקדו נודר . (ג) התורה הידוע . חות ה"ח מורה

ויש לתמוה על הרמ"ב כס"ל שגם שפעה וכו' כ"ל שאין לתמוה על דבריו בזה כי נזכר לומר שכונת הרמ"ב כ"ל בזה הוא פי אלוכל ענה שלא תנוסח התורה בעקר ה"א ח"ע"פי שגורם שכתובת מר"ע"ה היא למעלה מכל הכתיבים אשר היו לפניו ולאחריו ושגורם גם כן שאין רלווי לשמוע לדברי הכתיב שגורם לבטל דברי הכתיב כפי נדול

חיים המיד שישגיגה ולזה אי אפשר שתשיג אהה המדרגה הזאת כי דלך שתשיג בהשגת מלאכי השרת אבל להשיג יותר מהם אי אפשר . ולזה לא מניע ממנו השגת אחרים שהיא ידיעת איכות השתלשלות הנמצאות ממנו אלא השגת פניו שהוא השגת דבר מעצמותו שלא ישיגה ולזה . ולפי הדברים הללו אחר שהודרה לו השם יתברך שאלהו כמו שאמר וארעך בשם ראו ענינו כי פסוק ולא קם נביא עוד בישראל כמשה הוא גם מהמיד מורה על גודל מדרגת משה נכונה על כל הכתיבים הבאים אחריו ולזה לא היה שום נביא ראוי לחלוק על דבריו וראוי היה לפי זה למנות נכונה משה שורש פרטי בפני עצמו להור' משה לפי שהוא מורה על נצחיות התורה הזאת . אבל לפי שאפשר לבעל דין לחלוק על הפירוש שאמרנו ולומר

שאמת הוא שלא יקום בישראל כמשה ולא גדול ממנו אבל באומות העולם אפשר שיקום כמו שאמר רבותינו ל"על יום ונשאונה מאד ירום מאברהם ונכה משה וכו' שיראה שאפשר שיקום גדול מבישה לזה שמנו אותו ענף משליחות השרת ולא שורש בפני עצמו לומר שאף אם נודה שיהיה פירוש הפסוקים כדריהם ושהיה אפשר שיקום בעתיד נביא אחר וידול כמשה

הנה א"א לומר שיאמין שום נביא או מחפזר נכונה לחלוק על דברי משה אם לא שיהבאר לנו שליחותו והוא שיחאמר שהוא שליח השם לתת תורה על ידו כמעמד ס' רבוא כדו שנהאמת שליחות משה כמו שאמרנו . ואולם אם אפשר שהאמת זרה בעתיד כשישיבוע כל העם כאחד שליחות השליח כקול ה' אליהם מדבר מתוך האש כאשר היה זה במשה אין לנו עסק בנסתרות כי זה דבר הלוי בחכמת השם כלבד וכל עוד שלא התאמת שליחות השליח על זה הדרך לא נשמע לשים אדם הבטל בדברי משה שלא בהוראה שעה . * ויש לתמוה על הרמ"ב כ"ל שגם שפעה נכונה משה עקר מן העקרין וכיאר ההבדלים שיש בין נכונות משה לזולתה ואמר כי כל הנביאים הקודמים לפניו והבאים אחריו כלם הם למטה ממדרגתו חור לעשית עקר שלא תנוסח הדת ונכונה השגתה ונראה שדעתו לומר שאלמלא העקר הזה כבר היה אפשר לשמוע לנביא לבטל דברי משה והוא תימרה אין נשמע לנביא הקטן כמדרגה לבטל דברי משה שהוא גדול דנביאים הבאים אחריו לפי מה שכתבנו וכו' אלא אם האמר כי דעתו לומר כי פירוש ולא קם נביא עוד בישראל כמשה רצה לומר בכל ימי משך הנביאים אבל אפשר בעתיד שיקום נביא אחר כמוהו ולזה הוצרך לעשות עקר אחד שלא תנוסח התורה . וכבר ביארנו אהנו ש"א שיקום נביא אחר גדול מבישה כשזמן ולא כמוהו ושאין ראוי לעקר בפני עצמו אלא שיהיה מושג דברי משה שגדול ממנו אבל לפי שיש לבעל הדן לחי'וק לומר שאפשר שיקום בעתיד באומות נביא אחר כמשה או גדול ממנו לא שמנו נכונות משה שורש אלא ענף נמשך לשליחות השליח לומר שאי אפשר לבטל דברי משה בשום זמן שלא בהוראה שעה אם לא אחר שיתברר לנו אמתת שליחותו כמו שנתברר שליחותו של משה וכו' לא נצטרך לעשות שורש ולא עקר שלא תנוסח התורה כמו שפעה הרמ"ב כ"ל כי כבר ביארנו שירוא דבר שאין לוראהו מה התורה ואינו עקר בפני עצמו אבל היא אמתה אמתה ודבר נמשך לשליחות השליח כמו שביארנו . וכן נראה מלשון רבותינו ל"ל בתורה כהנים אמרו אלה המצוות (ויקרא כ"ל"ד) מלמד שאין נביא ראוי לחדש דבר מעתה אשר צוה ה' את משה כדאי השליח לשולחו הרי שהלוצחיות התורה והמצוות בשליחות השליח וזה מה שרצינו לומר :

פרק אחד ועשרים

קראת התורה עדות כמו שאמר הכתוב ואלה הארונות את העדות (שמות כ"ב"ה) . אם יקשרו בניך בריית ועדותיו ואלמדם (ת"לס ק"ל"ס) לומר כי כמו שהעדות (ה) אי אפשר שלא יופן כפשוטו (כ) ולא נאמר נחלף הזמן אונעשה לופירוש או צורה באופן שלא

יוזמו או וכחשו העדים ואם העידו שראובן הרג אהר' שמעון באחד בשכר' והוזמו לא נאמר נמרש העדות כאופן שלא יהיו זוממין בשואמר כי כאחד בשכר' רצה לומר בשנה ראשונה לשמטה או שנאמר כי מה שאמרנו שהרגו הוא בעבור שלא נתן לו צדקה להחיותו או בעבור שלא למדו תורה להביאו לחיי העולם הבא לפי שהעדות ראוי שיוכן כפשוטו ואם הוזמו העדים הורגין ולא נמרש דבריהם כדו שלא היו נהרגין כן הרת השם נקראת עדות כעבור שראוי שיוכנו המצוות כפשוטו ולא נעשה להם צורות ופירושים לומר שיש בהם הנאי או זמן כוננל שלא נזכר בהם . ועל זה אמר דוד עדות ה' נאמנה (ת"לס"ח) כלומר שיהיה אמתות כפשוטו והבא לפרש ולעשות צורות ולומר שאמר החזיר היה זמני או נאמר (ג) על יצר הרע וכיוצא כזה ושעקר כל התורה הלוי באכונת הלב ולא כמעשה המצוות עליו להביא ראיה כי אין בידו לבטל המצוות ולומר שיש בהם הנאי או זמן שלא נזכר ואל זה רמו המשוורר באמרו כרו לידים שיחות אשר לא בתורתך (סס"ק"ט"פ"ה) וכיאר שהשיחות הם שאומרים כי כל מצותין אמונה (סס) בלבד ושכר עבר זמנו ושאין צורך למעשה המצוות כלל וכזה השקר דרפוני ועל כן עורני כי אנו צריך לעזרתך שאם לא כן כמעט כלונני בארץ ועם כל זה אני לא עזבתי פקודיך ותהם דבריו כחסדך הייני ואשמרה עדות מיד כלומר שהם כמעט כלונני ואתה בחסדך הייני ואשמרה המצוות כפשוטן שהם עדות מיד כלומר בעדות שיוכן כפשוטו ואין בה כדו שום אדם לפרש ולבטל פשים המצוות . וזה . כי אף הם נמצאו בחזרה דברים רבים החכימו בהם כל החכמים היותם רומזים לענינים נכבדים עליונים וענינים כספור ערן והארבעה נהרות וזולתם לא בעבור זה החישוב מצואותם ושלא יהיו אמתה כפשוטן אב"ר יאמרו שעם היות הדברים ההם נמצאים כן במציאות יש בהם רמו לענינים יותר נכבדים עליונים . כמו שמלאכה המשכן נמצאת כן במציאות והוא רמו לענינים עליונים נכבדים . וכן בטבע ההיה האנושית נמצאה בה הלשון והשיניים והשפתים לצורך האכילה כמו שהם נמצאים כבעלי חיים ועם כל זה הם באדם יותר נכבד שהם בלים אל הדבור והמכבא לשבת השם ולספר תהלותיו שהוא תכלית יותר נכבד מן התכלית שנמצאו בעבורו כבעלי חיים . וכן בעולם נמצאו דברים מצד טבע החיותה כארבע נהרות וזולתם שהם רומזים לענינים יותר נכבדים מהם ועל דרך זה הוא שאמרנו כי ירושלם שלמטה הוא משל לירושלם של מעלה ולא אמרו כן להכתישו מצואות ירושלם של מטה שהיא לענין נכבד מצד עצמו כלומר שיהיה משכן לשכינה כמו שלא נכתב כי מצואות ירוקאל (ד) והיותו מצד עצמו לתכלית נכבד כמציאות אחד מן הצדקים בעבור שאמר הכתוב והיה יחוקאל לכס מותו וכו' שכן המצוות שיש בהם רמו לענינים נכבדים יותר רומזים לענינים עליונים והם עם זה אמתים כפשוטו וכל שכן המצוות שיש בהם רמו לענינים נכבדים יותר רומזים לענינים עליונים והם עם זה ובעבור זה נקראת התורה עדות כמו ש"לומר שהן אמתיות כפשוטן ולא נעשה בהן צורה לבטל הפשוט :

פרק שנים ועשרים

התורה שהיא בדיני חיים לפי משך הקבלה מאבות לבנים היא שנתנה למשה כפינו כלי שינוי כלל וזה כי בזמן בית ראשון שהיו הכהנים ומורי התורה בבית המקדש והתורה מפורסמת בפי הכל א"א לה שתקבל שינוי ואע"פ שהיו בהם מלכים ע"א כן"ג היו נמצאים עמהם נביאים כל אותו הימים עד החרבן ומהירין את ישראל על שמירת התורה ומה שמצינו באשיהו שחרד חרדה גדולה על ה"ת שמצא לקיות הכהן ביתה (ד) לא שלא היה נמצא בידם ס"ת או פתשגן כתב הדת שהרי ירמיה הנביא היה קיים אלא לפי שאמון ומנשה היו עובדי ע"א ומכעיסין את השם עד שאמרו רבותינו כי מנשה היה (ס) קודרת האזכרות וכו' שב"ע א"תחיהם (מכילתין דף ס"ג"ע"ה) לפיכך חשש אחר מן הכהנים שאם ילא ירד המלך הס"ת שכתב משה שיקדור את האזכרות שבו ובעבור זה גנון בין שורת הכהן ואח"כ בימי אשיהו אשר שב אל השם ככל לבנו וכל המצוות ככל התורה משה פשוט אחר הספר הוא ולא מצאנוהו וכשתוקר את דרך הכית מצאנוה חלקיה בין שורות הבנין והיה בעיניו כמוצא שלל רב שלח' המלך לאמר ספר התורה מצאתי כלומר ספר (ג) התורה הידועה שפעה

התורה שהיא בדיני חיים לפי משך הקבלה מאבות לבנים היא שנתנה למשה כפינו כלי שינוי כלל וזה כי בזמן בית ראשון שהיו הכהנים ומורי התורה בבית המקדש והתורה מפורסמת בפי הכל א"א לה שתקבל שינוי ואע"פ שהיו בהם מלכים ע"א כן"ג היו נמצאים עמהם נביאים כל אותו הימים עד החרבן ומהירין את ישראל על שמירת התורה ומה שמצינו באשיהו שחרד חרדה גדולה על ה"ת שמצא לקיות הכהן ביתה (ד) לא שלא היה נמצא בידם ס"ת או פתשגן כתב הדת שהרי ירמיה הנביא היה קיים אלא לפי שאמון ומנשה היו עובדי ע"א ומכעיסין את השם עד שאמרו רבותינו כי מנשה היה (ס) קודרת האזכרות וכו' שב"ע א"תחיהם (מכילתין דף ס"ג"ע"ה) לפיכך חשש אחר מן הכהנים שאם ילא ירד המלך הס"ת שכתב משה שיקדור את האזכרות שבו ובעבור זה גנון בין שורת הכהן ואח"כ בימי אשיהו אשר שב אל השם ככל לבנו וכל המצוות ככל התורה משה פשוט אחר הספר הוא ולא מצאנוהו וכשתוקר את דרך הכית מצאנוה חלקיה בין שורות הבנין והיה בעיניו כמוצא שלל רב שלח' המלך לאמר ספר התורה מצאתי כלומר ספר (ג) התורה הידועה שפעה

פרק כה (א) כי הדבר . כשתראה לידע חוכיות הדבר יבין וכו' . (ב) ספורים ועניינים אחרים . כספורי ספרות נחלוש וכו' . ותמצה היותם פלגם לחליפם בן עשו וכיוצא בזה : (ג) תכונה טובה . מדה טובה . (ד) ולא נרגו על הדם טעור וכו' . כלומר ולא נגאל הדם הרג להרוגם שהרג כמנון פטור וכו' . נגאל הדם ונמנע מהגואל הדם שהוא הרג כמנון פטור וכו' . והיות המספר נהרג ע"י נגאל הדם : (ה) נמנע ונכלתי נמנע . שתאמר על דבר אחד שהוא נמנע ונכלתי נמנע זהו"ל : (ו) והיות המספר האחד כעצמו וזו נספריה וכו' . פ"י כי האחד כעצמו הוא דבר

שלימו עותחלק ולא כן ח"ל לגשות מהאחד וזו נספרי . וזו הוא המספר . הינא כמניס כנון כ"ל ו' וכיוצא בו וכפ"י הוא שלימו עולה כמניס כנון כ"ל ו' וכיוצא בו (ויותר נראה ש"ל שח"ל סיהיה אותו המספר עצמו שתאמר עליו שהוא זון סיה"ז זה המספר עצמו כ"ל כנספר דלפי דברי הכתוב שרשים לא ח"ל למימר חלל היות מספר האחד וזו ח"ל) : (ז) אחר כמנון חלל . כי בעל כרחי יהיה האחד עולה והאחר עלול ואם כן לא יהיה דומה לו מכל צד : (ח) מרובע שקטרו טוה לללנו . כתבאר לעיל במאמר ראשון פל"ס : (ט) כמנון סוכר במאמר הרביעי וכו' : כפרק ל"ט וכפ"י ע"י ע"ס שהוא קוטר מה שנתם בלן : (י) שטעם הרון : תלמים

שלמותם האנושימה שלא עשה כן לכל גוי שידוע להם דבריו וחקיו ואפילו המשפטים שמדרך הדת הנימוסית לדבר בהם ולהנבילים לא ידעום שאר האומות כילא היתה ידיעתם מספקת לשער היושר והשווי האמתי כמו שביארנו והיו וכשפטים כל ידעום . וסוסי הללויה לומר שראוי לשבח השם יתברך על החסד המופלג הזה שעשה עם ישראל להשיג בהם זה המין מן ההשגחה הנפלאה להשפיע להם דברים וחקים ומשפטים מתכמתו ורצונו ויכלתו במה שיושג התכלית האנושי :

פרק המשה ועשרים

הקשה אלי הכס אחד מחכמיהם ואמר (ה) כי הדבר יבין מצד פנותיו אם מצד החומר ואם מצד הצורה ואם מצד הפועל ואם מצד התכלית ואבר כי כשתבחן תורת משה תמצא חסרה בכלל . וזה : כי היא חסרה מצד החומר שיש בה (פ) ספורים ועניינים אחרים שאינם תורה בלומר הנהגה והישרה . ומצד הפועל כי היא תניה הסודות האלהיות הרוכזות על אמנות אלהיות בעלמות מאד שאי אפשר שיוכן מתוכה שלמות הפועל והואווי כלל . ומצד התכלית כי היא לא תניה ההצלחה הנפשית שהיא התכלית האנושי אבל תניה הצלחות גשמייות כלבד . ומצד הצורה כי ההורה ראוי שהיה מקפת על שלשה דברים על מה שבין אדם למקום והם מצות עבודת נקראות בלשונם צירימוני"אליש והם המצות שאדם עושה מצד עבודת האל כי צירי בלשון ציר אלוה ופעל מצות שבין אדם לחבירו והם המשפטים נקראים יודיעי"אליש והם המצות המתחדשות על האדם מצד משאו ומתנו עם זולתו והם המתחייבות מצד הקבוץ המדיני . ועל המצות שבינו לבין עצמו נקרא מור"אליש והם המצות שאדם עושה אותם לקנות (ג) המונה טובה כנפשו מיראת הטא ועונה ומיוצא בתי שהן מקנות כנפש טובה טובה . ואמר כי כשתבחן תורת משה בשלשה מיני המצות המוצא חסרה בכלל . כי במה שבין אדם למקום שהן מצות עבודת הרוצה לומר כהוראת דרכי הענוה הנה היא חסרה כי היא הצוה בהריגת הבעלי חיים ושרפת הכשר והחלב והואת הדמים וזריקתו שהן עבודות מזהמות מה שאין כן בדתם כי עבודתם נקיה כלחםובין . ואם במה שבין אדם לחבירו שהן המשפטים והם המצות לפי שהתירה הרבית שאמרה לנכרי תשיך (דברים ל"ג כ"ח) וזה דבר משהית הקבוץ המדיני וצוהתגססן שרוצה כשגגה יגלה עד כותהתגססן הגדול וזה עונש בלתי שוה כי פעמים יהיה הרבה ופעמים יהיה מעט ועוד שהרוצה כשגגה אין לו משפט מות כן הרון ותורת משה התירה המולגואל הדם (ד) ואם הרגו על הדם פטור ונמצא לפי זה ההורג כמיווד פטור וההורג כשגגה נהרג מר שאין כן כדת שלום הכל תלוי ברעת השופטים . ואם כמה שבין אדם לעצמו כי לא תצוה תורת משה רק בכשרון המעשה לא כשהרת הלב מה שאין כן בדתם זה העולה מכלל דבריו אותו חכם . וזאת היתה תשובתי אליו כי כל הדברים הללו הם בהפך האמת מכלי הכנה ועיון וידיעה בדרכי התורה . וקודם שאשיב על דבריו אציע הצעה אחת שאין ספק בהאצל כל בעלי שכל . והיא :

שדבר שתבא האמונה בו ראוי שיהיה אפשר לשכל לציר מציאותו אף אם היה נמנע מצד הטבע כמו שהתבאר במאמר ראשון פרקים ועשרים . כי הנמנעות מצד הטבע כקריעת סוף והתהפך המטה לנחש ושאר האותות והמופתים שכאו בתורה או נכרו בדברי הנביאים אחר שאפשר לשכל לציר מציאותם כבר תבא האמונה בהם כשש יוכלת ביד האל להמציאם ולהרשים . אבל מה שאפשר לשכל לציר מציאותו כהיות הדבר (ה) נמצא וכלתי נמצא יחד בבכת אחת או היות הגשם האחד בשני מקומות מתחלים בעת אחד (ו) והיות המספר האחד בעצמו וזו נפגד יחד כל זה וכיוצא בו כמה שאפשר לשכל לציר מציאותו אי אפשר שתבא האמונה בו ולא יתואר האל ביכולת עליו . כמו שלא יתואר האל כשהוא יכול לברוא (ז) אחר כמנון מכל צד ולא להמציא (ח) מרובע שקטרו טוה לצלעו ושמה שכבר עבר כי זה אחר שאין השכל יכול לציר מציאותו לאיתואר האל ביכולת עליו לפי שהוא נמנע בעצמו . ועל כן אפשר שתבא האמונה בו כי אין האמונה בנמנעות משה שיתן שלמות כנפשי . שאם היתה האמונה בנמנעות בעצמן נותנות שלמות כנפשי היתה השכל ניתן באדם לבטלה ולא היה יהרון לאדם על הבעלי חיים אחר שאין לשכל מכווא בהאמנת מה שתבא האמונה בו . ואחר הצעה זו ואמר כי כושראמר שנתרת משה הוא חסרה מצד החומר זה אינו כי אין דבר בתורת משה ולא שום ספור שאינו הכרחי להורה אם ללמוד או זה דעת או מוסר או לכאר או זו מצוה ממוצת התורה . כי אף ותמנע היתה פלגש לאליפן עשוי (כרופית ל"ו ח"א) היתה צריך לכתוב בו להבדיל בין שטק שצוהתה התורה להחרימו ובין שאר בני עשו שנאמר עליהם לא תתעב אדומי כי אחיק הוא (דברים ל"ג ח"א) וכן כל שאר הספורים הם לידועים הן וכבר האירכו מפרשי תורתנו בכל פרט ופרט מהם . וכן מה שאמר שהיא חסרה מצד הפועל לא כתבה תאירי האותיות הנהגה הדבר בהפך כי היא כתבה כפירוש שורש האחדות והרחקת השמות ויבארה שהשם יתברך נמנע . בהשיגה אחר הכתוב כי לא יתאני האדם תוי (עמות ל"ג ח"א) וכתבה שמה שיושג ממנו יתברך הוא מצד המדות שהוא מנהיג בהן . בריותיו כמו שיבאר זה למשה כשאמר הויעני נא את דרכיך ואדעך למען אמצא חן בעיניך (סז) שהודיעו יתברך כי ה"ג מדות שבהן הוא מנהיג את בריותיו הן דרכיו שאפשר לאדם הידיעה בהן בין רב למעט כפי התחלפות מדרגות המשיגים אבל תאירי עצמו אי אפשר שיושגו . ולזה בעצמו הכתישה גם כן הגשמות וההורה מלהאמין בו אמר ונשמרתם מאד לפנשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה וגו' פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל תמונה כל פסל (דברים ל"ט) . ואולם מה שאבאר שהיא חסרה מצד התכלית שלא הזכירה ההצלחה הנפשית זה אינו כי כבר הזכירה לחכמים ברמו (ט) כמו שזכור במאמר הרביעי בעזרת השם יתברך ומה שלא בארזה זה ביאר רחבלי שהורה לל נתנה לחכמים ולמשפילים כלבד אבל לכל העם מקצה גדולים וקטנים חכמים וטפשים וראוי שיבארה דברים מוכנים לכל וראויים שתבא האמונה בהם והדברים המושגים בהרגש לכל יותן בהם האמונה גדולה והדברים המושפילים הכלתי מושגים בהרגש וכלתי מוכנים אלא לחכמים לא יותן בהם האמונה כלל אבל יאמרו ההמוני כי מה שהוא בלתי מושג לחוש הוא דבר רחוק ושקר . ולזה יעדה תורת משה דברים נשמיים בפירוש נראים לעין ומשיגים לחוש לכל העם מקצה דברים שכלליים בלתי מושגים אלא למשפילים ברמז כדי שיכירו כלם איש ואיש כפי מדרגתו שעל ידי התורה יושגו כל ההצלחות הנשמייות והנפשיות כל זמן שלא שלא יגרום החטא ויהיה השגת הגשמייות שאין מדרך הטבע שיושגו ראה על הנפשיות וכבר העיר על זה בלעם שלא היה מאומת ישראל והיה חכם גדול ונביא ואמר המות נפשימות ישרים ותהי אחריתי כמיהו (כמדבר ל"ג ח"א) שיראה שמצד הכמות או נכואתו השיגו שיהיה לישראל אחרית ותקוה אחר הכות עד שהיה כוסף שאחר שימות תהיה לו אחרית ותקוה בישראל לפי שהוכן שההשגחה בעולם הזה ראה על הצלחתו בעולם הבא וכל שכן כי בהיות נסים מתמידים באומה שלא כדרך כמנהגו של עולם שהיא ראה על הצלחת הנפש בעולם הבא כמו שכל זמן בית ראשון היתה הנפואה נמצאת בישראל המיד ואף כבית שני שלא היתה השם נכואה היו נענים פעמים ככת קול והיו נסים אחרים מתמידים באומה כמו (י) שתעשה הארץ ככל שנהר ששית כשכמות התכואה לשלש השנים כמו שאמר וצוית את כרכתי לכס בשנה הששית ועשתה את התכואה לשלש השנים (יוקרא ל"א ח"א) וכמו שכתב שנת השמיטה שאמר הכתוב הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך וכו' (דברים ל"א ח"א) . היו כלם עולים בתג הסכות לשמוע את התורה ואמר הכתוב ולא יחמדו איש את ארצו בעלותו וכו' (עמות ל"ד ח"א) . ונסים אחרים מתמידים שהיו במקדש כמו שמנו אותם כמסכת אבות ובמסכת יומא אמרו שהיה לשון של הזורית מלבין ככל שנה ביום הכפרים ונסים אחרים שמנו אותם שהיו מתמידים באומה מה שלא נמצא באומה אחרת אומה כמנון מורה על אמתת אמונתם . ומה שיבארה ראה במצלת המאמינים באמונתם אינה ראה כלל אחר שמצאנו קודם שנתנה תורת משה יותר מאלפים שנה שהיו כל האומות עונדים ע"א זולתי יהודי ונגלות כאבות ודומיהם ואף על פי כן היו כל האומות מצליחות כל אחת ואחת במלכותה המיוחדת להווי עוסדות בשלורה וכדשקט ואף משנתנה תורה היו כל האומות עונדי ע"א זולתי ישראל והיו מצליחות כל אחת במלכותה . ואין הצלחה סתריב ונכודנצר

על תפילות הפועל המקדש שהעולם כלמד הנזכר בדבור וכו' וכו' :
 ומה שיש לעיין בזה לפי דברי המחבר הוא - כלן חפצו של צבור שזכור
 בדבור וכו' נפשת ימי הבריה כמו שנלמד כי מטעם ימים עשה ה' וכו'
 בראשית וכו' היו בל אורות כי הם על תפילות הפועל המקדש וכל על הפועל
 ברקו - ובפרק י"א מתאמר לאנן
 מוכרחים הם בהדין כי ימי הבריה
 קודמים על תפילות הפועל ברקו וכו'
 הנראה גם מדבריו שפועל המקדש
 ופועל ברקו הוא ענין א' וז"ל כי
 מוכרחים היו לומר תפילות השמים הוא
 ענין א' וכתב להורות על העקר א'
 שהיו תפילות השם הפועל ברקו וכו'
 כי נסדר שנמלא כתוב כי בראשית
 לכרתיים ומקדשת תפילות זה על
 זה וידוע וכו' כל זה תמו שורה על
 תפילות הפועל ברקו וכו' ע"כ -
 וכן הוא מוכרח כמאמר ב' ר"ש פ"ד
 ע"כ כל זה הוא סוד דעת המחבר
 שכתב וכו' ע"כ נבנת המחבר כזה הוא
 כי גם כשרת בראשית נזכר תפילות
 הבריה מכל פרוטפט של כל יום
 יום כפי ענינו ומכאן גם כן
 דברים נחלוק בקריאת האמן של על
 פי סגנון כריתות הגמלים כיום ג'
 תפילות המאורות הם סבה לזה
 כיון ד' וכו' כזה הוא סגנון המדר
 הנזכר גם כריתות הפועל כנגנו ודק
 להשיג תפילות הפועל המקדש וכו' חריתיות
 וכו' - ונראה בדבור וכו' שזכור בו
 הבריה דרך כלל עשה כשפת ימים
 ולא נזכר בה סדר הבריה ותפילות
 פרטי המלאכים לכן היו נדרמז כפי
 אס תפילות הפועל המקדש לכלד וקיים
 לו הומוק הוא קצת :
שגם הפועל וידי כריתות
 הפועל וכו' תפילות כגליון
 שהקפד

ולא יגדו בו מנהג בויון כמו להשיב בשמו לשקר וזהו
 לא השיא את שם ה' אלהיו לשוא - ואחר זה ראוי שיקבע
 להם זכר ליום שבת המדינה ומתוך כך יזכרו שיש להם
 ארון שבנה המדינה ויזכרו איה היתה ישיבתם בתוכה שהיו
 עבדים והוציאתם לחירות - ובעבור זה צוה עליהם לשמור
 את יום השבת להורות על חרש העולם ועל יציאת
 מצרים מעבודת לחירות והוא שאמרו רבותינו וזכרונם
 לברכה (ברכות דף כ"ע א' וראש הפסוק דף פ"ז ע"א) ומצד דף
 כ"ע (ב) : זכור ושקור בדבור אחד נאמרו - כלומר כי השבת
 לא בא להורות * על מציאות הפועל המחדש העולם
 בלבד הנזכר בדבור וכו' * כי גם הפילוסוף יורה
 במציאות הפועל ואין כי שיכתיש זה וזלתת אפיקורוס
 אבל עקר השבת בא להורות על מציאות פועל ברקו
 המיד וגם אחר בריאת העולם כמו שזכור זה בדבור שמור
 שזכרת בו יציאת מצרים שהזכר מהוכה שהשיטת יתברך
 עשה במציאות הפועל ברקו ולא בעת בריאת העולם
 בלבד אבל גם אחר שנתחדש הוא משני ומשנה הטבע
 לעשות הפעולות בכל עת כמו שעשה בציאת מצרים
 להוציא מלב האומרים אין כל חדש תחת השמים ועל כן
 אמרו כי זכור המורה על מציאות הפועל ושמו המורה
 על מציאות פועל ברקו תמיד על צד ההשגחה שניהם
 בדבור אחד נאמרו כלומר בדבור מצות השבת כיהכונה
 בו להורות על מציאות פועל ברקו תמיד ומשגחה לא על
 מציאות הפועל בלבד - והנה זה כי הוא נפלא מאד בפירושו
 המאמר הזה שלא ראיתי לאחד מן המפרשים בו ביאר
 מוספיק : כיון מי שאומר כי בעבור שלשון זכור יורה על
 מצות עשה ושמו על מצות לא תעשה כמו שאמרו
 רבותינו וזכרונם לברכה (ערוכין דף ל"ז א') השמר פן
 ואל יאנו לא לא תעשה אמרו כי עשה ולא תעשה שניהם
 הברתיים במצות שבת מצות עשה להורות על חרש
 העולם ולא תעשה שהוא השכיחה מובלאת זכר כי השם
 והכרך הוציאת מעבדות לחירות כי למה שהעבד אי
 אפשר לו לשבות ממלאכתו הנה בשמיחה ממלאכה הוא
 זכר ליציאת מצרים ולפי דבריו של זה המפרש לא היה
 ראוי שיזכר הכתוב לא תעשה כל מלאכה בדבור אחד נאמרו - ויש מי שכתב כי במנהג בשלות יזכר ליציאת מצרים כיהעבד אני כיון לנח ואף אם תהיה
 המנוחה מעשרה לעשרה ימים יהיה כוזב ליציאת מצרים ואולם כהיות המנוחה משבעה לשבעה ימים יש בה זכר
 חרש העולם כי עשה ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וכו' השביעי שבת ונפש ועל זה אמרו זכור ושמו בדבור
 אחד נאמרו ואין זה מתיישב (ה) למד לא היתה הכל זכר לחרש העולם ואם תאמר שבא לבאר שיש למצות שבת
 ששבתם מהתפלות אין צורך אל שיאמרו בדבור אחר כי כמה מצות לא תעשה וכו' מהתפלות ולא אמרו עליהם
 שנאמרו בדבור אחד - ואולם לפי מה שכתבנו צריך שיאמרו שני הדבורים אחד האחד להורות על מציאות הפועל
 למציאות השבת והשני על היותו פועל ברקו ומשגחה תמיד (ו) ואין אחד מספיק וזלת האחר ועל כן היתה יום שבת מורה
 על שתי אלו הכונות לפי שהם הנהיגות מצד הארון - ולפי דעת רבותינו ז"ל לעודי במצות שבת - כונה אחרת והוא
 שאמרו במסכת שבת הכל מודים כי בשבת נהנה תורה לישראל ולפי זה יוכלו במצות שבת שלשה עקרי הדת הכוללים
 במציאות הפועל וההשגחה ותורה ה' השמים ויהיה שבת גם כן זכר ליום שגלה עיתים המלך במדינה וישקבלו עליהם
 אר עול מלכותו אבל בעבור כי הכונה הזאת אינה נכרת אלא (ז) פעם אחת בשנה לא נזכרה בתורה בפירושו הוי
 שמצות השבת מחייבת והכרתית מצד הארון כאלו הוי בחינת שוכרו - ואחר כך אמר כבר אר אין אר ארץ
 לפי שהוא כן הידוע שאין המלך נשקט מלכותו נבלה בכל יום לאנשי המדינה והוציאת מעבדות לחירות הנה הכתוב אחרים שלא
 שיהיה המלך אל המדינה את קבלת עול מלכותו ושהמלך כנה המדינה ושהוציאת מעבדות לחירות הנה הכתוב אחרים שלא
 הרגישו בעבדות כלל ושלא ראו כניסת המלך במדינה יבאו למרוד ולחשוב שהמדינה היתה שלהם תמיד ושאינ להם מושל עליהם -
 ואין דרך לצאת מן השטות הזה אלא בהיותם נכונים אל האכות ומקבלים המוסר מהם כי הם יודיעו את כניהם אין היו עבדים ושאריו
 אחד הוציאתם לחירות והוא שבת המדינה והשכנת אותם בתוכה - ולזה היתה מן ההכרח כדי שלא תשכח ממשהל המלך מעל
 המדינה והטובה שעשה עמהם שהוציאתם מעבדות לחירות שיכניעו הנבים ככל דור ודור אל האבות ויקבלו דברי מוסר
 עליהם ובעבור זה בא הדבור החמישי שהוא כבד את אביו ואם מן להזיז על הקבלה רוצה לומר שימשך האדם לקבלת האכות
 שזה עקר כולל לכל הדתות שלא יצאו מציאותם אם לא יהיה האדם נשבע לקבלת האכות והכניו ותהיה לא מנינו אותו
 בעקרים ולא כשרשים להיותם מצוה פרטית אם כן האכות ככד את אביו ואת אמוך ואם מן החכמים לא הסור מן הדבר אשר יגיד
 לך וימן ושמאל - ונשלמו כזה הדבור כל הדברים ההכרחיים אל האדם כבהיותם מה שיכניו לכן השם והכרזת המצוות
 על העבד לעשות כבהינתן הארון - ואחר כך שב להזיז על הדברים הכוללים שהם הכותיים אל האנשים כבהינתן היותם וההקיימם
 במדינה כדי שישלם הקבוץ הכרתי - והדבור הראשון מהם הוא שצריך שישמור את גוף חבריו וזהו לא תרצח - ושישמור
 ממונו וזהו לא תגנוב (ט) כפי פשוט הכתוב - ושישמור הדבר שהוא ממוצע בין גופו וקניינו וזהו אשהו כי היא מצד מר
 (י) כאלו היא גופו ומצד מה כאלו היא קניינו וזהו דבור - ואחר כך שב להזיז על הקבלה רוצה לומר שלא יספיק לאדם שיהיה
 מלהזיק את חברו בפעל או בגופו או בממונו או באששתו כי גם צריך שיהיה שלא יוקנו אפילו בדבור והוא לא תענה ברעך עד
 שקר - וגם לא כמחשבת וזהו לא תחמוד אשת רעך וזהו שבתו
 הדברים הכוללים ההכרחיים אל האדם כבהינתן חייתו כאשר הוא הכרתי להשתתף עם זולתו כמו שמכתבו במאמר הראשון
 (כרך א') ולזה היו אלו העשרה בשתי לחות להורות שישני אלו העניינים עם היותם נבדלים זה מזה הנה הם הכותיים
 לשלמות האנושי - האחד כבהינתן (כ) שלמות האדם מצד עצמו - והשני כבהינתן חייתו (ל) תלקמדינה - ולזה
 היו החמישה ראשונים בלוח אחד להורות שאלו הם כלל אחד מיוחד בפני עצמו - ובשני אלו הכוללים נכללים המצות כשיעויין בהם
 ועל דרך מה שאמרו רבותינו ז"ל בהורח כהנים (פ"ד דף ע"ה ע"ב) ואהבת לרעך כמוך (ויקרא י"ב) רבי עקיבא
 אומר זה כלל גדול בתורה כעזאי אומר זה ספר תולדות אדם (בראשית פ' א') זה כלל גדול מזה ועל הדרך שביארנו בפרק כ"ד
 מהמאמר א' :

פרק כז (א) 'או כשיעור שיפיקו' - ר"ל או שיעורו של ספר
 מה חבל לא כשיעור שיפיקו כו' : (ב)
 העבר - רוצה לומר כיון שהפיקם ל'א' נחל עתה כי כער עבר זה
 הזמן : (ג) מהכמה המדברת - על הרך משל קו אחד מעשר' אמות

הקשה על המחבר ח"ו הוא קאמר בלתי נכון כי הפילוסוף לא יאמר
 שא"ע פעל העולם מלא עולם א' עולם ולא יקו הפילוסוף שם הפועל כאלו
 יקחו התורתיים כי הם יל'איו כער הפסוק ויקראו פועל על א"ד ההרכבה
 וכו' וקראו סבתו פועל וכער בלא טעמים וכו' א"ף שהפילוסוף בלתי לא

פרק שבעה ועשרים

כאלו גורל יהיה בידך בעש' המצו' שהכל הולך אחר כונת הלב כמו שאמר רבותינו וכוונתם לברכה רחמנא לכא בני (מנדרין דף ק"ט ע"ב) ולפי זהו שביעור שיפיקו להקנת השלמות האנושי ולא לחלק ממנו שיהיה מורגש. ויש עושה מצוה אחת הספיק יורה ממצות הרבה כפי כונת העושה אותה לקנות חלק גדול מהשלמות. ואחר שהענין הולך אחר הכונה יתבאר מזה גם כן שכל המצות שבתורה הן שהיו מצוה עשה או מצוה לא תעשה הם דרך להקנות השלמות האנושי או מדרגה מהממו בהיותן נעשות על הכונה הראויה. כי לא תעשה המעשים הטובים בלבד הביא את האדם לחיי העולם הבא אבל גם ההמנע מעשות המעשים הרעים מפני ראת' יתן שלמות בפש. וזה - כ"ל מ'ה שבא מפורש בתורה והלכת בדרכיו בדרכי השם היא עקר העבודה שיעבוד בה האדם את השם ונמצא המשוור מפורש שמו שהוא נמנע מעשות רע מפני יראה השם נקרא הולך בדרכי ה' אמר אשרי תמימי דרך החלוקים בהורת ה' (ת"ס ק"ט ע"ב) כלומר אשריהם המון המאמינים הנקראים תמימי דרך שאינם מתחכמים על השם אבל הולכים בהתייבות בהורת' השם יתברך וכיאר שהחלוקים בתורת' הם השומרים מצוהיו בכונת הלב. ולזה אמר אשרי נוצרי עדותיו בכל לב ידרשוהו (סו) זכוי שלא ידומה שאין נקרא הולך בדרכי ה' ולא נוצר עדותיו אלא השומר מצוה עשה כי מצוה לא תעשה לא יצויר שהיהו שלמות בפש. לזה אמר אחר זה א"ף לא פעלו עולה בדרכיו הלכו כלומר לא הנמנעו מעשות עולה בכונת הלב נקרא הולך בדרכי ה' והוא שאמר בדרכי ה' הלכו. וכן אמרו רבותינו וכוונתם לברכה ישכיל עבר עבירה נותנין לו שכר בעושה מצוה. ואף על פי שזה דבר מתמיה אין אפשר שיקנה האדם שום שלמות בהיותו יושב ובטל ובלתי עושה שום פעולה ודרי כפירוש אמרו רבותינו וכוונתם לברכה מי האיש החפץ היים ונוטר סור מעושה טוב (ס"ו ע"ב) שמיא התאר אלק ואגרה בשניה תלמוד לומר ועשה טוב ייראה שיצויר המעשה הטוב בפועל כדי שיוכה לחיים נצחיים ולטוב העצון ליראי השם שעליו נאמר מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וגומר (ס"א ע"ב) ועל הטוב ההוא אמר מי האיש החפץ היים אובה ימים לראות טוב. והתשובה בזה היא שהאדם הושב ונטל בלי ספק אי אפשר שיקנה בזה שום שלמות אבל אם בא לידו דבר עבירה ונמנע ולא עשה מפני ראת' השם הנה הוא נוכח בוה לחיי העולם הבא כאלו עשה מצוה. ומזה הצד יתנו כל מצוה לא תעשה שכחורה שלמות בפש כי

מי שישכיל עול אכל בשר חזיר לפי שהיה לו כוה יאכל או שהיה נפשו קצה בו אינו ראוי לקבל שום שכר אבל אם היה מתאריך לאכול בשר חזיר או שאין לו מה יאכל וגו' נמנע מלאכול מפני ראת' השם ולחשלים מצוהו שצוה שלא לאכול אף על פי שהיה רעבונית אלוהי זה דאי ראוי לקבול שכר. והוא שאמר הכתוב על הדם לא תאכלנו למען יושב לך ולבנותך אחר כך תעשה הישר בעיני ה' (דברים י"ד ע"ב) והוא שאמר רבותינו: לא יאמר אדם איפשי לאכול בשר חזיר אי אשתי ללוש עעמנו אבל יאמר אפשי ומה אעשה ואני שבשמים גור עלי. הרי שגלו שהדרך שאדם נוכח בה על שאינו עובר על מצוה לא תעשה הוא שתודמן העבירה לפניו וימנע מעשייתה לאהבת השם וליראתו ולא לשום סבה אחרת. וזה הדרך אף על פי שיראה קל ההשגחה אינו כן אבל הוא קשה מאד שהרי דוד המלך שאמר על עצמו שמרה נפשי כי חסיד אני (ת"ס פ"ג ע"ב) כשנודמן לו ענין בת שבע שלא היה לו מונע אחר אלא יראה השם בכלר לא היה בו יכולת לכבוש את יצרו לאהבת ה'. כי ההמנע מעשות העבירה עבדור יראה השם והחכהו היה כאלו עשה מצוה עשה כתקנה על הכונה הראויה. ועל זה הדרך יתנו מצוה לא תעשה שלמות בפש בהיותן בלתי נעשות כמו שהתנו מצוה עשה נפש בעשייתה. וזה דבר פירוש רבותינו: ז'ל במסכת מכות (דף כ"ד ע"ב) אמרו דרש רבי שמלאי תרי' מצוה נאמרו למשה במעו' שש"ה כנגד החמה ורמ"ה כנגד אבריו של אדם וכו'. והנה ביארנו בהתורה כונתה בה המספר להראות איך יצויר שתהיה קנית השלמות מצוה לא תעשה כמו שבמצוה עשה עם היותם הפכים כי עשה ולא תעשה בלי ספק הפכים וזה כי בהיותם מספר מצוה עשה רמ"ה כנגד אבריו של אדם היא הוראה כי כמו שהאבריים ליהיות נמצאים בפעל יגיע בהם השלמות המכוון בהם לאדם כמה שהיא כעל חי כן המצוה שהם מצוה עשה יגיע בהם השלמות המכוון בפעל לא על צד האמונה והודיעה בלבד. ומצוה לא תעשה כהיותם שש"ה כמנין ימות החמה יש בזה הוראה כי אלו המצוה אף אם הם הדברים בלתי נמצאים בפעל הן נוהגות שלמות לנפש האדם. כי כמו שהומן הוא דבר בלתי נמצא בפעל כי העבר אינו נמצא והעמיד לא יצא עדיין אל הפועל וההוא אינו אלא הענה הקושר בין העבר והעמיד ואלם הענה עצמו אינו זמן ע"כ דרך האמת שיקבל חלוקה כמו שהוא מדרגה הזמן שיקבל חלוקה להיותה (א) מהכמה הממדקת אכל יחס הענה אל הזמן (ב) יחס הנקודה אל הקו וא' כא"ן הזמן נמצא בפעל ואע"פ כן הוא נוהג שלמות המציאות לכל הדברים הנמצאים בזמן. כן מצוה לא תעשה אף אם הם דברים בלתי נמצאים בפעל נותנת שלמות אל הנפש האנושי (ג) מצד היותו דברים בלתי נמצאים. ולזה באו במספר שש"ה לחרות כי כמו שהומן בלתי נמצא כן אלה המצוה ראוי שהיו בלתי נמצאים בפעל ובהיותם בלתי נמצאים בפעל יתנו השלמות הנפשי (ד) בהיות החמנע מעשייתה על הכונ' הראו' כמו הזמן שבהיותו בלתי נמצ' בפעל נותן השלמות לדברים הנמצאים: **פרק כח** **כח** ששים שלמות אנושי אי אפשר שישוג אלא במצוה עשה ומצוה לא תעשה. וזה כי כמו (ה) ששים שלמות אנושי אי אפשר שישוג אלא באמצעות האברים הנמצאים בפעל ואמצעות הזמן הכלתו נמצא בפעל כן השלמות הנפשית יושג במצוה עשה ובמצוה לא תעשה. ולזה היו הג' חלקים שלמות נחלקת אליהם שהם דעות וחקים ומשפטים כמו שביארנו בפרק כ"ד מזה המאמר כל אחד מהם מוקף על מצוה עשה ועל מצוה לא תעשה כדי שיהיה בכל חלק מהם דרך להקנא' השלמות או חלק מהשלמות הנקנת אל האדם מצד מצוה עשה ומצוה לא תעשה. וזה - כי בעצות יש מצוה עשה כאמנות מציאות השם והחיותו ושיאנו גוף ומצוה לא תעשה שלא להעלות במחשבה שיש אלוה מבלעדי ה'. ושלא תהא אחרת עבודה זרה וזולה זה. ובחקים כלבשים צייתו ואסור מאכלות. ובמשפטים בצדק תשפוט עמיתך (ויקרא י"ט ע"ב) כי יושבו הן שכוו (דברים כ"ד ע"ב) הענק הענקי לו (ס"ט ע"ב) ולא תונו איש את עמיתו (ויקרא כ"ה ע"ב) לא תגנובו ולא תכשורו איש בעמיתו (ס"ט ע"ב) וזולת אלה הרבה. והדבר מכוון כי החלק המדעי ראוי שיקנה השלמות (א) מצוה עשה שכוו הן מצוה ל'ת. וכן החלק החקי והוא המקיף בדברים הנרצים אצל הש"י והבלתי נרצים ראוי שיקנה בו השלמות (ב) על הדרך שכתבנו בלמעלה. ושום חלק שצריך ביאור הוא איך יהיה השלמות הנפשי נקנה בחלק השלישי שהוא המקיף במשפטים כי לא יצויר שיתן שלמות בפש שאלם חלק מחלקו לא מצוה עשה שכוו ולא מצוה ל'ת כי החלק במצוה עשה שכוו כמו לרון בנזקי השור והבור והאיש או החלק במצוה ל'ת כמו לא תגנובו ולא תעשוק את רעך (ס"ט ע"ב) ולא תגול וזולתם עם שהם משפטים ישירים לקיים היישוב המדיני (ג) מה יוכה לוד אשך בהם שתקנה נפשו שום שלמות אנושי על ידם ואם כעבור שהם מכונ דרך (ד) לתקן המדות שכוו הוא הישרה לקנת השלמו' האנושי בלבד (ה) לא וזולת זה ויהא אכ"ן השלמות רוב חכמי ישראל ועפ"ק (ו) בלמוד וכו'ני השאלות הלמודיות דבר בלתי מועיל להקנאת השלמות והיה יגיע לרין חלילה עם שאין ראוי שהיה

ד' י
 נס
 הכל
 לט'
 ועל
 וחי'
 תכ'
 אלא
 כלר
 אחר
 היה
 יולת
 שנו'
 אמר
 אחר
 וכן
 יד
 ית -
 הר -
 המ
 פועל
 וולת
 באר
 שם
 אמת
 זוכה
 ואל'
 פשו
 כתוב
 והוא
 נמו -
 (ב)
 ר"ל
 עבוד
 :

זכור
 תזיה
 זכר
 דבור
 זבת
 יתם
 ועל
 וררה
 והוא
 ללים
 ליהם
 ו הו
 אנו
 היות
 שלא
 זס
 שארן
 סעל
 יסרם
 זאכות
 אוחה
 יגור
 זוינים
 קינים
 שמור
 מה
 שיור
 ער עד
 שלמו
 ראשון
 וזוה
 קן בהם
 קינא
 יק'כ'ד

ואמנם כחצלו על צד היות טוב - נראה בעבור זה חסר הכתוב עשה גם כן ענין לעיל כפרק ענין קמחטר :

אמר ר"ל במסכת נזיר (דף כ"ג ע"ב) גדולה עבודה לשמה ממצוה שלא לשמה ואמרו שם כישל לשני בני אדם שצלו פסחיהם א' אכלו לשם פסח ואחד אכלו לשם אכילה נסה זה שאכלו לשם פסח עליו הכתוב אומר (הושע י"ד) וצדיקים ילכו בם וזה שאכלו לשם אכילה נסה עליו הכתוב אומר (סו) ופרשעים יכשלו בם - הנה כי אורו בפרוש שהמצוה בלא כונה אנו עולה לשם מצוה - וכן ענין הכונה לבדה בוולת המעשה אנו כוועיל כלל שאם היה זה מועיל היה ראוי שתעלה ידיעת המצוה ולמורה ככונה במקום עשייתה ואינו בו קריית הפרשיות שכתבלין אנו עולה בעבור הנחתן - ועוד כי בפ"א אכרובקדושין (דף ע"ט ע"ב) כשנחלקו אדם הלימוד גדול או הנועשה גדול נכנו וגמרו שהלימוד גדול ופרש המעשה גדול ופרש המעשה גדול ופרש המעשה גדול והוא כבואר אחר שהלימוד גדול מצד שהוא מביא לידי מעשה שהמעשה שהוא התכלית הוא העקר ביכל שתי מלאכות שהאחד קודמת לאחרת קדימה טבעית כמלאכת הרסן למלאכת הפרשיות או כמלאכת האריגה למלאכת החייטים שהמלאכה הקודמת היא פחותה במדרגה מן האחרת כי הקודמת כמשרהת לאחרת כמו שמראתה חציבת האבנים מן ההר היא פחותה במדרגה ממלאכת הכנאות אחר שהיא משרהת אליה אף על פי שאי אפשר למלאכת הכנאות שהשלים בוולת חציבת האבנים - וכן המעשה אף על פי שאי אפשר שיעשה אלא עם הלימוד כיל עם הארץ חסיד מכל מקום אחר שהלימוד אינו אלא כדי שיביא אל המעשה הוא כבואר שהמעשה הוא העקר - ואחר שביארנו שאין המעשה לבדו הוא העקר בלא הכונה לבדה ראוי שיהיה התחברות שניהם הוא העקר בעשיית המצוה כמו שהוא הענין בחלק המדיני עם החלק המעשי כמו שביארנו בזה המאמר וכן הוא הענין בעשיית המצוה כי המעשה שהצטרף אליו הכונה הוא המעשה השלם שיהיה שלמות כנפש כי הכונה ניתנת שלמות אלו המעשה כמו שביארנו בפרק חמישי מזה המאמר - (ט) ולפי זה אומר כי החלק ההורוי המקיף במשפטים ראוי שיהיה שלמות כנפשי הורמה שיהיה החלק המשפטי המונח בנימוסים - וזה כי כשיעשה הוי"ש או המעשה האיש הנימוסי על איו כלנה שיהיה יגיע ממנו התכלית המכוון שהוא תקון הקבוץ המדיני והוא שלמותו לבד ואין בו תכלית אחר נוסף - אבל המשפטים ההוריים עם שיש בעשייתם שלמות שעל ידם ישלם הישוע והקבוץ המדיני הנה כהצטרף אל עשייתם הכונה גם כן יגיע מעשייתם שרמות אחר נוסף יותר נכבד מן הראשון - כמו שהשיגים והלשון והשפתים דרו בכעלי חיים לצורך האכילה ועם זה הם כאדם לתכלית יותר נכבד מזה שהם כלים אל הרבור והמבטא לשבח השם יתברך ולספר התלותיו וכן במשפטים ההוריים יש בהם תכלית יותר נכבד כתיקון הקבוץ המדיני אף על פי שיראה לכאורה שאינו כן - והתכלית ההוא הנה הוא שיהיו בעשיית אלו המשפטים מצד מה שצוה הש"י והכונה הזאת כשתצרך אל המעשה תקנה ותתן שלמות כנפש העושה אחר שעשיית פעולתו וזאת מצד שהיא תקון הקבוץ המדיני כלב - אבל מצד אהבת הש"י רצוני לומר כדי להשלים מצותו שצוה בהם - ונמצא לפי דרך זה כי עשיית דבר א' בעצמו כאלו המאמר נתני הצדקה או להלוות לעני כשעת הדקו או שימנע האדם מלהונן את חברו או מלנוח ממנו אם יעשה זה המתנה על פי הנמוס לפי שאלו מדות טובות שישלם בהם הקבוץ המדיני ר"א ימשך אליו שום שלמות פרטי כזה אלא שלמות הנמשך מצד תקון הישוב המדיני - וכשיעשה זה המתנה על פי התורה מצד שצוה בהם השם יתברך כדי להכניע אליו ולעשות רצונו ולהשלים מצותיו שצוה בהם הנה יגיע לו מזה תכלית אחר פרטי יותר נכבד ויותר חשוב שזהו עבודת השם יתברך שעל ידי הכונה הזאת המהתברת אל המעשה יושג השלמות הנפשי כמו שביארנו בפרק חמישי מזה המאמר - וזוהו שאמר הכתוב (ישעי' ל"ב י"ג) והיה מעשה הצדקה שלום וגו' כלומר עשיית הצדקה יגרום שלום כקבוץ המדיני שראוי יגול העני את העשיר אבל כונת נתיני הצדקה אם היא מצד שצוה בה השם יתברך שזהו הנקרא עבודת הצדקה יגרום השקט ובטח עד עולם שזהו הישעירות הנפשי הנצחי - ועל זה אמרו גדולי המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה כי המצווה ועושה כעשיית המצווה בתקנה יעשה שני דברים - האחד שיעשה הפעל הטוב או הוי"ש כאמת - והשני שהוא מכוון לעשות רצון אביו שבשמים - ומי שאינו מצווה ועושה יעשה הפועל הזה מצד שהוא יושר בלבד לאו זולת - ועל זה הדרך יבואו יקנה האדם השלמות חיי העולם הבא על משפטי התורה על עשה ולא תעשה שבה כשיהיו נעשי' לאהבה השם יתברך וליראתו ולהשלים מצותו שצוה בהן -

פרק תשעה ועשרים

עין ולמחוד השכל : (ז) חלק גדול מזה מהתורה בלתי נותן שום שלמות אלא מצד היותו תקון המדות ולא זולת זה - והתר הספק הזה הוא על זה הדרך - כי בעשיית כל מצוה ומצוה יש שתי בחנות - הא' מצד העשות מעשה המצוה וההינעה אל הפועל השלם - והשנית מצד כונת העושה א'תה - והשלמות הנמשך אל המצוה אינו כצד המעשה שהרי כישל לשני בני אדם שצלו פסחיהם א' אכלו לשם פסח ואחד אכלו לשם אכילה נסה זה שאכלו לשם פסח עליו הכתוב אומר (הושע י"ד) וצדיקים ילכו בם וזה שאכלו לשם אכילה נסה עליו הכתוב אומר (סו) ופרשעים יכשלו בם - הנה כי אורו בפרוש שהמצוה בלא כונה אנו עולה לשם מצוה - וכן ענין הכונה לבדה בוולת המעשה אנו כוועיל כלל שאם היה זה מועיל היה ראוי שתעלה ידיעת המצוה ולמורה ככונה במקום עשייתה ואינו בו קריית הפרשיות שכתבלין אנו עולה בעבור הנחתן - ועוד כי בפ"א אכרובקדושין (דף ע"ט ע"ב) כשנחלקו אדם הלימוד גדול או הנועשה גדול נכנו וגמרו שהלימוד גדול ופרש המעשה גדול ופרש המעשה גדול והוא כבואר אחר שהלימוד גדול מצד שהוא מביא לידי מעשה שהמעשה שהוא התכלית הוא העקר ביכל שתי מלאכות שהאחד קודמת לאחרת קדימה טבעית כמלאכת הרסן למלאכת הפרשיות או כמלאכת האריגה למלאכת החייטים שהמלאכה הקודמת היא פחותה במדרגה מן האחרת כי הקודמת כמשרהת לאחרת כמו שמראתה חציבת האבנים מן ההר היא פחותה במדרגה ממלאכת הכנאות אחר שהיא משרהת אליה אף על פי שאי אפשר למלאכת הכנאות שהשלים בוולת חציבת האבנים - וכן המעשה אף על פי שאי אפשר שיעשה אלא עם הלימוד כיל עם הארץ חסיד מכל מקום אחר שהלימוד אינו אלא כדי שיביא אל המעשה הוא כבואר שהמעשה הוא העקר - ואחר שביארנו שאין המעשה לבדו הוא העקר בלא הכונה לבדה ראוי שיהיה התחברות שניהם הוא העקר בעשיית המצוה כמו שהוא הענין בחלק המדיני עם החלק המעשי כמו שביארנו בזה המאמר וכן הוא הענין בעשיית המצוה כי המעשה שהצטרף אליו הכונה הוא המעשה השלם שיהיה שלמות כנפש כי הכונה ניתנת שלמות אלו המעשה כמו שביארנו בפרק חמישי מזה המאמר - (ט) ולפי זה אומר כי החלק ההורוי המקיף במשפטים ראוי שיהיה שלמות כנפשי הורמה שיהיה החלק המשפטי המונח בנימוסים - וזה כי כשיעשה הוי"ש או המעשה האיש הנימוסי על איו כלנה שיהיה יגיע ממנו התכלית המכוון שהוא תקון הקבוץ המדיני והוא שלמותו לבד ואין בו תכלית אחר נוסף - אבל המשפטים ההוריים עם שיש בעשייתם שלמות שעל ידם ישלם הישוע והקבוץ המדיני הנה כהצטרף אל עשייתם הכונה גם כן יגיע מעשייתם שרמות אחר נוסף יותר נכבד מן הראשון - כמו שהשיגים והלשון והשפתים דרו בכעלי חיים לצורך האכילה ועם זה הם כאדם לתכלית יותר נכבד מזה שהם כלים אל הרבור והמבטא לשבח השם יתברך ולספר התלותיו וכן במשפטים ההוריים יש בהם תכלית יותר נכבד כתיקון הקבוץ המדיני אף על פי שיראה לכאורה שאינו כן - והתכלית ההוא הנה הוא שיהיו בעשיית אלו המשפטים מצד מה שצוה הש"י והכונה הזאת כשתצרך אל המעשה תקנה ותתן שלמות כנפש העושה אחר שעשיית פעולתו וזאת מצד שהיא תקון הקבוץ המדיני כלב - אבל מצד אהבת הש"י רצוני לומר כדי להשלים מצותו שצוה בהם - ונמצא לפי דרך זה כי עשיית דבר א' בעצמו כאלו המאמר נתני הצדקה או להלוות לעני כשעת הדקו או שימנע האדם מלהונן את חברו או מלנוח ממנו אם יעשה זה המתנה על פי הנמוס לפי שאלו מדות טובות שישלם בהם הקבוץ המדיני ר"א ימשך אליו שום שלמות פרטי כזה אלא שלמות הנמשך מצד תקון הישוב המדיני - וכשיעשה זה המתנה על פי התורה מצד שצוה בהם השם יתברך כדי להכניע אליו ולעשות רצונו ולהשלים מצותיו שצוה בהם הנה יגיע לו מזה תכלית אחר פרטי יותר נכבד ויותר חשוב שזהו עבודת השם יתברך שעל ידי הכונה הזאת המהתברת אל המעשה יושג השלמות הנפשי כמו שביארנו בפרק חמישי מזה המאמר - וזוהו שאמר הכתוב (ישעי' ל"ב י"ג) והיה מעשה הצדקה שלום וגו' כלומר עשיית הצדקה יגרום שלום כקבוץ המדיני שראוי יגול העני את העשיר אבל כונת נתיני הצדקה אם היא מצד שצוה בה השם יתברך שזהו הנקרא עבודת הצדקה יגרום השקט ובטח עד עולם שזהו הישעירות הנפשי הנצחי - ועל זה אמרו גדולי המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה כי המצווה ועושה כעשיית המצווה בתקנה יעשה שני דברים - האחד שיעשה הפעל הטוב או הוי"ש כאמת - והשני שהוא מכוון לעשות רצון אביו שבשמים - ומי שאינו מצווה ועושה יעשה הפועל הזה מצד שהוא יושר בלבד לאו זולת - ועל זה הדרך יבואו יקנה האדם השלמות חיי העולם הבא על משפטי התורה על עשה ולא תעשה שבה כשיהיו נעשי' לאהבה השם יתברך וליראתו ולהשלים מצותו שצוה בהן -

פרק כט

- (א) בכללה סגור' לקיים כולה'
(ב) שלא ושיגורו אלה' כל ישראל'
(ג) עם סמקכל וכו' מנורף
(ד) עם סמקכל כמשת כחומה הוא
(ה) כלל כל זה וכו'
(ו) כולו עבודת הש'

בן לקיש ורבי יוחנן כפ' חלק (מנהרין דף ק"א ע"ב) אמרו שם לכן הרחיבה שאלו נפשה ופער' פיה לבל חק (ישעי' י"ד) אמר רבי שמעון בן לקיש למוי שמשייר אפילו חק אחד מן התורה אמר רבי יוחנן לאניחא ליה למריהו דאמריה עליהו הכי אלא למוי שלא קיים אפילו חק אחד מן התורה - והיה נראה שהוא ר"א שיהיה נותנת שלמות בכללה ולא בחלקיה כדברי רבי שמעון בן לקיש לפי שאם היה חלק ממנה מספיק להקנות השלמות האנושי למה יעמים השם יתברך עלינו רבוי המצוות והאזהרות כי מה שאפשר שיושג בפעל אחד יראה שיהיה פעל בכל שיעשה בהשגתו פעולות רבות כי מי שיוכל לרפאת חולי אחד בסם אחד פשוט קל ההשגה שיעשה אחר וזהו ראה הסמים קשי ההשגה היא פעולת יצוא כלי ספק כמאמר החכם לישא יעשה בפעולות רבות מה שאפשר לעשות בפעולת אחת ולזה יראה שכל המצוות והאזהרות שכאן בתורה הם הכרחיות להקנות השלמות האנושי שאם לא כן לא היה השם יתברך מצוה אותנו לשים אדם שיקנה השלמות ההוא לפי שאדם אין צריך בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ואם יחטא לו אחרתן המצוות לפי זה הדעת אי אפשר לו לקנות השלמות האנושי והיה האדם מן התורה שנתנה לישראל דרך הסד להביאם כלם לתי העולם הבא היא בעצמה המונעת אותם שיוכי לנועם ההוא וזה הפך מה שכוון ממנה כי אין צורך לומר (כ) שלא ושיגורו כלם שאפילו יחד בור לא יוכל להקיף על כלל הדעות שכאן בתורה ולא לעשות כלל החקים ולא לקיים כל המשפטים שכאן בה ויהיו כלל ישראל לפי זה יורדין לבאר שחת חלילה לאל מרשע ושדי מעול (ג) עם שהמקובל כאוסה הוא הפך כל זה שהרי אמרו במשנה (מנהרין דף ק"א ע"ב) כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא - וזה ספק חוק ראוי שנתחדל בהתרתו :

הכנת זה הענין הוא - כי כמו שנמצא בדברים הטבעיים דברים הרבה ימצאו על צד היותו טוב ולא על צד ההכרח - כמו כפילת החושים וזולתם שהיא אפשר המצא והתקיים הבעלי חיים (ד) בוולת הכפל ההוא - ואולם נמצאו כבעלי חיים על צד היותו טוב - כן השם יתברך להיותו הפך להביא אל השלמות האנושי וראה כמה מונעים יש לו שיהם כמטרות מהשגת השלמות ההוא חתר דרך כשישיגוהו וזה כשהרבה לודרנים ואופנים אינם הכרחיים כלם להשגת השלמות * ואמנם נמצאו על

ודרך
כפילת החושים וזולתם שהיא אפשר המצא והתקיים הבעלי חיים
על צד היותו טוב - כן השם יתברך להיותו הפך להביא אל השלמות האנושי וראה כמה מונעים יש לו שיהם כמטרות מהשגת השלמות ההוא חתר דרך כשישיגוהו וזה כשהרבה לודרנים ואופנים אינם הכרחיים כלם להשגת השלמות * ואמנם נמצאו על

היתה כי אם אלף וזו ואל זה נסין לא היתה כי אם אלף וזו • (ו) ולפי שאין הק"ב תקפה וכו' כמו שד"ל כ"ק ע"ל שור שגה ד' זכ' דף ל"ח א"ן הק"ב תקפה ספר חסידים וכו' תהיה אפי' וכו' וכו' ע"ס: (ז) ספק • עמ"ק: (ח) ומדות טובות כדרך שגבי חסד וכו' ע"י ח"ק שאין תקפות התורה מאי יעשה אדם לשם שמי' וכו' מדרגה מה שהשלימות • (ט) ולא לתמות • חלו ה"א שפסק ח"ק דוקא ותקופה: (י) ואע"פ שאין כל דבריו מלא תועה מתנות וכו' • ע"פ"ק כשעשה אדם לתן לשם שמים יקנה עליוס מדרגה גדולה מהשלמות: (כ) לוקחו • מי סלוקחו: (ל) אפילו כח"י דוד • כמו מי פרעס ור"ל אע"פ שדוד לא היה יודע אם השבעה היא סה"ס הזה הוא נשבע במיטת דוד היא שבעת שז' חולא ולכן היה יכול לנסע ואין מי שימנע לו מה תעשה והוא ח"ק על פי כן אינו נשבע:

פרק לא (א) מדרגות חנות הפורה • כי על ידי פאות התורה יגיע לתמות הדין

שכמו לעשיית המצוה היא: רביעית התחלפנה המדרגות לכירוב המצות שיעשה האדם על מספר המצות שיעשה האחר כי קיום מצות רבות יתנו ראוייה למדרגה יותר גדולה כלי ספק להתחבר בהרוב מצות רבות ופירות • ויקרה מצד חלוק המדרגות הללו כי כבר ימצא אדם שיהיו בידו מצות רבות יותר מאיש אחר ואף על פי כן לפי שלא נעשו המצות ההן על הכונה הראויה לא יספיקו להת לו אלא מדרגה קטנה ממדרגת העולם הבא ואולי שלא יספיק לקנות על ידם שום מדרגה ממדרגת העולם הבא (י) ולפי שאין הק"ב תקפה שבר כל בריה יתן לו שבר בעולם הזה שבר המצוה או המצות שיעשה שלא בכונה • וימצא גם כן אדם שיעשה כל ימיו רבות עבירות ובסוף ימיו יעשה מצוה אחת אופעל אחד בכונה ראויה וימות מתוך אותה כונה שהספיק אותה מנה להת לו מדרגה מה ממדרגת העולם הבא כמו שהוכחנו בפרק שלפני זה מההוא שומר (י) שישקד במיתה רבי חנניא בן הרדיון • ופעמים ימצא איש הספיק מדרגתו מצד רבוי עשיית מצוה והכונה הראויה אל שיהיה מושגת בעולם הזה ומצד כל הפנעים כרוב חסדו ישראל עד שישתנה הטבע כפי רצונם כמו שהיה זה בברי חנניא בן דוסא ובהנחם אישגם זו ורבי פנחס בן יאיר ודומיהם • ופעמים ימצא איש אחד מצד רבוי המצות והכונה הראויה והתשגה שישגי באל יתברך אל שיעשה בעולם הזה למדרגת שיעשה ואלישיע ודומיהם וזו מדרגה שאין למעלה ממנה שהיא מדרגת גדול הנביאים שהיו אחרי משה • ומעתה מה שאמרנו בכותבנו ז"ל בסוף מסכת (דף כ"ד ע"ב) דרש"ר שמלאי הוי"ג מצות נאמרן למשה בסני בא דוד והעמידן על י"א שנאמר ה' מי יגור באהליו וכו' הולך תמים ופועל צדק (הליס"ט ח"י) באישעיהו העמידן על שש שנאמר הולך צדקת דוכר משרים וגומר (ישעיהו ל"א ט"ו) בא מיכה והעמידן על שלש שנאמר ומה ה' דרוש ממך כי אעשית משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך (ויחזיק"ה ט"ו) בא בחקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחי' וכו' (מסוק כ"ד) אין הכונה לומר כי בעשיית י"א מצות או שלש מקנות מן השלמות האנושי המדרגה שתישג מצד כל מצות התורה או שבהן יקנה מדרגה מה מהשלמות ולא בפחות אלא שכל אחד מן הנביאים היה מתכוין לעשות כללים כוללים מצות רבות מהתורה (ח) ומדות טובות כדרך שבנו אדם עושים כדי שעל ידם ישיג האדם מדרגה גדולה מהשלמות • כי למה שיקשה על כל אדם להעמיס על עצמו תר"ג מצות ונביא קשה עליו לעשות מצוה כתקנה מכל הצדיקים על הדרך שביארנו למעלה מזה המאמר היתה כונה כל הנביאים לעשות כללים שעל ידם יושג דוד י"א דברים שהם כללים למדות הטובות יותר כמה שהם כללים לדעות האמתיות (ט) ולא למצות שהיו דובר אמת בלבד וכו' והרפה לא נשא על קרובו כזה בענינו ונמאם (תליס"ט ט"ו) אין אחת מהן מצוה כמצות התורה ואכל כונה דוד היתה לעשות כללים שיכיר למצות רבות ומדות טובות על ידם יקנה האדם מדרגה גדולה מן השלמות האנושי כי הולך תמים ופועל צדק דוכר אמת בלבד ולא רגל על לשונו ולא עשה לרעהו רעה מהזיה שלא יחטא אדם במחשבה ולא בדבור ולא כמעשה ושיקן מדותיו במדת הטוב והמשנות מלא הכללים • במחשבה ודובר אמת בלבד • בדבור לא רגל על לשונו • וכמעשה לא עשה לרעהו רעה והרפה לא נשא על קרובו • רצה לומר שהיה מקנה על הרפת קרובו כמו שה' מקנה על עצמו (י) ואע"פ שאין כל דבריו אלו מצוה ממצות התורה אלא תקן המדות והזכיר עמ"ק קצת מצות פרטיות שהיו נשלים בהם בדרון אי שאדם נכשל בהם בקלות וחושב שאין עבירות כמו שזוהו על נקי לא לקח (סס"ט ט"ו) שפירושו לא לקח שזוהו אפילו על מי שהוא נקי לכוונה ברוך שזה דבר יחשוב (כ) לוקחו שאינו חושב וכן ביאר • והראיה על זה הפירוש שנמצא דור עצמו אומר במזמור לה' הארץ ומלואה (סס"ט ט"ו) מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו ולא מנה אלא שלשה הנאים שהם נקי פנים ובר לבב ואשר לא נשא לשוא נפשו • ויש לתמוה למה לא מנה ה"א שנוכרו במזמור ה' מי יגור באהליו אלא שבמזמור לה' הארץ ומלואה כולל כל המצות והמדות הטובות בשלש הדברים בלבד במעשה ובמחשבה ובדבור • כמעשה נקי פנים במחשבה ובר לבב ובדבור אשר לא נשא לשוא נפשו רצה לומר שלא נשבע שבועה לשוא (ל) אפילו כח"י דוד שלא היה יודע הנמרות וזהו לשון נפשי שהוא כנוי אל דוד לפי המסורת או יהיה כנוי נפשי כפי הכתוב שב אל השם כמו שש הנה שנה ה' ושבע תועבת נפשו (משלי י"י) או יהיה כנוי נפשי שב אל האדם שאמר עליו מי יעלה בהר ה' וירצה לומר שהבה השכלי אשר בולא נהניו לשוא כלומר שלא נשא בהנני כי הוא השליש נפשו כפי מה שבח האדם להשלימה והזכיר ולא נשבע למרמה כי אפשר שלא נשבע לשקר אלא באמת כמעשה דקניא דרבא (גרייס דף ל"ב ע"ב) ואף על פי כן אמר שאין ראוי לעשות כן אחר שהוא נשבע במרמה • ובאלו הן כללים נכללים כל המצות שהזכיר במזמור ה' מי יגור באהליו אלא ששם פרט יותר דברים שאינם נכללים כאלו והם תלויים במדות לפי שראה בני דורו נשלים בהם או שאדם נכשל בהם בקלות לפי חושבו שיש לו כח לעמוד על כל המצות והמדות הטובות על קרובו • ועל זה הדרך בעצמו הוא מה שאמרנו בא יעשה והעמידן על שש כי ישעיהו עשה ששה כללים למצות והם שלא יחטא האדם בפעל אבל יעל הפעולות הטובות והיה הולך צדקת וישל יחטא בדבור והיה דובר משרים ושלא יחטא במחשבה וזהו טואם ככע מעשקות שהמואם הוא הפך החמדה שהיא בלב ואחר כן אמר שלא יספיק שלא יחטא באחת מכל אלו אלא שאף הוא שוחד ולא די שלא יחזיק עוברי עברה אלא שאף הוא מרהק מראות ברע או מלשמוע המעשה הרע והיה אוטם אזנו משמוע דמים ועוצם עיניו מראות ברע • ואמר אחר כך הוי"ג מרומים ישכון מצודות סלעים משגבו כלומר כי לאיש כזה ראו להאמין שישמור מבצר האמונה כי להמנות מימיו נאמנים כי לא יא מדבר רע כי כרעב יפרנו השם ממות וכמלתה מיד חרבא אשר ביה הוא מרומים ישכון ירמו אל השכר הנפשי שבעולם העליון וכן על זה הדרך הוא מה שאמרנו בא מיכה והעמידן על ג' עני' ומה ה' דרוש ממך כי אעשית משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך כי אלו שלשה הם כללים כל מצות שבתורה או רובן ביאם עשות משפט וכלול כל הדינים שבין אדם לחבירו ואהבת חסד וכלול כל מיני גמילות חסדים והצנע לכת עם אלהיך וכלול כל הדברים שבין אדם למקום והם הדעות האמתיות ואמר בהם לשון והצנע לרמוז למה שכתבנו במאמר השני כי הארמים האלהיים הם השלמות שהם הארמים בהצנע כי אין אדם רשאי לשדה לשונו ולהיכ אליו יתברך העולה על רוחו וכו' שאמרנו ר"ל (תעלה דף י"א ע"ב) וירובין דף י"ט ע"ב) סמא דכולא מושתוקא שנאמר לך דומיה תהלה (תליס"ט כ"ב) וזהו לשון והצנע לכת עם אלהיך וכן מה שאמרנו בא בחקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יהיה הכונה כי כי בעבור שחקוק היה מהרעם על הצלחה הרשעים וסורו הצדיקים אמר בסוף דבריו הכלל הזה כי הצדיק כשיחזיק באמונתו והאמין בדברי הנביאים ולהבטחות השם יתברך שבהכתי לעשות דין ברשעים ולשלם שבר טוב לצדיקים בשמירת הכלל הזה יהיה ולא יהיה לכלל המוקרים המתחדשים עליו ויסביל הכל כסבר פנים יפות וכוה יוכה להי' העולם הבא וכן דרך החכמים לעשות כללים למצות התורה • וכבר אמרו על אחד מן החכמים האחרונים שבא אלו לסטים מוזיין ובעל עבירות ואמר לו אי רוצה לשוב בתשובה ולשכור מצוה השם יתברך אלא שאינו יכול להעמיס על עצמו רבוי המצות שבתורה כי המושא ההוא ואמר לו החכם הקבל עליו דבר אחד בלבד לשמור כראוי ואמר לו הן אמר לו החכם אם קבל עליו לומר האמת וקבל עליו והלך לדרבו לימים היה הולך אותה הליסטים ללפסם איש אחד ולהרגו ופגע בו איש אחד אמר לו הדין אתה הולך ונזכר אותו הליסטים מה שקבל עליו לומר אמת וספר לאיש ההוא להיכן היה הולך וכן פגע בו איש אחר ושאל לו להיכן היה הולך וספר לו מיד הררה אותו הליסטים בלבו אלו השנים יהיו עלי עדים ויהרגו וכן אירע לופעמים רבות בכל מה שהיה רוצה לעשות עד שנמנע בעבור זה ממעשיו הרעים הנה מבוחר כי על זה הדרך יתכן כי בשמירת כלל אחד או ב' כללים או יותר ישמור האדם רוב מצות התורה או חלק גדול ממנה שעל ידו יזכה למעלה היי"ע הבאו למדרגה גדולה כו' :

פרק אחר ושרשים התכלית המושגת הנפש בהיותה בנוף (א) מצד קיום מצות התורה או אלא שהקבע בנפש הכונה רצת הש"י וכשישג בה התואר הזה ליראה את השם הנכבד והנורא תעלה הנפש ותוכל להשיג החיים הנצחיים שהוא הטוב הצפון לצדיקים והוא הצלחת הנפש אמר הכתוב מה רב טובך אשר צפנת ליראיך (תליס"ט כ"ב) • והבאר

ה' יראה : (ב) כדו שלף יסמנתו המלכות - כדו שלף יבטלו ולא וולת -
 (ג) כי אין טוב כהם כי הם למתוח וכו' עיין מה לעיל בפ' חוה המאמר
 בענפים כי לפי הכרה שדברי המחבר מכלאן הם סותרים את מה שכתב
 שם בפ' (ד) לפי דגונו - ויכול להיות שהם מדג עזמו חינו אמת -
 (ה) השמים וכל נכאם - אינם
 כגלל הכוים וההפסד : (ו) אל
 כנפס המושכלת שהיא מעשה דריו -
 וחיה ע"י אמצעות הטבע :
 (ז) כלומר סדר טירוף מפניו :
 פי' והחלום יעשה טירוף וגו' אינו
 קאי על חיות התורה למד חלק על
 הכללו' ו"ל סידור הכל טבעי העולם
 כעבור טירוף מלפניו :
 פרק של

ויתבאר זה מצד מה שנמצא הכרח מיעד הפלגת העניש
 על ישראל ועל זרעם לא תגיע בנפשם תכונת היראה
 הזאת מצד מצות התורה אבר הכתוב אם לא תשמור
 לעשות את כל דברי התורה הזאת הכתובים בספר הזה
 לירצה את השם הנבכר והמרא את ה' אלהיך והפלא את
 מכותך ואת מכות זרעך וגו' (דברים כ"א ל"ו) ואם השאל
 והאמר אין אפשר שתביא היראה את האדם אל הגדולה
 הזאת שהיא השגת החיים הנצחיים והלא יותר ראוי שיביא
 אותו אל זה השגת המושכלות ככר ביאר זה שלמה בספר
 קהלה ואמר שהיראה היא סבת ההשארות ולא דבר אחר וזלתה זה הדבר הלין כחכמת הש' ישומר
 לחיות כן ושאין ראוי לשאול טעם כזה וזה כי כשהתחיל לחקור אם אפשר שיהי' כנאן דבר
 נזהן ההשארות הנצחית והוא כ"ש מה יתרון הענישה כאשר הוא עמל (קבלת ג' ט') אמר אחר
 כך ראוי את הענין את הנהגה אל הים לבני האדם לענות כולומר ראיתי המעשים שנתן אלהים
 (כ) כדו שלא ישיבותו המלכות והידיעות ואמר גם את העולם נתן בלבם מבלי אשר לא
 ימצא האדם את המעשה וגו' מראש ועד סוף רצה לומר כיגם מה שנתן בלבם השוקה לדעת
 את העולם שהוא חכמת הנמצאות ואף על פי שהוא דבר שראוי שישיגו בו אי אפשר לאדם
 שישגי את המעשה אשר עשה האלהים מראש ועד סוף עם כל זה אותה השוקה שנתן להם
 גם היא יפה בעתה כדי שלא תשבות המלאכה ההיא לא מצד שבה וישגו רחמים הנצחיים
 כמו שישיגו האנשים את שלפעמים יהיה מה שישיגו וזלת האמת בעצמו כמו שביארנו בפ'
 שלישי מה המאמר ועל כן אמר אחר זה ידעתי כי (ג) אין טובכם כי יראם לשמות ולעשות
 טוב כחיי' כלומר כי בכל אלו ההשתדלות האנושיות אשר הידיעה מכללם אין טוב אחר בהם
 כי אם לשבות כי כל אדם ישמח כשישתדל במלאכה מה מרצונו וישגו כונתו (ד) לפי דעתו
 וגם מועיל לעשות טוב כחיי' כי הפילוסופיא הזוהר את האדם על עשיית הטוב המועיל
 בהנהגה בעוד האדם בחיים אבל לא תועיל לוולת זה ואם כן כבר אפשר שנאמר כיגם כל האדם
 שואכל ושהה והראה את נפשו טוב בעמלו כיגם ממת אלהים היא כמו הענין אשר נתן
 אלהים לבני האדם לענין כי ואין בכל זה דבר שישיגו ההשארות הנצחית ואמר אחר זה ידעתי
 כי כל אשר יעשה האלהים הוא יהיה לעולם עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע והאלהים
 עשה שיראו מלפניו יאמר כי כל מה שיעשה האלהים כוללת אמצעות הטבע אשר מצד
 ההויה וההפסד כאלו האמר (ה) השמים וכל צבאם הוא יהיה לעולם כי נראה אותה קיימים
 באיש כמאמר דו יעמידם לעד לעולם (תלמיד ק"מ) והאלהים עשה כדי לתקום באיש
 (ו) אל הנפש המושכלת שהיא מעשה ידע כמו שאמר הכתוב ויש באפיו נשמת חיים
 (כ"ד ל"ג) שיראו מלפניו שיראה מה שהראה כאלו היא השויה האמתית שעליו אין להוסיף
 וממנו אין לגרוע - שזהו גור השויה האמתית שלא יקבל תוספת ולא חסרון כי התוספת
 והחסרון יצאו הדבר משינוי ופסדותו - והאלהים עשה התורה מלפנו בלומר סדר התורה
 והמצות שהם השויה האמתית שהיראה נמשכה מהם כדי לתת קיום אל הנפש - א"כ בהכרח
 שתתקיים המידה כי איך יעשה האלהים הוא יהיה לעולם - או נאמר והאלהים עשה
 שיראו מלפניו (ז) כלומר סדר שיראו מלפניו - א"כ היראה הזאת כאלו היא השויה האמתית
 שלא יקבל תוספת ולא חסרון שאי אפשר שיפסד לזנה יהיה ראוי להשיג על ידו התכלית
 האנושית - ואחר שכן נורה חכמתו אין להתחכם ולוקח אין תהיה היראה מגעת האדם אל
 השלמות האנושית לפי שהיא כמו השויה האמתית שלא ידומה עליו תוספת ולא חסרון להשגת
 התכלית ההוא שהוא הקיום וההשארות - ולזה יהיה מה שנאמר בתורה את ה' אלהיך תירא
 (דברים י"ג) אע"פ שהיא מצוה פרטית הנה היא כלל כולל כל מצות התורה או מצוה רבות
 ממה לפי שהיראה היא התכונה הנקנית באמצעות מצות התורה - והיא התכונה היחידה משוּבַחַת
 שישגי האדם ולא תושג כי אם אחר עמל והשתדלות גדול שהיה אברהם אבינו לא נאמר עליו
 ירא אלהים עד סוף נסיונותיו שאמר הכתוב עליו כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה (כ"ד ל"ג)
 כלומר וכבר הגעת אל התכונה המשובחת שאפשר שישגי האדם בעולם הזה כדי
 שיוכל לחיי העולם הבא - ובעבור זה תהיה התורה במקומות רבים אל התכונה הזאת אמרה
 ויראת מאלהיך אני (י) ויראת מאלהיך את ה' אלהיך תירא (דברים י"ג) לפי שהתכונה
 הזאת קשה להשגת מאד ועם כל זה תושג בשמירת מצות התורה - ובעבור זה אמר הכתוב
 (ספ' י"ב) ונתת ישראל מה' שואל מעט כי אם ליראה את ה' אלהיך לכתב ככל דרכי
 ולא תבה אותן ולעבוד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך לשמור את מצות ה' וגומר -
 ובאשר על זה הדרך כי משה היה אמר לישראל גדול הפלגת המעשה כי מן הדרך היה ראוי אל
 האדם ליראה את הש' ולכתב בדרכיו ולא תבה אותו ולעבודו בכל לב ובכל נפש כדי שישגי
 שלמותו הנפשית ולפי שזה ענין קשה מאד שישגי האדם אל המדרגה הראויה מן היראה
 והאבה והעבודה בכל לב ובכל נפש הקל עליו הש' כי תחת כל זה צוהו לשמור הקנות השם
 ומצותיו בלבד ובה תושג כדירת התכונה המגיעת לו מצד העבודה בכל לב ובכל נפש -
 ויהיה פירוש הפסוק כן ונתת ישראל הפלגת המעשה מה הוא שואל מעט כי
 אינו שואל מעט כי אם תחת יראת הש' ותחת לכתב בדרכיו ולא תבה אותו ושואל מעט כי
 בכל לב ובכל נפש שהיית מחוייב לעשות אינו שואל כי אם לשמור מצות ה' ואת
 הקותיו אשר אנכי מצוה תושג לטוב דך כלומר וכל זה לטוב דך כי באמצעות שמירת
 מצות התורה יושג התכלית האנושית שהיה ראוי שישגי האדם בעמל גדול ובסדרת
 מופלג באמצעות היראה והאבה והעבודה אל השם והכבוד בכל לב ובכל נפש -
 והכן ויה הפירוש בזה הפסוק כי הוא מופלג מאד תוסר בו הקושיא שהקשו עליו
 כשאמרנו אטו יראה מיראה זוהרה היא ותרצו אין לגבי משה מלתא זוהרה היא
 (כ"ד ל"ג) ונכל דף כ"כ ע"כ ואין מירון זה מספוק כי יש לבעל הדין לחלוק
 ולומר שאין ראוי שיאמר המופלג לענין שאין לו כלום מה אני שואל מעט
 כי אם אף והובים רפי שאלף והובים לענין דבר גדול הוא וקשה ההשגה
 ואין העשיר מדבר בזה נכונה - ור' פי דרכו מהפך ישר כי אין השם יתברך
 מבקש דבר שהוא קשה להשגה אלא קיום מצות התורה כי התכונה היראה
 שעל

פרק לו

אם אפשר שתפול וכו'. אם אפשר שיאבד... את הכלים כמו שאבד הכלים... שרשים

אם לא שתפול כינים מלת רכחו... מלת מעט עד מ' כשתחבר הכלים... מן ה' ל' אהבדל מועט וכו' זה

אם לא שתפול כינים מלת רכחו... מלת מעט עד מ' כשתחבר הכלים... מן ה' ל' אהבדל מועט וכו' זה

מפני שאינו יכול לעשות ההפך אין זה פועל בחירוי... שישוב האדם עליו אם הוא טוב או יגונה אם

הוא רע. אפילו הקרבן שהוא פועל טוב כשיביא אותו האדם בזולת בחינה בין הטוב והרע אלא

פרק שבעה ושלשים

יש דאמר שיאמר כי אמנם יצדק שיאקב האדם את השם מצד אהבת הטוב כמה שהוא טוב

ואכל

תהיה אתה וזרעך
למנון

על האדמה אשר נשבעתי לך

העדתי בכם היום את השמים

לאהבה את יהוה אלהיך

לשמע בקולו ולרבוקה
בן המות

המאמר הרביעי

טטטט טטטט טטטט טטטט טטטט

טטטט טטטט טטטט טטטט טטטט

שרשים

פרק ראשון

(א) והתכלית • התכלית בשלות • (ב) ידיעה בכחירה • טיט לחדס בחירה וכמו שפארס והולך וטיט להטי' הידיעה : (ג) ידיעה מבינת ע' ידיעת כללית :

פרק א (א) בחומר הכ' • במופתים • (ב) חנו דגין • חנו דגוני • (ג) מוכרת ח' משני חלקי האפשר וכו' • עד"ת נכון לדוק והרע טכל חמד הוא באפשרות כיד לחדס לכיות דיק או רע והטי' יודע טיטי כדיון וידיעת ונוכרות את החדס עלזה • (ד) או כלת מוכרת • טהטי' חנו

יכול להכיר אותו בדיעתו להיות
לדוק עין לעול במ"ב פ"ד כי טס
נתכאר ג"כ לזון : (ה) יהיה
חדס מוכרת כמעטו • מוכר
ידיעת טטי' טהטי' יודע אותו כד"ת
טיטי' לדוק ח' ללכיות רע •
(ו) מעיק • עקרי • (ז)
ההאפשר טיט חל הפעל זולת וכו' •
פ"כ ח' טטי' יודע טיטי' לדוק ח' חנו
אפשר לו להיות רע כיהטי' חנו
יכול להכיר אותו בדיעתו טיטי'
לדוק ויהיה חס כן ידיעת טטי' טט
וכר טס : (ח) טכע האפשר
בנאל • טיטי' הכחירה והאפשרות
כיד החדס טכטע הן להרע הן להטיט •
(ט) כיה האפשרות חנו כיד לא יוכל
להשתדל ע' : (י) ויתכטלוטי
זה השלשלות וכו' הלחוד והשתדלות
וכו' • כ' ח' לו להטיט טס דכר
מחר טטי' האפשרות כיד •
(כ) לרע • לכר טיטי' אותו •
(ל) וזה הפך המוש • טלנו
דולן כחט טיטונן : (מ) והפך
ח

בביאור העקר השלישי שהוא השכר והעונש והוא ההכלית המגיע מכלל התורה וכיאר השרשים המתחייבים לו והדברים הנתלים בו בשרשים • ככר קדם לנו במאמר ראשון פרק ט' שהכחירה (ח) והתכלית אינן התחלות לרת האלהית כמה שיהא אלהית שהבחירה היא התחלה לכל הפעולות האנושית וישלכן לא מנינו אותה בכלל השרשים הבחירה לרת האלהית ושהתכלית אף על פי שהוא התחלה לכל הרת הנימוסית מאשר הכחית הרת האלהית מתחלק להכלית הרת הנימוסית שטנו התכלית שהוא השכר והעונש עקר לתורה האלהית • ואכל בעבור שאי אפשר לכאר התכלית הזו שהוא השכר והעונש אם לא יקדם לנו (כ) הידיעה בכחירה ראוי שנכר ראשונה בכחירה • ולפי שאי אפשר לכאר הבחירה אם לא יהכאר ראשונה שורש ידיעת השם יתברך הנמצאות ראוי שנכר התחלה בידיעת השם יתברך הנמצאות ואחר כך בכחירה ואחר כך נדבר בהשגחה ואחר זה בשכר והעונש ודברים הנתלים בו שהוא מבואר טזה הסדר מחוייב כיד לכר בשכר והעונש • וזה • שאם אין השם יתברך יודע הנמצאות השפלות אין ענין לשכר ולעונש על מעשיהם ואף אם ידע אותם אם אין האדם בחירי במעשיו אין ראוי שיענש עליהם או יקבל שכר ואף אם ידע השם יתברך הנמצאות ויהיה האדם בחירי במעשיו אם יהיה השם יתברך יודע אותם (א) יודעה מניית על הדרך שידע את הבעל חי אם אינו משיגה בפרטי מעשיהם להענישם על טרייה ולתת להם שכר טוב כעמולם לא יתכן להיות ככאלו שכר ולא עונש • ולזה הוא מבואר שאלו השלישה שהם ידיעת השם יתברך והבחירה וההשגחה הם קודמים כהכרת לעקר השכר והעונש ונכללים בו לכן וחוייב העיון בהם ראשונה וכדברים הנתלים בהם ומסתעפים מתו ואחר כך נדבר בשכר והעונש ודברים הנתלים בו כשתשובה ותחיית המתים וביאת המשיח וכל זה בקצור מופלג כדי שלא יכבד על המעיין אלא שיספיק לתת ציור אר המאמין בכלר :

פרק ראשון לפי מה שהשרשנו (ח) במאמר השני שהשם יתברך ראוי שיהיה מסולק מן החסרונות ואין חסרון בעולם יותר גדול מחסרון הסכלות • והוא מבואר שמהחייב שיהיה יודע כל הדברים הנעשים בעולם ולא יתכן שיהיה נעשה בעולם דבר שיהיה סכל בו וכלתו יודע אותו ומה יתחייב כהכרת שיהיה הוא יתברך יודע כל הפעולות האנושיות שעליהן (כ) אני דגין • ואולם אם ידיעתו (ג) מוכרת אחר משני חלקי האפשר (ד) או בלתי מוכרת הנה דבר זה צריך עיון רב • וזה • שאם היא מוכרת (ה) יהיה האדם מוכר במעשיו ואין ראוי לראש לפי זה שיקבל שכר ולא עונש על מה שהוא פועל אחר היותו פועל על צד ההכרה שלא ישוכח האדם או יעונה אלא על מה שהתחלות פעולותיו אליו מכלי (ו) מעיק • ואם אינה מוכרת (ז) הנה אפשר שיצא אל הפעל זולת מה שידע הש' ותהיה אז ידיעתו בלתי מסכמת אל המציאות ולא תהיה אם כן ידיעה אלא סכלות ושוא ודבר טוב • והוא מכוונר גם כן שהוא מחוייב שיהיה (ח) טכע האפשר נמצא זה אם מצד השכל ואם מצד התורה • מצד השכל שאם היה טכע האפשר בלתי נמצא (ט) היה ההשתדלות בכל דבר שוא ובטל • ויהיה משפט כ' שישתדל להשיג דבר ומשפט מי שישתדל שלא יגיע הדבר ההוא שיה (י) ויתכטר לו לפי זה המלאכות והאומניות וכל מלאכת מחשבת ויהיה בטל הלמוד וההתלמודות ובטל עיקרב האדם אל המועיל ויכר כן המוין ולא יהיה ככאן מכו (כ) לרעון כלל (ל) וזה הפך המוש (מ) והפך מה שנוצרו עליו • ואם מצד התורה זה יראה אם מהעניני' הכלולים ואם מהעוים הפרטיים • מצד הכלולים שאם לא היה טכע האפשר נמצא לשוא ושקר נותן התורה להישיר האנשים ולהדריכם בדרך ישרה • ויהיה מה שכא כהרת מאוהרת האדם על עבודת הש' ואהבתו ולעשות צדקה ומשפט שוא ובטל

מה שזכרנו עליו - פי' בעבור זה הכתוב הש"אל האדם שכלו כונה יתרעל כל שאר יצירת כ"ח כדי שיוכל להשגיח ולעשות' מה שראוי' אליו ולכרות מהכלתו ראוי' וחס לא יביא הפסוקים בידו לטואליתן בידו להשכל ויהיה א"כ הפך כונת היצירה - (מ) לא מהשם אליו וכו' - חינון פון הרה"ט שכל חליונו עם שכל או עונש כן מה שהוא מה' ועל הדברים שגשה נגד הש"י אומה שהוא מן חסם לחברו מאחר שהוא מוכרח על מעשיו ואל"ל לו לעשות הפך מזה : (נ) שתי אלה הדעות : ידיעת הש"י וטבע האפשר : (ס) שאין ידיעת הש"י וכו' - סידעת הש"י חזקה

ובשל והכתוב צווח מי יתן ויהי לבכם זה להם ליוראה אותו ולשמור את כל מצותי כל הימים וגומר (דברים ה' ל') ואם מצד הצדוקים הפרטיים שאמר הכתוב ועשית מעקה לגג (סס ל"ב) ואמר ילך וישבו לביתו (סס ל"ג) - לא הרצח ולא הנאף (סס ל"ד) ולא העשוק את רעה ולא הגזל (ויקרא י"ט ג') וזולה אלו מהצדוקים הפרטיים שהם מורים על מצואות טבע האפשר - ועוד שאם לא היה טבע האפשר נמצא היה העונש והשכר עולגומר (מ) ללא מהשם אליו ולא מקצהו לקצהו אחר שהיה כל אדם פועל בחיוב - אלא שהוא מבואר שא"א שלא היה טבע האפשר נמצא ואחר שטבע האפשר מחויב שימצא וגם אי אפשר שיהיה השם יתברך בלתי יודע הענינים הפרטיים להיות זה חסרון בחקו הנה נשאר ספק איך היה ידיעת השם יתברך מסכמת אל האמת ובלתי מברחת צד מצדו האפשר והיאך אפשר שיסכימו (ז) שתי אלו הדעות שהן נראין כסותרין זה את זה בתחלה הדעת :

הנה

הנאון רב סעודה ז"ל פ"י בספר האמונה והדעת כמגלה הרביעי אמר (ס) שאין ידיעת הש"י הדברים האפשריים סבת מצואותם כמו (ע) שאין ידיעתו ממה שהיא סבת היותו אבל נשאר על טבעו כן ידיעתו הדברים האפשריים אינם סבת מצואותם וע"כ נשאר על טבע אפשרותם שאלו היתה ידיעתו סבת מצואותם היו נמצאים המיד בדברים הטבעיים המיניים - ואחר שאנחנו נראה אותם מתהדשים מיום ליום ויתחייב (פ) שאין מצואותם הלוי בדיעתו - ובעבור זה נשארו הדברים על טבע אפשרותם אלו דברי הנאון ז"ל ונמשך אחריו בעל ספר הכוזר במאמר ה' מספרו - ואין זה מספיק לפי שהדברים הללו קרובים לדברי האומרים שאין הש"י יודע הדברים האפשריים שאם היה יודע אותם אחר שאין מצואותם הלוי בדיעתו כבר היה אפשר שתהיה ידיעתו (ס) בתלוף הוצא אל המצואות מל' חלקי האפשר ולא יהיה א"כ ידיעתו אלא סכול - ויש מן האחרונים מי שהתיר זה ספק שאמר הדבר כבר יהיה מחויב בכחית סבותו ואפשרי בכחית עצמו כמו ירדת הכסר מן שהוא אפשרי מצימו ומחויב בכחית סבותו שהם עליות (ק) האדים ורכבו הלחיות והדברים הרוסיים (ר) שהיו מוכנסים והש"י ידע שהמטר ירד מחר לפי שהוא מחויב בכחית סבותו ואף על פי שירידת המטר היא אפשרית בכחית עצמה והארץ החסכה הוה כיפוי זה הענין וכשיענין זה הדעת ימצא הפך הדעת הראשון והוא נוטה לדעת האומר שכל הדברים הם (ע) בנורה ושטבע האפשר בלתי נמצא שאחר שהדברים מחויבים בכחית סבותיהם אם ידיעת השם יתברך הסבות הנה יהיו מחויבים בהכרח ואם כן מה זה שנאמר שהם אפשריים בכחית עצמם (פ) אחר שהם מחויבים והמוגלים מן הדע שיצא מהם אל המצואות שהוא מצד הסבות ואי אפשר שיצא אל המצואות וזלה הדע הווא ואין זה אפשר (ב) אלא בכחית שכלית מצד שם האפשר שהיא אפשר שימצא הסבות בהפך והיה אז יוצא אל המצואות הפך מזה שיצא אבל מצד הענין בעצמו הנה הוא מחויב אחר המצא הסבות שידע השם יתברך ויתחייב לומר לפי זה הדעת שאין דבר בעולם שיהיה (ס) אפשרי על השווי בכחית סבותו שאם הסבות שוות (ג) לשני חלקי הסותר ישוה הספק בעינו (ד) מי הוא המכריח הוצד האחד על האחר ועם ידיעת השם יתברך היא המכרעת בטל טבע האפשר ואם ישאר טבע האפשר הכשל ידיעת השם יתברך אלא אם נאמר שטבע האפשר נמצא בדבר ובכחית שכלית ולא בענין בעצמו וזה הפך המכוון - והדבר דברים נאמרו בהתר הספק הוה וכשיענינו נמצאים טובכים על זה הדרך שיש מהם נוטים (ה) לדעת הראשון ושנוטין (ו) לדעת השני ועל כן לא ראיתי להיבאם כרי שלא יארך הדבור כמה שאין בו תועלת והנראה לי בזה הדעתו אחר שאציע הצעה אחר בפרק הבא אחר זה :

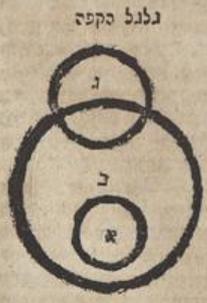
פרק שני

דע שהחכמות העיוניות אינן מסכימות בכל דבריהם על ענין אחד אבל כל אחת חולקת על האחרת בשרשיה (א) ובתחלתיה - וזה - שכל בעל חכמה יאמן וישוּב שההתרות חכמות אמתיות ומבוארות הכלית הביאור עד שישוּב לפתיו ולסכל החולק עליהם ובעל חכמה אחרת יכחי אותן השרשים וההתחלות ויחשוב התחלות שרשינו שהן בהפך האחרות אמתיות וכאשר יקרה לבעל חכמה חכמה עם הטבעי - כי התכונות שני שרשים שעליהם יבנו כל מופתי החכמה היא אותם (א) גלגל יוצא מרכז וגלגל הקפה - ובעל חכמה הטבעי יבנה שהתנועות הן שלשה (ב) מן האמצע ואל האמצע וסביב האמצע וזו היא הגדולה שבהתחלותיו ואומר גם כן שאי אפשר שתמצא התנועה

שיתבו איזה סבות שיהיו מורים על תחיות הלכות ואז היה מחויב להיות תחיות הלכן כנמצא ולא תחיות השחור כמו שהוא כנמצא עתה ו"ש ויהי אז יוצא אל התחיות הפך וכו' - ולא כן כל זה היה אפשר לזייר כשכל אכל עתה כשכר נתבוו הסבות המחייבות לתחיות השחורות או אין שייך לומר עליו שם האפשר בלתי כי הדבר הוא ח"ל להיות לכן תאחר שונד סבותיו הוא מחויב להיות שחור ו"ש אכל מצד הענין כעצמו וכו' - (ב) אכשירי על השווי - פירושו כי האפשר בלתי תמות אינו נאמר כי אם על דבר שיכול להיות אחד משני חלקי האפשר כשזה - עד"כ כשם שיכול להיות שחור כמו כן הוא יכול להיות לבן וכיוצא בזה כמו שיכול להיות לבן נס כן רשע וכו' קרא אפשרי על השווי : (ג) לשני חלקי הסותר - שחור ולבן - או זריק ורשע וכיוצא : (ד) מי הוא המכריח הגד האחד על האחר - פי' מאחר שהיה יכול להיות לבן מהכרחיותו ויהיה לפי דבריהם ג"כ הכל מחויב מצד סבותיו כמו שנתבאר למעלה :

פרק ב

ובתחלתיה - בהיסודות שלה : (ב) גלגל יוצא מרכז וגלגל הקפה - דע כי כל גלגל מכלול' כוכבי לכת יש לכל אחד גלגל יוצא מרכז וגלגל הקפה - ובה איני לך כאן גלגל יוצא מרכז ומרכז העולם כזה - והנה הגלגל הקטן שהוא בתוך הגלגל הגדול למטה קרא גלגל העולם ומרכזו שהיא נקודת ה' היא הארץ - וגלגל הגדול קרא גלגל יוצא מרכז לפי שהארץ אינה עומדת כאמצעיתו רק שמרכזו והיא נקודת ב' יוצא מתחוק ומרכזו העולם שהיא הארץ - כי העולם הנקודה האמצעית וגלגל או העיגול היא המרכז - וגלגל הקפ' הוא הגלגל הסובב תוך עובי גרם הגלגל הגדול ועיין ספ"כ לח' בסופר המורה ספ' האפודי ורש"ט : (ג) מן האמצע ואל האמצע וכו' - פי' תנועות הן העולם וכל אחת מתנועות אל תקום טבע - הא' היא מן האמצע והוא יסוד האש והאחר ונקראים מן האמצע לפי שהם מתרחקים מתנועתם מן טבע הארץ שהיא האמצע הגלגלים וזהו הטעם במחלט שהוא תקום טבע והרליה אם תקח גוש עפר ותורקו למעלה ירד ויפול למטה על הארץ - אבל יסוד האש והאחר מתנועע' תמיד למעלה שהוא תקום טבעם והרלי' כשתדלק הגר יעלה השלכת למעלה ואף אם תטה הגר למטה לזר הארץ אף עפ"כ יעלה

גלגל הקפה
גלגל יוצא מרכז

שלהבת למעלה ללד ידים וכן האור עולה למעלה שהיא חקוס טבעו כראי' טבען עולה למעלה . הכ' היא אל האמצע ופוא יסוד הים יורדים לעולם חקקוס נבוא למקום נמוך ולא לספק וזוה אל האמצע שהיא הארץ . הב' היא סביב האמצע והיא הנגלים לפי שהם מקום מתנועעים סביב הארץ : (ד) סביב גשם נש קיים . ע"מ ריכב והרחיים הם סביבים סביב הכ"ו והכ"ז הוא עומד וקיים על מקום אחד ואינו מתנוגע כלל כי לעולם תהיה הסבוכסביב ליה דבר נש קיים : (ה) לא אל האמצע וכו' . שהרי נגלל הקספה מתנועע ולא למעלה ולא למטה ולא סביב הארץ רק סביב נקודה שהיא כנ"ב ג"כ הנגלל

הנועה סבוכות אלא (ד) סביב גשם נש קיים וההכונני יבחי שכל זה לפי שלהנחת גלגל הקף שהוא כונה ותיחייב שהמצא תנועה (ה) לא אל האמצע ולא סביב האמצע (ו) אלא אם נאמר שיש באמצע גלגל הקפה גשם נש קיים כמו ארץ שסבוכ גלגל הקפה סביב אותה הגשם כמו שיסוכ (ז) הגלגל השימוני סביב הארץ שהוא האמצע שהוא דבר נש קיים ותיחייב לפי זה שיהיו בתוך גלגלי הקפה (ח) המונחין לסוכובים הנכוכים ארצות אחרות שיתנועעו סביבם ויבוצאו בשמים לפי זה עולמות אחרים . (ט) ולהנחת גלגל יוצא מרכזו ותיחייבם כן שהמצא תנועה סבוכות סביב גשם שאינו נש קיים שהגלגל היוצא מרכזו יתנועע סביב (י) נקודה מתנועעת תמיד שלפיהם שהתבאר באגרת הרחקים (כ) מרכז גלגל יוצא המרכז של הכוכבים הנכוכים מהם למעלה מן היסודות בגלגל הירחי ומהם למעלה כגלגל הירח ומהם למעלה מגלגל השמש כמו שהעיד על זה הרב המורה בפרק כ"ד מהלק שני וס' הלכות והאפיק (ל) הוריות שהתכוני מניה (מ) יבא ראייה לדבריו (נ) מהלקות הירחיים והשמישיים שהם מושגים בחוש ומהמצא (ס) במבטים מדבוק הכוכבים שהיא מסכים עם החיות . וכעבור זה יבנה כל מופתו עליהם ולא יחוש להנחות הטבעי וולתחלתו והטבעי יבחושי ההלות התכוני והחיות (ע) מצד העין הטבעי עם היות החוש מסכים לדבריו התכוני ויאמר בעל החכמה הטבעיה שהנמצא לחוש אמת אבל לא מצד אותן השרשים וההנחות שינוח התכוני שהן נכנעים בעצמם (פ) אבל מצד שרשים אחרים לא נדעם . וכיוצא בזה קרה למעל חכמת משפטי הכוכבים עם הפילוסוף שהפילוסוף יבחישי ידיעה קשם ויניח טבע האפשר קיים ובעל חכמת המושגים יניח ידיעה השם אמתי ויאמר שהיא יתקן ידע הנגור ספאת המערכת ויגזור שא"א שיהיה וזל זה ויבחישי טבע האפשר ובעל חכמת הורה ויסכים עם שניהם שהוא יניח טבע האפשר נמצא כמו שיניח הפילוסוף ויבא ראייה לדבריו מן החוש הטבעי על זה כמו שהתבאר בפרק שלפני . והיונה ידיעה השם אמתי כמו שיניח בעל חכמת משפטי התכונה ויבא ראייה לדבריו מן השכל שיגזור שאין ראוי ליחס לשי' חסרון הסכלות ושרא תהיה ידיעתו מקפת בכל הנועה בעולם (ז) ויאמר עם זה שיריעתו מסכמת עם טבע האפשר ממה שגראה לחוש מן ההשגחה האלהית כירידת המטר כוונן הקיץ בהעדר הלחות והאדים על ידי תפלת העדיקים והחסידים ואחר שהחוש מעיד כדבריו לא לחוש לדבריו משיבחישי זה כמו שלא לחוש לדבריו הטבעי החולק על התכוני אחר שהחוש מעיד כדבריו התכוני כמו שלא לחוש לדבריו הטבעי המיני שאי אפשר דנקודה שתהיה נחה (ק) אלא בגשם נש (ר) והלמודי ינוח בגשם כדור המתנועע תנועה סבוכות שהי נקודות נחות בלתי מתנועעים יקראו קושבים והכדור ככללו מתנועע וכן ככל דבר שהחוש מעיד עריו נאמר שהוא אמתי אף על פי שלא נדע סכחו (ס) כמו שיאמר הטבעי על דבריו התכוני שהם אמתיים אחר שהחוש מעיד עליהם ויבחישי הסכות שיניח התכוני לזה ויאמר שאין הסכות הן אמיתות (ת) אכל יש בו סכות אחרות בלתי ידיעות

פרק שרישי

אחר שהתבאר לך היות בעלי החכמות חולקים זה עם זה בהנחותיהם . מעתה ראוי שנעשה בכל דבר שורש מן החוש ולא לחוש לדבריו אלא למי שנמצא החוש מסכים עמו . ואחר שהחוש מעיד כדבריו הוורני מהמצא טבע האפשר ומתנועה ההודעה מן האל בדברים פרטיים אישיים על ידי הנבואים ומן ההשגחה הפרטית באישים מיוחדים כמו שהיה זה באבות ככל עניניהם כפי הקבלה הנמשכת בידינו עד היום וביציאת מצרים ובאישים אחרים מיוחדים הכתובים בספר הנבואים דלא לחוש למי שיבחישי זה . (ח) שלא נבחישי מה שנמצא בחוש בעבור עיון הפילוסופים כמו שלא נבחישי היות הגלגל מתנועע תנועה סבוכות על שני קטבים נחים אף על פי שהטבעי מצד עיונו יבחישי זה . שראוי שנעשה בכל דבר שורש מהנמצא בחוש אף על פי שלא יספיק השכל לדעת סכות שהשכל רואה מאחד משהי פנים אם שלא ישגדרים רבים על אמתתם ואם שלא יספיק ידעת סכות כל הדברים ואפילו הדברים המושגים בחוש . שהרי (ז) התנועה היומית אי אפשר להבחישי מציאותה שהחוש מעיד עליה ואי אפשר לשכל האנושי (ג) לשער תנועתם בשום צד שאם נאמר שהתנועה אותה הוא (ד) גשם תשיעי כמו שהסכימו הרבה מן החכמים וקראוהו נגלל יומי לפי שהיא נגלל וכראה הערב והבקר הנקרא יום א' מי יתוארע על אי זה צד יניע הגשם ההוא כל הגלגלים אם (ה) על צד הפגישה לפי שהגשם א"א לו שיניע גשם אם לא על צד הפגישה אין אפשר שיצויר (ו) שפנישה נגלל מאדים את גלגל המרה יניעהו

הלקיות הוא מכוון ע"י : (ס) כמכניס . שהיא יסוכ המכניס ומבחישי תבאר לקמן כפ"ד : (ע) מצד העין הטבעי . מלחר שהוא נגד הטבע : (ז) חלל מצד שרשים אחרים לא נדעם . לא מצד ההכמות שבהם התכוני כי הם נכונני' בענמם רק שיש נדעים וזכ"ש' אחרים שאין לנו ידעים אותם (צ) ויחזק עם זה וכו' . פי' אע"פ שהוכיח זה המד שאין ראוי ליחס וכו' חף על פי כן מביא עוד ראייה שידעיתו סבוכות וכו' משה שנראה לחוש וכו' .

וכו' . ככל החכמה הלטודות מלייר . בגשם כדוריי' שהוא עמום מתנועע ואף על פי כן מלייר בו שתי נקודות שהן נחות כזה . (ז) והלמודי' (כדור חסל' אם הכדור מתנועע מומיה למערב אזי הנקודה א' סבוכה לרוב ונקודה ב' סבוכה לפון בכרחה שינוחו ונקודות חלו קראו קושבים) ומלחר שהחוש מעיד על זה שהוא כן לא לחוש לדבריו הטבעי וכן בכל דבר וכו' . (ש) כמו שיתאר הטבעי וכו' . כמו שהטבעי כענינו יורה גם כן לזה . (ה) חלליס כוסכות בלתי ידיעות . פי' כמו כן נלמד אמתה שיריעתה טבעי החפזר גם כן סביב האפיקים אחר שהחוש מעיד עליהן חף שאין לנו ידעים הטעם והסבה וכמו שכתבנו והולך כריס פרק הבא אחר זה :

פרק ג (א) שלא נכח סוכו' . שאין ראוי להכניס (ב) התנועה היומית וכו' שבוש חמיד עליה וכו' . פי' שהגלגל היומי כחייב כל שאר הגלגלים שיבחישי מתנועע' עמו בתנועתו סביב הארץ ומסבוכים ג' כ' את הארץ כיוס אחד שהוא כ"ד שעות וכוון שתבאר לעיל כח"ג פ"ג . וכתב' פ"ג : (ג) לשער תנועתם . ח"א לשער השכל על אלוה' צד וסדה כל להם ההכרותיות זו שחייבים להתנועע גם כן בתנועת גלגל היומי וכוון שכתבנו והולך : (ד) גשם תשיעי . גלגל תשיעי . (ה) עלצד הפגישה . כלומר שהוא פוגע ומנוע בח"ר הגלגלים ודוחה אותם עד שיתנועעו עמו בתנועתו . (ו) שפגישה גלגל' מאדים את גלגל מחה וכו' הכחה לו בחוקה מצד פגישה גלגל' נדק וכו' . כדוי' שכולל לספק הענין על מכוני חודיע כל בתחלה ענין הגלגלים ומתעלם זה על זה . דע כי הגלגלים הם זה למעלה וזה למטה החד סביב חסיו כנלדי הכללים כד"מ ולא צוירתי ג' כ' בקת' חס' כ"מ ויחתי' כ"ש' וכה' ארסונון כלן בכתה אמת מיעלת הגלגלים עם הד' יסודות אר' מעוז אחריו : ה' גלגל' העליון והוא ראש הגלגלים שאין למעלה מחונו גשם הוא גלגל' היומי והוא קולן ולין כוכבים כלל ומסבכ את העולם ככ"ד שעות ותנועתו היא מחרוזת למערב . הגלגל' הכ' הוא גלגל' הככבי' הקיימי' וכו' וכל הכוכבים הקטנים והוא

מאמר פרק ה רביעי שרשים

(ו) ואם כן נבאר אף לפי דבריהם שאין נב' - פ' ואסן הרחוקים ודרכיהם אף נדעזו להם באה שיאחזו שיעלה בפניהם שלשים מסוד אדם סכל מחשבותיו לרע כי כחומר למעלה : (ז) נדרך הטבע . היראה הכלל היא נדרך טבעי (ח) אדם כספת הכחירה . כמו שיתבאר בפרק אחר : (ט) לטעם היראה והמחשבת . על ידי קיום מנות הטעם יתברך : **פרק חמישה (א) הדבור בכחירה . עיין לעיל בפרק ט' מחזר ראשון :** (ב) חניה טהר אל היריעה דבור אחר שיהיה אל הפעל . פ' קודם שיגיד אל הפעל היה יודע יריעה עתידית מהיה דבור הטוב בעתיד ואחר שיהיה אל הפעל בזה לו יריעה אחרת והוא שעתה ידע שכבר בא הענין הנקרא וכן הו' לעיל בפ' ו' מס' : (ג) ולא בלתי לקיים וכו' פ' לומר שדיעותי הם' הו' בדחיון ודיעותי . לעיל דעת הפילוסוף . (ד) ככ' : (ה) התגללות נופל כו' . שיכול להתגלל טהר להענינו בעבור שהיה מוכרח כלד מה לעשות פעולה הרע וכו' כן יוכל להתגלל טהר ליתן שכר לחי שעה לו טוב :

(א) טעם האפשר שמור כן . פ' אחר מה שניתן לקיים לטוב או טהר לטוב : (א) למי קדם לו . לומר שכבר מרד בקצת' וחסט' כנגדו הוא הוא אבותיו ולכן בעבור הטעם הזה יזכר ענין ש' ח' טעם ככ' : (ב) הטוב הוא שהיה רחוק וכו' : (ג) ונניח . ועוד יגיע נ' : (ד) אפילו טעם הנס' . מכלת לכדו קדיין ליה כלומר ככ' לכדו ידוע מהנש' אצל האדם המקבל הנש' הוא חינו ומורג' טעם ככס

הוראת הפרט ועל כן הכטל הוראת הרעב או הדבר הנגזר על המרינה הוראת כל פרט ופרט בזמנה (ו) וא"כ יחבאר אף לפי דבריהם שאין גזרת הוראת המערכת הפרטית הפרטית כי כב' אשר שתכטל מפנים רבים ועדין נשאר להם לפי דבריהם שראוי שיכטל הכלל את הפרט בדברים ההוים (ז) בדרך הטבע ברעב וההגפה ודומיהם אכר מה יאמרו בדברים ההוים בדרך הכחירה הכלל כמלחמה או כדרך הכחירה הפרטית כאיש אחד שיעשה ספינה כדעה עצמו ויכנסו כה טאה אנשים או יותר מזה שאין ספק שלא היה קץ כלם שיהו ויכנסו כלם בספינה ותטבע הספינה . ולמה יקצרו חי האנשים ההם בהוראת גזרת הכוכבים על בעל הספינה שתתבע ספינתו כיס ולמה יכטלו הוראת הכוכבים על כל האנשים הנכנסים בספינה יותר מהוראתם על בעל הספינה אלא שהדעת האמתית הוא שמכאן יש להוכיח שהוראות הכוכבים אינן הכרחיות ושא"פ שנהרא קצתם מתקיימות כפי מושפט האצטגוניות על האנשים כי"כ מקום כב' אשר שיכטלו מפנים רבים (ח) אם בספק המערכת או איזה זכות או מורה כמו שאמרו ר"ל כמסכת שבת (דף ט"ע"ח) אין מול לישראל ופרש"י ול' לשם שעל ידי צדקה ותפלה זכות מולו לטובה וכל שכן ברצון האל יתברך שהוא הכלל הנהוג על כל יתברך שייטל כל ההוראות מאי זה צד שיהיו ברצונו לטובה נודעת אצלו כלבד וזו היתה הכונה בנתינת החורה כרי שעי' קיום מצותיה ינצל האדם מהוראת המערכת כמו שאמר הנביא (ירמיה י"ג) ומאותות השמים אל התהו כי יתהו הגוים מהמה וכן כתב הר"א"ב עזרא ז"ל בספר המולדות כשמנה הדברים הכוללים שהם כמטלים ההוראות הפרטיות אכר שם בדרך השמיני שמיצד חכמת הנפש התכמה הכטל וההוראה הפרטית ואכר שם גם כן שהבוטח נשם שלו נהכנו עלילות הש"י יסכסכות להצילו מכל נוק שיש לו במולדו וזה מבואר כמו שכתבנו והוא מוכי' לדעת ר"ל (ראו הטעם דף י"ב וכו' כדכ"ד דף י"ג י"ח) שאמר שישנו השם או שישנו מעש' או צדקה או צדקה מבטלין גזר דינו של אדם וכן אמרו אכרם אכר מליד אכרם מליד ועל דבר זה אמרו קצת החכמים שייצחק לפי שהיה מחלק מאדים והיה מורה עליו שיהיה מורה השם יתברך להעלותו לפניו לעולה ואחר כך נהו האיל התהו לכופר כרי שינצל מן ההוראה ההיא וכיוצא בזה יסכ השם יתברך סבות להציל שומרי התורה ומצותיה מהוראות המערכת ועל כן הטעם הנביאים מהוראים את העם לשוב בדרך הרעה אמר ירמיה הטיבו דרכיכם ומעלליכם ואשכנח אתכם כמקום הזה (ירמיה ז') וזה להיותם יודעים שטבע המצות וההשמע אל הש"י

(ט) לטבל הוראת המערכת כמו שכבר הכטל ההוראה היא מסכות אחרות לדעת האצטגוניות כמו שיבאנו מענין המלחמה או המגפה או הספינה וזה מה שרצינו לבאר מענין ההוראת המערכת :

פרק חמישי וראוי שנמשך אל זה (א) הוכרז בחכמה וראוי שיהיה אל זה (ב) נאמר שהפעולות האנושיות לא ימלט הענין בהם מחלוקה . אם שיהיה כלם מוכרחות הכרחיות או כלן בחירות בחירה נמוכה או כלן מעורבות מן ההכרח והבחיירה או קצתן בחירות וקצתן מוכרחות וקצתן מעורבות מן הכרח והבחיירה . ושיהיו כלם מוכרחות הכרחיות כמו שהיה לדיעת הוכרי שמים החוים בכוכבים הוא דעת מבואר הכטל לפי שבוה ככטל טבע האפשר שיהיה צד מן מצויאותו מן החוש ויעקרו כל שרשי התורה בכלל ובפרט כמו שקדם כל זה . ועוד שמה שהביאם לזה הוא השם שעל זה הדרך תקיים יריעה הש"י כאמת בלי שום שינוי שאחר שידע הש"י הנגזר על האדם מפאת המערכת והוא אפשר שיהיה זולת הנגזר והוא הזה היתה ידעתו אמתית על אופן אחר שאם היה אפשר שיצא אל המציאות הפך הנגזר מפאת המערכת היתה ידעתו משהנה ממה שהיתה ולא היתה אמתית על אופן אחר והנה כזה הדרך עדין לא נמלטו מן השינוי שאין ספק שהידיעה כירכר קודם שיצא אל הפעל (ב) אינה שורה אל הידיעה כדבר אחר שיצא אל הפעל (ג) ואם באנו להקיש בין ידיעתו לידיעתנו כבר ידענו שישנו השינוי בידיעתו יתברך מזה העד כמו שפול בידיעתו אלא שהאמת הוא שאין להקיש בין ידיעתו לידיעתנו כשום צד כמו שכתבנו למעלה בפ' שני ידיעתו לא תשנה כלל אחר היותה בב"ת ובחבריה הוא יבואר שהדעת הוא אי אפשר קיומו בשום פנים . ואולם שיהיה כל הפעולות האנושיות בחירות בחירה גמורה ושיהיה ההשתדלות מועיל בכלן כמו שיגזור האפשר וכמו שהיו (ד) דעת הפילוסוף הוא דעת מבואר הכטל גם כן אחר שאנחנו רואים בחוש פעולות הרבה שישתדל האדם להשיג דבר מה ויעשה כל ההכנות שאפשר שתעשה להשיג ההשגחה ההוא ולא די שלא יגיע החכמה ההוא אלא שההכנות הן שיעשה ידוע סכור אל הגעת ההפך כמו שנהאזה נאחי יוסף שהשתדלו לטבל כעליות החלומות שהלם וחשבו לטבל אותם כשיעשו תפנו כשימכרו אותם לעבד עולם כאופן ש"ל יהיה אפשר לו למשול עליהם כלל ואותן ההשתדלות שיעשו לכתב הנגזר הן הנה היו סבות להגעת הממשלה עליהם וכן אודניה שהשתדל להשיג המלכות בחיות כל השרות ועבדי המלך אזהיבם אותו ונשמעם אליו ואותו ההשתדלות בעצמו הוא סכה שלא ישנו טבעו ושיגו כשישמו את המלך את שלמה בני בחייו . וכן פעמים הרבה יגיע לאדם טוב מה כוונת ההשתדלות כלל לא מראש שאולי שיגיד המלכות כוונת השתדלות שיקדם לו כזה כלל . וכל זה כמה שורה שאין כל הפעולות האנושיות בחירות בחירה גמורה . ונשאמר גם כן שיהיה כל הפעולות האנושיות מעורבות מן ההכרח והבחיירה אי אפשר ש"כ לא יהיה ככאן פעולות ראוי שישוכה האדם או יגונה עליהן והן הפעולות שאין בהן צד ההכרח כלל ואם היו מעורבות מן ההכרח והבחיירה לא היה ראוי שישוכה האדם אם הם טובות ולא שיגונה אם הן רעות והיה (ה) ההתנגדות נופל בהכל דבר ולא היה ככאן פעל שיגונה האדם עליו בהחלט אם הוא רע ולא דבר שישוכה עליו אם הוא טוב . ואחר שאין אפשר שיהיו כל הפעולות האנושיות בהכרח ולא כלן בבחיירה ולא כלן מעורבות מן ההכרח והבחיירה לא נשאר אלא שיהיו מקצתן בחירות ומקצתן מוכרחות ומקצתן מעורבות מן ההכרח והבחיירה וראוי שנבאר עתה כי מין ומין ממינים אלו בפעולות האנושיות . ונאמר אולם הפעולות החירות בחירה גמורה נהנה הן אינן (ו) שטבע האפשר שמור כדון והן הנה שיפול בהן החריצות וההשתדלות וישעליהן ישוכה האדם או יגונה וכפעולות הללו יפול האחרת והענין ועליהן יקבל השכר והעונש אחר שהתחלה הפעולות הללו אליו ואין שם מעיץ ולא מונע אחר כלל . ואולם הפעולות המוכרחות הכרח גמור הנה הנגזרות או כפאת המערכת ואם מצד הגשתי ש"י כמו שיבאר אלו הדברים אין להם האנושי יכולת עליהן כלל אבל ההשתדלות בהן שוא ובטל לפי שלא הונחו הדברים הללו לבחיירה הן שיהיו טובות או רעות וזה שצף אם ים לבחירה יכולת לטבל הגזרה הנה (ז) למי קדם לו או אל אבותיו פעמים ימנע ממנו טוב מה היה ראוי שיגיע מצד השתדלותו וחריצותו או לכוונת קדם לו או אל אבותיו יגיע אליו טוב מה כוונת השתדלות כלל ואפשר ג' כשיהיה הטוב ההוא או הרע מגיע מצד המערכת כשלא יהיה שם הטאגורם לסלק טוב ההוא ממנו או שלא יהיה לו זכות מספיק לסלק ממנו הרע ההוא הנגזר מהמערכת (ח) ויגיע אל האדם הטוב ההוא כאופן שלא ישער כובכל . כמי שהוא רוצה לילך בדרך נגף רגלו באבן ונמנע מלכת בדרך ההוא או משה רוצה ליכנס בספינה וקפץ עליו חולי ונמנע מליכנס בספינה ההיא ונפלו לסטים על ההולכים בדרך ההיא והרגים וכן הספינה טבעה כיס והדבר מבואר שמה שלא עלה בידו השתדלותו כלל ללכת בדרך ההוא או ליכנס בספינה ההיא היה לטוב על הציל לו מבעיותו מהלויסטי' או מן הספינה לא יזוה וכות קדם לו . וכיוצא בזה ארו"ל במסכת נדה פרק מטפלת (דף ל"א ע"ג) על פסוק אודך ה' כי אגפה בנינו' כמה הכתוב מדבר בשני בני אדם שיצאו לסחורה אחד ישכלו קוץ כרגלו התחיל מחרף ומגרף לימים טבעה ספינתו כיס התחיל מודה ומשכח לכך נאמר ישוב אפך ותנחמוני (שע"י י"ח) והיינו דאמר ר' אליעזר מאי וכתיב עשרה נפלות לבו מבעיותו מהלויסטי' (ט) אפילו בעל הנש' אינו מכיר בנסו וכו' . וכזה הדרך בעצמו יגיע לאדם רע לא היה מעשר במוצות שיעשה פעולות ראויים שימשך מהן הרע ההוא . והוא מבואר שיהטוב או הרע ההוא וכיוצא בו מגיע מצד הגזרה מוונת בחירה כלל . והפעולות המעורבות מן ההכרח ר"ל מן הגזרה והבחיירה הנה הן כמי שיחפור יסוד וימצא מטמון או מי שזורע הכואה ויצלית

בהגם שגיה לו הש"י כן פ"ד סיפ"ג מעמדת נדה : (ו) ככלל האנשים ככלל מין האנושי : (ב) מצד נזרת הטם . פי' ויתבת חללה כמותן חלוי וכן מן עושהו : (ל) שלא יסתנו . שלא יסתנו : (מ) להיות חלם . שיהיה חלם : (נ) שלא יעזב חמדתו . שלא ייה במור אותו רק שכן וכו' : (ס) ומתוך כך יבא לשפט וכו' . פי' ולכן אין לראוי לקחת ראייה מן החלק האחד וכו' :

פרק ו (א) ככלל מין הפעולות וכו' . אפי' בפעולות שהם על נד הסכרה : (ב) ככל הפעולות . ככל אחד מן הפעולות : (ג) וגיטס תכלי במלכות הדבר .

ויצליח בה שהוא מבואר שאם לא היה משתדל בחפירת היסוד ההוא או כוריעה התבואה לא היה מוצא מטמון ולא מצליח בהכואה והוא מבואר שאין מעורבות מן ההכרה והבחירה ולפעמים יגיע אל האדם טוב כזה כהשתדלותו וימנע ממנו השגת טוב יותר גדול כמו שהוא משתדל לקנות חטה שהיה מרויח בה בזמן מועט . ריח גדול ולפי שלא היה האיש ההוא ראויו לבמו הריח הגדול ההוא הזמין לו הש"י בלכתו לקנות החטה בנדים נאים קטא בנדים שהיה לו ליקח החטרה ולא הרויח בהם כלום . או הרויח בהם דבר מועט או החפץ שלפי שולא היה מרויח בהטם אלא דבר מועט המזין לו הש"י בנדים מרויח בהם ריח גדול כפי הזכירה הקורמים לו . או הדברים הנגזרים עליו מן הרויח או ההפסד ורוב פעולות האדם הנאות מהשגת הטם על האדם בדרך השכר והעונש באות על זה הדרך כלומר מעורבות מן הגזרה שהיא ההכרה ומבחירה . ולהיות הדבר נעלים מהאנשים שיש מן הפעולות שהן על צד ההכרה ויש מהן שהן על צד הבחירה הגמורה ויש מהן מעורבות מן ההכרה והבחירה יפול הכלבול המוכנה בעניני בני אדם עד שיביאו קצתם לחשוב שכל רעויותיהם כגזרה ובחירת ולא בבחירה כלל ויחצלו על כל פעולותיהם הנשחתות להיותם חושבים שהכל כגזרה וקצתם יחשבו שהכל בבחירה ושעל כל הפעולות יפול השבת והננות . ואין המוכנה הזאת (י) ככלל האנשים בלבד אבל ככלל אנושי העוין וכו' שיש מהן מי שיגזור שכל טובות האדם ורעויותיהם

היה וכו' וילת הכירו לינו כלום .
(ד) שתינת הגנת הכלית וכו' .
פרט מה שינוע לפעמים מהחלם כטוב ולא כח חלוי חף שמתדל לחיי כהשגלות מוק וזל לא יהיה וכו' : (ה) כמו שחמרו רבותינו ז"ל אם רואה חלם וכו' . עיי' לקטן פ"ק ג' כונתו והתאמר : (ו) ודע . על יד זה : (ז) בחוקת סו' . על דרך כלל תעשה ידך אשר תעשה :
פרק ו (א) בלוי מין האדם .
בפרט האנשים .
ופרטויהם

בגזרה ועל צד ההכרה ויש מי שיגזור שהכל בבחירה ויש מי שאמר שהפעולות מעורבות מן ההכרה והבחירה וידמה שדעה איוב היה שכל טובות האדם ורעויותיהם כגזרה מפאת המערכת ובעבור זה היה מקבל ימנו ועל כן הפש עליו אליו כי מענהו הראשון ואמר לו שאם היו כל הטובות והרעות כגזרה היה הצדיק והרשע ג' כגזרה וא"א שנאמר שהיה הצדיק צדק מצד גזרת השם ויש לו האנוש מאלות יצדק ואם מעושהו יטהר גבר (חוב' ל"ו) כלומר האם האדם הוא צדיק (ב) מצד גזרת השם או שיה מצד גזרת עושהו והוא אפסר זה והן בעבריו לא יאמינו וכו' כלומר אפי' כולומר אפי' כולמאני ועבדיו לא ישיש בהם צד קיום (ג) שלא ישחטו אף שוכני כתי חומר שהם משתנים המיד מצד טבע היסודות שהורכבו מהם שאין ראוי שישים בהם צד קיום (ד) להיות האדם בבחירת צדיק או רשע שלא יוכל להשנותה מן הצדיק אמן הרשע מצד בחירתו ואחר שהצדיק אוררשע בבחירת האדם הגרה בבחירת שיהיו כבאן טובות ארעות ומשמות לבחירה ולא כמו שאהיה חושב שהכל הוא כגזרה ובעבור זה המשיך אליו להזכיר לאולי יתגמם ופנתה המת קנאה (סס' כ') להורות שיש כבאן רעות כאות על האדם מצד בחירתו כמו הרעות הנמשכות אל הכעס ולא הקנאה . ואחר שיש כבאן פעולות בחירות ורעות נמשכות אליהן הנה הוא כבחיח שהרעות הנאות על האדם (כ) שלא מצד בחירתו שהן כאות על צד העונש ולזה אמר בסוף דבריו הנה אשרי אנשי יוכיחו אלוה וכו' כי הוא יאכיבו חבש וגו' וזהו דעת הצדיקים מאניש העוין שכל רעות האדם וטובותיו הם על צד עונשו והשכר כדעת אליו . והפך דעת איוב . ולזה תמצא רז"ל אומרים תמיד שכל עול האדם הוא על צד העונש אמרו בפ' דמסכת ברכות (דף ע"ג) רב הונא תקיפו ליה ארבע מאה דני המרא כו' אמרי ליה רבנן לעיין מר במיליה א"ל ומי חשידנא בעינינו אמרי ליה ומי חשיד קודש' בריך הוא דעביד מלתא כללא דנא דקו ואשכחו דלא יהיב שבישתא לארטייה הנה רב הונא היה חושב שהעשית חיינו חומץ היה לרוע מזלו או כדרכו של עולם ואמר לו הלמדיו וכו' וישבו ש"א שיהיה זה האלא מצד העונש שאיש כמוהו ראוי שיהיה מושגת בכל פרטי מעשיו ורב הונא השיב למה שלא היה ראוי להם לחשדו שהיה חוטא ואחר שלא היה חוטא הנה זה היה על צד המקרה ורם השיבו לפי סברתם שהכל בא מהשם על צד העונש והשכר כיונה ריה ראויו חזיו אוהו משיטלו מום במשפטי השם וסוף ובר נגלה הענין שהיה זה על צד העונש על הטא קדם לו בעניו חיינו וכשנתלק החטא מולק העונש . וכן תמצא במקומות רבים לרז"ל מהסיים כל הדברים הנאים על האדם על צד העונש לא על זולת זה . והאמת הוא כמו שאמרנו שיש דברים ראוי שיוחסו אל העניש ויש דברים ראוי שיוחסו אל הבחירה ויש דברים שיוחסו אל ההכרה ויש דברים מעורבים מן ההכרה והבחירה ואין ראוי לקחת ראייה מן החלק האחד מהם על האחר ובעבור שלא הרגישו המעינים והעיון ולקחת ראייה מן החלק האחר על שאר החלקים צללו במים אדויר' והעיון חרס בידם שיש מי שנטה לצד הגזרה וההכרה ורכישי טבע האפשר ויש מי שנטה לצד הבחירה הגמורה והחשי האדרעל האחר (ס) ומתוך כך יבא לשפט מן החלק האחד על האחר ויקרא הגר על משפטי השם ומעשיו .

פרק ששי הפעולות וההשתדלות כוונתו והכרחו (ה) ככל דבר מן הפעולות האנושיות . וזה מבואר (ב) ככל הפעולות אם בפעולות שטבע האפשר שמוך בהן שאחר שהן מונחת לבחירה הגמורה מאין שום מונע ומעיק אין ספק שההשתדלות בהן סבה להגעתן וכן בפעולות שהן מעורבות מן ההכרה והבחירה וההשתדלות בהן מבואר שהוא הכרחי להגעתן : וזה . שכל דבר שינוע משינו פעלים (ג) ושינה הנאי במציאות הדבר ההוא . כמו התבואה המגיע מפעולת עובדי האדמה ומן הנשמים שאין ספק שעבודת העובד והשתדלותו תנאי בהגעת התבואה כירידת המטר ואי אפשר שינוע זולתו ככלל כמו שלא יגיע הדיו מולדת העפצים והקנקנתום אחר ששניהם רחמי כמציאות הדיו והדבר מבואר . ואולם בפעולות שהם על צד ההכרה והם מנועות על צד הגזרה כמו שאמרנו הנה היה נראה שאין ההשתדלות ראוי בהן ואכל כשיעוין היטב כמציאות שהן ההשתדלות ראוי ומחוייב לפי שכבר אמרנו (ד) שמניעת הגעת ההכלית שהיא הטוב המגיע מן ההשתדלות לא יהיה אלא מצד העניש והוא למכריקם לו ואם שלא יספיק זמנו לבטל הגזרה מעליו מפאת המערכת וכשיראה האדם שישתדל בחריצות גדול להשיג טוב מהאז הכלית מה ולא השיגו ידע בודאי שכן גזר עליו אם מצד העונש על עונתו ואם מצד שאין זכות מספיק לבטל מעליו גזרת המערכת וכו' וישול לפשפש כמעשיו וישוב אל ה' וירחם בו כשיראה האדם את עצמו שהוא יגיע לריק ושאינו יגיע לריק מספיק לחקן אותן כשימצאו דיו (ה) כמו שארז"ל (ברט דף ב' בודאי עוה לעונש גזר עליו על חטאו וידע שמעשיו מקולקלין ויחמור לחקן אותן כשימצאו דיו (ה) כמ"ש ארז"ל (ברט דף ב' ע"א) אם רואה אדם שימורין באין עליו ופשפש כמעשיו שנאמר (תהי' ג' ב') נתפשה דרכינו ונתקרה פשפש ומצא יעשה תשובה שנאמר ונשובה אל ה' אבל כשיראה האדם עצמו שהוא משיג מצד יגיעו ועמלו מה שראוי להשיג ולא יגיע לריק (ו) וידע שאין בידו עון גדול ימנעו מלהשיג טרפו מצד השתדלותו ולא ישיב אחר ימינו מלעשות יכלתו להשיג מבוקשו אחר שידע שאין גזרה עומדת לעומתו ויהיה שיש ושכח כוה וז' שהיגיע כפי כו תאכלתו (תלס' קל"ט) ר"ל כשיגיע יגיע כפיך ועמלך אל שתיגבו טורפך וליאתם לריק כהן אשריך וטוב לך כמו שביארו רז"ל אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא וגומר (ב"ב דף ע"א ע"ב) ימולין עולם הבא שהתמשך שמעשיו טובים ונכתיים ורצויים לפני השם יתברך אחר שהגיעת להשיג מבוקשו בכל מאמציו כהוון אומר עליהם לא יגיעו לריק ולא ילדו לכהלה וגו' (ישעיה ס"ב) . ויתבאר מכל זה שהחריצות טוב ככל דבר ובעבור זה היה שלמה משבח החריצות ואומר ויר הרצוים העשיר (משל' ג') ומגנת העצה להעזר האדם שישתדל להשיג מבוקשו בכל מאמציו כהוון אומר ויול' למנוע ירכך ה' אלהיך יכול יושב ובטל ת' כל מעשה ידך אשר תעשה (דברים י"ד כ"ט) הנה ביאור שברכת הש"י הגיע ונבא עם ההשתדלות וכן אמר המפורר (תלס' קל"ז) אה' לא ישבור עיר וגו' אבל אם ה' ישמור עיר יפה שקד שמור . שעם השמירה וההשתדלות האנושי יגיע העזר האלהי ולא כוולתו וכו' וראוי שישתדל האדם (ז) בחוקת היר ככל הדברים שאפשר שישגו בצד השתדלות האדם אחר שנדע שההשתדלות מועיל בכל דבר ובכל הפעולות על דרך שביארנו ובעבור פועל אחד שראת מנוע על צד הגזרה כאמר רז"ל (מט' ג' ע"ב) כי יפול הנופל ממנו (דברים ל"ב) ראויו היה זה ליפול וכו' לא כעבור זה נשפוט בכל הדברים שהם כגזרה אבל ראוי שישתדל בכלן כאלו בחירות בחירה גמורה והטוב בעינינו יעשהו מספיק וז' בבחירה לפי קצורנו :

פרק שביעי והוא שנמשך אל זה הדבר בהשגחה וכמינה . ונאמר שממה שיחוייב על כל בעל דת אלהי להאמין הוא שהש"י משיג (ח) באיזה מין האדם ובפרט מעשייהם לגמול ולעונש פרטי האדם וכוונתו זה שורש ככל דמות האלהות . ואולם אם אפשר זה מצד העיון הנה זה צריך ביאור שלפי דעת הפילוסוף האומר שאין ידיעת הש"י

- (ב) ופרטים שהכרח - כלומר כע"כ צריך לדע אף מכל פרטים להיות וכו' : (א) המניעה .
- (ד) ועושה אותם כדלי רואים . כלחו הפטים אלס רואים לעשות הרע ולחסם וידעים ממנו כלום : (ה) שאין הכרח הצדק מסורי וכו' .
- ולכן תלוט צדק ודע לואינה כלכן חסתי כמו ברשע וטוב לו : (ו) שלא חסר ולא תוסרי צדקים . כלומר לא ה"ל חסר ולא תוסרי
- הצדקים ואלה למסלו : (ז) סתם זה . שלא היה יודע מלאם ספק באו הרעות אל הצדקים : (ח) חסר היה ממנו . כלומר ח"ל ויהיה
- הס' קמנית על פרט' בני חסר מחסר
- שיגיו רעות לצדק ובעבור זה היה
- חיוב חסלק בהשגחה נכס"י .
- והכרח העובי את חיוב ליד טענה
- זו הולכי שלא היה יודע וכו' .
- (ט) לא דבר נכונה . מזה הלא :
- (י) קצור . עלאין ותקצר נפשו .
- (כ) מתנחם . לטון נחמה :

הש"י מקפת בפרטים כלשכן שלא ישגיח בהם להענינם על מורים אבל כבר הכרענו היות הש"י יודע כל הנמצאות ופרטי מעשיהם בראיות מספיקות לכל בעל שכל . ואולם מר שצדק לבאר הוא שאף אם ידע הפרטים ומעשיהם אם ישגיח בהם לתלאיש כדרכו יאו ידעם כדפי שידע את הכעלי היים (כ) ופרטיהם בהכרח להיות ידיעתו מקפת בכל הנמצא והגושיה בעולם ולא יפלא ממנו כל דבר קטן או גדול אבל לא ישגיח בהם לתגמול ועונש על כל מעשיהם אלא שישגיח בפרטיהם כמה שהם חלקי הכלל ולשמור המין לא זולה זו ומה שהביא האנשים לפסק ההשגחה עם היותם מודים בדיעת הש"י הוא רוע הסדר הנמצא לפידעתם בטובות העולם ורעותיו שנמצא צדקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים וההפך וזה הספק הכוא את איוב להשווה שהש"י בלתי מושגיח בפרטי בני אדם ושאין הבל בין צדק לרשע כמו שאין הבל באושי הכעלי חיים בין איש לאיש כמו שביאר זה במאמר אחת היא על כן אמרתי וכו' אם שוט ימית פתאום למסת נקיים ולעגארץ נתנה ביד רשע פני שופטרי יכסה אם לא יאפה מי הוא (איוב ט"ב) יאמר כי אחת היא הטענה (ג) המניעה אותי לומר שאין ההשגחה דבקה באושי בין האדם ושותם ורשע הוא מכלה ואינו מכתין בין צדק לרשע לפי שהוא רואה השטו והמקרה הרע מגיע אל הנקיים מחטא וממית אותם פתאום ומלעיג עליהם ומנסה אותם ושהרשע' בהפך זה שהם מצליחין מאד עד שארץ נתנה ביד רשע עד שהיא כאלו מכסה פני השופטים (ד) ועושה אותם בלתי רואים את רשעין שאין לעשות בו משפט זה ממה שיורה שאין מושגיח בפרטים וזהו שפסוקי דברינאם לא יאפה מי הוא לומר ואם איננו בין מי הוא המנחם שיעשה העול הזה או שישכול עשייתו . וגם הנכונים המומנים בהשגחה וזו פרטים אותה בעולם והחכמים התורניים נמצאו מתלוננים על שני המדות הקלו אם על טובות הרשע אם על רעה הצדק ובע"פ שאין התלונות שותהו שגחה בראייה וטוב לו אמרתי וקשה מאד מצד רעות כל האנשים רואין בעיניהם רשעת הרשע כריותו עובר ע"א ומגלה עריות ושופך דמים ועושה עול וחמס פפורסם ואין פחד אלהים לגנר עיניו ועם כל זה מעשיו מצליחין וזה מכיב את כל האנשים לפסק בהשגחה כמאמר מדוע דרך רשעים צלחה (ירמיה"ה פ"ג) . אבל התלונה מצדק ודע לואינה קשה כל כך שאין העול נלוו אל בני אדם שהכל יודעין שאין צדק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא אם טועט ואם הרבה ווא יגיע לצדק רעות אף זה אצלם שיאמרו אולי חטא בפועל במסתרים במקום אשר אין רואה אלא השם והמחלה שם שימים בסתר נפרעין ממנו בגלוי או אולי חטא במחשבה אמרו ר"ל ראונו לאשה הרי את מקודשת לי על כנת שאני רשע אפילו צדק כר' עקיבא מקודשת שמהו הרהר ע"א ברעתו הנהגלו (ב) שאין הכרח הצדק מסור לכל אדם שהאדם ראה לעיניו ויהשכחו צדקו' ראה ללכב שאינו כן אבל הוא רשע וכן ראה משלו את הרשעים (אבות פ"ד) קושי' צדקו' על שוה לקושי' רשע וטוב לו אמר אין בידו לא משלות הרשעים (אבות פ"ד) כלומר שאין טעם רשע וטוב לו נדע לנו ואחר כך אמר אף לא מיסורי הצדקים ר"ל אף יסורי הצדקים שיחשב שהטעם נודע לנו איננו כן וזה יורה לשון ואף (י) שלא אמר ולא מיסורי הצדקים וזה ממה שיוקרה שאין תלונת צדק ודע לוקשה כל כך לפי שאין העולם מכריז מי הוא צדק ומי רשע ואין התלונ' הזאת אלא לדע בעצמו שהוא צדק ומי אמר ימיה אתה ה' ידעתנו תראני בתל' לבי אהל וכו' (ירמיה"ב ג') וכן אוכיב בה כהרעם על משפטי השם מצד היות צדק בעיניו ובדבר הזה חטאו הכריז איוב שהיו מיחסים לאיוב רשע שלא ידעו למצא מענה ודרך שיגיעו אל הצדקים רעותאם לא מצד היותו רשע כמו שמצאו דרך שיוקרו טובות אל הרשע ואיוב שהיה יודע צדקת עצמו לא היתה דעתו מהי שבה בתשובתם ולזה הרה אפישל אליהו באמרו ובשלב רעיו הרה אפו על אשר לא מצאו מענה וירשיעו את איוב (איוב ל"ב) רוצה לומר שלפי שלא ידעו מענה מאיזה צד יגיעו אל הצדק רעות מוולת

פרק ח (א) הרא"י הראשונים

- (ב) הנמלץ היום - כפרטי
- בנפלאים כמו שחסר והולך בסמוך :
- (ג) ואין שם ולן ודכפי' אין מי
- בנפלא שיעשה כרובו מה שרצה
- ושיכרח כל הצדקים לפי מולו וכו' :
- (ד) הארץ מוכסה ביסוד המים
- לפי טבע וסדר הדי' ומדות שסס זה
- למעלה מה' וימינים אר"ש-או
- המים הם למעלה מן הארץ ומכסים
- את הארץ מעל ל' והארץ הוה תחת
- המים כי היא היטס בחומלת ומחזק
- שלא רוחין בסקן הטבע העפר על
- המים הוא רחם וכו' . וכענין ש'ל
- כלכן מים יתחזקו וכו' ועיין בהקדמת
- רכינו כחיינוס כפ' וראשית כפסוק
- יקו המים וכו' . (ה) חסר כן .
- שהכל בטבע : (ו) על היצירה
- הכוללת וכו' . פי' מקנה שאו רוח
- עתה כפרטי הנפלא' שסס מתחבטים
- ע"פ הטבע מציא רח"י שיהיה
- הכוללת רצוני כריות העולם ככלל
- הוא ג"כ ע"פ הטבע : (ז) רחוי
- שימלא כפעל כע ע"ן הפטי' וכו'
- פי' ע"ד משפט האדם הוא לילך אנה
- ואכן ולכן ח"ל שלא ילך כלאו פעל
- כדי שימצאנו לפעל שלא לא ילך
- עולמית לא יהיה חסרונם ההלכה
- בדור רק יהיה נטע בחקו ואם כן
- באמר כן כיסוד המים מחסר שאו
- מעטעטע נחם הארץ מנסה כולום
- לא יכנס המים פעם את הארץ .

וזהו על בחקוי' ה' . היו מרשעי' איוב ואומרים עליו שהוא רשע ועל זה אמר השם לאליפז הרהר כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב (ס' מ"ב) כלומר שהיה מאמין שכבר יגיע אל הצדק הנסור רעות ובוהו רציו דבר נכונה אבל בעבור שכלא היה יודע (י) סכת זה היה מיהם זה לעול להש"י אפטר שיגיעו אל הצדק רעות מצד ההשגחה ולא יהיה עול בחוקו (ט) לא דבר נכונה ובשגלה לו אליהו הכרח ההשגחה ואמר לו שהיה חוטא על שהיה חושב על השם תועה חור להאמין שעוד יגיע אל הצדק רעות על צד ההשגחה מוולת שהיה זה עול בחקו וזה שכבר ינסה השם את הצדק אם עובר מאהבה ולא יהוש לסבות טורה גדול ומל לאכזבה של הקודש בורח הוא ולא יקראתו על מדותיו ושאוב בעבור תג על מדותיו של הק"בה ואמר שהשם יעוה משפט חטא ותאמתו מה דבר השטן שאמר ההנסור איוב אלהים (ס' ט"ב) שלא יבחן הצדק אם הוא עובר מאהבה בהיותו מצליח בכל דרכו אבל בהיותו סוכל יסורין לאהבת השם וכשידע זה איוב מפי השם שאמר לו האף תפר משפט הרשיעני למען הצדק (ס' מ"ג) וכל המענה ההראו שהראה לו שחטא איוב בהיותו מיחסם לאלי והכרז ליאותהו (י) קצור כמעשיו או עול כמשפטיו הודה ואמר ידעתי כי כל תוכל ולא יבצר ממך מזמה (ס' מ"כ) כלומר ידעתי שאי אפשר ליחס לך ליאות או קצור כי כל תוכל ויש לך יוכרת לעשות רצונך גם לא עול במשפט מצד העדר ודיעה שלא יבצר ממך מזמה וידיעתך מקפת כל דבר אם גם אי אפשר שימשך ממך עול אחר שאנתה וכול על כל דבר ובדבר והכס בכל דבר וסוף דבריו על כן אמאס ונתמתי וגו' ר"ל שהיה מואס כל האות העולם וטובותיו והיה (כ) מהנחם על היסורין שהיה סוכל וישב בתוך עפר ואפר שידע שזהו לטובתו וככלל ספר איוב הוא להרץ שתי הקושי' הללו ובעבור שהתרים הכרתי אל הרה האלהית הסכיכה דעת ארון הנכיאים ע"ה לחכר הספר הזה שהוא ספר איוב בדרך משא ומתן מחכמים משתדלים להתיר שתי ספקות הללו בפנים שונים אזכור מהם בקצרה היותה הזקות שבראיותיהם ולפי שאין מקום להתיר שני ספקות הללו אם לא בשיתאמת ראשונה מציאות ההשגחה אמתו ראשונה ראה ממה שהוא רואה וראו היותם נמצאים והראיות חסורות על ההשגחה הסג' מינוס מהן ראיות לקוחות מה השגחה הנמצאת בעניינים הכוללים ומתן ראיות לקוחות מן ההשגחה הנמצאת בעניינים החלקיים ומתן ראיות לקוחות מצד השכל ואזכור כל מין מאלו בפרק בפני עצמו :

פרק שמיני

- (א) הראיות הלקוחות מעניינים הכוללים . (ב) הראיה הראשונה היא הלקוחה מהגלות היכשה וזה שלפי שהכמיש ההשגחה תושב שהעול נטה כפי מנהג הטבע (ג) הנמצא היום (ד) ואין שם רצון רוצה יכריח הדברים לצאת מטבעם . הנה מהגלות היכשה יש להביא ראיה שהעולם נכרא ברצון רוצה וזה שכפי טבע היסודות היה ראוי שיהיה (ד) הארץ מוכסה ביסוד המים שלא ימצאו צמחים ולא בעלי חיים והגלות היכשה היא ראתה על רצון רוצה מכריח הטבע לעשות רצונו והראיה היא הראשונה שזכר השם והתכרז לאיוב כהתלת דבריו אמר לו איפה היית ביסודי ארץ הגראם ידעת כינה (ס' מ"ד) וכיאר זה שהחושב שהעולם קדמון (ג) אמר לו לפי שהוא מכיב ראה ממה שהוא רואה והוא רואה היותם נמצאים החלקיים (ו) על היצירה הכוללת ואינו כן שאם היה העולם קדמון ומתנהג תמיד כפי הטבע הנהוה היותם ולא היה שם מכריח על צד היותו הנה הדבר שהוה בטבע (ז) ראו שימצא כפעל בעת מן העתים והדבר שהוא בטבע אל יסור המים הוא שהיה הארץ מכוסה בו ואם העולם נטה כפי מנהג הטבע למה לא יצא אל המציאות מעולם שיהיה הארץ מכוסה בו ולפי זה יהיה יסוד המים

פרק יב (א) הסכות הפליגות •

המקרת: (ב)

כאמור מהרע • טליתיה רעע כל

ק: (ג) כמו שתרם אונקלוס •

עין חיה נ"כ לקמן פרק ל"ו: (ד)

רעע טליתו גמור • שקיים ליה זה מלוא:

(ה) על זה הדך • כשפעה חיה מלוא

לו הכנעה להט"ו: (ו) כדי להפריע

מחס • מרעעים הללו על ידי רעעים

אחרים: (ז) כדי לחקק את לבס •

כמו ויתק"ה את לבס פ"ט:

פרק יג (א) טלית יודעין •

מה חלדס טמטל:

(ב) נתחדש • עושה מחד ללוא:

הסכת

גדול על השם שהביא עליהם היסורין ההם כמון שכתבם איוב ואל השם ולוא לא יושועו
כי אספסוף על כן המות בנער נפיש והיה בקדשים אבל העני גדול מאלו היסורין מצד ענין
כלומר אחר שסבל יסורי העוני וזה הוא חלק עני בעניו ויגל בלחץ אונס רוצה לומר שבלחץ
ההוא שהיה סובל מחמת העוני יגלה אונס שישוכו אל השם ואין צריך למאסר או ליסורין אחרים
ואם לא ישוב האדם אל השם מחמת היסורין אבל יחשב אות לקרי ומקרי הזמן ולא לעונש על
עונותיו כבר יעד הכתוב העונש על זה ואמר ואם הלכו עמי קריו וגו' והלכתה אף אני עמכם וגו'
(ויקרא ל"ו"ג) כלומר עד שהכניו שאינו קרי:

פרק שנים עשר

בהסרת תלונות רשע ושוכלו • ונאמר שהטוב יגיע לרשע

מאריבע סבות אף אס נודה שמי שגשפוטכו שהארשע יהיה

כן רשע באמת ומי שנחשב שהוא צדיק יהיה צדיק באמת • האחר שכבר יגיע אל הרשע

טובות מצד ההשגחה הכללית כאלו האמר מצד כללות האומה שגנור עליה שתשב בשלורה

ובהשקט ויעמדו אנשיה בהצלחה וזה דומה אל ההשגחה המינית המסודרת מן (ה) הסכות

העניינות שאין מקום להתרעם עליה שכמו שאין תרעומת על השם למה כרא אל הרשע

ידיים לעשות כהם רע ואכרים שלמים וכת בריא וחזק לבס על הערות וכוונת כוונה אין הרעות

עליו למה לא שנה המערכת או הגזרה הנגזרת על האומה כדי שלא יגיעו טובות אל הרשע

מצד כללות האומה או המדינה שהוא יושב בה שגנור עליה שיעמדו אנשיה בשלורה וגם כן

באופן מזהירות המערכת הפרטית עליו כשלא יהיה רשע (ז) באופן מזהירות המערכת

הכוללת כאלו האמר על הרשע מצד הסודר כהוגל שיוור שהוגלד כמול

פלוני יהיה מוצלח • והשנית שכבר יבואו אל הרשע טובות מצד ההשגחה האישית וזה כדי לגמולו טוב על אזה וכות שיש לו

ואי זה מצות עשה שלפי שהקדוש ברוך הוא צדיק וישיר אינו מקפח שכר כל בריה ולוה ראוי שישלם לרשע שכר הוכחה שעשה

כדי לטרוח ומשכר הנפש ועמוותה וזהו שאמר הכתוב ומשלם למוטב אל פלוני להאבירו (דברים י"ד) (ג) כמול שהתגב אנקלוס

ומשלם לשונאיה טנוון דאין עבדן קדמויה בחיייהן לאובדיה וכן אמרו רבותי ו"ל רשע וטוב לו (ד) רשע שאינו גמור (כריתות דף

ז"ט) ואמר כל מי שעונותיו מרובין מוביותו מטיבין לו ודומה כמי שקיים כל התורה כלה (קדמוין דף ל"ט ע"ג) אמרו בכשר

שיני דמעות שהוריד עשו זכה ויצאו ממנו האלופים וכו' • ונמצא זה מפורש בדברי המפורר אמר איש כי ע"ד ועסק ללא

כיון את זאת בפרור רשעים כמו עשב וגו' (תלים נ"ג) וכיאר שיה הוא כרי שיעינע עונש נצחי וזהו שמים להשמר עני עובדי

בסוף דבריו טעם זאת ההצלחה שהוא להגיד כי ישראל כלומר ולא יקפח שכר כל בריה • זכר מצונו אחאב שהיה עובד עבודה

אלילים שנאמר עליו רק לא היה כאתאב אשר התכמר לעשות הרע בעיני ה' (מלכים א' כ"א כ"ג) ועם כל זה בעבור שנתכמר

בשקונגע לפני השם לא קפח שכר אותה הכנעה וכתל ממנו הגזרה בימי עדימי בנאו אמר השם לאליהו הראיה כי נבנע אתאב

לפי וגומר לא אביא הרעה בימי וכו' (ס"ג כ"ח) וכבר נמצא לרבותינו זכרונום לברכה שיבואו ראייה מן הטובות המגיעות

לרשע (ה) על זה ההרך על גמול הצדיקים לעולם הבא אמרו ואם לעבור רצונו כן לעושה רצונו על אמת כמה וכמה (מדיים

פיק"ח דף ל"ג) ואמרו כשם שמשלמים שכר טוב לרשעים בעולם הזה על מצות קלה שבידכם משלמין שכר טוב לצדיקים

לעולם הבא וכו' • והשלישית שכבר יגיעו טובות אל הרשעים בספת ההשגחה על האחרים אם על הטובים ואם על הרשעים

הטובים כמון שהצליחו נכסי לכן בעבור יעקב ונתחבר בית המצוי בגלל יוסף ונצל לוט בזכות אברהם ולא דין שנצל לוט אלא גם יושבי

ועל דרך זה כבר יצליחו הכנים אף גם יהיו רשעים בזכות האבות אמר משה זכור לאברהם ליעקב ולישראל עבדיך (שמות ל"ג"ג) •

וכן יצליחו האבות בעבור הננים על דרך יתן צדוק ילבש (איוב ל"ז) • וצפון לצדוק חיל חוטא (משלי י"ג כ"ג) שפעמים יגיע הרשע

לאסוף חן ויצליח הרבה כדי שיפול לפני בנו וכן יארין הרשע ימים כדי שיעצמו בני צדיק אמרו רבותינו ו"ל שארין הקב"ה ימים

אחיו כדי שיעצמו ממונו וחוקיה ומוה המין הרבה • ואם מצד ההשגחה על אחרים שהם רשעים (ו) כדי להפריע מהם עד שכבר יצליחו

רשעים אחרים שהם כמותם כל יועמו של הש' כמו שנתן הצלחה לנבוכדנצר הרשע ולסנתריב ולטיטוס לקחת נקמתו מרשעיו

ישראל וכאומות אחרות על ידם אמר הכתוב על סנתריב הוי אשר שכט אפו ומטה הוא בידו ועמי בני חנף אשל הננו ועל עם עברתי

אעזובי לשלול וכוונתו כי יושמו מרסס כתומר חוצות (ישעיה י"ג) וכן נאמר על נבוכדנצר מפי אתה יצילי מלחמה ונפצתי כן וגו' (ירמיה ל"ח כ')

והרביעית היא שכבר יגיעו טובות אל הרשעים אם בעבור עצמם ואם בעבור הצדיקים בעבור עצמם שפעמים

שדשם משפיע להם טובה (ז) כדי לחקק את לבס שלא ישוכו בתשובה לפניו כשפרו ועצמו את רוח קדשו והפליגו בעול • ועל דרך זה

מה שמאמר רבותינו ו"ל שהקב"ה מונע דרכי התשובה מן הרשעים או כהפך זה שהש' הפיך ומארין להם כדי שישוכו בהתשובה ואם

בעבור הצדיקים שבעבור הטובות המגיעות אל הרשע בדיותו מחמתו יתרבה שכר הצדיקים העומדים סדור ההוא וראוין והעומדים

כל זה מחזיקים בתומתם וזה שאם היה העונש מגיע אל הרשע תכף שיעשה המעשה הרע לא היה ראוי להחזיק טובה לצדיקים העומדים

השם מאהבה לפי שהיה מקום לבעל דין לחלוק ולומר שעבודתם את השם אינה מאהבה אלא מיראת העונש שראים שמיגיע לרשעים

אבל כשיראת האדם שאין העונש מגיע לאנשי הרשע מיד על עשיותם חושבים שלעולם לא יגיע עליהם עונש ובעבור זה יעשה כל

איש הישר בעיניו וכו' שלמה מעיד על זה כספר קהלת אמר אשר אין נעשה פתגם מי עשה הרעה מהרה על כן מלא לב בני האדם כל

שזה בוראו הוא סבה שימלא לב האדם לעשות רע ומשיב כיה ל' סבות שזכרנו ואשר (סג) אשר חוטא ועושה מאת רע ומארין

לו כלומר שהסכה כזה שהש' מארין לרשע אם כרי שישוכו בתשובה לפניו או כדי שלא ישוכו כמו שכתבנו ויבאר גם כן שזה יהיה

לסבת אהרת אבר כי יודע אני שאר היה טוב ליראי האלהים שיראו מלפניו כלומר שסבת האריות היא גם כן שישוכו טוב ליראי

האלהים שיראו מלפניו ויעבודו מאהבה ולא מיראת עונש • ואלו הן הסכות שבעבורם יגיעו הטובות אל הרשע וזה כשנודה הנשוא

והנשוא רוצה לומר שהרשע רשע באמת והטוב טוב באמת אבל כרי אפשר שנכחיש הנשוא כשנאמר שמה שאנחנו מדמין בו שהוא

גמור מקודש שמה אהרה השוכה בלבו וכן כבר אפשר שנכחיש הנשוא כשנאמר שמה שאנו מדמין בו שהוא טוב אינו טוב אמר

קהלת עושר שמור לבעליו לרעתו (ס"ג) וכמאמר אליפז כל ימי רשע הוא מתחולל (איוב ט"ז) ו"ל שאפשר

שהטובות הן המגיעות לו הן רעות לפי שהוא מתחולל וכאוב המיד ומצטער ודואו כמאמר רבותינו ו"ל (אמת עקרק)

מרה נכסים מרבה דאגה ובמאמר דוד רבים מכאובים לרשע (תלים ל"ט) ואפילו מה שנראה לעינים שהוא טוב אפשר

שאינו טוב כמו שהיה כוהלו גוטר ליפלו והיה תחתו מטמון ואם היה נופל היה מתגלה לו וכהשגחה השם נחשך הכותל

וכל העם תמהים ואומרים אין הגיע אל הרשע ההשגחה הגדולה הזאת ועל דרך האמת היר לרעה הרשע לסנוע ממנו

מציא המטמון וכיוצא בזה הרבה משיסופר:

פרק שלשה עשר

בהסרת תלונות צדיק ורע לו • ונאמר שפעמים רבות יודעין בני אדם שעותיהם גורמין יסוריהן

דעם כל זרה צועקים וקורעין חמר עד משפטי השם וזה דומה אל מי שכהו עניו מרוב המטל או

אל ההולה שיועד שרוע הנהגתו הביא לידיו חליו ועם כל זה מצטער וקורא חמר על חליו ועל כיוצא בורה אמר שלמה אולת אדם

תקל דרכו (משלי י"ג) כמו אחי יוסף שאמר מה זאת עשה אלהים לנו (כ"א ש"ק כ"ב) עם תותם אומרים אבל אשימנו

וגו' (ס"ג כ"ח) ואין צורך לדבר בכיוצא בלבו וכן פעמים הרבה יתטא האדם לפי שהשם יתברך רב חסד ומאריך אל חוטא אולי

ישוכו בתשובה עד שישכת החוטא את חטאו וכשמביא הקב"ה עליו יסורין על החטא שקדם להעיר אותו שישוכו אל השם קורא חמר

לפי שישוכו עונותיו וחושב שכמו שהוא אינו נזכר מהם כן הש' שוכח אותם וצועק ואומר ששל חנם באו עלי אל היסורין וגני אדם

עם הגלות והארין לו זמן הפרעון וכל כן צריך הזמן עד שישכת הלוה את חובו וכשכא המלוה לתכוע חובו כן הלוה הוא מכתש בו

ומהרעם ממנו ואומר שהוא נוגש אותו חנם והאנשים שאין יודעין החוב מנצלין את הלוה ואומרים אלו היה אמת שהיה חייב

לו למה לא תבעו עד עכשיו והלוה אחר שנוזק מן החוב מהרעם ואומר למה אין המלוה מאריך לו כמה שהארץ ער עכשיו וכל אלו

על
פס
:
:
יה
קו
פס
טה
:
רנ

ט
ה
נהו
מין
מין
ה
הו
רת
על
יה
מ

לס
גהו
ה
ליס
אוי
כר
זר
הו
נים
ים
זל
חות
גת
ועד
מן
כל
מה
ים
יהו
כר
תה
דס
ולוס
יעה
דק
לא
זה
הים
רה
שס
זשס
רס
שרו
שס
זנכר
שכר
וירא
נתו
זר
ויגל
נוכר
ישוכ
שס
לא
אחר
קעס

(ג) הבכרה בנומיים - ארך חיים
(ד) באמין רחמי - מלא ימים לך כל
(ה) כדי שזכר לעולם נצח -
עיון לקחו פרק ל"ו כי אם יתבאר
מהשכר הנתיב הוא על נר חסד
(ו) סוכליו חותו כנסים
במקרה : (י) דבר - כנסים
לפי

דברי הכאישאם בן און הקדוש ברוך הוא גובה חובו לעולם - ועל כיוצא בזה אמר רוב ל"כר
האומר הקדוש ברוך הוא וחתי הנה יתורן מעוהו אלא מאריך אפיה וגביה דליה (כסא קמח"פ'
ד' ק"ג ע"ב) ועל כיוצא בזה אמר הנביא הנה כתוב לפני לא אחשה כי אם שלמתונו (ישע'
ס"ו) כלומר לא אחשו כי יעבדו שישכחם עונותיכם שמתחמאני שאינו כן שהגם כתובים
לפני ולא אחשה שלם העונות אל הים הטומאים ואין לנו עסק כאלו השוכחים עצמן ולא
בראשונים הופשעים בעצמם וקוראים הגר בסכת הפתיות והאולת - אומר אליו בן לאויל והג
כעש' ונתנו וכן רבים מעמי הארץ קוראים הגר ומדברים על ה' תועה וצועקים על משפטי השם
בלי שלח והנה ועם היות שימצא להם (ג) ההכרה במחיתם ויותר מזה הם מתרעמים
על שלא יהיה להם כסף וזה כלל הרוב כדו שיוכלו למלא כנסים ולהשכר בנין חסד מלא מסך
ולמה לא יהיה להם כה חקיקריא אולם כדי שיאכלו וישתו ויכעלו בעילות הרבה ולא
והחזיר ויועקו למה יהיה לפלוגי כסף וזהב יותר ממנו וכבר הרבה הרב המורה להשיב על אלו בפרק י"ב בן החלק השלישי והוא
מכאן שתרעמות אלו המינים אין לו מקום כלל שהתשובה עליהם דרך כלל הוא להכחיש הנשוא או הנשוא וזה שמי שישכחנה
צדיק אינו צדיק שמי שהוא פה וסכל או שוכח בעצמו חטאו או זללו וסוכב ועדת קצה שלא ישיבעהו הון אין ראוי שיקרא
צדיק כי לא אשר יראה האדם יראה השי' שהאדם יראה לעינים והואם ללכך וכן אפשר להכחיש הנשוא שמה שישכחו רע
אינו רע שפעמים יבא לאדם רע מועט להציל אותו מרע מרובה כמו שאמר דל' על פסוק אורך ה' וגומר אשר זכרנו למעלה
בפרק ה' והזכיר כן כמאמר אליהו ילחץ עני בעניו (חוב"ל ט"ו) ונמצא פעמים הרבה אדם שקרא תגר על הרע מיעט שהיה
סכה לטוב מרובה ועל כיוצא בזה אמר הנביא ואניסרתה חוקתי ורעותם ואלו יחשבו רע (הושע ט"ו) והכלל כזה שכלל אין
וכיצא כמה אפשר להכחיש הנשוא או הנשוא - ואכל גם אם נגח הצדיק שיהיה כן באמת והרע שיהיה רע כאתה כבר יקרא
הצדיק רעות לארבע סכות דוסות לארבע הסכות שזכרנו ברשע וטוב לו - האחד מצד הטבע הכלל כמו טבע המורה וההפסד
כאלו האמר גשם שוטף צדיק עם רשע כשרא יהיה הצדיק (ד) באופן ראוי שיושגה עליו להצילו מרעהו או מצד הטבע
הכולל כחוראת המערכת כשלא יהיה הצדיק באופן מהושלמות וזהו מה מערכת או שיהיה חלוש המנו וחסר המנו
או שיהיה מאומה שפלה או במדרגה גורר עליה גורה מר ויגיעו רעות אל הצדיק באמצעותה לפי שהגורות הכלליות
הנורות על האומה יתולו על הפרטים לא מצד עצמן אלא מצד היותן חלקי האומה והיא יכולה עליהם הרעות כן שיהיו ראויים
אליהן או כתי ראויים כמו שגלו דניאל וחביריו בגלות המלך יהויכין ורמייה בגלות צדקיה מצד הגורח שנתנה לו וישלם או ער
האומה עם ש' שמיצד עצמן לא היו ראויין לגלות ופעם ג' כי יתולו רעות על הצדיק בעבור כליות האומה על צד העניש שיחשב לו
למרי כשלא יבקש רחמים על בני דורו כמו שאמר דל' (נחמת דק"ג ע"ב) שאילמלך ומחלו וכליון שהיו גדולי הדור נענשו
בעבור שהיה להם לבקש רחמים על בני דורם ולא בקשו וזה שהצדיק ראוי לשיק דבריו השם ויחפץ בקיום העולם כמו שהוא
יתברך חפץ בקיומו אחר הכתוב כי לא אחפץ בכמות המת נאם ה' כי אם בשוכו מדרכו ותיה (יחזקאל ח"ב) וכשלא יעשה כן הוא
נענש על כך - ופעם יתולו על הצדיק רעות בעבור כללות האומה לא על צד העניש אכל כדו לכפר על כלל האומה וזה שלמה היות
השי' חפץ בקיום העולם ורע שהצדיק יקבל היסורין בסכר פנים יפה ולא יקרא תגר על מדותיו של הקי"ה לפיכך מביא הקי"ה יסורין
על הצדיק כופר הרע הגורר לבא על כלל האומה כדי שיהיה כפרה עליהן וזהו שאמר דל' (עונת דקד"ג ע"ב) מיתה ונשל
צדיקים מכפרה נמצא זה מפורש בכתוב אמר השם ליחזקאל שכבעל צד השטאלי וישכמת את עין בית ישראל עליו מפסד הימים
אשר השכב עליו תשא את עינים וגו' ונשאת וגו' וכלית את אלה ושכבת על צדק הימנית שנית ונשאת את עון בית יהודה וגו' (יחזקאל
ד') ועל זה הדרך הוא כל מה שזכרנו בפרשה הנה ישכיל עבדי (ישעיהו ס"ג) על ישראל שקראם עבדו ואתה אל תירא עבדו יעקב
(ס"ג ע"ב) ואתה ישראל עבדו (ס"ג ע"ב) ואמר (ס"ג ע"ב) אכן חלייתו הוא נשוא ומכאובני סכרם ואנתנו חשבתו ונתנו סוכה
אלהים ומעונה יאמר שהרואה היסורין באין על הצדיקים יחשבו שכאין עליהם בעבור עצמן ויהמהו כזה ואינו כן שאין כאים עליהם
בחסות אבל הם כפרה על כלל העולם או על כלל האומה או על המדינה - והשני שלפעמים יבואו רעות על הצדיק מצד ההשגחה
האישית והוא שאדם אין צדיק בצדיק אשר יעשה טוב ולא יחשה ושמא הטא בעבורות שהיה בהם יודעה או בתחילה או כתי ולא נתן
אל לב לזכור מהם או שיהיה בהן ההרטה הראויה ורוצה הקדוש ברוך היא למרק אותן העבירות שנידו במעט יסורין כחיו
כדי שיהיה נקי מכל הטא לזכות לחיי העולם הבא שכמו שמשלם הקדוש ברוך הוא אל הרשע שכן סגורו בו בעולם הזה כדי לדנו
באכרון נצחי כן יגיע העונש על הצדיק על מועט עבירות שביר (ז) כדו שזכה לנועם נציחם כדאמרו רבותינו ז"ל (תנ"ך דף
י"ב ע"ב) רוב זכיות ומיעוט עבירות נרעין מסנועל מיעוט עבירות קלות שעשה כיעולם הזה כדי ליתן שכר ממשל לעולם
הבא - גם כן פעמים יבואו על הצדיקים יסורין מצד ההשגחה האישית כדי לשמרון החטא שהוא מתחיל להכשל בו או שהוא
מוכח או על דרך וישמן יסורין ויעט (דכ"ס ל"ט"ו) וכמו שאמר רבותינו ז"ל (תנ"ך דף ט"ג ע"ב) יפה עניות ישראל כורא
מומקא לפי שא חיו וראוה כדו שלא יעטן מרוכ הטובה כמאמר הנביא וכסף הרבה לה וגומר (הושע כ') השלישי הוא שלפעמים
יגיעו אל הצדיק רעות כסבת הרשע כמו שגיעו טובות אל הרשע בסכת הצדיק כמו שאמרנו וזה מפנים שונים אם מפני חסות הון
רשעים ונגור עליהם וז' רעם עניש מה שהוא ימשך בהכרח על הורע ההוא הן שיהיו רשעים או צדיקים כמו שנמשך העונש על
כל רע עלי בעבור הטא האכות והנהג אחימלך ונוב עיר הכהנים באותו חטא ונמשך עניש עניש אדם עד כל ריעוהן שיהיו צדיקים
או רשעים כמו שאמרנו רבותינו ז"ל (ספ"ד דף ע"ג ע"ב) ומה כבדו דף י"ג ע"ב) ארבע ממו בעטיל נהש כלומר שלא היה יודע
שימותו בם אם לא כחטא הקדמוני שחטא אדם כעצתו של נהש ואם מפני שאף על פי שרא נזרה גורה על האכות ועל רעם אלא
על האכות כלכך ימשך העונש מן האכות אל הכנסים כמקרה אף על פי שיהיו צדיקים כמין שיהיה עשיר ובעבור חטאו אבד ממנו
ונשאר בניו בניו אף על פי שהם צדיקים כעון האכות או כמו אם האכות חטאו ונגור עליהם גלות וגלגל נשארן כניהם מחטאם
בגלות אביהם - ועל זה הדרך נאמר אבהינו חטאו ואינם וז' (ליכ"ה י') שאם האכות לא חטאו לא היו כניהם אבדו מן האכות
לא היו גולים והיו הבנים נשארם בארצם או היו עשירים כממון אביהם הנשאר להם כל עור שלא יהיו הכנסים באופן מהרע שגילו
בארצם או אבדו ממנו ואף על פי שלא היו כבוד רגת הטוב שיכונו לשוב לשכת בארץ או להתערב בחלה ואם היו נשארם בארץ
לא היו גולים כמנהג ואם נשאר להם ממון מאביהם לא היו אבדים אהו - ונמצא לפי זה שהגלות או העניש קבא על האכות
בחסות (ו) סוכליו אותו הכנסים לא שישא הכן בעון האכ שזה יהיה עול בהק השי' חלילה וכבר נאמר והיה חזק אלא וזכר
י"ג ע"ב) הנפש החוטאה היא תמות בן לא ישא בעון האכ ואכלא ישא בעון הכן וזו לא יא יתיה כרבר הלול השם גורמת חטא אל
הרכים הרואים שאין ימשך העונש על הרע גם כן כמו שהיה בענין עלי - והרביעיה היא שלפעמים יגיעו אל הצדיק רעות לטוב לו
והן הנקראים יסורין של אהבה ונקראין גם כן נסיון וזה על שלש פנים האחת הן יסורין הבאין על הצדיק הגמור העונש שפגע אהבה
גמורה שמהבה השם אותו מכיא עליו יסורין למרק אותו טובאה או זהכת חטא שנפשו זה שהארכ א"א אשר לו שלא יתטב
לפעמים בעבורות קלות שאינו חייב עליהן קרבן או שהוא מתעצל בקיום מצוה עשה ואפילו הצדיק הגמור אינו נוהג על לב לשוב
עליהם ודרכיהם הירלו אף על פי שאין קרבן בא עליהן ואינראין יעניש מכל מקום מצד שהם מזהמים הנפש ומטמאים אותה הן
סכה למיעוט מדרגתה בעולם הבא ובעבור זה הענייה שאין בה יודעה לא בתחילה ולא בסוף אף על פי שאינה ראויה לעניש צריכה
כפרה כמוכר בפרק ראשון ממסכת שביעות דף ע"ג ע"ב) ומאבהה השם יתברך את הצדיק הוא שיהיה עליו יסורין לברך אותה
וזהו הטובה שנפגש כדו שתיק הקרנה הראויה לה כפי מעשיה הטובים ולא יעקרה (י) דבר - ויסורין הללו אע"פ שהן
למקרה עונות לפי שאין סתן יודעה לאדם נקראים נסיון ונקראים נסיון ונקראים נסיון ונקראים נסיון ונקראים נסיון ונקראים נסיון
שלעולם אין יסורין בלא עון וכבר רבי אמר שאמראין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון (ספ"ד דף ע"ב ע"ב) אף על פי
שנתינת אותה מיטרא סוכר הרב"ז שלא נתינת אלא מאין מיתה בלא חטא אבל לא נתי' מאין יסורין בלא עון אלא עון אוכר
שא אפשר שיכואו לעולם על האדם ויסורין בלא עון ואולם כיהם על זה הדרך שאמרנו נקראין יסורין של אהבה לפי שהם
מאבהה השם את האדם כדו שלא תמנע וזהמה איזה חטא קל שלא הגיש בו משתעי השם אל מדרגתה הרעויה לה לפי מעשיה
והזקין השנית מן היסורין הבאין כפי חסכת הרביעית הוא לפי דעת הקדוש המפורסם כאומה והוא דעת הנאון ז"ל שאמר שכבר יגיע
אל האדם יסורין בלי עון כלל והן הנקראין יסורין של אהבה לפי שאין באים על חטא כלל ונקראין נסיון וזה שלפעמים מכיא הק"ה
יסורין על הצדיק לנסותו אם הוא עובד השם מאהבה כמורה כמו שאמר (דכ"ס ל"ג) כי נסכה ה' אלהים אתכם לדעתו ונא' הוא
הוא עובד מאהבה שכן ויראה עונשוה של כל האדם שמחשבתו טובה ועובר השם מאהבה גמורה כימי השלות וההצלחה
יש

(ג) הבכרה בנומיים - ארך חיים
(ד) באמין רחמי - מלא ימים לך כל
(ה) כדי שזכר לעולם נצח -
עיון לקחו פרק ל"ו כי אם יתבאר
מהשכר הנתיב הוא על נר חסד
(ו) סוכליו חותו כנסים
במקרה : (י) דבר - כנסים
לפי

מיד לכה"י שאלה ויחל מה"ננו' : (ג) ותפוג תורה • מלפון העבר והוא מלפון הכתוב • דחקוק שמיא אחריו כמקור • ורד"ק פי' טס
 טוא חענין רביין וחלימות : (ה) אינו לפי שאינו חפשי ישר • כלומר לא היה מתרועע על המטע עמנו ולומר שאינו מטע ישר חליב :
פיק"ו (א) וסתמי כפירה • פי' וסתמי לדידי אלו הוא כופר במלכות הש"י • (ב) לכתו וו הכטבה • לטובתו • (ג) יעשהו •
 כלומר הכתוב מלפניו • כעבור שלא יחזיק את עמנו כלדיק הוא מטעם לפיכו' • (ד) בזולת הכנה אחרת אם טעמי'

ענפים

ולוה מה שקראו הכתוב לענפים
 היהו זכמי עתים וכו' •
 והרצון בזה מה שקראו הכתוב זכמי
 עתים לפי שהיה זמנית את האדם
 הכלמי לרין לכן וק"ל :

הנראה

לי בזה הוא שהנביאים לא היו מסתפקים
 בדרוש שנפתק אסף כלר אבל היו
 מסתפקים ומתלוננים על דרך מה שאמר דוד אלה נא
 בידוני' (ד"ה א"כ"א"ס) וזה שאף על פי שמשפטי השם
 ישרים אפשר שיגיע רע לצדיק כמו שכתבנו מכל מקום
 לא היה ראוי שיגיע זה לצדיק על ידי הרשע עצמו שזה
 מביא לאנשים לפקפק במשפטי השם (א) והפוגתורה
 ויורה על זה לשון הלוגת הבקוק שאמר כירשע מכתור
 את הצדיק על כן יצא משפט מעוקל (מקוק ח"ד) אף על פי שהיה יודע שישראל חוטאין
 ויחייב עונש היה מתרעם על היות הנעת העונש לישראל על ידי נבוכדנצר הרשע כי היה
 ראוי שייענם עונש על ידי השם אם כמנפה או כרעב או בתחלואים רעים כמו שחלו באיוב
 או שהיה ירושלים הפוכה כמו רגע כסדרם לא שיהיה הרשע מכתור את הצדיק ולהראות שזו
 היתה כונתו בתלונתו אמר למה הביט כבודים חרשים כבלע רשע צדיק ממנו (ס"ס א"ג) שלא
 אמר צדיק סתם אלא צדיק ממנו כלומר שאע"פ שלא היו ישראל צדיקים כמורים מכל מקום
 היו יותר צדיקים מנבוכדנצר הרשע שהיה מכלע אותם וקזה היה מתרעם למה היה מתנהג
 במדה הזאת שיגיע הרע על ידי הרשע לצדיק ממנו אף על פי שאינו צדיק נמור וכן תרעובת

על אנשי ענתות שהיו רשעים והיו יורדפין אותו ומבקשין את נפשו והיו רוצים להשקותו
 סם המות והוא לא היה יודע אמר ואני כבש אלוף יוכל לטובה ולא ירעה כי עלי חשבו מחשבות נשיותה ע"ן כלחמו ונכיותה
 כוארין חיים ושמו לא יזכר עוד (דמיה י"א"ס) ולולי ההשגחה האלהית היה נופל בידם כמ"ש ו' הודיעני וארעה או הראתני מעליותם
 (ס"ס י"ח) וסבת ההרעו' הזה (ד) אינו לפי שאינו משפט ישר שיעשה השם מן הרשע כלי לקחה נקמות כון הרשעים כמו שביארה
 סבבה השלישית מרשע וטוב לו אלא לפי שמכיו את האנשים לחשוב את משפטי הש"י והוא שאמר חקוק על כן תפוג התורה ולא
 יצא לנצח משפט ונ' (מקוק ח"ד) וזה על דרך מה שאמר שלמה מעין נרפשו ונ' (מסל"כ"ה"ו) ר"ל שכמו שהמעין הנרשע והמקור
 המשהה אין הרע וההזק למעין ולא למקור אלא לרואים ולמסתפקים ממנו להיות מצטערים על היות מעינם נרפשו ומקורם נשחת
 כן הרשע צדיק מט לפני רשע אין ההזק לצדיק שהוא יודע שהסורין הבאין עליו הן לטובתו ולמקום מעוט עונות שבידו ויודע גם כן
 שהרשע רכיס למקום כשיקח נקמתו מעוברי רצונו ואין הבדל אצלו בין שיפרע השם חטאו לצדיק ע"י נחש או אריה או בעל חיה אחר
 או על ידי הרשע ואולם ההזק והצער הוא לאנשים הרואים לפי שהם כאים לחשוב במשפטי השם ולומר הנה פלוגי רשע גמור והוא
 מויק את פלוגי שהוא צדיק ממנו אף על פי שאינו צדיק גמור ויראה לאנשים שאין זה משפט ישר לא שיהיה כן לפי האמת שהנה
 חקוק עצמו ביאר זה שאמר ה' למשפט שמתו וצור להוכיח וסרתו (מקוק ח"ד) ר"ל שהרשע אינו רק כלי שיעשה הש"י על ידו
 משפט ברשעים ושיכיה השם הצדיקים על ידו כמאוכרצער כדי למרס מעוט עונות שבידם כדי שיוזנו לחיי הע' הב ושיאבד הרשע
 אכרון נצחי כרנע כמו שנאמר כל ידע נבוכדנצר וישראל עלו מלכות בבל והצליחו • והעולה מזה שכל יסורי הצדיקים תכליתן לטוב
 והצלחה הרשע תכליתן לרע וכל דבר יבחן טובתו או רעתו כפי התכלית ובה הדרך יבינו כל דברי הנביאים והחכמים אחד לאחד שיש
 משה שדברו על דרך אפס או איוב ויש שדברו על דרך הבקוק וירמיה ויספיק הדבור בהשגחה במה שכתבנו

פרק ששה עשר

וראוי שנמשיך אל ההשגחה הדבור כחפלה לפי שהתפלה אע"פ שאינה עקר מן עקרי התורה הנה
 היא ענף מסתייף מן ההשגחה שקבלה התפלה וירה בכרתה על ההשגחה כמו שביארנו • והוא דבר
 ראוי וסתייף לכל מאמין בהשגחה שיאמין שהתפלה מועיל לו כי כולת השם הצולתו (ח) ושתיהן כפירה • ואם שיאמין בהשגחה ולא
 מפני שלא יאמין בהשגחה ואם שיאמין בה אכל יספס כיכולת השם הצולתו (ח) ושתיהן כפירה • ואם שיאמין בהשגחה ולא
 יספס כיכולת הש"י על הצלתו שהאל יכול על כל דבר אבל יספס אהוא ראוי (פ) לכמו זו ההטבה שתשמע תפלתו וזה דבר
 ראוי ומחויב על כל האדם שלא להיות צדיק בעינו אבל מכל מקום אין ראוי שימנע כעבור זה מלהתפלל לאל צרכו • (ג) כי
 עושה זה הלא הוא לפי שהוא מאמין שהטוב המגיע לאדם מהשם הוא גמול מעשיו הטובים לא חסד ה' ורמיזו והרד"ק כלהו נכון
 שהרי הכתוב אמר לא על צדקותיו ונ' כי על רחמיך הרבים (דניאל ט"ו"ב) לפי שהסדי השם יתברך ורחמו על כל בראויו על צד
 חסד הממור לא על צד הממול הוא שאמר השם לאיוב מי הקדימני ואשלם (איוב מ"א) ואמר רז"ל כלום עשה אדם מזוה אין
 מעקה ולא נתת לו בית ציצע ולא נתת לו טלית ולזה מה שראוי להאמין שכל הטובות המגיעות מהשם הם על צד חסד הממור לא
 שבר מיניו הטובים ומה הצד כבר יגיעו מאתו טובות הן שיהיה המקבל מוכן או בלתי מוכן שהתפלה הקנה אל האדם הכנה שאינה
 בטבעו לקבל הטוב ההוא מה שאפשר שיגיע זה וכו' וצא כן משום נמצא וזה השם (ד) בזולת הכנה אחרת אם טבעית ואם מלאכותית
 וזה לפי שכל הכחות העליונות הם (ה) מוגבלות ולא יגיעו (ו) אלא על צד המוכן כי כמו שבח האש לחמם והמים לקרר
 כן כח מאדים על דרך משל להשמיד להרוג ולאבד ואין כיוולתו והשפיע ההפך על המקבל (ז) אם יהיה המקבל מוכן לכך
 כמו שאין כח ביד האש לקרר וכן כח צדק להצליח ולהישיר ואין בידו לשנות ההוראה ההיא ולהשפיע ההפך על המקבל כמו שאין
 כח ביד המים לחמם (ח) אלא במקרה ועל זה הדרך כל שאר הכחות העליונות וזה הוכר ביארו אותו רבותינו ז"ל כפרק ערב
 פחים (דף ק"ט ע"ב) אמרו שם בשעה שהפיל נבוכדנצר הרשע את חנו' מי שאל ועזריה כתוך כבשן האש עמד ירוקמי' שרש
 בך לפני הק"ב והאמר לפניו רבנו של עולם ארד ואצנן את הכתוב ואציל את הצדיקים • עמד גבריאל לפני הק"ב והאמר ארד ואצנן
 של הקדוש ברוך הוא כבוד אלא אני שר של אש ואהמם מבחוי ואצנן מכפנים כדי שיהיה (ט) נסתודקם הנה מכיואר שאין כחו
 של ירוקמי' אלא לקרר וכו' של גבריאל אלא לחמם וזהו ברצון הש"י וכן א"א לכחות העליונות לחול על המקבלים בזולת ההכנה
 הן שיהיה השפע ההוא הל על המקבל מצד טבע נגלה או מצד טבע נסתר כמו שהסמים יפעלו במקבלים אם מצד טבע ואם מצד
 סגולותיהם שהוא הטבע הנסתר כפי הכנת המקבלים לקבל הטבע ההוא או הסגולה ההיא • ואולם כשיכין המקבל עצמו לקבל
 השפע ההוא המגיע מצד טבע הכוכב הנגלה כמו לקבל הלחות מצד הלכנת והחמום על ידי השמש אין זה ממה שיקרא לטעורת
 ולהשוב שהפעל ההוא מגיע מצד הפקת רצון הכוכב אבל כשיכין המקבל עצמו לקבל שפע הכוכב על ידי אורו פעולה מן הפעולות
 וספתהם נסתרת דומה אל הפעולה הנמשכת מהסמים מצד סגולותיהם יביא את האנשים לטעורת ולהשוב שהפעל ההוא מגיע
 מצד הפקת רצון הכוכב ואינו כן אלא כביששע המלמד לחול על המוכן מהמתלמדים יותר ממה שחול על הכלתי מוכן מבדרי
 שיוכין המלמד לא' מהם יותר ממה שיוכין לאחר כן שפע הכוכב יגיע על המוכן יותר ממה שחול על הכלתי מוכן מבדרי
 זה הירר שורש הטעות כעבור ע"א שהיו חושבין שהשפע המגיע מהסמים מצד סגולותיהם יתנו הכנה במקבל • (י) וזה לפי שהיתה הסבה בהן נעלמת וכעבור זה היו כאין
 לכוכב ולא יחשבו שה מצד הפעולות ההם יתנו הכנה במקבל • יתנו הכנה במקבל • (י) וזה לפי שהיתה הסבה בהן נעלמת וכעבור זה היו כאין
 להשתתות לו ולהתפלל לפעולותיהם ולקטר ולנסך לכוכב ההוא בהיותם חושבין שהפקת רצון כמנו על ידי הפעולות ההן והטיגור
 בזה כבוד לפי שיכולת הכחות העליונות מוגבל ואין כח ביד שום א' מהן לעשות אלא מה שיגמור טבעו וכפי הכנת המקבל לכך
 לא על צד הרצון כלל וזה כמובל פער שהיה כחו לשלשל הלחות לפוערים לפניו ואר"ל (סנהדרין דף ס"ד ע"ב) כ"ה"ס'
 שהכומר' היו מאכילין אותו הרדין ומשקין אותו שכל של הצריך ומוזיק אל הכלתי צריך וממיה אותו וזה שלא היה הפעל נמשך ממנו אל הפועל
 לפניו הן שיהיה צריך לכך או בלתי צריך והיה מועיל אל הצריך ומוזיק אל הכלתי צריך וממיה אותו וזה שלא היה הפעל נמשך ממנו
 על צד הרצון • וזה מה שקרא הכתוב לעבודה ההיא ובה מתיחס אכר ויעמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים (תלס"ק"ו"ח) כלומר
 כמו שאין ביד המח כתלרצות ושלא לרצות כן אין ביד הכוכבים לרצות ושלא לרצות כמו שאין יכולת ביד האש שלא לשרוף בגד
 הצדוק כשיקרב אליו או לשרוף בגד הרשע כשירחק ממנו או כשלא תהיה בו הכנה כלל לקבל השרפה כן אין כח ביד הכוכב לחרע או
 להטיב אלא כפי מה שיגמור טבעו וכפי הכנת

פרק ז' (א) החדס קיים בלתי חסרתה . לפי שתנה מהשנת המשיע . (ב) כתיב כמיו . כחוקים טבעו המיוזנו לו ללא חסותו ; (ג) רוקיע הארץ מאתו . ודר"ל מראותו : (ד) עושה שלום וצדקה רע . עיין לקוין פ"א כונת זה הכתוב כי הוא ג"כ נכח לוה בענין ; (ה) משתנה טיבו אליו וכו' . עיין חוה"ג לקוין ברי"ש פ"א : (ו) וחסר חס"כ . אחר הכתוב הנכבד רלו עתה כי חני חני הוה וגו' : (ז) כלומר קוה חס"ה וכו' . ר"ל לקח שאתה מדמה בעיניך שאתך לרוי נמור וכן אתה רלו לנמול כזה : (ח) חלל כדו שיתחיל הכח התלוי וכו' . כלומר חס"ה לכה הטעמי

המקבל ולזה לא היה התפלה ראוייה אליו כלל אחר שאין פעולתו על צד הרצון אלא להשי' שהפעולות המגיעות ממנו הן מגיעות על צד הרצון ויש בידוכ להרצות ושלצד הרצון ולעשות דבר והפכו ולעשות חסד חסד הן שיהיה המקבל ראוי לכך או בלתי ראוי אלא כשיכין עצמו ער וז' התפלה כלכד זה דבר נתבאר ככתוב בקורות הרבה ונפרש במשנה בן חזקיה מלך יהודה שהיה רשע גמור ולא היה מי שמרה והפליג בעול כמוהו לפניו ולאחריו ואע"פ נאמר בו ובהצר לו חלה את פני ה' אלהיו וגו' ותפלל אליו ויעתר לו וישמע תחנונו ושיבחו ירושלים למלכותו (ד"ה כ' ל"ג י"ג) ולמרנו מזה שני דברים האחד שאף אם היה הכתפלל בהכלית הרוע כמשנה מוכן לקבל החסד ע"י התפלה והשני שהתפלה היא נשמעת אף מתוך הצרה כמו שהעיד הכתוב ובהצר לו וגו' . וזה מורה על גודל העלגת חסד השי' על כרואיו שמדרך האנשים לומר ומדוע באת' אלי עתה כאשר צר לכם אבל השי' הוא חפץ חסד וימינו פשוטה לקבל שבת כל עת ועת (תליס ק"ו) אמר המשורר ויעקבו אל ה' בצר להסגור' ואמר יגרה קראתי מצרה לי אל ה' ויענני (ונכ"כ ג') כלומר אף אם לא היה ראוי שתקובל הפלתי מתוך הצרה אחר שברחתי מפניו לא בעבור זה נמנע מלענות אותי וזהו קראתי מצרה לי אל ה'

ויענני ;
פרק שבעה עשר
כל מיני החסד מושפעים ונמשכים ממהשי' ואין נמצא אחר זולתו שיוכל להשיע חסד גמור על שום נמצא . וזה . לפי שא"א שיקוה חסד גמור משום נמצא אלא אם כן נמצאו במשיעיות ההוא ד' תארים . הא' שיהיה המשיעיות ההוא בלתי משתנה שאם היה משתנה א"א שיהיה החסד הנמשך ממנו גמור וקיים כי אחר שהוא משתנה א"א שיהיה (ה) החסד קיים בלתי משתנה ואין נמצא זולתו שלא ישתנה כמו שביארתה בס' כ"מ המאמר הב' . והב' שיהיה המשיעיות ההוא בלתי צריך אל עור אחר נמצא זולתו כהשפעת החסד ההוא או הטוב ההוא שאם יהיה צריך אל עור זולתו לא יהיה בטוח מקבל החסד שיתמיד החסד ההוא אם לא כהנמצא העור ההוא הוא טובא מהכות העליונות שהם יורו על דבר כשינסים עמה' עינו או סבה אחרת ענור' לזה כאלו האמר שיהיה בעל הצומח (כ) בבית כבודו או יביט אל כוכב טוב וכיוצא בזה ואין נמצא בעולם שלא יצטרך אל עור זולתו אלא השי' יתברך כמאמר הכתוב אנה' עושה כל ניטה שמים לבדו . (ג) רוקיע הארץ מאתי (ט"ז ט"ז) . והשלישי שיהיה המשיעיות ההוא יכול על ב' הפכים כשזה שבוולת זה לא יוכל המקבל להשיג חפצו בכל עת שפעמים יצטרך האדם אל דבר ופעם אל הפכו שפעמים יצטרך דרך משל לעשות מלחמה ופעמים יצטרך שלום והוא ידוע מהכחות העליונות שהכו בכח המורה על המלחמה לא יורה על השלום והמור' על המלחמה לא יורה . על הננין ואין כח ביד המורה על המלחמה להפך הוראתו לשלום וכו' המורה על המלחמה לא יורה על הרפואה ולזה לא יוכל המקבל החסד להיות בטוח שימשך אליו החסד המצטרך לו א"א כי יהיה המשיעיות יכול על ב' הפכים בשוה ואין בעולם שיהיה יכול על זה אלא השי' יתברך אמר הכתוב ויצר יאור וברא חושך (ד) עושה שלום ובורא רע וגו' (ט"ז ט"ז) . והד' שיהיה המשיעיות ההוא כמד שלא יהיה שום נמצא אחר יוכל לעכב על ידו כל גשות רצונו שאם יש מעכב על ידו לא יהיה בטוח מקבל החסד שיגיע אליו החסד המבקש מן המשיעיות ההוא שאולי יעכב על ידו זולתו והוא מכואר שכל נמצא זולת השי' יכול השי' לעכב על ידו ואין מי שיעכב כח השי' שלא יעשה רצונו אמר הכתוב הן יחטפו וכי ישיבנו מי יאמר אליו מה תעשה (ח' ט' ט"ז) . ובהתברר אלו התוארים במשיעיות יהיה בטוח מקבל החסד שיבקש יורה דמסד המניע או שיגיע הכונקש . ואחר שאין נמצא זולת השי' שימצאו בו יחזר אלוה' הננין הוא מבואר שאין ראוי שיבקש או שיקוה חסד משום נמצא זולתו והדבר ביאר אותו הכתוב בפרשת האזינו ראו עתה כי אני אני הוא וגו' (דמריס ל"כ ל"ט) וביארו שלפי שהע"א המצדק לישראל חושבין שהשי' ואין בו יכולת להצילם ואמרו איה אליהם יצור המצוי כי איש חיב וזבחימו יאכלו (ס' ע) והדברים הללו מורים שהם חושבין שאליהי ישראל הוא כשאר הכחות העליונות שהוא מקבל שינינו או שהוא צריך עזר אלוה' אחר עזרואו שאינו יכול על כל דבר שאין לו כח על הב' הפכים בשוה או שיגיע נמצא אחר זולתו שמעכב על ידו ולזה ביאר שאין השי' שהוא אליהי ישראל כשאר הכחות העליונות כאשר חשבו אבל הענין הוא ההפך שהוא יתברך קיים בלתי משתנה זוררו אמרו ראו עתה כי אני אני הוא כלומר שאין נמצא בעולם שיכול לומר על עצמו אני אני הוא השי' ואמר ואת ה' מתינו ואשונה יאמר קדוש (ט"ז ט"ז) ר"ל שיהיה לו השוני שיאמר קדוש שכל נמצא זולתו הוא (ט) מושנתה מיום אל יום ואני חיל' אורוו שהיא אהמול שכבר נשתנה ולזה לא יפול עליו לשון אני אני הוא שאינו ככל פעם על האר' אחד קיים אבל השי' להיותו בלתי משתנה יכול לומר על עצמו אני אני הוא וכן יאמר הנביא אני אני הוא (ס' ט"ג א') שלא יפול זה הכפל אלא עליו יתב' שהוא היום אותו שהיה אהמול מכלי שינינו זה רמזו על התואר הראשון . (ו) ואמר אחר כך ואלהים עמדי (דמריס ל"כ ל"ט) כלומר שאינו צריך בפעולותיו עזר מולתו לרמוזו על התואר הב' . ואמר אחר זה אני צמיץ ואותה (ס' כ' כ"ו) כי ילחם על הב' הפכים בשוה לרמוזו על התואר הג' . ומינים ואין מדי מצינ' לרמוזו על התואר הד' כלומר שאין שום נמצא אלהי שיוכל לעכב על ידי מלעשות רצוני . ואחר שאין נמצא זולתו שימצאו בו אלוה' הננין ה' הננין א"א שימשך החסד מולתו אלא סמנו כלכד ולזה ארר המשורר חיל' ישראל אלה' כי עס' ה' החסד וגו' (תליס ק"ו) כלומר קוה אל ה' שמה שאהה מקבש אינו על צד הנמול אלא על צד החסד ואין שום נמצא זולתו שיוכל לעשות חסד שהוא לבדו מקור החסדים והטווח כלם וזהו כי עס' ה' החסד ר"ל ול' עס' וזהו תהיה התפלה ראוייה אליו ולא לזולתו שאין יתפלל אדם לפני מי שאינו יכול לתת את שאלתו ולעשות את בקשתו שהכח השכלי ישיעו של תפלה לא יפלא אלא לפני מי שיש לא יורו לעשות בקשתו והתעוררות התפלה הוא מצד הכח השכלי והוא שאף אם נמצא הכתוב אומר תאות ענינים שמועת ד' (ס' י"ג) שיראה שהתפלה היא מהתעוררות הכח ההאנוני אינו כן (ח) אלא כדו שיתחיל הכח ההאנוני להתאוות יתעורר הכח השכלי לחשוב מחשבות לבקש דרך שהושג בו האהיה וכשישיעו שזה לא יושג אלא על ידי השי' שהוא יכול על כד דבר ומשיעיות חסד אפילו על הכלתו ראויים או יגורו שראוי להתפלל אליו יתברך ולפי שהתפללה הראשונה היא מצד הכח ההאנוני יחס הכתוב שמיעת התפלה אלא הכח המהאוה ולזה הוא מה שאמר הכתוב תאות ענינים שמעת' ה' כאלו התפלה היא מצד הכח המהאוה ואינו כן אלא מצד הכח השכלי המעורר את האדם אל הטוב ולא הכח את השי' (ט) והכח המהאוה יתברך וזהו טיפס הכתוב מכין לכח הקשיב אונן לכאר ששמיעת תאות הענינים אינה אלא אחר שיוכן הכח השכלי אל התפלה להדבק בשם וזהו הכין לכם וזו תקשיב אונן וכן נאמר לדניאל למן היום אשר נתת את לבך להבין ולהתענות לפני אלהיך נשמעו עבדך (דניאל י"ב) וביארורובותינו ז"ל (יומין דף ע"ג פ' ע"ג) כיוצא שאפילו קבלת התענות קודם שיתענו תועיל לקבלת התפלה מצד הכח השכלי . וזהו שאמר הכתוב והיה טרם יקראו ואני אענה ובעוד הם מדברים לעשות התפלה והתענות אני אשמע ואפילו קודם שיתפללו בפועל וכלכד אחר שיגורו הכח השכלי שראוי להתפלל על הדבר הזה והדבר הוא אפשר ההשגה לא מצד הנתון בלבד שהאל יכול על כד דבר אבל שיבתן האפשרות גם כן מצד המקבל אם יש בהכנה לקבץ החסד ההוא שאם אין בכח המקבל שיוכל חסד גדול כזה שהוא דבר שאין בחק לקבלו אין ראוי לבקש עליו רחמים שכי' שיתפלל לשם שימלכו על כל העולם כאלכסנדר אע"פ שהדבר אפשר מצד הנתון שהאל יכול על כל דבר אחר שאין חסד גדול כזה והדומה לו אין ראוי להתפלל עליו כי אין כל אדם ראוי למשול על כליו שכי' הארץ שאפשר שיהיה כהם איש ויתר מוכן לזה ממנו ולא ימנע השי' טוב מן האחר כעבור זה שחסי השי' ישמשו מצד התפלה על המקבלים כפי מה שיהיה כחם לקבלם . ועל זה אמר המשורר גול עלתה' רדכ' וגו' (תליס ל"ו) כלומר שנהנית הדברים המועילים אל האדם וראויות המקבלים הלוי בתכמת השם ולא בזולתו ;

פרק שמונה עשר
מה שיביא האנשים לפקפק בתפלה קרוב למה שהביא אותם לסלק ידיעת השי' וזה . שהם אומרים שלא ימלט הדבר מחלוקה אם שגגור מהשם (כ) טובמה על אישימה או לא נגור . ואם נגור אין צריך תפלה ואם לא נגור אין תועיל התפלה לשנות רצון השי' לנגור עליו טובא אחר שלא ישתנה השם

נמצינו חסד מושפעים ונמשכים ממהשי' ואין נמצא אחר זולתו שיוכל להשיע חסד גמור על שום נמצא . וזה . לפי שא"א שיקוה חסד גמור משום נמצא אלא אם כן נמצאו במשיעיות ההוא ד' תארים . הא' שיהיה המשיעיות ההוא בלתי משתנה שאם היה משתנה א"א שיהיה החסד הנמשך ממנו גמור וקיים כי אחר שהוא משתנה א"א שיהיה (ה) החסד קיים בלתי משתנה ואין נמצא זולתו שלא ישתנה כמו שביארתה בס' כ"מ המאמר הב' . והב' שיהיה המשיעיות ההוא בלתי צריך אל עור אחר נמצא זולתו כהשפעת החסד ההוא או הטוב ההוא שאם יהיה צריך אל עור זולתו לא יהיה בטוח מקבל החסד שיתמיד החסד ההוא אם לא כהנמצא העור ההוא הוא טובא מהכות העליונות שהם יורו על דבר כשינסים עמה' עינו או סבה אחרת ענור' לזה כאלו האמר שיהיה בעל הצומח (כ) בבית כבודו או יביט אל כוכב טוב וכיוצא בזה ואין נמצא בעולם שלא יצטרך אל עור זולתו אלא השי' יתברך כמאמר הכתוב אנה' עושה כל ניטה שמים לבדו . (ג) רוקיע הארץ מאתי (ט"ז ט"ז) . והשלישי שיהיה המשיעיות ההוא יכול על ב' הפכים כשזה שבוולת זה לא יוכל המקבל להשיג חפצו בכל עת שפעמים יצטרך האדם אל דבר ופעם אל הפכו שפעמים יצטרך דרך משל לעשות מלחמה ופעמים יצטרך שלום והוא ידוע מהכחות העליונות שהכו בכח המורה על המלחמה לא יורה על השלום והמור' על המלחמה לא יורה . על הננין ואין כח ביד המורה על המלחמה להפך הוראתו לשלום וכו' המורה על המלחמה לא יורה על הרפואה ולזה לא יוכל המקבל החסד להיות בטוח שימשך אליו החסד המצטרך לו א"א כי יהיה המשיעיות יכול על ב' הפכים בשוה ואין בעולם שיהיה יכול על זה אלא השי' יתברך אמר הכתוב ויצר יאור וברא חושך (ד) עושה שלום ובורא רע וגו' (ט"ז ט"ז) . והד' שיהיה המשיעיות ההוא כמד שלא יהיה שום נמצא אחר יוכל לעכב על ידו כל גשות רצונו שאם יש מעכב על ידו לא יהיה בטוח מקבל החסד שיגיע אליו החסד המבקש מן המשיעיות ההוא שאולי יעכב על ידו זולתו והוא מכואר שכל נמצא זולת השי' יכול השי' לעכב על ידו ואין מי שיעכב כח השי' שלא יעשה רצונו אמר הכתוב הן יחטפו וכי ישיבנו מי יאמר אליו מה תעשה (ח' ט' ט"ז) . ובהתברר אלו התוארים במשיעיות יהיה בטוח מקבל החסד שיבקש יורה דמסד המניע או שיגיע הכונקש . ואחר שאין נמצא זולת השי' שימצאו בו יחזר אלוה' הננין הוא מבואר שאין ראוי שיבקש או שיקוה חסד משום נמצא זולתו והדבר ביאר אותו הכתוב בפרשת האזינו ראו עתה כי אני אני הוא וגו' (דמריס ל"כ ל"ט) וביארו שלפי שהע"א המצדק לישראל חושבין שהשי' ואין בו יכולת להצילם ואמרו איה אליהם יצור המצוי כי איש חיב וזבחימו יאכלו (ס' ע) והדברים הללו מורים שהם חושבין שאליהי ישראל הוא כשאר הכחות העליונות שהוא מקבל שינינו או שהוא צריך עזר אלוה' אחר עזרואו שאינו יכול על כל דבר שאין לו כח על הב' הפכים בשוה או שיגיע נמצא אחר זולתו שמעכב על ידו ולזה ביאר שאין השי' שהוא אליהי ישראל כשאר הכחות העליונות כאשר חשבו אבל הענין הוא ההפך שהוא יתברך קיים בלתי משתנה זוררו אמרו ראו עתה כי אני אני הוא כלומר שאין נמצא בעולם שיכול לומר על עצמו אני אני הוא השי' ואמר ואת ה' מתינו ואשונה יאמר קדוש (ט"ז ט"ז) ר"ל שיהיה לו השוני שיאמר קדוש שכל נמצא זולתו הוא (ט) מושנתה מיום אל יום ואני חיל' אורוו שהיא אהמול שכבר נשתנה ולזה לא יפול עליו לשון אני אני הוא שאינו ככל פעם על האר' אחד קיים אבל השי' להיותו בלתי משתנה יכול לומר על עצמו אני אני הוא וכן יאמר הנביא אני אני הוא (ס' ט"ג א') שלא יפול זה הכפל אלא עליו יתב' שהוא היום אותו שהיה אהמול מכלי שינינו זה רמזו על התואר הראשון . (ו) ואמר אחר כך ואלהים עמדי (דמריס ל"כ ל"ט) כלומר שאינו צריך בפעולותיו עזר מולתו לרמוזו על התואר הב' . ואמר אחר זה אני צמיץ ואותה (ס' כ' כ"ו) כי ילחם על הב' הפכים בשוה לרמוזו על התואר הג' . ומינים ואין מדי מצינ' לרמוזו על התואר הד' כלומר שאין שום נמצא אלהי שיוכל לעכב על ידי מלעשות רצוני . ואחר שאין נמצא זולתו שימצאו בו אלוה' הננין ה' הננין א"א שימשך החסד מולתו אלא סמנו כלכד ולזה ארר המשורר חיל' ישראל אלה' כי עס' ה' החסד וגו' (תליס ק"ו) כלומר קוה אל ה' שמה שאהה מקבש אינו על צד הנמול אלא על צד החסד ואין שום נמצא זולתו שיוכל לעשות חסד שהוא לבדו מקור החסדים והטווח כלם וזהו כי עס' ה' החסד ר"ל ול' עס' וזהו תהיה התפלה ראוייה אליו ולא לזולתו שאין יתפלל אדם לפני מי שאינו יכול לתת את שאלתו ולעשות את בקשתו שהכח השכלי ישיעו של תפלה לא יפלא אלא לפני מי שיש לא יורו לעשות בקשתו והתעוררות התפלה הוא מצד הכח השכלי והוא שאף אם נמצא הכתוב אומר תאות ענינים שמועת ד' (ס' י"ג) שיראה שהתפלה היא מהתעוררות הכח ההאנוני אינו כן (ח) אלא כדו שיתחיל הכח ההאנוני להתאוות יתעורר הכח השכלי לחשוב מחשבות לבקש דרך שהושג בו האהיה וכשישיעו שזה לא יושג אלא על ידי השי' שהוא יכול על כד דבר ומשיעיות חסד אפילו על הכלתו ראויים או יגורו שראוי להתפלל אליו יתברך ולפי שהתפללה הראשונה היא מצד הכח ההאנוני יחס הכתוב שמיעת התפלה אלא הכח המהאוה ולזה הוא מה שאמר הכתוב תאות ענינים שמעת' ה' כאלו התפלה היא מצד הכח המהאוה ואינו כן אלא מצד הכח השכלי המעורר את האדם אל הטוב ולא הכח את השי' (ט) והכח המהאוה יתברך וזהו טיפס הכתוב מכין לכח הקשיב אונן לכאר ששמיעת תאות הענינים אינה אלא אחר שיוכן הכח השכלי אל התפלה להדבק בשם וזהו הכין לכם וזו תקשיב אונן וכן נאמר לדניאל למן היום אשר נתת את לבך להבין ולהתענות לפני אלהיך נשמעו עבדך (דניאל י"ב) וביארורובותינו ז"ל (יומין דף ע"ג פ' ע"ג) כיוצא שאפילו קבלת התענות קודם שיתענו תועיל לקבלת התפלה מצד הכח השכלי . וזהו שאמר הכתוב והיה טרם יקראו ואני אענה ובעוד הם מדברים לעשות התפלה והתענות אני אשמע ואפילו קודם שיתפללו בפועל וכלכד אחר שיגורו הכח השכלי שראוי להתפלל על הדבר הזה והדבר הוא אפשר ההשגה לא מצד הנתון בלבד שהאל יכול על כד דבר אבל שיבתן האפשרות גם כן מצד המקבל אם יש בהכנה לקבץ החסד ההוא שאם אין בכח המקבל שיוכל חסד גדול כזה שהוא דבר שאין בחק לקבלו אין ראוי לבקש עליו רחמים שכי' שיתפלל לשם שימלכו על כל העולם כאלכסנדר אע"פ שהדבר אפשר מצד הנתון שהאל יכול על כל דבר אחר שאין חסד גדול כזה והדומה לו אין ראוי להתפלל עליו כי אין כל אדם ראוי למשול על כליו שכי' הארץ שאפשר שיהיה כהם איש ויתר מוכן לזה ממנו ולא ימנע השי' טוב מן האחר כעבור זה שחסי השי' ישמשו מצד התפלה על המקבלים כפי מה שיהיה כחם לקבלם . ועל זה אמר המשורר גול עלתה' רדכ' וגו' (תליס ל"ו) כלומר שנהנית הדברים המועילים אל האדם וראויות המקבלים הלוי בתכמת השם ולא בזולתו ;

פרק שמונה עשר
מה שיביא האנשים לפקפק בתפלה קרוב למה שהביא אותם לסלק ידיעת השי' וזה . שהם אומרים שלא ימלט הדבר מחלוקה אם שגגור מהשם (כ) טובמה על אישימה או לא נגור . ואם נגור אין צריך תפלה ואם לא נגור אין תועיל התפלה לשנות רצון השי' לנגור עליו טובא אחר שלא ישתנה השם

תולל ויתר מעט: (ג) כהרעות.
 לפי מדרגות הקבלים:
 (ד) ואתעייס - ע"ו איתעייס
 ע"ד"ת השפע כל עה"ט למלכיס
 ומהלכיס לגנלים ומלכיס
 לעולם השפל: (ה) ושיכוונס
 מוכנים וכו'. כי אף על פי שהקבלים
 רחוקים זה מזה אינם מוכנים ג' כלל
 ישפיע עליהם השפע האמתי כמו
 שכתבתי לעיל בג' ט"ו א"ל כענין
 אהרן ומיוע"ט: (ו) כמה שהיה
 קודם הלכיס - שהיה לו שפע יותר
 מאשר כאלו עתה קודם שנתקט
 תמוז:

פרק כ (א) מלהיות המצוה
 כה"ו המיוחדת.
 כמעלת ההוא כד' מצ' אליו מצד
 המצוה ההיא ולא ע"י מזה האמת:
 במקום

הכרעות אינה עתידות כלל אבל הוא הפלה עם נתינת הכנה אל המקבל שיחול השפע האלוהי עליו וזה שהשפע העליונים ישלשלו ויושעו על המקבלים (ג) כהדרגות (ד) ואמצעים ובהנאי שיהיו המקבלים ראוים ועל יחסודור שכו"ו (ה) ושיהיו עם זה מוכנים לקבל השפע ההוא ואיפסק ההשגשגות מאיוה מהאמצעים ולא יהיה היחס שמוז או הסדר או יהיה המקבל בלתי מוכן: ותכלל השפע או היתם ולא יחול השפע האלוהי בהשגות הסדר ולזה צריך שיחיה במקבל הכנה כדושיחול בו השפע ההוא וכשלא היה המקבל מוכן לקבל השפע האלוהי יוכן על יד הנביא או על יד העדיק או החסיד ויהיה המברך אמצעי בהדרגת השפע ההוא והוא ענין סמיכות היר שהיו סמוכים ידיום המכרכם על המתברכן לתת הכנה אל המתברך שיקבל השפע או הטוב ההוא וכאלו החסיד או העדיק המתברך הוא ענין להמשיך השפע האלוהי על ידו כמו שמוצינו בענין הנבואה שיהיה שורה על יד הנביא על הכלי ראוים אליה ובלבד שיהיה בהם קצת הכנה אמר השם והברך למשה קח לך ארת יהושע בן נון איש אשר רוחו בו וסמהתה ידך עליו (מזכ"ל"ו"א) וכפי מעלת הסומך או המברך יהיה מדרגת השפע המקובל ולזה המצא שאמר אליהו לאלישע כשאמר לו שאל מה אעשה לך כשרם אלקת מכך (מלכים"ב'ט') והשיב אלישע ויהינא פי שנים ברוחך אלי ואמר לו אליהו הקשיה לשאלו שאי אפשר לאדם לתת הכנה אל המקבל ויתר מהנמצא אצלו ולזה אמר לו שאמיראה אחר שיהיה לוקח ממנו יהיה לוכן שבלי ספק יהיה אליהו אחר הקליחה במדרגה יותר גדולה כמה שהיה קודם לכן והיה הוא אפשר לו להשפיע עלי פי שנים כמה שהיה באליהו טרם הקליחה מה שרא היה אפשר לו להשפיע קודם שילקח ולשוון הקשיה לשאל יורה שאין פי שנים ברוחך כמו יוכר לתת לו פי שנים (דברים"כ"ו"ז) האמור בכבו כמו שכתבו קצת המפרשים שאם בן לא היה אובר לו הקשיה לשאל שהרי אלישע היה ראו להתנאות מעצמו יותר משיאר בני הנביאים אף על פי שהם שמושוה אליהו קודם אלישע וחיו מוכנים עצמן לכבואה יותר ממנו שכבר נאמר לאליהו בהר הכרמל (מלכים"ב'ט'י"ד) ואת אלישע בן שפט מאכל כותולה המישה לביא התחת ולוכה הקשרה לשאל בשויהיה הוא הכבוד בכל בני הנביאים לקחת פי שני כאחד מהם אבל האמת הוא ששאל לו פי שנים ברוח אליהו (י) כמה שהיה קודם הקליחה וכן היה לו שניפי אליהו הן שמונה ונסיפ אלישע י"ו וכן הסכימו ר"ל בזה כראשון ממסכת תולין וכן יראה מלשון הכתוב שאלוה היה נראה לאלישע אחר הקליחה כמו שאר"ל שיהיה נראה לקצת החסידים מהכמי הגמרא אמר הכתוב ויום ארת אדרת אליהו אשר נפלה מעליו ויבאו ויעמדו על שפת הירדן ויאמר איה אלהי ויכהת המים ויתצו הנה והנה ויעבורו אלישע (מלכים"ב'י"ג) שאחר שכתבו ויעבורו אלישע ולא כתבו ויעבורו בלבד נראה שהמכה לא היה אלישע לבדו אלא אליהו היה עמו שנראה לו באותה שעה ועליו נאמר אף הוא ויכהת המים וכן מציאתי כתובים קדומים המפרשים שאלוה נראה לאלישע באותה שעה ואזנת רוח אליהו על אלישע ונתקיים בו שהיה לופי שנים ברוח לופי שראה אותו אחר שילוקח ממנו מוכניו מצינו שאחר הקליחה כתוב על יהורם בן יהושפט מלך יהודה ויבא אליו מתבת מאליהו הנביא (ד'כ"ב"כ"א"ב) שנראה שהיה אנוניע בין האנשים ומתקן מעשיהם - ומסיבת היר שאמרנו אין ספק שעל מישו שיש לו הכנה גדולה יותר מכמשגולוה רצה שתתור הכרכה על ידו עליו הכנה מועט ולכן שם יעקבד יומינו על ראש אפרים שיש בו הכנה גדולה יותר מכמשגולוה רצה שתתור הכרכה על ידו עליו בעין יפה כפי גורל הכנה אלית אבל כמנשה למיעוט הכנהו לקבל השפע הספיק לו שישויל יד שמאל עליו כדו שיהיה עליו ברכת יעקב השפע שהיה אפשר לו לקבד וזאת היתה הכונה בכרכת הכהנים את העם כדו שיהיו אמצעים להחול השפע על המתברכים כפי הכנה כל אחד מהם והיו נשאין כיהם כשעת הכרכה שהיה בענין סמיכות היר ויהיה ברכת הכהנים לכלל ישראל או לצבור לפי שהרבים יותר מוכנים לקבול השפע כן היתר וזה שא"ל של איהיה בהם מי שיהיה בו הכנה לקבל איהו שפע אלהי באמצעות הכהנים ועל זה הדרך הן ברכות העדיקים או החסידים למתברכים על ידם כדו שיחול השפע באמצעותן על המתברך ע"ד שפירשנו כנבואה בפ"א מהמאמר הנ' - ואל תקשה עליו אין אפשר שיהיה העדיק או החסיד כלי להניע הברכה אל המתברך והוא יהיה עני ומצטרך לכריות שכבר ביארנו ר"ל בפ' כסוי הדם ואמרו ששהני לוח זבוח ודצוקי לאחרני לדודה לא מהני לה זבוחיהו (חובין דף י"ג ע"ב) ואחר שימשך השפע אל המתברך באמצעות המתברך כפי הכנה המקבל אין כח ביד המתברך להספיק השפע ההוא ושלוא יור על המקבל כי כוחות יור עליו שהמתברך באמצעות המתברך כפי הכנה המקבל כליל להניע הברכה אל המתברך ואע"פ שיתחלק הכליל לא שתתק הגנה וכן מה שעשה הלונות כנית אצל כדו שישבם בו אור השמש שאף אם ישתלק האיומן לא יסתלק אור השמש מלחאי הכית והוא האפל וזה הוא שאמר יתק כשהיר חרדה גדולה עד מאד ואברכונם כרוך יהיה (ב'ראשית"כ"ו"ג) כלומר על כרתייה הברוך את הצורך לעשות כלים נאים מזה כיוצא ציור נאה מאד לאוהבו של צורך והאומן כהיותו מרמה שהכלים הם היו לאוהבו ציור אהם ציור נאה עד מאד בשמחה ובטוב לבב ואח"כ נודע שלא היו הכלים הם לאוהבו של צורך שבלי ספק הצורך ההוא היעצב על זה והירר חרדה גדולה אבל אין בידו להניע הצורך נתנה ההוא שלא יהיה עשוי בכלל"הם ואע"פ שנתרע שהם לשונאו של אומן ובכבוד זה האמר יתק לעשו הגביר שמהו ל"דונו" (ש) כלומר כבר הגיעו לו ע"ד דיי באמצעות הכנהו כל השפע הור ואין בידי להספיק אותו אחר שכבר נמשך ולך איהו כוה אעשה בני עד שאמר לך עשו הברכה אתה היא לך אני כלומר שיברכהו ברכה אחת שלא תהיה נגד הברכה שביך וכן עשה יתק שבכלל כרכה עשו אמר לו ואתך העבוד שבולת זה אני אפשר וזה מה שרצינו לכאר מענין הכרכות:

אף על פי שהתפלה מצוה ממעות ההויה כמו שאמרו ר"ל בספרי ולעבדו בכל לככם (דברים"י"ב"ג) זו הפלה ואמרו גם כן הויה היר במצוה קלה כמעות חסירה שאין אהה יודע מתן שכרו של מצות (לכות פירק"ב נדרים דף י"ט ע"ב) לא מפני זה נאמר שיהיה מתן שכרו של מצות שוה ושל אהיה א' מהן גדולת הערך וגדולת השכר ויהר כאחרת אבל זה כמי שאמר על סמי הרפואה הויה זהיר כסם שאינו יקר הערך כמו כסם שהו יקר הערך שכלם מועילים תועלה גדול לגוף שלא בעבור זה נאמר שלא יהיה לקצת הסמים יתרון על קצת אבד יאמר זה בעבור זה ששה"ו אומר"בצרו ע"מ"ט שהוא סם יקר הערך מאד והסרגנאן שאינו יקר הערך כל כך שראוי שיהיה זהיר כשניהם אע"פ שאין ערכם שוה לפי שכל אחד מהם יש לו סגולה כפני עצמו מועילה לגוף האדם ככלל שכמו שהר"אונד יש לו סגולה לרפואת תולואי הככר כן הסרגנאן יש לו סגולה לרפואת תולואי הרגלים והשוקיים והכרכים שגם זה מועיל לגוף האנושי ומכל מקום יש לכל אחד ואחד מהם ענין ותועלת בפני עצמו לפי מקומו שאין ערכם שוה שהר"אונד יש לו סגולה לרפואת אבר ראשי והסר"נא אף על פי שיש לו סגולה מיוחדת כפני עצמו אינו כרפוא אבר שוה לפי זה במצוה קלה כמעות חסירה מכל מקום אין ערכם שוה כי כל אחת מהם מצות השם שיהיה תועלת כולל כל המצוה וראוי שיהיה מצד חסירות המצוה והוא המיוחדת וראוי שיהיה יתרון קצתה על קצת מזה הצד ועל כן אני אומר שמצוה ההפלה עם היותה אחת ממצות התורה וראוי שיקובל עליה שכן כולל בעל כל אחת מהן שכל מצוה השם שיהיה תועלת כולל כל המצוה וראוי בצדקה למען יברכה ה' אלהיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידיך (דברים"ד'ט') ובשלות הקן למען יושב לך והארבת מיים (ס"ס"ה'ו) מצוית התפלה הסגולה המיוחדת אשר לה מצד עצמה הוא ענין כולל שהיא תועיל לכל הדברים שהיא נמצא אותה שהתועיל לרפואת החולים כמו שהתועיל לחוקי' שמעתי את הפלתך וגו' הגני רופאי לך ביום השלישי תעלה ביתה' (מלכים"ב'כ"א) והתועיל להציל ממוט שהרי כשהוא ישראל בעל נאמר לכמה הרף מכני ואשמדם וגו' (דברים"ט"ד') ונצילו בתפלתך רשהו כן וינהניעל בתפלתו בסעיף רבנה ותועיל לקבד עקרות ויתר יצחק וגו' ויתר לו ה' וגו' (בראשית"כ"ב"א') וכן נפקדה תנה בתפלתו ותועיל לרעב ויהי רעב ומי יזו שש שנים ויתר דוד אל ה' (שמואל"ב'כ"א') והתועיל למלחמה אמר הכתוב במלחמת כנחתיב ותפלל חזקיהו המלך וישעיהו בן אמון הנביא על זאת ויוקעו השמים וישלח ה' מלאך ויתכר כל נבחר חיל ושר נגיד במתנתה מלך אשור וגו' (ישעי"ל"כ"ב') ולמה הפלה היא כמו הצרי הכולל שהוא מועיל לכל החלים ולכל הארמים והם הן וקר לא כי שאר מיני התורה אקשם מועילים לחלים פרטים בלבד יש מהם לאדם הסוים מהם לאדם קר בלבד ולא נמצא אחד מהם מועיל לסם החם והקר ולחיים הפניים ולא התר"אק חורול בלבד וכן התפלה תועיל לכל הדברים ואפילו לדברים הפניים שהרי משה אמר בתפלתו זכור לאברהם וגומר

פרק עשרים

אף על פי שהתפלה מצוה ממעות ההויה כמו שאמרו ר"ל בספרי ולעבדו בכל לככם (דברים"י"ב"ג) זו הפלה ואמרו גם כן הויה היר במצוה קלה כמעות חסירה שאין אהה יודע מתן שכרו של מצות (לכות פירק"ב נדרים דף י"ט ע"ב) לא מפני זה נאמר שיהיה מתן שכרו של מצות שוה ושל אהיה א' מהן גדולת הערך וגדולת השכר ויהר כאחרת אבל זה כמי שאמר על סמי הרפואה הויה זהיר כסם שאינו יקר הערך כמו כסם שהו יקר הערך שכלם מועילים תועלה גדול לגוף שלא בעבור זה נאמר שלא יהיה לקצת הסמים יתרון על קצת אבד יאמר זה בעבור זה ששה"ו אומר"בצרו ע"מ"ט שהוא סם יקר הערך מאד והסרגנאן שאינו יקר הערך כל כך שראוי שיהיה זהיר כשניהם אע"פ שאין ערכם שוה לפי שכל אחד מהם יש לו סגולה כפני עצמו מועילה לגוף האדם ככלל שכמו שהר"אונד יש לו סגולה לרפואת תולואי הככר כן הסרגנאן יש לו סגולה לרפואת תולואי הרגלים והשוקיים והכרכים שגם זה מועיל לגוף האנושי ומכל מקום יש לכל אחד ואחד מהם ענין ותועלת בפני עצמו לפי מקומו שאין ערכם שוה שהר"אונד יש לו סגולה לרפואת אבר ראשי והסר"נא אף על פי שיש לו סגולה מיוחדת כפני עצמו אינו כרפוא אבר שוה לפי זה במצוה קלה כמעות חסירה מכל מקום אין ערכם שוה כי כל אחת מהם מצות השם שיהיה תועלת כולל כל המצוה וראוי שיהיה מצד חסירות המצוה והוא המיוחדת וראוי שיהיה יתרון קצתה על קצת מזה הצד ועל כן אני אומר שמצוה ההפלה עם היותה אחת ממצות התורה וראוי שיקובל עליה שכן כולל בעל כל אחת מהן שכל מצוה השם שיהיה תועלת כולל כל המצוה וראוי בצדקה למען יברכה ה' אלהיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידיך (דברים"ד'ט') ובשלות הקן למען יושב לך והארבת מיים (ס"ס"ה'ו) מצוית התפלה הסגולה המיוחדת אשר לה מצד עצמה הוא ענין כולל שהיא תועיל לכל הדברים שהיא נמצא אותה שהתועיל לרפואת החולים כמו שהתועיל לחוקי' שמעתי את הפלתך וגו' הגני רופאי לך ביום השלישי תעלה ביתה' (מלכים"ב'כ"א) והתועיל להציל ממוט שהרי כשהוא ישראל בעל נאמר לכמה הרף מכני ואשמדם וגו' (דברים"ט"ד') ונצילו בתפלתך רשהו כן וינהניעל בתפלתו בסעיף רבנה ותועיל לקבד עקרות ויתר יצחק וגו' ויתר לו ה' וגו' (בראשית"כ"ב"א') וכן נפקדה תנה בתפלתו ותועיל לרעב ויהי רעב ומי יזו שש שנים ויתר דוד אל ה' (שמואל"ב'כ"א') והתועיל למלחמה אמר הכתוב במלחמת כנחתיב ותפלל חזקיהו המלך וישעיהו בן אמון הנביא על זאת ויוקעו השמים וישלח ה' מלאך ויתכר כל נבחר חיל ושר נגיד במתנתה מלך אשור וגו' (ישעי"ל"כ"ב') ולמה הפלה היא כמו הצרי הכולל שהוא מועיל לכל החלים ולכל הארמים והם הן וקר לא כי שאר מיני התורה אקשם מועילים לחלים פרטים בלבד יש מהם לאדם הסוים מהם לאדם קר בלבד ולא נמצא אחד מהם מועיל לסם החם והקר ולחיים הפניים ולא התר"אק חורול בלבד וכן התפלה תועיל לכל הדברים ואפילו לדברים הפניים שהרי משה אמר בתפלתו זכור לאברהם וגומר

(ב) כמקום מיוחד - פרך ישראל קומן שנית המקדש קיים : (ג) ככל מקום - אפילו כמזה לדרך ופילו בזמן כזה והוא התפלה ; (ד) כמקום - פי' נתקיים כמקום - ולא תהיה משכללת כתיים במזה ומת מספר יתוך אמלא נתקיים כמקום וכישראל וכו' - ועמו שנתחבר הכל לעלימיני - ויספדים תומקין כאן תיבת המקום כעבור סומפ' הס' על שנתו עודט'ו טים ולא שייך לומר גביה את מספר יתוך אמלא אבל הוא ללא גורד כי ככלל מתים טה :

פרק כא (א) שתלה תפלתו

בזכות עמנו - כמו שנאמר חלה' וגור כל את אשר התלכתי לפניך כחמת וגו' והטוב כניניך עשיתונו' (ב) חשיענו אלהי ישענו - כלומר מחמת שאת חשיענו : (ג) ספרנו ותיבת מאלו כמירית - הבין זה כי מאלה תפלה דלמח מה שלל הזכיר הייתה היא לפי שאין נתן הנותנת סיבת אלם לעצמו היתה : (ד) אם כן עוני כל כך גדול וכו' - בתמיא : (ה) כמו לחטוא - כמו אלם - ועיין

ענפים

לאחר גזר דין כמו שחרו"ל סברות - והא ללא מוכים תפסר דבר וממה שחרו"ל סיבות פרק חות מלוא דק דק'ה מנין לגזר דין של סוכר שחילו נחמס נתקיע שנאמר מי כה' אלהינו כלל קדומו חלו' וזוהו מדרשו"ל עמנו טביתו ח'כ' טיד כסמוך מנור דין של מוס - כי ירם להוכיח דברו' חפילו מתפלת יסיד דק'ה :

(מנוט ל"ט'י'ג) ואסף אמר אל תזכור לנו עונות ראשונים וגו' (תלס"ט"ט) נמצא שתועיל אל הזכירה ואל השכחה ולא נמצא מצוה שתועיל לכל הרברים אלא ההפלה ולה מרה שביארו רבוהינו וז"ל (כפ"קמ"ד"ג"ט ע"ב) שמרה שנזכר כבהוב ועברתה את ה' אלהיכם וגו' (אמנוט ל"ג"כ"ד) שהעבודה היא אינה עבודת הקרבות שהיא (ג) במקום מיוחד אבל היא עבודה שהיא (ג) ככל מקום ואי אפשר גם כן שתהיה עבודת העבר לאדונו שהשם יהברך אינו מצטרף אל עבודת זולתו ולזה תהיה העבודה הזאת בהכרח שיהיה אדם מזכיר שבתיו בכל מקום ומכיר שהכל בא מאותו ומבקש צרכיו ממנו בהיותו מהתנהג לפניו ומודה שאין לו עזר וסוכם מכל עריו וזהו היא העבודה אליו ולפי שמצאו בסמוך ההוא ובכא אחריו ארבע דברים כוללים מושגים על ידי ההפלה ולא נמצא זורה מן המצות ומן

העבודות שתועיל לך לשיכר באורו שהעבודה הזאת היא ההפלה שהיא העבודה שבלב שאנתנו נמצא שנאמר עבודה הזאת וזכרך את לחמך ואת מימך (עס"ג כ"ג כ"ה) נמצא בימיודו שתועילה לרעב כמו שאמרנו וכן והסרותי מחלה מקרבך (עס) (ד) בחוקיה - (ה) ולא תהיה משכללה ועקרה כבאע"ז (עס) בחנה - ואת מספר יתוך אמלא (עס) בחוקיה וכישראל בעלי - את אמתה אשר לפניך וגו' (עס) בחוקיה עם סתריה מלך אשר ומחנה - ונמצא גם כן תועיל התפלה לכל הצרות כמו שנתראה בחפלת שלמה דבר כי יהיה רעב כי יהיה שרפון ארבה וירקון כל נגע עד מחלה (פלס"ט"ו) ותועיל גם כן להגביל המצרה וההגלות אמר כי ישראל בהיותם במצרים ויצעקו ותועל שועתם אל אלהים וגו' וישמע אלהים את נאקתם וגו' (מנוט ב' כ"ג) וכן נביאל ועוד התפלח עלו ישראל מן הגלות - נמצא גם כן שהתפלה היא כמו הצרי הכולל כל מיני התהלות והענין לכל הגופים ועל כן תועיל לכל מיני האנשים - אמר שלמה ונס אל הנביר אשר לא מעבך ישאל הוא וגו' ובהתפלל וגו' (חלס"ט ח' ט"ו) ותועיל גם כן אפילו לרשעים וממרים כמו שנזכר בפרק שבעה עשר מזה המאמר מענין הפלת מנושה :

פרק אחד ועשרים

יקרה בענין התפלה ספק גדול והוא זה כי מילנו גדול ממישה אדון כל הנביאים והוא התפלל לשם על כניסתו לארץ ולא נענה אמר הכתוב ואתחנן אל ה' אעברה נא וגו' ויאמר ה' רב לדן וגו' (ל"ה) ב' ל"ג) והנה זה ממה שיותר שדבר הנגזר אי אפשר שיכיל על ידי ההפלה ואם כן יאמר האומר כי שוא עבוד אלהים ומרה בעע כשתחנן לפניו אחר שאי אפשר לבטל הנזר - וההשוכה בה שההפלה מועילה לפני גורדן על כל פניסוף לאחר גורדן גם כן תועיל אם אין עמו שבועה וכן אמרו רבותינו וזכרונם לברכה ופה צעקה לאדם בין קודם גורדן בין לאחר גורדן (י"ט) האט דק"ה ע"ה) כמו שיראה זה מחוקיה מאחר שנאמר לו צו לביתך כי מה אתה ולא תהיה נאמר לו שמעתי אתה פלחך וגו' הגני מוסוף על ימך (ישעיה ל"ח) וזה היה * לאחר גורדן כמו שאמר רבותינו ז"ל בכרבות אבל גורדן של משה היה גורדן שיש עמו שבועה שניתבע שנאמר לכן לא תביאו (ספ"ק כ"ג) וכן אמרו רבותינו ז"ל כי לכן לשון שבועה וכמו שהוכיחו זה מכלל נשבעת למית עלי (מנוט ל"ג"ג) והוא לא תועילה התפלה של מר' עה וזהו ההבדל שיש בין יחיד לצבור שהיחיד אין גורדינו נקדע שיש עמו שבועה ושל צבור הוא נקדע ומתבטל על ידי ההפלה וזה יראה שהוא כן מקשר הפרשה וכדי שיוכח הטיב אבאר הפסוקים שנאו בחפלתו של משה כדי שיוכן הקשר ופה - הנה בהתלה אמר ואתחנן אל ה' ואמר רבותינו ז"ל (ברכות פ"ק ד' ל"ד ע"ב) אין חנון בכל מקום אלא בהנהג חנם ודקדוק זה לפי שישורש חנם חנון ובא להורות שאין ראוי לאדם להלות תפלתו כמעשה השובים ואלו בכות עצמו כמאמר אלפו מה אנו כי יזכה ויזדק ילוד אשה (איוס"י"ד) וגו' חכמים לתוקית (ח) שתלה תפלתו בזכות עצמו ואמר כי לפי שתלה הדבר בזכות עצמו הצילו בזכות אחרים ונאמר לו ונתן על העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי (עלס"ט"ט"ט"ד) ובעבור זה לא תלה משה רבינו תפלתו בזכות עצמו אלא כמתנת חנם ולפיכך אמר ה' אלהים אלה החלות וגו' כלומר כך הוא דרכך לעשו עמי חסד חנם שאחה תלות מעצמך בתם להשיע עלי שפע נבואי מכלתו שהיה ראוי ולא שאבין עצמי לך וכן אמרו רבותינו ז"ל בספרי אתה החלות להורות את עבדך נסים ונביות שנאמר אסורה נא ואראה הנה ביאורי שארת החלות נאמר על התחלה נבואתו של משה וכל אמר רבונו של עולם אל יקשה בעיניך לעשות עמי חסד אף על פי שישני ראוי אליו ולהת לי מתנת חנם שכן דרכך עמי שאתה מעצמך החלות בסנה להראות את עבדך וגו' ואחר שכן דרכך עמי עשה ומה עמו החסד הזה שישני שאלו עברה נא ואראה וגו' והתפלה הזאת היא על דרך (ב) הושיענו אלהי ישענו (ד"ס ח' י"ב) ומרה הוא המונע שלא תעשה עמי החסד הזה שהמיתה הזאת הננו עלי ואי אפשר שהיה אלא מאחד מג' פנים אם מצד העונש הפגיע מאתר על הטואו מצד הוראת המערכת או שהגיע זמני להפטר ואלו השלישה הם הקצים הקבועים לתי האדם אמר דוד על שאלו כי אם הש"ס יאפנו או יזמו ויאומוטו במלחמה ירד נספה (מנוט ל"כ"ו) רמוז בה שהמיתה הן שלשה אם כרתית או ספנת או מקרית כיה' יאפנו וזמון על המיתה הכרתית והיא מיתה העונש על הטואו או יזמו ויאומוטו על המיתה הטבעית והוא שהגיע זמנו להפטר כפי מזונו במלחמה ירד נספה וזמון על המיתה המקרית המונע לאדם בלא ענה ובלא הטא קודם אלה מצד המערכת או הגורד הכוללת שכל מי שיוכח במלחמה פלונית ימות ואם לא היה יוצא למלחמה לא היה מת ואם יצא ימות מצד ההוראה הכוללת אע"פ שאין בידו עון אשר חטא ולא הזכיר המיתה הבחירית לפי שאין אדם שיבחר מות מהיחם ולא הסכים בוה אל האמת (ג) שהרי מיתה שאלל בחירית היתה שנאמר ויקח שאול את החרב ויפול עליה (ספ"ל ח"ד) וכן משה לא הזכיר אותה שהיא לא היה בוחר מות מהיחם ודזה לא הזכיר אלא אלו השלישה מיתה בלבד ואמר לפניו רבונו של עולם המיתה הננו עלי אם היא מצד העונש על החסד (ד) אם כן עוני כל כך גדול שאי אפשר לי מחל כמו שאמר קין גדול עוני מנשווא (כרפ"ט"ד') ואמרו רז"ל אמר קין לפני ה' בה רבש'ע אתה סובל שמים וארץ ועוני אי אפשר לסבול (סנהדרין דף ק"א ע"ב) כיוצא בזה וזהו שישנו אחר שעוני הוא כל כך גדול שאי אפשר לי מחל אם כן יהיה (ה) כהו לחטוא יותר גדול מכה השי' לכתוב זה אי אפשר כי כת השי' יגדול לבכ"ה וזה שתמה באמר דוד עוני מנשווא - ואלו בעצמם דברי משה כמה שאמר את גדלך וגומר כלומר אני יודע שגדלך כב"ה ואי אפשר שהיה עוני כל כך גדול שלא יפיק גדלך הכ"ה למחלו ואמר עוד ואת דרך התוקה לרמוזו שאם היתה המיתה מצד ההוראה המערכת כבר הראיתי נסים ונפלאות מרות שייך החזקה ותקפה על המערכת לנצחו ואמר עוד אשר מי אל וגו' לרמוז שאם המיתה היא טבעית כמו שהיא מיתה הצדקים כמו שאמרו רז"ל שהק' בה יושב וסופר שנוהתי של צדקים וכו' כלומר שהוא סופר שנוהתי שלא תקצר לא על צד העונש ולא על צד המורה אבל שייחיו השנים הראוי להם לחיות כפי טבעם והרבת מונס והלחות השרשי שבתם מתחלת יצירתם - וזה שאמר הכתוב כשרה שני חיי שרה (כרפ"ט"ג') אהך שאמר והיו חיי שרה כמה שנה ועשרים שנה ויבצע שנה להורות שהק' בו שנים הם שחיה היו השנים שהיו עניי חיה כפי טבעה והלח' השרשי שבה בתחלת יצירתה ולא נתקצרו וימיה כמו שנתקצרו שני חיי אברהם כמו שאר"ל שיהיה לו לחיות ק"ף שנים כמו שחיה יצחק ולא היה אלא קע"ה שנים שנתקצרו ימיו חמש השנים כדי שלא יראה את עשו ויצא לתרבות רעה ולרמוז על זה נאמר בו ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חי (כרפ"ט"ג') לומר אלו השנים אשר היה לא שחיו אלו שני החיים כפי טבע מזו והלחות השרשי אשר בו כמו שהיו שני חיי שרה ועל כן היה משה אומר אף מיתה היא סכנת שאין בכח הרבת מונס שאתה יורה הרי אתה יכול לחש כעשר נעור וילת בי כת להשיגי ככרוש רענן וברא ארל שאין אלהי אתר לך מה תעשה שאין בעולם מי שיעשה כמעשה ונגזרו ואת שכל זה כן שאין מי שיעבד ע"ד יל אעברה נא ואראה והשיב לי השי' ירב לך וגומר וצא את יחושע כי הוא יעבור וגומר וכל כך היתה גזרת השי' יקיימת עלי כשהגענו אל הגיא מול בית פנור וישבנו שם שלא נתן לי רשות לעבור משם וזהו שאמר כאן ונשב בגיא מול בית פנור

והפצור בתפלה ימים רבים עד שנעשה וכן במרגלים עד שנאמר לו סלחתי כדכריך ופעם יהיה המקבל כל כך רחוק מהשי' או יהיה הרבר המבוקש כל כך גדול שלא יועיל רבוי התפלה עד שיצטור המתפלל או זה פועל או פעולות מורות על ההכנעה והתשובה אמר ישעיה גם שיחברו תפלה איני שומע ואמר עוד רצו הן הזכו וגו' (ישעיה ט"ו ט"ו) ובאנשי גינות נאמר אמר דניאל לחם חמודות לא אכלתי ובשר ויין לא בא אל פי וסיך לא סכתי (דניאל ג') ואמר לו המלאך למן היום אשר נתת אל לבך להכין ולהתענות לפני אלהיך נשמעו דבריך. ויש מן האנשים מי שיספיק לו עשיית התפלה ככונת הלב אמר רוד ע"ה קרוב ה' לנשכרי לב (תלמיד ל' י"ט) קרוב ה' לכל קוראיו (סע קמ"ה ט"ז) ויש שהיו במדרגה יותר גדולה שאמלו מה שלא יתפללו עליהו יתן להם והיא מדרגת ראי השם אמר הכתוב רצון יראיו יעשה וגו' (סע) ומ"מ צריך שיתפללו לפניו בפועל ולפיכך סיים זאת שועתם ישמע וישעם ויש שהיו במדרגה גדולה וחס אלהיהם השי' עד שאינו צריכים להתפלל אל השי' שהוא מעצמו שומר אותם והוא שאמר אחר זה שומר ה' את כל אלהיו וארו"ל עושה נפלאות לבדו כביכול אין בעל הנס מכיר בנוס אברהם אבינו ע"ה :

פרק כד

- (א) לסתפן הסכות סוכנו וכו' כפי האופן
- השני מהספת הרביעית הזכרת סס :
- (ב) כסס סוכרכין על העמוד וכו' עיון חכם בן ליקמן כסוף פקל' :
- (ג) אהרנול על"ה דרבנן וכו' עיון חכם בן לעל"כפי' :
- פרק כה
- (א) כמו סכסר :
- כפרק ספסר :
- (ב) סכסס : סכסל :
- ספסל

פרק ארבעה ועשרים כל הפעולות והמעשים שאדם פועל איננו מתחייב שיגיע שלמות הכליהם כפי פעולתם

בתרכה - שכבר אפשר שיגיע האדם כל כוה שראוי ואזנן הראוי ולא יגיע אל התכלית המכוון. הלא ראה הרופא פעמים הרבה יעשה כל מה שראוי לעשותו ועל צד היותר טוב שאפשר שיגיע ולא יפול טעות לא מכוון ולא מן החוליה ועם כל זה לא הגיע הכריעות המכוונת. וכן עובר האדמה יעשה כל מה שראוי ויורע בעת הראוי והיה השדה טובה ומתוקנת כראוי ולא יצליח הורע. וכן כל זה מנארת הפועל הכריעות איננו הרופא לבד ולא החולה גם כן אבל הרופא והטבע. וכן בעבודת האדמה אין הפועל העובר ולא השדה גם כן אבל העובד והטבע. וכן התפלה פעמים הרבה יעשה אותה האדם כמו שראוי ובעת הראוי ובאופן הראוי ולא תקבל התפלה ולא מצד המתפלל ולא שלא יסכים בוה רצון השי'. כמו שהספן פעמים הרבה יעשה ספינתו מתוקנת כראוי ויגדיל למטובה כשהנגות וירד כיס בעת הראוי ועם כל זה לא תצליח הספינה להגיע אל מחוז החפץ וזה מצד שלא יסכים בוה רצון השי' אם על צד העונש כמו שקרה בענין יונה ואם על צד ההשגחה לטוב (ח) לפכה כן הסכות שנזכרו בפרק י"ג מזה המאמר. וכן התפלה פעמים שלא תקבל אם על צד העונש כמו שבארנו בתפלה לטוב (ח) לפכה המקבל מוכן עד שיריד ופצר בתפלה או שיצטור פעולות מורות על ההכנעה בתענית או לבישה שק באנשי גינות וכו' וצא דבריו הללו כמו שבארנו ואם שיהיה שם מונע אחר כמו שארו"ל (סע דף קל"ג ט"ז) שלא נתקבלה תפלת דוד שלא ימות בשבת בעבור שהגיע העת שישלחו שלמה בנו ואין מלכות נוגעת בחברתה אפי' כמלא נים מאמאם כעבור שהשי' יודע שאין הדבר ההוא המבקש טוב אל המתפלל ועל צד ההשגחה עליו לא תקבל הפלטה כאלו האכר שהתפלל בעבור בנימולא תקבל תפלתו להיות השי' יודע היות הגנים רעים אליו ומבקשים להמיתו כמו אמשלום שקכש להמית את דוד או שיהתלל בער מכוון והשי' יודע שהכוון ההוא יהיה סבת מותו כמאמר שלמה עושר שמור לבעוליו לרעתו (קהלת ג' ט"ז) או שיהיה סבת פטירתו כמאמר שלמה פן אשבע ובחשתי ואמרתי מיה' (משלי ג' ט) או לפכה אחרת נסתרת ממנו וידועה אצל השי'. ולזה יהיה מבחר התפלה מה שהיה מתפלל ההם ואמר כרביע עשה רצונך כשמים ממעל ותן נחת רוח ליראך מהחת והטוב כענין עשה אמר שיצטור רצונו כשמים בענין שיהיה נחת רוח מתחת ליראך' וזה שישדר המערכת לבטל הגזרה מעל והטוב כענין עשה אמר שיצטור רצונו כשמים בענין שיהיה נחת רוח מן עשה עשה כסומר ובכל דבר שאני מתפלל לפניך אל תפן לדבר יולא לבקשתי לעשות מה שלבי הפך' או מה שאני שואל שפעמים הרבה אני מבקש ומתפלל על דבר שהוא רע לי לפי שאני מוכה וחושב שהוא טוב ואתה הווא היודע יותר ממיני אפ הדבר ההוא טוב אלי אורע ועל כן אתה הכתר ולא אני עשה מה שאהיה יודע שהוא טוב והוה הטוב כענין עשה לא כוחר שהוא טוב כענין ובעבור זה הווא שאביר ורכיניו ו"ל חייב אדם לברך על תרעה (ד) כשם שמכרך על הטובה (כרמות דף ע"ב) לפי שבחינת הטוב הווא אל השם יתברך לא אל האדם שעל ה' לבחור דרך הטוב והישועה אל האדם אבל האדם אין לו לעשות אלא לברך השם יתברך המיד וזהו שאמר דוד לה' הישועה (תלמיד ג' ט) כלומר על השם יתברך לבדו הווא בחירת דרך הישועה ולא אל האדם ומה שמטל על האדם הווא לברך את ה' המיד ועל הטובה ועל הרעה וכיוצא בהם הכל הווא לטוב לו וזהו על עמך ברכתך סלה ובעבור זה היה הדברים פרטיים הנה הווא כאלו רוצה להכיר את הרצון האלהי למה שדעתו נוטה בו ובחר ואינו רוצה להכיר דעהו לרצון האלהי וזה כאלו מטיל דפי בדיעת השי' ויכלתו כאלו אין בוד השי' דרך אחרת להתאמת שאלתו ולעשות את בקשתו אלא הדרך שהוא כוחר לעצמו ועל כיוצא כזה אשר המשורר אך לאלהים דומי נפשי מכוון שישועתי (סע ט"ז) כלומר בשתחלל לפני בשר ודם את צריכה לפרש בקשתך והדרך שאה בוחרת בו להגיע אל מבוקשך שבאחת זה לא ידע מה שבלבך ומה שאה צריכה ומה הטוב והמועיל אלך אך כשיאת מחלל לפני האלהים אל הפרש בקשתך אלא דומי נפשי לפניו ולא תבחר את הדרך להצילך שהוא יודע הטוב והמועיל אלק ויתר מכוון וזהו כי ממנו ישועתי או ממנו הקויתי שהוא יודע דרך הישועה או הדרך שתשלבם התקוה יותר ממני שפעמים אחשוב אנו דרך לעצמי להשיג כבוד או מעלה מה או הצלה ויהיה ההפך ולזה ראו להתפלל לפני במלות כוללות ולהשליך יתברך עליו וזהו שאמר המשורר אחר שאמר והתענג על' (ג) אמר (סע ג' ט"ז) גול על ה' דרכך ובטה עליו והווא יעשה הטוב והמועיל אלך דרך שהוא יודע לבחור דרך הטוב או הכבוד או הישועה יותר מסך וזה שאמר גם כן על האלהים ישועתי וכו' (סע ט"ז) כלומר על כן אני אוכר אך לאלהים בו שהוא יבחר לי מה שהוא טוב ונומן ונאות ליו והוה שיסיים צור עזוי ומחסי באלהים - וישפיק זה הדבר בתפלה : אלא אני כשיש מבטחי בו שהוא יבחר לי מה שהוא טוב ונומן ונאות ליו והוה שיסיים צור עזוי ומחסי באלהים - וישפיק זה הדבר בתפלה : כשפגענו כל מצות עשה שנכתרה לא מצונו מצוה שיוכח האדם בה בלבד קהלתית המושג מצד התורה אלא התשובה וזה שהתכלית המכוון בתורה ובעשיית מצותיה לפימה שביארנו

פרק עשרים וחמשה

במאמר השלישי הווא אהבת השם שהיא המביאה את האדם לשכר גדול המקנה לנפש וכן מצונו בענין התשובה שנקבתו והתכלית בעצמו כפרשה את נצבים וזה מכה שיוורה על גודל מעלת המצוה הזאת ושהיא מצוה כללית יותר מן התפלה שהתפלה אף עדי פו שהועיל לענינים הפרטיים מכל מקום לא הועיל לתת השכר הכללי לנפש כהשובה ועל כן ראינו לדבר בה אחר התפלה יותר מבשאר מצות ובקוצר כפי כונת המאמר ונאמר כי כשעיינו כפרשת נצבים הווסב מצאנו שמה שאמר רצונו בפרשת נצבים הווא כוונתו לפי שהפצור וקטורה וזה שנתחלה אומר ושבת עד ה' אלהיך ושמתע בקולו (סע ט"ז) ונמר הענין בתשובה ואמר שצריך שתהיה כלבך שלם ושהשם יגורוהם תהיה כן והווא שאמר בסוף כי תשוב אל ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ואחר כך אמר משבת גודל מעלת התשובה עם קלות מציאותה כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום לא תפלא היא ממך ולא רחוקה היא לא בשמים היוצאוג' ולא מעבר לים היא וגו' כי קרוב אלקי וגו' וכל זה כפי ספק מדבר על התשובה וירד על זה באמרנו בפיך וכלבך לעשותו שענין התשובה תלוי בירוי הפה ובחירת הלב (ח) כמו שנבאר וכן פירש הרמ"ב כן"ל שער התשובה ידבר והפליג המתב לשיבה אותה בשאמר לא בשמים היא ולא מעבר לים היא וזה כאלו אמר שהדבר לגודל ערבו היה ראוי לך להשתדל ולטרוח בעדו כל טורח שבעולם אמלו לעלות לשמים אם אפשר או לעבור תים כדי להשיגו שהוא דבר יקר הערך מאד לפי שאין (ג) ההקטור שיהיה לתוהט כפרה כשום פנים כמאמר הנביא במה אקדם ה' וגו' הירצה ה' וגו' (מיכה ג') אמר כל כך היה ראוי לתת שכר גדול להנצל מן העונש עדי העברות שאינו יודע כשה יתן ומה יספיק לזה אם אלפי אלים אורבבות נחלי שמן או היתן ככור שר פישעו או פרי בטן כמטאת נפשו וכל זה ממה שיוורה שהשכל גורו שלא היה ראוי שיספיק לזה אם אלפי אלים אורבבות נחלי שמן או היתן ככור שר פישעו ראוי שיקבל החוטה בתשובה בדברים כמו שהנביא אומר קחו עמכם דברים וגו' (דברים ל' ט"ז) כי אחר שהראה דרך קלותו בשאמר הוהיר עליה מאד ואמר ראה נתתי לפניך היום וגו' ובחרת כתיים למען תחיה וגו' (דברים ל' ט"ז) כי אחר שהראה דרך קלותו בשאמר לא תוכל לקיים שאין הדבר כן בזה שזו המצוה קלה היא מאד ואם העשה אותה תשיג חיים והטוב ואם תתירשל ממנה ינעך מותה והרע ועל כן הוזהר שלא תזלזל בה וזה כאדם שסובל חולי גדול שהקטש גורו שלא תפסק רמוחה לחולי ההוא וכבר רופא אחד ואמר אל החולה אני אגלת לך סאחד כמה שהתרפא כתלויך והחולה חשב שהספס ההוא אחר שהוא כרפא חולי קשה כזה שאין

היא : (ו) מנה שיחיו רבוי בעצמות הפועל פי' כיוון כנסת האדם אל פ' שיש בה כח ההנהיג והמנהיג והנהיג כח המנהיג כמו שכתבנו
 וכו' . וכמו שכתבנו בפ' שאלוה : (ה) וגם אין בעדר חיות הגוף מתנוכלו . מתואר הוא כפ' שאלוה : (ט) העדר הכח המנהיג
 אחר העדר וכו' . כי לכל חמ"ט זמן מיוחס לקיומו כמ"ט כחות מן פ"ב : (י) יתחוק אחר הארבעים . כמו שכתבנו ז' ז' ארבעים לבניה :
 (ב) תש"כ ככחות הגשמיות . שאין תשיבין כלום מעלמותן : (ל) הביאו . גדולי הפילוסופים המוכרים : (מ) בשתוף הסם .
 כתבאר כמ"ב פ"ח וגם כתבאר ג"כ .

דעת הרמ"ם כו' : (ג) לסכה
 שנוכר אותה . לקחון כפ' לט וכפ' מ' :
 (ד) חלף לדבר הסכלי . ולא לדבר
 גשמי כלל : (ע) איך יצויר
 האדמות . איך חפצו לצייר שיהי' לו
 כפי עלמותו האדמות : (פ) חל
 הסכלת העבודה . זה חלפה שאלה
 ישג' חלד זה ור"ל חלפה הסכלת העבודה
 היא

העדר הנפש וכו' הדעת נקשו ונלכדו כח מבעלי העיון שאמרו שלא יצויר שום שלמות
 לגשש בזולה הגוף נמשכו אחריהם כח צדוק וביהוס שהם מאמינים בתורת משה ובהשגחה
 וימנינו עם זה שהשכר והעונש הוא גשמי בלבד ובעולם הזה כמו שנוכר באכות דרכי נתן
 והכתיבו השכר הרוחני אחר המות מכל וכל וכיאווראיה לדבריהם ממה שלא נזכר לפי דעתם
 בתורת משה נמול נפשי כלל אלא הצלחות גשמיות ונפלו בזה הדעת להיותם חושבים היות
 נפש האדם מורכבת מכתות מתחלפות כח ההנהיג והצמיחה וההרשש וכן שכלי אחר שגראה
 שאר הכחות נפשות בהפרד הדיוק שבין הנפש והגוף יאמרו שום כן יעדר מסנה כח ההשכלה
 שהיה בה עם מה שהשיכלה כבר השאר הנפש נעדרת כנפש הכעלי חיים וכמות והכן מות זה
 וכבר סתרו גדולי הפילוסופים זה הדעת ואמרו שאין הפעולות המהוללות הנמשכות מן הפועל

(ו) ממה ש' חיבור רבוי בעצמות הפועל כמ' שנתבאר בפרק שימיני במאמר השני בזה הענין (מ) וגם אין העדר חיות הגוף ממה שיחייב
 העדר לגשש המושכלת וכמו שלא יחייב (ט) העדר הכח המנהיג אחר העדר הכח המגדל כן לא יחייב בהעדר הנפש המושכלת אחר
 העדר הנפש החיננית והגוף כלי על ידו יראו קצת מפעולות הנפש ובהעדר הכלי יעדרו אותן הפעולות בלבד כהנהג והצמיחה וההרשש
 אבל אין זה מחייב שיעדר עצמות הנפש השכלית לפי שאין קיום השכל תלוי בנפח כשאר הכחות הגשמיות אבל הוא כחפץ שהשכל
 (י) יתחוק אחר הארבעים כהחלש הכחות הגשמיות והשכל לא ידמה לכחות הגשמיות שהוא ישיג את עצמו ואת כליו (כ) מה
 שאין כן בכחות הגשמיות וראיות אחרות חזקות שאי אפשר להכתישם (ג) הביאו בשלל הדמה נפש האדם לנפש הכעלי חיים
 ועל נפש הכ"ח (ח) בשתוף השם ואף על פי שגראה שימשו מן האחת פעולות דומות לפעולות הנמשכות מן האחרת אין זה
 כמות שיחייב שידמו עצמי הפועלים שהריאור השמש ואור הירח ידמו כשהם יאירו שני מקומות אפלים ולא יחייבו כעבור זה שהיו
 הפועלים שונים שאור השמש מתמיד ואינו ככרר ומאיר אף במקום שאין השמש זורחת והנר ככרר ואינו מתמיד ואינו
 מאיר אלא במקום שהניצוץ נופר ואם כן אינו מחויב שאף על פי שתפס נפש הכעלי חיים שתפסו והעדר נפש
 האדם בהפרדה מן הגוף אחר שהם מורים שיש לה יתרון על נפשות הכעלי חיים ומה שהביאו ראייה לדבריהם כח צדוק וביהוס ממה
 שלא נזכר בתורת משה הגמול הנפשי אלא הגופי אינו כן כמ' שכתבנו שלא נכתב הגופי אלא במקום שאין מקום לישכר
 הרוחני והשכר הרוחני נכתב ברמזה (ז) לסכה שנוכר אותה בעזרת הש"י . והדעת השלישית היא הפך הדעת השני והוא ארבעת
 קצה מר"זל שאומרים שכר מצוה בהאי עלמא לויא (קדושין דף ל"ט ע"ב) והביאו ראייה לזה מן המוחש אמרו הר"י שאמר לואבינו
 עלה לבירה והבא ליגוללים ועלה לבירה ושלח את האם ולקח את הכנים ובהזרתו נפל ומה היכן טובתו של זה והיכן אריכות ימיו
 של זה אלא למען יטב לך לעולם שכולו טוב והארכה ימים לעולם שכלו ארוך ואי אפשר להיות עולם שכלו טוב ועולם שכלו ארוך
 אלא העולם השכל אחר המות והשכר הרוחני וגם זה דעת כח מגדולי הפילוסופים וכת מבעלי חיים וכת מבעלי חיים שכתבנו אחרים שיאכרו שאין
 שום שלמות לאדם מצד מה שרואים אלא אחר המות בלבד כשיהיה השכל מופשט מהחומר ומהדברים הגשמיים וזה לפי
 שיחרון הדברים השכליים זה על זה הוא כפי מדרגתם בהשכלה כלי ספק שמי שישכיל יותר שיהיה מדרגתו יותר גדולה ואחר שהאדם
 יש לו יתרון השכל על הכעלי חיים ראוי שיהיה לו כעבור זה השכלתו מדרגה תלויה בהשכלה בלבד שאם תהיה זה כדבר גשמי הכולל
 אותו ואם הכעלי חיים יהיה שלמות ויתרון השכל שנתן בו יותר על הכעלי חיים לנקמה ממנו ולא לשלמות מדרגה וזה שהכעלי חיים
 להיותם נעדרים והכנה לא יצטערו בהיותם משערים שוספס למות כאדם ולא ירגישו כצער הא עליהם טרם כמות ולא ידאגו
 על דבר האדם ורגיש בכל זה ודאגו יצטערו על הרע המעיתר לבעליו ויחירי כיון ואנחה עד שלפ' מעלה השכל שיש לאדם
 על זולתו יצטער על הרע המעותר לבעליו ובעבור זה יאמרו ראו שיהיה השלמות המושג מצד השכל דבר גשמי ומשפחה
 לבעלי חיים אבל כענין ומדרגה דבר שיכול מחס שהוא השכל לא כדבר גשמי כלל זה דעת הפילוסופים בזה שעם שהוא מכחישי
 ההשגחה יאמין שיש לנפש האדם שלמות אחר המות בהפרדה מן הגוף ורבים מחכמי התורה נמשכו אחר דרכי בזה . ויש לזון אחר
 זה השגשג שאף אם הדברים הללו הם תשובה על הדעת השני מכל מקום לא יתאר מה שיהיה שלמות האדם אחר המות והוא שאחר
 שהשלמות והקיום אי אפשר שיהיה (ס) אלא לדבר השכיחי כמו שאמר והכח השכלי שכתבנו אינו אלא הכנה (ז) אך יצויר
 השארותו שאין ההכנה דבר עומד בעצמו ומה שיאמר שהשכל הנקנה יתעצם כמו שלמותו עד שישונו הוא והזכר אחד הוא דבר
 בלתי זוכן שאם הכח השכלי שבאדם הוא כח היולאני אשר מטבעו שיפסד וזלתי מצד ההשכלה איך תעמוד ההשכלה כעצמה או
 אין יצויר ויבין קיומה בשכל הפועל שכל זה חזק מאד משיששכל כמו שכתבנו במאמר השלישי בפרק שלישי ובעבור זה אמרו קצת
 התכמים שהגשש עצם רוחני עומד בעצמו מוכן אל ההשכלה ולזה לא יתכן בו ההפסד להיותו עצם עומד בעצמו אבל יקבל תענוג
 כפי השנתו בהשכלה וגם זה אינו נכון לפי שאף אם תהיה הנפש עצם עומד בעצמו אחר שהוא מוכן אל ההשכלה תהיה שלמות
 ההכנה לכתלה ולא ישיג אם כן שלמות רגש אחד מני אלה ואולי לא ישיגוהו שוסאדם כמו שכתבנו בפרק שלישי מהמאמר
 השלישי אלא אם נאמר ששלמות זאת ההשכלה היא השגת המושכלות הראשונות ודבר זה ישונו בו הצדוק והרשש ולא עלה זה על
 לב שום אדם מעולם . ועל כן יראה שהדעת הנכון והנאות לתורה הוא שהנפש עצם רוחני מוכן אל ההשכלה לעבוד הש"י ולא
 אל ההשכלה בלבד (פ) ולזה כשישיג האדם איוה השכל לעבוד הש"י יתברך מצד שישגיאו לו השגה או הכרה בשם גדולה ולא
 קטנה וישלם מצד זה ר"ל השכלת העבודה היא מדרגת מה מדרגות העולם הבא וכן נמצא לר"ל בפרק חלק (סכ"ד י"ז ק"ע"א)
 על פסוק ורע יעבדנו (תל"ס כ"כ"ב) אמרו אימתי הניקוה זוכים לחיי העולם הבא משום רבי מאיר אומר מן שוודעין לומר אמר ה"ד
 פתחו שערים ויבאנו צדוק שומר אמונים (יט"ע כ"ל"ב) אל תקרי שומר אמונים אלא שאומר אמונים זה מבורא כמו שכתבנו שלמות
 הנפש הוא מצד ההשכלה אל העבודה או שחיה עד שכשישיג הנער ההשכלה אל העבודה היותר קטנה שאשאר שהוא לומר
 אמן על איו זכה למדרגה מה מדרגות העולם הבא וזה מסכים עם מה שכתבנו בפרק השני ועשרים מהמאמר השלישי
 שבעשיות מצוה אחת יזכה אדם למדרגה מה מדרגות העולם הבא . ויורה גם כן על שהנפש עצם רוחני עומד בעצמו ממה שאמר
 ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה אין העולם מתקיים אלא בהכלפיהם של הניקוה של בית רבן א"ל רב פא רבאי דרבי ורדך
 מוא אמר לו אינו דומה הכל שאין בו חטא להכל שיש בו חטא (ערוכין דף י"ג ע"ב) ואם לא רהיה הנפש עצם עומד בעצמו
 היך אפשר שיהיה יתרון לתניקות של בית רבן שלא הגיעו למדרגת ההשכלה אלא מעט על אכני ורובא שהגיעו למדרגה
 גדולה בלי ספק אלא שהאמת הוא שמדרגה קטנה בעבודה למי שלא נתלכלך בחטא תועה יותר מדרגה גדולה למי
 שנתלכלך בחטא לפי שהנפש הרוחני עצם רוחני עומד בעצמו גודל מדרגתה היא כפי שעור נקינותה עם עבודתה
 בעשיית המצוות ולזה מר' שהיה מר' ענה מצטער על שלא היה יכול ליכנס לארץ לעשות עבודת המצוות בפעל לא
 להשגת המושכלות שכלי ספק כבר הגיע משה למדרגה שהיה ראוי שישגי בהשכלה אלא שהיה כוסף לקיים המצוות בפעל שהיא
 העבודה בהשכלה שהיא הנותנת שלמות והקיום לנפש כמו שכתבנו בפרק מ' מאמר שלישי . וכשתי הדעות הללו שבמחנות הנפש
 רצוני אם היא כח היולאני או עצם עומד בעצמו הוא שנתלכלך ר"ל בערוכין (דף י"ג ע"ב) באמרו שג' שנים ומחצה נתלכך ב"ש
 וב"ה הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא משלא נברא ונמנו נוח לו
 לאדם שלא נברא משנברא ועכשיו שנברא יפושש כמעשיו ונראה שהאומר נוח שנברא יסבור שנפש האדם כח היולאני כדעת
 הפילוסופים וכו' ביאמר שנוח לו שנברא לפי שכל מציאות טוב יותר מההעדר ואפשר שיעלה מדרגת הקיום על ידי ההשכלה והאומר
 שנוח לו שלא נברא יסבור שהנפש עצם רוחני קיים מצד עצמו ולפי שיער ידו בריאה אפשר שיוגיע החפסד או ישגה העונש
 העצום אמר נוח לו שלא נברא כלומר שלא נמצאה בנוף האנושי וכן אמר שלמה וטוב משניהם אשר עדין לא היה (קהלת ד' ג')
 ואלו היה הנפש כח היולאני היך יאמר טוב משניהם על דבר הניער ואין יהי' העדר טוב מהמציאות הלא כל מציאות טוב והכחוב
 מצד זה לא נאמרו וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד (בראשית ח' ל"ח) אלא שכלי ספק דעתו לומר שהנפש עצם רוחני ויא
 כח היולאני ולפי שזוהו הדעת הנכון והמסכים לתורה הוא שנמנו וגמרו שנוח לו שלא נברא יותר משנברא

במעשיו

התפסד כת' ה'מיתוהכו' . ע' כי אף שתפסד הכה המגדלון ה"פ שהיה כח החיותה כהם א"כ לא תפסד תפס כשכחו זה הכה החיות כי הכה החיות הוא הכה והלכה וכו' : (ג) שכל בעל גוף נפסד . הגוף נפסד והשכל קיים : (ד) שבמדרגות השכלים . שכל פשוט ושכל כפול . גוף קיים : (ע) ומינותיו נשלמו . כמו שכתבנו לעיל בק"פ פ"א : (פ) ולשון גמול אינו תלוי על דבר חסר . כלומר מהות מורה שזהו המלכות ואינו תלוי למלות מתוך מקור סגן כולת גוף : (צ) כשיר כוונה . הבלשם והיה כה"ק (ק) והוא כח תחיה . כלומר ועוד דגם אחר שזכיר לתחיה אף אפשר וכו' : (ר) וכן כתב הרשב"א ז"ל בתשובה וכו' . פ"א ות' כיהוילפסד

כי כח החיות הכנה והצעה אל הכה השכלי כמו שכתב המגדל הכנה והצעה אל כח החיות ואחר שנמצא השכל במלאכות מתקיים בפני עצמו כוונה חומר ונמצא הכה השכלי אשר נאדם יש לו פעל מיוחד בפני עצמו בהשגחה העצמית הנפרדת והדברים המופשטים מחומר שפשוטו בעבור זה שהשכל הוא אחר שיש לו התלות בדבר קיים לא יפסוד בהפסד הגוף והעדר הכחות התמרידות אבל כשיפסד מן הגוף יתדבק בדבר הקיים שהשכל וכמה שנשמע אל השם לעשות רצונו כי בזה ישוה במדרגת המלאכים שעיקר שלמותם הוא מצד היותם נשמעים אל השם לעשות רצונו כמו שנתבאר בפרק החמישי מן המאמר השלישי והזהרת כלית האנושי והוא עיקר השכר . אז הגמול המועד כחורה אל האנשים אחר הכוח כשתפסד הנפש מן הגוף זהו הדרך הנכון בהבנת הדעת הזה שהוא דעת הרמב"ם ז"ל והנמשכים אחריו . והדעת השני הוא דעת מי שישאין כי עם היות שיש לצדיקים נמורים שכר גשמי בעולם הזה אחר שהצדיקים ההם הם מעטים ורוב הצדיקים אינם מקבלים שכר גשמי בעולם הזה ראוי שישולם בעולם הבא שכר אד הגוף עם הנפש ביחד וזה יהיה אחר החיות המתים שאז יתקיימו הגוף והנפש יחד כלי אכילה ושתיה כמו שנתקיים משה עליו השלום ארבעים יום וארבעים לילה כלי אכילה ושתיה בגוף נפש ויאמר שזהו הנקרא בדברי רבותינו ז"ל עולם הבא כשאמר על הצדיקים שהם מוזמנים לחיי העולם הבא ויאמרו עם זה שלא המורה הנפש האנושית כמות הגוף אבל מיד אחר המות יש מדרגה נקראת עין שנפשות הצדיקים נגזרות שם ערשן וקומו לתחית המתים וזכר לחיי העולם הבא אחר תחית המתים וזה שאמר רז"ל במסכת (שמות פרק ח"ד ט"ז) על השב"ג שאמר לו ל"ל ישמעאל בשנוד עליו שיהרג ויהיה בוכה אמר ליה רבי למה בוכה אתה ומה בוכה אתה אמה נתון בנ"ע בחלקן של צדיקים ואמרו גם כן במסכת נדה על רבה בר שילא שנפטר קודם רבה בר רב הונא מעט ואמר רבה בר רב הונא עדיין לשעה קלה הקיימנו בנ"ע והודעת הרמב"ם ז"ל ודעת הרמב"ם ז"ל ומה מהאחרונים שנמשכו אחר דעתם וזכר כדלכרבה ודרך הכנת זה הדעת לפי מה שמצאתי לאחד מגדולי תלמידי הרמב"ם ז"ל הוא שהם יאמרו כי השתלשלות היצירות בעלי השכל הוא על שלש מדרגות . האחד שכל פשוט שישוה כלא גוף והוא השלם . ואחריו שכל בעל גוף קיים המיוחס והם הגדולים . ואחריו (ב) שכל בעל גוף נפסד שהוא האדם והוא החסר (ג) שבמדרגות השכלים . ומה שנמצא אחריו בעלי חיים שהם בעלי גוף נפש נפסדים ואחריו הם הצומח שהם בעלי גוף נפש ובלי בעלי נפש חיה כלם הם לצורך האדם ואף על פי שהאדם נכרא אחריו זהו לשלמותו לפי שהתחנתים כלם בשבילי (ע) וכיצירתו נשלמו וכלם כוללים בו ארבע יסודות והבחה והצומח והחיות ומקבל על כלן נפסד ועל כן הוא מושל בכלן ובא אחרון להשלים פעולתו ולמשול עליהם לפי שיש בו שכל שיש בו השארות ואולם צדק הוא לגוף לשלמותו ועל זה נאמר שנפשות הצדיקים נגזרות תחת כסא הכבוד או בג"ע (פ) ולשון גמול אינו אלא על דבר חסר והוא כענין שאמרנו שהן צריכין גוף שאין שלמותן בולת גוף ואולם יהיה כפסוף גוף נכבד קיים והודעתם בשכל האדם לפי מה שכתב הר"ר אהרן הלוי ז"ל בפרק הלכות נרכות בפרק ברכות הלכנה וכשהווקשה להם אחר שאין קיום לשכל אלא כגוף והגוף הוא או רואים נפסד כבהמות ושכאל העפר הן קיים השכל הזה לקבל השכר אחר שאין קיומו אלא כגוף לפי דבריהם אמר הר"ר אהרן ז"ל כי כשיגיע זמן תחית המתים יחדש הקב"ה לכל אחד מהצדיקים גוף כמותו מול לגמרי שהיה לכל אחד ואחד מהם החלה שזה כשעה ועיקרו ויאכלו וישתו ויולידו ויעשה כל אשר ואבר שבגוף כל אחד מהם פעולתו הראוי לו ויקבל כל מה שראוי לו ויזון כראוי לו ויעשה כל מה שראוי לו בלי שום מונע בין מבפנים בין מבחוץ וכן יהיו כל האנשים שיהיו אחר אותו זמן ועל כן יהיה כדן גוף וק"פ כיהם בתכלית כראיותו שאפשר לו להשיג כפי מוגו ובתכלית השלמות שאפשר לו להשיג וכיון כל אחד ואחד לפי מדרגתו ואחר זה לימים רבים אחר שישגו השלמות שאפשר להם להשיג כל אחד ואחד לפי מדרגתו ראשון ראשון כאשר יושג זה השלמות שאפשר לו להשיג הרי זה להפשוט ולדעתו יעדה לענין אליהו וענין זה שעתיד חומר גוף להשאור חומר ד' יסודות להשתנות ולקבל הכונה אחרת ויהיה חומר גוף כענין יסוד פשוט קיים קל התנועה כחוד כמראה כמעשה לכנת הספיר נעלם הראות כענין אליהו מוכן לקבל וזהו האלהים ואורפי המלך חיים כמעשה הלכנה שהיא גוף מקבל אורה ועל כן אמר בכרכת הלכנה עשרת הארבע לעיסו כי מן ר"ל לצדיקים שישם פעולתם להתחדש כמותה ר"ל אחר תחית המתים שישגה גוף ויקבלו תבונה אחרת ודוגמתו בעולם הזה כמעלי חיים שישגה תכונה גופם ויקבלו הכונה אחרת (כתולעת המשי וכו' וכו' כיה) ויש מהן צריכין לענין מה כן צריכין לאכור מאכל מיוחד וזה כענין פשט עין החיים אשר האוכל מפרותיו נכון גוף לקבל תכונה זאת ואכל וחי לעולם וזה נרמז כמעשה כראשיתו והוא ענין תחית המתים שהכונה בדרך שיהיה לעולם כגוף לפי שאין שלמות האדם כוולת גוף אלא כגוף כענין הגלגלים ונמשל אריהם (ג) כהיר כוונה האדם וכמו כיהם לעולם ועד ואלו היה שלמות האדם כוולת גוף נמצא שהוא שכל נכדל . ושלם יותר מן הגלגלים שהם בעלי גוף וזה דבר שאי אפשר שהשגה השלמות וזה כענין מונת יצירתו מתחלה ועל שניו תכונתם וקלות התנועת נאמר שהק"ב עושה להם כניסים כל זה כתב הר"ר אה"ר ז"ל והתן רואה כמה הרחקות יש בזה הדעת לפי הדרך הזה . ראשונה שזה הדעת נוטה לדעת האומרים שהנפש כה הולאני ועל כן צריכה תמיד אל גוף שתתקיים בו . שנית שאחר שהם יאמרו שאין קיום לנפש האנושי כוולת גוף אך התקיים הנפש אחר המות מיד כשתפסד מן הגוף והם יאמרו שקיומה הוא קיום חסר בנ"ע שאין בו תנועה שלם לנפש והשגה מדרגה כלל וכשהוקשה להם למה לא יורדך הגוף מיד אחר המות וישתנה מטבע הנפסד לטבע הקיום כמו שאמרנו אחר כן יאמרו כי עוד צריך שיהיה אחר שימותו כי שיוכו במדרגת ההשארות וזה דבר רחוק מאד שלא יושג ההשארות אלא ע"ד שיהיו המתים ועל כן צדק יפול המשל המורגל בלשון ארמי ערבך ערבא צדק כי צריך שיוכו האנשים לתחיה ראשונה ואחר כך שיוכו להשארות ואם כיוון החתיה ויאכלו האנשים ויולידו כמו שכחתם הם והיו בעלי כחירה ורצונו כבר אפשר שישוכו להטוא וכמה היו בטוחי שיעלו לאותה מדרגה והלדעת האומר מרבותינו ז"ל שתחית המתים לצדיקים נמורים בלבד ולא יהיה לכלל האנשים שהיו ושהיו עוד תחית המתים שיתחנפשו למדרגת ההשארות ולא לשום מדרגה ממדרגת העולם הבא אלא העדיקים הגמורים כלכד וגם בעדיקים הגמורים שיוכו לתחיה ולא יהיה בהם מי שיוכו לשום מדרגה עד אותה שעה (ק) והוא כיהם לתחיה אין אפשר שתקיימו הגופות ההם שהם מארכה וסודות נשבעם לתועת נפסדים ואין ישתנה טבע הגופות ההם לטבע הקיום ויתן יורע כמו שקבלו בעלי זה הדעת שאפשר שישתנה החומר ההווה הנפסד מטבעו אל טבע הקיום כחומר הגלגלים למה לא יקבלו שתשתנה נפש האדם אצל שיהיה כה היולאני כפי דעתם אחר שיש כה הכנה לקבל שלמות המושכלות ממדרגת החסרון אל מדרגת השלמות עד שיהיה אפשר לה להתקיים בעצמו כשכל הנכדל וזה דבר נאות אל המושכל ויותר נכון וקרוב אל הדעת משישתנה החומר מטבעו אל טבע אחר ולא יצטרכו לפי זה לומר שלא יהיה עיקר ההשארות עד אחר תחית המתים ועוד כי זה חולק על דעת רז"ל שאמרו כי הנפש שורה נמצאות טרם כגוף האנושי כמו שאמרנו בכראשית רבה עם המלך במלאכתו ישוכו (ר"ה ח"ג כ"א) עם מלך מלכי המלכים הק"ב ישבו נפשותיהם של צדיקים שבהם נמשל נכרא את העולם ואינו אסן כן כה היולאני אבל נכרא כיוס ראשון כמו שאמרנו ורוח אלהים מרחפת (כחסי ח"ב) זהו רוחו של אדם הראשון . (ר) וכן תכנה הרמב"ם ז"ל בתשובה שנאמר שנתפסדו נכרא עם האור הראשון לנתת רוחו ואינו אסן כן כה היולאני . ועוד כי הם יאמרו ראיה לדבריהם מצאתו והוא מבוחר כי ענין אלה היה דבר נסי ואין כלל האנשים במדרגתו שאשילו משה לא זכה לנס הגדול ההוא . ועוד כי אלהיה לא טעם טעם מיתה לפי המקובל מעניינו ולא הוצרך לנס תחית המתים ולפי הדעת הזה לא זכה אדם למדרגה זו אלא אחר שימותו וישוה להיות כאשר בתהלה . (ג) וההחיה ההוא שאמרו למתים אינה כובנת כלל כי אין אפשר שיודמו בתנועת הגלגל לכל הצדיקים שהיו בומנים מתחלפים מצב שיהיה מול כל אחד מהם כמול הראשון ולפי שעתה אחר לכלל אלא אחר שימותו וישוה להיות כאשר בתהלה . (ד) וההחיה ההוא שאמרו למתים הדעת אומרים לקיום סברתם רחוקים מאד משישכלו ואם קבלה הם מן הנמאיים ראוי שנקבל אותה ואם כאנו לדון עליהם יש השוכרה בלי ספק (ת) עם שזה נוטה לדעת האומרים שהצדיקים בחטא האדם היו נעשים שלא היה נפשם כמות משלמותם אלא מדרגה סתרה עד שבה המשיח לפי דעתם וכפר על הענין ואז השיגה האבות והצדיקים מדרגת השלמות הראויה להם וכן השרוש הזה הוציא מעיפוס וענפים שהם עקרים לדתם יצילנו השם משיגאה :

התפסד כת' ה'מיתוהכו' . ע' כי אף שתפסד הכה המגדלון ה"פ שהיה כח החיותה כהם א"כ לא תפסד תפס כשכחו זה הכה החיות כי הכה החיות הוא הכה והלכה וכו' : (ג) שכל בעל גוף נפסד . הגוף נפסד והשכל קיים : (ד) שבמדרגות השכלים . שכל פשוט ושכל כפול . גוף קיים : (ע) ומינותיו נשלמו . כמו שכתבנו לעיל בק"פ פ"א : (פ) ולשון גמול אינו תלוי על דבר חסר . כלומר מהות מורה שזהו המלכות ואינו תלוי למלות מתוך מקור סגן כולת גוף : (צ) כשיר כוונה . הבלשם והיה כה"ק (ק) והוא כח תחיה . כלומר ועוד דגם אחר שזכיר לתחיה אף אפשר וכו' : (ר) וכן כתב הרשב"א ז"ל בתשובה וכו' . פ"א ות' כיהוילפסד

מעיפוס וענפים שהם עקרים לדתם יצילנו השם משיגאה :

פרק לא (א) הוא חסרה - א"ל
 טלחה : (ב) טז
 יורה ביה בעול' ככל וכו' טז אחר
 תחית המים וכו' - וכן פרט'
 כדלח נספסת ר"ע פ"א דף י"ו ח"ל
 ג' כות לים הדין לכשיתו המים :
 (ג) ככללות ויתוד - ככלל וכפרט :
 (ד) ופירוט חיד אלו הארבעה וכו' -
 מתקני תפלה עכ"ר' והולכים חלו
 ד' לטוית : (ה) וחס' פירוט מתמר
 השכר שבעולם הזה וכו' לימות המשיח
 וכו' - כלן מתחיל כדלח מ"ו
 העושה הוא שכל עולם הזה וכבר
 כתבתי לעיל כ"פ פ"א ששכר ע"ה
 לנו אלא לראי על שכר הנפשי
 כע"כ ע"ש :
 פרק ל"ט

פרק אחר ושדשים

הסוד שעליו בנו בעליוה הרעית השני מירת כספיה לומר
 שהעולם הבא הוא מדרגת השכר שלא יגיע אדם אליה אלא
 אחר תחיית המתים הוא מדרגת השכר כמבשרה פרק חלק (מקדרין דף ע"ג) ואלו שאין להם
 חלק לעולם הבא האומר אין תחיית המתים מן התורה ואמר עליה בגמרא תנא ר' יוחנן
 המהם לפיכך לא יהיה לחלק בתחיית המתים ודנו מכאן שהעולם הבא שהוא עיקר השכר
 שעליו אר"ל (סג) כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא לא יהיה אלא אחר תחיית המתים
 ולזכות לתחיית המתים - וזו אינה ראייה שיש לכלל הרין לחלק ולומר כי תחיית המתים במקום
 הזה ירמוז לשכר הנפש ותחייתה בעולם הנשמות הבא מיד אחר המות ויקראו את זה תחיית
 המתים לחלק על הצדוקים והמתים הכופרים בהשארות הנפש ואומרים שהנפש המות כמות
 הגוף וכן יראה זה ממשש הלשון שהוזכר שם בגמרא אמר ר' אלעזר כ"ר ימי בדבר הזה זיפתה
 ספריכותיים כלומר הראיתי להם שספריהן מוזיזות שהיו אומרים אין תחיית המתים מן התורה
 אמרתי להם זיפתה תורהם ולא העלייתם בידכם כלום שאתם אומרים שאין תחיית המתים מן
 התורה הרי אומר הכרת הכרת הנפש היא עונה בה הכרת הכרת בעולם הזה עונה בה לעולם
 הבא א"ל אביו לרב פפא ולימא ליה תרווייהו מהכרת הכרת דברה חורה בלשון בני אדם -
 שיראה מזה כי כוננו היתה להראות להם מן התורה שיש לנפש מציאות אחר המות לא זולת
 זה אבל אין זה נכון לפי שהוא חפץ האמונה המקובלת כאומה בתחיית המתים שנתקן כה
 הוא משיל חסרון ביכולת השכר והוא מן האמונה שראוי להאמינם כל בעל תורה משה
 כמו שכתבנו בפרק כ"ג מן המעשר הראשון ועל כן אומר כי מה שנוכר במשנה כל ישראל
 יש להם חלק לעולם הבא הוא כגויל שכר הבא לנפש בכלל אחר המות והמדרגה הבאה לו לאדם
 אחר תחיית המתים הן המדרגה הבאה לו לאדם אחר תחיית המתים הן המדרגה
 הבאה לו מיד אחר המות ויורה על זה מה שאמר חסידיו אומרים העולם יש להם חלק לעולם הבא ואם לא היה
 המדרגה הבאה אחר תחיית המתים אין יאמרו שחסידי אומות העולם זוכין לה הרי המדרגה הבאה
 כלבר כמו שאמרו (תענית דף ט"ז ע"ג) גבורת גשמים לצדיקים ולרשעים תחיית המתים לצדיקים נמורים כלבר - אלא שהעולם הבא
 במקום הזה נאמר כי המדרגה הבאה לו לאדם אחר המות לאחר עבור י"ב חדש שהתורכ הנפש מן ההרגלים והמדרגה
 הבאה לו לאדם מיד אחר המות הן י"ב חדשים היא הנקראת כלשון ר"ל ג'ל' שעליה אמר שכלל האומה זוכין אליה ונכנסו בה מיד
 בשעת מיתתו אמרו במסכת תמורה (דף י"ז פ"א) אמר רב יהודה אמר שמואל כשעה שהנפש משה רבינו ג"ל' אכר לו להישע
 שאל ממני כל פסקות שיש לך וכו' שיראה שהשכר אחר המדרגה שזכה אליה משה מיד אחר פטירתו היתה נן עין וכן אמרו בכרזאית
 רבה נתנסנס יוסי בן יועזר ראה מטתו של יורקים איש צרדה פורח באויר אמר לשעה קלה הקדימני זה לנן עין והמדרגה הזו (ה)
 היא חסרה הן י"ב חדשים ולאחר י"ב חדשים יעלה למדרגה מדרגת העולם הבא והיא מדרגת שלמות וכבר אמרו במסכת שבת
 פ' השואל (דף ק"ט ע"ג) נפשותיהן של צדיקים גנוות החת כסא הכבוד שנאמר והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים אתה' אלהיך
 (סו"ח פ"א כ"ה ל"ט) וכן במדרש שיר השירים תוכו רצוף אהבה מננות ירושלים (שיר השירים ג' א') אלו נפשות הצדיקים שהם נתונות עמו
 במרום ובמדרש הולם פירשו שזו המדרגה משיטת אמתה מיד אחר מיתה וקודם תחיית המתים אמרו יעלו חסידים בכבוד (תלמוד
 קמ"ט פ"ג) באי זה כבוד בכבוד שהב' העושה לצדיקים בשעה שנפטרין מן העולם והן מקליטין להקב"ה שישם אותם בצרור החיים שנאמר
 והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים - וכן אמרו במסכת הגיגה (דף י"ז ע"ג) ערכות שבו צדק ומשפט גנוי חיים וגנוי שלום וגנוי
 ברכה וגשמותיהן של צדיקים וכו' ושם אופנים ושדשים נחית הקודש ומלאכי השרת וכסא הכבוד ומלך חוקים רבנשאה שוכן
 עליהם - הרי שביאר בפירוט שמדרגת נפשותיהן של צדיקים אחר שנפטרו מהגוף וקודם תחיית המתים חוקים חסידים שזוכין
 השרת וששם הכתוב שאומר ונתת לך מהלכים בין העומדים האלה (זכריה ז') יורה על זה והמדרגה הבאה היא הקרא כראש משנת
 פרק חלק העולם הבא לפי שהיא באה לאדם אחר המות ועליה אמר כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא - ואולם יש בלשון הע"כ
 כדורגה אחרת הקראתה כן העולם הבא סתם והיא באה לאדם אחר תחיית המתים ועליה הוא שאמרו בגמרא על המשנה האומרת
 ואלו שאין להם חלק לעולם הבא תנא הוא כפר בתחיית המתים לפיכך לא יהיה לו חלק בתחיית המתים שיראה ממש שהעולם הבא
 הוא מדרגת שכר באה אחר תחיית המתים המקובלת באומה לאותן שהקדוש ברוך הוא מחיה בתחיית המתים וכן גם כן יראה ממה
 שאמרו שלשה כמות ליום הרין וכו' צדיקים נמורים נכתבים ונתחיים אלאחר לחיי העולם הבא (רמב"ם דף י"ז ע"ג) (ב) שורת
 יורה חיות העולם הבא מדרגה באה אחר יום הרין הגדול שיהיה אחר תחיית המתים לפי המקובל באומה - וכן גם כן יראה זה
 ממה שאמרו (ימות דף ע"א ע"ג) ארץ החיים ארץ שמות חיים תחלה לעולם הבא אס כן צדיקים שכתובה לארץ כגון משה ואהרן
 צדיקים לחיות בתחיית המתים כדי שיוכלו לעולם הבא וזה יורה כי מדרגת נן עין שמישה ואהרן נהנין בו משעת פטירתן עד עתה
 אינו במדרגת חיי העולם הבא אחר תחיית המתים אבל אותן חיי העולם הבא היא מדרגה גדולה יותר מן עין ועליה על כל המדרגות
 שלא יזכו אליה אלא הצדיקים הנמורים שיוכלו לחיות בתחיית המתים כמו שאמרו (תענית דף ט"ז ע"ג) תחיית המתים לצדיקים נמורים
 כלבר - ועל כן הוזקקו לומר כי הע"ה שבשם נאמר (ג) ככללות ויתוד - נאמר בכלל על כל מדרגה מדרגות שכר הנשמות אחר המות
 ויאמר ביחוד על המדרגה היותר גדולה שאפשר שחושש לנפש הצדיק הנמר שהיא מדרגה באה אחר תחיית המתים ואותה מדרגה
 ביחוד הקראתה העולם הבא ועל כן יאמר וכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא כלומר כי בעולם הנשמות הבא לצדם אחר המות
 ישוגל אחר האחר מן ישראל בו מדרגה מה לפי מעשיו וכן חסידיו אומות העולם יש להם חלק ומדרגה מה בעולם הבא אבל המדרגה
 הגדולה האחרונה שהיא חיי העולם הבא לא יזכה אליה כל אדם אלא הצדיקים הנמורים ולאחר תחיית המתים לפי שאותם הצדיקים
 האחרונה שהיא חיי העולם הבא ומצאתי סמך לדברי אלו ממה שנמצא במדרש רבי בחגיגה בן הקנה ישכר רבי סכיה ודרש מאי הא
 דאמרין הע"ה ב ולא ידעין מאי קאמרין דע"ה חב מתרגמינן עלמא דאתי ומאי עלמא דאתי מלכא שקודם שנכרא העולם ע"ה
 במחשבה לברוא אור ונכרא אור גדול שאין כל בריה יכולה לשלוט בו צפה הקדוש ברוך הוא שאין יכולת לסובלה לקח שביעיהו
 ושם לה במקומו והשאר נגנו לעתיד לבא ואמר אס יזכו כזה השביעית וישמרוהו אתה להם זה לעולם האחרון והיננו דמכתיב העולם
 הבא ששכר בא מקדם ששת ימי בראשית הה"ד מה רכ טובך מה רכ טובך צפנת לירואין פעתה לתוסימך (תלמוד ל"ב) עכ"ל המדרש -
 וכתב עליו הרמב"ן ז"ל בשער הגומול וזה לשונו פירוש העולם הבא שכר בא וזכר לשון ההרגום שקורין אותו חז"ל עלמא דאתי
 למד שהוא משימש ובא וביאר שזה הע"ה הוא אור והוא האור שעלה כמחשבה ונכרא קודם העולם הזה לומר שהיא ההשגה
 האחרונה שאדם משיג ומתעלה בה עד כאן לשונו שם - וזה מפורש כמו שכתבנו שהעולם הבא הוא ממשמש ובא תמיד כלומר
 לכל אדם צדיק אחרי מותו וקודם תחייתו ועליו נקרא עלמא דאתי ומשיש מדרגה אחרונה שאדם מתעלה בה נקראתם כן עור"ם
 הבא - ועל כן נראה שארבעה זמנים הלוקים זה מזה הם לקבל השכר והם העולם הזה והעולם הבא אחר המות אס קודם תחיית
 המתים ואם אחר תחיית המתים וימות המשיח ותחיית המתים - ושכר כל אחד מתחלק לאחר - ויש מי שיזכה לקבל שכרו בכלן הצדיקים
 הנמורים ויש מי שיזכה לקבל שכר בעולם הזה כלבר והם הרשעים שמישלים להם שכר מעיט המעשים טובים בעולם הזה
 כדי להענישם בעולם הבא ויש צדיקים שלא יזכו לקבל שכר בעולם הזה ויזכו לחיי העולם הבא מיד אחר המות כלבר ולא לתחיית
 המתים ויש שיזכו גם לתחיית המתים ויש שיזכו לימות המשיח ואס כן ומה שנוכר בתפלת יוצר של שבת ארבעה משה מתחילת
 לקבל השכר וראה שהם ארבעה מיני שכר על הדרך שכתבנו שאמר אין ערוך לך ואין זולתך אפס כלתך ודמי לזונה לך (א)
 ופירוט מיד אלו הארבעה לשונות על הארבעה זמנים החלוקים לארבעה מיני השכר ואמר אין ערוך לך ה' אלהינו בעולם הזה
 אין זולתך מלבנו לחיי העולם הבא ואלו השני זמנים הכוללים למקבל השכר (ב) ואחר כך פירשו מנה השכר שבעולם הזה
 שהזכר ראשונה ואמר אפס כלתך גואלנו לימות המשיח ואחר כך מקבל השכר שבעולם הבא אחר המות שהוא בתחיית המתים
 והזכר אחר העולם הזה העולם הבא לפי שהוא בא מיד אחר המות לכל אחד ואחד קודם ימות המשיח ותחיית המתים וזה מסכים
 יותר לדעת הרמב"ם ז"ל שאם כדברי הרמב"ן ז"ל היה לו להזכיר נן עין אחר העולם הזה שהיא המדרגה הבאה אחר העולם הזה ולא
 חיי העולם הבא שהיא האחרונה שכמו דברי ר' אבא אחר

שלא

פרק לב

(א) המשנה אומרת הדבר המורגל בו... כשהאדם היה בתחלה מורגל בחייה דבר ואח"כ יתפעל מחייו סבה עד שא"ל

שלא הזכיר גן עדן כלל וראה שלשון עולם הבא כולל כל המדרגות הבאות לאדם אחר המות והזכיר חיי עולם הבא שהיא הנבחרת שבהולך :

פרק שנים ושרשים

(א) המושגים כחושבים ולקנות המושגות בשכל ואף על פי כן הוא בוכה לפי שאינו בו כח לשער בטוב ההוא וכן כשיגדל ויפסקו ממנו מוון החלב יבכה אף על פי שיתקן לקבלת מוונות יותר טובים ויותר חזקים ויותר נאותים ומועילים למנו ויצטרף לפי שהוא משהתנה כמה שהורגל וכן האדם שהתמיד לשבת בחשך ומרוב ויצא פתאום לאור וקשה עליו ויצטרף באור עד שיתמיד ויורגל בו מעט מעט וכן כיום המות אף אם שיתנה האדם למציאות יותר נכבד ויותר מעולה ולוותר בלתי מספיק שכלו לציורו שאי אפשר לשכל להעירו לשערו בחיותו שקוע במורה הנה הוא מצטרף כמות צער נפלא (ג) לא להיותו נעתק מן המציאות אל ההעדר כמו שיתשובו האומרים שאין מציאות לשכל האנושי בוולת הגוף אבל לפי שהועתק מן המורגל וקשה על האדם עד שיודרג ויורגל מעט מעט כמה שלא הורגל וכעבור זה אסרו רבותינו ז"ל (שבת דף ק"ב ע"ב) על נפשות הצדיקים כל שנים עשר חדשים נשמה עולה ויורדה כלומר לפי שיקשה עליה להעתיק מן הדברים הגופניים שהורגלה בהם ואף על פי שאחר שנפרדה מן הגוף לא הצטרף להסתכל בגוף ולא בהרגשות לקבל השפע הרוחני שיתנה מוכנת לקבלו בחיותה בחיים והיה הגוף וכחותיו מטרידים ומונעים אותה מלהדבק בדוק שלם וכשיסור טרדת הגוף והכחות הגשמיים כמות יסולק המסך ויוסר המונע ויהיה הדבקות מתמיד ואולם הצטרף כמות ויקשה עליה אחר המות להפריד מן הגוף (ד) והדברים הגשמיים אשר היתה משתמשת

פרק לג

הכונה דאשונה היא כהיותו כחיים היתה כל כוונתו בעשיית העוונות לעבודת ה' לנר. והכוונה השני' היא אחר המות כשתדבק בפשוטו הכללי הנכדלים לעבוד את השם עמוסם ביתר. וה' ככ"כ מונות חלוטיות על חשון אחר וכוונת עבודת ה' וה' ככ"כ מונות שניה היא יותר כמדרגת תהאשונה כמו שזכרנו והולך

מהם לפי שהורגלה בהם בתחלה בחיות צריכה אל ההרגשות והכחות הגשמיים (ה) כדי שיגיעו באמצעותם הדמיונים המורגשים (ו) והפשיט הנפש חלקותם שהוא דבר נפסד ותשאיר כללותם שהוא דבר קיים כלא השאיר כראובן ושמוען רק החיות ורדודו הכללי (ז) לא החלקי. וכן מכל הדברים הפשיט חלקותם ותשאיר כללותם. ולא יגיע זה הכללות בנפש אלא באמצעות מה שהרגישו הכחות הגשמיים מהדבר החלקי. והרי האדם דומה לכות שיש בו חמשה שעירים יכנסו דרך אותן רשעים אל הכית כל הממונות והקנינים והמוננות הצדיקים לבעל הכית ואחר יתחלקו מן הכית ההוא כל הקנינים והמוננות אל הדברים וינחו בכל חדר הראוי לו ואחר שנתמלאו כל החדרים מכל הממונות והקנינים כל אחד כפי מדרגתו לא יצטרפו אל השערים להביא אל הכית דבר ולא לקיים בתוכן הטובות והקנינים אבל פשיט השערים יותר טוב אל הכית כדי שיהיה נשמר הטוב ההוא בחדרים. וכן האדם שיש לו חמשה חושים אשר יושגו כל ההרגשות באמצעותם ואחד שיכנסו כלם אל החוש המשותף יתחלקו כל הדברים המורגשים בחדרים כפי מה שראוי ויקח הכת המורגש מן הדברים החסמה שראוי לו ויקח הכת השכלי מן הדברים כללותם ועצמותם ויפשיט חלקותם ויבדיל המקרים מן העצמים ואחר שיגיע בנפש הכללות הזה מן הדברים לא הצטרף אל החושים וההרגשות כמו שלא יצטרף הכיתה אל השערים אחר הכלל החרידים כל טוב וכמו שהסתימור השערים יותר טוב לשמור הממונות מן עונות הכחות הגשמיים יותר טוב אל הנפש לפי שההרגשות בנפש הם כמורגת המצודה או הספינה והכחמה המוליכה את האדם אל המקום המכוון כי אחר שיגיע אל המקום ההוא אין לו צורך בספינה או בכחמה והיו עליו לטווח גדול ולמשא כבד ואף על פי שבתחלה לא היה יכול להגיע אל מהוון חפצו וולתם כי ההרגשות והכחות הגשמיים אחר שהושגו המושגות לא יצטרפו חלקיים אותו המושכל בנפש ואבל הדבר הוא כהפך כי יפרידו וימינו כהושיג אותו על השלמות ומלהתמיד הדקות בו לפי שהשכל הפועל שכל פשוט נקי נבדל מחומר והנפש לא השיגה הרבקות על האמת בחיותה משהכנת בחומר ואחר המות סר ממנה החסכות שיש לה עם החומר ותשוב פשוטה נקיה ויכולה להדבק עם השכל הפועל הנקי הפשוט כי הדומה יתדבק עם הדומה והוה נצחיותה והשארחה ושלמותה האמתית ועם כל זה יקשה עליה להעתיק מן המורגלות ויצטרף כמות כי לא יצטרף להפריד מן המורגל לו. אמרו הכתמים ז"ל (כתובות דף ק"ג ע"ב) כל ימי עונותינו ונפלו שבתות וימים טובים וכדממאל דצמר שבו אל שינוי וסמ החלת חולי מעים כלומר שקשה על העני להעתיק כמה שהורגל בו אע"פ שיתקן אל הענוג יותר גדול וכן יקשה על הנפש עונות הדברים הגופניים עד שהורגל בו שנים עשר חדש ולזה אמרו ר"ל (שבת דף ק"ב ע"ב) כל שנים עשר חדש נשמה עולה ויורדת לאחד שנים עשר חדש נשמה עולה ואינה יורדת ועל כן המשכיר בחיותו משיער בטוב המניע אחר המות לא יצטרף מהמנות אבל יספוק אליה להיותו יודע כי הגוף וכתותיו מטרידים הנפש כשהתנהגה ומהיותה נמוע מתמיד (ח) וישפוט כי הצטרף האדם על המות הוא כהצטרף הולך בצאתו מרחם אמו כעבור שצ"ו יכול לשער הטוב המניע אליו בלידה ואולם מה שנמצא לצדיקים כמשה רבינו עליו השלום וולתו יצטרפו על המות הנה הוא לפי שהם יודעים שיעור מדרגת הנפש בעולם הבא הוא כפי יתרון עבודתה בעולם הזה והיו רוצין לקנות שלמות יותר בעולם הזה בחיים כדי שיוכו למדרגתו יותר גדולה בעולם הבא חלקותם משערים גודל מדרגת השכר והתענוג ההוא לא שיצטרפו על היחוס חושבים שהם נעתקים מהמציאה אל ההעדר לפי שאין מציאות לנפש בוולת הגוף כמו שיחשבו הפתאים חלילה :

פרק שלשה ושרשים

ומה שראוי שנבאר עתה הוא איך יצויר הגעת השכר או העונש בעולם הבא לפי שתי הדעות שכתבנו ונאמר כי מי שיאמר שיעיקר השכר בעולם הבא הוא לגוף ולנפש ביחד הנה אחר שהו' יאמין שהנפש אין משכנה ומציאותה אלא בגוף והיה הגוף כלי אל הנפש לתת לה מציאות לעשות רצון בוראה הנה כמשפטי ראל הישרי' הוא שישלם אל הגוף שכר עמלו וטורחיו שטרות בעבודת השם עם הנפש ביחד והנה ישרו כשיהיה האדם השל' קיים בגוף ונפש אחר החיית המהים ויאמרו שזה יהיה כשיודבק השם חומר הגוף כחומר הגלגלים או הכוכבים ויתקיים הגוף עם הנפש קיום יחסי בתקיים הכוכבים שרם חיים משכילים בגוף ונפש ואם השכר הוא על זה הדרך כמו שיאמרו בעלי זה הדעת כבר יושכל שיהיה העונש נצחי ג"כ עז"ה בשיחדש הש"י בגוף תואר חזק לקבל ולסבול ענשי גיהנם כמ"ש איוב רובו על גיהנם ארץ עיפתה כמו אופל צלמות ולא פדרים ותופע כמו אופל (ח"כ"י ע"ב) יאמר שהוא כצל המות ולא כמות עצמו וזה כדי שישאר ברשעים כח לקבל העונש ואם היה כמות עצמו היו כליו ולא ירגישו אחר כך בעונש. ואולם אם השכר הוא לנפש ולא לגוף כלל כדעת הרמב"ם ז"ל צריך ביאור איך יצויר הגעת העונש לנפש הנבדלת מחומר וזה אמנם יובן עם ציור השכל וציורו הוא על זה הדרך כי הנפש בהפרדה מן הגוף אחר המות היתה משתוקקת וכוספת למורה שהוא בטבעה מצד ההשכלה אשר נקבה לעבוד השם והתנהג נסכן לפי שהרגינה בחיותה בגוף ועל כן האדם אשר כל מעשיו לשם שמים ולעבוד הבורא בעשיית מצותיו וכונתו לעשות רצונו כאשר מצאה ידו בחיותו בחיים הנה אותה כונה בעצמה לא הפרד מן הנפש אחר המות ולא חתענוכאוהה עד שתבדק בשכלים הנבדלים העובדים השם יתברך על דמיון אותה כונה בעצמו אלא שהכונה היתה היא כמדרגה (ח) יותר גדולה מהראשונה עד שכמעט היא כלתי נערכת אליה אף על פי שהם ממין אחד וזה שדמה שלמה שהי' אלו הכוונות האחת אל האחרת ליתם אור כוכב נוגה המאיר קודם עלות השחר אל אור השמש אחר ואחר צדיקים כאור נוגה הולך ולא יוון מלאיר תמיד כל הבקר עד שיתחזק אור השמש ויהיה היום על הרחוק מן הנקדק הוא עולה קודם הנקדק והוא מאיר את הלילה ולא יוון מאיר את הלילה ולא יוון מלאיר תמיד כל הבקר עד שיתחזק אור השמש ויהיה היום על נכונותו וזהו הולך ואור עד נכון היום כן דרך הצדיקים וכונתם בעבודת הבורא בחייתם והוא דרך נכון משיים לפניהם חשך לאור כאור נוגה המאיר את הלילה ולא יסור מלאיר לפניהם עד יום המות שהתני אותם באור גדול רוחני דומה אל האור הנקרא נכון היום שהוא בלתי נערך עם האור הראשון כלל אף על פי ששניהם ממין אחד כמו שאמרנו בלתי נערך עם אור השמש הפועל נכון היום אף על פי ששניהם ממין האור ולכן הנפש כשתפרד מן הגוף אם היתה חכמה ומשכלת הדברים הנבדלים מהחומר והעניינים האלהיים על אמתתם תתענג הענוג נפלא בראותו שיסכימו הרעות אשר השפילה עם העניינים האלהיים בעצמם כי ההשכלה שהשכל הנפש

ואלך מענין המלום : (ב)
 מינע ומלאה . פלסון לילוח .
 (ג) כתלר . מין ת הול :
פרק ד (א) כי הוין :
 יספיק לשכת
 הסרגל והמכנה . פ' כי די כזה
 כשיהיה

הנפש לעודה בחיים ענייניה כמו ענין החלום וכמו שתענונו החלום (פ) מינע ומלאה אף
 האדם אם לא יסכים עמו המציאות כן מושכלות הנפש מצערות אותו אחר המוח כאשר לא
 יסכים עמהם המציאות ואם יסכים המציאות עמהם והנה היותם אמיתית התענונו הנפש
 נפלא כמו שכאשר יחלום הרעבותה אוכל אוהצמא והנה שותה והקיין ורק הנפש צוער
 צער גדול וכאשר יקיין ומצא לפניו מעין גנים וישהה ושלחן ערוך ועליו כל מיני מגדים ואכל
 ושבע ודון יתענונו הנפש נפלא בהיותו אוכל ושותה בפעל עד שאין ערך לתענונו האכילה
 והשתיה בחלום שהוא בדמיון לבד עם התענונו ההוא בפעל כן התענונו הנפש כהענין בפעל
 בעולם הרחני מה שהשכילה והשיגה אותו בעולם הזה הרומה אל השגת החלום שנאמר על

דרך הדמיון וההכנה הציונית שיתם השגת השכל בעולם הזה אל השגת הנפש בעולם האכילת החלום אל היקיצה ולזה מה שרמזה
 הכתוב השגת שיבת ציון המיושגת על פי הנביאים עם היותה אמיתית שאין לפסק בה אל החלום ואמר כשוכה את שיבת ציון היינו
 בחלומים (תלמי ק"א) כלומר נרעונכך שהיינו בהשגתנו הענין ההוא על פי הנביאים בחלומים כי לא היה ערך למה שהשגנו על
 פי הנביאים אל מה שראה בפעל אלא כיחס החלום אל היקיצה ולזה כשנראה הדבר בפעל נשמח שמחה שלמה ואיננו מלא שחוק
 פיננו זה ממה שיראה בייחס השגת השכל הדבר ההוא בפעל כיחס החלום אל היקיצה וכמו כן אם היתה הנפש בהיותה בחיים
 כל פונתה לעבוד השם ולשבור מצותיו ולררוף צדקה וחסד תתענונו הנפש בפעל השגת החלום כי המלאכה והציונות
 קיומם ושלמותם הוא על זה הדרך בלבד רצה לומר מצד ההשמע וההכנע לעשות רצון השם יתברך כמו שביארנו בפרק המישי
 כמאמר שלישי זה באדם שסופר לו שיש מלך גדול בכרובים נורא מאד אוהב צדקה וחסד וכילא לפניו חף יבא ויש לו כן וכי
 משרתים כולם עומדים כרום עולם ומתעננים בספור שבהי מלכס ועושים רצונו כמימה גדולה וכי סוף כל האנשים לעבוד לפני
 המלך ההוא ולהת לו חשבון מכל המעשים אשר יעשו ועל פי השמועה הזאת נמלא לב האיש ההוא השומע ללכת
 בדרכי יושר ולעבוד עבודת המלך ההוא והשגת המעשים אשר יעשה המלך ההוא והדברים הנרצים אליו וטרת לעשות רצונו
 בכל מאמצי כח ולקין הימים כאשר הגיע זמנו ללכת אל המלך ולעבוד לפניו ולהקביל פניו ישמח ויגיל ויתענונו הנפש נפלא כראותה את
 הור מלכות המלך ואת קרפארתה גדולתו ובראותו משרתיו עומדים לפניו על הדרך שסופר לו והמלך ישמח ויגיל לקראתו אחר היותו
 יודע כי האיש ההוא עבד מאהכה ע"פ השמועה בלבד שזה בלי ספק ראוי להגמול יותר גדול ממי שהיה סבור וידע את המלך קודם לכן
 וע"כ יקרנו המלך אליו מצד היותו אוהב צדקה וחסד ומצד היותו האלהי כמו שביארנו בפרק המישי עשר מאמרי ב' וזו היא דרשה
 המאמינים ע"פ השמועה והקבלה הן הצדיקים הנמשכים אחר הקבלה שעליהם אמרו רבותינו ז"ל (ברכות דף י"ח ע"א) העולם הבא
 אין כושר אלו יושבים ועטרותיהם בראשיהם וצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם וצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם
 לרמוז על המאמינים כמו שכתבנו ואמרו רבותינו מזה השבוע לרמוז כי כמו שאדם נהנה מניצוי האור היוצאים מן השמש
 המיוצאים ראותו מן הכח אל הפעל כאשר יהיה וזו הדרה רחוקה כשהוא נשאר בחלום כעולם הרחני כאשר יהיה וזו המתחשבת והבנות הקרני האור
 השכלי המגיעים אליו בפעל הנקרא זו השכינה ואין כח כבעל גשם לצעיר אורו רצונו ואפילו הנביאים לא יכלו לצעיר
 כמו שאמר ז"ל (ברכות דף ל"ד ע"ב) כל הנביאים כלם לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לע"ה עין לא ראהה אלהים ויהלך (ישעי
 ס'ג) רצו בזה כלי שיהענוניו שכימות המשיח יהיו לגוף ולנפש יחד אפשר שישגדמוניו עירבותם בעיניו ב"ה כחוש אבל
 הע"ה שהוא רוחני פשוט לא יושג בדמיונו וכאמצעות הכוח הגשמית ומה שהשיגו הנביאים ממנו אני רק שהוא הענונו והנא רחוקה
 בלבד לא זולתה זה ולזה כנו אותו רז"ל בין המשובר בענבו כי שמואל נשאר בחלום ואלהים וזאת אמר ר"ל כל זה יין המשומר
 בענבו משיח ימי בראשית (סנהדרין דף ל"ט ע"ב) ובאור זה כי כמו שהאוכל הענוני הוא מתענונו באכילה ואם לא ראה יין ממינו לא
 יוכל לשער שיצא מהענבים דבר יותר ערב ומענה ומועיל יותר ומי שיאמר לו שישגי בעבורה הגפן תענונו יותר נפלא מאכילת
 הענבים יפלא מזה ולא יאמין שיגיה כן אבל כשישקוהו מן היין יכיר וידע שהיין הוצא מהענבים יותר משיבת ויותר ערב יותר מועיל
 מן הענבים ויהמה א"כ יצא דבר מופלא התענונו כזה מן הענבים וכן הנפש לא תוכל לשער שבעשיית המצות השיגה התענונו הרחני
 המיושג עד שתפרד מן הגוף ואתכיר והרע אך התענונו ההוא יושג בעשיית המצות כמו שיושג היין בעבורת הכרם ושגור
 כנס (ג) בתאר או התכונה המגיעה מעשיית המצות כיון שהוא כנס בענבים המיושגים בעבורת הכרם ולזה נקרא היין המשומר
 בענבו ואמר כי כמו שאין דמיון בין הענונו הענבים לתענונו היין כך אין דמיון בין הענונו העולם הזה לתענונו העו"ה ועל כן נקרא הע"ה
 שלמעלה לחורו שהנפש לא תוכל לשער התענונו הדבר הרחני שלמעלה בהיותה בעולם השפל הזה וענין הצער והענוש לנפש
 הוא כי כאשר היה האדם בחייו רודף אחר התאוות והדברים הגשמיים ותפרך נפשו מעשות רצון הש"י והרגיל מעשיה כפי טבע הגוף
 תהיה להדבק בצורות העליונות הנבדלים מהומר ותשווק אליהן והיא אין לה התחלות ולמוד והרגל בעבודת הש"י כי א"ה לשיג
 התענונו ההוא מושיא הרגל נפשו בכך והכין עצמו לזה כמו שאמר ז"ל (ברכות דף ל"ט ע"ב) אין הקב"ה נותן חכמה אל אדם שיש בו
 חכמה שאומר ובלכל הכם לב נתתי חכמה (שמות ל"א) וכתיבה חכמה לחכימן ועל כן תהיה הנפש משתוקקת לב' הצדדין
 בא' צד המעלה וצד המטה האחד מצד טבעה והא' מצד ההרגל והמנהג ואין לה כלים כמה שתישיג צד המטה ולא הכרה במטה
 שתישיג צד המעלה ובוזה יש לה צער מכאוב יותר מכל צער שבעולם ומכל מיני פרוק הכור יותר משריפת אש ויותר מצער הקור
 והקרה הנורא יותר מחכאות סכינים וחברות ומנשיכות נחשים ועקרבים כי כמו שיצטרך האדם מאד כשיכונה כאש ואין הצער ההוא
 לגוף אלא לנפש ולצער שישלוט בה האש כי אין האש שולט בדבר רוחני אבל מאשר הכח החיוני הוא כח בנף וישוקן בו בהיות
 חלקיו מדויקים קצתם בקצתם וכאשר תרגיש הנפש פירוד חלקי הגוף קצתם מקצת על ידי האש או הקור או על ידי החרכ או זולת
 זה ממיני פרוק החבור ותרגיש בצער הכח החיוני שהוא מצטרף בחפז חלקי הגוף שהם משכנן לו ודואג על הפסוד ואחר שקיומו
 הלוי כרובו חלקיו הצטער או הנפש על צער הכח החיוני שהוא משכנן לה ודואג על פרוק הכור הסמנו כן הנפש אחר שנפרדה
 מהגוף תהיה נמשכת לב' הצדדין המפכים שאמרנו צד המעלה מצד טבעה צד המטה מצד ההרגל הצטער צד מופלא כאשר
 חלקיה נפרדים קצתם מקצת ואע"פ שאין לה חלקים נאמר כך ע"צניתה ההכנה הציונית לומר שיש לה שתי תשוקות המכות ואין
 בה יכולת להמשך אל אחת מהן בלבד וזה שאמר ז"ל במסכת שבת פרק השואל (דף קל"ג ע"ב) תנא ר"א אומר נפשותיהן של צדיקים
 גנוזות תחת כסא הכבוד שנאמר והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך (שמות ל"א כ"ט) ושל רשעים מלאך אחד עומד
 בסוף העולם ומלאך אחד בסופו ומקליעין אותה מזה לזה שנאמר ואת נפש אויבך יקלענה בתוך כף הקלע (ס'ג) וזה לרמוז על שתי
 התשוקות החפזיות שיש לה ושל צדיקים שאין להם השוקה אל צד המטה אלא לצד המעלה נדבקת מיד אל מה שהוא בטבעה שהוא
 לשבת תחת כסא הכבוד וכמו שהתענונו הוא למעלה מכל התענונים שאפשר שידוכו כמו שאמרנו למעלה בן הצער הוא יותר גדול
 מכל צער שאפשר שידוכו וכבר התבאר בפ"ו מהמאמר ה' כי הנפש אף על פי שאינה במקום מצד שאינה נשם כבר יגבילה הצד
 כדי שתקבל צער כמו שיגבילה הגוף אף על פי שאינה במקום והוא שאמרנו ז"ל (סנהדרין דף ל"א ע"ב) אמר לו אנטונינוס לרבי יוחנן גוף
 ונשמה לפסוד עצמן מן הדין גוף או מן נשמה טמאה כי מיום שפירשה ממני הריני כאבן מוטל בקבר ונשמח אומרת גוף חסא שמים
 שפירשתי ממנו הרי אני בצפור פורחת באויר ואמר דואמשול לך משל למה הדבר דומה למלך ב"ב וכו' אף הק"ה מביא את הנשמה
 וזוהרקה כנף וזן אותם כאחד שנ' יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לרין עמו (תלמי ד'ד) אל השמים מעל זו הנשמה ואל הארץ לרין
 עמו זה הגוף וכו' והנראה לי בזה שכונתם לומר כי אף על פי שהנשמה דבר רוחני שאינה נתפשת במקום הש"י יכולה במקום והוא
 שראונו כד' שתקבל צער ועושה על מעשיה והמקום שהוא נקרא גוף לומר כי כמו שהגוף יגביל מקום לנפש כי
 אף על פי שאינה במקום אחר שאינה חוץ לגוף היא מוגבלת בגוף תחברת כן מקום גיחה שנקרא גוף יוכל הנפש כדי שתקבל בו
 עונשה והסתכל מאמרים זה שלא אמרוה אלא על העונש והצער שלא יצויר שיגיע עונש לנפש אלא בהיותה מוגבלת במקום אבל לא
 אמרוהו על השכר והתענונו הרחני כי זה כבר יצויר שתשיגו הנפש בוולת הנבלת במקום ואולי זה היה מקום הטעות לאותן
 שאמרו שצריך שידוכו הגופות לקבול השכר ושאינו שכר לנפש בזולת הגוף שחשבו כי כמו שנובר הנבלת מקום לרין שהיא
 העונש כן צריך הגבלת מקום לקבול השכר ואינו כן כי העונש והשכר לנפש בלבד הוא אלא שצריך הגבלת מקום לקבול העונש
 ואינו כן בשכר כמו שביארנו :

פרק ארבעה ושרשים

העונש הזה שאמרנו שהוא מוגיע אל לגוף ולנפש ביחד ואם לנפש בלבד יתחלף באנשים כפי
 חלוק מדרגותיהם כי מי שיש כבוד מעשים טובים קצת ויש כבוד קצת עבירות א' אפשר שהיה
 נדון המיו בצער המופלא ההוא שאמרנו (ב) כי הוין יספיק לשכת ההרגל והמנהג לפי מה שאמרנו ז"ל (סנהדרין דף כ"ט ע"ב) הזמן
 הזה

הזה הוא שנים עשר הדינים ואחר שנים עשר הדינים שהתמיד העונש הוא וכו' למדרגה כד
כפי המעשים הטובים אשר בידו ויש שאחר שנים עשר הדינים שנשתבח מהם ההורגל והכונה
על ידי הצער שהוא ואין בידם מעשים טובים כדי שיזכו בהם לשום מדרגה שישארו נעדרים
אחר שאין בהם הכנה כלל לקבל השכר שהוא הרוחני והוא הכרת הנוכח כהורה על הנפש ועליונה
הוא שאמר רבותינו ז"ל לאחר י"ב הדינים גופנך ונשמתך נשרפת ורוח מפורתן תחת כפות
רגלי הצדיקים - ויש רשעים אחריו שנתונים בעונש נצחי כפי מעשיהם ואותם שכפרו תורה
ובעקרים כמו שיבא בע"ה ואלו צריך הגבלת כוקוס אל הנפש להחמיר בו העונש כמו שאמרנו -
ויש שאחר י"ב הדינים וכו' למדרגה גדולה שהיה אמרו (שבת דף ק"ח ע"ג) על שמואל הנביא
שהי' צדיק גמור שכל י"ב הדינים חיתה נשמתו עולה ויורדת ואמרו שבעבור זה היה יכול
בעלת אוב להעלותו לפי שהיה הן י"ב הדינים כמנ שאמרה אלהים ראיתי עולים מן הארץ
(שמואל כ"ח י"ג) אכל לאחר י"ב הדינים נשמה עולה ואינה יורדת והם מסה שיורה שאפילו
זעדיקים הממורים יקשה עליהם בתהלה להעתק מהדברים החומרים שהורגלו בהם עד
שיזכרו זמן מה והכותה הוא מתמיד י"ב הדינים כלומר זמן מקיף בדין הקופות שהם כוללים
כל החלופים שיקרו בזמן זה שאמרו בבבא מציעא (דף ל"ב ס"א) ברבה בר נחמני כיסמוך
למיתתו בחיותו בירח מפני הפרש פקוד המלך שהיה רוצה להשיב ראיה או שמע בחלום או
במראה (נ) שהיו הנפשות אחר המות מתעסקות בדיני הנענים שהורגלו בהם בחייהם עד
שישע אותן הלילות בא ברה קודמת לשער לבן וכו' ושם הוא ספק מתיבתא דרדקיעא אמרי
טובא וקודשא ברך הוא אומר טהור ושמע שהיו אומרים כאן נוכח לנו רבה בר נחמני דבקי
באהלה וכו' שיראה מכל אותו הענין שנוכח שם שהנפשות הן מתעסקות אחר המות להתעסק
במה שהורגלו בו בחיותן בחיים וזה שאפילו נפשות הצדיקים הן מתעסקות בדיני הנעני' והטוהרות
והטומאות שהיו מתעסקות בהן בחיותן בחיים אבל ההשוקה היא אמרו שהטובה ב"ב חרש
וכבר הפליגו רבותינו ז"ל כזה במקומות רבים עד שאמרו על רבינו הקדוש כל בני שמש - הורה
אחי לביתו וקדש להורות שאף אחר המות ישתוקקו נפשות הצדיקים לעשות המצוות
שהורגלו בהן בחיותן בחיים עד שרבינו הקדוש היה בא לביתו בכל לילו שבת לקדש וזה
הענין נמצא לקצה החסידים אבל לא יעבור שנים עשר הדינים כמו שאמר לאחר שנים עשר
הדינים נשמה עולה ואינה יורדת וענין אליהו שהוא עולה ויורד המיו הזך עוד היום לא נמצא כן
לזולתו מן הצדיקים כמו שבחיב כספר הוהר בפרשת וקהל שם אמר וזהו אשר חתנה בסעוד דארס דאמר באינון תולדות רעילא ורוחא
יהא דיתוה לעילמא בארעא ויתלבש בגופא ואלוהו שמייה וכתוהו גופא יסרק וישתלל גופיה וישתא' כסערה גופיה דנהורא אהרע
זקמן ליה למיהו גומלאכי וכתר כן יחות ויתלבש בההוא גופא דאשההא כסערה וכההוא גופא דיתוה להתא ונגופא דאשרא דיתוה
לעילא ורע איהו ריזידי עליה שמיספור לא הוה בר נש תלוק לשיא' ורעא דיליה נחית לכתר להתא בר מילתו דאיהו דסליק
לעילא נחית להתא עד כאן לשוננו שם - וזהו סוד המלכות שנוכח בדברי הכמי הקבלה ולא אבייל לפרש יותר מזה :

פרק חמשה ושרשים

ראוי להאמין אותו כמו שביארנו שם בפ' כ"כ וכל שכן אחרו שהעד עליה הנסיון שהיה עליהו החיה בן הצרפית ואלישע בן הנחמיה
כמו שמפרש בספוקים וכל דבר שתעד עליו הנסיון ראוי להאמין אותו אף אם לא יגוררוהו ההקש כמו שמצינו את אבן המנין ש'ט' שם המשון
הכרזל הוא אמת גמור אע"פ שלא יגוררוהו ההקש הואיל והעד עליו הנסיון איך בן ראוי להאמין שהק' בה יחיה את המתים אף אחר
שיהוה לעפרן בן הדבר הזה מציאותו מצוייר אבל השכל - ודרך הכנה זה הענין שהיה תחיה ולא יצירה חדשה הוא לפי שאין ספק שהדבר
שקבל אי זרשע אובת עליון פעם אחת אע"פ שנתחלק ממנו והשקע או הוסר ממנו הבח הוא הנה הדבר הזה יותר מוכנים לקבל צורת האיש
אותו פעם שנית ממה שהיה בראשונה כי העינים שגדלו פועם אחת וכלו צורת האיש אע"פ שנכנס הנה הם יותר מוכנים לקבל צורת האיש
פעם שנית מאשר היו בראשונה וכמו כי שקבל רוח נבואה פעם אחת ונסתלק ממנו שהוא יותר מוכן אל שקבלוהו פעם שנית ממנה
שהיה בראשונה וזה כי הדבר שקבל איזו שפע או כח עליון אע"פ שנתחלק ממנו השפע או הכח שהוא כבר נשאר במקבל הוהוא
זה רוחם מהמעלה שהיה בשפע ההוא שקבל ראשונה וכעבור זה הוה שאמרנו ל (מגילת ק"כ ע"ג) והשיבותי אל מקדשיכם
(ויקרא כ"ב ל"ט) אף כשתה שיממון הן בקדושתן ואמרו תשמשי קדושתן נגזון וה בעבור הרושם שנתשאר בהם מהדבר האלהי יהיו
משיכן כו' וזו השימוש אליו - וכן זה הדרך נאמר שהנוף שהיה משכן לנפש שהוא כח עליון שאף על פי שהנא ממנו בעת המות שכבר
נשאר בו איזו רשע או כח עליון פעם אחת אע"פ שנתחלק ממנו והשקע או הוסר ממנו הבח הוא הנה הדבר הזה יותר מוכנים לקבל צורת האיש
לחיותו כשנגזנו בו ואין ספק שנפש אל ישע כבר הסתלקה מהנוף מכל וכל כי כבר עבר עליו שנה שמת כבו שהיעיד הכתוב על זה
ואע"פ שבשפע האיש המה ההוא כעצמות אל ישע קס ועמד על רגליו זה מצד הרושם שנתשאר בעצמות מהדבר האלהי שהיה משכן
אליו ובשכח זה הוה שאנו משתחיים כעת צרה על הפרי הצדיקים מצד הרושם שנתשאר בעצמות ההם מהרוה האלהי שהוא משכן
לו והם יותר מוכנים מוולתם להוציא עליהם השפע האלהי כמו שהיה הענין במשה משה הויה עץ יבש מצד שנמצא כוד
משד' בעת שהתחיל השפע הנבואי לחול עליו היה הוא מצטרף תמיד בעשיית האותות אשר השם יתברך למשה והא המסה הוה
הקב בידן אשר העשה בו את האותות (שמות ל"ו) ואמר אלישע למהו וישמת משענתו על פני הנער (מלכים ב' כ"ג) ועד זה הדרך
הוא הענין כחחית המהים כינף הצדיק מצד הרושם שנתשאר בו מהרוה האלהי שהיה משכן לו יהיה כולו כלי ספק אל שקבל
הרוה האלהי ההוא שנית יותר ממה שהיה בראשונה כאומרים לברכה כאיזילא הוה הו מצי הרוה למי שכן כלומר
שהדבר שלא היה ראוי לקבל כח עליון וקבלו פעם אחרת כל שכן שראוי שקבלנו פעם שנית לפר שכבר נשאר בו איזוה
רושם והכנה לקבל פעם אחרת יותר נקבל מבראשונה והסקבל שיש בו הכנה לקבל איזו כח או שפע כאלו יש בו כח להכריח הנותן
להשפע עליו השפע או הכח ההוא כמו שגראש שהאש שאין מדרכו לזר למה (נ) שהנר כאשר נשאר אחר שכבה כח האש בה
וקיעלה עשן כל שהוא אמר שיש הנר ההוא שסכה תחתנר אחר דולק יכרית העשן העולה מן הנר שכבה את האש אשר נגר הדולק
להוריד הלהיך דרך העשן אל הנר שכבה וישקב להדלק כבראשונה ולזה הוה שדמות הכתוב נשמת אדם לנר באמרו נר אלהים נשמת
אדם (משלי ל"ב) כלומר כינשמת אדם היא כאור הנר הדולק לפי שכמו שאור הנר הדולק אף אחר שנתחלק האור מהפתילה תשיב
להדלק שנית יותר כנקלה מבראשונה בסבת הרושם שנתשאר בה מהאש כן אור הנפש אחר שנשתלק מן הגוף אפשר שישבו אל הגוף
וחול בו שנית בסבת ההכנה שנתשאר בו יותר נקבל ממה שחלה בו בתחלת היצירה וזה היה כאשר תגזור ההכמה האלהית - ואבל
לפי שזה הדבר רחוק מאד מדרך הטבע יחסו אנשי כנסת הגדולה כמשתב הברכות זה הדבר אל גבורת הש"י ואמר גבורתך כנכורה בו'
וי חוזה מתים אתה ורבילהושיע כלומר אתה גבור (נ) ויכול על כל דבר שיצוייר מציאותו אצל השכל ואין גבורתך כנכורה בו'
כי גבורת ב"ו היא להמית את החיים וגבורת הש"י בהשך שהיא להחיות את המתים והזכיר בברכה זו חסדיו של הק' עם ברוותיו
בחייהם בחיים ואמר מכלכל חיים חסד - ואחר המות אמרו מתים בתיים כרתמים רבים - ואמרו אח' כסוכני גפלים ורופא חולים ומתיר
אזורים וכן לרמוז שאין גבורת המקום כגבורת ב"ו כגבור' ב"ו היא להשפיל את האנשים ולהכניעם וגבורת הש"י היא כהפך שהוא
סומך ונפלים וכן גבורת ב"ו להכות ולפצוע ולהחליא והש"י בהפך שהוא רופא חולים וכן גבורת ב"ו הוא לעגוש נפש' ולתאמר ב"אמור
הש"י בהפך כי הוא מתיר אסורים וכן גבורת ב"ו הוא (ג) להבטיח על שקר מדעתו כי הוא זה ערכ את לבו לגשת אליו לומר לו
שקיים אמונתו והש"י כהפך כי הוא מקיים אמונתו ולא לחיים בלבד שהם מבקשים מלפניו כמו שאמר המישור זכור דבר לעבדך
על אשר ילתני (מלכים כ"ט ע"ט) אבל גם לוישי עפר שהם המתים שאין בהם כח להקש מלפניו על עצמם הוא מקיים אמונתו להם
להחיותם כמו שכתב בספר התורה אני אמיר ואחיה (דברים ל"ב ע"ט) ואר' וליכול מיתה באחר ותחיה באחר תל מחצתי ואני
ארא מה מתיצה ורופאה באחד אף מיתה ותחיה באחד (ספסי' פ"ט ע"א) ומתנעו' נ"א ע"ב) ועל היות וזאת האמונה היתה מיוחדת
מן האמונות המוקבלות באומה קבעוה מיד אחר כרכת אבות והזכירו לשון רחמים רבים על תחית המתים למי שחיי האדם
נתלקם לשלש חלקים שני העלייה ושני העמידה ושני הורשלה והמונים הללו הק"בה ונת האדם ומעמדי בחיים חיותו
בחן ובחנה וברחמים ועל כן נזכרו אלו הג' לשונות בכרכת הון שהקן להם משה לישראל כנגד' זמנים הללו כי כשני העלייה
שהתמורה הנעשית מן המזון הירבה (ד) ויותר מן ההתכה אין צריך חסד גדול

בשיחה לו הצינום לאוהב וזמן לבד כי
ע"ה עינש סיקבל כתון זמן זה יוסר
מתעבירות סביה מורגל ככה (כ) סבין
יעשה חלום עוד : (כ) סבין
הנפשות אחר המות מתעסקות וכו' -
זה חלוטו מתואר בדברי רז"ל אלא
שהקטבר תפטר כוונתם כן :
פרק לה (א) סבין כאשר
נשאר אחר
שכבה כח האשטח ומעלה עשן וכו' -
פ' פלס יכסה הכר וישאר כה עוד
קנת כח מהלא וזוהו שיעלה עדין
עשן או חלוט סבין הנר וכו' : (ב)
ויכול על כל דבר שהוא מצוייר וכו' -
לחמקו סה שהיו סן הנמוכות אלא
השכל כמו שכתב' לעיל פ' ח"א כ"ס :
(ג) לכתוב על שקר מדעתו -
מדעתו ורובו היה מתיים את האדם
וליוני קויים הכתבתו - (ד)
שהתורה הנעשית מן החיון היא
רבה - לפי שכלו וזון יעמסכת
המוין על כל האברים ויזון לכל אחד
כח וברירת רכ ע"כ היותו טוב :
(ה) יותר מן הסתכל וכו' אלא לפי
שהתורה

גורל

כפ' כ"א : (פ) ונאמר שיקום דלכון במתור ובמנו וכו' פ' וסמך נאמר סיכרס"ל לראובן נוף חדש שלל היה לו וקודם רק שיהיה הנוף חדש כוב דומה במתור ובמנו להקטור והמוג שיהיה לומר קודם : (צ) כי לורחיו שטולס סכר אל שמעון וכו' . כיחין רחוי שטולס סכר להניף החדש הזה כעבור הטרור והנער שיהיה להנפול וכו' בעלמול להיה קשתל שסם עבודת ה"ע" : (ק) החתירה שבהיה לתכוס שטולס וכו' . לעיל סוף פ' ל"ג עמדה הנמכרת היה העות מלותן שחוטבים שטולס והעונש יהיה לנוף ולכפש כיחך . וחיתר אלג הדגות הן לעיל סוף פ' : (ר)

וכיחורו שחין ענין השכרו וכו' לעיל סוף פ' : (ש) הסלוק והקיום כתבחר לעיל פ' ככ מחמת ר' : **פרק לו** (א) חס לנפש לכך וכו' . כלומר הן לפי דעת הרמ"ם שחור שבויל לנפש לכהיה וכו' לפי דעת הרמ"ק שחור שבויל לנוף ולנפש כחך . (ב) שאינו נעדר עליו הדקדוק . שאינו נעדר אל העובד אלף כפי הענין :

פרק לו

כפי התחלפות עתהיו כדו שיתענגו כלם (פ) ושנאמר שיקום ראובן בחמר ובמוג מתדמה אל המוג הקודם כדו שיתחול נפשו בחומר ההוא עם המוג ההוא ושיתענג החומר הדומה אל חומריו כמו שכתבנו למעלה ביסם הרא"ה פ"ל אס כן הושר האלהי שאמר שהוא מביא אל החיית המותים כדו לשלם לו שכר עמלו אינו כאן (ג) כי אין ראוי שישולם שכר אל שמעון הלא העובדה אשר עבד ראובן וכבר פירשנו בשער (ק) המאמר שהביא לחשוב שהשכר והעונש יהיה לנוף גם כן כמו לנפש (ר) וביארנו שאין ענין השכר שיה לענין העונש כי טבע העונש יתייב המצא נוף או דבר מוגבל לנפש כדו שתקבל הנפש עונשה בו מה שלא יתייבכך בשכר ובעבור זה הסכים הרמב"ם שעיקר הגמול האלהי אל האדם הוא לנפש ולא לנוף ולזה מה שיראה שעיקר החתייה לא תהיה לתת שכר לנוף אלא כדו שיקנה האיש ההוא שלמות יותר גדולה מאשר קנה בתחלה כשהיה לו המונעים המעיקים מכתו כי כמו מצד הגלות או העוני או זולת זה ולא בא העיבור מצד רוע בחירתו ומצד עצמו כלל ואם כדו להודיע עונשם יכולת השי"ת ולפרסם בעולם אמורה האמת ולפי זה יתחייב שתהיה החתייה לצדיקים בלבד כמו שאמרנו ר"ל . ושתהיה החתייה בזמן המשיח נמצא בכתוב סמך אליה כמה שנמצא שנאמר לדניאל ואתה לך לקץ הנהו ותעמוד לגורלך לקץ היובין (דניאל כ"ב) וקץ פתח יאמר על קץ הגאולה ואמר ותנהו כלומר שימות קודם הקץ ואחר כן ותעמוד לגורלך ענין החתייה שיהיה בזמן המשיח לצדיקים גמורים ואם יאמר קץ על המיתה שהוא כמו (כ"ב ס' ו' י"ג) קץ כל בשר יהיה והקטור גסמן הבטחה על שיחיה הוא בתחית המותים שאם היה מדבר על עולם הבא אחרי המות אך יאמר כי אחר שינוה שיעמוד לגורלך היובין כי אין ענין לקץ היובין עם עולם הבא אבל בלי ספק ירמוז על החתייה ההוא לצדיקים בזמן המשיח והחתייה המכללת שתהיה ליום הדין לא נמצא בחומר רבו אליה כי מה שאמר הכתוב וקבעתי את כל היום והודתי אותם אל עמך יהושפט ונשפטתי עמם שיעל עמי ונחלתיו ויאמר וכו' (יהושפט כ') אינו מדבר בחתייה כלל לפי קשר הפרשה ותאמר על צד הקבלה בלבד והוא הדרך היותר נכון שבררתי מדברים הללו והאומר שזמן החתייה יעמוד הגופה כעולם מהמיר או בעצמך מתמיד כליאכילה ושהיה ושלל מותו עוד אחר החתייה כדו שיקבלו שכר מתמיד או עונש על מעשיהם ושהחתייה לא תהיה לכל העולם ולא לכלל האומה ולא לרובה אלא למעטים מכמה זהם הצדיקים הגמורים הנה הוא כמי שקבץ בין (ט) הסלוק והקיום ולא ירגיש בוה כי האומר שהחתייה תהיה לקצת האנשים וזולת קצת אין החתייה לשלם שכר אל הנוף אלא אן לפרסם אמנות השם כעולם ומצד הנס הנפלא הנראה לעין או לתת דרך אל העדיק שיזכה לעולם ומדרגה אשר לא יכול לזכות אליה ברצונה מפני עול הגלות ויהר הטרדות והמעיקים המונעים את האדם מלהשיג השלמות שאפשר לו כפי טבעו :

פרק ששה ושרשים

ואחר שנכתב ענין השכר והעונש שמוטו רוחנו ובעולם הבא (ה) אם לנפש לבדה ואם לנוף ולנפש כאחד ראוי שנקוד מענינו אס הדין נותן שיחיה השכר והעונש זמני או נצחי ונאמר כי

כפי השוויו והיושר האמתי ראוי שיהיה השכר והעונש מתיחס ונעריך אל הפעל שבעבורו ויכול השכר או העונש ואחר שהפעל ההוא זמני ראוי שהעונש יהיה זמני כפי הפעל הזמני מכלה שנביט א ערך העובד או הנעבד כי מי שהכח את חכירו וסמך את עינו או שבר את ידו ראוי שיסמו את עינו או ישברו את ידו וכן מי שצער את חכירו כשיעור שעה ראוי שעהיה ענישו לצערו כשיעור שעה ולא יותר כפי היושר והשויו האמתי וכי שהחנה את חכירו מעט ראוי שיהיה שכרו מעט כשיעור התנאה או התענג שקבל האחר או כ' א' א' במה יזכה לודאשה לשכר נצחי ולנועים מהמיר לנפש לבדה או לנפש ולנוף כאחד כפי מה שיאמרו בעלי הדעות וכפי מה שביארנו אנתנו ואם נאמר בשכר (ג) שאינו נעדר על זה הדרך אבל כפי ערך מושהעבודה אליו כמו שהוא זמני הדין כן לפי הסכמת האנשים והיושר המדיני כי מדרך השכר והעונש הנמשך בין בני המדינה ליער השכר כפי ערך הנעבד לא כפי ערך העבודה כי מי שעובד שר גדול הנה שכרו יותר גדול מהעובד לאדם אחר והעובד המלך שכרו יותר גדול מהעובד שר א' וכן כאשר הגדל בעלת הנעבד הגדול בעלת השכר וההייב שאם מדרגת הנעבד היא בלתי בעלת הכלית שיהיה השכר כב' ת וזוה הדין ייעוד בעלי הדעות שר כב' ת בעבודת השם לפי שהוא ית' כב' ת במעלה ויתחייב לפי זה גם כן שיהיה עונש ממרה פיהשם כב' ת על זה הדרך אלא כשיעוין זה הדרך הנוהג בין האנשים בענין השכר כפי התחלפות המעלות נמצא שאין ראוי שיהיה לו שכר כלל בשכר עבודת השם וזה כי העבודה הנעשית למלך נוהגי ראוי שיקבל עליה שכר יותר גדול מעל העבודה הנעשית לאדם אחר כפי מדרגת התועלת המקובל מהעבודה ואחר שתועלת שקבל המלך הוא יותר נערך מהתועלת שיקבל אדם אחר ראו שיהיה השכר יותר גדול אצל השי"ת אחר שאינו מקבל שום תועלת בעבודה כלל כמאמר אליהו אס צדקת מה תתן לו או מה מידיקה (ח' ו' ל') אס כן אין ראוי שיהיה השכר נעריך אל הנעבד אלא אל העבודה וכפי הטרור שסובל העובד בעבודה ההיא ואחר שהעבודה נעשית בזמן ראוי שיהיה השכר זמני וכי העונש על זה הדרך ראוי שיהיה גם כן זמני כמאמר אליהו אס הטטא בו ורכוש שעין מה העשית לו (ע) אלא שכאשר יעוין זה הדרך בענין העונש נמצא שאינו נכון כי העונש ראוי שיהיה נעריך כפי ערך מה שהמרו את רוחו וזה כפי אס אס מגיע מהגיע אל השם שום הפעלות מ"ם אחר שכונת החוטא לעשות הפך מצות השם שהוא כלתי בעל הכלי' כמעלה ולמרות עיני ככודו ראוי שיתחבאל החוטא למרי עעצום כפי כונתו כי לך הלכת התורה בין שוגג למוזר להורות שעיקר החטא הולך אחר כונת החוטא לא אחר הפועל כעצמו כמו מושהמרה מלך גדול ועבר על המצוה הנעשית שלא הניע מזה שום נזק למלך והוא חייב מיתה כי אחר שהיתה כונתו לזולל בכבודו של מלך ראוי שיהיה נענש כפי כונתו לא כפי הפעל המגיע ממנו בלבד ולזה ראוי שיהיה העונש המגיע לרשע נצחי כמו שהשי"ת נצחי ובלתי בעל תכלית וכי יראה שהוא רעת רל' שיש עונש נצחי מגיע לרשעים על פעל זמני אחר במסכת ר"ה (ד' ו' א') על קצת הרשעים שיורדים לגיהנם ונודוהם בה לדור דורות שיראה מה שיש עונש נצחי ונעריך אל הנעבד ולא אל העובד ולזה יראה שאע"פ שאין ראוי בשכר שיהיה נצחי ונעריך אל הנעבד לפי שורר הדין כמו שביארנו ראוי שהעונש יהיה נצחי ונעריך אל הנעבד כפי כונת החוטא כמו שביארנו ויתחייב מזה לחלק בין השכר והעונש כי שיהיה שכו זמני כפי הפעל הזמני שעשה או כפי הטרור או כפי הטטא שסבל בלבד אבל העונש ראוי שיהיה נצחי כפי כונת החוטא שיוכן למרות פיהשם שהוא נצחי ובלתי בעל תכלית ויראה שזה הדרך הוא אמתי ממה שפרש אנקלוס על פסוק ומשלם לשונאיו אל פניו (דברים י') שחרגם ומשלם לשונאיהם טבון דאינון עבדין קדמויה כתייהון לאובדיהון שמשמע עונש דכרו הוא שהשי"ת משלם לשונאיו בחייהם שכר זמני על מעשיהם הטובים כדו שיענישו על העבירות שבידם באבדו נצחי ואם היה הדין נותן שהשכר יהיה נצחי ונעריך אל הנעבד אך יקפה השי"ת שכר כל כריה לשלם לו שכר זמני מועט החת שכר נצחי ושהיה רצוי לשלם לו וכאם היה ראוי לפי שורת הדין שהעונש יהיה זמני ובעל תכלית אין היה האל יתברך מעות משפט לדון את הרשעים בעונש נצחי וכמו שאמרנו ר"ל (ר' ד' י' ג' פ' א') שהמאנין והמסורות יורדין לגיהנם ונודוהם איה האל יתברך מעות משפט לדון את הרשעים בעונש נצחי וכמו שאמרנו הנה עבדיך שכתבנו כי שורת הדין נותן שיהיה השכר זמני והעונש נצחי וא"כ הורה השאלה הראשונה בענינה כפי מה יאמר האדם לשכר נצחי ולנועים מתמיד כמו שאמרנו וכמו שבעל התהומים מיעדים שכר נצחי כמו שיעידים עונש נצחי וקבלת ר"ל מסכמת בזה שאמרנו כי לעולם ירשו ארץ (ישעיה כ"א) ירמוז על השכר הרותני שהוא נצחי כמו שאמרנו (סנהדרין ד' ל"א) כל ישראל ילם חלק לעולם הבא שנאמר ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ . ומה שנראה לכוה הוא כן אף שורת הדין מתייבחה שיהיה השכר זמני והנהגה חסד ומטה כלפי חסד הוא ונותן ומשלם השכר לעושי רצונו נצחי ובלתי בעל תכלית כמו שהיה חסדו שיהיה חסדו נצחי ובלתי בעל תכלית כמעלה וזהו מה שנרמז לאברהם אבינו במחזה כשאמר לו אל תירא אברהם אני מלך שכתך הרבה מאד (בראשית ט"ו) כי לפי שהיה אברהם אבינו הושב שהשכר היה זמני כמו שורת הדין נותנת והיה יראש שנתמטעו זכויותיו או נתחבן בזה שהעלות במלחמה היה מלכים מלך לואל תירא אברהם אבינו כי תלומר אל תירא שנתנו זכויותך כי יאני האשמים לך השכר שיכלתי בלתי בעל תכלית ולכן יהיה שכרך הרבה מאד כלומר מב"ת כי השכר יהיה נתן בערך אולי לא בערך אולי ואל

הפעל

פרק לו (א) כי לא יא

הפעל שהוא ב"ת וסיים הענין והאמין בה' ויחשבה לו צדקה ר"ל כי אברהם האמין בשם במרה שיעד לו שכר הרבה וחשב שזה אמנם הוא צדקה והסד מאת השם כי שורה הדין על האיתור מהיבט שהיה השכר אצל בעל הכלית אצל על צד הצדקה והחסד הוא בלתי בעל הכלית וזה שנוכר בתורה בתשלום השכר שומר הכרית והחסד לאוהביו ולשומרי מצותיו לאלף דור (דברים ל"ט) וזה הלשון נאמר על זמן בלתי בעל הכלית כמו דבר צוה לאלף דור (תלמוד ה"ח) הדע שבמקום אחר נאמר ועושה חסד לאלפים וגו' (שמות י"ט ל"א ודברים ל"ט) ואין ספק כי לשון לאלפים נאמר על זמן בלתי בעל הכלית והזכיר לשון חסד כדי שיבאר מזה שהשכר הוא נצחי על צד החסד ואולם העונש יהיה נצחי לפי שורת הדין כמו שכתבנו

פרק שבעה ושלשים

הוא יתברך בשמו הנודל בקרבם ושלמה ע"ה אומר למשה ושלחתי לפניך מלאך וגו' כי לא אעלה בקרבך כי עם קשר עורף אהא פן אכלך בדרך (שמות ל"ג) הרי שחשש שישים הליון אם יעלה אצל העובד שיהחייב מזה שיהיה נצחי וראה שהדבר כן

מסה שנמצא הש"י אומר למשה ושלחתי לפניך מלאך וגו' כי לא אעלה בקרבך כי עם קשר עורף אהא פן אכלך בדרך (שמות ל"ג) הרי שחשש שישים הליון אם יעלה אצל העובד שיהחייב מזה שיהיה נצחי וראה שהדבר כן

הוא יתברך בשמו הנודל בקרבם ושלמה ע"ה אומר למשה ושלחתי לפניך מלאך וגו' כי לא אעלה בקרבך כי עם קשר עורף אהא פן אכלך בדרך (שמות ל"ג) הרי שחשש שישים הליון אם יעלה אצל העובד שיהחייב מזה שיהיה נצחי וראה שהדבר כן מסה שנמצא הש"י אומר למשה ושלחתי לפניך מלאך וגו' כי לא אעלה בקרבך כי עם קשר עורף אהא פן אכלך בדרך (שמות ל"ג) הרי שחשש שישים הליון אם יעלה אצל העובד שיהחייב מזה שיהיה נצחי וראה שהדבר כן

פרק שבעה ושלשים

הוא יתברך בשמו הנודל בקרבם ושלמה ע"ה אומר למשה ושלחתי לפניך מלאך וגו' כי לא אעלה בקרבך כי עם קשר עורף אהא פן אכלך בדרך (שמות ל"ג) הרי שחשש שישים הליון אם יעלה אצל העובד שיהחייב מזה שיהיה נצחי וראה שהדבר כן מסה שנמצא הש"י אומר למשה ושלחתי לפניך מלאך וגו' כי לא אעלה בקרבך כי עם קשר עורף אהא פן אכלך בדרך (שמות ל"ג) הרי שחשש שישים הליון אם יעלה אצל העובד שיהחייב מזה שיהיה נצחי וראה שהדבר כן

פרק שמונה ושלשים

שאלה חזקה וקשה מאד והוא שאחר שאין צדק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא יחתייב לפי זה שיהיו כל האנשים נדונים בעונש

הוא יתברך בשמו הנודל בקרבם ושלמה ע"ה אומר למשה ושלחתי לפניך מלאך וגו' כי לא אעלה בקרבך כי עם קשר עורף אהא פן אכלך בדרך (שמות ל"ג) הרי שחשש שישים הליון אם יעלה אצל העובד שיהחייב מזה שיהיה נצחי וראה שהדבר כן מסה שנמצא הש"י אומר למשה ושלחתי לפניך מלאך וגו' כי לא אעלה בקרבך כי עם קשר עורף אהא פן אכלך בדרך (שמות ל"ג) הרי שחשש שישים הליון אם יעלה אצל העובד שיהחייב מזה שיהיה נצחי וראה שהדבר כן

שאלה חזקה וקשה מאד והוא שאחר שאין צדק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא יחתייב לפי זה שיהיו כל האנשים נדונים בעונש

וכן הוא נתבאר לעיל בפרק כ"ח :
פרק מא (א) יש משקל לכ"ח .
ע"ל המצוות
לחסד כמנ"ל כ"ח וכו' (א) .
(ב) יוגדל מקס - כדבר נוסף וכדמ"א .
(ג) ובעבור שטענתו ע"ה כ"ח וכו' .
כראי כי בעבור זה לא נטוה אלס
מתלה על הסמך מתחילת ע"ה כ"ח
וכמו שכתב המקובל בפרשת בראשית
וע"ן מזה לעיל בנפיש פ"ח מ"ב :
(ד) ספר הקריים הנפשים .
בסבת החולי הזו : (ה) דברים
ג' ט"ח וט"ט וכו' . פ"ח וכו'
יו"ט וכו' . ג' ט"ח וכו' . פ"ח וכו'
כמו שכתב והולך בפרק : (ו)
אין הקדש גזיר שישמשו לו . שאין
הכל נותן ט"ח ולא התפלת ממנו
ע"י המעשים הללו ע"ה כ"ח כמ"א
והולך ח"מ הע"ס בגרוננו וכדמ"א
כזה : (ז) כולת מעשה . כמו
שע"ה

לפי שראה דרכו רפא אותו ושנתהו כדרך כל הארץ בענין ששלם נוחמים לו ולאבילו ואין
נוחמים לו ולאבילו ולא רפואה אם הפסד הנפש והלך לאבדון אבל הנזכרים לו הם כשיהיו
לו ההשגרות הנפשיות ולאבילו כשידעו כלם שלא נאבד תקות המת אבל יהיה לו ההשגרות
דוחית וזה ממה שירצה שההשגרות הנפשיות יהיו ידוע ומקובל אצלם מצד התורה והיה מיעד
רוחני וזה ממה שירצה שההשגרות הנפשיות יהיו ידוע ומקובל אצלם מצד התורה והיה מיעד
הנביא לבעל התשובה הנפשית כפי שימשך מזה נוחמים לו ולאבילו וכן בנבואת זכריה יעד המלאך ליהושע
ב'יהוצדק הכהן הגדול אם בדרכי הלך ואם את משמרתו תשמור וגו' ונתתי לך מהלכים בין
העומדים האלה (זכריה ג' ז') ש'ו' קיום לנפש על הדרך שפירשונו בפרק חמישי מהמאמר ה'
ודבר' הרבה כאלה היינו יכולין להביא מדברי הנביאים אלא כמה שכתבנו יש די להיעיד על מיני
הראיות שאפשר להביא מהפסוקים על השכר הרוחני ונתבאר מדרכינו שלא נזכר בתורה השכר
האישית הנשמי כמו שחשבנו רבים אלא הרוחני הפרטי והנשמי הכללי :

פרק אחד וארבעים

עוד יש לי בזה דרך אחרת עיונית יותר עמוקה להכרית
ההשגרות הנפשיות מכללות התורה והיא זו כבר ביארנו
כי הכחות המתחלפות לא יבאו אלא מתחלפות מתחלפות ולזה כאשר ידענו שיש
בנו (א) יש שהוף לבני חיים וכו' (ב) יודגל מהם ידענו שיש שבנויבדל מהם יבא
מתחלפה אחרת וזאת מההתחלה הנותנת החיות לבעלי חיים כמו הווגא"ה שנמצא בו כה שרף
זכה מאכל שהן שני כחות מתחלפות והשינוי שהשרפה באה לו מכה הנחשת ושפוטנו שהכה
המאכל יבא לו מהתחלה אחרת שהוא ההומקין וכן מאשר ראינו שהוכה שבו יוכרל האדם מהבעלי
חיים שי לו פועל מיוחד בפני עצמו בלי שהוף הכחות הנשמיות וזה בהשגת העצמות
הנפרדות והמושגות המופשטות מהומר שהוא דבר כלל נפסד שפוטנו שזה הכח יש
לו קיום בפני עצמו כזולת גוף ולא יפסד בהפסד הגוף ובעבור זה כשהשגת אדם הראשון
העצמות הנפרדות המופשטות מהומר שהופ"ו יוקרא האדם שמות לכל בהכמה ולכל
עוף השמים (בראשית כ"ה) שפט כשיש לו כח נפשי כלתי נחלה בחומר ולא נפסד בהפסדו
הואו וכאשר נגלה עליו הש"י וזוהו ומעין הדעה טובורע לא האכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות (ס"ו) נתבאר לו כי
קיום הנפש יהיה כמה שהעשה רצון הש"י ומיתה כשהעבור על רבריו ומאשר התורה האלהיות הראשונה כמו הורת אדם
נח היה מושג אצלם הנמול הזה הרוחני שאמרנו שהוא קיום הנפש בפני עצמה כמצות הש"י והיה מושג אצלם מצד מה שנתבאר
אצלם ומה שהושג אצלם ומה שנאמר לו מפי הש"י שידעו וקבלו זה מפי אדם עצמו לפיכך היו מיעדים הפסד השכר הזה הרוחני
לא יפסד פי הש"י ועובר על דבריו כאדון האומר לעבדו אם תעבור על מצותי אקח כל אשר לך שהנחת המאמר הזה בלי שפק הוא שאם
לא יעבור שישאר בידו אשר לו וזהו מה שיעד הש"י לאדם על עברו מצותו כי ביום אכלך ממנו מות תמות והמיתה הכפולה הזאת בלי
ספק היא ענין לגוף בפני עצמו ולנפש בפני עצמה לגוף בפני עצמו כי קודם שאכל מעין הדעת היה הכח הטבעי אשר בו מספיק
לעשנת המורה מה שנתן בשוה ולא היתה הההכה גוברת על המורה המזון האכל הגוף כהוף והיה אפשר לפי זה שיתקיים הגוף
תמיד על זה הדרך ואחר שאכל מעין הדעת היתה הההכה גוברת על המורה המזון האכל הגוף כהוף והיה אפשר לפי זה שיתקיים הגוף
כהוף וזהו שאמר הכתוב כי ביום אכלך ממנו מות תמות הנאמר על הגוף כלומר כי ביום ההוא הגבר הההכה על המורה והוא
בהכרת שימות (ד) ובעבור שמשפיע חיים היה להחליף הכח כדי שיוכל הכח הטבעי לעשנת המורה שיהיה הההכה או יותר
אחת הכתוב ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעין החיים האכל (ל"ט) כלומר יתקן מה שעוית כאכילת עץ הדעת וחי לעולם וזהו דרך
בהכרת שימות (ז) והוא מן המצוות הנפשיות והוא מן המצוות הנפשיות והוא מן המצוות הנפשיות והוא מן המצוות הנפשיות

אכל לא שער במה יהיה קיום הכח
הואו וכאשר נגלה עליו הש"י וזוהו ומעין הדעה טובורע לא האכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות (ס"ו) נתבאר לו כי
קיום הנפש יהיה כמה שהעשה רצון הש"י ומיתה כשהעבור על רבריו ומאשר התורה האלהיות הראשונה כמו הורת אדם
נח היה מושג אצלם הנמול הזה הרוחני שאמרנו שהוא קיום הנפש בפני עצמה כמצות הש"י והיה מושג אצלם מצד מה שנתבאר
אצלם ומה שהושג אצלם ומה שנאמר לו מפי הש"י שידעו וקבלו זה מפי אדם עצמו לפיכך היו מיעדים הפסד השכר הזה הרוחני
לא יפסד פי הש"י ועובר על דבריו כאדון האומר לעבדו אם תעבור על מצותי אקח כל אשר לך שהנחת המאמר הזה בלי שפק הוא שאם
לא יעבור שישאר בידו אשר לו וזהו מה שיעד הש"י לאדם על עברו מצותו כי ביום אכלך ממנו מות תמות והמיתה הכפולה הזאת בלי
ספק היא ענין לגוף בפני עצמו ולנפש בפני עצמה לגוף בפני עצמו כי קודם שאכל מעין הדעת היה הכח הטבעי אשר בו מספיק
לעשנת המורה מה שנתן בשוה ולא היתה הההכה גוברת על המורה המזון האכל הגוף כהוף והיה אפשר לפי זה שיתקיים הגוף
תמיד על זה הדרך ואחר שאכל מעין הדעת היתה הההכה גוברת על המורה המזון האכל הגוף כהוף והיה אפשר לפי זה שיתקיים הגוף
כהוף וזהו שאמר הכתוב כי ביום אכלך ממנו מות תמות הנאמר על הגוף כלומר כי ביום ההוא הגבר הההכה על המורה והוא
בהכרת שימות (ד) ובעבור שמשפיע חיים היה להחליף הכח כדי שיוכל הכח הטבעי לעשנת המורה שיהיה הההכה או יותר
אחת הכתוב ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעין החיים האכל (ל"ט) כלומר יתקן מה שעוית כאכילת עץ הדעת וחי לעולם וזהו דרך
בהכרת שימות (ז) והוא מן המצוות הנפשיות והוא מן המצוות הנפשיות והוא מן המצוות הנפשיות והוא מן המצוות הנפשיות

עשה רבי אליעזר הגדול - (ח)
 טהריה - מי שני לודס רס - (ט)
 ברכיים - ענין דבר ומנסה :
פרק מב (א) ספרק עשרים
 כשתקול כל
 לא נזכר תכזה זה עם חלה ר"ל
 שירוטו הוא נסין ע"ד סנתכלר
 עם סמלת כללומר על כלל אומה
 סתת לכר חובל קרית ע"ס :
 (ב) ויללו ורלונו - כלומר
 ש"כ"ט ח"כ"ט ח"כ"ט ח"כ"ט ח"כ"ט
 כזה מיעד חיים נכחים למולעס :
 חנה

ההקשגוור כך וכן הגמולים והעונשים המיועדים בתורה ישמשו למעשה המצוות והעבורות
 הנעשות בכונה ויקשרו בהם ויתייבחו מהם כשיחייב הדבר מסכותיו תדע שהייתוכיב נצר רשע
 נגור היה ונגזרה עליו גזרה שטרף דעתו והי' נטרד מבין בני אדם לזרע עמ' החיות ונחאחרה
 אותה גזירה שנים עשר חדש בשכר מצות הצדקה עד שאמרו רבותינו ל' בפרקא קמא מבבא
 בתרא (דף כ"ג פ"א) למה נענש דניאל מפני שהשיאו עצה לנבוכד נצר שנ' לזן מלכא מלכו ישפך
 עלך ותטאך כצדקה פרק ועונתך במיחז ענין וגומר (דניאל ד' כ"ד) הרי מפורש שהצדקה תועיל
 לבטל הגזרה ושהשכר הזה נקשר בה ונמשך ממנה אע"פ שלא היה המקבל ראוי לו לזרעה לא היה
 רבי אמי רוצה לקבל צדקה מהעב"ס - ובן עזין העונשים אמרו ל' משחרב בית המקדש אע"פ
 שבטלוד' מיתות בית דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנחתיב סקילה או נזל מן הגג או חיה
 דורסהו מי שנחתיב חנק או טובע בנהר או מת כסרונקי ועל זה הדרך הוא כשאר מצות התורה
 ואף על פי שלא יגזור ההקשגוור הראוי שנאמין שיהיה כן אחר שהענין הנסיון היות הטבע
 מושועבד ונכנע לצדקים ולחסידים ולשומרי מצות התורה והי' סוד גורל התורה ולזה תמצא
 במרה כשהשליך משה רבינו עליו השלום העץ אל המים ויטקו המים שאותו העץ היה
 הרפוני שהוא עץ מר מאד לפי מה שכתב הקבלה ביואן מה שבא להמקיף המים
 ואמר הכתובים שם לו חק ומשפט שם לו חק ומשפט ושם נסה (סמות ט"ו כ"ד) והפירוש הנכון כנסיון הזה הוא מה שפירש בו הרמ"ב כ"ו ל' שהוא שב
 אל החק והמשפט רוצה לומר שהוא שם אל העם חק ומשפט שם כאמרם ר"ל שבת וידין במרה אפקור (פנארו דף ל"ו ס"א) ושם
 נסה רוצה לומר כי שם נסה משה את ההקראת המשפט הזה לפני העם כשהראה להם איך היה הטבע נכנע ומשועבד לשומרי מצות
 השם עד שהמים המרים נמתקו בעץ המר ולזה סמך אליו ויאמר אם שמוע תשמע בקול' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת
 למצותיו ושמת כל חקיך כל המהלה אשר שמתי' במצרים לא אשים עליך כוונת' רופאך יאמר כי השמוע לקול השמועשה
 הדברים הישרים והנרצים לפניו ושומרי מצותיו וחקי' לא די שהוא צולל מהחולא' המקרים ואתם שהם בשמימ' משיס כגון הר"י
 מצרים אלא על צד המקרה ואם על צד העונש מהי' והחלים הלוואים באים על האדם מצד טבעו אלא מהוין וכשימה משיס
 כחלי' מצרים ועל אלו אמר כל המהלה אשר שמתי' במצרים לא אשים עליך ועל המין הראשון מן החלים הבאים על האדם מצד
 טבעו אמר כי אינ' רופאך וכן יודע משה במשנה תורה פרשה ויהי עקב והסיר ה' ממך כל חולי וכל מרוי מצרים העמים אשר ידעת
 לא ישיפסך (דברים ט"ו) אמר כי כשימעת משפטי התורה ושמתם ועשייתם יהיה האדם מנוצל משיס מיני אלו החלים אם
 מהחלים שהם מצד טבעו שלאדם וזהו וחסור השם ממך כל חולי ואם מהחלים שהם בשמימ' משיס והיו וכל מרוי מצרים הרעים
 לא ישיפסך כן וכל זה להורות ששומר התורה הוא מנוצל מן הפגעים והמקרים הנטבעים או בלתי טבעים לפי שהוא למעלה מן
 הדברים הטבעיים כמו שהעיד על זה הנסיון במרה כמו שפירשנו וכי שנסתו שכ אל חק ומשפט כי אי אפשר שישו אל העם שנסו
 את החלים שהם מצד טבעו שלאדם וזהו חסור השם ממך כל חולי ואם מהחלים שהם בשמימ' משיס והיו וכל מרוי מצרים הרעים
 להם גם אי אפשר שישו אל השם שנסה את העם ביאין כנסיון הזה תועלת נמשך כמו כשאר מיני הנסיון שפירשנו בזה המאמר ולזה
 אמרנו כי שנסתו שכ אל חק לומר כי הראה להם כנסיון איך שומר התורה לא היה משועבד לדברים הטבעיים וזו היתה כונת השם
 בהורדת המן שהיה מיד אחר מרה כמו שפירש להם משה במשנה תורה כי אמר ויעקב וירעקב ויאכילך את המן וגו' למען הודיעך
 כי לא על הלחם לבדו יתיה האדם כי על כל מוצאי השם יתיה האדם (דברים ס"ג) שיראה שירידת המן וכל הנסים שנעשו בו היו
 להראות את ישראל ולהודיעם כי שומר התורה הוא למעלה מן הדברים הטבעיים ושהאל ית' יכול להחיות את האדם - וז"ל וזולת
 שם ואשר ישתהאר בכל הארצות והמופתים שנעשו במדבר שהי' משינה הטבע לענין רצונו ומשינה עליהם ככל ענייניהם כר
 לחם ויבשר וצמח והנפש והנפשו הוא הדבר העקרי הנמשך מן ההשגחה כמו שהיה מקובל בידם מן הדעות הקדומות המאדים
 ומנה על יד אברהם יצחק ויעקב שיש לנפש השארות שהוא אמתגסור - ויעור ירושת הארץ וההברים הנשמים לכלל האומה על יד
 האבות היה כדי שיוכלו האנשים להשיג הצלחה הנפשית בהיות האומה בשלוח וכהשקט - כי בחיותם גולים בארץ לא להם אי אפשר
 לעבוד הש"י כראוי כדי שתושג הצלחה הנפשית וזו טענה מספקת לפי דברי הרמ"ב ס"ז ל' שאמר כי עיקר הגמול בעולם הבא הוא לנפש
 בלבד ואולם לפי דעת הרמ"ב ז"ל שאמר כי הגמול הוא לנפש והנפש ביד - צריכין אנו לומר כי אחר שפירשנו כי בניסן אמרנו
 מות תמותה הוא עונש לנפש ולגוף בחד מיתורא דקרא שמשם יתבאר שהשכר יהיה לגוף ולנפש בחד כמו שהעונש הוא לגוף ולנפש
 בחד ואחר החיים המתים - וזה מה שרצונו לבאר בזה הדורש והאל יעילנו משיגיה :

פרק שנים וארבעים

האמונה בכיאת המשיח מרובין על כל בעל תורת משה להאמינה כמו שיבארנו בפרק כ"ג
 מהמאמר הראשון וזה כי לפי שבא בתורה מפורש החיוב להאמין בדברי הנביא שנאמר אליו
 השמעו (דברים י"ח ט"ו) והנביאים נבאו בכיאת המשיח הוא מבואר שכל מי שאינו מאמין בכיאת המשיח הוא כופר בדברי הנביאים
 ועונר על מצות עשה אבל מ"מ אין האמנת כיאת המשיח עקר שהכחל התורה כבללה אם לא יאמינהו האדם כי האמנת השכר
 מחוייב על כל בעל תורה אלהי והכופר בו כופר בעקר - ואולם מי שיאמין שהשכר הוא לנשמות בלבד ובעולם הבא או הואי אשמי
 ולהיתחית המתים אף אם לא יאמין בשכר העולם הזה איננו כופר בעקר אחר שהוא מאמין עקר השכר והעונש בכלל אע"פ שיתחילק
 באחד ממני השכר - תדע שהרייש מרז"ל אמרו (קמ"ט פ"א ח"ג ל"ט ג' וזולין דף ק"מ ע"א) שכר מצות באי עלמא ליכא ויאמינו
 שעיקר השכר הוא בעולם הבא אמרו למען יטבלך לעולם שכר טוב ולמען יארכיו ימין לעולם שבורו ארוך וע"כ נאמר שאין
 האמת כיאת המשיח עקר שהמכחישיביתו יקרא כופר בעקר אבל היא אמונה אמת' יחוייב כל בעל תורת משה להאמינה ואולם
 לזכור הנבואות הפרטיות המיוחדות על ביאתו אין זו כונת המאמר ואין הספור בהם לפי שהמפרשים עם שהם מודים בכיאתו הנזכר
 הם חולקים כנבואות המורות עליו שהרייש כוחכמי הגמרא מי שהכין שכל הנבואות הנבוא' בדברי הנביאים על המשיח כלם נתקיימו
 בשועבד עד שאמרו קצתם שכבר נתקיימו כלם בימי חזקיהו ומלך יהודה - אמר ר' הילל (פנארו דף ק"מ ע"א) אלא להו משיח לישיראל
 שכבר אכלוהו בימי חזקיהו מלך יהודה ורב אשי שהשיב על הדברים הללו לא השיב אלא מדברי זכריה שאמר הנה מלך יבא רך
 (זכריה ט"ו) ויהיה כבית שני אבל מדברי ישעיהו לא השיב עליו נראה כי רב אשי עצמו סובר שאין מדברי ישעיהו הישנה מכרהר
 על זה וכן רבותינו ז"ל מסכימים שהנבואות נאמרו על חזקיהו אלא שלא נתקיימו בו ואמרו בקש ה' להעשות חזקיהו משיח וכן
 מה שאמר הכתוב ביהושעאל (ז' ז"כ) ועשיתי אותם לגוי אחר בארץ כריי ישראל ומלך א' יהיה לכלם למלך פחדו שזה נאמר על בית שני
 וראה לדבר מה שאמרו בפרק חלק (פנארו דף ק"ח ע"ב) עשרה השבטים אינן עתידין לחזור וכן' והזכרי רבי עקיבא ואם היה
 נבואת יחזקאל עתידה איך יאמר ר' עקיבא שאין עשרת השבטים עתידין לחזור לימות המשיח הרי דברי יחזקאל הם כהן אצל
 נראה כי ר' עזריה מפרש אותן מן בית שני כי אע"פ שנאמר שכל אדם היה לכלם למלך אפשי שנ' זה עזרובכל פחת יהודה
 או על נחמיה אם היה זולת זרובבל או על הנשיא או על המלך המולך מבני חשמונאי וכן פירשו ואמרו קצת המפרשים שכל
 נבואותיו של ישעיהו נתקיימו בבית שני שצוח כורש לבנות הביתאמר ונפתח מן בית מלכא התייב (עזרא כ"ד) ועליו ועד מלכיה פרס
 נאמר והיו המלכים וגו' וכל אותה פרשה ולפי שכתחלה בית שני היו עניים ואחר כך בימי החשמונאים נתעשרו עושר גדול נתקיים
 בהם היתה הנחשת אביא והכנו (ישעיה ס"ו) כי כתחלה בית שני היו עניים עד שעשו מנורות של עץ ופחוס ככסף ועשו שאר כלים
 של נחשת וכשהעשירו עשאו של והכמו שאמרו בקרושין על נציא המלך שהיה אוכל עם הפרושים על שולחנות של זהב ובגין
 הודוס שהיה בנין בית שני ויהר מפואר משל שלמה נתקיים ושמתו כדבר שמשותף וגי' (עזרא כ"ד) ואמרים ג"כ כי בכיאת שני
 נתקיים והנביא את כל אחיהם מכל הגוים מנחה להשטונו' (ישעיה ס"ו) וכן יבאכר בשר להשתחות לפני (ישעיה ס"ו) וזוהי מדי חדש שיהיו בני
 יבאאוהו אנשי מקובים ככסף והבנו' (עזרא ח' ד') וכן יבאכר בשר להשתחות לפני (ישעיה ס"ו) וזוהי מדי חדש שיהיו בני
 על כל אומת ישראל בלבד כמו שנזכר במאמר השני (ח) בפרק עשרים כשהוקל כל - וכן והיה מדי חדש שיהיו בני
 נאמר על זמן ב' בתשם היה זה וכן (כ) ויצאו וראונו' יעד חיים נצחיים להולעים - אבל הכונה לומר שהפושעים שיהיו בני
 ההוא יהיו לעונקים לשבנתה ולכל רואיהם עד שילמדו מיסר כל אנשי הדרור כראותם עונש הרשעים הם ויבאו מדי חדש בחדשו
 ומדי שנת בשנת להשתחות לפני יתברך וכן נסין כתב הר"ח חיים גאל"י פפה באגרת קראה אגרת הנאולה כי כל נבואותיו היו על
 בית שני בלבד ומה שנאמר ולקדישי עליונין ובלא יוסכר להשניה זמנין ורה ויתיהבון בידיה עד עת ועידתיין ופלג עדן (דניאל ז' כ"א)
 הכל

הקשגוור
 הנעשות בכונה
 גמור היה ונגזרה
 אותה גזירה שנים
 בתרא (דף כ"ג פ"א)
 עלך ותטאך כצדקה
 לבטל הגזרה ושהשכר
 רבי אמי רוצה לקבל
 שבטלוד' מיתות בית
 דורסהו מי שנחתיב
 ואף על פי שלא יגזור
 מושועבד ונכנע לצדקים
 במרה כשהשליך משה
 הרפוני שהוא עץ מר
 ואמר הכתובים שם לו
 אל החק והמשפט רוצה
 נסה רוצה לומר כי שם
 השם עד שהמים המרים
 למצותיו ושמת כל חקיך
 הדברים הישרים והנרצים
 מצרים אלא על צד המקרה
 החלים הטבעיים והם הבאים
 והמין האחר החלים הבאים
 על האדם מצד טבעו
 כחלי' מצרים ועל אלו אמר
 טבעו אמר כי אינ' רופאך
 לא ישיפסך (דברים ט"ו)
 מהחלים שהם מצד טבעו
 לא ישיפסך כן וכל זה להורות
 הדברים הטבעיים כמו שהעיד
 את החלים שהם מצד טבעו
 להם גם אי אפשר שישו אל
 אמרנו כי שנסתו שכ אל חק
 בהורדת המן שהיה מיד
 כי לא על הלחם לבדו יתיה
 להראות את ישראל ולהודיעם
 שם ואשר ישתהאר בכל
 לחם ויבשר וצמח והנפש
 ומנה על יד אברהם יצחק
 האבות היה כדי שיוכלו
 לעבוד הש"י כראוי כדי
 בלבד ואולם לפי דעת
 מות תמותה הוא עונש
 בחד ואחר החיים המתים
 האמונה בכיאת המשיח
 מהמאמר הראשון וזה
 השמעו (דברים י"ח ט"ו)
 ועונר על מצות עשה
 מחוייב על כל בעל תורה
 ולהיתחית המתים אף
 באחד ממני השכר - תדע
 שאמר כי הגמול הוא לנפש
 מות תמותה הוא עונש
 בחד ואחר החיים המתים
 האמונה בכיאת המשיח
 מהמאמר הראשון וזה
 השמעו (דברים י"ח ט"ו)
 ועונר על מצות עשה
 מחוייב על כל בעל תורה
 ולהיתחית המתים אף
 באחד ממני השכר - תדע
 שאמר כי הגמול הוא לנפש
 מות תמותה הוא עונש
 בחד ואחר החיים המתים
 האמונה בכיאת המשיח
 מהמאמר הראשון וזה

(ג) אנוני' כ' . על פני שני ;
(ד) ולפי דבריו . על פני ר'
חיים הנזכר . (ה) ובפלי' .
כלומר שיה' וחסן פלי' היות ספק
רנלי' : (ו) ומפני לפי
מעבר . לפי פני הנזכרים :
(ז) כי אין בעולם אומת כלל
כו' . מנקודת נש' כללית :
ללכ

הכל נאמר על אנוני' וכן ונקבלו מלכות קדישי עליוני' (101) (ג) אחר ג' כי נאמר
על השמונים ומה שאמר הכתוב והסתנו מלכותו עד עלמא ועד עלמא (102) אחר כי
עולם הוא ויבא אחר והכל על הזמן הקצר ומונבל שמשלו בו החשמונים וכן ועתיק וימין יתיב
(103) (א) פירש אותו על מתת' כהגדול שהיה ראש לשמונים ויהי וכן באר ומלכו כל בנין
אחריו והביא ראיה לזה הפירוש מר"ל (מדרש שוחר טוב) שאמר כי יום נקם בדבי וישנת נאולי
באת (ישעיה כ"ג ג') לבא לפומה לאגלי פומה למאן גלי שירא מדבריהם שאפילו המלאכים
אינם יודעים קץ הגאולה כי לאגלהו השי' להם ובדברי המלאך אל דניאל יראה שהיה המלאך
יודע הקץ אלא שרניאל לא היה מכין אותו (ד) ולפי דבריו צריכים אנו לומר כיהד' היות
שראה אינן הד' היות שכתבו כל המפרשי אבל הראשונה רמו למלכות ככל והשני למלכות
מדי והשלישית למלכות פרס ומדי והרביעית למלכות היונים שכל אלו היו בזמן בית שני וע"כ

נאמר כיה השניה וקשט הד' הקימה והלה עליון בפומיה בין שניה (דניאל' ג') לפי שדרוש המדי שכבש ככל והחריבה לא משל
אלא על מדי ובכל ומלכות אשור שהיה תחת יד נבוכדנצר שכבש ניהו ומלך על אשור אבל לא משל דרוש על פרס ועל כל המדינות
המשועבדים לפרס וכשם מלך כורש הפרסי התנו שהיה מלך פרס וירש מדרוש מלכות מדי התחילה משל החיה הג' שהיה משלה
בוללה הכל כמו שאמר כל ממלכות הארץ נתן לי אלהי השמים (ישעיה' ס"ג') ועל החיה הג' נאמר ולה גיץ ארבעי עות על גביה
וצרכיה ראשון לחיותא (דניאל' י') רמו למלכים המולכים על פרס ומדי בחד' שהיו ארבעה כמו שאמר הכתוב (104) עו"ג
מלכים עומדים לפרס והרביעי עשיר עושר גדול מכל ובהקדמו ובשדרו יעיר הכל את מלכות יון ואחר והתחילה מלכות יון שהיא
החיה ה' ויורה על זה הפירוש לשון הכתוב שאמר (105) איון צבית ליצבאל על חיותא רביעתא הוה שניא מן כלל הודת הלה
גויא ומפני זה על משלה היונים שהתחילה מאלכסנדרוס מוקדון שנאמר עליו (106) והעציר השעיר מלך יון והקדן
הגדולה אשר בין עינו הוא המלך הראשון וכל מה שכתב אחר כך הוא פירוש ממשלה החיה הרביעית בזמן בית שני עד אנוני' . ואלה

המפרשים יאמרו כי עיקר האמונה במשיח הוא על פי הקבלה ושאינן בתורה ולא בדברי הנביאים נבואה תורה בהכרח על ביאת המשיח
כי כלם יתפרשו לפי מקומם על ענין שנזכר כי לא יסור שבט מיהודה (כראית מ"ט') אשר שיתפרש כי לא תסור מיהודה גדולת
השבט והמעלה כי יהודה יעלה בתחלה כמלחמות עד שיהרש שילה כי בא שירה כמו ובא השמשוטה (ויקרא כ"ז') וזה לפי שאחר
חרבן שילה שנמשח שאל למלך פרס הממשלה ההיא מיהודה שלא היה עולה בתחלה למלחמה ולזה אמר עד כי בא או יהיה פירוש
כי בא שילה עד שיבא בנו וירמו אל דוד כמו (107) ובשליחה (דברים כ"ג') והיה פירושו לא יסור שבט מיהודה לא יקרב כמו
סורה אדוני סורה אליו ואמר כי לא הקרב הממשלה להיות מיהודה שבט והמוחקק עד שיבא דוד ואילו ותקבעו לה שבטים ולו יקחה
עמים כמו (דברים ל"ה') עמים הר' יקראו שחרגם אונקלוס שבט אד' ישראל ואשר שיתפרש פירוש אחר (108) מפני שמה שעבר כמו
שפרש הר"ב ע"ל וכן יאמר כי גילי מאד בת ציון הרעי בת ירושלים הנח מלך יבא לך עדיק ונושע הוא עני ורוכב על חמור (זכריה'
ט') נאמר על זרובבל שנאמר עליו אקחך זרובבל בן שושן יהודה גומר (מלטי' ג') הכל נאמר על עזרא שזקק כל המשפחות
הרבה הנאמרות בזכריה הענין מוכיח שנאמרו עליו וכן מה שאמר מלאכי יושב מצרף ומטהר כסף וטהר את בני לוי וזקק אותם
באהב וכפס ותיו לה' מגושי מנחה בצדקה וערבה לה' מנחת יהודה וגומר (מלטי' ג') הכל נאמר על עזרא שזקק כל המשפחות
וטהר את הכהנים והכריל אותם ואת ישראל מנחות הנכר וכן יפרשו כל הנבואות על זה הדרך על העבר ויאמרו כי עיקר האמונה

בביאת המשיח הוא ע"פ הקבלה כי אונקלוס הגר שהיה מוקבל משמעה ואבטליון שהיו בזמן בית שני פי' לא יסור שבט מיהודה על
המשיח לפי שקבלו מן משמעה ואבטליון וכן הקבלה נמשכת כידנו עד היום וא' להמשיח הקבלה לפי שאם היה אפשר להבחי'
הקבלה אף בקרי האמונה ונבל להבחי' ולפרש הפסוקים על דרך אחרת אלא שאינו קרן כל זה הוא הקבלה וכמו שאינו יכול להכחי'
עקרי האמונה ולפרש הפסוקים על דרך אחרת כן אינו יכול להכחי' הפסוקים שלא נתקיימו כלם ולא קצתם וזה כמו ש' (כזכר כ"ד') והתקבלה
לידה בזה הכרח לפי שיש לאומר שיש לאומר שיאמר כי אף אם בזמן אונקלוס עדין לא בא אפשר היה שבא אחר כך על הדרך שאמר
רז' לזכו עם ענני שמיא לא זכו עני ורוכב על חמור (מסכתין דף ל"ח ע"ב) ולפי זה אפשר לבעל דין לחלוק ולומר שבא אחר זמן
אונקלוס ובסבת העניות לא נתקיימו כל הטובות המיועדות לזכר אלא שחבנו הרואים שאינו משיח אלא שהאמת הוא שיש בזה

ובדבריה הנביאים מתונים מוכיחים בהכרח על צמיחת ישראל ומעלתם שלא נתקיימו כלם ולא קצתם וזה כמו ש' (כזכר כ"ד') וזה
דרך כיכב מיעקבוקם שבט מישאל ומוחץ פאמי מואב וקרר כל בני שת וארז' ומוחץ פאמי מואב זה דוד וקרר כל בני שת זה
מלך המשיח וזה אמת בהכרח כי לא משל דוד בכל בני שת וגם לא נמצא בכל ישראל מלך לעולם שימשול בכל העולם כהיה בני
שת וכן שישעיה נאמר כי מן נח אטלי אשר נשבעתי מעבר מיני עור על הארץ ונו' (ישעיה' ד') והרי אנהנו נבלות היום אם כן
עדין לא נתקיימה בהכרח . ועוד בישעיה נאמר כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים ונו' (109)
כ"ג) וזה היעור מורה בהכרח על קיום האומה בכללה ככל זמן ושהעלה כסוף למעלה גדולה וזה כי יש אומות כמו פלשתי' וכו'
עמו ועל קול וזולתם שאף אם נשאר זרעם בעולם לא נשאר שם האומה ההיא (110) כי אין בעולם אומת פלשתי' ולא עמלק
עמו וכו' ואם ויש אומות אחרות בהן נשאר שמהם ולא נשאר זרעם כמו מצרים שנחרבה כמה פעמים כמו שהנבא עליה וזקאק
וכשתורה ונתישבה נקראו כל האומות לגור שם מצרים ואע"פ שאינם מורע מצרים כי נשאר השם ולא הורע ולא נמצא אומה שהיה
השם והזרע קיים אלא אומת ישראל שעליהם נאמר כי יעמוד זרעם ושומם (111) והלה זה קיום השמים החדשים והארץ החדשה

כדי שלא נאמר כי מדרך כל הוה שיהיה נפסד וכמו שאמר האומות מצד שהיו הוות נפסדו כן אומת ישראל אחר שנתהו בהכרח
הוא שיפסדו לכן אמר שאין מהכרח שכל הוה שיהיה נפסד שהיו השמים והארץ החדשים הם רוצה לומר הוים לפידעת כעלי
התורה ומאמיני החדוש ואף על פי כן הם עומדים לפני השם והדרך המיד כלומר שהנצחיים כמאמר דוד (תלים קמ"ו) ויעמידם
לעד לעולם הקתנו ולא יעבור וכן רוע ישראל ושמש יהיו קיימים המיד ולא יפסדו וכן אמר ירמיה כה אמר ה' נותן שמש לאור
יומם תקות ירח וכביים לאור לילה וגומר אם ימושן התקים האלה מלפני נאם ה' גם רוע ישראל ישבתו מהיות גו לפני כל היום
(ירמיה ג' ל"ה) וזה יעור מורה על קיום ישראל ועלותם למעלה גדולה שאם היה מיער שיתקיימו נגלות לעולם ההיה לפי זה
קלה ולא ברכת וכן נבואת בני אשר ביחזקאל אף על פי שנתקיים קצתם בבית שני כמו שיראה מכיר רז' בססכת מנחות
בפרק התכלת (דף ס"ה ע"ב) אמרו כה אמר ה' אלהי ברעשון באחד לחדש תקח בן בקר תמים ותטאת את המקדש הטאת עולה
(ויחזקאל מ"ה') אמר רבי יוחנן פרישה ואליתו עתיד לפרשה כלומר שהיא עתיד לבאר כי אשיאמר מילואים הקריבו בימי עזרא
כדרך שהקריבו בימי משה כלומר וכימי עזרא נתקיימה נבואה זו וכן משמע גם כן בססכת מכות שבני בית שני בנו הכיור כל מר

שהיה בידם כפי דבריה וזקאק אבל מכל מקום זהו רב מבורך שיש דברים הרבה ביחזקאל שלא נתקיימו בימי עזרא כלל
ולא בבית שני כמו חלוקה הארץ לשבטים שלא נתקיימה בבית שני כי כלם היו מעורבים ולא היתה תחלה מיוחדת לכך
שכס ולא לנשיא על הדרך שאמר יחזקאל וכן נבואת גוג לא מינינו שנתקיימה כשום זמן כלל כי לפי מה שנאמר בספר יוסף בן גוריון
הכחן ממלכות אנוני' מלך יון על ירושלים ונצחום החשמונים אותו אין זה מסכים על נבואת גוג וזמנו כלל לומר מה שנמצא
בספר דברי הימים לפסד מביאת חנוטי שהם מכני גוג לפסד שכבשו אורמא וכל אט' לויא מיד הוים לא פשטה או כמשלת
הנושם בארץ ולא כבשוה וגם לא היו ישראל יושבים על אדמתם שם שכבשו נבואת גוג וכן מה שזכר ירמיה בספר קנות תס עונך בת
ציון (איכה ל"ב) אי אשר שיתפרש אלא על הגלות הזה האחרון שהוה גלות בית שני כי אחר גלות בבל בבית ראשון כבר רמזת
להגלותו על יד יסוס ושם נאמר פקד עונך בת אדום (112) שוה ויורה בהכרח על גלות ארם שהגליתו וכו' נבואת גוג האחרון ואף
על פי שכתבם מורע יון אשר שהם החיה הרביעית לפי שהם מלכי בעולם אחר גלות מלכות היונים וקראה המכות בת אדום מצד
שקבלו האמונה על יד כומר ארמי כי הארמי' קבלו אמונה אחר בתחלה וכל האומות יקראו על שם האומה שנתערבו בה כמו
לדת המגויים לדת ישראל יקראו ישראלים או יהודים אף על פי שהם משאר האומות וכן בני ארם יקראו ארמיים וכל האומות שנהפכו
לדת ישראל על שם המחזיקים באמונה תחלה שהיו מורע ישמעאל ואמר הכתוב כי אחר הגלות הזה האחרון אשר לא יוסף השם
יתברך עוד להגלות את בת ציון יפקדו על אדום וכי שלא יבן זה לא אומת אדום הקדומה כי אומת אדום שנתערבו בה כדבר
אדום יושב בארץ ענין כי הושבת כהר היתה עתידה ליכנס קודם גלות בית שני כמו שמלכות יון הקדומה כולה מן העולם נשארה
הממשלה לכתים שהם מורע יון והם הנקראים היום אומת ארם וכן ממשלה החיה הרביעית לא יתפרשו כל וינייה הנוצר כספר
דניאל כשום צד לא על מה שעבר על ישראל ולא על פושעי ישראל בענין שיסכימו כל פרט' ונבואות ערבה כאלו שיא'
שיתפרשו על מה שנזכר ופרט נבואות מלאכי הוים הנביאים שאמר הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יוסף' וגומר

(מלטי' ג' כ') שוה לא נתקיים מעולם :

הדברים

פרק מג (א) ללכס סחול הסכל

כמו שכתב ר"מ פ"א ס"ה

פרק מד (א) חס מנד סחול עו

שחור לו דבר זה :

(ב) וסי - כלומר ונתקיים כבולתו

ח"כ וזו ר"מ פ"א ס"ה כבולתו

ענין גולת סחול כמו שכתב ר"מ

וע"כ

פרק שלשה וארבעים

הרברים יש להשני מציאות מתחלים האחד

המציאות אשר בכה והשני המציאות אשר בפעל

והשני המציאות אשר בפעל הוא על שני פנים

האחד היא ההשגחה החושית כראיית העין

והשני היא המציאות המהירה כדוכיית הירידה

ומהירה באורן ודוכיית - ובעבור זה יפול הטעות כמו שנים הרבה שהראיה יראה הישר

מעוות והמשובע עגול וההפך כמו שכתב ר"מ פ"א ס"ה המכתיב בספר המכתיב לאקלודס וכן השמע ישמע הדבר

בחלוף מה שהוא וחסרונות רבים מלבד אלה - והשני השגת המציאות המושכל והיא ההשגת

שישגי השכל מהדבר הנראה כי יפשיט המקרים ממנו וישיג עצמות הדבר שהוא המציאות

הנמצא בפועל לדברים הנמצאים ולזה יחס הכתוב ראיית השם יתברך הדברים לראיית השכל

אמר השם יתברך לשמואל כשהלך למשוח את דוד וראה את אליאב ואמר אך נגד ה' משיחו (שמואל א' י"ז) ואז אמר לו הש"י חביב

אל מראהו ואל גובה קומתו וגו' כי לא אשר יראה האדם כי האדם יראה לעיני סוף ראה ללכס כי בעבור שחשב שמואל שאליאב ראוי

למלוכה בעיניו היותו יפה מראה וגובה קומתו אמר לו השם יתברך אל תחט אל מראהו רצה לומר האדם והלכות שהם מושגים

האיכות ואל גובה קומתו ר"ל הכמות כי האדם יראה לעיניו כלומר כי האדם ישיג הדברים מצד המקרי' שהיא השגת מוחסן לעיניו

שאניס משיגים מן הדבר רק המקרים וה' יראה ללכס רוצה לומר ישיג הדברים השגה המיוחסת (ס) ללכס שהוא השכל שהוא

משיג אמתה עצמות הדברים שהוא המציאות האמתית אשר לדברים - והשגת המציאות אשר בכח חלק גם כן לשנים - האחד

השגת המציאות הדבר כסבתו והוא השגת אמתות כאשר הסבות היו נמצאות יחידים המצא הדבר בהכרח - והשני השגת מציאות

הדבר ביריעתו יתברך כי היא ההשגה היותר נכבדת מכלן לפי שיריעת הש"י הדבר הוא סבת מציאות הדבר הנמור כי הוא סבת כל

הסבות ושאר הסבות אפשר שיכבו ברצון הש"י ואל השגת השגתו מצד ידעת הש"י ואי אפשר שתמנע כלל ולזה היתה ידעת הנביא

יותר ואשר אמתה ככל מה שזולתה להיות מושפעת מהש"י יודיעה וזולתו מושפעת מסבה אחרת וזולתו הש"י שאפשר לה שתכבו ולזה

אמר ישעיה משהיה מתנבא על כל נראה רוב עתה יעמדו ויושיעו הוברים שמים הוברים בככבים מושעים לחדשים מושגים

יבואו עליך (ישעיה ס"ה י"ג) ואמר ר"ל מאשר ולא כל אשר וזה כי הוברים בככבים אי אפשר להם לדעת הדברים על אמתהם כי שני

סבות - ראייתו כי מושפעת מידעת סבות הדברים המסודרים מצד הכוכבים הן צריכים זמן מיוחד לידעת זר

והנביא שני צדק עם מיוחד לזה כי כל השעות שוות אליו יתברך וכבר באר הנביא הליאות הזה נאמר על הקוסמים והחזנים בככבים

ובנביאי השקר לכן לילך לכם מחר והשכח לכם מקסו ובה' השמש על הנביאים ויקר עליהם רעיון ובשווה החזנים והחזן

הקוסמים ועטו ער שפת כלם בן און מענה אלהים ואולסאני מלאתי כחאת רוח ה' וגו' (ישעיה י"ז) אמר כי הקוסמים והחזנים

בככבים צריכים שמש או ככבים לקחת הנבחה לבוין השעה לידע רצומה להגיד העתידות ולזה אמר כי בא השמש על הנביאים

ויקור עליהם היום רצו המרר הלילה כי הלילה נקראת עם כמו כיום הסבות כל כבור (במדבר ג' י"ג) ואז לא יוכלו לקחת הצומח בזולת

שמש ובזולת הככבים כשיקור עליהם הלילה ויהיה יום המעונן ולזה יבשו החזנים ויחסרו הקוסמים כי אין מענה אלהים להשיב

על שאלתם - ואולם הנביא היותו מלא מרוח השם יתברך שאין לו יחס עם זמן ודוע שיכול להתנבא בכל עת שידעה כי אינו

צריך לקחת הנבחה השמש והככבים כי ידעתו הדברים מושפעת ממה יורה עליהם וזרועו וזרועו שאמר ואולם אנכי מלאתי כח את רוח ה'

כלומר אתר שאני מתנבא מכח רוח הש"י איני צריך שעה ידועה כי בכל עת אוכל להתנבא כי אין לי שום מעכבני הגל תלוי ברצון

הש"י כלבד ולא בזולתו - והסבה השנית המונעת ידעת הדברים על אמתהם היא כי לא תפקיד ידעתה לדעת כל הסבות באמתות

בדברים העתידים ולזה אי אפשר להם לשפוט משפט אמת כי אף בדברים שעברו שכבר נשלמו כל סבותיהם ויצאו אל המציאות

על הכל לשפוט בהם מושפט אמת וזה שאמרה דבורה על אסירא כשהיית' מצטער' על איתור כנה כמלחמה והיית' מלקחית

לדעת מדוע בושש רכבו לכא והיתה רוצה לדעת זה מצד הקסם או משפט הכוכבים או כנורל החול והיושם כל הסבות כנר נשלמות

שכבר נעשית המלחמה והיתה רואת כי סירא כנה מוכה כראש על יד אשה והיו ראות החכמות דם כמתה סירא ויכל המלחמה

נעשית האכזרית שפויים ונפרט סירא על ידי שתי נשים שהם דבורה ויעל ועם כל זה לא ידעו לשפוט כזה מושפט אמת אלא

הפכו משפט כפי רצונם וזהו שאמרה דבורה חכמת שרותה תענה אף היא השיב אמרו לה הלא ימצאו יחזקו שלל רחם

רחמתם לראש גבר שלל צבעים לסירא שלל צבעים רקמה צבעים מתים לצוארי שלל (זופתים ה' ל"ט) כי לא יוכלו לשער איך

יזהו נצחון המלחמה על ידי נשים ועל כן שפט כי האיתור היה כי ימצאו יחלקו שלל וחלשית הנכורים על ידי שתי נשים ויהי כי

ימצאו רחם חסלת אש כנר ואלו האנשים לרוב הנבילות והדם שהיו ראות את סירא מוכה כראש על ידי אשה ואלו היתה

אלא שלל צבעים ורקמה ובעבור שהיו ראות את הדם על ידי שתי נשים העמיקו לומר צבע רקמתם לצוארי שלל וכל זה ממה

שיראה על חליטה שכל האצטגנינים לשפוט דבר על בווי אף בדברים שעברו שכבר נשלמו סבותיהם וכל שכן בדברים שעתידיים

שלא יפיקו לדעת כל הסבות באמתות וזה כי אף אם ידעו כל הסבות הנגזרות מצד הכוכבים לא יכלו לדעת הנגזר בידיעת השם

שהוא למעלה מהם והסבות והוא מכיל כל הסבות לעשות כל רצונו כמו שגמרא עליו העצ המטר כרצה והזרוע המטר הנגזר

ברצון השם עם היות חורב גדול בעת התיאור העלה עבקטנה ככף איש בחפלנו והיו כל הסבות הטבעיות או בהפך זה ממה שיורה

כי ידעת הנביא הדברים היא ידיעה אמתית ואי אפשר לה שתכבו בשום פנים להיותה מושפעת מהש"י שהוא סבות כל הסבות וכזו

לבטל שאר הסבות או לקיימן כפי רצונו וכפי מה שתגזר חכמתו :

פרק ארבעה וארבעים

הידיעה המעגת אלינו היום מדברי הנביאים היא אמתית בלי ספק ואי אפשר לה שתכבו

וזה כי הכוב יפול בדבר הנאמר אל האדם ע' אמצעיו הנודע מפי הכתב משלש

צדדיו (ב) אם מצד האומר שלא יזהו איש אמת או שלא ידע הדבר על כוריו ואם מצד האמצעי שנ' אליו הדברים לא יבין הדברים

כראוי או שיוסף ברם דברים כמצמו שלא נאמרו לו או מצד שהשליח או המביא הכתב מן האמצעי יכזב ודבריו יכזבו אם הנמצאים

בידיו הייסא אפשר שיפול בהם הכוב בשום צד מאלו הצדדיו כי מצד האומר שהוא הש"י הנה הוא אמת גמור לפי שהוא

סבת כל הסבות ואי אפשר שתהיה שם סבה נעלמת ממנו ולזה אי אפשר שיפול בהם הכוב מצדו בשום פנים ואם מצד מי שנאמר

אליו ג' והוא האמצעי או אפשר שיפול בהם הכוב כי אם לא היה הנביא איש אמת לא הויה השם יתברך מושפע אליו שפע

נבואי כמו אמר שלמה תועבת ה' שפתי שקר ועושי אמונה רצונו (משלי כ"ב) וכל דבר יקר בדבורה יברר כוההפך ולזה

הוא מבואר שאם לא היה הנביא איש אמת לא היה השם יתברך מושפע עליו שפע נבואי ולא היתה רוח השם חלה עליו

ואם האמר שטעה בהשגתו כחנניה בן עזר כבר היה זה אפשר לאומרו אם לא נתגסו דברי הנביא אבל אם נתגסו דברי הנביא

שהוא האמצעי פעמים הרבה אי אפשר שיטעה - ומצד הישרה או מי שהביא הכתב ג' שחיא הקבלה הנמשכת בידיו

היוס אי אפשר שיפול הכוב בדברי הנביא וזה כי הקבלה הנמשכת מן האב לבן אי אפשר שהכוב בשום פנים כי לא יבחר

שום אדם להנחיל את בנו שקר והאב הראשון שקבל מן הנביא אם לא שידע שהיה דרנביא איש אמת לא היה מנתיר דבריו

לבנו וכן בנו עד לבנו ולזה אחר היות השרוש אמת אי אפשר שיפול בו הכוב בשום פנים ואם מצד הקבלה הנמשכת מאב

לבן נמצא שכשהדבר אמת מצד הנותן ומצד המקבל ומצד המביא הקבלה אי אפשר שיפול בו הספק בשום פנים וזאת היא אות

הברית שכתב השם עמנו על בואה הגואל על ידי שיעה אמר ובה לציון גואל ולשבי פשע כיעקב וגו' ואני זאת בריתי אותם אמר ה'

רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתים בפיך לא ימושו מפך וגו' (ישעיה כ"ט) ואמר כי אות הברית על שיתקיים הייעוד הזה מביאות

הגואל הוא היות הדברים אמת מכל הצדדיו אם מצד המועד שהם דברים נאמרים מפי השם ורוחו השם ורוחו שאי אפשר שיכזב בשום פנים

כמו שאמרנו בפרק הקודם לזה לפי שאין מעכב על ידו כי הוא סבת כל הסבות והוא אמרו רוחי אשר עליך ואם מצד האמצעי שנאמרו

לו הדברים אי אפשר שיכזבו ולא שימצא טעות בדבריו כי כבר נתנמן מאמריו כמה פעמים ומצאו אמת' כי ישעיה נתנבא על ביאת

סנהורים ובה על משלחו (ס) והיה : מתנבא על גלות ירושלים כיד מלך בבל והיה - ועל מפלת בבל והיה - ועל הצלחה

כורש והיה - ועל בני ירושלים ועל יד כורש והיה - אסן הוא שנתנבא על גאולה ישראל והחיה והוא אמרו ודברי אשר שמתים

בפיך כלומר מצד שנתקיימו הדברים ששמתים בפיך כלם והיו לאות ברית על ביאת הגואל כי מהם יודע שאמת איש אמת ואם מצד

הקבלה אי אפשר שיפוי בהם כוכ שכבר הכתיב שהיה המוד הקבלה נמשכת מאב אל בן בלי ספק והספק כמו שאמר לא ימוש מפך

וכפי ורעך וגו' וזה אות גדול על היות הברית קיים על ביאת הגואל המיועד על ידי הנביאים :

Vertical text in the right margin, likely commentary or a list of words.

שפאר וזלך : כחומר מ' ד
 כחומר ל' ו' - עין מזה לעיל כמ'
 ח' ספ' ט' : (ד) זה סוף גולל חל
 ח' ו' - כלומר מ' סוף סוף כמ'
 ח' ספ' ט' : (ה) זה סוף גולל חל
 ח' ספ' ט' : (ו) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (ז) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (ח) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (ט) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (י) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (יא) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (יב) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (יג) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (יד) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (טו) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (טז) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (יז) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (יח) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (יט) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (כ) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (כא) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (כב) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (כג) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (כד) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (כה) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (כו) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (כז) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (כח) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (כט) עשה חתם
 ח' ספ' ט' : (ל) עשה חתם

אנחנו שמונו בטחוננו בן בעת ההצלה הן בעת הצרה ויתחיל לבאר זה ואמר כי הושעתנו
 מצריו ומשנאונו הבישות כלומר כאשר הושעתנו מצריו והבישות את משנאונו שדחה את
 הצלה הנינו לא נבה לבנו ולא רמנו ענינו אבל באלהים הללו כל היום ושמן לעולם נודה סלה
 כשנחיה מצליח'ים על הדרך שעשינו כבר ולא בעבור זה ישרך להמוננו מלהושיענו להוחרך
 חישש שירום לבנו ונשכח אתה' אלהינו ואחר שהנזכר כי בעת ההצלה שמו בטחוננו כשם
 המיד חזר לומר כי גם בעת הצרה היו בוטחים בו ואמר אף זנחה והכלימו כלומר גם כשנזנחה
 אותנו והכלימו שזוה בעת הצרה שלא היית ויצא כצאחורינו והשיבנו אחר מני צר
 ומשנאונו שסור לנו והתננו כצאן מאכל ובגוים זריתנו והמכור עמך בלא הו' ו' והמשיך כל
 הענין ואמר כל היום כליותינו גרוי ובושת פני כסתי מקול מחרף ומדרף וגו' רוצה לומר כי
 בזולת הצרה העוברות עלינו נכלם ומתבייש כל היום מן המחרפים אותנו ואומרים לי הנה
 כמה מבטחך ובטחונך שאינו עוזר אורחך עם היותו יכולת לעזור וזה כי כשאתם בוטח
 בדבר שאינו מועיל לו הוא מתבייש כמו שהזכיר זה דוד במזמור למצנח על אמת השחר
 (תליס' כ"ח) אמר כמתרעם על זה בשם כל אחד מבני הגוים ואומר אלי' אלו ילמח עונותי
 וביאר כי התרעבות מהעוונות אינה על עוונות מקום כי הוא יתבר' מלא כל הארץ כבודו אבל דבר
 שאנחנו ותרעומתו הוא על שהיה רחוק מלהושיע ואע"פ שאינו קורא אלהי אקרא אותם לא
 הענה אותו ואף בלידה שאינו דומה לי אין עונה אותו ואין קשב ואין זה מצד שנינו שיש בן
 יודע אני כי אתה קדוש ומובדל מהשונים הנשמים ואתה יושב כלומר עומד על תואר אחד קיים המיד מבלי שנינו ועל בן אמר יושבכי
 תואר הישיבה הוא היותר קיים שבהוארי המצב כמו שביאר הרמב"ם ז"ל כשהתקין יושב ואמר עוד ההלכות ישראל כלמ' שירש' מתהילים
 כי המיד שאחה מושיעם בעת צרתם ואם כל ממה עונותי עתה כי לא היה הענין נוהגן במונן האבות כי כך כסחו ואנחנו לא היית
 כשיש פני היריקם אבל בטחו והפלטמו ואליך ועקו ונמלטו וכך בטחו ולא כושו מבטחונם אחרי שהיו בטחונם כך שאחה דבר
 קיים ובלתי משתנה כמאמר דוד אלהיך בטחה אל אבישה (תליס' כ"ג) כי הבטח בדבר שאינו קיים הוא מתבייש מבטחוני כי
 אינו בטוח שהתקוה כמאמר איוב על הבוטים על ברכות המים המכונים שהן יבושות בימור' הקיץ אמר בישו כי בטח בלא
 עזרה ויחסרו (חיכ' ב') כלומר כשמצאו יבישה . וכן הבוטח בשנו' לפי שאינו דבר קיים אחר הכתוב כשעשו וזה ישר' (נפלי
 י"א כ"ח) וכן כאדם אשר הכתוב ארור הנבר אשר יבטח באדם (יזמיה' ה' י"ז) אבל הבוטח בשם שהוא דבר קיים לא יבוש מבטחוני וע"כ
 אמר בטחו ולא יבושו ובעבור זה האני מתרעם על הבושה שאני מתבייש כי רואה אני בעצמי שאנכי תולעת ולא איש חרפת אדם ובגויו
 על עד שכל רואי יולעגו לי והלעג הוא שאומר עלי' (ד) זה שהיא גולל אל ה' וילפתהו ויציילהו אחר שחפץ בו כי מדרך הרשעים
 להעליף על הבוטח בשם כמאמר הכתוב ענת עני תבישו כי' מחסהו (תליס' י"ד) כלומר שאומרים שעצרת העני בעברה ונכרך
 שהוא משיח מחסהו בשם ומה אני מתבייש מאד ועל זה הדרך הוא פירוש אומרנו ובושת פני כסתי מקול מחרף ומדרף וגו'
 (ס' ח' י"ז) שים מחרפים אותי ואומרים אי אלהימו צור חסיו בו יקומו ויעורכם יהי עליכם ספרה זה לפי שהם מושילים חסרון
 באלהי היללה ואמר אחר זה כל זאת באתנו ולא שמתנוך ולא שמתנוך ולא במעשה ולא במחשבת . רא' במחשבה כי דא נמוג
 אחור לבנו . ולא במעשה כי לא נטה אשורנו מני ארצך . ואמר עוד כי דכתנו במקום תנים ותכס עלינו בצלמות כלומר אף אם
 הכבדה עלינו עול הגלות וכסית עלינו בצלמות הצרות שהיה לנו לשבת את שמך אף על פי כן לא עשינו זה ואם שכתנו שם אלהינו
 ונפרוש ספינו לאלז' (ו) עשה אתה בעצמך החקירה הזאת . ואחר שזכר שבת אומת ישראל בהיותם סוכלים הצרות ועול הגלויות
 לאחבת השם יתברך הזכיר התרעמות שהיה מתרעם על השם יתברך דרך תפלה ואמר כי עייך הורגנו כל היום נחשכנו כצאן טכחת
 עורה למה תישן ה' כלומר אף אם נסבול כל אי הצרות לאהבתך כל עוד נפשונו בנו מכל מקום כאשר עליך הורגנו כל היום עד שנחשכנו
 כצאן טכחה ה' תוכל להתאפק על זה ולתקושי עורה למה תישן ה' ולמה פניך חסרתו ממנו ואף אם תשכח ענינו ולהענינו מ"מ
 כאשר יהיה לעצך נפשו ודבקה לארץ בטנו שאנחנו בתכלית הגלות והשפלות קומה עזרתה לנו ופדנו ולא כעבורנו אל-א-מנע
 חסדך כי מדרך החסד להמשיך על הבוטים בשם אמר הכתוב והבוטח בה' חסד יסוכנהו (ס' ל"ג) כלומר אף אם איננו רואי מצד
 עצמי מדרך הבטחון להמשיך חסד הנם על הבוטים בשם :

פרק שבעה וארבעים
 החקוה והתחלתהו דבר הכתי' אל המאמין כי שימשך אליו החסד הנמשך אל הבטחון .
 אמר הנביא טוב ה' לקוין (חיכ' ג' כ"ה) וכן היה דוד כשבח את עצמו ואמר ארץ קויתו כר'
 היום (תליס' כ"ס) . והחקוה היא על ג' פנים . האחד היא הקות החסד והוא שיקוה אל השי' שיושיענו על צד החסד ללבד לא מצד
 שום חיוב כלל . והשנית היא הקות הכבוד והוא שיקוה אליו שיושיענו לפי שהורגל להושיענו ואם לא יושיענו גם עתה יהיה (ח)
 זלול כבודו כי הארון שהורגל להושיע את עבדו ואינו מושיענו בעת צרתו יאמרו הרואים שזה מצד תולדת הארון . והשלישית
 תקוה הבטחה והיא הקות האמת והוא שיקוה שיאמת דבריו מצד שהבטחתי על כך . ותקוה החסד היא היותם משובחת שכלן אלא
 שאינו בטוח כל כך שנתן לו כלבו כל אשר תשאל נפשו כי להיותו מושער בעצמו שאינו במדרגה שיעשה עמו חסד חניש שלא
 ירצה הארון להתאם שאלתו ובעבור זה אינו מקוה כראוי ולזה לא בולו החסד (ב) כי אלו היה מקוה כראוי לא היה החסד נמנעת
 מצד השי' כי המיד הוא רוצה להושיע למקוה כראוי אמר הכתוב רוצה ה' את יראיו וגו' (תליס' ק"מ ח"ב) ולזה הוא כמאמר כי המנע
 הגעת החסד הוא כאשר אין בו התקוה כראוי . ותקוה הכבוד היא יותר בטוחה וזה כמיו שהורגל לעזור לשום אדם ואינו עוזרו הנה ראוי
 לרובי שהרואה לא יחשוב שמה שאינו עוזרו עתה הוא בסבת לאות או חסרון מאדון שיתעורר לעזור על דבר כבוד שמו כמאמר
 המשוור עזרו אלהי ישיענו (ספ' ט"ט) רצה לומר אתה שהיית גויל להושיענו ואמר על דבר כבוד שמו לומר שאינו מקשיך
 העזר מצד שום חיוב שיש לנו עליו ולא בעבור זכות שיש לנו אבל בעבור כבוד שמך שלא יאמרו הגוים שאינך יכול עתה כמורשת
 יכול ע' עכשיו וזה שאמר אחריו למה יאמרו הגוים אתה נא אלהיהם וזה הדרך דרך משה כהנחלתו כמרגלים שאמר וישמעו מצרים
 כי העלית בכחך את העם הזה מקרבנו ואמר אל יושב הארץ היא ששמעו כי אתה ה' בקרב העם הזה והמתה את העם הזה כאיש אחד
 ואמרו הגוים אשרי שמעו את שמו אומר מכלתי יכולתה וגו' (מכד' ג' י"ז) ובעבור זה נאמר לו מלתי כבודך כלומר סלת
 על הדרך שאח' אומר בענין של יתחלל שמי אבל אני אקח את נקבתי מהם בענין שישאר כבודי מונח במקומו וזהו שאמר ואולם
 חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ כי כל האנשים הרואים את כבודי יגו' אם יראה את הארץ וגו' וכל מנצי לא יראהו (ס' ד' כ"ח) .
 ותקוה הבטחה היא היותם בטוחה מכלם והיא שיקוה אליו בעת צרתו יאמרו הרואים שזה מצד תולדת הארון . והשלישית
 איש אמת יהיה לב המקוה כמות שישלים דברו וכן אמר דוד וזכר דבר לעבדך על אשר יתלתי (תליס' ק"מ ח"ב) ובמאורו אין
 לקטן או לעבד היוב על הגויל או על הארון אלא מצד הבטחתו אם הבטחתי על כך ובעבור זה תקוה שהיא נחלת דבר מדברי
 הנביאים שהם אמתים בלי ספק כמו שפירשנו למעלה בזה המאמר (מקמ' ד') אין ספק שראוי שיהיה לב המקוה כמות שתגיע
 ותשלים התקוה על כל פנים כי אף על פני שהדברים המיועדים הם מטבע האפשר מצד עצמם הנחלת היותם מפי השם יתברך הם
 כמחוייבים עד שראוי שיהיה לב המקוה כמות בהם כאילו הם דברים מחוייבים להיות זהו הכי הדברים העמידים הנה הם
 אפשריים אחר שאינם נמצאים בפעל המיד ויש מהם אפשריים על השויו כמו יודת הגשם מחר (ג) כי מציאותו והעדרו שוים
 וכן הגעת הבריאות לחולה מציאותו והעדרו שוים באפשרות ויש דברים שאף על פי שהם עתידים אין מציאותם והעדרם שורה
 אבל הם כמחוייבים כמו עליית השמש מחר שאף על פי שהיא עתיד היא מחוייב שיהיה וכן כל הדברים העתידים שנשלים
 סבותיהם ועל זה הדרך ראוי שהיה תקוה הכמות בשם ומצפה לדבר הנביאים כאדם המקוה הדברים העתידים שמציאותם מחוייב
 וזהו שאמר המשורר קויתו ה' קותה נפשי ולדברו הותלתי נפשי לה' משומרים לבקר שומרים לבקר (ס' ק"ס) ופירושו על זה
 הדרך לפי ששומרי התומות כליה נחלקים למשמרות יש שומר עד קריאה הנברך ויש שומר עד הבקר ושומר עד קריאה הנברך הוא
 מצפה לקריאת הנברך על הספק לפי שהוא אפשרי על השויו כי אפשר שיקוה ולא יהיה אבל השומרים לבקר והם השומרים משמרת
 הבקר הם מצפים לבקר בבטחון גמול שהיה כי הוא דבר מחוייב להיות ולזה תלה הקומו לשם בשומרי התומות המשמרת לבקר
 ואמר שהיה מצפה לשם ולברכו שהבטיח על ידי הנביאים בבטחון גדול יותר ממה שמצפים לבקר שומרי התומות המשמרת לבקר
 שהוא דבר כבוד וזהו לא תלה אותו בחולה לומר שהוא מצפה לשם כנפיות החולה הבריאות לפי שאף על פי שהחולה מצפה
 אותו בכוסף גדול מכל מקום הוא מסופק אם יגיע אל לא לפי שהוא אפשרי על השויו כוידת המטר אבל המצפה לבקר הוא מצפה
 אותו

אחר שזכר שבת אומת ישראל בהיותם סוכלים הצרות ועול הגלויות לאחבת השם יתברך הזכיר התרעמות שהיה מתרעם על השם יתברך דרך תפלה ואמר כי עייך הורגנו כל היום נחשכנו כצאן טכחת עורה למה תישן ה' כלומר אף אם נסבול כל אי הצרות לאהבתך כל עוד נפשונו בנו מכל מקום כאשר עליך הורגנו כל היום עד שנחשכנו כצאן טכחה ה' תוכל להתאפק על זה ולתקושי עורה למה תישן ה' ולמה פניך חסרתו ממנו ואף אם תשכח ענינו ולהענינו מ"מ כאשר יהיה לעצך נפשו ודבקה לארץ בטנו שאנחנו בתכלית הגלות והשפלות קומה עזרתה לנו ופדנו ולא כעבורנו אל-א-מנע חסדך כי מדרך החסד להמשיך על הבוטים בשם אמר הכתוב והבוטח בה' חסד יסוכנהו (ס' ל"ג) כלומר אף אם איננו רואי מצד עצמי מדרך הבטחון להמשיך חסד הנם על הבוטים בשם :

כסא שאמר לו לירד כמו נא אפסר לו שלא ירד : (ד) כלומר לא לתקות שכל כסאיו . אין אלו חסדיו עליו השלום והזקרה עליו ע"מ לקבלתם ולפי זה מודק תפלת הנדיקים :

פרק מ"ח (א) והכשמים כלנו למקור וכו' . פי' אי' הסי' נסבין יבחר וירחלו מה שהוא טוב אליו ויזכרו מהדבר שהוא רע אליו . וכמו שהזכיר רש"י וז"ל כהמסך וע"ד שנתבאר לעיל בפרק כ"ד מזה הענין : (ב) אפילו לומר ענין יחודי הוא לענין וראש כל' לא די שעיני ומרדני הוא לענין וראש אלא

לפי הזכירה ענינו ומרדני הוא ג"כ לענין וכו' כי כל כך הצרות גדולות ותכופות עד שלא תזנו להזכיר אותה וז"ל וכו' ענינו ומרדני לענין וראש : (ג) כי ח"ל שיהיה כח המוטל לחטוא מזה החסד כפולת מע"ב וקין :

פרק מט (א) לאור הכקר . שהוא מחוייב לכל וכמו שנתבאר לעיל בפ' מ"ח (ב) ונדחה כי דומי' חלשון תקופ וכו' . עיין לעיל בפ' מ"ב כ"ג בגמ' ותנא דס' כנסת ככתוב בדרך אחרת לפי דעת הספרים : (ג) כהנה

פרק שמנה וארבעים התקוה והתהלה בכל אחד מאלו הפנים שזכרנו הנה היא אם כללית ואם העלית והכללית הנה היא שראוי

לאדם שיקוה אל השם המיד שישיע את כלל אויבתו ופילו בנעונית חלקם וזאת היא התקוה שעליה אמרו רז"ל (ע"פ ג' ע"ב) שבתהלת דני של אדם אומרין לו צפה לישועת וזו היא ישועת כלל האומה והחלוקת היא שיקוה אל השם שישיע לפניו דרכו ברחמי וברוב חסדיו ויצילהו מן הדבר שהוא רע ויבחר לו מה שהוא טוב ואמרו ר"ו (א) וזה כשישיע כלבו לבחור השוב ולמאוס ברע כי אפי' במעשי ידיו ובמחשבות משהו לא ידע האדם מאוס ברע ויבחר בטוב אם לא בעזר אלהי אמו שלמה (מגיל' ד"ב ו"ב) יש דרך ישר לפני אש וצדקתה רובי מות וכן אמר מה' מעצרו גבר (תלמוד' כ"ד) ואדם מה יבין דרכו ולא מתיאש מלקוהו אל' בכל מעשיו מיראת עונותיו כי השגתה השם במשך תמיד אל המיתלים אליו על צד החסד לא על המיתלים על צד הגמול אמר הכתוב הנה עינות' אל יראו וגומר (ס' ג' א"ב) וביאר שהו' במקוה החלקית על כן סמך לו להציל ממות נפשם ולחיותם ברע וכי המצאן אותו צרה רבות ורעות יחזיק בתוכו ויוסיף אומין לקוהו אל השם וישתוב כלבו וידע וישכיל כי אין מעכב ביד השם מלהת את שאלתו ולעשות את נקשתו כי יכלתו בב' ויש לאל' דו' להוציא מצרה לרוחיה ברחמי וברוב חסדיו שהם כללי' בעל תכלית ובה יוסף לקוהו אל השם וכן ביאר זה ירמיה הנביא בספר איכה כשהיה מדבר על חוקף הצרות שהיה כלל אהמ' ישראל סובל בגלות אמר והונח משלום נפשי וגומר (יחזק' ג' י"ג) רוצה לומר כל כך הם חזקות ותכופות הצרות הנאות עלי' שישכחתי תואר השלום ונשיתי תואר הטובה אף הוא וכו' ומהו כן הייתי אומר אבד נצחתי ותחלתהי' מה' וביאר הסבה למר' היה חושב שבדה תקוהו כי (ג) אפילו לזכור ענינו ומרדני הוא לענין וכו' וביאר כי חסדו מילתה אל חסדו (אבות' ג' כ"ג) ואמר אחר זה ואת איש כי על כן אוחיל חסדי' כי לא תמנו וגו' ר"ל מה שאני משיב אל לבי בחוקף הצרות הוא כי חסדי' לא חמוכו לי לא כלור חסדי' כי הם בכ' תולא' וינה לעולם' כי אם הוגה ורחם כרוב חסדיו על כל אנו מתיאש לצאת מן הצרות . וכן ביאר זה דוד על התקוה הכללית גם כן אמר יהי ישראל אל' ה' וגו' (תלמוד' ק"ל' א"ב) ר"ל אל תתיאש מלקוהו אל השם בכתוב רוב העונות כי אין אחס עתידין ליגאל מצד זכותיכם כי לא יספיקו לכן אבל הגאולה ממעמקי הצרות היתה על צד החסד לכן ולזה ראו ליח' אל השם' כלבד ואל' לזולתו כי ע"כ ה' החסד ואין נמצא מן הנמצאים שיוכל לעשות חסד וזולתו כמו שנתבאר בפ' מ"ז מזה המאמר ואף אם ירכו העונות הרבה עמו פדות (ו) כי אי אפשר שיהיה כח החוטא לחטוא יותר גדולה מזה השי' ולמחולל כי הוא יודה אר' ישראל מכל עונותיו ואולם בתקוה החלקית תניע ותשלם כונת התקוה עם התפלה אמר דוד קוה קויתיה' ויש אלו ישימעו שיעונו וגו' וזה לפי שהתקוה החלקית אינה תלויה אלא בכושרתה לפי מה שראוי אין שם מונע כי אין יכולת מצד העונות וכשישאל אדם על דבר המקוה יורה שהתקוה היא אמיתית וכו' ע"כ לקבל החסד המקוה אבל התקוה הכללית אף אם היה כראוי מצד איש אחד או מתיאש לא יניע וישלם הדבר המקוה לפי שאין התקוה כראוי מכל המקוה כלל האומה ואחר שאין המקוה כונן מצד התקוה א"א שתשלם התקוה ההיא ולזה מה שתלורז"ל (פסלדיו' ד' ע"ב) הגאולה הכללית כונן או כוננת אמרו אנה השם בעתה אחישה (ש"ס' כ"ב) וכו' אחישה לא וכו' בעתה ואולם החלקית אין לה תלות בזמן אלא כפי מה שיכונן המקוה עצמו לקבל החסד מצד התקוה כן תניע ותשלם התקוה עם התפלה :

פרק תשעה וארבעים

וראו שישיע וכו' ויבא כי התקוה והתהלה אינו דבר נאות לטבע האדם כי הסיטרידו הכחשתה ויחישו הכח והחילאו הנפש חולי גדול עד אשר ישימוה סכלה וזה כי בסבת התקוה והתהלה לדבר מה היתה הנפש טרודה לחשב מחשבות לחשי' הדבר ההוא המקוה ולא תהדר מלחשוב תמיד בזה עד יבנה אור השכל מעליה והשאר הנפש עמוסה על זה אמר הכתוב והחלת מחשבת מחלה לב' (משל' ג' א"ב) ועל כן ראוי לכל חכם לב לחסור מנפשו התקוה והתהלה וזה כשתחולל הנפש מלקוהו דבר קשה ההשגה והסתפק במה שתישיג לא תהיה טרודה בדבר ותחשוב בדברי מדע והשכל ועניני' מרכים אור השכל ומהדירים אותו ואם כן אין נאמר כי התקוה והתהלה ה' המאמין טוב עד שנמצא הנביא מוהיר על התקוה יותר מכל הדברים כלם אמר ואחא כאלהיך תשוב חסד ומשפט שמור קוהו אלא חלקך תמיד (ש"ס' כ"ב) שיראה שהתקוה דבר הכרחי אל המאמין כשמיירת חסד ומשפט או יותר . והתשובה בזה כי התקוה לדבר שהמקוה מסופק בו אם יניע אם לאו הטרוד הנפש לחשוב מחשבות כדי להשיגו אבל התקוה לדבר שהאדם מוכנה בו שיכא כמו שיקרה (ה) לאור הכקר לא יטרוד הנפש אבל ישמחנה כהיותה משערת הטוב ההוא המבוקש והיותה בנסתה שיגיע ועל זה הדרך ראוי שהיה התקוה לשם כשיהי' כונן בו כשהוא שלם שישלם תקוהו כלי ספק אחר שיש יכולת בידו ואין מי שייעכב על זה לא כפי שמקוה דבר שמסופק בו אם יניע ואם לא יניע והתקוה הזאת תחוק הלב ותשטחהו אמר חזק ויאמין לבכם כל המיתלים ה' (תלמוד' כ"ב) כי התקוה אליו לא די שלא תחליש הלב אלא שתחזק אותו כי המקוה אל השם' היות לבו סמוך ונשען על' קדוש ישראל באמת שימלא שאלתו יוסף אומין ויחזק כהו הוא שאמר הכתוב ויעצו נערי וגו' וקויו' ויחליפו כח (תלמוד' כ"ב) ר"ל הנערים שאין מדרגם ליעף וליגע והבחורים שדרכ' להתלף כח כלם כשול יכשלו ויעצו וייגעו ואולם קויו' ה' יחליפו כח וירבו עצמה ומצד שירבו עצמה יוכלו לקוהו יותר ומצד היות התקוה אל השם' שהוא דבר קיים יתחזק יותר עד שהדברים הללו הם כמתמליים התקוה סבת החזק והחזק סבת התקוה ואל' זה רמז המשורר באמרו קוה אל' חזק ויאמין לבך וגו' (תלמוד' כ"ב) הנה ביאר שהתקוה סבת החזק והחזק סבת לקוהו יותר ועל התקוה הזאת היה מוהיר הנביא באמרו חסד ומשפט שמור קוהו אל אלהיך תמיד (בש"ס' ג' א"ב) כי התקוה והתהלה אל השם' הוא דבר יותר מעלה מכל התהלות שאפשר שישב האדם לש' אמר המשורר ואני המיד איתר' והוספתי גל כל התלך (תלמוד' כ"ב) וזה יראה דבר זר מאד אין אמר שהוא יוסף על כל התהלות הש' והיה הכתוב אמר מי מילל גבורות וגו' (ס' ק"ב) והוא אשר שיוכל האדם לספר התלות הש' שהם כלתי בעל תכלית אף כי לרוחף עליהם אלא שפירוש הפסוק הוא כי בהיותו מילל לש' המיד הוא מוסף על כל התהלות שאפשר שיהלל האדם את הש' וכן ביאר זה דוד במקום אחר אמר כי התקוה והתהלה לש' היא כמו התהלה ביותר מוכנה שבמקומות וכמו היותר נבחר שבקרבנות והוא הקרבן שאינו בא על חטא אלא כבוד ונבחה אמר לך דומיה תהלה אלהים כציון ולך ישועה נר (ס' ס' כ"ב) ונראה לי כי דומיה מלשון הקוה כמו דומה עד הגיענו אליכם שפירשו קו וכן דמינו אליהם חסדך שפירשו קינו והיה פירוש הפסוק כי הרומיה שהיא התקוה והתהלה א"לך אליהם הוא כמו התהלה כציון שהוא המקום היותר נבחר שבמקומות והוא גם כן כלול ישול' לך נר שהוא היותר נבחר שבקרבנות לפי שאינו בא על חטא ומצד התקוה אחת שומע התפלה כי התפלה שהיא מצד התקוה אליו יתברך היא היותר נבחרת ומצד שאתה שומע התפלה עדין כל כשר יבא להתפלל ומצד התפלה (ג) הכאה מצד דבקות דבריו עונות נכדו מינו ואפילו השעשים שהם המדרים אתה הכפרם וזה לגודל מעלת התקוה כמו שנתבאר (ל' ע"ב) ול' פירשו דומיה מלשון שתקוה כמו שאמר (תנ"ל' דף

פרקים

מאמר

פרק נון

רביעי

צנ

מזד דבקית • כלומר שכלים עדין וקטנתקים כן ע"ה תפלת • וי"ג כהא מלך תיקום : פרק נ (א) ככתובים : כתיב : (ב) איני תהי' על זה הענין חזני איך ל"ט נזד עמתי אלא כלומר מוצק האדם : (ג) טחין הנלות לכל האדם חלא נמסד עמנאר

דף י"ח ע"ה) סמא דכולא משתוקא שנאמר לך דומיה הללה לפי קשר הפסוקים יראה יותר שהוא לשון הקודש ולגודל מעלת התקוה היהודי מזהיר ואת העם לקוות אל ה' תמיד כלי הפסק אמר יחל ישראל אל ה' וגו' (תלים ק"ו) וייעד על התקוה הנמול הרוחני שהוא העולם הבא אמר קוה אל ה' ושמוך דרוביך לרשת ארץ (שם ל"ג) הרי שבאר שבשכר התקוה כפרט ושמירת דרך ה' בכלל יירש ארץ החיים כי כפי דעת ר"ל ירושת הארץ היא ארץ החיים כמו שאמרו (מסדרין דף ע"ה) כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ וכן נמצא בחקוק מזהיר על התקוה והתחלת אמראם יחסמנה חכה לוי כי בא יבא ולא יאחר (חקוק כ"ג) ואחר שהוא מתכוונה אין אמר כי לא יאחר אלא פירושי שאף על פי שיתכנסה ראוי שיתכח תמיד לנאולה ויתכה שיבא כלי איהור וכן אמר ישעיה אשרי כל הובילך (ישעיה ל"ה) :

פרק המשיח

התרעומת הנמצא (ה) בכתובי' על אורך הגלות אינו שוה אל התרעומת הנמצא בדברי הנביאים על צדיק ודע לורשע וטוב לו כי עקר חתלונה בגלות אינה מצד שנחשוב שהגלות הוא שלא כדון אבל עקר התרעומת הוא על אחד מהג' צדויו שהוכרנו שהתקוה חתלקת איהן אם התרעומת התסד ואם התרעומת ההכטה ואם התרעומת הכבוד והתרעומת החסד הוא כי כל עושה חסד הנה בלי ספק כפי רוחק המקבל להיתור ראוי לקבל חסד כן תהיה מדרגת החסד יתד גדולה ואחר שאמנו בתכלי' הוא היותר גדול שאפשר ראוי שיחול עלינו עתה שאמנו משוללים מכל טוב כעבר הוה שהוא בתכלית השלמות והכוון והיו שרמוזו בו ומפורסם כענין עכדים אל יד ארומה וגומר (תלים ק"ג) וזה הכתוב יראה כדבר וראוי יאמר כי אנו מצפים כעבר אל הארון וכושפתה אל הגלגל והרי הארון לעולם לא ירצה להוציא את עבדיו לחירות ואין העבד מצפה אליו שיושיענו מצרתו ויציאנו לחרות אלא פ' הכתוב הוא על דרך שאמרנו כי המשורר היה מתרעם לשם יתברך ממדת חסדו ואמר כי כל כך ארך זמן הצרות עד ששבנו במדרגת העבד ולא כעבר שהוא מצפה לחירות על ידי האבות או קרובים שהוא מצפה עליהם מתי יבואו לגאולו אבל כעבר הווישב כאפס תקוה ותמיאש מלצאת לחירות והוא הוישב כי דארונים קשה משולל מכל טוב אינו ברשות עצמו לקיים דתוואו וזמנו וזו לא בניס ולא כבוד ולא עושר כי מה ישקנה עבד קנה רבו ואין לו שום תקוה בעולם אלא שהוא מצפה אל יד ארוננו שיחול לו פרנסה לחם שיוכל להתפרנס בהוה השפחה לדי גברתה וכן אמנו כל כך ארך זמן הגלות ותוקף הצרות שהן חסוכות עלינו בחזקת עד שכמעט נתיאשו מן הגאולה חס ולוים ושכנו במדרגת העבד הוה שניתאש לצאת לחירות • שלא נכשן רק להקיים בגלות הוה עם גלותנו ושפלותנו והוה אמר וכן ענינו אל ה' אלהינו עד שיתנונו ועל כן אמר חנו ה' חנו כי רב שכענו בזה כלומר אם אתה עושה כדו שיהיה חסדך יותר מופלג שאפשר וזה כשיהיה המקבל נעדר כל טוב כר שכענו בו כשהגענו אל הקצה הוה שהוא בתכלית הכוון וראוי שתתקו עלינו בגודל חסדך וכן הימין האורחני כמומור פ"ח שהיה מתרעם על כך הגלות על זה וכל המומור הולך בדרך חולה המצטער על חליו אף על פי שיוודע שרוע נהנתו המציאו לכן • ואולם כמומור פ"ח הוא לאיתן הדרך היה מתרעם ואומר כי שכנח ברעות עולמינו כגודל חסדך קודם שניניאל תכלית החסד כי למה נמות לעינו ויכחיהו ארץ שמינו מן הארץ הולמתי תעשה פלאונו היסופר בקבר חסדך כלומר כבר הגענו אל קצה שראוי שיחול עלינו חסד האלהי המופלג כי אף אפשר להגיע אל קצה יותר גדול וישל כזה אלא אם כן יהיה בקבר והיסופר בקבר חסדך כי אנו לאויהו חסד אלא יצירה חדשה האורחית התרעומת הוא על שני הדרכים אחרי שהם תרעומת ההכטה והתרעומת הכבוד והתרעומת ההכטה הוא מה שזכר איהר חסדך הראשונים ה' וגו' והתרעומת הכבוד הוא מה שאמר זכור מה הרפת עכר אשר תרפא איבך ה' וגו' וכדי שיתברר שתי אל התרעומת על פדרכי המישור אשר המומור כדו שיתיה נקשה יזה על זה הדרך הנה הוא התחיל ואמר תסדי ה' עולם אשירה וגו' וזה על דרך פ' שירמי הנביא ע"ה צדיק אתה ה' כי ארוב אלקיך ומשפטם ארכך אהך (ירמיה י"ב) כמו שפירשנו למעלה (בפ' יח ויח כח) וכן הסדר זה המישור אינו יודע שאינו יכול להכחיש חסדי ה' החסד שפשוטו תמיד על כריתו והנמצאים העליונים הן הנמצאים התחתונים ועם כל זה אני אשורר חסדי ה' חסד ואפרסה ואודיע אותם לכני אדם תמיד ולדור דור אודיע אמונתך כפי ר"ל אודיע הקיום וההחמדה אשר בהם כי לא אוכל להכחיש אותה אבל עכ"ל לא אחת שפ' מלהתרעם ולא על מדת החסד אבל על מרת האמונה והוה תרעומת ההכטה הוה שאני רואה שאין הקיום והאמונה שוה בכל כי אמרתי עולם חסד יבנה שמים תכון אמונתך בהם כלומר כאשר השכחתי כלבי כיכל העולם נמצא ונמשך מהשם יתברך על צד חסדו ההעליונים הן התחתונים ואם כן היה ראוי שכמו שהכל נמשך על צד חסדו שהאמונה והקיום ימשך בכלם על השוין ואני רואה כי אמונתך שוה והוה חסדך רואה בשמים כלכד רוצה לומר בעליונים אבל חסדך הנמשך על התחתונים כמו מה שאכרתי כרתי בהיה לבחורי נשבעתי לדוד עבדי עד עולם אכן ורעו ובעתי לדוד דור כסאך סלה אינו כי אין הקיום נמצא בחסד הוה כמו שהוה נמצא חסד הקיום בעליונים והתחיל לכאך אך חסד ההמשכה והקיום נמשך בעליונים ואמר ויודו שאים פקה ה' כלומר פלה חסדך שיעשה עמכם תכלית השלמות אף אמנתך שוה הקיום שאתה נותן להם יודו להם יודו אותך קדושים רוצה לומר בכלל השכלים הנבדלים שהם עלוה לגלגלים והם המנועים אותם כי כולם מודים ומכירים כי אתה אל נערץ בסוד קדושים רבים ושאינ בעליונים דומה לך שיוכל לעשות חסד כמוך כי מי בשחק יערוך לה' דימה לה' כנני אלים כי כלם יודעים שאתה אלוה על כלם ושאתה אלהי צבאות השמים והארץ ושאיין כמוך חסדי יח ואני רואה שאמנתך סביבותך וכשפט מוכן כסאך כלומר כל הכרמים הנמשכים על צד החיוב כדברים הטבעיים שאי אפשר להם שישתנו והם שקראם צדק ומשפט במקום הוה כלם נמשכים מן השמים שכלם כסאך אבל הכרמים הנמשכים על צד חסדך והאמת אי אפשר שישתנו משום נמצא זולתך אלא אם כן יקדמו מנין להתם כי אין נמצא בעולם שיוכל לעשות חסד וזולת כמו שנכתב בפרק שכנע עשר מזה המאמר ואחר כך התחיל לבאר שהחסד הנמשך על התחתונים ראוי שיהיה נמשך בעם היותר נכחר והם העם היותר לש"י ועל כן אמר אשרי העם יודעי הרועה רוצה לומר יודעים להודות לך כי תרועה זה כמו כומיות ניעלו (תלים נ"ה) והעם הזה הראויים שיהלכו בבור פניך כלומר שיומשך להם חסדך והאמת הנמשכים מאור פניך כמו שאמרנו לפי שהם יגלו בשמך כל היום ויונו בצדקתך ויהללו כשם קדשך ויודו כי אתה סבת הצלתם והם מכירים כי תפארת עוזמו אתה וכו' ברצונך הרום קרנו ועל כן הם ואומרים תמיד כי לה' כוננו וגו' רוצה לומר כי מלך ישראל ומגנס ושר צבאם הוא מה ש' ולא מזולתו והוה כי אז דברת בחזן לחסידך ר"ל שמואל ונתן הנביא ואמר שויתי עור לך עבדך כי כבר היה דור גבור קודם שנמשך למלך כמו שאמר על עצמו בסאת הארץ עם את הדוב הכה עכרך שמואל י"ז) והמשיך לזה אף אחר שנתן לו המלכות והחסד הוה נכרת לו ביה עליה ע"ה נתן הנביא להיות קיימת לו וזה שאמר ואמנתי וחסדי עמו וכשמי הרום קרנו וגו' לעולם אשמור לו חסדי ובריתי נאמן לו וגו' ורעו לעולם יהיה וכמו שכשם שנידע רצה לומר שיהיה מלכותו נצחי בהתחונים כשמש זכרתי כיון עולם כלומר וכמו שהיה יכון עולם התחתון כן מלכות בית דוד יכונן אותו וזע הנה הוא זכר חבית שנכרת עם דוד ועם ורעו ומכאן ואילך הוה זכרת התרעומת ותחלת דבריו בזה הוה אמרו ועד כשחק נאמן סלה כלומר העד שנתת כשחק והוה השמש או הירח אני רואה אותו שהוא נאמן וקיים סלה ואולם הרבר שבע עולמי העדות שהוא מלכות ורעו דו אינו כן כי אתה נחת והכאם התעברת עם משיחך נארת ביה עבדך חלה לארץ נזרו והשלים ענין התרעומת הוה שהוא תרעומת ההכטה בלשון המתרעם זכור אני מה הלל על מה שאמרנו בני אדם כלומר (ב) איני תמה על זה הענין מצדי כי אני זכור מה חלדי שהוא באין נגדך ואחר (ג) שאין הגלות לכל אדם אלא מספר ימיו שהם מועטים כי מוצר יחיה ולא יראה מה שימלט נפשו כי שאל סלה ולוה אין זה התרעומת מצדי כלום אבל עיקר התרעומת הוה בחקש אל אמנתך וחסדך כי איה חסדך הראשונים ה' נשבעת לרוד באמנתך ואפשר שירמוכו שם לא יקיים חסדך הוה ששנכח לרוד שיבא המושך כדו שיעל ודו יושלם המין האנושי וישלם תכליתו נמצא שהמין כלו נכרא לבטלה אחר שלא יגיע לתכליתו והוה אומרנו זכור אני מה חלד על מה שוה כראת כל בני אדם כלומר כראתם היה לשווא אחר שכלם סופם למות כי מי גבר יחיה ולא יראה מות ואם לא ישלם נפשו כחיו לא השאר אחר המות ואם כן איה חסדך הראשונים ה' נשבעת לרוד באמנתך כי התכלית הוה אף אשר שישלם נפשו אלא כראת המושך כי אז יתקן הש"י עמים שפה כרורה לקרוי כלם בשם ה' ולעבור שכם אחד (נפטי ג' ט) ואם אין המשיח יבא נמצא חסדך המין לכלטרה ואחר שהשלים ענין התרעומת הוה שהוא תרעומת ההכטה שם

עין מה לעיל כ"י ומה המאמר כי
 הוא ג' כמות לזה הענין : (1)
 כי זה יהיה סבת הקיום והשלום כי
 ע"י זה הם מוכרמים להכסיס על
 על הדרך הממונה למיחס : (2)
 מאשר האדם . כהיות האדם : (3)
 בעזרת אלהי ישי .
 סימתי מאמר
 הרביעי :

הדרך זה אמר עושה שלום וכבוד רע כי ההסכמה בין ההפכים יקרא שלום והוא סבת ההווה
 והקיום המורכב כל מה שיתמיד השוויון ההוא כמו שבהסכמת האנשים המתחלפים בדעות
 קצתם עם קצתם יתקיים הכלל כלו כי כשתמצא ההסכמה בין הכעס והסכל וכו' הכליל והמפורד
 ובין שאר המדות ההפכיות תמצא המעלה וזה כשיהיה בכל אחד מהקצוות כח להתגבר על
 חברו כמו שהביאנו מתגבר עליו : (1) כי זה יהיה סבת הקיום והשלום והוא שאמר הכתוב ה' עזר
 לעמו יתן ה' יכרך את עמו בשלום (תלויס"כ ט"ו א') כי הוא היה מתפלל לשם שיהיו עוין לעמו
 ולא שיהיה העוין גדול בענין שיתגבר האחד על האחר וישתייהו ויהיה זה סבת הקטטה והמריבה
 אבל שיתן להם עוין לענין שיכרך את עמו בשלום כדו שתייהו ההסכמה ביניהם ולא יגבר
 אחד מהקצוות על האחר בענין שהסדר המעלה יובא הפחיתות וההסכמה הזאה הקרא שלום וזה
 יכונה התענוג הרוחני הנפשי בשם שלום להורות על שהתענוג ההוא אינו הפחית ולזה לא יספד
 כמו שהשלום שם יונת על ההסכמה בין האנשים מבלי התגברות האחד על האחר אר"ל (כמות
 ק"ף ח"ב ע"א) בשעה שהצדיק נפטר מן העולם שלש כמות של מלאכי השרת יוצאין לקראתו אהת אומרת יבא שלום וכן אמר הכת' ואחיה
 הבא אל אבותיך בשלום וגו' וזה כי כמו שהשלום הוא סבת הקיום בדברים המורכבים ההפכים כן כשתהיה הנפש מוכנת להדבק בעליונים
 מבלי הפכיות יקרא התענוג הנפשי שלום להורו' על הקיום וכן נמצא שהבטחה שהקב"ה מבטיח לדודיק' לתת להם הקיום והתמדה
 תקרא שלום אמר הש"י על פנחס הגני נוהג לואת בריתי שלום (מזכר כ"ה י"ב) ולפי הקבלה האמרת שנתס זה אליהו יהיה פירוש
 השלום ההתמדה וקיום הנפש כגוף וזה יהיה כשתתמיד ההסכמה בין היסודות ההפכיים בענין שלא יגבר ההפך האחד על האחר ועם
 ד"הסכמה הזאת שהיא השלום תמור סבת ההפסד ופשט הכתוב שנאמר עליו בריתי היתה אתו החיים והשלום (מלכ"כ ס') וורה
 על זה וכן פשט הנבאני שולח לכם את אליהו הנביא (סג ג' כ"ג) יורה על היות אליהו עדין קיים בגוף ונפש . ולפי דעת החולקים
 מרו'ל ואומרים כי פנחס אל יהיה היות השלום המיועד אל פנחס רומז אל שלום מנותח הנפש בעולם הבא שאין בו הפך ויורה
 על זה מה שזכר הכתוב בענין הרשעים אין שלום אמר ה' לרשעים (שעה כ"ז א') ואין חיי הרשעים כע' הונדרי השלום וההשקט
 ויתלמן הצדיקים אבל ירמוז אל שלום הנפש כד' ספק בעולם הרוחני שאין בו הפך שעליו נאמר שלום רב לאוהבי תורתך (תלויס
 ק"ט) ולפי שיעיקר שם השלום נאמר על דבר שאין בו הפכיות כגוהו ר"ל אל הש"י ואמרו (שבת דף י"ג ע"א) גדול בהם שהוא שמו
 של ה' ב' שצאמר ויקרא לו ה' שלום (זפטיס'ו כ"ב) וזה כי בעבור שהמצאם וזולתו יתברך מצד שהם ע"לויים ידומה להם הפכיות
 מה כאלו האמר כי העלול הראשון הוא מחוייב ככחית עלהו ואשרי בכחית עצמו ולזה אי אפשר שיתואר בשום מכל צד אבל
 האל יתברך אין בו מציאות כלל כי הוא מחוייב המציאות מכל צד ולזה יקרא שלום כי לא ידומה בו צד הפכיות כלל ולזה
 היה מציאותו שלום ואמת ולהיות השלום רומז אל התענוג הרוחני בעולם העליון שהוא רחוק מן ההפך והוא העולם הבא שהוא
 עיקר השכר לנפש ואל שלום הגוף בעולם הזה שהוא סבת השכר בעולם הבא הוא שגובר בסוף כרבה כהנים וישם לך שלום
 (כידבר'י כ"ו) לרמוז אל שני מני השלום בעולם הזה ובעולם הבא כי בתחלה אמר יברכו השם וישמרך על הצלחת הקנינים הנשמיים
 ושמינתם ואחר כך אמר יאר ה' פניאלו ויתן על הצלחת התבונה ושלמות התורה שנקראו אור שנאמר כי נר מצוה ותורה אור
 (תול'ו כ"ג) חבמה אדם תאיר פניו קבלת ה' ויתן רמז אל השלמות השכלי אמר משה ואדעך למען אמצא את בענין שנות
 ל"ג"ג) ולפי ששתי אלו הצלחות מתנגדות רוצה לומר הצלחת הקנינים הנפשיים עם שלמות התבונה והתורה שהם סבות אל
 שלמה הנפש ולשכר העולם הבא ולמצאן בעיני השם יתברך אמר בסוף וישם לך שלום לרמוז שצריך אל השלום להשיג השלום
 הרוחני (2) מאשר האדם מורכב משתי כחות הפכיות כח המריכות נפשי אי אפשר שיושג השלמות האנושי אם לא
 בהיות שלום והסכמה ביניהם שיהנה לכל אחד מהם חלקו הראוי לו ועל ידי כך יושג השלום הרוחני ולפי שהשכר הרוחני הנפשי
 הנצחי אי אפשר שיושג אלא על צד החסד המולדת כמו שזכר פרק ל"ה מזה המאמר הוצרך להזכיר גשיות לרמוז ועל כן
 אמר ישא ה' פניו אליך ואחר כך לרמוז על השכר הרוחני הנמשך מנשיאות הפנים אמר וישם לך שלום לרמוז כי באחרית
 כל טובות שבעולם למין האדם הוא השכר הרוחני לנפש שנקרא שלום וכן אמר דוד המלך ע"ה (תלויס'ו ל"ז) שמור הם וראה ישר כי
 אהרית לאיש שלום :

סניק המאמר הרביעי . בעזרת אלהי מושיעי

זכור תס ונשלת ספר היציקים . בעזרת אלהי יוצר הרים . כי יוכנו להדפיס ספרים לזכר דורים . ולחזור ולשכח אל ארצנו הקדושה ביהודים . כמאמר
 ככתוב ולמיכה שפטך ככראשונה ועשך ככתחלה וגו' . והיתה השלמתו ביום ג' ב"ה מרחשון סבת תק"מ"ט לפ"ק :

שמות החתומים

וזאת ברכת כרחה הדיוט לאקינו בני ישראל החטפלוין לדבר מזה ומתוקין ידי המדפיסים כמותי היום כי אף גם שלא
 הוצאתי קול גדול כמתנה העברים לאסוף פרענאמראנדעין רבים לחמוך ידי אחר שידעתי ככבוד שיקפוץ עליו
 זכוכא לגדול הבעלת אחר ואלתמתי כשון קל וקפי עדיין היו כתי ימידי סגולה אשר נדכה לים להנטימי לוקח הספר הזה
 אחר הכדפסה ככסף מלח אחרתי כמה אחרנה לפניכם וכמה אקדם אותם כי אם כשאת את שמתם על שפי ככרתי פה על החומר :

פראג		פפרא		דרעזין	
ר' הירש קוש	ר' הירש סג"ל	ר' לוי כר"מ כהן	ר' לוי כר"מ כהן	ר' פייבל גרויך	ר' פייבל גרויך
ר' אברהם ליכשטיך מטריטש	ר' שמואל כ"ר אלי' טיפליץ	ר' אורי' כוקא	ר' אלי' כוקא	ר' אלי' כ"ר מאיר	ר' אלי' כ"ר מאיר
ר' אברהם ניוו שטעטל	ר' לימא היילדסהיים	ר' פייבל	ר' פייבל	ר' פייבל	ר' פייבל
ר' שמעון כ"ר אכשיל פרענקל	ר' אברהם ברודא	ר' שמואל קלויסדארף	ר' שמואל קלויסדארף	ר' שמואל קלויסדארף	ר' שמואל קלויסדארף
ר' שמואל לוי	ר' יוסף כ"ר פייבל	ר' וואלף הלרשטאט	ר' וואלף הלרשטאט	ר' וואלף הלרשטאט	ר' וואלף הלרשטאט
ר' אפרון כער יאס					
ר' יעקב ווייל					
ר' משה כהרמני מ'ו מאור פישלס					
ר' יוסף לוי מדרעזין					
ר' וואלף מאשלס					
ר' עקיבא איג'ר					
ר' הרב הגאון אכ"ר ור"מ כר"ו					
ר' קיים כרעניץ					
ר' ברוך כ"ר וינס דאקטאר					
ר' שלמה לנדוספר					
ר' וואלף גדלש					
ר' אלי' כהן העבים					
ר' יוכה וועהלי					
ר' אפרון כער וועהלי					
ר' זדוק קעלין					
ר' יעקב כ"ר זדוק קעלין					
ר' הענוך כר"י קוטן פולין					
ר' שמעון גרוין סוט					
ר' יעקב מרדכי מטריבוטש					
ר' מאיר כמ"ה מנלי מדארמיץ ר' לוי כ"ר וואל דרעזין					

לפי
(1)
כמות
הכוח
ודות
שפסל
ע אל
קרב
ס הם
קרב
ס עין
זמה
(1)
זר
ל כל
(1)
כי
טוב
ולא
ה
זאל
לות
מהו
הים
כפי
סבת
הגור
יהיו
שהיו
עסון
דיות
יאס
לז
הם
פסד
שהיו
עמי
צא
ימה
גמר
זכא
וחה
זאה
יזכל
יחק
זור
הים
הת
טוב
כל
יז
זרע
איש
הוא
זילו
זחה
זער
זינו
זכר
זרת
זרת
זר
בו
או
זחד
זור
זער

